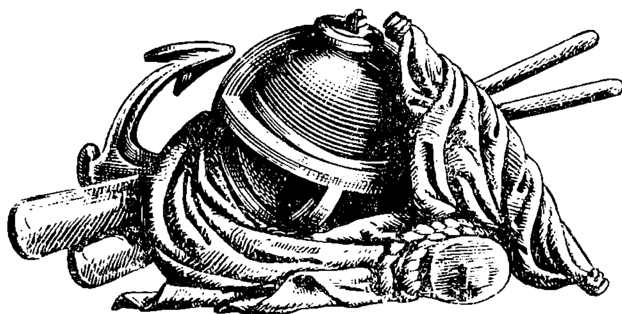
V. Grigoriev

CORĂBIERUL GRIGORI ȘELIHOV

V. Grigoriev

CORĂBIERUL GRIGORI ŞELIHOV

CARTEA RUSĂ

Grigorii Selihov
O ADLER

Traducere de
I. JIANU şi V. ILCHEVICI
Coperta şi prezentarea grafică de
O. ADLER

ВЛ. ГРИГОРЬЕВ
ГРИГОРИЙ ШЕЛИХОВ
Советский Писатель
Москва 1952

CUVÎNT ÎNAINTE

La începutul secolului al XVIII-lea hărțile ce reprezentau nordul continentului american înfățișau pămînturi fantastice iar marginile acestui continent aveau contururi dintre cele mai ciudate: cartografii cei mai pricepuți se mulțumeau cu întocmirea hărților pînă la paralela 40; mai spre nord — uriașe spații albe — pămînt necunoscut.

Stabilirea justă a contururilor părții de nord a continentului american și a insulelor din această parte a Oceanului Pacific, a fost cu putință datorită unor expediții conduse de navigatori ruși.

Este vorba de două expediții: aceea din 1732, condusă de Feodorov și Gvozdiov, și cea din 1741, deosebită de prima atît prin amploarea cît și prin rezultatele ei, înfăptuită de către vasele rusești de sub comanda lui A. Cirikov și V. Behring, care s-au îndreptat pe căi diferite spre țărmurile Lumii Noi.

Datorită acestor expediții s-a descoperit cea mai mare parte a țărmurilor de nord-vest ale Americii, precum și o serie de insule din apropierea lor, cum ar fi de pildă insula Cadiac, o serie de insule din șirul Aleutinelor dintre care una a căpătat chiar numele lui Behring, insulele Șumaghin, Evdokeev etc.

Alexei Cirikov, care a preluat după moartea lui Behring conducerea expediției, folosindu-se și de datele culese de Feodorov și Gvozdiov, a alcătuit

prima hartă care înfăţişa ţărmurile de nord-vest ale Americii, pe baza unor date concrete şi veridice.

Succesele acestor două expediţii, faptul că noile ţinuturi erau bogate în animale cu blană preţioasă, au dat un imbold deosebit călătorilor-navigatori. Şi astfel, an de an, verigi noi se adăugau la lanţul descoperirilor făcute în această parte a lumii de către corăbierii ruşi.

În 1743, sub comanda lui Emelian Basov, a pornit primul vas comercial; el a descoperit insula Mednîi. Mihail Lavodcikov a descoperit doi ani mai tîrziu grupul cel mai vestic al insulelor Aleutine. Ulterior au fost descoperite insulele Blijnie, Krîsi şi Andriane, iar în 1759 grupul cel mai estic al insulelor Lisi.

Basov, Nevodcikov, Glotov, Zaikov, Polutov, Oceredin, sînt nume de navigatori-pionieri care au cercetat amănunţit noile ţinuturi, încheind prima etapă a acestor descoperiri geografice.

Începe o nouă etapă în istoria cercetărilor şi descoperirilor întreprinse de corăbierii ruşi, legată de numele celebrului navigator rus din secolul al XVIII-lea — Grigori Ivanovici Şelihov.

Grigori Ivanovici Şelihov s-a născut în 1747 într-o familie modestă de negustori, în micul orăşel Rîlsk, judeţul Belgorod, gubernia Kursk.

Veştile despre bogăţiile Siberiei, despre blănurile scumpe de acolo, despre cîştigurile nemaivăzute ale negutătorilor siberieni şi despre întinderile nestrăbătute ale Oceanului de Răsărit, pe valurile căruia oameni curajoşi şi întreprinzători navigau în căutarea bogăţiei şi a gloriei, au ajuns şi pînă la tînărul Şelihov.

În 1773 Şelihov îşi părăseşte ocupaţiile sale comerciale şi, avînd asupra sa o scrisoare de recomandare, se îndreaptă spre îndepărtata Siberie, spre Irkutsk, unde locuia o rudă a negustorului Golikov, Ivan Larionovici Golikov.

Acesta l-a întîmpinat pe Şelihov cu bunăvoinţă primindu-l în întreprinderea sa. În răstimpul cît a lucrat pentru Golikov, Şelihov a dobîndit o mare experienţă în domeniul comerţului, a vizitat numeroase localităţi din Siberia şi a studiat îndeaproape acest ţinut.

Şelihov era un om cult pentru vremea sa, întreprinzător; în activitatea sa practică ţinea întotdeauna seamă de interesele Rusiei şi ale poporului rus în bazinul Oceanului Pacific.

Împreună cu fostul său patron Golikov şi fratele acestuia, el a organizat o companie comercială, cu capital mare, a cărei activitate se extindea în nordul Oceanului Pacific. Conform planului lui Şelihov compania avea să construiască nave care urmau să facă călătorii înspre ţărmurile Americii de Nord, pentru a întemeia acolo aşezări ruseşti.

Şelihov şi-a propus să studieze litoralul nord-vestic al Americii, să-l însemne pe hartă.

Planul lui Şelihov era îndrăzneţ pentru acele vremuri. El a hotărît să conducă personal expediţia care se îndrepta către ţărmurile Lumii Noi.

În vara anului 1783 cele trei galiote construite de Şelihov erau gata de drum. La 16 august 1783 vasele au ieşit în larg. Şelihov se afla pe bordul navei „Tri Sviatitelia". Alături de el a pornit în îndepărtata şi periculoasa călătorie şi soţia sa, Natalia Alexeevna. Viteaza femeie a îndurat cu tărie toate greutăţile şi privaţiunile acestei îndrăzneţe expediţii.

În urma unei furtuni puternice din Marea Behring vasele au fost nevoite să ancoreze pe ţărmul insulei Behring unde expediţia şi-a petrecut prima iarnă. În iunie, navele şi-au reluat drumul, mergînd de-a lungul ţărmului sudic al peninsulei Alaska, al insulelor Şumaghin şi Evdokeev şi ajungînd în cele din urmă la Cadiac. Şelihov a dat golfului unde ancoraseră numele galiotei „Tri Sviatitelia".

Aci echipajul rusesc şi-a petrecut iarna următoare. Şelihov se străduia să-i convingă pe locuitorii băştinaşi ai insulei să folosească sistemul de locuinţe ruseşti, îmbrăcămintea, hrana, uneltele lor şi le povestea

cu pasiune despre ţara sa. Din primele luni petrecute aci, Şelihov a organizat o şcoală pentru douăzeci şi cinci de indigeni care au învăţat limba şi alfabetul rus şi aritmetica. Din ordinul lui Şelihov toate vasele ce urmau să facă cursa Cadiac-Ohotsk au fost obligate să transporte grupuri de indigeni care vor învăţa carte în şcolile din Irkutsk.

Scopul principal al expediţiei, acela de a explora insula Cadiac şi litoralul nord-estic al Americii, precum şi de a organiza vînătoarea de animale cu blănuri scumpe şi comerţul paşnic cu băştinaşii, nu a fost uitat nici o clipă de Şelihov. Marinarii săi brăzdau necontenit, în toate direcţiile, apele din apropierea peninsulei Alaska, cercetînd ţărmurile Alaskăi, insulele din vecinătatea Cadiacului, golfurile Kenai şi Ciugatsk. În această perioadă existau vreo zece aşezări ruseşti întemeiate de Şelihov pe insula Cadiac, în golful Tri Sviatitelia, pe insula Afognak, pe ţărmul sudic al Alaskăi şi al golfului Kenai. Pînă în zilele noastre s-au păstrat planurile amănunţite ale cetăţilor de pe insula Afognak şi de pe ţărmul golfului Kenai.

La 22 mai 1787, adică aproximativ la doi ani după sosirea sa pe insula Cadiac, Şelihov lăsînd ordine şi instrucţiuni amănunţite, a pornit înspre patrie pe vasul „Tri Sviatitelia".

Expediţia lui Şelihov a pus bazele studierii şi valorificării resurselor naturale ale ţinuturilor nou descoperite. Totuşi meritele lui Şelihov nu se rezumă numai la aceasta. În plus el a cules primele date amănunţite de ordin geografic şi etnografic asupra litoralului de nord-vest al Americii.

Înapoiat în Rusia, în 1787, Şelihov a desfăşurat o activitate intensă, alcătuindu-şi planuri vaste pentru viitor. Sosind la Irkutsk el a înmînat guvernatorului general o serie de documente importante în acest sens. „Raportul" prezentat de Şelihov guvernatorului general din Irkutsk era alcătuit din două mari capitole. În primul era descrisă călătoria lui Şelihov spre ţărmurile Americii. În cel de al doilea capitol se dădeau amănunte despre flora, fauna şi clima din Ca-

diac şi insulele învecinate, date privind modul de trai şi datinile băştinaşilor. În 1791 acest raport a fost editat la Petersburg sub titlul „Prima călătorie a negustorului rus şi cetăţean de vază al oraşului Rîlsk, Grigori Şelihov, care a avut loc în 1783—1787 şi a pornit din Ohotsk pe Oceanul de Răsărit către ţărmurile Americii". Cartea s-a bucurat de un mare succes. Scurt timp după apariţie a fost tradusă în limba germană, în 1795 a apărut în traducerea engleză, iar în 1812 a fost reeditată.

Guvernatorul general din Irkutsk a susţinut planurile lui Şelihov şi a întocmit în spiritul acestora un vast raport adresat ţarinei Ecaterina a II-a, pe care l-a expediat în noiembrie 1787. La începutul anului 1788 Şelihov şi Golikov au sosit la Petersburg pentru a face demersuri în vederea aprobării planurilor lor de valorificare ale noilor pămînturi. Dar Ecaterina nu a manifestat prea mult interes faţă de aceste descoperiri, care după părerea ei atrăgeau după sine numai noi griji. De fapt, la începutul activităţii ruşilor în Lumea Nouă, guvernul nu a participat nici la descoperiri, nici la cercetări, mulţumindu-se doar să se folosească de rezultatele activităţii lor. Totuşi, Ecaterina a dat dispoziţii ca Şelihov şi Golikov să fie decoraţi cu medalii de aur şi diplome de onoare.

În cursul iernii anului 1789 Şelihov s-a pregătit în mod intens pentru călătoriile maritime din vară. A organizat o nouă companie comercială cu caracter permanent. În vara acestui an, primul vas al companiei a pornit într-o nouă expediţie. În locul lui Delarov, administrator al posesiunilor ruseşti din America, care locuia de cinci ani pe insula Cadiac, Şelihov l-a trimis pe Alexandr Andreevici Baranov, care avea să conducă timp de 28 de ani noile teritorii. Baranov a explorat ţinuturi întinse de pe teritoriile Alaskăi şi Californiei de nord. Sub îndrumarea lui, navigatorii ruşi au făcut noi descoperiri importante.

În anii următori, Şelihov a participat activ la pregătirea unei expediţii spre Japonia, în fruntea căreia

a fost numit fiul savantului Laxman, locotenentul Adam Laxman. E de remarcat faptul că în echipajul vasului au fost înscriși, „pentru practică de navigație", doi tineri indigeni de pe insula Cadiac, care învățau la Irkutsk. Expediția a reușit să culeagă multe date importante despre Japonia.

În iarna și primăvara anului 1795 Șelihov împreună cu Laxman pregătea o nouă expediție ce urma să plece spre țărmurile Japoniei, și făcea nenumărate alte planuri în legătură cu expedițiile viitoare. La 22 iulie 1795 Grigori Ivanovici Șelihov a murit însă în plină vigoare, în vîrstă de 48 de ani.

Numele lui Șelihov se bucură de o mare popularitate. Activitatea lui a adus o contribuție importantă la dezvoltarea științei geografice și etnografice ruse. La moartea lui Șelihov cei mai mari poeți de pe atunci ai Rusiei i-au închinat versuri. Marele revoluționar A. M. Radișcev a făcut cunoștință cu Șelihov în timpul exilului său în Siberia și a prețuit mult activitatea acestuia.

Pe harta Oceanului Pacific vor rămîne pentru totdeauna întipărite roadele activității neînfricatului călător și navigator rus, vestitul corăbier Grigori Ivanovici Șelihov. Numele lui Grigori Șelihov a fost dat celui mai mare golf din Marea Ohotsk. Acest nume e întîlnit adesea și pe harta Alaskăi și a insulelor din apropiere: îl poartă un rîu de pe una din insulele Kurile, strîmtoarea care desparte insula Cadiac de continentul american, un golf al unei insule din arhipelagul Alexandru, precum și cel al unei insule din arhipelagul Kurilelor.

Bazîndu-se pe un studiu profund al epocii și al documentelor istorice, cu privire la activitatea cutezătorului navigator rus, V. Grigoriev a creat un interesant roman, a cărei figură centrală este Grigori Șelihov. Toate personajele importante ale cărții sînt personaje istorice.

Ne aflăm în Rusia la sfîrșitul secolului al XVIII-lea. Dezvoltarea forțelor de producție, progresul științei, determinaseră în Europa, cu mult timp înainte, naște-

rea noilor relații de producție ale orînduirii capitaliste.

In Rusia țaristă, însă, mugurii acestei noi orînduiri și-au croit drum mai greu, în calea lor aflîndu-se crîncenul feudalism rus.

Spre deosebire de Rusia feudală, în țările capitaliste occidentale, burghezia nou formată și-a extins sfera de activitate îndreptîndu-se spre noi izvoare de materii prime și piețe de desfacere, acumulînd mari bogății pe calea comerțului colonial. Statele naționale burgheze din Occident, nou alcătuite, interesate în stăpînirea și exploatarea coloniilor, au sprijinit acțiunile capitaliștilor întreprinse în acest scop, cum ar fi de pildă înființarea cunoscutei Companii comerciale a Indiilor Răsăritene.

Stăpînitorii Rusiei țariste, puternic bastion al feudalismului, n-au manifestat nici un interes, ba s-au arătat de-a dreptul ostili încercărilor de cucerire de noi pămînturi, stabilirii unei puternice poziții pe piața mondială de către întreprinzătorii particulari, exponenți ai burgheziei ruse.

Grigori Șelihov este un astfel de reprezentant tipic al acestei burghezii proaspăt formate, ale cărei interese se ciocnesc cu feudalismul retrograd.

V. Grigoriev a izbutit să redea artistic toate aceste complexe înlănțuiri de fenomene istorice în pragul unei noi orînduiri sociale, să redea împletirea dintre vechi și nou — feudalismul și începutul capitalismului — zugrăvind deasupra tuturor acestor situații și personaje, dominant, figura lui Șelihov.

In felul în care ne este înfățișat eroul principal, în întreaga dezvoltare a acestuia de-a lungul cărții, V. Grigoriev izbutește să înfățișeze măiestrit figura lui Șelihov, exponent tipic al burgheziei ruse în ascensiune.

Autorul nu-și idealizează eroul, nu-l rupe de mediul social sau de epoca în care a trăit. Spiritul său negustoresc este cît se poate de puternic. El caută să strîngă cît mai multe blănuri, și-i descoase pe aleuți, ca să afle dacă nu cumva în Alaska există aur. E

vanitos, iute, și adeseori nedrept față de cei mai mici ca el.

Totuși, numeroasele documente ale epocii stau mărturie faptului că Șelihov combătuse cu înverșunare rapacitatea tovarășilor săi de breaslă, negustorii și agenții acestora, care veniseră în Alaska pentru a prăda populația băștinașă. El le-a interzis celor de sub ordinele sale ca, îmbătîndu-i pe băștinași cu votcă, să-i jecmănească sau să recurgă la acte de violență. Dimpotrivă, căuta să inițieze culturalizarea băștinașilor.

Legat de cele mai proeminente figuri progresiste ale timpului ca Radișcev, Derjavin și alții, Șelihov se află într-o înverșunată luptă împotriva indiferenței și a perfidiei cu care a fost privită la curtea Ecaterinei activitatea lui.

Mînat de o profundă dragoste de patrie, el se străduește să aducă Rusiei teritorii noi, care să-i asigure un loc de frunte pe piața mondială.

Autorul dezvoltă cu mult curaj, și cît se poate de just, atît din punct de vedere istoric, cît și din punct de vedere artistic, concepția înaintată a lui Șelihov pentru timpul în care a trăit. Discutînd cu un surugiu, care nu cunoștea numele călătorului său, Șelihov îi spune:

„Dar, dacă viața asta de cîine nu-ți place, lasă totul și vino la Ohotsk, la țărmul mării, la ocean... la Șelihov... Ai auzit de el? O să te trimită în Slavorosia. Acolo o să trăiești pe placul tău... Acolo nu-s nici ispravnici, nici staroști, nici popi, și nu te întreabă nimeni de ce credință ești..."

Asemenea gînduri de „răzvrătit", pe care autorul le atribuie celebrului navigator, n-au fost și nici n-ar fi putut fi oglindite nici în documentele vremii referitoare la Șelihov și nici în memoriile lui personale. Autorul a întregit figura eroului său, bazîndu-se pe o cercetare minuțioasă a epocii, precum și pe caracterul activității lui Șelihov pe țărmul Pacificului.

Strădania lui Șelihov de a statornici așezări libere rusești în noile ținuturi descoperite, oglindește tendințele antifeudale ale burgheziei ruse, care cores-

pundeau în acel moment cu năzuinţele poporului muncitor, setos de o viaţă descătuşată de lanţurile iobăgiei.

In noile ţinuturi explorate, aşa cum îşi închipuia Şelihov, acest prevestitor înaintat şi clarvăzător al raporturilor capitaliste din Rusia, în aceste ţinuturi nu era loc pentru nobili. Pe neguţători, pe meseriaşi, pe toţi iobagii fugiţi, pe arhitectul deportat, Boridze Irakli, şi chiar pe revoluţionarul A. N. Radişcev, ar fi vrut să-i vadă Şelihov stabiliţi pe pămînturile de dincolo de ocean, dar niciodată pe boierii feudali.

Cu multă profunzime şi veracitate este zugrăvită soţia lui Şelihov, Natalia Alexeevna. Fermitatea, curajul în faţa primejdiilor de moarte, precum şi devotamentul faţă de cauza căreia soţul ei şi-a închinat întreaga sa viaţă — iată trăsăturile sale caracteristice. Avînd o minte trează ea l-a oprit de multe ori pe Şelihov, un om iute din fire, de a săvîrşi fapte lipsite de judecată şi de a lua hotărîri nechibzuite.

Cartea ne dă şi o imagine a vieţii nespus de grele a ţăranilor ruşi din acea epocă, prezentînd în acelaşi timp deosebit de ascuţit pe curtenii plini de slugărnicie, şi mai ales pe favoritul ţarinei — Platon Zubov, un prostănac înfumurat.

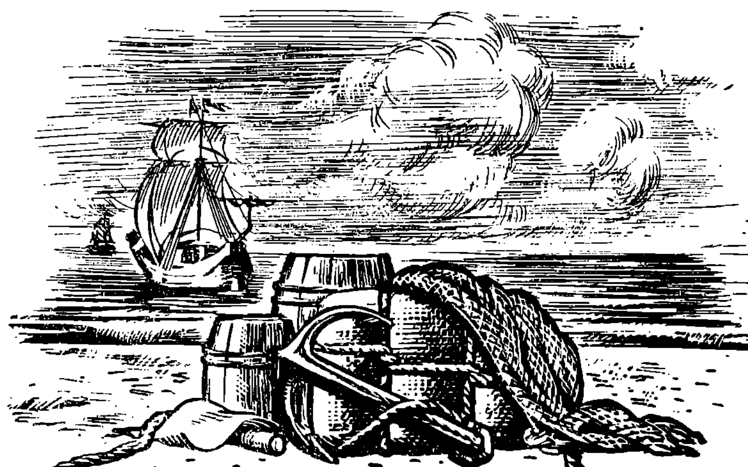
Romanul „Corăbierul Grigori Şelihov" este prima operă de mare amploare a lui V. Grigoriev. Planurile sale de viitor prevăd zugrăvirea evenimentelor şi a oamenilor legaţi de Compania Ruso-Americană de la începutul secolului al XIX-lea, şi în primul rînd a decembriştilor.

In cursul glorioasei sale istorii, poporul rus a dat nenumărate dovezi de neînfricare, spirit inovator, perseverenţă creatoare în slujba progresului omenirii. Unul din domeniile în care oamenii ruşi au dobîndit însemnate merite este acela al descoperirilor geografice, domeniu în care înfăptuirile corăbierului Grigori Şelihov ocupă un loc de seamă.

EDITURA

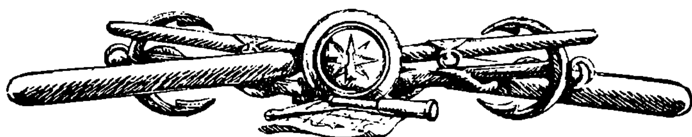
Din ceața vremilor urmașii
Recheamă umbrele și pașii
Vitejilor înaintași...

G. Derjavin

PARTEA INTÎIA

Capitolul întîi

1

Se pierd în negura depărtatelor vremi isprăvile din această povestire, săvîrşite cu mai bine de o sută cincizeci de ani în urmă, în Cîhtacul muntos, care încheie lîngă coastele Americii lanţul lung de o mie de verste al insulelor Aleutine.

Oamenii spîni, cu feţe teşite, care locuiau în insula Cîhtac, nu îngăduiau să calce pe pămîntul lor străinii cu pielea albă şi palidă, care din pricina asta li se părea neplăcută. Băştinaşii din Cîhtac socoteau că pielea oacheş-gălbuie şi lucioasă, din pricina unsorii de balenă, era un neîndoielnic semn al superiorităţii lor faţă de ceilalţi oameni. Socotind că-şi trag obîrşia din prima femeie de pe lume şi din legendarul om-urs, aleuţii-cîhtacani se credeau un neam de oameni cu totul deosebiţi. Totuşi răspundeau bucuros la numele de „aleuţi", poreclă ce le fusese dată de ruşii bărboşi cu pielea albă, cei dintîi străini care pătrunseseră în insulă.

Pe vremea cînd corăbierii ruşi, care se îndeletniceau cu vînatul şi pescuitul, ajunseră în insulă, mii de războinici viteji aleuţi, înarmaţi cu arcuri, săgeţi şi lănci, abăteau vînjoasele dihănii de pe uscat şi din cuprinsul apelor. Totuşi, cei o sută treizeci de oameni neînfricaţi, din expediţia de pescuit şi vînat ai feciorului de negustor, Grigori Şelihov, se dovediră de neînvins. Nici vîrfurile de os şi de obsidiană ale săgeţilor, nici lăncile, nu-i ajutară pe aleuţi în încăierarea lor cu străinii care îi împroşcau cu tunete şi fulgere din „beţele de fier" proptite în umăr.

Învingătorii nu se arătară însă prea cumpliţi sau neîndurători. Noii veniţi îşi ziceau „ruşi", dar aleuţii, nefiind în stare să rostească sunetul „r", le spuneau „luşi" în loc de „ruşi". Cu totul altfel se purtau vecinii de pe insulele Unalaşka, Tanaguni, Atha, aflate mai spre asfinţit — care se înrudeau cu cîhtacanii — sau chiar tribul kenaienilor, care vorbeau aceeaşi limbă cu ei şi locuiau spre soare-răsare, pe Pămîntul Mare — Alhalaska [1]). Aceştia, cînd ieşeau învingători în luptă, îşi stîrpeau toţi vrăjmaşii în stare să poarte armele.

Împăcîndu-se cu noua stare, cîhtacanii îşi dădură curînd seama că străinii cu pielea albă nu căutau vrajbă, ci prietenie şi înţelegere. Nu le luau nici merindele, nici baidarele [2]), nici uneltele de pescuit sau de vînat. Nu le răpeau femeile şi priveau nepăsători preţioasele sfărîmături de fier şi de aramă — mărturii fără nume ale celor pieriţi în adîncurile oceanului — pe care aleuţii le găseau pe ţărm.

„Luşii" nu căutau şi nu rîvneau decît la blănuri de animale: castori şi urşi de mare, vulpi negre şi roşii, urşi, pînă şi la blana lipsită de preţ a tarbaganului — acest hîrciog pestriţ — sau la blănurile şi mai lipsite de preţ ale veveriţelor săltăreţe. „Luşii" doborau aceste animale prin mijloace noi, nemaivăzute pînă atunci la aleuţi sau le dobîndeau prin schimb de la băştinaşi dîndu-le cuţite de fier mult mai bune

[1]) *Alhalaska* — Alaska. (N. red. ruse.)
[2]) *Baidară* — mic vas cu vîsle, folosit de locuitorii de pe coastele Asiei de nord-est şi ale Alaskăi; de obicei lemnul vasului este îmbrăcat cu piele de focă. (N. red. rom.)

decît cele de piatră, frunze verzi de mahorcă tare, rusească, sau preţioasele mărgele roşii de mărgean. Se întîmpla uneori să le dea şi cîte un căuş de „votca", o băutură amară care înviora inima şi picioarele.

Cuvîntul „votca" făcu înconjurul întregii insule. Se zicea că această băutură ar avea o însuşire magică: înveselea omul, îi potolea necazul cînd nu-i mergea din plin la vînătoare, îl făcea să uite de foame, iar pe femei, votca le îmbia la dragoste.

Marele toion al poporului de „casiachi" — aşa rosteau aleuţii cuvîntul „cazaci" — purta numele războinic de Şe-lih. Cînd i se aduseră odată prea puţine blănuri pentru schimb, se mînie şi spuse:

— Numai cine mi se va înfăţişa cu cel puţin două blănuri de castor pentru schimb, va primi votcă drept răsplată.

Aleuţii socotiră astfel că băutura trebuie să fie tare scumpă, cu puteri magice şi că „luşii" vor s-o păstreze numai pentru ei.

— Eşti om viclean şi nedrept! — îl învinuiau cîhtacanii. — Trăieşti doar printre noi şi ştii prea bine cît de rari sînt castorii de mare şi cîţi oameni şi cîte baidare trebuiesc pentru a-i vîna. Blana o iau totdeauna bogătanii care au cîte un calga-caiur, adică un rob vîslaş pe baidară. Iar pe vînătorul sărac, nevoit să-şi mîne singur luntrea şi să-şi zvîrle săgeata, lumea îl întreabă: „Cum de ai putut doborî castorul? Că doar trebuia să mîni luntrea".

— Aşa a fost întotdeauna, aşa va fi mereu, şi aşa trebuie să fie, — răspundea Şe-lih celor care căutau dreptate, — unul vîsleşte şi duce luntrea, iar altul ia prada...

— Dar cine a statornicit aşa?

— Dumnezeu!

— Şi cine este dumnezeu?

— Acela care împarte unora bogăţia, iar altora sărăcia.

— Atunci este om viclean şi nedrept!

— Proştilor! Nu-i om — e dumnezeu. Şi nu noi, ci dumnezeu statorniceşte legile.

Cîhtacanii nu fură de părerea lui Şelihov că ar fi proşti şi dumnezeul acestuia nu le fu pe plac; dar oamenii pe care-i ocrotea acest dumnezeu erau puternici, astfel că în zadar ar fi cîrtit împotriva legilor lui.

Căutînd să adune cît mai uşor şi cu mai puţine primejdii blănuri şi bogăţii, Grigori Şelihov îşi dădu în cele din urmă seama că votca nu era un ajutor pe care se putea bizui în negoţ, lucru de care se încredinţase de multe ori încă de pe vremea cînd se afla în Rusia, străbătînd Kamciatka sau pămînturile Ciukotkăi.

Adunîndu-şi oamenii din artel le dădu de ştire că nu mai îngăduia schimburile cu votcă, păstrîndu-şi numai pentru sine acest drept. Grigori Şelihov era dibaci şi puterea lui se bizuia pe faptul că ştia, de fiecare dată, să folosească la timp orice împrejurare prielnică pentru a-şi asigura sprijinul artelului şi a-şi apăra interesele.

— Beau şi eu votcă şi înţeleg prea bine că orice creştin se cuvine să bea... Am eu ceva împotrivă? Beţi, dar vedeţi-vă şi de treabă, şi nu vă pierdeţi capul, — începu el cu blîndeţe, pregătindu-se parcă să le vorbească despre planurile unor expediţii apropiate, şi încheie pe neaşteptate, ursuz: — Cine dă votcă americanului, îşi pregăteşte singur cuţitul împotriva sa şi a tovarăşilor săi. Iată la ce trebuie să vă gîndiţi, vînătorilor!

— Chiar că ne gîndeam: de ce ţi-ai păstrat singur acest drept pe care nouă ni l-ai luat? Dacă tu le vei da votcă oare cuţitul sau săgeata americană va fi mai dulce? — strigară în gura mare oamenii săi, înfuriaţi că li se răpise mijlocul cel mai lesnicios de a-şi mări partea din cîştigul dobîndit peste ocean.

— Ce? Vreţi să-mi număraţi banii din buzunar, — spuse Şelihov înfruntîndu-i făţiş. — A cui e votca? A companiei. Iar pe mine compania şi stăpînirea m-au pus în fruntea voastră. Şi asta mi-e hotărîrea: începînd de azi nu se mai vinde nimănui votcă pentru acasă; dacă are cineva chef să bea, să vină la mine,

îi dau să bea, dar nu mai mult de două ocale pe lună, şi i-o trec la socoteală...

Apărîndu-şi hotărîrea luată, cu gîndul de a trage foloase pentru sine, Şelihov merse mai departe cu şiretenia, dublînd raţia lunară de votcă. N-aveau decît să bea ruşii, numai să nu dea votcă americanilor şi astfel să-l concureze la strîngerea blănurilor.

Înainte de călătoria sa, atît de cutezătoare în America, întreprinsă în anii 1783—1786, Grigori Şelihov ajunsese pînă la marginea pămîntului, la Marea Ohotsk, lucrînd ca om de încredere în slujba unor neguţători bogaţi din Siberia. Călătorise prin desişurile Siberiei răsăritene, fiind un fel de împuternicit în negoţul cu ciukcii în Ciukotka sau cu itelmenii în Kamciatka, cu chinezii în Kiahta şi chiar cu triburile sălbatice ale călăreţilor mungali şi tunguşi de-a lungul Orhonului, Ononului şi Amurului. În nesfîrşitele sale călătorii se dovedise întotdeauna nespus de bine înzestrat pentru treburile negoţului, fiind îndrăzneţ, îndatoritor şi isteţ, astfel încît cucerise încrederea vînătorilor băştinaşi, laudele stăpînilor şi bunăvoinţa autorităţilor, fiindcă ducea în chip paşnic negoţul fără a stîrni vreo plîngere.

Fusese primit în rîndurile negustorimii din Irkutsk dobîndind dreptul de a purta şi numele patronimic. Totuşi Grigori Ivanovici Şelihov, neavînd destui bani pentru a-şi încropi singur un negoţ, rămăsese în slujba altora, pîndind prilejul nimerit pentru a-şi croi un drum mai bun în viaţă.

Înflăcărat de vitejia şi neastîmpărul cutezătorilor uşkuinici [1]), care făcuseră ca şi el, fiul unui mic neguţător sărăcit din Rîlsk, să ajungă pe drumurile caravanelor şi prin potecile tundrei din Asia răsăriteană, Şelihov se hotărîse să schimbe întinderile stepelor şi ale tundrei cu necuprinsul oceanului. Era sigur că îşi va găsi şi el „un rost" dincolo de linia

[1]) *Uşkuinici* — cete de novgorodieni care navigau pe fluviile şi mările nordice cu scopuri negustoreşti şi războinice între secolele XI—XV. În condiţiile fărîmiţării feudale, uşkuinicii erau folosiţi de boierimea din Novgorod pentru a ataca oraşele marelui cnezat al Moscovei. Uşkuinicii au jucat un rol important în cucerirea ţărmurilor Oceanului Îngheţat de Nord, a ţinutului Uralului şi a malurilor Volgăi. (N. red. rom.)

nemărginită a zării. Îl îmboldiseră și amintirile din anii tinereții și cărțile citite și poveștile răspîndite prin Siberia despre minunatul pămînt al Americii.

Nikifor Akinfievici Trapeznikov, unul dintre primii călători siberieni de pe la mijlocul veacului al XVIII-lea, care ajunseseră nu o dată pînă în insulele Aleutine și chiar pînă la țărmurile Lumii Noi, se retrăsese la Ohotsk unde voia să-și petreacă anii bătrîneții și pusese ochii pe Șelihov, care se dovedise un negustor dibaci și norocos, în slujba Lebedevilor. Cea mai mare dorință a lui Trapeznikov era să-și găsească un urmaș, care să-i ducă mai departe cercetările. I-ar fi dat bucuros binecuvîntarea s-o ia în căsătorie pe iubita sa nepoată Natalia care, de tînără, rămăsese văduvă. Natalia se întîlnea cu Grișata Șelihov, strașnic dansator și cîntăreț, cu ochi albaștri și sprîncene stufoase. Dar exista o piedică : nu erau de aceeași credință. Ea ținea de vechea credință iar el era pravoslavnic.

Umbla vorba că mama ei ar fi fost băștinașă tocmai de prin meleagurile depărtate ale Ciosenului, Țara Dimineților Răcoroase — Coreea și fusese răpită de aionî din insulele Kurile de unde o luase Nikifor Trapeznikov. Frumusețea orientală a văduvei Guleaeva îl cuceri cu totul pe Grigori Șelihov. Cine ar fi putut rezista ochilor ei care scînteiau ca tăciunele aprins în ovalul gingaș al feței mereu rumenă, cu luciri de chihlimbar brun.

„Asta mi-e ursita!" se gîndi Grigori Șelihov și se hotărî să se însoare.

Dar Natalia Alexeevna nu voia să se mărite fără binecuvîntarea bunicului și știa că Nikifor Akinfievici, un neclintit bespopoveț [1]), nu se va hotărî niciodată să-și dea nepoata după un păcătos care bea tutun, un urmaș al lui Nikon [2]).

Însă Grigori Șelihov nu ținea prea mult la dog-

[1]) *Bespopoveț* — membru al unei secte religioase care nu admitea preoți. (N. red. rom.)

[2]) *Nikon* — patriarh al Moscovei — între anii 1652—1666. A introdus reforme bisericești îndreptate spre întărirea bisericii ortodoxe. Reformele lui Nikon au adus modificări în ritul slujbei ortodoxe ceea ce a constituit una din cauzele raskolului (vezi nota de la pag. 103). (N. red. rom.)

mele ortodoxe. Natalia Alexeevna, cu frumusețea ei și cu averea lăsată de răposatul ei soț, prețuia cît o liturghie a popilor ortodocși și Grișata îl îmbună pe bătrînul Trapeznikov zăbovind în odaia de rugăciuni, ascultînd cu rîvnă octoihul cîntat după datina din Kerjeneț[1]) și făcîndu-și cruce cu două degete.

Nici nu pomeni de zestre și astfel îl cuceri cu totul pe mîndrul și bătrînul navigator Trapeznikov, care se ruinase pentru că fusese prea „cinstit".

Înainte de a muri însă, bătrînul Trapeznikov le dori, nepoatei și ginerelui său, viață lungă în bună înțelegere și, fără a ține seama de copiii fiului său Alexei Nikiforovici, mort demult, care năzuiau să se tocmească la niște negutători de starea întîia de pe uscat, îi lăsă moștenire lui Grigori Ivanovici cutia cu busolă și o hartă de navigație făcută de mînă pe un ubrus[2]) de in și păstrată cu sfințenie, care arăta drumul către insulele Aleutine și către pămîntul Americii. De amîndouă se folosise bătrînul în călătoriile sale pe ocean. Îi mai lăsă și un ulcior nu prea mare, cu bani de aur, ascuns sub podea.

Această moștenire, precum și curajul, chibzuința și hotărîrea nestrămutată de a nu se întoarce fără a izbîndi, fu partea pe care o aduse proaspătul negutător și navigator Șelihov, în compania alcătuită din cei mai de frunte bogătași siberieni — Lebedev-Lastocikin și proprietarii casei de comerț Golikov. Cu aceștia se înțelesese Șelihov pentru a face primii pași către cucerirea Lumii Noi.

Natalia Alexeevna venise din Irkutsk ca să-și petreacă soțul — Șelihovii locuiau în acea vreme la Irkutsk — și, în portul Ohotsk, corăbiile, fiind gata de plecare, nu-i mai rămînea decît să-și ia rămas bun de la el. Pe atunci, Șelihovii locuiau la Irkutsk și făcuseră un drum destul de lung — trei mii de veste pe apă de-a lungul Lenei pînă la Iakutsk, iar de acolo încă o mie de verste prin taigaua cu drumuri greu de străbătut. Și iată că în ultima clipă, Natalia Alexeevna spuse pe neașteptate:

---

[1]) *Kerjeneț* — centru religios al sectanților de rit vechi. (N. red. rom.)
[2]) *Ubrus* — basma. (N red. ruse.)

— Merg şi eu cu tine. Pînă la moarte, merg cu tine! Oare te lasă inima să mă părăseşti, Grişata?

Pentru prima dată în viaţă, Grigori Ivanovici Şelihov se pierdu cu firea neştiind ce să facă. Se putea întoarce cu izbîndă din călătoria pe mare, dar se putea tot atît de bine să-şi piardă viaţa. Cum să-şi pună soţia la o asemenea încercare? Îşi mai aminti că acasă, la Irkutsk, rămăseseră două fetiţe zburdalnice, dragi: Anuşka — fata vitregă — şi fiica lui, Katenka. Deşi vorbele soţiei sale îl mişcară pînă în adîncul sufletului, îi strigă supărat:

— Ţi-ai pierdut minţile!...

Natalia Alexeevna îi ghici parcă gîndurile şi îl lămuri că, înainte de a pleca, încredinţase copiii unei mătuşe bătrîne care locuia la ei, punînd-o să jure că nu va sufla nici o vorbă — şi că-i va îngriji fetele ca o mamă.

— Sînt liniştită în privinţa copiilor, Grişata; nu mai sînt mici. — Şi adăugă încet: — Dacă pleci singur, cine ştie de mă vei mai găsi în viaţă, cînd ai să te întorci...

Rosti aceste cuvinte cu un glas atît de mişcat şi-şi aţinti atît de adînc privirile în ochii lui, încît Grigori Ivanovici nu mai ţinu seama de nimic şi, luînd-o în braţe, o duse în barcă, intrînd în apă pînă la brîu. Un ceas mai tîrziu, Natalia Alexeevna, gravă şi severă, păşi pe puntea corăbiei, care era şi vasul comandant al flotilei lui Şelihov. Corabia se numea „Tri Sviatitelia" şi avea 9 stînjeni de la prora la pupa. Natalia Alexeevna rămase pînă seara tîrziu la pupa, privind spre ţărmul Ohotskului care se pierdea în zare.

Înainte de culcare se rugă îndelung şi, cînd se vîrî sub blană, îi puse soţului ei o singură întrebare:

— Ubrusul bunicului e la tine?...

2

Insula Cîhtac, cu crestele înalte ale munţilor, cu desişurile falnice ale trunchiurilor de răşinoase şi zade, seamănă cu o balenă uriaşă care s-a aruncat înspăimîntată din apele oceanului, urmărită de mici

balene răpitoare, ce s-au risipit în jurul ei sub chipul unor numeroase insulițe colțuroase și stînci submarine.

Cu greu se ajungea pe țărmurile insulei, iar înlăuntrul ei nu se putea pătrunde deloc. Haosul munților învălmășiți, despicați de văgăuni sălbatice, capcanele uriașe, alcătuite din bolovani și copaci gigantici doborîți de furtuni, făceau ca o bună parte a insulei să nu poată fi străbătută. Locuitorii de pe țărmurile opuse n-aveau decît un singur mijloc de legătură : cu baidarele, făcînd înconjurul insulei pe mare.

După cîteva ciocniri cu cîhtacanii, la capătul dinspre asfințit și miazănoapte al insulei numit Karluk, rușii fură nevoiți să-i facă înconjurul de-a lungul strîmtorii care o despărțea de Pămîntul Mare — Alhalaska. După multe căutări în partea dinspre miazăzi și răsărit a insulei, se așezară pe țărmul unui golf întins pe care îl alese Șelihov. Îi dădură numele de „Tri Sviatitelia" în cinstea șubredei galiote [1]) care conducea flotila lui Șelihov. Mica corabie străbătuse două mii de mile marinărești, în partea cea mai primejdioasă, bîntuită de cumplitele furtuni ale Oceanului Pacific.

Ivan Larionovici, capul familiei Golikov, avea concesiunea băuturilor spirtoase și ținea în mîinile sale acest negoț pe întreaga Siberie. Această expediție pe mare o pusese la cale, în parte, la îndemnul lui Șelihov, pentru că pizmuia faima Stroganovilor. Gloria cuceririi Siberiei revenise Stroganovilor, deși nu aceștia luptaseră pentru ea, ci Ermak [2]) și tovarășii săi aflați în slujba lor.

De ce s-ar fi lăsat Golikovii mai prejos decît Stroganovii cînd îl aveau în slujba lor pe Grigori Șelihov ? Riscîndu-și banii, Ivan Larionovici se hotărî să-și riște și nepotul trimițîndu-l să-i vegheze interesele negustorești. Cumpără pentru el, la cancelariile din Irkutsk, un brevet de căpitan și astfel bietul ne-

---

[1]) *Galiotă* — mică corabie cu două catarge, avînd pînzele în formă de triunghi. (N. red rom.)

[2]) *Ermak Timofeevici* (mort în 1584) ataman de cazaci care a jucat un rol important în cucerirea Siberiei. (N. red. rom.)

gustoraş, care niciodată nu se încumetase să călătorească pe ape, se văzu deodată marinar.

— Să nu-l pierzi din ochi pe Grişka, să nu cumva să ne tragă pe sfoară, să ne ducă la sapă de lemn la împărţirea cîştigurilor, — îl povăţui Ivan Larionovici la plecare pe proaspătul căpitan. — Să-l ţii din scurt, să nu-l laşi să-şi facă de cap!

— Nevestica ?! — holbă ochii Golikov-nepotul cînd o zări pe Natalia Alexeevna urcînd scările şi ieşind pe punte. — Ei, acum ne putem aştepta la un necaz pe mare!

— N-ai decît să cobori pe mal, că în izbă nu te paşte nici o primejdie, — i-o reteză Şelihov. — Şi să nu te mai aud vorbind aşa, dacă ţii la pielea ta!...

Din primele zile ale călătoriei, Şelihov îşi dădu seama că degeaba îşi pierdea timpul Mihail Sergheici în faţa sextantului şi a hărţii. Ii lăsă ca din întîmplare un butoiaş de rom în cabină, iar el însuşi deveni adevăratul căpitan al expediţiei.

Şelihov nu se simţea stingherit de faptul că n-avea cunoştinţe îndestulătoare în arta navigaţiei.

„Nu te naşti Cook[1]), dar poţi deveni!“ se gîndi el, amintindu-şi de povestirile tovarăşilor de drum ai navigatorului englez. Pe „cookişti“, cum îi poreclise în glumă Grigori Ivanovici, îi întîlnise cu cinci ani în urmă la Petropavlovsk în Kamciatka, unde, în anul 1778, Cook izbutise cu ajutorul ruşilor să-şi salveze şi să-şi repare corăbiile care avuseseră de suferit în timpul călătoriilor sale.

Şelihov îl însărcină cu calculul longitudinii şi latitudinii pe elevul timonier Mitşa Bociarov, pe care-l luase din Ohotsk. Iar el se hotărî să se bizuie pe harta cu atîta sfinţenie păstrată de socrul său, precum şi pe experienţa pescarilor, a vînătorilor şi a marinarilor încercaţi pe care-i recrutase în echipaj. Îşi dădea seama de greutăţile şi primejdiile pe care avea să le înfrunte şi, fără a spune nimic companionilor săi,

---

[1]) *Cook James* (1728—1779) — navigator englez. A făcut trei călătorii în jurul lumii, descoperind numeroase insule din Oceanul Pacific. A cercetat ţărmul răsăritean al Australiei. Cook a fost ucis de băştinaşii insulelor Hawai. Descoperirile lui au dus la extinderea comerţului colonial al Angliei şi la sporirea posesiunilor acesteia. (N. red. rom.)

făgăduise oamenilor mai destoinici şi de care avea mai multă nevoie un spor de leafă din partea sa de cîştig. Jertfindu-şi o parte din îndoielnicul său cîştig Şelihov reuşi în felul acesta să-şi asigure cointeresarea şi sprijinul celor mai de nădejde oameni ai săi.

Printre aceştia, cei mai destoinici erau bătrînul partovşcik[1]) Konstantin Alexeevici Samoilov şi Prohor Zaharovici Pianîh, un marinar încercat, care luaseră parte la călătoria căpitanilor Krenițîn şi Levaşev pe insulele Aleutine. Cu vreo 20 de ani înaintea lui Şelihov, aceşti căpitani conduseseră o expediție oficială rusească în America.

Pentru a-i avea întotdeauna la îndemînă pe Samoilov şi pe Pianîh, şi pentru a-şi însuşi mai bine ştiința navigației, Grigori Ivanovici îi mută în cabina pe care o ocupa împreună cu soția sa. Şi nu atît Grigori Ivanovici cît grijulia şi blînda Natalia Alexeevna izbuti să cîştige devotamentul acestor oameni pentru expediția lui Şelihov. În tot timpul călătoriei de trei luni pe mare, ea le cosea şi le cîrpea hainele roase, le spăla cămăşile în timpul escalelor şi, mai ales, găsea întotdeauna un cuvînt bun, înțelegător de femeie, cînd îi asculta povestind despre familiile rămase acasă, despre soțiile, copiii şi nepoții lor.

Pînă la sfîrşitul călătoriei, Natalia Alexeevna izbuti să cucerească inimile tuturor acestor vînători aprigi şi nepotoliți, ajutînd fiecăruia, pe nesimțite, să-şi ducă mai lesne greutățile şi amărăciunile pe care ea parcă le ghicea. Şi dacă i-ar mai fi trecut cumva prin minte „căpitanului" Golikov să spună că îi păştea vreo primejdie pentru că pe corabie se află o femeie, ar fi fost cu siguranță aruncat peste bord.

În al doilea an al şederii pe insula Cîhtac, Şelihov se gîndi că venise vremea să-şi încerce norocul şi pe pămîntul Americii, căci se încredințase că vînătorii şi pescarii ruşi trăiau în pace şi prietenie cu tribul războinic al aleuților koniagi.

Bătrînul şi încercatul vînător koniag Va-şeli cîştigase încrederea şi prietenia lui Şelihov. Se mutase

---

[1]) *Partovşcik* — conducătorul unui grup de vînătoare şi pescuit. (N. red. ruse.)

în satul cu izbe de lemn care se ridicase pe locul aşezării vremelnice a vînătorilor ruşi în portul „Tri Sviatitelia". Va-şeli nutrea o prietenie sinceră pentru ruşi şi avea darul de a vorbi destul de lămurit limba rusă pe care şi-o însuşise în parte. Se rusificase într-atît că nu mai răspundea la numele său vechi şi vorbea mîndru şi răspicat numai dacă lumea i se adresa în „luseşte" ca unui „luş" adevărat.

Dar, deşi se mutase în sat, nu voia cu nici un preţ să locuiască într-o izbă şi rămăsese în cortul său.

— Aici eu ; aici Vasili ! — spunea el cu un zîmbet blajin, cînd desluşea glasul vesel al „marelui toion" care se silea să intre tîrîş în cortul întocmit din coastele uriaşe ale unei balene, trofeu al lui Vasili dintr-o vînătoare pe mare.

— Cînd o să începi să trăieşti şi tu ca oamenii, Vasili, cînd o să te muţi într-o izbă? Nici pentru zmeură nu m-aş fi vîrît în bîrlogul tău, dacă nu m-ar fi împins nevoia, — se văita în glumă Şelihov, nelăsînd să-i scape nici un prilej pentru a-l zgîndări pe aleut.

Dar Vasili se mulţumea să rîdă.

Aleuţii îşi dădură repede seama de foloasele pe care le aducea felul de trai al ruşilor şi preţuiră arma de foc. Glontele ajungea fiara pe care nu o putea atinge săgeata şi o dobora deîndată. Năvoadele ruseşti, împletite din sfoară toarsă, scoteau munţi de peşte din ocean şi din rîuri. Inainte vreme, aleuţii foloseau la pescuit o undiţă primitivă cu un cîrlig de os, furca de prins peşti, sau o plasă împletită din crengi de salcie. Ceaiul presat chinezesc cu zahărul candel adus de ruşi se potrivi de minune cu gustul aleuţilor. Mahorca rusească le uşura gîndurile, iar votca, minunata votcă, deşi rareori, şi nu mulţi, izbuteau să tragă cîte o duşcă, li se părea o băutură a zeilor. Mai era apoi baia — baia „casiacilor". Cînd te pomeneai în mijlocul aburilor fierbinţi după o zi şi o noapte petrecute în ceaţa rece, în mijlocul valurilor oceanului, uitai de toate! Şi ruşii nu te opreau să intri în baie, ci, dimpotrivă, te pofteau şi te îndemnau să vii mai des. Totul părea minunat şi

atrăgător la „casiaci"; numai locuinţele lor — izbele — nu erau pe placul aleuţilor.

— Toate-s tari; lemn peste tot; loc mult, de nu poţi ajunge cu capul la tavan, iar aer nu pătrunde de nicăieri... Nu ne place is-ba! — ziceau ei dînd din cap şi refuzînd să-şi părăsească bordeiele adînci de iarnă şi corturile de vară.

Şelihov nu izbutea să-i facă să se mute în izbe, dar nici nu-i zorea, ci aştepta ca ei înşişi să-şi dea seama că acestea erau mai bune. Deocamdată, nu se sfia să intre tîrîş în vizuinile lor murdare, sărăcăcioase şi cu o uşurinţă şi o dibăcie vrednice de pizmuit, dobîndite în călătoriile prin deşişurile neumblate ale Siberiei, se supunea obiceiurilor acestor oameni primitivi. Stînd pe vine, fără a se arăta stingherit de duhoarea şi murdăria din locuinţele băştinaşilor, zăbovea ceasuri întregi la sfat cu ei.

— Ia mai spune o dată, Vasili, ce ai povestit zilele trecute despre pămîntul Kenai, despre kenaienii şi despre ruşii care locuiau pe acolo şi s-au prăpădit prin meleagurile acelea, — zise Şelihov gustînd din untura de peşte şi mestecînd o poamă acră — şicşa — gustarea cu care era întîmpinat un oaspete de vază.

— Vasili spune, dar cuvintele aici... s-au lipit cuvintele, nu pot iasă, — spuse rînjind încă o dată aleutul şi-şi frămîntă gîtlejul cu degetele.

— Aha, — răspunse Şelihov, care pricepuse încotro bate, — zici că s-au lipit? Atunci dă asta pe gît ca să iasă vorbele! — Grigori Ivanovici scoase din sîn sticla, turnă votcă într-o scoică mai mărişoară care servea drept ceaşcă şi o întinse aleutului. După ce-şi spălă pentru a doua oară gîtlejul cu votcă, Va-şeli începu să găsească destul de lesne cuvintele ruseşti. Povesti despre puternicul trib al indienilor-tlinchiţi. Tlinchiţii apăruseră pe ţărmurile oceanului în vremuri de demult, venind de undeva din interiorul continentului. Se aşezaseră pe pămîntul care înainta în mare al peninsulei Kenai, gonindu-i pe koniagi şi silindu-i să treacă în insula Cîhtac.

— Tatăl tatălui meu ne povestea despre războaiele sîngeroase cu kenaienii, dar cu mulţi ani în urmă

marea s-a aşternut între noi şi a spălat şi sîngele şi vrajba... în pămîntul peninsulei Kenai se găseşte multă piatră neagră, care arde în foc şi se face galbenă ca soarele într-o zi de iarnă. Numai că soarele, ştii tu, nu încălzeşte iarna, pe cînd piatra neagră dă totdeauna căldură...

— Cărbune, cărbune de pămînt?! Nu minţi Vasili?! — strigă Grigori Ivanovici, nemaiputîndu-şi păstra masca nepăsării.

Demult îl atrăgea pe Şelihov gîndul să întrebuinţeze cărbunele de pămînt la topirea metalelor. Auzise încă în Kamciatka de la tovarăşii navigatorului Cook că cele mai trainice piese de fier şi de fontă din tachelajul corăbiilor sînt turnate tocmai cu ajutorul acestui cărbune de pămînt, căruia ei îi ziceau „coal" [1]). Şelihov şovăise dacă să dea sau nu crezare „şmecherilor"de englezi, pînă ce aflase că şi în Rusia — în Ural şi la Kolîvan în ţinutul Altai — se foloseau aceleaşi mijloace.

— Dar aur, aur au? — întrebă nerăbdător Şelihov, aplecîndu-se cu tot trupul spre Va-şeli.

— Aur? Dar cum este a-ur-ul? — întrebă aleutul bănuitor. — Se bea, se mănîncă?... Te încălzeşte?

— E... eh... cap de morsă! Nu înţelegi? — se strîmbă înciudat Grigori Ivanovici. — Aurul... galben, strălucitor ca soarele, iarna...

— Nu încălzeşte?! — spuse dispreţuitor aleutul, dar numaidecît, ca să nu pară că n-ar cunoaşte toate bogăţiile pămîntului Kenai, adăugă: — Este, este şi asta — galben şi rece...

Vasili îşi aminti de bucăţile lucioase şi colţuroase de cupru nativ. Kenaienii le dădeau cîhtacanilor în schimbul unturii de peşte, iar cîhtacanii care, ca şi kenaienii, nu cunoşteau arta prelucrării metalelor, dăruiau femeilor aceste bucăţi de aramă pentru podoabe.

Cu gîndul la bogăţiile ascunse în adîncurile pămîntului Kenaiului de pe continentul Americii, de care nu se afla prea departe acum — la o aruncă-

---

[1]) Cărbune (în limba engleză). (N. trad.)

tură de băţ — Grigori Şelihov începu să fie frămîntat de dorinţa de a explora acele meleaguri. Destăinui acest plan şi sfetnicului său de nădejde, Samoilov. Samoilov îl ascultă pe Şelihov şi spuse cu tîlc:

— Grigori Ivanovici, eu nu te sfătuiesc să porneşti în căutarea aurului şi cu atît mai puţin să faci săpături. Dacă îl vei găsi, vînătorii tăi îşi vor pierde orice urmă de omenie. Aurul dă friguri şi-l face pe om să pună mîna pe cuţit. Poţi găsi aur, dar tu, cel dintîi care l-ai găsit, vei fi ucis...

Văzînd nedumerirea lui Şelihov, care-şi ridicase semeţ pumnul, Samoilov îl lămuri:

— Fără îndoială, te vor ucide. Pentru ce? Pentru că partea ta şi a neguţătorilor, companionii tăi, le va părea peste măsură de mare. Aşa s-a statornicit printre căutătorii de aur. Dar la ce dracu' să te joci de-a v-aţi ascunselea cu moartea de dragul companionilor tăi? Cărbune de pămînt, asta mai înţeleg: vrei să topeşti minereu, să construieşti corăbii trainice, să faci negoţ cu fierul. Cîştigul izvorît din negoţ nu este la fel cu cel pe care ţi-l dă aurul cel faimos; el nu te va duce la moarte.

Natalia Alexeevna era de faţă la această convorbire. Deşi obişnuia să nu-l contrazică pe bărbatul său în faţa străinilor, de data aceasta se ridică împotriva intenţiei sale de a porni în căutarea aurului.

— Ne ajung şi blănurile, şi ele sînt stropite cu sînge, spuse ea. — Nu te las, Grişata, să te duci după aur în America. Nici de cărbune de pămînt n-ai nevoie! Codrii din jur sînt de netrecut, nici nu mai ajungi să-i tai, iar ţie ţi s-a năzărit să topeşti fonta cu pietre... Mai bine te-ai gîndi, Grişanka, dacă nu cumva ar fi vremea să ne întoarcem acasă pînă mai sîntem teferi, părăsind pămîntul ăsta blestemat! Oamenii se usucă de dor de casă. Da, da, să ştii că nu te las — asta mi-e vorba!...

Grigori Ivanovici chibzui mult la cele spuse de ei, şi, în cele din urmă, nu mai rîvni la flacăra faimosului aur care-l ademenise. „Opt zecimi din cîştig

vor trece în punga lui Golikov şi a lui Lebedev, iar toată truda şi sîngele vărsat vor cădea numai asupra mea şi a oamenilor mei... Adevărat, nu face să mă încurc cu aurul! Dar ceea ce se poate face e să aduc aici mujici, plugari şi vînători precum şi neguţători-întreprinzători", hotărî în sinea sa Grigori Şelihov.

— Bine, — spuse el, într-o zi, nevestei sale şi lui Samoilov, întorcîndu-se de pe ţărm de la baidarele cu mai multe vîsle, pe care le pregătea pentru călătoria pe continent. — Aveţi dreptate, m-aţi convins, n-am să mai caut aurul, dar pe continent tot am să mă duc... Nu sînt Cook, despre mine nu se va putea spune: „Cum vine asta, ai ajuns pînă la Pămîntul Mare şi n-ai coborît pe uscat?" O să cobor, o să cercetez locul şi o să pun în Lumea Nouă temelia unui oraş mîndru, care să se numească Slavorosiisk. Va veni şi vremea cînd oamenii vor întreba: „Cine a ridicat oraşul?" Iar veacurile vor răspunde: „Grigori Ivanovici Şelihov şi tovarăşii săi". Să nu mai aud nici o vorbă de împotrivire! — adăugă aspru Şelihov, curmînd dinainte orice obiecţiune din partea lui Samoilov şi a soţiei sale.— Iar tu, Konstantin Lexeici, să-mi dai un falconet [1]), chiar de o fi dintre cele mai proaste, şi vreo zece ghiulele. Iar dînsei n-o să-i mai fie teamă pentru noi, zise el arătînd cu capul spre nevasta sa.

Văzînd că hotărîrea îndărătnicului căpitan era de neclintit, Natalia Alexeevna şi Samoilov nu se mai împotriviră de data aceasta.

Peste cîteva zile, Şelihov cu şase baidare încăpătoare porni spre răsărit, către Pămîntul Mare. In fiecare baidară se aflau cîte cinci vînători. După socoteala lui Va-şeli, pe care-l luase ca tălmaci şi călăuză, vîslind neîncetat puteau ajunge în două zile şi două nopţi. Dar aceasta nu speria pe nimeni, căci, după povaţa lui Va-şeli, Şelihov îşi alesese dintre aleuţi călăuze care nu o dată în viaţa lor

---

[1]) *Falconet* — tun de calibru mic, folosit în secolele XVI şi XVII. (N. red. rom.)

înfruntaseră cîte trei zile de-a rîndul furtuni în largul oceanului, într-o baidară de un singur om.

Inainte de a pleca, Grigori Ivanovici fu din nou luat prin surprindere de soția sa, ca și la Ohotsk. Aflîndu-se pe țărm, în mulțimea celor care-i petrecea, Natalia Alexeevna se folosi de o clipă cînd bărbatul său era ocupat cu instalarea falconetului greu pe baidara din mijloc, și se strecură tăcută în baidara din frunte. Grigori Ivanovici împinse baidara de pe mal, și voi să-și ia locul la pupa, dar în clipa aceea o văzu pe nevastă-sa, stînd cu spatele, ascunsă sub o camleea[1]. In ciuda primejdiei de a răsturna baidara, care se legăna, Șelihov apucă gluga hainei și, dînd pe spate capul nevestei sale, îi zări ochii rugători ca două stele strălucitoare.

— Nesăbuito! — strigă el, vrînd să întoarcă baidara. — Incotro? La moarte?

— Spre viață, alături de tine, Grișata și chiar la moarte, dacă așa ne este ursit... Taci! — îi puse ea degetul pe buze. — O să-ți meargă rău dacă te întorci din drum ca să mă dai jos.

— Inainte! — strigă cu glas răsunător Șelihov. Credea în steaua sa norocoasă și, pentru el, Natalia Alexeevna devenise demult această stea.

Pe drum, Șelihov se simți mîndru de soția sa, văzînd-o cu cîtă stăruință mînuia vîsla, laolaltă cu toți ceilalți. Nu era cu nimic mai prejos decît vestiții aleuți, vîslași pe baidare.

In zorii celei de a doua zi de drum, vîntul dinspre miazănoapte începu să tulbure fața oceanului. Munți de apă se ridicară pe întinderea de necuprins, sub cerul jos și plumburiu. Rafalele vîntului zvîrleau smocuri de spumă albă de pe crestele valurilor. Inălțîndu-se pe creasta înspumată a unui val, baidarele se prăvăleau apoi năvalnic în prăpastia neagră a apelor, pentru a se ridica iar pe creasta valului următor. Oceanul gemea și clocotea, furios parcă împotriva cuiva. Oamenii răsuflau cu încordare dar

---

[1]) *Camleea* — haină impermeabilă pe care pescarii și vînătorii aleuți o purtau pe mare. Se confecționa din intestine de animale marine. (N. red. rom.)

regulat, iar brațele aruncau ritmic vîsla ușoară ca un fulg cînd pe o parte, cînd pe cealaltă a baidarei, mînînd-o mereu ca o coajă de nucă către pămîntul necunoscut.

— N-aș putea spune că am dat chiar peste un uragan, Vasili, dar nici departe nu sîntem de așa ceva, — îi zise neliniștit Șelihov călăuzei Va-șeli care stătea la prora baidarei. Nu mai deslușea insulele, care tot timpul drumului se zăriseră în stînga lor.

— Nu te teme, vîslește mai departe! O să vîslim o jumătate de zi și dacă nu intrăm în golf, o să tragem la mal la poalele munților, — răspunse Va-șeli, gîndindu-se la o porțiune muntoasă din pămîntul Kenaiului, care înainta mult în mare. — Vezi să nu pierzi nici o baidară din ochi. Trebuie să ne ținem unii după alții așa cum face paltusul [1]) în mare...

Cu toate sforțările vîslașilor, nu izbutiră să pătrundă în șenalul golfului Kenai, lung și încăpător. Vîntul de nord-est gonea apele din golf, și stîrnea în strîmtoarea plină de stînci submarine, un vîrtej furios de curenți potrivnici. Dinspre golf goneau năvalnic trunchiuri uriașe de copaci, zvîrlite în apă de furtuni. Fiecare din aceste trunchiuri ar fi putut, ca o ghiulea de tun, să scufunde baidara îmbrăcată în piele.

Șelihov își dădu seama de primejdia zadarnicelor încercări de a pătrunde în golf și hotărî să pornească de-a lungul coastei de miazăzi a peninsulei, la adăpostul stîncilor înalte de pe țărm.

Plutiră astfel toată ziua și toată noaptea. In timpul nopții, pentru a da cîteva ceasuri de odihnă oamenilor săi istoviți, Șelihov mergea cu baidarele la o oarecare depărtare de stîncile de pe mal. Și numai în ziua a treia în zorile palide care mijeau, Va-șeli zări o deschizătură întunecată între stîncile de pe țărm.

— Acolo! — arătă el cu mîna spre deschizătura dintre stînci. — Cunosc locul: e Golful Ursului... Acolo e totdeauna liniște și locuiesc oameni.

---

[1]) *Paltus* — pește înrudit cu calcanul. Trăiește în mările nordului. (N. red. rom.)

— Fie şi în gura ursului, numai să mă pot ridica în picioare, să-mi mai îndrept spinarea, — se învoi Şelihov.

Deschizătura se dovedi destul de lată pentru ca baidarele să poată trece într-un golf larg, liniştit, cu faţa netedă, cu ţărmurile bine acoperite de tufăriş mărunt. Fumurile de pe malul îndepărtat, acolo unde desişurile pădurii coborau de pe coline rămînînd aninate deasupra apelor, dovedeau că în locurile acelea erau aşezări omeneşti.

Vînătorii debarcară fără a întîmpina vreo împotrivire. După o călătorie de şaizeci de ceasuri, în baidare, oamenii abia îşi mai puteau mişca picioarele. Falconetul fu scos şi aşezat pe mal. Nimic nu tulbură tăcerea şi nu se zărea ţipenie de om.

— Hai să mergem! — spuse Şelihov, crezînd că în golf se aflau puţini oameni şi că locuitorii se temeau să se arate. — Trebuie să cădem cu orice preţ la învoială. In acest golf voi întemeia un oraş... Să mergem fără arme, ca să nu speriem nişte oameni paşnici...

Potrivit celor învăţate din întîlnirile cu băştinaşii din America, luară în mîini nişte beţe legate cruciş, de care, pentru a-şi arăta gîndurile bune, atîrnaseră panglici, mărgele colorate şi porniră spre pădure.

Trecînd dincolo de tufărişul de pe mal, Şelihov şi Vasili se opriră nehotărîţi în faţa intrării unei poieni mari, aşezată în mijlocul pădurii. La marginea ei erau întinse mai multe corturi, iar în faţa lor se afla o mulţime de războinici indieni, înalţi, cu arcurile şi lăncile îndreptate împotriva noilor veniţi.

— Am păţit-o, — tresări Şelihov; — am intrat la apă. Ce ne facem? — Şi, neliniştit, întinse mîna spre pistolul ascuns în sîn sub camleea.

— Să nu tragi, că ne paşte moartea! Trebuie să-i luăm cu binele, — şopti Vasili. — Am venit la voi cu gînd de pace şi prietenie, — strigă el în graiul kenaian către războinicii care păstrau o tăcere de mormînt.

Dar abia făcu un pas înainte că un nor de să-

geţi îşi luă zborul şi în faţa lui Vasili şi a lui Şelihov se înfipse şi începu să se legene un gard întreg de lănci, cu vîrfurile în pămînt, vestind parcă: nici un pas înainte!

— N-avem nevoie de prietenie! De astă dată, nu va fi pace între noi!... Plecaţi! — îi răspunse lui Vasili un indian bătrîn ieşind din mulţime. — Kulikalo ne-a oprit să ucidem oameni albi cu bărbi; el e de acelaşi sînge cu voi, dar... plecaţi! Kulikalo a spus: „Dacă nu pleacă, atunci ucideţi-i" şi noi vă vom ucide.

— Spune-le că vrem să-l vedem pe Kulikalo, ca să hotărască el dacă trebuie să ne întoarcem sau nu, — îi suflă Şelihov lui Vasili care tălmăci kenaienilor întocmai aceste vorbe.

— Kulikalo a spus: „Dacă nu pleacă — ucideţi-i!" — repetă cu încăpăţînare bătrînul indian.

Şelihov îşi dădu seama că nu-i rămînea altceva de făcut decît să se plece în faţa voinţei de nestrămutat a kenaienilor. Era singurul mijloc de a scăpa cu viaţă. Trebuia să se întoarcă sub ocrotirea falconetului şi va vedea apoi ce-i rămînea de făcut. Dar cum să se întoarcă? Cel mai mic semn prin care şi-ar fi arătat teama în faţa băştinaşilor, ar fi putut duce la un atac şi la pieire. Deci, cu nici un preţ, nu trebuiau să pară speriaţi.

— Bine! Plecăm înapoi, Vasili! Spune-i numai boitului acela că unul din beţe este un dar pentru ăla, al lor... cum îi zice... Kulikalo, iar celălalt i-l las lui... Şi să nu cumva să ne atace pe la spate!

Vasili strigă ceea ce găsi de cuviinţă să tălmăcească din spusele lui Şelihov şi întinse bătrînului cele două beţe împodobite!

Indianul nu se clinti din loc. Atunci Vasili puse darurile pe jos şi, împreună cu Şelihov, fără să se mai uite înapoi, porni spre ţărm.

Pe drum, Şelihov se gîndea nu atît la primejdia de a fi răpus în desiş de săgeţile şi lăncile kenaienilor, cît la înapoierea la ai săi, după o asemenea înfrîngere nemaipomenit de ruşinoasă. Cum să explice vînătorilor şi mai ales nevestei sale această

retragere silită care semăna mai mult cu o fugă? Şelihov îşi dădea seama că treizeci de oameni şi un falconet nu erau de ajuns pentru a-i supune pe indienii, îndrumaţi de misteriosul Kulikalo.

— Auzi Vasili, să-ţi ţii gura, să nu spui nimănui ce am păţit... Să le poveşteşti că ne-au întîmpinat cum nu se poate mai bine şi s-au jeluit că bîntuie prin aşezarea lor vărsatul negru... De aceea ne-am întors şi am hotărît să pornim iar pe mare. Ai înţeles?

Vasili primi bucuros născocirea lui Şelihov. Aleutul nu voia ca faima sa de ostaş neînfricat şi de iscusit diplomat să fie întunecată de această neplăcută întorsătură a lucrurilor.

— Dacă nu era vărsatul negru, parcă am fi plecat noi... Ei, afumaţi-ne cu pucioasă! — strigă el şi rîse şiret.

— Eşti deştept, Vasili! Dacă ne întoarcem teferi acasă o să te fac toion, — îi preţui Şelihov priceperea. — O să-ţi iei trei neveste!

— U-u! — dădu din mîini Vasili cu o spaimă prefăcută. — S-a zis cu Va-şeli, o să mă dea gata muierile!

Ieşind din desiş şi ajungînd sub ocrotirea falconetului la oamenii săi, Şelihov îşi scoase căciula de blană şi se închină cu rîvnă îndreptîndu-şi faţa spre răsărit.

— Nataşenka, am găsit aur! — îi spuse soţiei sale, care venea în fugă spre el, dar se corectă îndată văzîndu-i grimasa de dezgust. — Am găsit un om de aur... Îl cheamă Kulikalo! Credeam că Vasili minţea cînd îmi povestea la Cîhtac despre el şi iacă trăieşte cu adevărat un astfel de om printre indieni şi le poartă de grijă ruşilor.

Şelihov istorisi vînătorilor strînşi în jurul său povestea, născocită în grabă, despre vărsatul negru.

— Nu ne-au lăsat să pătrundem în sat şi ne-au sfătuit să plecăm cît mai repede. La ei, toţi cei care n-au faţa ciupită, zac bolnavi. Vărsatul negru seceră oamenii... În baidare! — strigă el. — Aca-să!...

In anul 1785, vînătorii se întoarseră cu bine la Cîhtac după o călătorie întreprinsă la Muntele Mare, scuipătorul de foc, care se ridica amenințător pe continent și pe care rușii îl numeau muntele Sfîntul Ilie. La înapoiere, văzură că magazia era plină cu blănuri scumpe, iar butoaiele cu praf de pușcă și muniții se goliseră. Nu mai aveau nici crupe, nici făină în lăzi, iar sorocul învoielii aproape se împlinise. Se mai adăuga și dorul nestăvilit de țară, din zi în zi mai puternic, care-i mîna spre casă.

Numai Grigori Șelihov nu știa ce-i dorul. N-avea vreme de tînjit. Era cufundat în socotirea zilnică a bogățiilor agonisite și în gîndurile cutezătoare de a întemeia chiar el cele dintîi așezări rusești pe continentul american, în locurile potrivite. Născocea fel de fel de nume pentru noile sale așezări, care nici nu luaseră ființă: Slavorosia, Ekaterinograd, Pavlograd. Socotea că va izbuti astfel să ajungă să se bucure de cinstire din partea împărătesei Ecaterina a II-a și a moștenitorului ei, viitorul împărat Pavel Petrovici.

— Unde te vîri? Ia te uită ce a mai născocit! O să le găsească un nume și fără tine! — spunea supărată Natalia Alexeevna cînd Șelihov îi împărtășea numele scornite. — Mai bine te-ai gîndi la oamenii tăi, Grișata, căci numai prin munca și grija lor o să ajungi și tu om. Cine te-a binecuvîntat cu harta și ți-a arătat drumul? — îi aminti ea cu tîlc, de bunicul Trapeznikov fără a-i pomeni însă numele. — Asta e! Dar Samoilov Konstantin Lexeici, a cărui înțelepciune și al cărui sfat te-au ajutat s-o scoți la capăt? Oare nu te-a învățat Pianîh Zaharîci să pui pînzele și să deosebești gabia de velă? Numele lor ar trebui să rămînă în amintirea oamenilor...

— Bine i-ai mai potrivit! Ha, ha! — rîdea din toată inima corăbierul. — Slavorosiisk și Samoilovo, Pianîh alături de Pavlograd. Pianîhgrad! Ehei! Fără sprijinul stăpînitorilor, praf se va alege de noi! Toată truda mea și a oamenilor mei va fi acoperită

de gheață, la fel ca și rîul acela, care curge la Nucek... Îți amintești, ți-am povestit?...

Dar, vînătorii rămîneau nepăsători la socotelile negustorești și la visurile de mărire ale lui Șelihov. Vorbeau tot mai des de înapoierea acasă: cică a sosit vremea să facem cale întoarsă. Serile, se adunau în fața casei de locuit cu două odăi a artelului, aflată pe un loc deschis și nisipos și ascultau cîntecele pe care le născocea și le cînta din fluier Vanșa Ciobrikov, un flăcăiaș slăbuț, cu ochii cenușii și adînci ca apele lacului de munte.

În primele lupte, Vanșa fusese izbit în cap cu un topor de piatră și după cum se văzu mai tîrziu, rămăsese năuc. La stăruințele Nataliei Alexeevna fusese scutit de vînătoare și de pază. Umbla cu fluierul său și născocea cîntece. Cînd zărea oameni adunați grămadă, se așeza lîngă ei și cînta. Mergea de cînta și pe la corturile aleuților, care nu-i făceau nici un rău lui Vanșa. În închipuirea lor, omul care-și pierdea mințile trecea în stăpînirea duhurilor și era un adevărat sacrilegiu să faci rău unui astfel de om.

Într-o seară senină, fără urmă de nor pe cer, vînătorii ședeau adunați privind într-acolo unde era Rusia, aceea unde soarele purpuriu apunea în apele oceanului. Fumau mahorcă și oftau în tăcere ascultînd modulațiile jalnice ale fluierului.

Sfîrșind prima parte, Vanșa se apucă să rostească cuvintele unui cîntec nou, care abia se născuse în sufletul său. Il spunea mai mult decît îl cînta:

Grăiau bătrînii cei bătuți de soartă,
Și de năpastă apăsați:
La capătul pămîntului de-ți fi
O să aflați ostrovul zis Buian.
Și-n cel ostrov Buian n-o să-ntîlniți
Lăcaș sfințit să spui o rugăciune,
Nici de-închinat o cruce-n calea voastră.
Iar oamenii-s cu vorbele ghimpoase:
Jur împrejur doar fețe-ntunecate;
Și lacrimi ai în ochi cînd ți-amintești
De casa ta și-ai vrea să pleci acasă!

Lui Şelihov îi plăceau cîntecele lui Vanşa şi îl încuraja cu daruri mărunte. Dar de data aceasta, stînd sub ferestruica locuinţei sale, lipită de cazarma comună — „cajim"— şi chibzuind cum să lupte cu starea de spirit nepotrivită care pusese stăpînire pe oamenii săi, simţi parcă în cuvintele lui Vanşa o provocare ascunsă. Le socotea îndreptate împotriva intenţiei sale de a folosi pînă la capăt treaba aceasta bănoasă şi de a pune o trainică temelie visului său de a descoperi o ţară nouă, unde cel dintîi oraş va purta, în cinstea gloriei, a slavei ruseşti, numele de „Slavorosia". Locul unui astfel de oraş nu putea fi pe insulă, ci pe continent. Treptat, Şelihov ajunse să numească după numele viitorului oraş şi întregul pămînt nou descoperit. In închipuire i se perindau tot felul de frînturi de nume şi denumiri sonore, inspirate din citirea cărţilor istorice. In mintea lui, „Slavorosia" avea aceeaşi rezonanţă cu ambrozia, hrana legendară a zeilor greci. Auzise despre ambrozie în călătoriile sale între Ohotsk şi Kamciatka de la o seamă de vînători străini de balene şi de la aventurierii guralivi care îi ieşiseră în cale şi cu care închinase căni pline cu rom sau spirt făcut la Irkutsk.

Din povestirile lor, istorisite într-o limbă înflorită, dar cam încîlcită, reieşea că ambrozia dădea puteri nemăsurate şi tinereţe veşnică acelora care o gustau. Ca şi din mitologica ambrozie, corăbierul Şelihov începu să-şi tragă din „Slavorosia" nesecatele puteri de care avea nevoie în lupta pentru a o dobîndi.

Şi, iată, cîntecul naiv al lui Vanşa venea să întunece parcă dintr-o dată numele mîndru şi strălucitor al „Slavorosiei". Cîntecul umplu sufletele oamenilor de dor de ţară, de Rusia lor săracă şi prost orînduită. „Slavorosia" se întuneca pînă şi în sufletul lui Şelihov, făuritorul acestui nume. In faţa corăbierului apăru Ohotskul pe jumătate inundat, Irkutskul cufundat în nămeţi, Petersburgul strălucitor şi clocotitoarea Moscovă, oraş al negustorilor. Fusese cu cinci ani în urmă prin aceste două capitale. Revăzu

şi Rîlskul de baştină, demult părăsit, întins pe malul rîuşorului Rîlaia, cu ape molcome şi leneşe acoperite de plante plutitoare şi de florile albe ale nuferilor, vărsîndu-se în Seimul bogat în ape. In copilărie, se scăldase acolo şi pescuise... Ei, ce mi se mai năzare... Numai băiatul e vinovat. Şi deodată, scoţîndu-şi capul pe fereastră strigă înfuriat:

— Ce tot urli ca un cîine la lună! Goniţi-l pe netotul ăsta!

Zărind feţele vînătorilor, încruntate şi nedumerite, întoarse spre el, Şelihov îşi dădu seama că săvîrşise o greşeală, dar nu se mai putu stăpîni şi sări în pridvor, strigînd şi mai furios:

— Ţie îţi vorbesc! Ce te zgîieşti la mine? Piei din ochii mei că, de nu, te ard cu biciul! Şi plecaţi şi voi!

— Degeaba strigi, Grigori Ivanovici; am mîntuit lucrul. Vrem să ascultăm cîntece — ascultăm; vrem să stăm la sfat — stăm la sfat. Dacă nu-ţi place, n-ai decît să intri în izbă şi să tragi oblonul, — spuse spre surprinderea lui Şelihov, Samoilov, bătrînul partovşcik, cu un ton hotărît şi liniştit.

— Vra să zică aşa-i vorbeşti stăpînului tău, Konstantin Lexeici? — strigă Şelihov. — Asta-i buna-cuviinţă şi orînduiala...

— Nu-s uriadnic în slujba ta. Aici, toţi sîntem oameni liberi. Grigori Ivanovici, mai bine ai spune băieţilor cît o să mai umblăm pe aici, după blănuri! — răspunse Samoilov, simţindu-se jignit.

Şi, deodată, parcă se rupse zăgazul: vînătorii săriră în picioare şi, întrerupîndu-se unul pe celălalt, începură larma şi gălăgia.

— Sorocul învoielii noastre s-a împlinit! Şi muniţiile sînt pe isprăvite! Fiertura se dă ca pentru vrăbii! Potriviţi, băieţi, parîmele, scoateţi penele, daţi drumul corăbiilor pe apă! — vuiau glasurile vînătorilor, fără a-l asculta pe Şelihov care încerca să potolească patimile năpraznic dezlănţuite.

«Ei, cum de m-am pripit! îşi făcea mustrări Şelihov. Singur am aprins văpaia! O să ardă „Slavoro-

sia" în mijlocul apelor.» Cuvîntul magic, izbucnind în mintea lui, îi dădu puteri noi. Înăbuşindu-şi furia împotriva oamenilor nerecunoscători, cum îi socotea el, care se îmbogăţiseră de pe urma întreprinderii sale norocoase, corăbierul tună cu glas puternic:

— Ascultaţi, zurbagii dezmăţaţi ce sînteţi! In septembrie trimit corabia „Tri Sviatitelia" spre Ohotsk, cu douăzeci de oameni, ceilalţi rămîn cu mine pînă la anul cînd se va întoarce corabia cu merinde... De ce mai faceţi atîta gălăgie?

Dar zarva nu numai că nu se potoli, ci se înteţi.

— Cine ţi-a spus că se vor găsi proşti să rămînă? Ţi-ai pus în gînd să ne prăpădeşti, dar nu-ţi merge cu noi!... Pe el, fraţilor! O să-ţi frîngem labele hrăpăreţe de neguţător... Haideţi cu toţii! Să-l vedem din ce aluat e plămădit!... — urlau vînătorii. Şi unii scoaseră muschetele grele, alţii scăpărară cuţitele smulse din carîmbul cizmelor.

Incă o clipă şi un glonte rătăcit, pornit cine ştie de unde, l-ar fi răpus pe Şelihov. Moartea lui ar fi însemnat deznodămîntul furtunii; după aceea, izbucnirea de mînie a vînătorilor nărăvaşi şi nestăpîniţi s-ar fi potolit dintr-o dată. Dar, spre uimirea tuturor, Natalia Alexeevna se ivi pe neaşteptate, apărîndu-l pe corăbier cu trupul ei. Aşa cum vulturoaica îşi apără vultanul doborît, ea îşi întinse braţele şi strigă:

— Trageţi mai întîi în mine şi mă ucideţi, dar pe el nu vi-l las! Aţi uitat, aţi uitat tot! Cine v-a trecut prin urgia valurilor? Cine v-a păzit de prostia voastră, v-a îndestulat şi a mîncat laolaltă cu voi din cazanul artelului? Nu vi-l las! — strigă, înăbuşindu-se, Natalia Alexeevna.

Dar şi mai mult îi ului pe vînători silueta de atlet a lui Cuci, indianul colos, care apăru alături de Natalia Alexeevna. Faţa roşie-arămie a indianului, împestriţată de un fioros tatuaj albastru, exprima un dispreţ de nedescris. Ţinea în mînă lancea iar pieptul gol era gata să înfrunte orice glonte.

Cuci, care prin felul său de a fi se deosebea mult de aleuţii cu faţa teşită, întruchipa pentru vînători

adevăratul stăpîn al Americii. Ei nu puteau uita niciodată că toți oamenii lui Șelihov îi datorau viața. In ziua cînd rușii, nepăsători în îndrăzneala lor, debarcaseră la Cîhtac, Cuci venise să le dea de știre că vor fi atacați cu viclenie de cîhtacani.

In lupta împotriva cîhtacanilor, Cuci se dovedise un luptător neînfricat. O salvase pe Natalia Alexeevna, care fusese răpită în învălmășeală, dar un aleut îl lovise cu un cuțit de piatră în spate. Grigori Șelihov îi ajunsese din urmă pe răpitori și scosese din vîltoarea încăierării pe soția sa și pe Cuci, căzut în nesimțire. Natalia Alexeevna îl îngrijise și-l pusese pe picioare pe indianul greu rănit, iar corăbierul cîștigase pentru totdeauna devotamentul lui Cuci prin făgăduiala dată de a-l duce înapoi în țara-i de baștină, care se întindea undeva spre miază-zi, în fața insulei necunoscute Sith. Tăcutul Cuci prinsese vreo sută de cuvinte rusești cele mai necesare pentru uz și rămăsese printre vînători, aducînd întregului grup neprețuite foloase la vînatul blănurilor și ajutîndu-i să înțeleagă felul de trai al oamenilor din această țară necunoscută.

Grigori Șelihov ținea mult la Cuci și-l prețuia ca pe o călăuză sigură și ca pe un bun cunoscător al bogățiilor naturale și al moravurilor locuitorilor din Slavorosia pe care o descoperise. El socotea pe bună dreptate că orașul-capitală al acestui ținut, trebuia înființat undeva, pe continent.

— El fratele meu... Duhul părinților mei înfiat pe el... Nu trebuie ucis! Puteți ucide mine, în locul lui... Pe mine, nu apăr, dar pentru el și pentru ea... — Cuci aruncă o privire spre Natalia Alexeevna, — pentru ea, nu cruț nimeni.

Cuvintele naive ale indianului îi făcură pe vînători să rîdă și-i dezmeticiră. Cum de ajunseseră ei să calce cea dintîi și cea mai sfîntă lege a artelului — aceea de a nu ridica glasul și cu atît mai mult mîna împotriva unui ataman, oricît de vinovat, pînă ce acesta nu va fi fost judecat în fața obștei și scos din dregătorie?

Ţevile puştilor se lăsară în jos, cuţitele şi topoarele dispărură. Vînătorii stăteau încremeniţi, uitîndu-se buimaci unul la altul. Adevărat, de ce se răsculaseră împotriva stăpînului îngăduitor? Cît despre Natalia Alexeevna, nimeni n-avea ceva de spus împotriva ei.

Uluit de izbucnirea de furie a vînătorilor şi de ajutorul neaşteptat al soţiei sale, Şelihov nu putea totuşi să se arate slab în faţa „răsculaţilor".

— Bine! — făcu el un semn cu mîna şi dîndo-o la o parte pe soţia sa se îndreptă spre izbă. — Mergeţi la culcare, vînători! Mîine trebuie să pregătim corabia...

In izbă, rămas între patru ochi cu soţia sa, Grigori Ivanovici se simţi stingherit. Ea îi luase apărarea şi, poate, îi salvase chiar viaţa.

—Cu ce, cinstită jupîniţă, i-ai vrăjit pe nepricopsiţii mei? — îi spuse el ascunzîndu-şi tulburarea. — Te rog să te milostiveşti să-l iei şi de aici înainte sub ocrotirea ta pe Grişka, bietul tău orfan. Tîlharii mei te ascultă ca nişte mieluşei...

— Iar tu, Grişata, să nu te mai ţii ţanţoş în faţa oamenilor! — răspunse ea simplu. — S-au istovit cu toţii prin apăraia asta a Americii, şi nici cîştigul nu-i mai bucură. Inimile tuturor se îndreaptă pline de dor spre casă.

— N-am străbătut urgia valurilor ca să-mi fie dor de vatră. Iar pe tine te-am luat...

— Tu, m-ai luat pe mine dar ei şi-au lăsat nevestele acasă. Nu sînt ei stăpîni aici, dar nici tu nu trebuie să te arăţi prea semeţ, — spuse Natalia Alexeevna.

A doua zi de dimineaţă, oamenii furnicau printre corăbiile trase pe uscat, potriveau pe „Sviatiteli" piesele stricate ale arboradei şi ale tachelajului ros de vreme.

Sfîrşitul verii trecu plin de grijile şi de munca pentru pregătirea corăbiei care trebuia să pornească pe mare, spre casă.

Vînătorii se sfătuiră între ei pentru a-i alege pe cei care urmau să plece în prima serie cu această

corabie. Şi pînă la urmă hotărîră că în fruntea celor care plecau nu va trebui să fie bătrînul Samoilov, ales de Şelihov, ci chiar Grigori Ivanovici. Astfel puteau fi mai siguri de întoarcerea grabnică a corăbiei cu merinde şi muniţii. Se bizuiau pe cunoştinţele lui de corăbier şi credeau în izbînda lui. Dar mai ales ştiau că numai prin energia şi voinţa lui Şelihov se va putea grăbi strîngerea şi trimiterea celor trebuincioase din magaziile Ohotskului fără tărăgăneala de care dădeau dovadă în asemenea cazuri neguţătorii companioni şi slujbaşii ocîrmuirii.

— Nu plec. Am aci treabă pînă peste cap! — izbucni Şelihov învîrtind boabele de os ale abacului şi prefăcîndu-se absorbit de treabă. Şi nici nu mai voi să-i asculte pe cei trimişi de vînători să-i spună care e gîndul oamenilor.

Şelihov avu răgaz să se gîndească şi să chibzuiască asupra situaţiei ivite pe neaşteptate prin ceea ce numea el „răscoala" artelului. „Tot răul spre bine", hotărî el şi socoti că acum, cînd vînătorii se mai potoliseră, îşi putea folosi tot timpul liber pentru înfăptuirea planurilor sale, fără a mai ţine seama de interesele oamenilor aduşi în această ţară sălbatică. Vrăjit de Slavorosia, corăbierul nu voia să părăsească noul pămînt descoperit înainte de a fi întemeiat cîteva aşezări şi puncte de sprijin pe continentul american.

Cu un an înainte, cînd cercetase ţărmurile golfurilor Kenai şi Ciugaţk, descoperise zăcăminte foarte bogate în minereu de fier şi cupru nativ, întretăiate de straturi de cărbune de pămînt care ieşeau la suprafaţă. Prietenul său, Baranov Alexandr Andreevici, pe care-l întîlnise de mai multe ori în călătoriile pe pămîntul Anadîrului, îl încredinţase că minereul se topeşte şi se lucrează mai lesne şi mai ieftin cu cărbune de pămînt decît cu cărbune din lemn.

Grigori Şelihov se vedea stăpînul unor nesfîrşite bogăţii care puteau sta cu cinste alături de cele ale Stroganovilor în Urali. Avea la îndemînă şi mine-

reu de fier şi cupru pe ţărmurile golfului Ciugaţk, în valea lacului Iliamn şi în preajma vulcanului cu acelaşi nume, din regiunea acestui lac, la vreo sută de verste spre miazănoapte, în Alaska, în faţa Cîhtacului. I se tăie răsuflarea cînd descoperi nişte foiţe de aur în stîncile de cuarţ, brăzdate de afluenţii vijelioşi ai rîului Mednaia deasupra Ciugaciului şi a rîului Suzitna, care se varsă în golful Kenai. Iar de la izvoarele rîului Auta (Mednaia) de sub Brîul alb ceresc[1]) i-au adus, într-o bună zi, lui Şelihov cupru nativ.

Grigori Ivanovici credea atît de mult în viitorul strălucit al noului pămînt descoperit, încît negoţul cu blănuri i se păru o treabă măruntă, de nimic. In faţă i se deschideau atîtea perspective ale căror urmări nici nu le putea cuprinde cu mintea. De pildă, înfiinţarea unor topitorii de minereu şi folosirea fierului, astfel obţinut, la construirea corăbiilor care vor străbate oceanul. Şi unde toate astea? Pe drumurile întinsului negoţ cu Japonia, China, insulele Filipine, Malaeze şi alte insule ale fericitei Oceanii, care duc toate o mare lipsă de fier.

— Voi spori slava patriei mele, voi da oamenilor putinţa să-şi cîştige pîinea şi nici eu nu voi rămîne păgubit, mă înţelegi, Nataşenka? Şi pentru asta e destul să ajung în partea de mijloc a acestui pămînt. Am nevoie de nişte „dobitoace", nişte cîini, cu ochi albi de soiul celor din ţinuturile Kolîmei. Baranov mă va ajuta să fac rost de aceşti cîini, prin schimb, de la oamenii din Ciukotka. Şi îmi voi lua avînt!... — spunea el mişcînd boabele de os ale abacului, care nu-i ajungeau pentru socoteala tuturor cîştigurilor.

4

Pentru deplina lămurire a situaţiei şi pentru a trece pe hartă pămîntul american, corăbierul plă-

---

[1]) *Brîul alb ceresc* — lanţul de culmi acoperite de zăpadă ale Munţilor Stîncoşi de nord. (N. red. ruse.)

nuise să pornească în anul 1786 o mare expediţie de-a lungul continentului, spre ţara însorită a Californiei: o mie de baidare cu aleuţi, însoţite de două corăbii. Şi oamenii lui voiau să-l smulgă de la o asemenea ispravă, silindu-l să se înapoieze în nenorocitul Ohotsk?! Totuşi, prudenţa călătorului încercat şi luciditatea omului de acţiune precumpăniră în mintea lui Şelihov. Pentru orice e nevoie de timp şi de putere. Şi ce avea el în clipa de faţă? Muniţiile erau pe sfîrşite, merindele lipseau, îmbrăcămintea se uzase şi nici oameni n-avea destui.

Corăbierul scrîşnea din dinţi şi se înfuria la gîndul neputinţei sale. Cum să ajungi stăpînul Oceanului Pacific? Englezii şi cei din Boston nu dormeau... Iar el, ce putea face? Aceste gînduri îl apăsau atît de greu încît îi venea să se avînte la drum, fără a mai ţine seama de nimic, fie că îl aştepta izbînda, sau moartea.

Nu era în firea lui Grigori Ivanovici să stea degeaba. Începu să-şi pregătească din timp oamenii pentru expediţia plănuită. Trebuia să le trezească interesul băştinaşilor pentru expediţie şi să le insufle o părere deosebită despre puterea ruşilor, pentru a găsi mai uşor vînătorii şi vîslaşii de care avea nevoie la cucerirea Slavorosiei.

Într-o zi de iarnă, cînd pe pămînt se aşternu cea dintîi zăpadă, Şelihov puse sub un bolovan mare un butoiaş cu pulbere şi trase spre el un fitil bine uns şi presărat cu praf de puşcă, lung de vreo sută de stînjeni.

— Lasă-mă în pace! — îi strigă el supărat bătrînului Samoilov, care, ca paznic al depozitului de muniţii, văzînd că stăpînul său voia să irosească un butoiaş cu pulbere pentru un foc de artificii, încerca să-l împiedice, crezînd că-şi pierduse minţile. — Cu această încărcătură o să-i atrag pe aleuţi de partea mea pentru călătoria pe care am de gînd s-o fac.

Din satele apropiate şi din cele mai depărtate se strînse pe mal o mare mulţime de aleuţi, poftiţi să privească această „minune".

— Să vedeţi cît de mare este puterea mea şi a oamenilor din neamul meu! — îi vesti Şelihov ascunzîndu-şi surîsul în barba care-i crescuse mult. — O să trimit spre piatra aceasta un şarpe de foc şi el o va înghiţi... Acela care stăpîneşte o asemenea putere, e în stare să săvîrşească multe isprăvi. Priviţi!

Şelihov aprinse fitilul şi flacăra, împrăştiind scîntei aurii, alergă şerpuind spre bolovan.

Aleuţii, nebănuind nimic, îşi treceau privirile de la piatră la mîna întinsă a marelui toion, dar se plictisiră căci arderea fitilului dura prea mult, şi începură să se îndoiască de atotputernicia lui Şelihov. Deodată, bubuitura unei puternice explozii îi făcu să se trîntească cu faţa la pămînt. Văzură cu toţii piatra cea mare desprinzîndu-se de pe locul ei de veacuri, zburînd prin aer şi prefăcîndu-se în praf şi fărîme.

Glasul tălmaciului, aleut din insulele Lisi, care-l cunoştea bine pe marele Şe-lih, tremura şi se întrerupea tălmăcind cîhtacanilor cuvintele atotputernicului toion:

— Am nevoie de o mie de baidare şi pe ele de două ori mai mulţi războinici viteji, pe care îi voi duce la vînătoare în ţara soarelui. Primiţi cinstea pe care vi-o fac şi, peste trei zile, veniţi la mine, spre seară, cu numele războinicilor pe care-i trimite Cîhtacul... Stăpînesc o putere pe care aţi văzut-o singuri. Împreună cu mine, veţi putea săvîrşi multe isprăvi din care veţi trage şi voi foloase!

Peste trei zile, aleuţii, uluiţi de „minunea“ văzută, se aflau în faţa pridvorului casei lui Şelihov şi priveau cu veneraţie o nouă dovadă a puterii acestuia. Un felinar mare cu oglinzi — o născocire a lui Kulibin — atîrna deasupra pridvorului, ca un soare. Snopul puternic de lumină, mărit prin lentilele puse în felinar, tăia bezna nopţii. Şelihov cumpărase acest felinar pe un preţ potrivit la Moscova, unde îl cunoscuse şi pe inventatorul lui, autodidactul Ivan Petrovici Kulibin.

Corăbierul îşi dăduse imediat seama de foloasele pe care le-ar putea trage din această invenţie în că-

lătoriile sale prin „țările de la miază-noapte". Cumpărase felinarul împreună cu o provizie de lumînări groase de ceară, cu gîndul că se va ivi prilejul cînd va avea nevoie de el.

— Toionul Șe-lih are puterea să aducă pe pămînt soarele, soarele de miază-noapte! — șopteau între ei sălbaticii cu venerație și teamă. Unul după altul, plini de rîvnă, fără să mai pună întrebări, aleuții își apăsau degetele muiate în funingine, pe pielea de iuft întinsă, ca semn că se învoiau să ia parte la depărtata expediție, nemaipomenită prin acele meleaguri.

— Știți cum a trezit Grigori Ivanovici în mintea aleuților dorința de a învăța carte? — își aminteau vînătorii. — Trimitea, de pildă, unui partovșcik de-al nostru dintr-un sat depărtat niscaiva îndrumări scrise. Și mai punea, în dar chipurile, și un săculeț cu acadele sau cu mărgean. Iar în răvaș adăuga: „Trimit atîtea acadele (sau altceva); numără-le chiar în fața aducătorului și cere-i socoteală dacă găsești vreo lipsă". Mureai de rîs cînd îl vedeai pe cel care adusese răvașul cum se holba buimăcit cînd era întrebat unde dispăruseră atîtea și atîtea bomboane. „De unde poți ști, tăgăduia trimisul, cîte au fost? Ele-s multe". „Hîrtia zice că ai mîncat zece bucăți", îi răspundeam noi. Unii încercau tot felul de șiretlicuri. Se opreau pe drum și puneau hîrtia sub o piatră sau o acopereau cu nisip ca să nu-i vadă cîte bucăți furau, dar totul se descoperea... Atunci se răspîndi printre aleuți vestea: „Lușii au semne trase negru pe alb care nu dau greș. E destul să se uite la ele ca să știe că ai călcat legea..." „Hîrtia vede tot, este mai tare decît șamanul." S-a întins vestea prin toată insula. „Învață-ne și pe noi să scriem și să citim semnele", începură aleuții să-l roage pe Șelihov. Iar cine nu era în stare să învețe, își aducea copiii, spunînd: „Sînt bătrîn, mintea nu mă mai ajută; învață-i pe copiii mei!" Astfel, Grigori Ivanîci i-a dezvățat în mare măsură pe aleuți să mai fure și i-a făcut știutori de carte. I-a folosit ca dascăli pe toți vînătorii care știau carte.

Vînătorii erau încîntaţi de născocirile căpeteniei lor care, fără vărsare de sînge, întărea pacea şi buna înţelegere între cîhtacani şi ruşi.

— Deştept, of, tare deştept mai e Grigori Ivanîci! Uite ce-a mai născocit! Ministru trebuia să fie şi nu în Siberia, ci chiar în Piterburh... I-a domolit pe veci pe americani! — spuneau vînătorii vorbind între ei şi judecînd din punctul lor de vedere faptele lui Şelihov.

Dar, de expediţia în California, nici un vînător nu voia să audă: „Are toane sau poate face pe grozavul ca răzbunare pentru gîlceavă", aşa numeau ei ultima ciocnire cu căpetenia lor.

Natalia Alexeevna şi bătrînul Samoilov, înflăcăraţi pentru slava patriei şi faima ruşilor, urmăreau cu nelinişte purtarea de neînţeles a lui Şelihov. După „răscoală", Grigori Ivanîci nu mai pomeni nimic despre intenţiile sale, cărora înainte le acorda un loc de seamă în discuţii. În aceste discuţii, pe care le purta cu oamenii apropiaţi, îi plăcea să dibuiască punctele mai slabe ale planurilor sale. Prinzînd o clipă prielnică, cînd nu era de faţă decît Natalia Alexeevna, bătrînul Samoilov îi spuse corăbierului, după tocmirea aleuţilor în armata de baidare:

— Grigori Ivanîci, călătoria în California nu se va sfîrşi cu bine. Nu mai avem decît două butoaie cu pulbere, care abia vor ajunge pentru cei rămaşi la Cîhtac... Iar pe aleuţi, — adăugă el după o pauză, — nu te poţi bizui, mai cu seamă dacă vor vedea că muniţiile ni s-au isprăvit. Trebuie să plecăm la Ohotsk şi să ne şi întoarcem în acelaşi an, ca să nu găsim totul scrum pe aici.

— O să pleci, Konstantin Lexeici. Aşa s-a şi hotărît: să plece cei bătrîni, ca să-şi găsească loc de odihnă pentru oasele lor în pămîntul strămoşesc, şi cei slăbiţi, cărora le trebuie făină, crupe şi o muiere lîngă vatră...

— Eu nu caut odihnă pentru oasele mele, şi-ţi ţin bucuros locul dacă pleci la Ohotsk pentru oamenii tăi, — răspunse simplu Samoilov.

Şi Natalia Alexeevna se ridică împotriva hotărîrilor soţului ei.

— Grişata, — spuse ea rugător, împreunîndu-şi braţele la piept, — lasă-te de Califormia asta! Ce nevoie au ruşii de pămîntul ăsta american? Sînt gata să rămîn pe veci cu tine în apăraia asta, dar aş vrea să-mi mai văd măcar o dată copilaşii, fetiţele mele... Oare nici măcar atît nu mi se cuvine? Şi să-ţi mai spun ceva: sînt în... însărcinată şi mă tem să plec în Califormia. Iar de rămas singură mi-e şi mai frică. Să plecăm la Ohotsk, o să nasc acolo, pînă ce o să strîngi proviziile pe corabie, şi apoi o să ne întoarcem, de o să-l luăm şi pe fiul nostru... n-o să-l las pe mîna alteia!...

Şelihov îşi încruntă sprîncenele, îşi aţinti privirea asupra nevestei sale şi tăcu.

Natalia Alexeevna nimerise punctul cel mai slab din sufletul corăbierului. Îl ardea dorul de a avea un fiu, un moştenitor, un continuator al înfăptuirilor cărora îşi închinase întreaga sa fiinţă. Deşi le iubea pe cele două fete pe care i le dăduse soarta, una de alt sînge, iar cealaltă a lui, în adîncul sufletului, Şelihov simţea parcă totuşi o nemulţumire. Dar niciodată n-o lăsa pe Natalia Alexeevna să bănuiască măcar acest lucru. Mărturisirea nevestei sale şi credinţa ei că va naşte un fiu, îi umbriră năzuinţele de glorie şi bogăţie dîndu-i în schimb o bucurie simplă, omenească.

— Ce zici, fiule, — spuse cu căldură Samoilov, — oare nici o asemenea împrejurare nu te face să renunţi la visurile tale înşelătoare?... Te felicit pentru moştenitor, prea cinstite! — spuse glumeţ bătrînul. — Vei porni cu corabia, iar eu voi rămîne aici.

Grigori Şelihov simţi atunci că dacă nu se va pleca în faţa acestui argument al Nataliei Alexeevna, îşi va pierde soţia, îşi va pierde şi fiul şi, odată cu ei, însuşi sensul tuturor năzuinţelor sale. Hotărîndu-se să plece la Ohotsk, corăbierul nu se mai gîndi la nimic altceva.

— Demult ai rămas grea? — își întrebă el grijuliu soția.

— O să avem vreme să ajungem la Ohotsk, — îi răspunse recunoscătoare Natalia Alexeevna.

În noaptea aceea lungă de iarnă, Grigori Ivanîci, frămîntîndu-se pe banca de lîngă perete, își aminti de întîmplările din anii din urmă, de purtările sale și de legăturile cu oamenii pe care soarta îi scosese în cale. Dimineața se sculă cu hotărîrea de a-și îndrepta greșelile și nechibzuințele din trecut.

— Konstantin Lexeici, poruncește grămăticului nostru să întocmească o hotărîre și să pregătească zapisurile pe numele fiecărui vînător cu partea de cîștig ce i se cuvine. Îi cunoști doar pe slujbașii companiei și pe dregătorii de la Ohotsk. Ar fi în stare să spună că toate blănurile sînt ale lor și să pună mîna pe ele, iar dacă pornești la judecată, te încurcă amarnic. Vorba ceea din bătrîni: cu bogatul și cu cel puternic să nu te pui în rînd la datorii! Să-mi aduci cele scrise de grămătic; sînt călit în contracte și în zapise de vînzări. O să le mai dreg pe ici, pe colo, unde trebuie, așa ca oamenii să nu rămînă păgubiți. Pe mine, nu mă duci cu una cu două! — porunci Șelihov grav.

A doua zi, în cajim, în jurul sobițelor de piatră bine încinse, ședeau sau stăteau lungiți oamenii, pe jumătate goi, posomorîți, cu bărbile năvalnic crescute. Deasupra lor atîrnau cîrpele obielelor întinse la uscat și în încăpere plutea un aer greu, plin de duhori, amestecate cu mirosurile de fiară, de pește, de îmbrăcăminte și rufe de pînză. Erau toți porniți pe gîlceavă, în așteptarea certurilor și nedreptăților, căci de multe ori Șelihov luase apărarea intereselor companiei, cu care se potriveau și interesele sale.

De data aceasta întîrzia să vină la adunarea artelului. Oamenii nu știau că-l împiedicase Mihail Sergheevici Golikov „căpitanul" expediției, uitat de toți, care tocmai atunci venise în izba corăbierului. Pentru a prinde curaj, băuse înainte un căuș de vin.

— Pleci acasă și eu de ce să rămîn în apăraia

asta? — întrebă el morocănos, cerînd corăbierului să-l ia şi pe el.

Şelihov îl privi pieziş şi mormăi în bătaie de joc:

— Mă tem, zău, mă tem: Ivan Larionovici o să-ţi taie capul, dacă o să lipseşti întreprinderea de ochiul stăpînului... Nu mă ruga, aş fi bucuros să te iau, dar nu mă încumet, — rîse el de slăbănogul căpitan, care pentru a părea mai impunător, îşi pusese zdrenţele uniformei odinioară strălucitoare.

Golikov se codi, nehotărît, în prag.

— E adevărat ce-ţi spun, aş face-o bucuros, dar nu mă încumet, — repetă corăbierul.

— Aşteaptă, suflet hain, o să ne răfuim noi la Irkutsk pentru toate! — strigă deodată căpitanul şi trînti uşa grea.

— Să nu întîrzii, drăguţule, să nu întîrzii la răfuială, — îi răspunse Şelihov şi se îndreptă şi el spre ieşire.

Intrînd în cajim îşi scoase căciula de blană şi, netezindu-şi părul lucios, uns cu grăsime de focă, salută în dreapta şi în stînga. Expresia ciudată a feţei sale îi opri pe vînători de la glumele obişnuite, îndrăzneţe şi usturătoare, care dădeau loc la răspunsuri tăioase din partea corăbierului şi erau pe placul vînătorilor.

— Nu mă ridic împotriva voinţei obştei, tovarăşi de călătorie, — spuse deodată Şelihov, — voi lua sub comanda mea corabia, aşa cum aţi cerut şi o voi duce pînă la Ohotsk. Acum să chibzuim şi să împărţim fiecăruia ce i se cuvine. Să spună fiecare dacă are vreo însărcinare de dat, cu ce vrea să-i bucure pe cei din Rasseiuşka [1]) şi pe cine anume, şi ce să le aducem aici la înapoiere.

Vînătorii fură încîntaţi de primele cuvinte ale corăbierului pe care-l ascultară cu gura căscată; împăcaţi, aşteptau urmarea.

— Încheiem socotelile, punem preţurile, spuneţi ce însărcinări ne daţi ca să aducem fiecăruia ce-i trebuie şi pentru cîţi bani. Hotărîţi ce poruncă să

[1]) *Rasseiuşka* — nume diminutival dat Rusiei. (N. trad.)

ducem companionilor, cît adică şi ce anume trebuie să dea şi ei pentru întreprindere. Hotărîm, iscălim — pentru cei neştiutori de carte vor adeveri martorii. Le voi duce chiar eu... eu le voi împlini pe toate, jur pe sfînta cruce...

După întocmirea socotelilor, care arătau partea de cîştig a fiecăruia, Şelihov făcu semnul crucii cu un gest larg şi spuse: „Să începem prin a ne închina fraţilor!" şi dictă grămăticului prima parte, potrivit datinilor statornicite:

— «În anul 1785, decembrie. Pe pămînturile Americii, pe insula Cîhtac, pe galiota „Tri Sviatitelia" — „Trei Ierarhi": Vasili cel Mare, Grigori Bogoslovul, Ioan Gură de Aur, precum şi pe cociul [1]) „Simeon Bogopriimeţ şi Anna prorociţa" neguţătorul din Rîlsk, Grigori Ivanov Şelihov cu tovarăşii săi şi cu toţi corăbierii de faţă în port, au statornicit:

«1) Am hotărît, fiecare din rîvnă către patria iubită, să căutăm, mînaţi de voinţa noastră, felurite popoare de nimeni cunoscute pînă acum, prin insule şi în America şi să ducem negoţ cu ele».

— La naiba cu negoţul!... De ce să-i ungem cu miere pe buze pe neguţătorii din Irkutsk! — întrerupse vînătorul Kuhşenea, un mujic uriaş şi lăţos. — Trebuie să scrim despre altceva, despre cîte am îndurat din pricina acestui negoţ...

— Aşa-i! — strigară vînătorii. — Tu, Grigori Ivanîci, să scrii mai întîi jalbele noastre, tot ce am îndurat pentru cîştigul neguţătorilor, ca să le stea în gît mierea asta!...

Şelihov se învoi fără nici o împotrivire.

— Fie cum vreţi! La punctul al doilea vom pune toate plîngerile şi necazurile noastre. Să simtă şi ei cît de greu le-am dobîndit cîştigul. S-au prăpădit destui dintre ai noştri dacă stăm să facem socoteala.

— Vînători! La punctul al treilea să puneţi nevoile vieţii noastre de toate zilele, — răsună glasul Nataliei Alexeevna care se strecurase în cajim în urma soţului ei. — Bucătarii sînt sleiţi de puteri,

---

[1]) *Coci* — corabie de mare cu două catarge. (N. red. rom.)

sînt siliţi să gătească mîncarea fără tăieţei, fără crupe şi n-au nici în ce găti...

— Şi asta o s-o punem! — răspunse cu voie bună Şelihov la cererea soţiei sale. Se gîndi în sinea lui „A pătruns pînă aici... se teme să nu fie iar nevoită să mă apere, cum s-a întîmplat în vară..." — Grămăticule, să scrii şi despre ceaunele proaste şi despre uneltele de pescuit...

Grămăticul scria al treilea punct mormăind ascultător:

— „...Şi de aceea, pentru pescuit avem prea puţină sfoară subţire de tors pentru năvoade, şi ceaunele care zi şi noapte rămîn pe foc, s-au stricat..."

— Din pricina tuturor acestor lipsuri, sîntem nevoiţi să pornim vara viitoare spre Ohotsk! — sfîrşi hotărît Natalia Alexeevna, simţind că bărbatul ei se codea şi nu ajungea să spună lămurit încheierea care trebuia să fie tuturor de folos.

— Aşa-i! — strigară vînătorii.

— Dacă socotiţi că e bine aşa, să scrim şi asta! — făcu un semn cu mîna Şelihov. — Am înşirat destule în scris fraţilor: din prea multă scriere nu iese nimic bun... Să ajungem la ce-i mai însemnat şi cît mai pe scurt!

— Spune tu, Grigori Ivanîci, şi nimereşte la ţintă! — se învoiră vînătorii obosiţi de această muncă neobişnuită.

— „Judecînd după împrejurările de mai sus, cu toţii într-un singur glas am hotărît, în străduinţa noastră pentru patrie, să ne prelungim şederea aici", — dictă Şelihov. — Mai scrie:

«4. În luna mai a anului viitor 1786, în primele zile, să se pregătească corabia „Tri Sviatitelia" ca să plece sub comanda companionului Şelihov, cu ajutorul lui dumnezeu, spre Ohotsk.

«5. La sosirea cu bine la Ohotsk, partea de blănuri ce se cuvine companionilor să le fie dată, iar restul de castori, vulpi, vidre, cozi, fîşii de blănuri de castor, care în urma împărţelei făcute li se cuvin oamenilor noştri rămaşi aici, să se vîndă pentru a cum-

păra din banii strînşi lucrurile trebuincioase fiecăruia...»

După aceea venea punctul şase, dar oamenii nu mai ascultară cu luare aminte, pînă ce Şelihov ridică glasul:

— Iar la urmă, fraţilor, trebuie să mai scrim ce anume sînt datori stăpînii să ne trimită fără plată. Ce o să mai urle toată burtă-verzimea! Trebuie să-i muiem prin smerenie... — întrerupse el dictarea, uitîndu-se la vînători. Apoi aşteptă să se potolească larma de voci care încuviinţau şi începu să glăsuiască sfătos:

„7. Pentru o şi mai mare sporire a foloaselor obşteşti, nu ne împotrivim dacă voi, companionii, în afară de noi corăbierii, o să mai tocmiţi şi alţi oameni cu plată, pentru a-i trimite aci".

Grămăticul scîrţîia cu pana, abia izbutind să se ţină după vorba lui Şelihov.

— Şi cel din urmă punct! — spuse Şelihov: — 8. Pe deasupra tot voi, companionii, se cuvine să ne trimiteţi drept răsplată, cincizeci de puduri de sfoară subţire de tors năvoadele, o sută de piei de bou şi treizeci de puduri de ceaune mari..."

Mai departe, cei adunaţi nu-i mai desluşiră glasul. Vorbea aplecîndu-se spre urechea grămăticului. De fapt cei din artel nici nu mai luară aminte la toate amănuntele şi deveniră atenţi, numai atunci cînd corăbierul spuse limpede:

— „...Şi corabia să stăruiţi să fie trimisă fără zăbavă din Ohotsk înapoi în aceeaşi vară, ca după înlocuirea noastră cu oamenii trimişi, să fim slobozi, cu voia lui dumnezeu, să plecăm de aici la Ohotsk".

Zapisul fu iscălit de corăbierii din diferite oraşe şi felurite pături sociale, care făceau parte din compania Golikovilor şi a lui Şelihov.

„Insula Cîhtac,
care de ruşi s-a numit Kadiak
în anul 1785, decembrie ziua a unsprezecea".

— Semnaţi vînătorilor, iar cei care nu ştiu carte, să pună o cruce în dreptul numelui... Adunarea e slobodă! — încheie Şelihov.

Cu această hotărîre a artelului luă sfîrşit şi prima etapă a năzuinţelor lui Grigori Ivanovici spre America.

In anul 1786, la 20 mai, Grigori Şelihov porni din golful „Tri Sviatitelia", pe calea apelor, înapoi spre Ohotsk, împreună cu Natalia Alexeevna, care se mai împlinise dar părea voioasă şi fericită. Luară cu ei din America şi vreo cincisprezece aleuţi şi indieni, dornici de a vedea Rusia, ţara de baştină a marelui toion Şe-lih. Acesta era încredinţat că se va întoarce cu aceeaşi corabie, pe la sfîrşitul toamnei în Slavorosia.

Capitolul al doilea

1

Călătoria spre Ohotsk începu într-adevăr sub un vînt prielnic, cu o iuţeală care-i uimi pe toţi. Galiota „Tri Sviatitelia" înţesată cu blănurile scumpe strînse pentru companioni aşezate de o parte de cele care reprezentau avutul vînătorilor, ducea o încărcătură preţuind vreo 2.500.000 de ruble. După cîte îşi aminteau corăbierii şi vînătorii umblaţi, care de multe ori luaseră parte la astfel de călătorii, nimeni nu se întorsese pînă atunci, cu asemenea pradă.

Dar, din îndrăzneaţa expediţie, Şelihov se întorcea cu încărcătura cea mai de preţ: Natalia Alexeevna cu moştenitorul aşteptat. Trecînd pe lîngă cîteva insule aflate în drum, unde, cu doi ani în urmă Grigori Ivanovici lăsase mai mulţi vînători, se învoi să oprească pentru cîteva ceasuri goana galiotei numai în centrul arhipelagului, în insula Atha. Aci trebui să-i debarce şi pe aleuţii din insulele Lisi şi pe locuitorii de pe celelalte insule, care schilodiţi în lupte sau la vînătoare, se întorceau în patrie.

— Dar de aici cum vom merge mai departe? N-avem mîini, n-avem picioare, nu vom mai ajunge acasă, — se plînseră cei debarcaţi.

— Fiecare să se descurce cum poate, — le răspunse Şelihov. — Eu nu-s caiur... Ia mai taci, Natalia Alexeevna, vezi-ţi de treaba ta... — o repezi el nemulţumit pe nevasta sa care încercase să ia apărarea aleuţilor schilodiţi. — Ei, porniţi şi întoarceţi-vă mai repede! Peste un ceas, plecăm! Cine nu vine la vreme, rămîne pe insulă... Executarea!

Prohor Zaharovici Pianîh, care cu rîvnă cinstea buna rînduială, îi îmboldea cu vorba înflorită a şefilor de echipaj pe cei care debarcau.

Peste o lună, cînd intrară cu bine în marea Ohotskului, de unde porniseră, purtarea lui Şelihov la Atha, pe care mulţi o osîndiseră, fu uitată. Trecuseră de primejdioasa strîmtoare Lopatka, cu atîtea pietre şi stînci sub apă, aflată între un promotoriu nisipos din sudul Kamciatkăi şi Şumşa, prima dintre insulele Kurile. Mulţime de corăbii şi corăbieri îşi găsiseră mormîntul în această strîmtoare!

— Dac-ai trecut Lopatka, şi hopul l-ai sărit! — glumeau de obicei vînătorii şi pescarii, nerăbdători să petreacă iar, în gălăgioasele chefuri siberiene la Ohotsk, la cîrciuma Rastopîrihei, pe care şi le puteau îngădui cît timp le mai rămîneau în pungă banii cîştigaţi cu atîta trudă şi primejdii.

Apropiindu-se de Ohotsk, Grigori Şelihov se arăta din zi în zi mai ursuz şi mai repezit. Şedea mereu în cabină, făcea tot felul de socoteli la abac, le înscria pe hîrtiuţe şi şoptea înciudat:

— O să ne jupoaie... O să ne stoarcă... O să ne ia tot şi mie, şi oamenilor mei! Ar trebui să mă duc la Petropavlovsk; poate voi avea norocul să găsesc acolo vreun negustor străin care să dea un preţ bun pe blănurile mele şi ale oamenilor, fără să ne jecmănească...

Şelihov îşi amintea cu ură de năravurile oamenilor ocîrmuirii din Ohotsk şi mai cu seamă ale colonelului Kozlov-Ugrenin, comandantul portului. Acesta, în afară de familie şi un număr mare de slugi, mai

întreţinea şi cîteva fete de moravuri uşoare, care se plimbau prin orăşel înţolite în mătăsuri scumpe chinezeşti. „Fireşte, sînt gătite ca nişte cucoane!“ zîmbi posomorît corăbierul, amintindu-şi feţele grosolane, boite cu badan[1]), ale favoritelor înălţimii sale domnul colonel. Iată, pentru dezmăţatele astea se vor duce jumătate din bunurile dobîndite de el cu atîta trudă şi sînge...

Mai era acolo şi un arbitru, judecător, asesor de colegiu, Koch Gottlieb Ivanîci. Această lipitoare slăbănoagă cunoştea toate potlogăriile colonelului şi avea o mare putere asupra lui. Nu era chip să scapi mai ieftin nici de acest Koch. Neamţul afurisit stabilise chiar un fel de taxă; dacă erai negustor, trebuia să-i dai judecătorului a zecea parte din venituri şi el singur hotăra cît i se cuvenea.

Dar Şelihov nu putea, în nici un caz, ocoli Ohotskul. Trebuia în primul rînd s-o ducă pe Natalia Alexeevna în casa lor cumpărată încă înainte de a se muta la Irkutsk. Apoi la Ohotsk locuia o moaşă vestită, Kuzminiha, nevasta unui meşter de corăbii, moşul Kuzmin, din mîinile căruia ieşiseră toate corăbiile care porniseră în larg, în ultimii treizeci de ani. Şelihov nici nu se gîndea să-l ia ca mamoş pe englezul Robek, medicul expediţiei căpitanului Billings, care se statornicise la Ohotsk. Unde s-a mai văzut ca o femeie, şi încă nevasta unui neguţător de vază să nască în faţa unui bărbat străin? Toată nădejdea îi era în Kuzminiha.

Potrivit obiceiurilor neguţătoreşti, Şelihov făcu şi socoteala cheltuielilor legate de mult aşteptatul eveniment. Kuzminihei 20 de castori, popii şi ajutoarelor sale, pentru botez, 15 blănuri, naşului şi naşei cîte 10 blănuri; apoi nici pe oaspeţii şi pe oamenii de vază care vor veni să-i felicite nu-i poţi lăsa să plece cu mîna goală. Cu totul vreo sută de castori şi încă de cel mai bun soi; nu poţi scăpa mai uşor. Şi asta... asta face vreo cinci mii de ruble! Lipitorile Ohotsku-

---

[1]) *Badan* — o rădăcină cu proprietate de colorant folosită în Siberia ca fard. (N. red. ruse.)

lui vor înghiţi şi ele pe degeaba vreo cincizeci de mii. Şi cînd te gîndeşti că cu banii ăştia se pot construi pentru Slavorosia două corăbii de ocean!...

Iar veniturile? Bogătaşii cei mari, Golikov şi Lebedev, care dăduseră banii pentru expediţie, îşi asiguraseră partea leului, adică opt părţi din cîştig, lăsîndu-i lui Şelihov numai o parte, căci ultima, a zecea, era pentru toţi vînătorii şi pescarii, care sub titlul glorios, dar prost plătit de companioni, duceau pe umerii lor toată greutatea întreprinderii.

— Nataşenka, — îi împărtăşi el soţiei sale socotelile, căci aceasta îi urmărea mai demult plină de curiozitate gesturile şi exclamaţiile, — deocamdată pămîntul american nu o să ne aducă nici două sute de mii...

— N-ai pus la socoteală răsplata oamenilor tăi, pe care trebuie neapărat să le-o dai, — îi aminti Natalia Alexeevna făgăduielile date multor vînători.
— Cîţi bani fac?

— Am uitat, mi-a ieşit cu totul din minte! — păli Şelihov. — M-ai dat gata! Sărac am plecat la drum, şi tot sărac mă întorc... Ce ne facem?

— Iată ce... — cumpătată şi liniştită de parcă nu el, ci ea ar fi fost neguţătorul de starea întîia Nataşa risipi toată amărăciunea soţului ei. — O să scăpăm de cheltuielile de botez. Nu-mi las fiul să fie muiat în cristelniţa nikoniană, pot să nasc şi la Irkutsk şi să-l botez în odaia mea de rugăciuni, aşa că o să fim scutiţi de toţi oaspeţii poftiţi şi nepoftiţi. Kuzminihei îi ajung cu prisosinţă zece castori ca să mă ajute şi să stea cu mine. Scoate dintr-odată cinci mii din socoteală! Scoate şi celelalte cincizeci de mii. Hrăpăreţilor din Ohotsk să nu le dai nimic! Mă debarci pe mine, mă laşi acasă, iar tu pleci mai departe la Petropavlovsk, unde vei chibzui şi vei vedea ce-i de făcut. Steingel, ispravnicul din Kamciatka, nu primeşte plocoane, iar cînd îi vei arăta cum şi în ce fel te-au îmbrobodit, va închide ochii, chiar dacă vei vinde blănurile, vînătorilor de balene străini...

Sfaturile Nataliei Alexeevna se potriveau întocmai cu cele plănuite de Şelihov. Nu se încumetase să le

înfăptuiască de teamă să nu-l mustre că o lasă singură şi se apucă de o ispravă atît de primejdioasă. Pe vremurile acelea, drumul pe mare de la Ohotsk la Petropavlovsk, în Kamciatka, era socotit ca foarte primejdios şi jumătate din corăbierii care plecau într-acolo n-ajungeau la ţintă.

— Vezi, Grişata, fă cum ştii, dar apără drepturile oamenilor noştri care ne-au fost tovarăşi în atîtea greutăţi nemăsurate. Plăteşte pînă la ultimul ban, tot ce ai făgăduit, altfel... va fi rău de noi. Nu te mai gîndi la bani: o să-i iei prin judecată de la companionii tăi. Iar din împuternicirea care ţi-a fost dată, se vede că ai dreptul să-i răsplăteşti pe cei sîrguincioşi pe seama companiei...

— Of, îţi mulţumesc, Nataşenka, — oftă uşurat Şelihov, — parcă mi-ai luat tot necazul cu mîna...

După ce se sfătui cu nevasta sa, Grigori Ivanovici îşi strînse corăbierii, îi puse să jure că nu vor scăpa nici o vorbă, apoi le arătă cum stăteau lucrurile şi le ceru să pornească spre Kamciatka.

— Acolo găsim în depozite atîtea mărfuri de care avem nevoie, pe cînd la Ohotsk oamenii lui Billings au luat demult totul! — spuse el, nu prea sigur că acest temei va fi destul de puternic pentru a-i hotărî pe corăbieri.

Dar corăbierii se învoiră şi hotărîră să rămînă în rada portului, la o depărtare de patru-cinci verste de ţărm. Vor coborî numai Grigori Ivanovici cu soţia sa şi cei mai slabi dintre oamenii echipajului şi dintre călătorii de pe „Tri Sviatitelia". Deîndată ce Grigori Ivanovici se va întoarce, vor ridica ancora şi chiar a doua zi vor pleca spre Petropavlovsk.

După ce-şi duse nevasta în casa pustie, care avea uşile şi ferestrele ferecate, Şelihov o găsi în oraş pe Kuzminiha şi-i ceru să se mute în casa Nataliei Alexeevna. Bătrîna, şireată, pricepu îndată că nu se întorsese corăbierul cu mîinile goale şi ceru douăzeci de castori pentru ajutorul pe care-l va da Nataliei Alexeevna la naştere.

Spre seară, Şelihov îşi sărută pentru ultima oară soţia şi, căutînd să nu dea ochii cu dregătorii din

Ohotsk care aşteptau răbdători în cancelariile lor sosirea corăbierului cu niscaiva plocoane, se întoarse pe corabie, iar în zorii zilei ridică ancora pentru a porni spre Kamciatka.

Spre marea sa mulţumire, în ultima clipă îl zări pe asesorul Koch, care se îndrepta grăbit spre corabie într-o baidară. Koch pricepuse că Şelihov n-avea de gînd să treacă pe la cancelaria judecătoriei. Era şiret neguţătorul, dar nici Koch nu se lăsa prostit: se va duce el pe corabie. Dar Koch întîrziase.

— A zburat vrabia, pune-i sare pe coadă, pui de căţea! — strigă în gura mare Şelihov, văzînd baidara rămînînd în urma corăbiei care se îndepărta iute.

Pe înserate, după a treia zi de călătorie pe mare, Şelihov încetă de a mai face haz închipuindu-şi strîmbăturile şi ocările lui Koch, rămas dezamăgit în aşteptările sale. Voia bună dispăru. Se porni ploaia şi începură să se simtă smuciturile furtunei adusă de musonul zburdalnic, care bîntuia prin meleagurile acelea, către sfîrşitul verii.

Încercările de a înconjura capul ascuţit al Kamciatkăi, care intra adînc în mare, istoviră pe corăbier şi pe ai săi. Furtuna abătu mult corabia din drum. Galiota se afla pe lîngă gura Bolşereţkului pe malul de apus, opus Petropavlovskului. Pe asemenea furtună era însă foarte greu să intri în gura liniştită a rîului, unde puteai da peste numeroase bancuri de nisip, iar bolovanii de sub apă închideau drumul. Între timp merindele de pe „Sviatiteli" se isprăviră, căci călătorii n-avuseseră nici răgazul, nici putinţa de a şi le împrospăta la Ohotsk. Trebuia luată o hotărîre.

— Vremea asta mi s-a pus de-a curmezişul, — bolborosea Pianîh, mîngîindu-l parcă pe Şelihov de nereuşita planurilor sale. — De-ar da dumnezeu să ajungem teferi la Bolşereţk...

Rămînînd o zi şi o noapte fără mîncare şi fără apă, în voia valurilor, în faţa Bolşereţkului, Şelihov, după cîteva zadarnice încercări de a ancora, se ho-

tărî să coboare pe țărm cu o baidară și să pregătească, după trecerea furtunii, aducerea apei și a peștelui pe corabie.

— Vei ajunge oare la mal? — spuse Pianîh cu îndoială, privind valurile furtunoase; dar nu-l opri pe Șelihov și porunci să i se pregătească baidara.

Peste puțină vreme, baidara cu două locuri zbura ca o surcea ușoară pe creasta valurilor. La a doua vîslă se afla credinciosul Cuci.

— Ține-te bine, Zaharîci! Să nu-ți iei ochii de pe Bolșerețk. La revedere, tovarăși vînători! — strigă Șelihov și, peste o clipă, surceaua care-i ducea dispăru în spuma și vîltoarea valurilor. În America Șelihov căpătase o mare încredere în baidara din piele, ca mijloc de călătorie pe mare. Văzuse adesea aleuți care urmăreau balenele pe o mare vijelioasă.

Peste vreo două ceasuri, o mare mulțime de kamciadali îi întîmpinau pe țărm pe vitejii de pe baidară cu dansuri sărbătorești.

Șelihov era cunoscut la Bolșerețk. Se știa că plecase de trei ani în America. De aceea, locuitorii din Kamciatka întîmpinară cu o deosebită bucurie întoarcerea corăbierului. După datină, Șelihov trebuia să intre în fiecare izbă și iaranga[1]) fără a ocoli pe nimeni și peste tot unde intra, împreună cu Cuci, i se oferea un tuesok[2]) cu băutură. Nu se cădea să nu-l bei pentru a nu aduce o jignire de moarte primitoarei gazde.

— Pfui, iar votcă de bureți! — spuse Grigori Ivanovici, scuipînd și înapoind tuesokul.

— E pună, pună! — bolboroseau cu naivitate kamciadalii, lăudîndu-și votca amețitoare făcută din ciuperci.

Comandantul satului, cazacul uriadnic Bolșerotov povesti ultimele noutăți din Kamciatka.

— Patru gropi mari sînt pline cu pește roșu, balene...

---

[1]) *Iaranga* — locuință a ciukcilor și koreacilor, construită din prăjini și acoperită cu piei de ren. (N. red. rom.)
[2]) *Tuesok* — un fel de ploscă rotundă din lemn de ulm. (N. red. rom.)

— Am nevoie de o sută de puduri de peşte, îmi dai?

— Păi, ce să facem cu el? O să-ţi dăm o groapă întreagă. Tu să ne ajuţi cu sare şi ceai, e al doilea an de cînd sîntem siliţi să afumăm peştele, din lipsă de sare. La Petropavlovsk a venit un englez... Vasili Petrovici... sau cum l-o mai fi chemînd, am uitat... s-a apucat de negoţ, şi are de toate: mei sarasin [1]) şi sare, ceai, pînzeturi, votcă tare franţuzească. Muierile au început să mă bată la cap: pleacă şi pleacă, noi umblăm fără cămăşi, să nu iasă vreun păcat de aici... Şi am plecat acolo, numai că ispravnicul Steingel nu m-a lăsat, a oprit tîrgul: „Noi, a zis el, avem de toate, nu ducem lipsă de nimic, iar stăpînirea nu îngăduie negoţul fără plata vămii". Şi aşa m-am întors acasă. Ar fi bine, Grigori Ivanovici, să treci munţii şi să mergi la Petropavlovsk. Pentru asta îţi vom da şi cai.

Şelihov îl ascultă pe cazacul uriadnic, fără a-i curma vorba. Un neguţător străin — păi doar pentru asta pornise spre Petropavlovsk! Va schimba blănurile aduse pe „Sviatitelia" cu mărfuri englezeşti, va scoate un cîştig bun şi îi va fi uşor să plătească oamenilor răsplata făgăduită.

— Bine! — răspunse el plin de importanţă, fără a arăta cît de mult îl interesau veştile date de Bolşerotov. Nu-mi trebuiesc caii tăi, am corabia mea. Mîine mă întorc cu ea şi plec la Petropavlovsk. Tu, cu oamenii tăi, să-mi aduci pe corabie peşte şi apă, iar eu, treacă de la mine, o să vă fac şi vouă bieţii de voi, tîrgul...

2

Şelihov şi Cuci rămaseră să doarmă în izba lui Bolşerotov. Cînd se sculară în zori şi se urcară pe o stîncă ce se prelungea departe în mare, văzură cu uimire că „Sviatiteli" dispăruse.

---

[1]) *Mei sarasin* — denumire dată în vechime de ruşi orezului. (N. red. rom.)

— Ce spui de asta? — îl întrebă corăbierul pe Cuci. Cuci dădu din umeri. — „Se vede că i-a dus curentul spre Penjinskaia, se gîndi Şelihov. În loc de a merge la Petropavlovsk o să fim nevoiţi să pornim pe uscat, într-acolo..." — Da, eram aproape de ţintă, dar ne-a trecut pe sub nas şi ne-a scăpat, — spuse el, gîndindu-se că, aşa cum se arătau lucrurile, nu-l va mai putea întîlni pe corăbierul englez venit la Petropavlovsk pentru negoţ. — Dă-mi caii! — îi spuse el lui Bolşerotov cînd se întoarse la izba acestuia. Apoi începu să-l întrebe cum era drumul spre golful Penjinskaia, arătînd că-şi schimbase cele plănuite.

— Pentru Penjinka, nu-ţi dau cai, — i-o tăie scurt Bolşerotov. — Te prăpădeşti şi tu, pierzi şi caii! Ce, e glumă să străbaţi 800 de verste? Prin lanţul munţilor nu poţi trece că sar urşii la cai, iar de-a lungul malului nu te lasă koreacii[1]) şi lamuţii[2])... că nu-s paşnici acum... Şi apoi chiar dacă treci, la ce bun? Cînd ajungi acolo, o să afli că Pianîh a pornit cu „Sviatiteli" spre Ohotsk. Iarna, că doar bate la uşă, nu poţi coborî călare de la Penjinka la Ohotsk. E mai greu decît o călătorie într-o baidară pe o mare dezlănţuită. O să fii nevoit să-ţi faci rost de reni sau de cîini şi pînă la urmă tot nu scapi cu viaţă dintr-o treabă ca asta...

Şelihov recunoscu că Bolşerotov avea dreptate. Nu-i rămînea decît să-şi înfăptuiască primul plan. Să treacă munţii, pe lîngă micul vulcan Viliucinskaia, la Petropavlovsk. E drept că, nu avea destui bani la el şi blănurile rămăseseră pe corabie, dar dacă Steingel, ispravnicul din Petropavlovsk, va îngădui tîrgul, poate că englezul se va învoi să primească poliţe pentru Moscova sau Petersburg, cu chezăşia statului, dată prin ispravnic. În cazul acesta, Şelihov va lua tot cîştigul, fără să-l mai împartă cu nimeni. Dar, dacă nu va ieşi nimic din încercarea de a face negoţ fără bani peşin, atunci... Şelihov

---

[1]) *Koreacii* — trib din nord-estul Asiei. (N. red. rom.)
[2]) *Lamuţii* — vechea denumire a evenilor, popor care locuieşte în Iakuţia, pe ţărmul Mării Ohotsk şi în Kamciatka. (N. red. rom.)

căzu pe gînduri. Grigori Ivanovici socotea că polițele, care abia intraseră în practica negoțului, trebuiau introduse și în negoțul siberian și în cel transoceanic. Doar nu puteai să duci cu tine lăzi cu bani. „Da, își spuse corăbierul împăcîndu-se cu acest gînd, dacă nu cumpăr nimic, o să întreb și o să aflu măcar de la căpitanul englez, coordonatele drumului spre Canton, spre Filipine, Malacca și India". Șelihov ar fi fost gata să plătească mulți bani pentru a afla aceste date. Lăsîndu-i lui Bolșerotov chezășia pentru trei cai, Șelihov plecă a doua zi la Petropavlovsk, însoțit de Cuci. Al treilea cal era încărcat cu un samar plin de merinde.

După șapte zile de drum greu sosiră la Petropavlovsk. Trecuseră pe lîngă micii vulcani Apacea și Paratunka aflați în erupție și pe lîngă izvoarele fierbinți de la poalele lor, în apa cărora putură să-și fiarbă peștii și vînatul abătut în drum.

— Țara ta și țara mea sînt ca și mîinile oamenilor, — spuse cu bucurie Cuci, punînd în fața ochilor lui Șelihov palmele cu degetele rășchirate. — Mîinile sînt la fel, iar oamenii deosebiți: tu ești alb, iar eu roșu.

— Fleacuri, — răspunse Șelihov. — O să venim și la tine, o să facem ca toți să fie deopotrivă...

Coborînd către Petropavlovsk, Șelihov și Cuci se opriră fără să vrea pentru a admira măreața priveliște a golfului Avacinskaia. Între cei patru vulcani care fumegau, se așternea oglinda apelor adînci. Ca o pană lată, lungă de douăzeci de verste, oglinda tăia verdeața deschisă a malurilor, pe care se ridicau dese trunchiurile albe ale mestecenilor.

— Frumos ! — lăsă să-i scape Șelihov. — E drumul cel mai drept spre America. Păcat numai că jumătate de an e închis de ghețuri...

Șelihov uită de ținta călătoriei sale, avîntîndu-se în lumea tainicelor dorinți : „Să pun mîna pe covorul fermecat, să mă așez pe el și să zbor într-o jumătate de zi în America... Sau niște cizme vrăjite..." Și deodată, îngrijorat de soarta Nataliei Alexeevna,

se gîndi: „Aş putea să le încalţ de cu seară printre kamciadali, iar a doua zi să beau ceaiul cu Nataşenka la Ohotsk. Basme! Bine ar fi să avem scule de astea minunate pentru a învinge şi timpul şi depărtările. Se va împlini oare o asemenea minune?"

Nu departe de ţărm se afla o corabie de lemn de mahon, îmbrăcată pînă sus în alamă, cu 12 tunuri aşezate pe punte. „Nu seamănă cu galiotele neguţătorilor ruşi bătute în cuie de lemn", se gîndi Şelihov, privind frumoasa corabie.

Fără a-şi da pe faţă socotelile negustoreşti încercă mai întîi să afle de unde veniseră străinii şi cîtă cale străbătuseră.

William Peters, voinicul căpitan al corăbiei „Unicorn" al Companiei Indiilor Răsăritene, se umflă în pene ca un păun şi spuse:

— Am pornit din Bengal la 20 martie, am încărcat ceai la Canton la 28 iunie, iar la 9 august am sosit la Petropavlovsk.

„Bine, laudă-te, laudă-te, se gîndi Şelihov fără să-şi arate mulţumirea de sine. Ai străbătut cincizeci de grade latitudine în 140 de zile, pe cînd eu am izbutit să fac şaptezeci de grade longitudine în 35 de zile. Corabia ta este îmbrăcată în alamă, pe cînd a mea este mîncată de viermi de mare, acoperită toată cu scoici...

Pe corabie, Grigori Ivanovici sta şi bea wisky-ul servit de englezi şi-l întreba pe ocolite pe oaspetele de peste mări ce are de gînd să facă cu marfa adusă. Iar pe mal îl îndemnă pe Steingel să nu-i lase pe englezi să vîndă marfa cu de-amănuntul şi să-i îngăduie lui să cumpere toată încărcătura englezească, chezăşuind pentru el plata poliţei la Moscova, după două luni de la prezentare, cu dobînda de şase la sută pe an.

Căpitanul-ispravnic Steingel se învoi şi Şelihov îl înştiinţă pe Peters folosind, pentru a-i cîştiga încrederea, cele cîteva cuvinte curtenitoare englezeşti pe care le învăţase cu prilejul altor întîlniri.

— *My friend,* [1]) ca să nu te întorci cu marfa şi să nu-ţi nemulţumeşti stăpînii, sînt gata, *for friendship* [2]) să-ţi cumpăr tot, dacă mai scazi ceva din preţ şi primeşti plata în poliţe... *Money,* adică bani peşin, n-am la mine, dar ocîrmuirea îţi dă chezăşia că voi plăti tot...

Căpitanul Peters, punînd această propunere pe seama wisky-ului, se minună. Dar nu stătu mult pe gînduri. Primise poruncă de la Compania Indiilor Răsăritene să pătrundă în ţinuturile necunoscute ale ruşilor, aflate la marginea pămîntului şi să înceapă cu orice preţ un negoţ cu ei pe acele meleaguri. Nici nu-şi putea dori altceva! Peters făcu tîrgul cu Şelihov, obligîndu-se să plătească la primirea banilor şi vama cuvenită guvernului rus.

— Mare pungaş mai eşti, Grigori Ivanîci, cum ai ştiut să frîngi semeţia englezului şi în acelaşi timp să scazi şi preţul mărfii! — spuse încîntat Steingel, căpitanul-ispravnic al Kamciatkăi, care primise să fie tîlmaci în discuţiile duse. — Peters, cînd a sosit la noi la Petropavlovsk, a declarat valoarea încărcăturii la douăsprezece mii...

— Pe nedrept îmi spuneţi pungaş, înălţimea voastră, — se strîmbă Şelihov la această glumă prietenească dar totuşi grosolană a baronului Steingel. — Cînd vor afla de o afacere atît de bănoasă vor veni de pretutindeni neguţători şi o mulţime de alţi oameni. Dar dacă stăm să chibzuim la călătoriile corăbiilor Companiei Indiilor Răsăritene, precum şi la corăbiile altor ţări, ar trebui să le mai stăvilim şi să tragem chiar o linie pe hartă, ca să nu se abată prin pămînturile şi insulele americane din miazănoapte şi răsărit, descoperite de ruşi. Interesul nostru este ca supuşii altor naţiuni să nu poată ajunge la cîştigurile care se cuvin patriei noastre...

— Asta nu-mi stă în putere! N-ai decît, Grigori Ivanîci, să stărui pentru asta la Petersburg, la domnie...

---

[1]) Prietene (în limba engleză). (N. trad.)
[2]) Din prietenie (în limba engleză). (N. trad.)

— Aşa voi face, înălţimea voastră, şi nu mă voi sfii, — îl încredinţă corăbierul.

Într-adevăr peste un an, la sfîrşitul anului 1787, venind la Petersburg pentru a cere sprijinul guvernului în vederea călătoriei sale în America, Şelihov supuse, cu toată sinceritatea, împărătesei şi Colegiului de comerţ, aceste probleme în „Note despre călătoriile în Marea de Răsărit", amintind şi de cîştigul dobîndit în această afacere — „cincizeci de copeici la rublă".

Căpitanul Peters primi, pentru încărcătura vîndută, poliţele pe care iscălitura lui Şelihov era adeverită şi întărită prin pecetea ocîrmuirii pusă de baronul Ivan Steingel, căpitan-ispravnic al Kamciatkăi. La descărcare, însă, Peters îşi opri cinci lăzi de ceai julan [1]), un coş cu ceşti chinezeşti şi cîteva bucăţi de daba [2]) şi se încăpăţînă să nu le predea. Se iscă o gîlceavă care fu cît pe aci să strice tîrgul.

— Ce nevoie mai ai de lucrurile astea ? — îi spuse Şelihov englezului cam ameţit după un ospăţ îmbelşugat, încercînd să-l înduplece să-i lase cel puţin ceaiul. — Te duci la Canton unde găseşti atîta ceai că poţi să-ţi umpli corabia pînă la traversele punţii de sus...

— Ceaiul şi marfa chinezească le-am luat în comision la Canton, de la Lihudza... un neguţător bogat... După legile chinezeşti, cel care a suferit un naufragiu nu răspunde de încărcătură. Fireşte, se cer dovezi... Iată, o să moi în apă de mare tot ce am oprit, o să sparg, o să rup şi... o să-i predau lui Lihudza... tot ce-a rămas după naufragiu !

— Trebuie să învăţăm de la neguţătorii englezi cum se face avere, înălţimea voastră. Aşa negoţ nu s-a pomenit la noi nici chiar la Kiahta, — zîmbi Grigori Ivanovici amintindu-i pe ocolite ispravnicului Steingel, de învinuirea nepotrivită că ar fi „pungaş". Dar Steingel se făcu că nu înţelege şi tălmăci mai departe, netulburat, lămuririle încîlcite ale englezului. — La englezi nu vedeţi nici un rău ! —

---

[1]) *Ceai julan* — ceai verde, de bună calitate. (N. red. rom.)
[2]) *Daba* — pînză de bumbac groasă chinezească. (N. red. ruse.)

stărui Şelihov, dar pînă la urmă se lăsă păgubaş, văzînd că nu putea zdruncina simpatia baronului pentru tot ce venea din străinătate.

După ce-l petrecu pe Peters, la plecare, Şelihov începu să tocmească kamciadali şi oameni liberi din Petropavlovsk pentru a duce marfa cumpărată pînă la Bolşereţk, în luntri scobite din trunchiuri mari, iar de acolo de-a lungul ţărmului pînă la orăşelul Tighilsk. Nu era uşor de pus la cale o asemenea expediţie, dar Şelihov dorea din tot sufletul ca înainte de a se înapoia la Ohotsk să vîndă cele cumpărate.

Cîştigul se vestea bun şi de aceea corăbierul nu se zgîrci la bani sau la plata în natură, în sare şi ceai. Trebuia să urce vreo sută şi cincizeci de verste în sus pe rîul Avaci cu luntrile trase de edecari, să treacă la izvoarele acestui rîu, un istm mic, să ajungă pe rîul Bîstraia, pe care să coboare pînă la Bolşereţk. Pe această cale încărcătura, deşi puţin udată, ajunse cu bine în vreo zece zile la Bolşereţk, fără alte accidente în afară de cîteva luntri sparte de pietre.

Dar în toamna cu ploile sale torenţiale şi negurile dese care ţineau mai multe zile, întrerupse legăturile între satele şi aşezările din Kamciatka. Astfel, nădejdile lui Şelihov de a putea vinde toată marfa pînă la sosirea iernii se risipiră. În suflet îi creştea şi neliniştea pentru soarta corabiei sale. O fi izbutit oare Pianîh să ducă cu bine corabia pînă la Ohotsk? Oare încărcătura cea preţioasă pe care i-o încredinţaseră vînătorii nu fusese prădată la Ohotsk? Doar oamenii de încredere ai companiei şi autorităţile hrăpăreţe socoteau, după obiceiurile sfinţite de vremuri şi după năravurile siberiene, că li se cuvine o parte din blănuri. Va găsi oare Natalia Alexeevna un mijloc de apărare împotriva acestei haite nesăţioase? Şi oare porumbiţa lui o fi sănătoasă? Aşa i-a fost scris să-i nască fiul-moştenitor în mijlocul acestor griji şi necazuri.

Dar, în sufletul corăbierului, gîndul cel mai greu şi mai apăsător era acela pentru America părăsită. Nu-şi ţinuse cuvîntul dat vînătorilor pe care-i lăsase

pe pămîntul descoperit: nu se întorsese în acelaşi an cu „Sviatiteli" pentru a le aduce merinde. Şi dacă-l vor întreba: de ce? Din pricina poftei de cîştig. Acum, dacă le-ai încurcat, n-ai decît să te descurci singur! Va trebui să trimită neapărat în vara viitoare corabia la Cîhtac. Pînă atunci se va întoarce din Kamciatka la Ohotsk, iar de acolo se va repezi pînă la Irkutsk unde se va da bine pe lîngă autorităţi pentru a trimite împărătesei vestea izbînzii călătoriei sale pe mare. Va mai trebui să stea de vorbă cu companionii săi despre toate treburile pe care le mai avea de făcut şi să se întoarcă iar la Ohotsk pînă la începutul verii. Grigori Şelihov cîntări toate greutăţile ce i se vor ivi în cale şi socotind în minte tot ce mai avea de străbătut pînă să ajungă la ţintă, se îmbărbătă singur pentru a putea birui fără a renunţa la America.

Trebuia să scape mai întîi de marfa cumpărată. La Bolşereţk nu avea cui s-o lase — s-ar fi putut să i-o fure. La Petropavlovsk n-o putea duce înapoi din pricina vremii neprielnice.

— S-o ducem la Tighil, la Panov în magazie, — îl sfătui slujbaşul tocmit de Şelihov. — O să te stoarcă barosanii văzîndu-te la strîmtoare, dar tot o să ne rămînă un cîştig de cincizeci de copeici la rublă.

Drumul nu era scurt pînă la orăşelul întărit Tighil, întemeiat în Kamciatka cu vreo 80 de ani în urmă, de primii călători Vladimir Atlasov şi Luka Morozok. De la Bolşereţk, de-a lungul ţărmului, erau vreo 600 de verste, aşa cum sînt cele din Kamciatka.

La 12 septembrie, pe o ploaie de toamnă amestecată cu ninsoare, aşa cum cade de obicei în Kamciatka, Şelihov porni din Bolşereţk de-a lungul ţărmului. Pentru a duce încărcătura, tocmise la Bolşereţk zece coci şi luntri făurite din mesteceni de Kamciatka, printre care se nimereau şi trunchiuri de 20 stînjeni lungime, groase de-abia le puteau cuprinde doi oameni. Uneori, kamciadalii treceau în aceste luntri golful Penjinskaia şi ajungeau pînă în insulele Iamsk şi în golful Tauisk de pe ţărmul Ohotskului.

După zece zile de drum trecură pe lîngă vulcanul Icea, care fumega în ceaţa purpurie şi a doua zi după pocroave acostară la stîlpii de pe chei, la Tighil. Dincolo de chei se zărea bisericuţa orăşelului înnegrită de ploi, înconjurată de vreo douăzeci de izbe atît de negre, mucegăite de umezeală.

Slujbaşii lui Panov, îl întîmpinară cu smerenie pe Şelihov şi luară în magazii marfa spre păstrare. Luntraşii din Bolşereţk, primind plata în natură, plecară în aceeaşi zi spre casă. Le era teamă să nu-i jefuiască locuitorii din Tighil.

Intrînd în izba lui Suhorukov, cel mai de seamă slujbaş al neguţătorilor Panov, Şelihov se minună de mulţimea de femei, itelmene şi lamute, care se aflau acolo, îndeosebi adolescente. In izba întunecoasă femeile se îndeletniceau cu tot felul de lucruri de mînă, mai mult pe pipăite.

— De ce ţi-ai strîns atîtea neveste? — întrebă Şelihov. Oare ai trecut la credinţa tătarilor?...

— Sînt kortomne [1]) — îi răspunse prietenos Suhorukov. — Alege-ţi rogu-te, care-ţi place... Le ţin pentru oaspeţi, dacă pică vreunul... Domnului Koch, asesorul, îi plac foarte mult. Cît mai tinerică să fie... Alege-ţi dacă vrei...

— Pfui! — scuipă Şelihov. — Nu te mustră cugetul om bătrîn, nu vezi ce chelie ai...

— Dar eu n-am nevoie de ele, — zîmbi Suhorukov. — Le ţin pentru dregătorii şi slujbaşii care caută muiere în casă...

Şelihov se uită pieziş la fata sfioasă şi tăcută care stătea lîngă el şi răsucea mai departe firele, apoi se încruntă şi spuse aspru, pentru a curma această discuţie neplăcută şi fără rost.

— Hai să ne vedem de treburi... Ce anume vrei să iei din marfa mea, cît cîştig îmi dai, iată şi catastiful... Vezi singur cu cît am cumpărat, e acolo şi pecetea ispravnicului.

Izba era întunecoasă şi de aceea părea şi mai strîmtă, luminată parcă de ochii trişti ai femeilor

[1]) *Kortomne* — femei închiriate sau vîndute, ca sclave sau ibovnice, de către părinţi sau rude. (N. red. ruse.)

tăcute. Şelihov, grăbit să încheie tîrgul, se învoi să primească cincizeci de copeici cîştig la o rublă de cheltuieli. Iscăli zapisul de vînzare, cu toate schimbările pe care omul de încredere le ceru în folosul său, păgubindu-şi stăpînul, şi plecă să-şi caute o gazdă unde să locuiască pînă se va deschide drumul de iarnă peste golful Penjinskaia.

Căută multă vreme şi în cele din urmă intră însoţit de Cuci în micuţa izbă fără horn a paraclisierului bisericuţii din Tighil. Popa, care venea numai o dată la doi-trei ani, făcea atunci toate slujbele pentru băştinaşi.

— Bună zi... Ei, drace! — se opri Şelihov, căci trecînd pragul se lovise de grinda de sus a uşii.

Paraclisierul îşi ţinea privirile aţintite asupra unor zdrenţe, care-i acopereau picioarele. Îşi ridică alene capul, o ţeastă galbenă, pleşuvă, fără nici un fir de păr, şi se uită nepăsător, lipsit de orice urmă de curiozitate, la cei veniţi.

— Dacă vrei, n-ai decît să rămîi, — oftă el, după ce află că Şelihov avea de gînd să locuiască în izba lui. N-o să-mi prăpădeşti casa. Numai, nu mi-o lua în nume de rău, dar n-am cu ce să te hrănesc... Nu sînt în stare să ţin nici cîini de sanie, nici muiere...

— Trăieşti ca un schivnic şi tocmai asta îţi prinde bine. De mîncare am eu, aşa că pe lîngă mine o să fii şi tu sătul, moşule... Trebuie numai să-mi pregăteşti nişte opaiţe că am de citit şi de scris...

In ochii lipsiţi de viaţă ai paraclisierului se aprinse, pentru o clipă, o licărire de curiozitate. Se înveseli deodată şi spuse:

— Se vede treaba că ştii să scrii şi să citeşti. — Bătrînul îşi scărpină chelia şi adăugă: — Bine, o să-ţi pregătesc opaiţul. Nu mai am nevoie de el, îmi sfîrşesc zilele în întuneric. La slujbă, mă ajut cu cele învăţate pe de rost şi popa-i mulţumit. Chiar dacă greşesc cumva, nu mă ocărăşte, iar kamciadalilor le e totuna; merge orice le-ai spune, numai să fie cîntat sau rostit repede...

— Cîţi ani ai, moşule? — îl iscodi corăbierul. — De unde ai răsărit pe-aici şi cum te cheamă?

Paraclisierul își propti mîinile de masă, se gîndi, privind pe fereastră și răspunse:

— Nu mai țin minte anume cîți oi fi avînd... dar îs destui! Știu doar că am venit pe aici cu mulți oameni de la oraș, chiar din Piterburh, în frunte cu jupînii Lujin și Evreinov. Pe vremea anpîratului Piotr Alexeevici, blagoslovită să-i fie amintirea, eram tunar și aveam pe atunci vreo treizeci de ani... Fă și tu socoteala! Într-o bună zi, ne-au trimis dumnealor Lujin și Evreinov, în cercetare pe lîngă Anadîr. Și acolo, koreacii m-au rănit cu o săgeată și m-au dus în robie, dar nu m-au ucis... Am rămas la ei pînă am albit, iar cînd am îmbătrînit am izbutit să plec și acum stau aici și-mi aștept moartea... Cît despre numele meu, nu-mi mai folosește la nimic. Spune-mi, dacă vrei, Ivan sau cum îți vine mai bine... Of, păcatele, păcatele noastre, iartă-ni-le, doamne!

Soarta „moșului Ivan", biată epavă de pe vremea împăratului Petru, pierdută în pustietatea aceea sălbatică, îl uimi pe corăbier. Mîncarea îndestulată și ceaiul tare cu zahăr candel, pentru care moș Ivan, ca toți bătrînii, avea o mare slăbiciune, îl făcură să fie mai binevoitor față de corăbier.

Șelihov fu nevoit să rămînă o lună și jumătate la Tighil, așteptînd să înghețe marea și să se deschidă drum de sanie peste golf, pînă la țărmul siberian. Corăbierul folosi timpul rămas liber fără voia sa, scriind la lumina opaițului darea de seamă asupra călătoriei, precum și felurite „lepoarte" către autorități și dispoziții pentru nevoile coloniilor. Moș Ivan stătea ceasuri întregi nemișcat lîngă vatră, și schimba din cînd în cînd opaițul, aruncîndu-l pe cel ars într-o ciutură cu apă.

Pe la mijlocul lui noiembrie, se arătară semnele unui îngheț strașnic al mării.

— Peste trei zile poți pleca fără grijă, — spuse într-o dimineață bătrînul. — A înghețat de la un țărm la celălalt. O să mă duc pe la oameni, să caut sănii... N-o să te poți înțelege cu ei...

Cu ajutorul bătrînului paraclisier al cărui cuvînt era lege pentru kamciadali, corăbierul purcese fără zăbavă la trecerea golfului îngheţat.

3

La 18 noiembrie, şase atelaje de cîini alunecau în goană pe gheaţa golfului. Şelihov conducea atelajul din frunte, cele trei din mijloc erau încărcate cu merinde, pe al cincilea era legată o baidarkă uşoară din Kamciatka, pentru a putea trece copcile la nevoie, iar pe al şaselea, care încheia caravana, se afla Cuci. Drumul era greu, pe alocuri aproape de netrecut din pricina sloiurilor îngrămădite. În două rînduri fură nevoiţi să ducă săniile şi cîinii peste nişte porţiuni largi, neîngheţate. Petrecură două nopţi pe gheaţă, sub bătaia vîntului pătrunzător, care sufla dinspre miazănoapte şi răsărit, dinspre munţii Verhoianskului. Numai în a treia zi, ajunseră spre seară la satul Iamsk, străbătînd 250 de verste pe gheaţa golfului.

De la insulele Iamsk pînă la Ohotsk, mai aveau de străbătut cu săniile trase de cîini un drum greu de iarnă de peste o mie de verste, pe geruri cumplite şi viscole fără de sfîrşit.

— Degeaba ne ispiteşti ! — spuneau locuitorii din Iamsk, respingînd propunerile ademenitoare ale lui Şelihov. — Pînă la întoarcerea soarelui de iarnă nimeni nu îndrăzneşte să se joace cu moartea...

Pierzînd nădejdea de a putea tocmi călăuze şi caiuri, Şelihov luă o hotărîre disperată.

— Ce zici, o pornim şi singuri ?— îl întrebă el pe Cuci, într-o zi liniştită şi mai puţin geroasă decît celealte.

— Sînt întotdeauna alături de tine ! — răspunse Cuci, fără a clipi.

Şelihov parcă ghicise că vor avea vreme bună. Cîteva zile, înaintară cu spor şi fără greutăţi. Dădeau cîinilor să mănînce pe săturate. Noaptea se

culcau în saci de blană, printre cîinii credincioşi, alegînd locurile mai ferite de vînt.

În faţa golfului Tauisk, hotărîră să nu facă un ocol de-a lungul ţărmului, ci să taie drumul de-a dreptul peste mare, prin partea cea mai largă, ca să cîştige timp şi să nu-şi irosească puterile. Deshămînd adesea cîinii şi ducînd pe umeri săniile şi baloturile grele, trecură sloiurile înalte de gheaţă, îngrămădite pe toată întinderea intrării în golf, depăşiră capul Duga şi ieşiră, în sfîrşit, la mal, la poalele munţilor Uşki.

— De aci pînă la Ohotsk mai e o palmă de drum! — se bucură Şelihov. — Nu ne-au rămas decît vreo trei sute de verste, nu mai mult... Încă şapte-opt zile de drum, Cucienca, şi vom mînca plăcinte la Natalia Alexeevna!

— Mîncăm, mîncăm! — se învoi Cuci, deşi nici nu-şi putea închipui cum arătau gustoasele plăcinte făgăduite de Şelihov.

Dar aşa cum păţesc mai întotdeauna cei deprinşi să biruiască nenumărate stavile şi primejdii dinainte prevăzute, o întîmplare cu totul neaşteptată fu cît pe aci să facă din triumfala înapoiere a corăbierului un alai funerar.

Nici ochii de vultur ai lui Cuci nu-l desluşiră pe cel care se ascundea în dosul nămeţilor de zăpadă la poalele munţilor Uski, ce coborau pînă în mare. Un om urmărea cu încordare săniile călătorilor. Cînd Şelihov întoarse săniile spre locul unde se pitula acesta el se ascunse şi mai bine în zăpadă, dar cîinii se neliniştiră adulmecînd un miros străin.

Cuci, deprins întotdeauna să înfrunte primejdia în faţă, sări de pe sania lui şi trecu cu ea înainte depăşindu-le pe celelalte şi pe Şelihov, care alerga lîngă ele. Se străduiau în clipa aceea să împiedice încăierarea cîinilor, care se luau la întrecere.

— Vai, m-a lovit blestematul! — auzi Cuci din urmă strigătul lui Şelihov. Cuci se întoarse şi-l văzu pe stăpînul său alergînd şchiopîş şi se opinti din răsputeri să-şi oprească sania. Şelihov alerga tîrînd după el un fel de băţ lung şi negru înfipt în coapsă,

din pricina căruia se poticnea şi cădea mereu. În aceeaşi clipă Cuci desluşi o umbră, care dispăru după troianul pe lîngă care tocmai trecuseră săniile. „O lance“, îi fulgeră indianului prin minte.

— Ho-o! Stai! — Cuci înfipse cu atîta putere în zăpadă prăjina cu vîrful ars, încît răsturnă tot atelajul şi, fără a se mai uita înapoi la cîini, se repezi spre troian. Din dosul mormanului de zăpadă, răsună o detunătură. Cuci purta o căciulă din blană de vulpe. Glontele îi smulse un smoc din blană. Într-o clipă, Cuci se năpusti şi doborî un bărbat înalt cu faţa galbenă, împestriţată cu tatuaje albastre, care sărise la el cu un cuţit în mînă.

Cîteva clipe mai tîrziu, la picioarele lui Şelihov zăcea cu braţul frînt cel care îi atacase. Cuci îl aruncase acolo lîngă puşca-i veche, căzăcească, cu cremene, găsită în zăpadă.

— Scoate... scoate-mi lancea... nu pot singur... apoi, să-l întrebăm cine e şi de ce... a vrut să ne omoare, — rosti cu greu cu dinţii încleştaţi, Şelihov, chinuit de dureri cumplite.

— Lamut! — arătă el spre omul care stătea întins pe zăpadă.

Cel care îi atacase părea foarte voinic. Lancea, aruncată de la o depărtare de 30 de stînjeni, din dosul troianului de zăpadă, îl lovise pe Şelihov în coapsă, îi trecuse prin îmbrăcămintea de blană şi i se înfipse adînc în carne.

Şelihov îşi muşcă buzele şi, răbdător, îl lăsă pe Cuci să-i scoată vîrful dinţat din os de peşte, al lancei. Cuci răsuci vîrful de cîteva ori pînă ce îl scoase. Apoi, după sfatul lui Şelihov, turnă spirt peste rană şi o presără cu praf de puşcă. Intins pe zăpadă, prizonierul privea tăcut această operaţie, arătînd chiar un anumit interes. Se vedea că îşi socotea soarta pecetluită: îl aştepta moartea!

— De ce ai vrut să mă ucizi? — îl întrebă Şelihov, după ce se mai întremă puţin, cu o înghiţitură de alcool. — Ce rău ţi-am făcut noi?

— Cîinii, peştele, nevasta, tot aţi luat! — răspunse lamutul în silă.

— Noi? Ce tot trăncăneşti acolo, blestematule? Cine ţi le-a luat?

— Cazacul Alioşka...

Şelihov ştia că adesea cazacii şi slujbaşii ocîrmuirii din Siberia asupreau populaţia lipsită de apărare de pe ţărmul Ohotskului. Îşi dădu seama că întîmplarea îl făcuse să cadă victima răzbunării lamutului, ajuns la deznădejde. Şelihov, fără să vrea, îşi îndreptă gîndul spre America. Şi el pedepsise, acolo, cu o asprime neînduplecată, atacurile sălbaticilor împotriva ruşilor. Cine ştie, poate că şi ei fuseseră aduşi la disperare de „Alioşcii" zurbagii, din propria lui ceată. Această amintire îl făcu să cadă pe gînduri.

— Să-l tai? — Cuci îşi scoase cuţitul strălucitor, înţelegînd în felul său, privirea aspră şi îngîndurată a stăpînului.

— Nu, lasă-l să plece, e un biet neghiob... N-o să mai poată arunca lancea; i-ai rupt braţul. Iar puşca i-o luăm, ca să-l ferim de păcat...

După ce-l culcă cu grijă pe corăbier în sanie, Cuci porni, mînînd singur toate săniile, fără a se gîndi la drumul lung şi greu spre Ohotskul pe care nu-l cunoaştea.

Din regiunea muntoasă şi rece a Verhoianskului, năvălea necruţător, spre ţărm, musonul de iarnă, viscolind peste Marea Ohotsk. Trecînd deasupra întinderilor pustii acoperite de nea, în cîmp deschis, aducea furtuni care ţineau mai multe zile în şir şi făceau cu neputinţă orice drum prin acest ţinut.

De cînd trăia în preajma ruşilor, Cuci începuse să se deprindă cu gîndul că depărtările puteau fi măsurate prin cifre, dar mintea sa nu izbutise încă să înţeleagă ştiinţa iscusită a ruşilor; o verstă însemna mulţi, foarte mulţi paşi. Pentru el, o verstă era ceva viu, ca o fiinţă însufleţită. Se aştern multe verste vara pe drum, cînd străbaţi meleaguri cunoscute, de la răsăritul pînă la asfinţitul soarelui. Poţi face de cinci, uneori şi de şapte ori atîtea verste, cîte degete ai la amîndouă mîinile... „Dar acum, cîte verste de astea ruseşti şi cîţi paşi simpli de indian

trebuie să aşterni, ca să-l duci pe toionul rănit pînă la Ohotsk, pînă la plăcintele Na-ta-şen-kii?" îşi spărgea capul Cuci, înaintînd pe lîngă sănii, printre nămeţii de zăpadă, după potolirea viscolului. „Mulţi... atît de mulţi, că nu ne vor ajunge puterile şi atunci, ne aşteaptă... moartea".

Cuci era împăcat cu gîndul morţii, în ceea ce-l privea, dar nu putea admite moartea lui Şelihov. Ce vor spune ruşii care i l-au încredinţat pe marele toion, ce va spune Na-ta-şen-ka? Ea îi vindecase cumplita rană, pricinuită în luptă... Nu! Va învinge el verstele, oricîte ar fi. Cuci îl va aduce viu pe Şe-lih la Ohotsk... Un zîmbet de mîndrie trecea pe faţa indianului, de cîte ori ajungea pe un drum mai uşor, biruind nămeţii de zăpadă.

Cîinii abia se mai tîrau, istoviţi de drumul lung şi greu.

La vreo sută de verste de Ohotsk, pe lîngă rîul Ina, viscolul se dezlănţui. Se îngropară în zăpadă şi rămaseră o săptămînă, fără a se urni din loc. Merindele pentru cîini se isprăviră şi cele pentru oameni erau pe sfîrşite. „Nu cumva, tocmai în faţa casei, ne va fi dat să pierim? se gîndi Şelihov. Ca iepurele în groapa din tundră".

Iar în a şaptea zi de şedere sub zăpadă, şopti:

— Am degerat.. Nu-mi mai simt picioarele...

Hrana era din ce în ce mai puţină. Cu toate blănurile cu care îl învelise Cuci, Şelihov, zăcînd într-un lac de sînge, căci rana i se deschisese iar din pricina necontenitelor hurducături de pe drum, simţi cum îi degerau picioarele.

Cuci ieşi de sub zăpadă şi văzu că viscolul începuse a se potoli. Se întoarse apoi de trei ori la troianul care-i adăpostea aducînd carnea unui cîine, pe care-l ucisese în grabă. Cuci doborî trei cîini pentru a-i hrăni pe cei rămaşi şi pe Şelihov, sleit de puteri. El, însă, se mulţumi numai cu sîngele proaspăt al cîinilor ucişi.

Înhămă apoi şapte dintre cei mai puternici cîini la sania lui Şelihov şi, mergînd lîngă ea, porni la drum,

într-un trap uşor. Trebuia să biruie ultima sută de verste care îi mai despărţea de Ohotsk şi de plăcintele Nataliei Alexeevna.

La 27 ianuarie 1787, locuitorii Ohotskului, care văzuseră multe în viaţa lor, zăriră, în apropierea oraşului, un om roşu-arămiu, cu o înfăţişare ciudată. Poticnindu-se şi căzînd mereu, tîra pe gheaţă de-a lungul malului o sanie, în care zăcea un trup nemişcat şi greoi, acoperit de blănuri. In urma lui venea, abia tîrîndu-se, un cîine slab, sălbăticit.

Cuci îi întîmpină cu neîncredere şi nelinişte pe oamenii care se îndreptară în fugă spre el. Aceştia se năpustiseră pe gheaţă în întîmpinarea necunoscutului, dar se opriră în faţa armei pe care Cuci o ridicase împotriva lor ; nu văzuseră pînă atunci un om cu faţa arămie şi se speriară de mutra cu piele roşie.

— Cine sînteţi şi ce vreţi ? — întrebă Cuci, cu mîna pe trăgaci, privind mulţimea de oameni.

— Dar tu cine eşti ?... Din ce neam eşti ?... Unde duci leşul ? — răspunseră morocănos cei din Ohotsk, revenindu-şi în fire şi ghicind sub blănurile îngrămădite pe sanie un trup omenesc.

— Eu sînt Cuci, atautl, fiul lupului şi al vulturiţei de mare...

— Ia te uită... e de neam ales ! — spuse batjocoritor unul dintre cei care-l înconjuraseră pe Cuci. — Se şi vede că eşti fiu de lup... Dar pe sanie ce ai ?

— No-no, — răspunse vajnic Cuci, — tremuraţi toţi ! E stăpînul meu, marele toion Şe-lih... Merge la Ohotsk, la nevasta sa, anume Na-ta-şen-ka ! Na-ta-şen-ka !... — repetă el încă odată cu tîlc. — O să ne dea să mîncăm plăcinte...

Cei din Ohotsk nu erau oameni care să se sperie de o armă în mîinile unui singur luptător, dar îşi dădură seama că vorbele spuse de străinul cu pielea roşie erau adevărate şi aveau un rost. Nu se ştie cum s-ar fi sfîrşit această întîlnire neaşteptată, dacă grămada de blănuri nu s-ar fi mişcat pe sanie şi nu s-ar fi ivit de sub ea un chip palid, ca de mort, de nerecunoscut din pricina firelor lungi ale bărbii, năclăite

de sînge. În ultimele zile de drum, Cuci, ca să-l poată hrăni pe Şelihov şi să aibă şi el ce mînca, tăiase toţi cîinii şi se înhămase singur la sanie, străbătînd cu sforţări nemaipomenite, cîte cinci, zece verste pe zi.

— Eu sînt, băieţi, eu!... Grigori... Şelihov... — ieşi o şoaptă şuierată din buzele arse ale bolnavului. — Duceţi-mă... mai repede acasă... Sălbaticul ăsta, — omul de pe sanie arătă cu ochii spre Cuci, — n-a vrut... să-mi dea zăpadă, şi s-a codit să împuşte... cîinele...

Cuci nu pricepu cuvîntul „sălbatic", dar îşi dădu seama că Şelihov se plîngea că nu-l lăsase să-şi potolească setea cu zăpadă şi nu împuşcase cîinele, care-i scăpase din mînă, fără voia lui şi se tîra acum după ei.

— Nu-i voie să înghiţi zăpadă, cînd ai sînge puţin şi aici este gol! — Indianul se bătu peste burta care i se subţiase de tot. — Moarte! Şi glonte, a rămas numai unul singur, nu-i voie să-l prăpădeşti pe un cîine... L-am păstrat pentru un om sau o fiară, de care ar fi trebuit să-i apăr viaţa sau trupul! — Cuci, pentru a dovedi temeinicia vorbelor sale, îşi învîrti deasupra capului puşca, în care nu mai rămăsese decît un singur glonte.

Există un sentiment de solidaritate, care-i face pe oameni să se ajute unul pe altul, în grelele încercări ivite în aspra natură a nordului. Deşi cei din Ohotsk înţelegeau în felul lor acest sentiment, totuşi, dintr-o firească pornire, săriră în ajutorul străinului cu faţa roşie, care abia se mai ţinea pe picioare.

— Bine, o să vă descurcaţi voi mai tîrziu şi o să găsiţi cine-i vinovat... Trebuie să te închini, stăpîne, în faţa acestui om, care a tras singur sania şi te-a scăpat de la moarte, oprindu-te să mănînci zăpadă. Hai, mujicilor, să ne înhămăm, să-l ducem pe jupînul nostru din Ohotsk, să nu-l lăsăm să degere sub ochii creştinilor... I-am cărat bogăţiile, să-l cărăm acum şi pe el! Ne datorezi o vadră de vinişor, Grigori Ivanîci... E...ei rup! Iar tu, boitule, să te ţii după noi...

Varnacii [1]) lucraseră adesea la magaziile şi corăbiile lui Şelihov şi erau deprinşi să vadă în el un om îngăduitor, care le dădea de lucru.

Glumele, zicalele, rîsetele varnacilor din Ohotsk, îi amintiră lui Cuci de vînătorii din ceata lui Şelihov, părăsiţi la Cîhtac. „Oamenii aceştia ne sînt prieteni, o să ducă sania unde trebuie", se gîndi Cuci şi-şi aruncă cureaua de pe umerii juliţi pînă la sînge, sub parka [2]).

— E voinic şi dat dracului, aghiuţă ăsta cu mutra roşie! — glumeau varnacii pe socoteala lui Cuci, văzîndu-l cum păşea în urma saniei, prin zăpada adîncă, cu mersul lui uşor şi legănat de indian, strîngînd puşca grea la subsuoară. — Şi cît drum trebuie să fi biruit cu povara asta! Năstruşnică făptură!

Varnacii, care umblau tot anul zdrenţuiţi şi fără nici un căpătîi, alcătuiau forţa de muncă din portul Ohotsk. Din rîndurile lor se alegeau cetele de vînători pentru corăbiile neguţătorilor, care porneau din Ohotsk spre întinderile necunoscute ale oceanului, în căutarea pradei.

Inainte de a cădea primul ger al anului, varnacii trăiau în arteluri libere, petrecîndu-şi nopţile pe unde nimereau. Iarna, se adunau la „schit", adică la cîrciuma Rastopîrihei, cunoscută de toţi cei din Ohotsk. Învoiala era ca ei să facă rost de lemne pentru încălzirea cîrciumii. Cînd dăduse, din întîmplare, peste Cuci, sleit de puteri, ceata de vagabonzi tocmai „alerga", cum spuneau ei, după lemne, prin împrejurimile Ohotskului, pentru a avea cu ce încălzi cîrciuma.

O muncă grea îi aştepta pe varnaci. În pădurile din jurul Ohotskului, tăiate pentru nevoile corăbiilor, trebuiau să găsească şi să doboare, cu topoarele lor proaste, cîţiva brazi şi mesteceni potriviţi, să-i tîrască apoi prin zăpada adîncă sau să-i ducă pe umeri, pînă la uşa cîrciumii, iar acolo să-i spargă, pentru a încălzi izba cea mare.

---

[1]) *Varnak* — ocnaş, ocnaş evadat. (N. trad.)
[2]) *Parka* — cămaşă de blană. (N. red. ruse.)

Varnacii nici nu bănuiau, privind mersul uşor şi faţa liniştită, ca de piatră, a indianului, mustrările pe care şi le făcea singur Cuci, în sinea lui, pentru slăbiciunea arătată în faţa oamenilor, cînd, neştiind că se afla aproape de Ohotsk, numărase ultimele clipe/ pe care el şi Şelihov le mai aveau de trăit. Fusese chiar gata să prăpădească şi cel din urmă glonte, pentru a ucide cîinele, care, neîncrezător, se tîra la o oarecare depărtare. Era oare cu putinţă, ca un ostaş al marelui trib al coloşilor cuhontani să se arate atît de slab?

Dar varnacii nici nu se gîndeau la Cuci. Inhămaţi la sania lui Şelihov, începură să se învinovăţească unii pe alţii că se arătaseră prea miloşi.

— Ia te uită cum ne-am muiat! În loc să ne vedem de lemne, ne-am apucat să-l ducem pe neguţătorul degerat la muierea lui, pe cuptor... El n-o să se lase înduplecat cînd o să-i baţi la uşă, pentru o bucată de pîine! Eh, cîrpe sînteţi, nu oameni! — îşi dojenea tovarăşii varnacul Hvataika, voinic, dar nu prea arătos, mic de statură şi uscăţiv, care fugea înhămat la mijloc, trăgînd de zor, de ieşeau aburii din el.

Hvataika era un vrăjmaş neîmpăcat al neguţătorilor, al slujbaşilor şi, îndeobşte, al tuturor celor care nu duceau viaţa de varnak.

— Rastopîriha n-o să ne lase să intrăm fără lemne în izba neîncălzită. O să ne zică: duceţi-vă să vă încălziţi la neguţător! Rubla neguţătorului este mai grea decît biciul ispravnicului, nepricopsiţilor cu muci la nas! Aţi uitat cum ne tocmea degeratul pentru o jumătate de rublă pe zi şi ne scotea şi sufletul, ca să-i descărcăm mărfurile şi să le cărăm la ţărm prin apă?! Cîţi oameni îşi află acolo pieirea, în fiecare toamnă!... Zău, vorba mea, cîrpe sînteţi, nu oameni! — spunea răguşit Hvataika, iuţind pasul.

Cuvintele înveninate ale lui Hvataika ajungeau pînă la urechile lui Şelihov, şi corăbierul, culcat sub blănurile sale, îşi pipăia cu teamă săculeţul din piele

pus la căpătîi, în care avea peste zece mii de ruble în hîrtii, cîştigul lui din Kamciatka.

Dacă varnacii ar afla, n-ar sta nici o clipă la gînduri, l-ar ucide şi l-ar prăda pe neguţătorul lipsit de apărare. Dar curînd, Şelihov se ruşină de temerile sale, auzind un glas puternic şi vesel:

— Priviţi, fraţilor, Hvataika mîrîie împotriva neguţătorului, dar tot el şi-a înfoiat coada ca un cîine-înaintaş, de a ajuns aproape sub sanie, şi ies aburii din el!... Eu aşa gîndesc: n-am dat peste un neguţător oarecare, ci peste un om care ştie multe... N-aţi auzit cum povestea Pianîh, la Rastropîriha, după ce a adus corabia în port, ce minunăţii au săvîrşit ei prin America? Să-l aducem teafăr acasă şi n-o să se zgîrcească la răsplată. Toată iarna o să avem vin, iar la primăvară... o să ne primească în ceata lui, o să plecăm pe mare... în căutarea norocului, a libertăţii!... Trebuie neapărat să-l ajutăm!...

Aceste cuvinte îl liniştiră pe neguţător. Totuşi, fără a le înţelege tîlcul mai adînc, Şelihov nu ajunse la concluzia care i-ar fi fost atît de folositoare, că numai în poporul obidit şi călcat în picioare de cei puternici, îşi putea găsi el, corăbierul, adevăratul temei şi sprijin pentru Slavorosia lui.

„Slavorosia din America! Slavorosia lui, poporul a început să vorbească de ea. Către ea năzuiesc oamenii!“ Aceste gînduri fără şir, dar pline de bucurie, trecură prin mintea lui Şelihov şi, pentru prima dată în cele două luni de drum, auzind fluieratul voinicesc al cetei de varnaci, se simţi fericit, cuprins de o linişte adîncă şi de o siguranţă deplină.

In cele din urmă, începură să se zărească micile căsuţe de lemn ale Ohotskului. Varnacii duseră cu multă grijă sania lui Şelihov prin uliţele strîmbe ale orăşelului, care se resfirau în toate direcţiile. Uliţele erau pline cu tot felul de gunoaie, pe care localnicii le aruncau în timpul iernii, din izbele lor.

„De ce fac oare varnacii atîta gălăgie?“ se gîndiră cu teamă băştinaşii, auzind larma glasurilor din stradă şi, curioşi, dar fără a se zori, căutară să des-

lușească ceva prin crăpăturile obloanelor lipite de ger.

— Duc ceva în sanie. Se vede că au ucis un urs și-l tîrăsc spre magaziile lui Șelihov... Să-l vîndă sau să-l schimbe pe votcă, — spuneau femeile care ieșiseră în ger, să privească alaiul varnacilor.

— Ce tîrîți acolo, vînătorilor? — îi iscodiră ele pe varnaci.

— I-am adus un urs Nataliei lui Șelihov... Tragem un chef la ea! — glumiră varnacii.

In izba bine încălzită, Natalia Alexeevna, cu bumbii sarafanului descheiați, își alăpta fiul, în vîrstă de trei luni.

— Tătuca se va întoarce vara și atunci Vaniușka va fi mare, va chicoti și va spune: „Tătucă, să fii sănătos, tătucă", îi șoptea Natalia fiului ei. „Să știi, tată, că oastea noastră s-a mărit... Acum, toți trei vom lupta pentru visul tău... Eu, Vaniușka, tu și mămuca... Mămuca nu te va lăsa singur și eu, fără mămuca, nu mă mișc nicăieri... Așa să știi, tătucă!" șoptea ea jucîndu-se cu degetele piciorușelor, pe care micuțul și le mișca de zor.

— Deschide ușa, jupîniță, — strigară hrapii [1]) pe sub fereastră. — Ți-am adus un urs strașnic! Pe stăpîn ți l-am adus! Scoate o vadră de vin, altfel îl ducem la Rastopîriha și-l dăm pe votcă! — strigară varnacii din uliță, gîndindu-se la gustarea și la căldura ce-i aștepta în izba lui Șelihov.

Toate acestea fură atît de uimitoare și de neașteptate, încît Natalia Alexeevna rămase încremenită de spaimă și de bucurie.

— Oameni buni! Vai, unde sînteți? Auziți? Grigori Ivanovici a sosit! Să ieșim, să-l întîmpinăm! — strigă ea, nemaiștiind ce să facă. Dar pentru că în izbă nu era nimeni și nimeni n-o putea auzi, se repezi în pridvor, numai în sarafan, cu pruncul pe jumătate gol în brațe.

Varnacii stăteau grămadă lîngă pridvor, rezemîndu-se ba pe un picior, ba pe altul, în zăpadă, și îm-

---

[1]) *Hrap* — ocnaș cu nările rupte. (N. red. rom.)

brîncindu-se pentru a se mai încălzi, căci erau numai pe jumătate îmbrăcaţi şi încălţaţi. Deasupra saniei se ridica silueta puternică a lui Cuci. Faţa-i roşie-arămie era de nerecunoscut, din pricina lipsurilor îndurate pe drum: se ascuţise, se înnegrise, doar albul ochilor şi dinţii îi mai străluceau. La picioarele indianului, sub blănurile date la o parte, se zărea un fel de mogîldeaţă albă, murdărită de sînge.

— Grişata! — se repezi Natalia Alexeevna, cu pruncul, spre el, ghicind mai mult decît recunoscînd chipul drag. — Lă-sa-ţi-mă! — strigă ea, smucindu-se din răsputeri din nişte mîini vînjoase, care o prinseseră.

— O să răceşti!... Ia te uită cum ai ieşit pe gerul ăsta: vrei să-ţi omori copilul? — răsunau glasurile răguşite ale varnacilor în jurul ei. — Du-te în izbă, neguţătorul tău trăieşte, nu mai ţipa degeaba, nu muşca!... Nu alungi năpasta, cu bătaia! Cheam-o pe nevasta lui Kuzmin, o să-l pună repede pe picioare pe mujicul tău... Ia uitaţi-vă, o apucă sfîrşeala, zăpăuca... Luaţi-i, fraţilor, pruncul!

Hrapii o duseră pe Natalia Alexeevna în izbă. Căpetenia artelului, Hvataika, scoase din sîn, de sub vechiul său suman, trupuşorul copilului, abia acoperit de scutece, şi-l puse în leagănul din coajă de mesteacăn, agăţat lîngă vatră. Apoi plesni din degete în faţa copilului, chicoti de cîteva ori şi cînd acesta începu să plîngă zgomotos, se dădu sfios la o parte.

Varnacii îi povestiră care mai de care Nataliei Alexeevna întîlnirea cu Cuci, care trăgea singur sania şi cum s-au gîndit să-l ajute pe stăpîn în năpasta în care se afla.

— Noi îl duceam pe stăpînul tău, iar el, diavolul boit, alerga alături, îl apăra cu puşca...

Unul din artel alergă s-o cheme pe doftoroaia Kuzminiha, singura lecuitoare din tot Ohotskul. După ce o văzură venind, varnacii socotiră că-şi îndepliniseră sarcina şi părăsiră toţi izba caldă, ieşind afară în noapte şi ger, fără a pomeni nimic Nataliei Alexeevna, care începuse să trebăluiască prin casă, despre

votca și colțunașii fierbinți cu carne, pe care-i așteptau ca răsplată, pentru că-l aduseseră pe stăpînul casei.

Astfel, corăbierul Șelihov, împreună cu credinciosul Cuci, se întoarse la plăcintele Nataliei Alexeevna, străbătînd, în șaptezeci de zile, peste o mie de verste, pe drumul de netrecut, în toiul iernii, de la Tighil pînă la Ohotsk.

Capitolul al treilea

1

Bătrîna Kuzminiha îi vindecă lui Șelihov picioarele degerate.

— Lamutul te-a scăpat de la moarte cu lancea lui dințată! — spuse cu tîlc doftoroaia. — Dinții au scormonit rana, sîngele s-a scurs din vine, așa că n-o să mai faci puroi la picioare. Trebuie numai să ai răbdare!

Timp de cîteva zile, îl ținu pe corăbier într-o încăpere neîncălzită, îi frecă tălpile cu zăpadă și i le înveli în cîrpe unse cu alifii, pe care numai ea le știa, căci le încercase de nenumărate ori. Îl hrăni cu grăsimi, cu miere, cu terci din poame și îi dădu să bea tot felul de fierturi tainice din ierburi. Abia după o săptămînă, Kuzminiha îngădui să fie adus în izba încălzită, deși mai avea picioarele însîngerate și pline de coji. Dar peste o lună, Șelihov trebăluia prin magaziile companiei, alegînd și împărțind marfa, încălțat cu cizme din blană, presărate înăuntru cu iarbă, mărunt tocată, avînd un iz de baltă.

Leacurile strînse prin experiența de veacuri a poporului, pe care Kuzminiha le cunoștea atît de bine, îl scăpară pe Șelihov de cangrena ce părea de neînlăturat și care i-ar fi curmat viața. De pe urma călătoriei pe gheața mării, de la Tighil pînă la Ohotsk, care se dovedise mai îndrăzneață decît dru-

mul pe mare spre America, corăbierul rămase cu „o apăsare pe piept“ de care nu mai scăpă tot restul vieţii. Fu nevoit să renunţe şi la plăcerea de a dansa, care-i deschisese odinioară calea spre inima Nataliei Alexeevna. Şi, dintre toate, nu-i părea rău decît de pierderea acestui dar de sprinten dansator.

În cei trei ani, cît Şelihov călătorise prin pămînturile de peste Ocean, se petrecuseră mari schimbări la Ohotsk. Comandantul Ohotskului, colonelul Kozlov-Ugrenin, fusese chemat la Irkutsk şi pus sub anchetă, pentru abuzurile săvîrşite mulţi ani de-a rîndul în slujbă. Fireşte! Timp de doisprezece ani, nu plătise solda ostaşilor din detaşamentul portului! Expediţiile lui Ugrenin, care pornea într-o caleaşcă cu geamuri pusă pe două sănii să strîngă dări în folosul său, fuseseră poreclite de popoarele iasace „vărsat cîinesc“. În aceste expediţii se prăpădeau numeroşi cîini de atelaj, care reprezentau avuţia cea mai de seamă a populaţiei nomade din ţinuturile acelea lipsite de drumuri. Cînd slujbaşii din Irkutsk se duceau să strîngă şi ei dările în aceleaşi regiuni ale Ohotskului şi Anadîrului, se întorceau întotdeauna cu mîinile goale, căci Ugrenin ruinase şi pustiise aşezările nomazilor. Fiind omul jefuitorilor care pustiau întinderile Siberiei de nord-est, Ugrenin izbuti să se strecoare cu dibăcie în labirintul cancelariilor judecătoreşti şi să scape timp de vreo zece ani de orice pedeapsă. În cele din urmă, muri înainte ca ancheta să fi luat sfîrşit. Îndată după plecarea lui Ugrenin, arbitrul Ohotskului, asesorul Gottlieb Koch preluase samavolnic comanda portului şi ducîndu-se apoi cu plocoane la Irkutsk, fu întărit în această slujbă.

— Dar cum ai izbutit, jupîniţo, să aperi blănurile de companionii mei şi de cîinele ăsta de Gottlieb? Cu ce sperietoare ai gonit ciorile? — îşi întrebă corăbierul soţia, înainte de a se duce la depozitele sale.

— Cu Billings! — răspunse Natalia Alexeevna, zîmbind şiret. — I-am stîrnit interesul...

— Cu Billings ? ! — rosti Şelihov, nedumerit. — Cum ai reuşit să-l pui în lanţ pe englezul acesta tipicar, ca să-mi păzească averea ? — îşi descusu el mai departe nevasta, vădit nemulţumit şi ca stăpîn, şi ca bărbat.

Şelihov nu-l putea suferi pe căpitanul Iosif Billings, un englez aflat în slujba stăpînirii ruseşti. Între 1785—1793, Billings fusese pus în fruntea expediţiei guvernamentale de explorare a Siberiei de nord-est şi a insulelor Aleutine. Corăbierul vedea în Billings un concurent şi un rival, care dispunea de împuternicirea statului. Billings încerca să-şi atribuie descoperirea insulelor Aleutine şi a litoralului nord-vestic al Americii, făcută de ruşi. În această privinţă, Şelihov îşi apăra, desigur, meritele şi drepturile sale.

Şelihov îi preţuia pe marinari, dar în Billings nu prea avea încredere. Aflase, din spusele lui Prohor Pianîh, care venise să-l vadă în timpul cînd zăcuse bolnav în izbă, că Billings era unul dintre acei oameni nesuferiţi care caută să scoată castanele din foc cu mîna altora. După cum povestea Pianîh, toată munca o ducea Gavrila Andreevici Sarîcev, căpitan al flotei militare ruse, iar Billings călătorea numai prin ţinut şi strîngea blănuri, dînd în schimb efecte şi alimente, care aparţineau statului.

Mai era şi altă împrejurare care îl înciuda şi chiar îl neliniştea pe Şelihov. Corăbierul îi adusese arestaţi din Cîhtac pe starostele artelului Konovalov, vinovat de uciderea, fără nici un motiv, a cîtorva băştinaşi şi pe pretinsul infirmier Britiukov, care îi îmbătase pe muncitori cu spirtul ce-i fusese încredinţat pentru nevoile sanitare. Ajungînd la Ohotsk, după ce părăsise ţărmurile Kamciatkăi, Pianîh îi predase lui Koch, comandantul portului, pe cei doi vinovaţi, spre a fi trimişi în judecată, dar acesta le dăduse drumul şi-i trimisese, nu se ştie de ce, la Billings, care-l luase pe Britiukov în expediţia sa, iar pe Konovalov îl lăsase să plece acasă, undeva la Kolîma. Billings, după ce stătuse de vorbă cu cei doi „vinovaţi", cum le zicea Pianîh, îi ceruse acestuia să-i predea jurnalul de bord şi hîrtiile lui Şelihov.

— Eu mă codeam în fel și chip, — îi povestea Pianîh lui Șelihov, — dar el nu se lăsa!... Cînd s-o întoarce stăpînul, îi zic, o să i le cereți lui. Iar hîrtiile, iată-le aici! — îi arătă Pianîh lui Grigori Ivanovici un săculeț încăpător de rogojină. — Le-am strîns pe toate și ți le dau fără nici o lipsă... Nu m-am putut hotărî să le încredințez nici măcar Nataliei Alexeevna, deși părea tare amărîtă de pierderea hîrtiilor tale. Dar băgasem de seamă că Billings venea cam des pe la ea... Locul lui este la Rastopîriha în izba pentru oaspeți, nu la niște oameni cumsecade. Acolo muierile și fetele desfrînate i-ar fi tăiat repede toate fumurile acestui pui de dușman. Nu ne e prieten!

Deși bănuielile strecurate în cuvintele bătrînului șef de echipaj, în privința Nataliei Alexeevna, erau lipsite de orice temei, totuși ele lăsară în sufletul corăbierului un spin care-l sfredelea. Șelihov își amintea de căpitanul Billings, elegant și parfumat, care ieșea totdeauna în lume gătit cu o jachetă și purtînd o spadă. Jacheta nu semăna nici cu o haină îmblănită, nici cu un bostrog[1]) unsuros, pe care marinarii obișnuiau să-l poarte la treabă. Dar și mai mult îl supărau gîndurile trezite de amintirile din tinerețe, de acele pozne atît de dibaci născocite de Natalia Alexeevna, pe care și le povestiseră amîndoi cu puțin înainte, făcînd mult haz. Pe cînd locuia în casa bătrînului ei bunic, tînăra văduvă își ascunsese cu multă istețime strînsele legături de dragoste cu Grișata, singurul ei ibovnic.

„Ar trebui s-o învăț minte, așa cum făceau părinții și bunicii noștri cu nevestele lor“, se gîndea Grigori Ivanovici, dar nu se putea hotărî să-i dezvăluie Nataliei Alexeevna spinul înfipt în inimă. Își dădea seama că, dacă s-ar înșela, ar pierde pentru totdeauna un prieten al visurilor sale și o tovarășă de viață încercată, gata să înfrunte alături de el toate încercările soartei. Ofta, se zbătea, dar nu îndrăznea s-o întrebe nimic despre Billings.

---

[1]) *Bostrog* — un fel de uniformă care, încă de pe timpul lui Petru cel Mare, s-a menținut printre marinari. (N. red. ruse.)

Intr-una din zilele de odihnă silită, Grigori Ivanovici stătea în izbă, jucîndu-se cu fiul său, urmaşul gloriei şi al nemaipomenitelor sale isprăvi.

— Acum stai sus, la gabie şi priveşti spre America... Ia vezi, Vaniatka, să n-o scapi din ochi! — Şi-şi aşeză fiul pe umăr.

Natalia Alexeevna trebăluia pe lîngă vatră, rînduind cu îndemînare oalele de tuci.

— U-u! Neruşinatule! — tună deodată Grigori Ivanovici, dîndu-l în grabă jos de pe umăr pe fiul său. — Eşti un fricos, n-o să ajungi niciodată marinar; decum te-ai suit în gabie, ai şi deşertat marea peste mine... Te-ai făcut de rîs, Vaniatka, vai, vai, vai! Nataşenka, ia-ţi fiul...

— Astîmpără-te, Grişata! — răspunse Natalia Alexeevna nemulţumită. — L-ai gîdilat pe băieţaş, l-ai speriat cu apăraia din Aleaksa şi el ţi-a arătat cît de plăcut e să trăieşti în apăraie... E tare deştept! Stai, stai, băiatul mamei, o să-ţi pun îndată alte scutece uscate, mai rabdă şi tu umezeala din Aleaksa...

Abia se aplecase Natalia Alexeevna asupra leagănului băieţaşului, cînd, deodată, se ivi în prag silueta elegantă, strînsă în uniformă, a căpitanului Billings.

— Bună ziua, domnule Şelihov! — îl salută englezul pe stăpînul casei, făcînd un gest reţinut cu pălăria. Apoi plecînd-o, cavalereşte, pînă la pămînt, în faţa Nataliei Alexeevna, bătu din pinteni şi-i spuse: *Your servant, mistress Chelechow!* [1])

Englezul, sigur de sine, îşi acoperi buclele cu pălăria, luă o bancă de lîngă perete, o duse în faţa corăbierului şi se aşeză călare pe ea, fără a uita să şteargă praful de pe partea de sus a băncii cu poala jachetei sale, cusută cu aur.

— Eu presupus v-aţi însănătoşit, — lămuri Billings scopul vizitei sale, rostind anevoie cuvintele ruseşti, — şi venit stăm de vorbă despre un afacere foarte important. Sînt foarte curios văd *map* [2]) şi explica-

---

[1]) Servitorul dumneavoastră, doamnă Selicou! (în limba engleză) (N. trad.)
[2]) Hartă (în limba engleză). (N. trad.)

ţiile rătăcirilor dumneavoastră prin *Pacific Ocean*[1]) al nostru. *Mistress* potolit nerăbdarea, zice că dumneavoastră faceţi surpriză plăcută! — surîse şiret englezul, uitîndu-se la Natalia Alexeevna.

«Iată unde ţinteşte englezul! se gîndi Şelihov. La Slavorosia... Iţi arăt eu ţie harta şi „rătăcirile" mele pe ocean!» Pe Şelihov îl supăra mai ales faptul că englezul folosea schimonosindu-se cuvîntul „rătăcire". Prefăcîndu-se că-i pare rău, spuse cu o voce plîngăreaţă:

— Regret, dar nu vă pot satisface dorinţa, domnule Billings... Ce nu se poate, nu se poate! Harta a fost trimisă cu un curier la Petersburg şi, ca un supus credincios, am alăturat şi raportul, în care am arătat unde şi cîţi sălbatici am adus la supuşenia rusească...

La început, englezul păru încurcat. Apoi, îşi învinse repede tulburarea şi se hotărî să recurgă la ultimile mijloace, pe care le avea dinainte pregătite. Credea că îl va sili astfel pe corăbier să se arate mai împăciuitor:

— Şi eu nevoit, — spuse cît se poate de îndatoritor Billings, — trimit, prin curier, ştiri primit de la Britiukov, despre cruzimi săvîrşit, ca băştinaşii să fie supuşii împărătesei. Medalia cea mai frumoasă are şi ea două feţe! — adăugă el, cu un surîs curtenitor. — Mai gîndim odată, sau, cum spun ruşii, tăiem de şapte ori şi măsurăm o singură dată [2]) : eu dau dumneavoastră ştiri neplăcute de la Britiukov şi în schimb dumneavoastră daţi mie *double copy* [3]) după ăst *map* stupid şi vorbiţi nimănui despre *accomodation* [4]) înţeleaptă. Batem palma? — lovi el, fără sfială, cu palma pe masă.

Şelihov aflase dinainte toate acestea de la Natalia Alexeevna, căreia Billings îi citise denunţul lui Britiukov şi nu se îndoia că va fi în măsură să respingă

---

[1]) Oceanul Pacific (în limba engleză). (N. trad.)
[2]) Proverbul e: „Să măsori de şapte ori şi să tai o singură dată". Billings îl foloseşte însă pe dos. (N. trad.)
[3]) Copia (în limba engleză). (N. trad.)
[4]) Tranzacţie (în limba engleză). (N. trad.)

învinuirile defăimătoare, chiar dacă vor ajunge pînă la autoritățile cele mai înalte.

Șelihov fu încredințat că englezul Billings, deși era în slujba țarinei, voia să pună mîna pe descoperirea sa. În mintea lui Grigori Ivanovici se risipiră toate bănuielile din ultimul timp asupra intenției elegantului căpitan, parfumat și gătit în vestonul cusut cu aur, de a-i atinge onoarea familiei. Stăpînindu-și furia, Șelihov spuse:

— Înainte de a continua vizita la mine și de a urma această convorbire plăcută, trebuie să vă previn: de cînd lumea, rușii au păstrat obiceiul de a-și scoate căciula în fața sfintelor icoane cînd intră în casă, și de a nu sta în izbă cu pălăria pe cap... Mă iertați, dar țin la datinele strămoșești! Și cred că nu se cuvine ca în casa mea să vă purtați după obiceiurile tungușilor nebotezați, cu care faceți schimb de blănuri pe mărfuri din depozite. — Șelihov lăsa astfel să se înțeleagă că știa de principala îndeletnicire a celor din expediția lui Billings.

— *Yes* [1])... da... pălărie, da, trebuie scot în fața icoanelor, — Billings se frămîntă neliniștit pe bancă.

— Și în fața rușilor să vă scoateți pălăria! — ridică Șelihov glasul, strigînd aproape și apărînd drepturile de întîietate ale rușilor asupra pămîntului pe care-l descoperise. — Vreți să mă defăimați cu născocirile lui Britiukov, dar i-ați întrebat oare și pe băștinașii pe care i-am luat cu mine și i-am adus la Ohotsk? Doar au venit de bunăvoie vreo patruzeci de oameni, bărbați, femei, vîrstnici și tineri. Asta e! Nu i-ați întrebat dacă i-am prădat sau le-am ucis părinții. Voi trimite înapoi o treime din băștinașii americani aduși, răsplătindu-i după ce le voi fi arătat patria noastră. Altă treime va fi dusă la curtea maiestății sale, iar pe cei tineri, rămași la Ohotsk sau la Irkutsk, după ce îi voi învăța carte, pe socoteala mea, îi voi trimite în America, după voia lor. Prin acești oameni, pe care îi voi fi instruit și luminat,

[1]) Da (în limba engleză). (N. trad.)

neamurile de acolo vor putea auzi multe despre belşugul ţării noastre.

— Asta, domnule Şelihov, nu acoperă nelegiuirile săvîrşite, aflate prin Britiukov... Impărăteasa apără gloria de ocrotitor popoare sălbatice, recunoscută de tot opinia europeană, — ripostă Billings.

— Dacă îmi va fi îngăduit să ajung la picioarele măriei sale, îi voi destăinui totul, fără părtinire, aşa cum se cuvine, după datoria şi rîvna mea faţă de patrie... Sînt într-adevăr gata cum singur aţi spus, să tai de şapte ori : harta nu pot s-o refac pe de rost, clevetirile lui Britiukov nu mă interesează, iar în ceea ce priveşte castorii, pe care vi i-a făgăduit soţia mea pentru şubă, n-am nimic împotrivă...

În ultima clipă, corăbierul se hotărî să-şi mai îndulcească asprimea răspunsului printr-un mic plocon, mijloc atît de încercat în relaţiile cu oamenii ocîrmuirii — şi de aceea stărui :

— Poftiţi la depozitul meu, să vă alegeţi singur castorii...

Billings îşi dădu seama că nu va izbuti să-i smulgă lui Şelihov descoperirile din insulele Aleutine şi, cu atît mai puţin, cele de pe ţărmurile Americii. Dar nici nu voia să piardă cele zece-douăzeci de blănuri de castor făgăduite şi de aceea, potrivindu-şi tricornul peste buclele minunate ale perucii, mormăi împăciuitor :

— Mai ai timp gîndeşti... O da, te rog... *if you please* [1])... Şi eu am tot timp să nu grăbesc trimis raportul lui Britiukov. *I hope we shall meet again, milady !* [2]) Regret mult, mult, că soţul dumneavoastră nu vrea să vadă cine prieteni sinceri şi adevăraţi...

— El ştie mai bine ! — i-o tăie scurt Natalia Alexeevna.

Koch se ţinuse departe de tot ce se întîmplase înainte de această întîlnire. Il speriase intervenţia lui Billings. Natalia Alexeevna îl folosise pe acesta ca un „ciomag" pentru a goni pe toţi acei care, în lipsa

[1]) Te rog (în limba engleză). (N. trad.)
[2]) Sper că ne vom mai întîlni, doamnă (în limba engleză). (N. trad.)

soţului ei, încercaseră să gospodărească în depozitele companiei. Comandantul Ohotskului se retrăsese ca vulpea albastră în faţa lupului, bănuind că Şelihov, datorită „muierii“ sale, găsise în Billings un ocrotitor şi un complice puternic. Koch avea cu privire la toţi oamenii gînduri murdare şi grosolane.

Şelihov desfăşură o activitate intensă, fără a precupeţi nici banii, nici alcoolul şi, trimiţînd peste tot curieri, reuşi în două săptămîni să întocmească o caravană uriaşă pentru expedierea mărfurilor la Iakutsk. De acolo, folosind alte animale de tracţiune, trebuia să ducă mii de baloturi la Irkutsk, pe Lena îngheţată.

„Am urechi lungi şi mintea scurtă“, îşi spunea asesorul Koch furios pe sine, căci, în ajunul plecării caravanei lui Şelihov, se încredinţase că între strălucitorul Billings, comandant al expediţiei din Petersburg, căruia, după cum i se părea lui Koch, i se dăduseră mari împuterniciri, şi îndrăzneţul neguţător siberian care, fără nici o împuternicire adusese din America atîtea bogăţii, nu existau nici legături de prietenie, nici bună înţelegere.

— Oare n-aţi aflat, Şelihov strîns pentru negoţ blănuri, toţi cîinii şi renii de care am nevoie expediţia mea la nord ? — Billings alerga furios prin odaia lui Koch. — Trebuie opriţi Şelihov, înţelegeţi ? Opriţi, cîinii şi renii daţi mie!... Fiţi bun, domnule comandant, îndepliniţi imediat cerere !

Koch se temea de puterea lui Billings. Totuşi birui în el dorinţa laşă de a face în ciuda unuia care era mai mare decît el. Koch era supărat pe Billings, căci din pricina lui nu-şi primise partea cuvenită din blănurile aduse de corăbier.

— Potrivit împuternicirilor ce vi s-au dat, — se ridică de la masă Koch, — numai dumneavoastră puteţi face acest lucru, domnule căpitan. Neguţătorul acesta este primejdios şi s-a înconjurat cu oameni la fel ca el... Iar cei douăzeci de invalizi, rămaşi sub comanda mea, nu pot fi de nici un folos şi apoi sînt toţi în slujba lui. Cazacii ? Doar dumneavoastră

mi-aţi cerut să-i trimit în orăşelul Anadîrsk pentru a-l însoţi pe căpitanul Sarîcev... Nu, nu, n-am nici o putere. Numai de dumneavoastră poate asculta neguţătorul acesta neîmblînzit... Sînteţi doar prieteni... Incercaţi !...

De teamă să nu dea greş, Billings se lăsă păgubaş.

A doua zi, Şelihov porni fără nici o piedică din Ohotsk, nebănuind încercarea lui Billings de a-şi arăta colţii. Il petrecură Koch şi invalizii beţi din detaşamentul comandantului.

— Drum bun, să treci cu bine Krestovaia ! — îi urară corăbierului locuitorii din Ohotsk, minunîndu-se de mărimea nemaipomenită a caravanei lui Şelihov.

La mijlocul lunii martie 1787, toţi locuitorii Irkutskului ieşiră în stradă să întîmpine această caravană pestriţă şi zgomotoasă, care aducea trofeele expediţiei de trei ani în America. Boii, caii, renii, înhămaţi la sănii sau încărcaţi cu poveri, nenumăratele atelaje de cîini, conduse de călăuze tunguse sau iakute, flăcăii gătiţi cu podoabe necunoscute la Irkutsk, cu un tatuaj înspăimîntător pe obraji, urcau de la Angara de-a dreptul spre piaţa Sobornaia, către magaziile casei lui Şelihov.

— Nici nu-şi mai ştie socoteala bogăţiilor-! — spuneau buimăciţi cei din Irkutsk, privindu-l pe Şelihov, eroul acestui eveniment nemaivăzut, care stătea în poarta casei sale şi număra atelajele, pe măsură ce soseau.

Cu cîteva zile înainte de sosirea caravanei, intrase nebăgat în seamă în Irkutsk, venind împreună cu soţia sa şi fiul nou născut într-o sanie uşoară, trasă de cîini, pentru a pregăti din vreme încăperile şi descărcarea avuţiilor.

2

Veştile despre minunăţiile Americii şi dovezile vădite aduse de Şelihov, nu preocupară prea multă vreme populaţia Irkutskului.

„E frumoasă Maşa, dar nu-i a noastră“, spuneau cei din Irkutsk, abia stăpînindu-şi pizma. Apoi îşi întoarseră gîndurile la gîlceava cu ocîrmuirea, care hotărîse, din porunca guvernatorului, să fie mutate toate latrinele în fundul curţilor. Această gîlceavă, care pusese stăpînire pe gîndurile şi preocupările lor, fusese poreclită „războiul necesităţilor“.

La început, cei din Irkutsk nici nu băgară de seamă că se iscase o ceartă pentru împărţirea mărfurilor, între Şelihov, neguţătorul-corăbier, pe de o parte şi Lebedev-Lastocikin şi Golikov, pe de altă parte, care-i erau pe jumătate stăpîni şi companioni. Totul se petrecu în taină, între zidurile caselor şi nu bătu la ochi.

Dar deîndată ce se înapoie la Irkutsk, Columbul rus începu să aibă neplăceri. Corăbierul se trezise ca la „conovăţ“, cum glumea el amar cu Natalia Alexeevna, povestindu-i neînţelegerile mereu crescînde cu companionii săi. Traiul liniştit şi sigur pe uscat, la Irkutsk, atît de atrăgător după clocotul mării, îl mîhni pe Şelihov, făcîndu-l să simtă toată vitregia soartei, care nu-i îngăduise să-şi ia avîntul.

Nu i se cuvenea decît a zecea parte din numeroasele mărfuri pentru dobîndirea cărora se trudise atîta, irosindu-şi sănătatea. Restul era al neguţătorilor companioni. Nu, corăbierul nu putea să se împace cu asemenea nedreptate. Nu pentru cîştig se trudise el atîta, primejduindu-şi viaţa! Toate gîndurile şi străduinţele descoperitorului de pămînturi noi erau închinate, mai presus de toate, preaslăvirii patriei sale...

Şelihov nu-şi găsea liniştea şi, în cele din urmă, începu să-şi caute o mîngîiere în citirea pătimaşă a cărţilor, care povesteau vieţile marilor navigatori. Il mişcă, mai ales, „Istoria amiralului Cristofor Co-

lumb", scrisă de fiul marelui navigator şi tradusă din spanioleşte de Feodor Korjavin. Şelihov găsi multă asemănare între soarta sa şi aceea lui Cristofor Columb, fiul ţesătorului de postav din Genova.

— Vezi, Nataşenka, singura deosebire dintre noi e că eu n-am cunoscut încă bunăvoinţa regească şi nici la închisoare n-am stat, — spunea Grigori Ivanovici, făcînd o asemuire între cartea pe care o citea şi darea de seamă pe care o scria despre călătoria sa, gîndindu-se mereu la soarta lui Columb.

Corăbierul se afla sub impresia ultimei ciocniri avute zilele trecute cu companionii săi, în privinţa împărţirii mărfurilor. Citind cărţi despre viaţa marilor navigatori, era adînc impresionat de răutatea şi certurile pentru împărţirea bogăţiilor aduse, care încheiau, aproape totdeauna, cele mai vitejeşti isprăvi.

— Pînă ce nu ajungi în faţa regilor, nu te poţi plînge de ei, iar dacă vei face vreo prostie, Golikovii şi Lebedevii te vor aduce neapărat la sapă de lemn şi la închisoare, — îi aminti Natalia Alexeevna de nedreptăţile vieţii.

Totuşi, Grişata nu-i ascultă sfatul, de a face împărţeala aşa cum era scris în învoială şi de a cere apoi prin judecată, mărirea părţii ce i se cuvenea. Grigori Ivanovici îşi chemă companionii şi le spuse făţiş, fără ocol, gîndurile şi hotărîrea de a opri o parte egală cu a lor, folosindu-se de faptul că mărfurile se aflau în depozitele sale.

— Increderea voastră, domnilor, am îndreptăţit-o şi eu şi oamenii de sub comanda mea! — le spuse Şelihov companionilor săi, care se aşezaseră la masa lui. — Prin truda şi vitejia noastră, punîndu-ne adesea viaţa în primejdie, am adunat pentru fiecare cotă parte cîte două sute cincizeci de mii de ruble în blănuri şi alte mărfuri americane...

— Ne ploconim pînă la pămînt, Grigori Ivanîci, pentru rîvna şi grija arătată avutului nostru! — behăi înduioşat Ivan Larionovici Golikov, şi-şi netezi cu mîna puhavă barba răsfirată, în care firele

cărunte străluceau argintii. Se înscrisese împreună cu nepotul său, căpitanul Mihail Golikov, pe care-l trimisese în America, la şase părţi de fondator. Ivan Larionovici, acoperindu-şi cu pleoapele ochii mici, pătrunzători ca nişte ace, făcu în minte socoteala cîştigului şi-şi ascunse surîsul, netezindu-şi din nou barba. Pe neaşteptate şi pe negîndite, îi căzuse o pleaşcă de un milion şi jumătate. — Ne ploconim pînă la pămînt, pînă la pămînt, Grigori Ivanîci ! — spuse el, plecîndu-se deasupra mesei şi uitîndu-se pieziş la Ivan Andreevici Lebedev-Lastocikin, fostul stăpîn al lui Şelihov, lîngă care şedea.

— S-a dovedit... — începu acesta şi se suci supărat pe bancă, lăţos şi năpîrlit ca un urs în pragul primăverii. — S-a dovedit că am greşit socoteala, cînd m-am învoit pentru trei părţi? Dintr-o întreprindere de nimica toată, cum o crezusem la început, la care m-a îndemnat Grigori, a ieşit o treabă serioasă, hm ! — Şi izbi în masă cu pumnul greu şi păros.

In faţa acestei izbucniri, ochii corăbierului se întunecară de mînie, dar se stăpîni. Şelihov ştia că neguţătorul trimisese în insulele Aleutine, după plecarea sa, o ceată, care se duşmănea cumplit cu oamenii săi. Din pricina acestui joc dublu, Grigori Ivanovici nu-l putea suferi pe neguţătorul cu chip de urs.

Aşteptă pînă ce companionii săi se liniştiră şi spuse :

— In faţa lui dumnezeu să vă ploconiţi, iar socotelile greşite vă privesc ! Cît despre mine şi cei care m-au însoţit, trebuie să fiţi cinstiţi şi să ne plătiţi omeneşte.

Neguţătorii încremeniră auzind aceste cuvinte neaşteptate. Golikov rămase cu gura căscată, uitîndu-se ţintă la corăbier. Acesta însă, strîngînd cu mîna colţul mesei, urmă :

— Noi sîntem aceia care ne-am rupt spinările, care nu ne-am cruţat nici sîngele, nici viaţa, pentru a vă asigura cîştigul !... De aceea, propun : înainte de a începe împărţeala, să scoatem a zecea parte din mărfuri, pentru a-i răsplăti pe cei care au muncit

cu mai multă sîrguinţă şi s-au arătat mai supuşi, potrivit listei pe care am alcătuit-o. Le-am făgăduit că nu-i vom uita la răsplată, cu atît mai mult cu cît e vorba de o nimica toată. Cîte trei mii de ruble la 50 de oameni, care sînt în viaţă şi cîte două mii familiilor celor 40 de oameni care au pierit... Astea toate, pentru trei ani, în care am stat necontenit sub ameninţarea morţii. În ceea ce mă priveşte... — Şelihov îşi luă mîna de pe masă, se sculă în picioare şi aruncă aspru, ca o provocare: — Cer ca marfa rămasă să fie împărţită deopotrivă între noi, cei patru fondatori, deşi nepoţelul tău, Ivan Larionovici, nici măcar pentru leafa de căpitan n-a fost în stare să muncească.

— Ai înnebunit? Au poate, în America ţi-ai pierdut credinţa? — ţipă deodată cu glas piţigăiat Ivan Larionovici Golikov, uimit de îndrăzneala lui Grişka şi, sărind de la masă, se dădu mai spre Lebedev-Lastocikin, căutînd parcă un sprijin.

— De la varnaci ţi se trage semeţia! — spuse cu dispreţ, în cele din urmă, Lebedev-Lastocikin, pricepînd parcă abia atunci cererea lui Şelihov. — N-ai de-a face cu nişte fricoşi — o să-ţi ţinem piept, iar dacă nu ne dai ce-i al nostru... o să te închidem! Peste trei zile, o să-ţi trimitem nişte slujbaşi de-ai noştri, pentru a statornici preţurile, şi martori pentru luarea în primire a mărfurilor... Să nu rîvneşti la bunul altuia, Grigori! — sfîrşi el ameninţător. — o să-ţi pierzi şi capul...

3

Grigori Ivanovici Şelihov revăzu încă o dată în minte drumul străbătut pînă acum, care astăzi se oprise în oraşul Irkutsk.

Cu toată populaţia sa, relativ mică, de vreo 15 mii de suflete, Irkutskul era cunoscut la sfîrşitul veacului al XVIII-lea, printre oamenii de credinţă veche, ca „a patra capitală“, după Petersburg, Moscova şi Kiev.

Negustorimea din Irkutsk, ca şi muncitorii din mahalale — meseriaşii, cărăuşii şi numeroşii oameni liberi, fără nici o îndeletnicire care, pentru o bucată de pîine, se apucau de orice treabă — se socoteau adevăraţii moştenitori ai harului, pe care vestitul dascăl al raskolnicilor[1]), protopopul Avvacum, îl adusese din locul său de surghiun, la Dauria.

In casele joase de piatră, din fundul curţilor largi, înconjurate de magazii din piatră sau lemn de o trăinicie care înfrunta veacurile, se aflau cuiburile stîlpilor vechii credinţe, neguţătorii-bogătaşi Sveşnikov, Popov, Golikov, Lebedev, Sibireakov şi mulţi alţii. Astăzi, numele lor nu mai spun nimănui nimic, dar ele sînt o mărturie a puterii trecătoare şi nesigure a aurului agonisit.

Din aceste case forţa de constrîngere şi puterea rublei negustoreşti se întindea pînă la cele mai trudnice îndeletniciri de pe vremea aceea din Siberia — spre ogoarele de grîne din Selenga, spre căsuţele vînătorilor în taiga, spre salinele din Ust-Kut, spre hîrdaiele pielarilor din suburbiile Irkutskului, bîntuite de dalac, spre minele bogate în aur ale staratelilor[2]) şi la minele de argint din Nercinsk şi Akatui. Nu era uşoară soarta micilor slujbaşi şi a oamenilor de încredere, care îşi iroseau sănătatea, şi deseori chiar şi viaţa, în călătoriile fără de sfîrşit, de mii de verste, pe drumurile neumblate şi bîntuite de tîlhari ale Siberiei, îndeplinind diferitele însărcinări date de întreprinderile negustoreşti.

Şelihov ajunsese în Siberia din Rîlskul depărtat, din Ucraina. Schimbînd aici sumanul şi opincile în care pribegise ani de-a rîndul, cu caftanul negustoresc şi cu cizmele de iuft, care se purtau în oraşul unde se oprise, Şelihov nu se arătase nepăsător la suferinţele şi nemulţumirile norodului în mijlocul căruia fusese, încă nu demult, un biet căutător de

---

[1]) *Raskolnik* — adept al raskolului, mişcare religioasă îndreptată împotriva bisericii oficiale din Rusia, care a apărut în secolul al XVII-lea. Această mişcare a căpătat un caracter de masă, oglindind protestul poporului împotriva intensificării exploatării feudale. Ideologia şi formele mişcării erau profund reacţionare. (N. red. rom.)

[2]) *Starateli* — căutători de aur. (N. red. rom.)

noroc, sărac şi necunoscut. Îşi dăduse seama că toate relele de care suferea Rusia, pe vremea aceea, erau datorate puterii asupritoare a nobililor trîndavi şi a slujbaşilor ocîrmuirii, care îi imitau în toate.

În pragul veacului al XIX-lea, în Irkutskul depărtat, în noile împrejurări istorice ale vieţii poporului rus, isprăvile şi figura lui Şelihov reînviară legendarul basm de odinioară despre bogatul neguţător Sadko, dîndu-i o nouă strălucire, în culorile vii ale vremii de pe atunci.

Demult, sălăşluia în Novgorod
Neguţătorul Sadko cel bogat;
Da-n tinereţe singuru-i avut
Era o cobză veche de arţar.

Grişata Şelihov, isteţul şi întreprinzătorul vînzător aflat în slujba neguţătorilor-bogătaşi, se ridicase datorită întîlnirii sale cu bătrînul Trapeznikov, la Ohotsk, lîngă ţărmul Mării Lamute [1]), cu ape reci. Trapeznikov îşi irosise averea în căutarea unui pămînt liber pentru oamenii credinţei vechi, prigoniţi de ocîrmuire, şi ieşise astfel din rîndul vajnicilor neguţători siberieni. Îi rămăsese doar porecla de „craiul apelor", ce-i fusese dată pentru povestirile sale despre insule şi pămînturi, întîlnite în călătoriile sale de pe toate întinderile oceanului, dincolo de 40° latitudine.

„Craiul apelor" îi dăduse odată lui Grişata Şelihov un sfat prietenesc:

Ci mi te du, te du la Novgorod,
Şi prinde-te cu straşnic rămăşag
Pe capul tău de ne-nfricat voinic.
. . . .
. . . .

---

[1]) Marea Lamută sub această denumire era cunoscută Marea Ohotsk în hărţile de pe vremea lui Petru şi mai tîrziu, printre băştinaşii siberieni. (N. red. ruse.)

Şi fă prinsoare că în lacul Ilmen
Trăieşte-un peştişor cu solzi de aur.»

. . . .

Iar eu ţi-oi da trei peştişori de aur
Şi fi-vei, Sadko, pururi norocit.

De atunci, Grigori Şelihov fu stăpînit de un singur gînd: să găsească „peştişorul cu solzi de aur" din basm, adică pămîntul bogat al Americii, ascuns undeva, spre soare-răsare, în apele Marelui Ocean, pămînt pe care i-l făgăduise „craiul mărilor", bătrînul Trapeznikov.

Şelihov nu scăpă nici un prilej pentru a stîrni trufia şi pofta nesăţioasă a neguţătorilor bogătaşi din Siberia, arătîndu-le slava şi cîştigurile pe care le vor aduce pescuirea acestui „peştişor cu solzi de aur". „Peştele" nu era altceva decît pătrunderea pe continentul american prin partea de nord-vest, cea mai depărtată, care nu fusese cunoscută nici de marele Columb. Extremitatea aceasta nu era decît presupusă de navigatorii din ultima vreme. Cu preţul unor mari străduinţi şi prin iscusinţa sa, Grişata Şelihov îi ademenise pînă în cele din urmă, pe vajnicii neguţători, punîndu-şi chezăşie capul său viteaz. Pe trei corăbii şubrede, pornise în fruntea cutezătoarei călătorii pe mare către asprele pămînturi ale insulelor Aleutine şi către ţărmurile Americii, pe care oamenii Europei Apusene nu puseseră încă stăpînire.

Să facem o prinsoare de temei:
Pun rămăşag pe capul meu viteaz,
Iar voi puneţi la mijloc blaga [1]) voastră!
Şi trei neguţători se prind c-ar da
Chiar trei dughene doldora de mărfuri.
. . . .
Purced la pescuit în lacul Ilmen.
. . . .
Şi din năvod îmi scot pe „solz de aur"
De-atuncea prinse cheag isteţul Sadko,
Şi-avutul lui creştea văzînd cu ochii.

[1]) *Blagă* — avere. (N. red. rom.)

Într-adevăr, „craiul mărilor", bătrînul Trapeznikov, nu-l amăgise pe Grișata Șelihov. Harta și îndrumările sale îl ajutară să găsească, în Oceanul de Răsărit, minunata Slavorosie, un izvor nesecat de blănuri neprețuite. Și îl mai răsplătise pe corăbierul curajos cu ceva mai bun decît bogăția: cu o soție înțeleaptă și frumoasă.

Multe femei întîlnise Grigori Șelihov pe cărarea vieții sale, multe cozi de fete despletise cu mîna lui, mulți ochi galeși se tulburaseră în ziua ultimei despărțiri, dar viața i se depănase ca în basmul legendar, iar de dat la o parte nu poți da cuvintele din cîntec, care spun:

Tu, cînd o fi să îți alegi mireasă,
Să treacă lasă mîndrele trei sute;
Și alte sute trei să se petreacă;
Și-a treia oară încă — tot trei sute.
Că-n urma lor, ca unda lină, vine
Cernava fără seamăn între toate!
Alege-ți-o mireasă pe Cernava
Și fi-vei, Sadko, iar în Novgorod...

Șelihov cunoștea vestita și străvechea legendă despre Sadko, negustătorul din Novgorod, și-i plăcea mai mult decît oricare alta. Il încînta, găsind multe asemuiri între el și eroul legendei. Inainte de călătoria sa în America, adusese din Ural, de la Neviansk, o culegere de legende vechi și o dăruise Nataliei Alexeevna. Cartea, se spunea că fusese întocmită de bătrînul cazac Kirșa Danilov și tipărită la Moscova pe socoteala vestitului bogătaș Demidov.

„Ar trebui s-o întreb pe Natașenka unde a pus cartea, căci am uitat, și aș fi curios să văd cum a scos-o la capăt Sadko cu negustătorii și cum a folosit solzii de aur" se frămînta corăbierul, prins de amintirile despre minunata și străvechea legendă, care-i înflăcărase odinioară închipuirea.

— Te plictisești? — îi răspunse înțelegătoare, Natalia Alexeevna, cînd o întrebă de carte. — Te-ai întors teafăr, stai pe uscat și totuși rîvnești să ajungi măcar pe calea basmelor, oaspetele craiului mărilor?

— Nu, nu-i asta... — tăgădui Şelihov, ruşinîndu-se de dorinţa sa, nelalocul ei. — Am vrut să ştiu cum a scos-o la capăt cu neguţătorii cei bogaţi.

— Asta ţi-o pot spune şi eu, fără să mă uit în carte! — răspunse rîzînd Natalia Alexeevna. — Intîi şi întîi, a înălţat o bisericuţă, apoi s-a pus pe un trai de neguţător de vază, iar solzii de aur le-a păstrat în cufăr... Ce mai vrei? — întrebă ea cu asprime, încetînd să mai rîdă.

— Destul! — răspunse Grigori Ivanovici, vrînd să-şi ascundă printr-o glumă faţă de nevasta sa, visurile fantastice. — O să mă număr şi eu printre neguţătorii de vază, dar biserică n-o să ridic; dealtfel tu nici n-ai nevoie de biserică, ţie îţi trebuie un lăcaş de rugăciuni...

— N-am nevoie de nimic Grişata, vreau doar să te ştiu liniştit! — încheie hotărîtă Natalia Alexeevna această convorbire, al cărei tîlc el nu-l pricepu.

4

Desigur, Şelihov n-ar fi putut rezista în lupta împotriva neguţătorilor stăpîni de averi care aveau de partea lor şi legea şi opinia publică supusă puterii banului, dacă nu i-ar fi venit în ajutor o împrejurare întîmplătoare, care-i deschise pe neaşteptate corăbierului uşile casei satrapului atotputernic al Siberiei, Ivan Varfolomeevici Iakobi, guvernatorul general al Irkutskului şi al Kolîvanului.

Din vremuri de demult, aproape încă de la întemeierea oraşului, locuitorii Irkutskului îşi aşezau într-un chip ciudat clădirile gospodăriei. Grajdurile, coteţele şi mai cu seamă latrinele le aşezau departe de locuinţe, pe linia de faţadă a curţilor. De sub zidurile acestor clădiri atît de necesare într-o gospodărie, murdăriile se scurgeau pe uliţele cu pămînt pietros, nepavate, mai joase decît curţile.

Acest mijloc atît de simplist de canalizare nu trezea autorităţilor oraşului şi nici locuitorilor vreo nemulţumire. Porunca guvernatorului general de a dă-

rîma grajdurile, coteţele şi latrinele, care se ridicau de-a lungul uliţelor din Irkutsk, şi a le muta în fundul curţilor, stîrni un protest general şi îndeplinirea ei fu ocolită prin tot felul de şiretlicuri.

— Pe uliţă, nu umblă pe jos decît sărăcimea şi oamenii de rînd; nu-i nici o nenorocire dacă se udă la picioare. Unde s-a mai văzut ca latrinele şi coteţele să fie puse în grădini, în dosul casei?! — se jeluiau proprietarii, cînd pristavul le înmînă, sub iscălitură, porunca guvernatorului.

— Retrageţi-vă încet clădirile, fără grabă, şi apoi, bun e dumnezeu, s-o mai milostivi şi dregătorii văzînd că vă supuneţi, — îi sfătuia în doi peri cel care era pus să păzească rînduiala oraşului.

După tot felul de tărăgăneli, însoţite de amenzi şi de mită, aceste nenorocite clădiri începură să fie retrase treptat de pe marginea uliţelor. In mahalalele Irkutskului, unde locuitorii erau săraci, treaba mergea mai bine, căci porunca de sus se înfăptuia prin măsuri mai hotărîte. Proprietarii care întîrziau cu îndeplinirea poruncii nu mai erau amendaţi, ci băgaţi de-a dreptul la răcoare. In schimb, în centrul oraşului, murdăriile se mai scurgeau prin şenţuleţele săpate de slugi, stricînd înfăţişarea uliţelor din Irkutsk.

Acest absurd, „război al necesităţilor", cum îi ziceau locuitorii din Irkutsk, izbucnise din pricina unui zvon pornit de la Petersburg şi ajuns pînă la urechile guvernatorului general, potrivit căruia ţareviciul-moştenitor, sau chiar însăşi împărăteasa, ar urma să întreprindă o călătorie spre răsărit, pentru a cunoaşte la faţa locului, nevoile uriaşului imperiu. Dacă Iakobi nu ar fi tăinuit-o ca un secret de stat şi ar fi vestit marea cinste care aştepta Irkutskul, locuitorii, în locul construcţiilor „necesare", ar fi ridicat în faţa curţilor, portice greceşti şi chioşcuri chinezeşti, la fel cu acelea născocite de Potemkin, pentru a împodobi malurile Niprului, pe vremea călătoriei Ecaterinei Alexeevna prin Ucraina.

Printre altele, Iakobi nu era iubit la Irkutsk şi pentru că, sprijinind ideea unui război contra Chi-

nei, se arăta împotriva reluării negoţului ruso-chinez la Kiahta. Iar locuitorii Irkutskului, de la cei mai de vază şi pînă la cei mai de jos, se adaptaseră negoţului prin toată rînduiala lor economică.

Maiorul Perfentiev, un vechi slujbaş ieşit din rîndurile ostaşilor siberieni, era comandantul micii fortăreţe Troiţkosavskaia, punct de sprijin al oraşului Kiahta. Aci supraveghea din partea ruşilor negoţul local. Şi astfel cuteza să se împotrivească cererii lui Iakobi, de a i se da o sumă enormă, pentru a înlesni negoţul dintre Rusia şi China. Sprijiniţi de Perfentiev, neguţătorii ruşi prinseră curaj şi spuseră: „Nu putem strînge atîţia bani". Atunci, Iakobi nu stărui pentru a dobîndi mita cerută, socotind că totuşi interesele sale personale nu erau o chestiune de stat, dar începu să bombardeze Petersburgul cu ştiri despre pregătirile Chinei în vederea unui război împotriva Rusiei: „S-au şi adus din Indii elefanţii şi sînt ascunşi în jurul Kiahtei".

Atenţia ţarinei era îndreptată spre Orientul apropiat şi Polonia, pe unde trecea drumul cel mai scurt şi mai uşor pentru schimbul grînelor cu noile mărfuri şi ultimile noutăţi ale modei, produse de popoarele civilizate din Apus.

— Ce fel de război putem avea cu China!... Iakobi face pe prostul! — protestară cei din Petersburg, dar, pentru orice eventualitate, dădură instrucţiuni să se întărească garnizoana fortăreţii Troiţkosavskaia cu un batalion de soldaţi şi două sute de cazaci din Urali, deportaţi după răscoala lui Pugaciov.

Primind această dispoziţie neaşteptată, Selivonov, directorul cancelariei, se miră: „De ce atîta larmă?" Dar, curînd, află pricina, se duse sub un pretext oarecare la Kiahta, şi-l îndemnă pe Perfentiev să scrie la Petersburg, dezvăluind adevărul asupra ştirilor trimise de Iakobi „despre pregătirea Chinei în vederea unui război". Totodată trimise familiei Soimonov la Moscova o scrisoare despre „manevrele nemţeşti" ale patronului său. Zilele atotputerniciei lui Iakobi erau numărate...

— Neamţul nu numai că trăieşte pe socoteala noastră, dar îşi mai ţine şi un taraf de lăutari, iar pe noi vrea să ne aducă la sapă de lemn, — se revoltau cei din Irkutsk, căutînd prilejul să-l răstoarne pe satrapul venetic. — Zice mereu că-i place muzica dar pe lăutari îi trimite să cerşească...

Generalul-locotenent Jakobi, mercenar german, se pripăşise în Rusia pe vremea lui Biron [1]. Cînd ajunse la o vîrstă mai înaintată, stărui să fie numit la Irkutsk, pentru a-şi reface averea irosită. Orchestra de 40 de lăutari iobagi, adusă de guvernator, îi amintea mereu de huzurul de pe vremea lui Biron. Prin aceleaşi mijloace, puse el mîna pe averea multor raskolnici deportaţi în Siberia şi chiar a unor oameni mai de vază.

Slujitorii Euterpei [2] aduşi de Jakobi, umblau într-adevăr flămînzi prin Irkutsk, în kazakine [3] lungi, uzate, avînd brodat pe piept un flaut galben, care reprezenta emblema artei lor.

— Cîntaţi „Stabat mater" de marele Pergolese [4] şi veţi avea întotdeauna ce mînca! — îşi sfătuia elevii signor Rebbia, capelmaistrul lui Jakobi, lăsîndu-i să plece fără ştirea stăpînului, pentru „a cînta unde s-o nimeri". — Apoi împărţim banii pe din două...

Signor Rebbia nu se putea plînge de lipsă de hrană. Fiind un „maestro" străin, avea dreptul să mănînce la coada mesei guvernatorului, dar era veşnic în goană după bani. Generalul-locotenent uita să-i plătească simbria, după cum uita să le dea muzicanţilor iobagi întreţinerea lunară.

---

[1] *Biron (Ernst Johann)* (1690—1772) — nobil german, originar din ţinuturile baltice, capul clicii reacţionare de la curtea Rusiei, care a pus mîna pe putere în al patrulea deceniu al secolului al XVIII-lea, în timpul ţarinei Anna Ivanovna. A fost favoritul acesteia şi adevăratul cîrmuitor al statului. In 1740 a devenit regent al imperiului, fiind după scurt timp răsturnat de către trupele de gardă şi surghiunit. A fost eliberat din surghiun de către Ecaterina II. (N. red. rom.)

[2] *Euterpa* — muza muzicii şi a poeziei lirice. Atributul ei era flautul. (N. red. rom.)

[3] *Kazakină* — haină asemănătoare unui caftan, încheiat în copci şi încreţit la spate. (N. trad.)

[4] *Pergolese (Giovanni-Battista)* 1710—1736) — compozitor italian de muzică religioasă. Unul dintre primii creatori ai operei bufe. Compoziţiile sale mai cunoscute sînt „Slujnica stăpînă" şi „Stabat mater". (N. red. rom.)

Cîteva fete de negutători se îndrăgostiră de muzicanții generalului, printre care erau mulți tineri de talent. Scandalurile ivite din această pricină făcură ca ușile caselor mai bogate din Irkutsk să se închidă în fața viorilor și flautelor lui Iakobi. Prin cîrciumile mahalalelor și prin vestitele „hmelniki" [1]) de la marginea orașului, de pe malul Angarei, unde muzicanții erau acum nevoiți să cînte patetica Stabat mater, oamenii simpli ascultau smeriți și serioși și apoi aruncau în căciula lăsată pe jos cîțiva bănuți de aramă.

Muzicanții se întorceau beți, dar cu buzunarele goale. Signor Rebbia se supăra și-i amenința că nu-i va mai lăsa să plece în oraș.

— Edecari, la prova! [2]) Altfel nu merge, fraților! O să trebuiască să scormonim prin magaziile negutătorilor, ca să-l îmbunăm pe balaurul nostru Repia, — dădu ideea Iașka Țîganionok, cel mai bun viorist din orchestră.

Și astfel aleseră hambarele lui Șelihov, vestite în Irkutsk prin bogățiile aduse din țările de peste ocean. Multe zile dearîndul, se plimbară în jurul clădirilor lui Șelihov, trăgînd cu coada ochiului și făcîndu-și curaj. La două zile după neînțelegerea ivită între corăbier și companionii săi, paznicii casei aduseră, dis-de-dimineață, în fața lui Șelihov, cîțiva muzicanți ai guvernatorului, zdravăn bătuți, prinși în timpul nopții săpînd pe sub zidurile cămării pline de blănuri.

Grigori Ivanovici stătea la masă în sufrageria de oaspeți, cea mai mare odaie din casă, împodobită pestriț cu tot felul de ciudățenii aduse de peste mări, și mînca din ciorba de varză cu cașa, pregătindu-se pentru veghea de zi, cum spunea el. Ziua lui de muncă începea din zori și ținea pînă în amurg, uneori chiar pînă la miezul nopții, dacă nu dovedea cu treaba în timpul zilei. Mînca mult, după deprin-

[1]) *Hmelniki* — un fel de cîrciumă (de la cuvîntul rus *hmelnoi* — amețit de băutură). (N. trad.)

[2]) *Edecari, la prova!* — conform legendei — cu acest strigăt ușkuinicii de pe Volga trimiteau la prova întregul echipaj al vasului pe care-l atacau — pentru a jefui nestingheriți. (N. red. rom.)

derea luată în călătoriile sale, dar numai o dată sau de două ori pe zi. „Nu vreau să-mi petrec viaţa la masă, mîncînd“, răspundea el împăciuitor mustrărilor Nataliei Alexeevna care, aducîndu-i bucate gustoase, stăruia să-l oprească mai multă vreme la masă. Intotdeauna îi gătea chiar ea.

— Tătucule, paznicii de la magazii au adus nişte oameni, din aceia care umblă prin oraş cu fluiere, — năvăliră în odaie fiicele lui Şelihov, Anenka şi Katenka. — Te înspăimînţi să vezi cum au fost bătuţi şi tăvăliţi în noroi. Au nişte viori şi fluiere, la fel cu cele cusute pe piept, numai că sînt negre... Unul e oacheş şi tare chipeş şi are sub ochi o vînătaie... Vai, ce milă mi-e de el! — spuse cu amărăciune Anenka, fata cea mare. — Porunceşte să nu-i mai bată şi să le dea drumul.

— Ce s-a întîmplat? Pe cine au adus? Cu fluiere, zici? Pfu-i, n-am avut destule necazuri; acum, dracu' mi i-a adus şi pe ăştia. — Şelihov îşi lăsă îngrijorat ciorba. — Nu te mai necăji, Anka, ce-i dacă au fost bătuţi... Nu-s decît nişte haimanale! Să fie aduşi în faţa mea, iar voi... ştergeţi-o de aici!

— Tată, te rog spune-le paznicilor să nu-i bată aici, nu trebuie! — stărui Anuşka, fata cea mare, alergînd să ducă porunca lui Grigori Ivanovici. — Mămucă... — îi aruncă ea o privire rugătoare Nataliei Alexeevna, înainte de a dispărea pe uşă.

— Bine, îi vom primi cu pîine şi sare! — dădu din cap Natalia Alexeevna, zîmbind. — Fetele îţi seamănă, Grişata! Nu pot suferi ca oamenii să fie batjocoriţi... Tu însă, mănîncă-ţi ciorba! Nici la masa guvernatorului nu găseşti una mai bună!

— S-a întîmplat ceva neplăcut, dar poate c-o fi spre bine! — mormăi nehotărît şi nemulţumit Şelihov. — Sînt sătul pînă în gît, Nataşenka, vreau să văd acum ce plăcintă mă aşteaptă. Intraţi, intraţi. Ia să vedem, pe ce aţi pus mîna! — strigă el, auzind glasurile de după uşă şi strigătele mînioase ale paznicilor magaziilor.

— Să-i ducem la poliţie sau să le dăm cîteva peste ceafă şi să-i aruncăm pe poartă afară? — în-

trebară paznicii, uitîndu-se pieziş la stăpînul lor. Împotrivirea hoţilor păgubaşi îi înfuriase.

— Cu poliţia ai numai neajunsuri, — spuse gînditor Şelihov, privindu-i pe muzicanţii zdrenţăroşi, mînjiţi de noroi, care-şi strîngeau cu grijă la piept flautele, fagoturile şi viorile, scăpate ca prin minune din încăierare. — Flăcăii guvernatorului! Frumos!... Ia te uită cum ţin la ce-i al lor, dar la bunul altuia rîvnesc! — zîmbi Grigori Ivanovici.

— Cum să nu? — răspunse îndrăzneţ, dar cu amărăciune, Ţîganionok. — Dacă mujicii dumitale mi-ar fi spart vioara, generalul mi-ar fi smuls şi carnea de pe mine! E din Cremona, făurită de Amatti. Şi, într-adevăr, n-are preţ. El se mîndreşte mai mult cu instrumentele decît cu noi. De două zile n-am mîncat nimic, aşa că eram în stare de orice!

Şelihov îl privi şi se ridică de la masă.

— Bine! O să-i duc chiar eu generalului pe neghiobii ăştia! — spuse el. Prin mintea corăbierului trecu un gînd încă nelămurit, pentru a face ca această întîmplare neaşteptată să se întoarcă în folosul său. — Pînă atunci, duceţi-i în odaia slugilor şi daţi-le să mănînce pe săturate... pentru că au avut grijă de bunurile guvernatorului... — zîmbi el din nou.

— Adevărat, cinstite neguţător, ai judecat omeneşte! — se înveseli Ţîganionok. — N-am putea îndura bătaia pe care ne-o pregăteşte generalul, dacă n-am mînca o ciorbă şi nu ne-am umple burta cu caşa... Eh, şi o să cîntăm şi o să jucăm înainte de a ne culca sub cnut! — făcu el cu ochiul tovarăşilor săi de suferinţă.

— Du-te de-ţi umple burta! — spuse răguşit paznicul, apucîndu-l de mînecă. — Vezi numai să nu crăpi cînd vei fi chemat să dai socoteală.

Fiicele lui Şelihov se strecuraseră din nou în odaie, şi, ascunzîndu-se tăcute în dosul oamenilor, îi priveau cu nesaţ pe muzicanţii guvernatorului, despre poznele cărora umblau tot felul de zvonuri ruşinoase.

Aniuta, cu ochii împăienjeniţi de lacrimi, se uita cu milă la chipul frumos şi îndrăzneţ al lui Ţîganionok, desfigurat de vînătaia de sub ochi. Katenka, veselă din fire, văzînd gura strîmbată a muzicantului bătut, care-i făcea cu ochiul, nu se putu stăpîni şi pufni în rîs.

— Plecaţi de aici! — strigă Grigori Ivanovici, auzindu-le rîsul, care răsună ca nişte perle risipite pe jos. — O să vă ţin încuiate, neascultătoarelor!

Paznicii magaziilor luară această izbucnire mînioasă a stăpînului drept o încurajare pentru a trece iar la pumni. Furioşi că hoţii se împotriviseră cînd fuseseră prinşi săpînd groapa, se grăbiră să-i scoată afară din odaie pe muzicanţi. Mai trecu o clipă şi, pe scara înclinată care cobora în odaia slugilor, se auziră glasurile surde ale paznicilor şi zgomotul unor trupuri care se rostogoleau pe trepte.

Şelihov începu să rîdă, dar văzînd nedumerirea şi nemulţumirea de pe faţa Nataliei Alexeevna, se opri şi începu să umble neliniştit dintr-un capăt în celălalt al odăii, privindu-şi soţia şi aşteptînd parcă un ajutor din partea ei.

Peste puţină vreme sunetele triste ale viorii lui Iaşka Ţîganionok din odăile slugilor răzbătură pînă în cele ale stăpînilor. O inspiraţie fericită îl făcu pe Ţiganionok să improvizeze pe o melodie îndrăgită de stăpînul depozitelor; muzica se potrivea şi cu presimţirea pe care nefericitul muzicant o avea asupra celor ce-l aşteptau pe el şi pe tovarăşii săi.

Ci nu mai zi din frunză crîngule,
Nu tulbura din gînduri pe voinic,
Că mîine-i zi de-nfricoşat judeţ,
Şi jude-i chiar cumplitul nostru ţar.
. . . .
De cinste vrednic eşti, fiu de ţăran,
La pradă iute, sprinten la răspuns!
Şi pentru isteţime-ţi dăruiesc
Palat înalt cu stîlpi îngemănaţi
In mijloc de cetate-ntre grădini!

Şelihov tresări şi se uită la Natalia Alexeevna. Asculta şi ea, tăcută, stînd la masă, în faţa lui.

Pe chipul ei, trecu o umbră de tristeţe. Grigori Ivanovici nu se mai putu stăpîni şi, spuse:

— Nu ştiu nici eu ce să fac cu varnacii ăştia !... Coboară Nataşenka în odaia slugilor şi spune-le să cînte ceva mai vesel...

Natalia Alexeevna ieşi. Rămase multă vreme în odaia slugilor, de unde nu se mai auzi nimic, dar, deîndată ce se întoarse din subsol, se porniră nişte glasuri vesele, însoţite de tropăitul jocului pe melodia îndrăzneaţă a cîntecului de dans al varnacilor:

Plină-i casa, neiculiţă,
De mustăţi în furculiţă !
Sfinte !
Hei, flăcăi mustăcioşi,
Mustăcioşi şi chipoşi !
Jură-mi-se-n darn jupînul :
„N-am un ban, nu am nici unul !“
Minte !
Daţi bătaie, mustăcioşi,
Mustăcioşi şi ochioşi !
Uite-n faţă o mustaţă !
Şi-i răsfrîntă !
Daţi năvală, mustăcioşi,
Mustăcioşi şi chipoşi !
Hei, jupînul vine-ncoace
Cu vin roş din boloboace !
Zvîntă !
Daţi bătaie, mustăcioşi,
Mustăcioşi şi seloşi !
Ţin-te bine neiculiţă
Cu mustaţa-n furculiţă !

— Straşnici mustăcioşi ! — rîse corăbierul. — Trimite-le votcă, cinstită jupîniţă. Să tragă şi ei o duşcă, bieţii flămînzi, înainte de...

— ...iertăciune ! — sfîrşi hotărîtă Natalia Alexeevna.

— Ce fel de iertăciune? — Şelihov o privi întrebător pe soţia sa. — Nu-s vinovaţi în ochii mei, poate că eu voi fi vinovat faţă de ei, dar n-am ce face, prea e binevenit prilejul...

Tulburat, Grigori Ivanovici începu să-i arate în pripă Nataliei Alexeevna planul îndrăzneţ pe care-l

făurise. Avea de gînd să dea drumul muzicanţilor, dar să le oprească viorile şi flautele pe care să le ducă singur guvernatorului, pentru a-i cîştiga bunăvoinţa. Îi va înmîna apoi hîrtiile, demult pregătite, despre călătoria sa în America şi îi va cere sprijinul în neînţelegerile cu companionii săi.

— „Unde mi-ai găsit viorile şi cu ce prilej ?" o să te întrebe guvernatorul, — spuse Natalia Alexeevna cumpănind cu mintea trează gîndul năstruşnic al bărbatului său. — Iakobi ştie bine cui i-a dat fiecare vioară şi va porunci ca oamenii să fie biciuiţi...

— Şi ce ? O să mă doară pe mine spatele ? — îşi apără Şelihov fără îndîrjire, mai mult din încăpăţînare, planul...

— Nu, nu-i bine... Ia gîndeşte-te cum o să-ţi simţi spinarea dacă, ferească dumnezeu, o să nimereşti sub cnut... Oare e mult de cînd aci, în Irkutsk, guvernatorul Treskin l-a aruncat în închisoare şi l-a biciuit de moarte pe Becevin, falnicul corăbier şi neguţător de starea întîia ?

Şelihov îşi dădea seama cît de îndoielnic era mijlocul pe care-l ticluise pentru a cîştiga bunăvoinţa guvernatorului general în sprijinul intereselor sale de corăbier şi cît de cumplit era acest mijloc pentru bieţii scripcari, care-i căzuseră în mînă. In anii pribegiilor sale, Şelihov fusese de multe ori nevoit să-şi facă rost de o bucată de pîine furînd şi niciodată nu uitase acest lucru. „Dar dacă scap prilejul de a-l atrage pe guvernator de partea mea — totu-i pierdut. Iar prilejul, se lăsă purtat de gînduri Şelihov, dacă-l pierzi, nici cu bani nu-l mai poţi întoarce".

— Stai ! Cred că am găsit calea, Nataşenka, — se învioră el. — Numai că trebuie să ne înţelegem cu oamenii şi să-i luăm cu binişorul... Totul se potriveşte de minune ! Cheamă-i încoace pe nemîncaţii ăştia, Nataşenka, pe toţi pînă la unul...

Chipul lui Grigori Ivanovici exprima aceeaşi hotărîre şi încredere ca odinioară, cînd izbutise să treacă prin labirintul de strîmtori şi canaluri dintre insulele Aleutine şi să iasă la larg, în ocean. Nata-

liei Alexeevna îi rămăsese întipărită în minte pentru toată viaţa, această expresie.

— Mă învoiesc şi eu la hotărîrea pe care o vei lua împreună cu ei, — se înveseli şi Natalia Alexeevna, ducîndu-se să-i cheme la stăpînul casei pe scripcarii ţinuţi sub pază.

Şelihov se uită cu o prefăcută asprime la oamenii care intrară sfioşi în odaie. Oprindu-şi privirea pe faţa palidă a lui Iaşka Ţîganionok, spuse:

— Văd că sînteţi isteţi şi o să băgaţi bine în cap povestea mea. Aşadar, mergeaţi prin Hmelniţki pe drumul de lîngă Angara. Cum aţi nimerit în locul ăla afurisit nu ştiu şi nici nu vreau să ştiu. Numai că tot mergînd au dat peste voi nişte oameni răi. V-au scotocit, cum se obişnuieşte, bani n-au găsit şi v-au luat scripcile şi fluierile deşi i-aţi rugat să vi le lase... O să ţineţi minte?!

— Ţinem minte tot! — răspunse vioi Iaşka Ţîganionok, fără a se speria de vorbele la început neînţelese ale stăpînului casei, căci tot trăgea nădejdea că sfîrşitul le va aduce scăparea de biciuirea pe capra de lemn.

— Nu, încă nu-i tot! Să ţineţi minte şi mai bine, — urmă Şelihov, — că milostivul Isus v-a trimis în cale un neguţător. Să zicem că eram eu cu oamenii mei, aceia care v-au scărmănat spinările pe lîngă magazia mea. Voi aţi sărit la mine strigînd cică: scapă-ne, nişte nelegiuiţi ne-au luat scripcile guvernatorului iară pe noi ne-au obidit... Eu am luat înapoi de la haimanalele acelea scripcile jefuite, iar vouă v-am dat cîte una după ceafă, ca să fugiţi mai repede acasă şi să nu mai căutaţi petreceri la Hmelniki...

— Şi scripca? — întrebă trist Ţîganionok.

— Scripcile au rămas la neguţător. Acesta trebuie cu orice preţ să ajungă pînă la excelenţa sa, dar pentru ce — nu-i treaba voastră. Odată cu scripcile voastre o să pătrund şi eu la excelenţa sa iar muzicuţele voastre, după cum v-am făgăduit, o să le duc nevătămate excelenţei sale... Aţi priceput unde ţinteşte povestea mea?

— Dacă nu se poate altfel, vă mulţumim şi pentru atît! — zîmbi strîmb Iaşka dezamăgit, chibzuind cum ar putea să mai stoarcă vreo uşurare din rîvna neguţătorului de a-l sluji pe guvernator. Desigur, Iaşka nu putea şti cît de mult preţ punea Şelihov pe nădejdea de a atrage prin „povestea" sa bunăvoinţa lui Iakobi, care nu îngăduia nici unui irkutean să i se înfăţişeze, pînă ce nu se va sfîrşi războiul „necesităţilor".

— Pari cam nemulţumit? — întrebă posomorît Şelihov. — Poate fiindcă te scutesc să guşti cnutul pentru spargerea magaziei?

— O să înghiţim destulă caşă de nuiele pentru plimbarea fără voie la Hmelniki şi cam amară! — spuse Ţîganionok şi glasul îi fu acoperit de strigătele mînioase ale tovarăşilor săi, mulţumiţi că stăpînul casei nu mai pomenise de încercarea lor de furt la magazie.

— Nuiele? Scapi ieftin, cred că în fiecare zi vă bate cu nuielile pentru muzică... Eu nu vă silesc. N-aveţi decît să alegeţi singuri: povestea despre Hmelniki sau adevărul despre spargerea magaziei?...

Şelihov era sincer în dorinţa de a-i scuti pe nefericiţii scripcari de greaua pedeapsă a cnutului, care, datorită firii sălbatice a lui Iakobi, se putea sfîrşi pentru mulţi cu moartea.

Scăpîndu-i de pedeapsa cumplită, dar de neînlăturat, pentru violarea avutului unui neguţător, Şelihov se socotea îndrituit să se folosească de greşeala lor pentru a intra în voia guvernatorului şi a-şi apăra avuţia de nişte jefuitori şi mai puternici. Cît despre nuiele, le simţise şi el de multe ori gustul în frageda-i tinereţe. Pe acele vremuri aprige şi nemiloase, cînd oamenii întinşi pe capre de lemn erau biciuiţi cu cnutul fără cruţare, cînd li se rupeau nările sau erau siliţi să treacă printre rîndurile ostaşilor sub ploaia loviturilor de vergi, bătaia cu nuielele părea o pedeapsă atît de uşoară, încît nici nu mai era luată în seamă în împrejurările grele ale vieţii de atunci.

Şelihov nu se mai socoti dator să lămurească acestor „nemîncaţi“ filozofia nuielilor, dar scripcarii o pricepură şi singuri, fără prea multă vorbă şi căzură la picioarele corăbierului.

— Să te răsplătească dumnezeu pentru milostenia ta, cinstite neguţător. Să dea domnul sănătate jupîniţei şi copilaşilor tăi, iar pentru tine, o să mă rog toată viaţa ! — bîlbîia, înghiţîndu-şi lacrimile, fagotistul Eriomka, uscăţiv şi zbîrcit. Numai la gîndul cnutului care-l aştepta, o greaţă lipicioasă i se urca în gîtlej.

— Hai, hai, plecaţi, mustăcioşilor şi lăsaţi magaziile în pace. Grăbiţi-vă şi daţi-i de ştire lui Repie, şeful vostru, ca să ştie ce să răspundă cînd voi aduce excelenţei sale scripcile... Grăbiţi-vă, căci vin după voi.

5

Intrînd în salonul întunecat al casei guvernatorului cu vioara din Cremona în mînă — celelalte instrumente le lăsase la uşă. — Şelihov nu desluşi dintr-o dată, în lumina de amurg a încăperii, locul unde şedea inaccesibila divinitate a Irkutskului.

Iakobi, uscăţiv ca o mumie egipteană, gătit cu o jachetă trandafirie, tăiată după moda veche, şedea într-un jilţ adînc, cu spatele spre uşă. Bătrînul îşi ţinea întinse pe grilajul căminului, picioarele încălţate cu pantofi cu vîrful pătrat şi catarame de sidef. În dosul jilţului stătea Rebbia. În ochii stinşi şi spălăciţi ai guvernatorului scăpără o licărire de curiozitate şi de uimire văzînd în mîinile lui Şelihov minunata vioară.

— Hei, cine l-a lăsat pe omul acesta să intre la mine? — strigă Iakobi şi fără să aştepte răspunsul spuse capelmaistrului : — Rebbia, ia te iută la vioară, nu ţi se pare că seamănă...

— Ce ochi aveţi, *eccelenze*[1]), cine în afară de

[1]) Excelenţă (în limba italiană). (N. trad.)

dumneavoastră ar putea să recunoască vioara fără să o ia în mînă? — răspunse numaidecît Rebbia. — Asta..., asta-i a noastră, Niccolo Amatti... Destoinicul neguțător a salvat-o printr-un adevărat miracol...

Tremurînd, segniorul Rebbia istorisi guvernatorului general care-l asculta uimit, povestea despre salvarea viorii la Hmelniki. Nefericiții muzicanți, trimiși acasă fără instrumente, cu vreo două ceasuri înaintea vizitei lui Șelihov la guvernator, se văzuseră nevoiți să povestească născocirea cu pățania de la Hmelniki în loc de a mărturisi adevărul despre încercarea de jefuire a depozitului. Era mai ușor să te alegi cu cîteva nuiele, decît să te culci sub cnut. Astfel maestrul Rebbia fusese înștiințat de sosirea lui Șelihov.

Segnior Rebbia se prefăcu de la început, că dă crezare muzicanților, îngrozindu-se numai la gîndul în ce situație primejdioasă l-ar fi pus pierderea prețioasei viori, aci, în fundul Siberiei cu puterea nemărginită de care se bucura samavolnicul Iakobi. Știa că scripcarii lipsiseră toată noaptea de acasă, astfel că povestea lor părea adevărată. De aceea primi aproape fără nici o împotrivire cererea lui Șelihov de a înapoia chiar el vioara stăpînului orchestrei și îl aduse pe ascuns în salon unde Iakobi obișnuia să moțăie în fața căminului.

Apărîndu-se cu foc, segnior Rebbia, care avea datoria nu numai de a preda muzica, ci și de a-i pedepsi pe scripcarii și flautiștii iobagi pentru greșelile săvîrșite, întrecu măsura cu minciunile sale și astfel, fără să vrea, le ușură soarta.

— Am poruncit să li se dea cîte cincizeci de nuiele, — își încheie Rebbia încîlcita povestire. — Iar lui Zingarello[1]... lui Iașka... o sută ca să știe altădată că violino Amatti, nu e voie s-o scoți din casă !

Adevărul era că de data aceasta, maestro se temuse atît de mult ca înțelegerea sa cu muzicanții să nu fie descoperită încît nici nu-i trecuse prin

[1] Țigănuș (în limba italiană). (N. trad.)

minte să-i mai bată cu nuiele, pentru a nu duce la disperare aceste suflete înfricoşătoare şi de neînţeles, deşi lipsite de orice drepturi.

— Puţin! Îi ocroteşti pe netrebnici... Mai adaugă fiecăruia de la mine cîte cincizeci, iar lui Iaşka încă o sută! — îndreptă Iakobi ca un stăpîn grijuliu „indulgenţa" lui Rebbia care nu-i era pe plac. — Aa-şa... — urmă el, — vinovaţii au fost pedepsiţi, cel vrednic merită răsplata... Du-l, Rebbia, pe neguţător la cancelarie şi porunceşte să i se dea... o sută de ruble pentru.... pentru... — Iakobi se opri, căutînd un pretext pentru cheltuirea banilor ocîrmuirii. O să născocească ei singuri pentru ce!...

— Excelenţă... — Şelihov era uluit de hazlia şi neaşteptata întorsătură pe care o luase audienţa sa la guvernator. Puţin îi păsa că oamenii vor fi bătuţi cu nuielele, din pricina lui. Oare n-ar fi fost mai rău pentru ei, dacă i-ar fi dat pe mîna ispravnicului, cu scripci şi fluiere cu tot, cînd îi prinsese asupra faptului lîngă depozit? Generalul i-ar fi biciuit cu cnutul, pentru acest furt care ar fi aruncat o pată asupra numelui său. Nuielele erau o pedeapsă uşoară, pentru care ar fi trebuit să-i mulţumească. Nu aceasta-l nelinişţea. In jocul şiret şi dibaci pe care-l născocise, Şelihov se simţi deodată păgubit.

Darul în bani îi lua tot curajul. Pentru întîia oară îşi dădu limpede seama de toată nepăsarea, lipsa de înţelegere şi dispreţul pe care le va întîmpina la marii demnitari şi pe care va trebui să le învingă pentru a putea aduce la cunoştinţa celor puternici însemnătatea descoperirilor sale, care lărgeau hotarele patriei pînă la Oceanul Pacific. „Iakobi nu va face nimic pentru America din proprie iniţiativă, se gîndi Şelihov, cel mult va scrie poate la Petersburg. Şi pentru atît va trebui să-i mulţumesc... dar vreau să-i trezesc interesul ca să nu uite.

— Luminăţia ta, — urmă Şelihov, acordînd guvernatorului un rang mai mare decît pe cel pe care-l avea, pentru a-i trezi interesul, — de ce mă jigniţi, oferindu-mi bani? Am salvat vioara pentru că ştiam cît de mult ţineţi la acest preţios instrument şi pen-

tru că am vrut să vă apăr numele de glumele deşănţate ale neguţătorilor şugubeţi... de soiul lui Golikov, Lebedev şi alţii... E destul că au născocit războiul „necesităţilor!" — Grigori Ivanovici trimise duşmanilor săi o săgeată înveninată.

— Hm... — mormăi Iakobi, dîndu-i lui Şelihov să înţeleagă că săgeata îşi nimerise ţinta. — Şi ce, tot se mai încăpăţînează neghiobii?

— Ba mai dau pildă şi altor neghiobi care se iau după ei, — spuse pe acelaşi ton Şelihov. — Pe cei care au împlinit porunca excelenţei voastre, îi urmăresc cu tot felul de asupriri... iată... şi eu sufăr din pricina lor, m-au strîns cu un zapis de înrobire...

— Du-te la judecată. Voi da cuvenitele îndrumări, — rosti de data aceasta binevoitor Iakobi. — Nu voi îngădui să fii nedreptăţit.

— Nu mă lăsaţi, excelenţă, fără milostivul dumneavoastră sprijin. Mă voi socoti de o sută de ori răsplătit pentru scripcă şi... — Şelihov se opri, gîndindu-se că aştepta poate prea mult de la fericita întorsătură a audienţei sale prelungite, dar se hotărî pe loc: dacă a pornit, trebuie să meargă pînă la capăt. — ...şi să-mi îngăduiţi să vă aduc şi darea de seamă despre călătoria mea pe mare şi descoperirea Slavorosiei...

— Ce fel de Slavorosie? Nu e nevoie... Billings face în fiecare an descoperiri, dar de cîte ori s-a căutat prin arhive s-a văzut că descoperirile lui sînt cunoscute de o sută de ani. Dejniov [1]) a trecut, Staduhin [2]) a stat, Şalaurov a văzut, Levaşev şi Kreniţîn [3]) au descris. Nu mai pridideşti numărîndu-i pe Columbii ruşi care au căutat pămînturi necunoscute în Oceanul cel Mare! Unde ai mai găsit şi Slavorosia ta?

---

[1]) *Semion Dejniov* (1605—1672) — corăbier rus. A navigat pe mare de la gurile rîului Kolîma la gurile Anadîrului, descoperind strîmtoarea dintre Asia şi America de Nord cu 80 ani înaintea lui Behring. (N. red. rom.)

[2]) *Staduhin Mihail* — tovarăş de expediţie al lui S. Dejniov. (N. red. rom.)

[3]) *P. Kreniţîn şi M. Levaşev* — exploratori ruşi. Au explorat împreună insulele Aleutine şi Alaska în prima jumătate a secolului al XVIII-lea. (N. red. rom.)

— Iertaţi-mă, excelenţă, m-a luat gura pe dinainte... In faţa celor de acasă numesc astfel noile pămînturi din America ale imperiului rus pe care le-am descoperit şi le-am adus la supuşenia ocîrmuirii noastre.

Această afirmaţie neobişnuită a neguţătorului, rostită cu glas tare şi sigur, i se păru prea îndrăzneaţă lui Iakobi. Bunăvoinţa începu să-i scadă. Iakobi îşi aducea parcă aminte că directorul cancelariei guvernamentale, Sclivonov, un om isteţ şi întreprinzător, îi istorisise pentru a face să-i treacă timpul, o poveste despre un vînător, care, căutînd animale marine, dăduse peste un pămînt necunoscut şi avusese neobrăzarea să-l numească America. Dar cine nu ştia că America fusese descoperită de Columb cu trei sute de ani în urmă? N-o fi tocmai mincinosul acela...

— Cu ce faci negoţ şi cum te cheamă? — întrebă Iakobi, dîndu-şi seama că nici nu ştia cu cine avea de-a face.

— Cu ce se nimereşte, excelenţă, iar numele meu este Grigori Ivanov, fiul lui Şelihov...

— Şi ce anume te-a rupt de la tejghea, Grigori Ivanov, şi te-a aruncat pe mări pentru asemenea descoperire?

— Cupa cu blazon aurit, amintire de-a pururi vie rămasă de la primul împărat Petru cel Mare, care a dăruit-o moşului meu Grigori Lukici, strelit din cetatea Belgorodskaia, pentru vrednica slujire a ţării. Moşul meu aducea pînza de in, ţesută de mînă, de cel mai bun soi pentru înariparea flotei din Azov. Fără a fi dregători, strămoşii mei şi-au slujit patria şi pilda lor m-a îndemnat să-mi arăt şi eu rîvna întru folosul obştesc.

În vorbele şi glasul lui Şelihov, Iakobi desluşi parcă un avertisment care prevenea orice atitudine dispreţuitoare. Uneori se trezea în sufletul bătrînului aventurier, care în căutarea fericirii îşi schimbase de atîtea ori stăpînul, dorinţa de a se împodobi cu zdrenţele unor sentimente cavalereşti.

Iakobi îşi muşcă buzele, se încruntă.

— E vrednică de laudă preţuirea cinstei strămoşilor. Dar am obosit, tot stînd de vorbă cu tine, — mormăi el, lăsînd să se înţeleagă că audienţa a luat sfîrşit. — Du-te acum, creştine. Mîine să te înfăţişezi lui Selivonov, conducătorul treburilor mele, şi să-i povesteşti despre isprăvile tale şi despre... eh, am uitat! În ce carte sfîntă ai găsit măi omule, numele pămîntului tău? — bolborosi de data aceasta nemulţumit Iakobi, întorcîndu-se la toropeala-i întreruptă. — Selivon... o să-mi raporteze...

— Nu mai cutez să vă obosesc, luminăţia voastră! — salută Şelihov, dîndu-i iar un rang mai mare guvernatorului şi la ieşire strecură în mîna lui Rebbia o bancnotă de culoare trandafirie reprezentînd o sumă destul de frumuşică. — Să nu fiţi prea aspru cu scripcarii, domnule Repia. Zău, mă mustră cugetul că din pricina acestei cutiuţe vor fi bătuţi cu nuielele...

— Cutiuţa poartă numele lui Amatti! — dădu din mîini Rebbia. — Fiţi liniştit, domnule Şelihov, o să-i bat... cu milă, o să scape teferi!

Maestro îi deschise curtenitor corăbierului uşa.

Capitolul al patrulea

1

Mihail Ivanovici Selivonov, directorul treburilor guvernatorului general al Irkutskului şi al Kolîvanului, adevăratul stăpîn al unui teritoriu de cel puţin două ori mai mare decît al oricărui stat din Europa apuseană, îl primi binevoitor, dar destul de rezervat pe neguţătorul-corăbier.

— Şelihov, Grigori Ivanov, neguţător din Rîlsk şi companion în întreprinderea călătorilor maritimi din Oceanul de Răsărit, — se prezentă Şelihov.

În întîlnirile oficiale şi în acte îşi lua întotdeauna acest titlu lung şi complicat, care arăta nu numai

obîrşia, dar şi gîndul ascuns de a se pune astfel sub ocrotirea icoanei făcătoare de minuni a maicii domnului din Rîlsk.

— Aa-a! Am auzit de dumneata şi aşteptam demult prilejul să te cunosc pentru a afla nemijlocit veşti despre călătoria pe care ai făcut-o în Oceanul de Răsărit şi care îmi aminteşte de aceea a lui Moise prin Marea Roşie. Cu ce... — se opri Selivonov, nevrînd să rostească obişnuitul cuvînt de „jupîn“ care se cuvenea rangului de neguţător, — cu ce poate fi de folos cancelaria guvernatorului nostru unui navigator ca domnia... ca dumneata, — zîmbi el.

Selivonov rosti aceste cuvinte cu bunăvoie, chiar prietenos, poftindu-l parcă pe vizitator să-i vorbească făţiş, cu încredere.

Selivonov era cunoscut ca un patriot înflăcărat care-şi iubea atît ţara, cît şi comoara ei de aur, cum i se spunea de obicei Siberiei. Simţindu-se adînc legat de acest ţinut încă neorganizat care avea atîta nevoie de oameni care să-l îndrăgească, Selivonov refuzase să părăsească Siberia, împreună cu profesorul şi binefăcătorul său, predecesorul lui Iakobi în postul de guvernator al Irkutskului, eminentul geograf rus Feodor Ivanovici Soimonov cînd acesta fusese chemat de Ecaterina a II-a în capitală, pentru a-i încredinţa postul de senator şi consilier în treburile Siberiei.

— Aci, pe loc, voi fi mai de folos excelenţei voastre. Vă voi ţine mereu la curent şi vă voi da informaţii nepărtinitoare, — spusese Selivonov respingînd hotărît stăruinţele binefăcătorului său şi sărutînd mîna bătrînului de nouăzeci de ani, pe care-l petrecuse pînă la trecătoarea din creasta Munţilor Urali.

Selivonov ajunsese consilier de stat, un grad destul de însemnat în Siberia. Pe vremea lui Soimonov, Selivonov se mutase din Tobolsk la Irkutsk, căci aşa ceruseră interesele ţinutului natal şi îşi păstrase slujba şi „sub Iakobi“. Îl socoteau pe Iakobi un original, mai ales că-l ştia demult cufundat în amin-

tirile tinereții petrecute la curtea Annei Ivanovna. Iakobi contribuise la strălucirea acelei curți prin orchestra sa personală „italienească", alcătuită din iobagi ruși și prin împlinirea cu multă rîvnă a slujbei de maestru de ceremonii la serbările și petrecerile nemțești grosolane și lipsite de gust, pe care le dădea țarina și favoritul ei Biron. Avîndu-l pe Selivonov, Iakobi era scutit de a se ocupa mai îndeaproape de treburile frămîntate ale marelui ținut, care îl depășeau. Încredințîndu-se de inteligența deosebită și de devotamentul conducătorului treburilor sale, iscălea fără să mai citească hîrtiile pe care i le dădea Selivonov. Îi făcea arareori greutăți și numai atunci cînd era „smuls de la treaba lui". Iakobi avea o singură treabă: repetițiile orchestrei. Ținînd arcușul cu degetele țepene, scîrțîia la vioară și se străduia sub exclamațiile măgulitoare ale maestrului Rebbia, care se învîrtea pe lîngă el, să arate muzicanților finețea aeriană a unei fiorituri [1]) care-i plăcea îndeosebi.

— Cu ce te pot ajuta, Grigori Ivanovici? — întrebă Selivonov, după ce ascultă cu interes lunga poveste a lui Șelihov despre călătoria în America, despre bogățiile aduse și despre cearta cu companionii săi la împărțirea vînatului. Corăbierul nu scăpă prilejul de a arăta și perspectivele care se deschideau în fața Rusiei și mai ales în fața Siberiei.

— Siberia noastră va deveni o țară cu ieșire la mare, la cel mai imens ocean din lume! — își încheie Șelihov cu convingere povestirea.

— Slavă ție! Atunci o să te încuscrești cu regii și nimeni n-o să mai ajungă pînă la tine nici cu prăjina, — îi zise Selivonov. — Spune pe șleau, deschis, ce anume te aduce la mine, Grigori Ivanovici?

— Să mă ajutați să merg cu jalba pînă la scaunul domnesc, să-i potoliți pe companionii mei cîinoși... Sînt zorit căci atîta timp cît mai sînt în fruntea treburilor, se cuvine să plec îndată după dezghețul Lenei la Ohotsk și să trimit corabia cu merinde peste

---

[1]) *Fiorituri* — înflorituri complicate pentru înfrumusețarea unei melodii, obligatorii în muzica din veacul al XVIII-lea. (N. red. ruse.)

mare ca să scap de la pieire oamenii lăsaţi la Cîhtac, apoi... apoi o să mai vedem, — spuse Şelihov şi puse pe masă un pachet destul de mare, învelit în piele şi legat cu sfoară.

— Ce-i asta? De ce te grăbeşti? — se încruntă Selivonov crezînd că Şelihov, după datina neguţătorească, îi adusese dinainte ploconul, aşa cum se obişnuia în legăturile cu demnitarii.

— Singura-mi avere o datorez patriei mele dragi şi nu voi putea niciodată să-i mulţumesc pe deplin pentru tot ce mi-a dat... Aici e totul, Mihail Ivanovici! — răsuflă Şelihov, mustrîndu-se pentru că venise la acest înalt demnitar cu mîna goală, după sfatul Nataliei Alexeevna, care-l cunoscuse pe Selivonov în casa bunicului ei. — Iată tot ce am agonisit în călătoria aceasta, tot ce am văzut şi dispoziţiile pe care le-am dat...

Asprimea dispăru de pe faţa lui Selivonov. Acesta se uită cu băgare de seamă la corăbierul tulburat şi începu să cerceteze cu interes documentele, citind cu glas tare:

— „Jurnalul călătoriei pe mare"... „Harta călătoriei"... „Planul insulelor"... „Planul fortăreţelor"... „Îndrumările date după nevoile obşteşti, la plecarea mea spre portul Ohotsk, comandantului şef Konstantin Alexeevici Samoilov, lăsat cu împuterniciri depline asupra celor trei corăbii ale companiei şi asupra oamenilor Rusiei"... „Zapisul, în privinţa felului în care trebuie chibzuit negoţul cu englezii". — Aici Selivonov avu un zîmbet fin: — Bine ai nimerit-o: „Ca supuşii altor naţiuni să nu poată beneficia de cele ce se cuvin patriei noastre!" Înţeleaptă treabă ai făcut, Grigori Ivanovici. Prin asemenea scrieri, cu trudă întocmite, te-ai obosit să întăreşti întîietatea noastră pe pămîntul necunoscut. Laşi urmaşilor noştri o neîndoielnică mărturie despre munca şi vitejia rusească! — rosti Selivonov. — Ca să pătrunzi toate acestea, trebuie să citeşti o săptămînă întreagă...

— Munca-mi va fi răsplătită dacă se vor trage de aci foloase obşteşti! — răspunse cu modestie Şeli-

hov, primind cu un gînd ascuns această recunoaştere atît de deplină şi de măgulitoare a meritelor sale de navigator. Îşi dădea seama că era cel dintîi şi cel mai însemnat pas înainte către putere, glorie şi bogăţie.

— Bine, bine! O să văd, — încheie Selivonov. — Îţi dau răgaz să trimiţi „Sviatiteli“ cît mai repede în America pentru a salva pe oamenii ruşi aflaţi acolo. Iar pentru ca să-ţi poţi vedea liniştit de treabă şi să nu te tragă pe sfoară companionii tăi, — adăugă el zîmbind, dar foarte serios, — să faci numaidecît o jalbă judecătorului din Irkutsk, Piotr Iakovlevici Rezanov, prin care să ceri ca pricina ta să fie cercetată cu dragoste de om şi cu scîrbă pentru asuprire. Pînă la hotărîre, vom pune peceţi pe depozitele cu marfă... Voi pregăti în acest scop un ordin din partea excelenţei sale. Dacă pe viitor îmi vei urma sfaturile, te voi trimite la Petersburg şi te voi face om... La revedere. Fii sănătos!

Întorcîndu-se acasă, Grigori Ivanovici nu-şi mai simţea pămîntul sub picioare. O vedea, în gînd, pe Natalia Alexeevna cu ochi strălucitori de bucurie, ascultînd istoria izbînzii dobîndite în urma năstruşnicei născociri cu salvarea viorilor guvernatorului samavolnic. „Cine-i deştept, acela trage toate foloasele“, se gîndea Şelihov mulţumit de sine, căutînd să-şi îndreptăţească isprava de care Natalia Alexeevna îşi bătuse joc. Gîndurile neplăcute cu privire la pedeapsa suferită de bieţii scripcari, care simţiseră pe spinarea lor ajutorul primit de la Selivonov, erau îndulcite de mîngîierea îndoielnică a amarei înţelepciuni populare: „Senka mănîncă bătaie nu pentru că a furat un codru de pîine, ci pentru că n-a ştiut să-şi ascundă hoţia“.

Golikov şi Lebedev se speriară cînd văzură sigiliile judecătoreşti, puse pe depozite, în urma jalbei lui Şelihov, care cerea schimbarea nedreptei învoieli. În primul rînd, socotiră acest fapt ca un semn că nu se mai bucurau de bunăvoinţa stăpînirii, ceea ce putea să aibă urmări proaste asupra negoţului lor şi a exploatării brevetelor de vînzare a băuturilor.

într-o hotărîre iscălită de guvernator, Selivonov arată pe larg numeroasele abateri săvîrşite de companioni la construirea şi înzestrarea corăbiilor trimise pe mare, din care pricină navigatorii „căutînd a aduce foloase patriei şi slavă numelui rusesc fuseseră nevoiţi să-şi jertfească nu numai avuţia, ci chiar şi viaţa".

— Ticălosul de Grişka e ocrotit de o mînă puternică, să nu ne trezim că ne duce la sapă de lemn! — se mînie Golikov şi începu să cedeze, amintindu-şi că unchiul său, Ivan Ivanovici Golikov, neguţător din Kursk, care se îndeletnicise cu vînzarea de băuturi, fusese osîndit la deportare în Siberia din pricina abuzurilor săvîrşite. Graţiat cu prilejul inaugurării monumentului lui Petru I la Sankt Petersburg, jurase să scrie istoria domniei lui Petru şi publicase primele 12 volume sub titlul „Faptele lui Petru cel Mare", o vastă culegere a diferitelor documente din arhive, a scrisorilor şi povestirilor despre Petru.

— Poţi să-ţi dai seama, — spunea Ivan Larionovici cu un dezgust amestecat cu teamă, — douăsprezece cărţi... br...r!

Soarta unchiului înţelept dar hîtru, care cu atîta trudă, printr-o muncă nepotrivită pentru un neguţător îşi ispăşise păcatele trecutului, săvîrşite la vînzarea vinurilor, îl speriase pe Ivan Larionovici Golikov. Se despărţi de Lebedev, care nu voia să renunţe la nimic şi trimise mijlocitori la Şelihov pentru a sta de vorbă asupra condiţiilor unei împăcări şi asupra folosirii mai departe prin bună învoială a pămînturilor Americii.

Dar Şelihov, înţelegînd ce foloase putea trage din cearta între principalii săi companioni, nu se grăbi să se împace şi chibzui un plan pentru înfiinţarea unei noi companii neguţătoreşti după pilda companiilor din Indiile Răsăritene şi Olanda.

Marea şi peripeţiile călătoriilor pe mare puseseră stăpînire pe corăbier şi el năzuia acum nu atît la sporirea părţii sale în împărţirea cîştigurilor, cît la stăpînirea corăbiilor cu care pornise în călătorie.

Avînd corăbiile sale, situaţia i se va întări şi va putea dobîndi un loc de frunte în orice companie.

Acest lucru îl înţelegea şi Natalia Alexeevna.

— Cine stăpîneşte lebedele cu aripi albe, acela este şi stăpînul Americii. Nu căuta bani, Grişata, cere corăbiile! Golikov şi Lebedev vor renunţa la ele mai uşor decît la bani, — îl susţinu ea pe Grigori Ivanovici, dovedind o viziune îndrăzneaţă şi un simţ al afacerilor, cum n-aveau alte soţii de negutători.

La începutul lunii mai, Şelihov luînd merindele, materialul de tors năvoadele, plumbul, mărgelele de sticlă, mărgelele colorate, vasele de tuci, numeroase puşti de tot felul şi cîteva butoaie cu praf de puşcă ce se găseau numai la Irkutsk, porni pe cursul superior al Lenei, spre munţii Ilimsk acoperiţi de zăpadă, către salinele din Ust-Kut. Îşi pusese în gînd să cumpere de acolo sarea atît de preţioasă la Cîhtac şi pe pămîntul Americii. Iar la mijlocul lunii mai, corăbierul, fără să mai aştepte veşti despre dezgheţul Lenei în dreptul Iakutskului, grăbindu-se să ajungă mai repede la Ohotsk, pentru a trimite corabia în America, se îndreptă, fără a ţine seama de primejdiile călătoriei spre Iakutsk pe un vas greoi cu pînza dreaptă şi două „punţi" la prora şi la pupa care apărau de umezeala răcoroasă a dimineţii.

Soarele strălucitor al primăverii arctice lumina din cînd în cînd, întrerupt la fiecare două trei zile de ninsoare. Zăpada cădea în fulgi mari, pufoşi, acoperind întinsul rîului cu o negură moale.

Ca prin minune, şlepul trecu printre sloiurile care pluteau spre Marea îngheţată, împreună cu cedrii seculari şi brazii dezrădăcinaţi de inundaţii şi pe lîngă nişte stînci calcaroase, înalte, suspendate şi abrupte, care alcătuiau trecători înguste. Trecu repede şi printre primejdioasele stînci de sub apă — „Pianîibîk" — în dreptul Kirenskului, care se întindeau peste toată albia rîului, şi se strecură printre alte stînci în dreptul Vitimului şi a Olekmei. Se opri de două ori pe malurile foarte depărtate din pricina inundaţiilor de primăvară, pentru a petici fundul

găurit şi bordurile avariate şi în cele din urmă cutezătorul şlep al lui Şelihov acostă la cheiul Iakutskului.

— Smintit mai eşti, iartă-ne doamne! — îl întîmpinară pe corăbier locuitorii din Iakutsk ieşiţi la mal în veşminte de iarnă. — Pe astfel de vreme şi pe un asemenea şlep!...

Dar Şelihov nu-i luă în seamă.

— Lăsaţi-mă, trîndavilor!...

Însoţit de ceata gălăgioasă a vîslaşilor şi a lucrătorilor săi, dornici de odihnă şi de o ciorbă fierbinte cu varză într-o izbă încălzită, Şelihov se îndreptă spre casa încăpătoare a lui Luka Ivanovici Şebalin. Şelihov îl socotea pe Luca Ivanovici drept unul dintre rarii săi prieteni neguţători. Asociindu-se cu el, Şelihov făcuse, cu zece ani în urmă, prima sa călătorie pe mare de la Kamciatka pînă în insulele Kurile, pe vechea corabie „Sfîntul Pavel".

2

Cînd se apropie de Cercul Polar, Lena, cu apele-i adînci, devine năbădăioasă. Îşi ascunde albia principală în numeroase meandre, şi-i ameninţă pe navigatori cu o mulţime de ostroave, cu nume şi fără nume, care-şi schimbă şi forma şi întinderea după fiecare revărsare de ape, de nu le mai poţi recunoaşte. Iakutsk sau orăşelul Lena, cum îi spuneau ruşii aşezaţi pe rîul Lena la începutul secolului al XVII-lea, se întinde pe nişte dealuri, pe malul stîng al braţului principal Korabelnîi.

De aceeaşi vîrstă cu marile oraşe de peste ocean ca Boston, Philadelphia, New-York, Iakutskul creştea încet şi greu. Ziduri înalte de lemn, pe alocuri chiar un simplu gard cu vreo zece turnuri, prevăzute cu tunuri încercuiau vreo patru, cinci sute de izbe de lemn. La fiecare cinci ani, jumătate sau chiar întregul oraş ardea şi era clădit din nou cu braţele de „voinicii lui Ermak" din mijlocul cărora se ridicaseră vitejii exploratori ruşi din veacul al XVII-lea: Semeika Dejniov,

Mihai Staduhin, Vasili Poiarkov[1]), Vladimir Atlasov[2]). Braţele acestor oameni ridicau de fiecare dată cu îndîrjire orăşelul din scrum. Inimile faimoşilor viteji erau îndreptate întotdeauna spre căile maritime şi descoperitorii pămînturilor necunoscute treceau din Oceanul Îngheţat în cel Pacific, spre Kamciatka, insulele Kurile şi ţărmurile de nord-vest ale Americii.

În tot oraşul nu se afla decît o singură clădire de piatră, cu un şir de prăvălii şi cu dugheni strîmte ca nişte vizuini în care îşi vindeau marfa neguţătorii băştinaşi sau de prin alte meleaguri. În zilele limpezi, geroase, se vedeau de pe turnurile oraşului semeţindu-se spre miazănoapte vîrfurile fără nume, ale Munţilor Verhoianskului, aurite de soare. Din partea aceea, locuitorii orăşelului se aşteptau mereu la atacurile războinicilor ciukci sau ale iakuţilor nomazi din tundră.

Prin munţi de gunoaie şi murdării, care însemnau hotarele dintre curţile izbelor aşezate fără nici o rînduială, Şelihov ajunse cu ceata sa pînă la casa neguţătorului Şebalin care, spre deosebire de celelalte clădiri ale orăşelului, avea două caturi. Primul cat, cu ferestruicile mici acoperite cu burduf de reni, abia se zărea deasupra pămîntului.

În faţa pridvorului stăteau nişte sănii lungi din Kolîma. Legat de un par, se afla lîngă ele atelajul alcătuit din nouă cîini mari. Păreau şi mai fioroşi din pricina ochilor albi, rari la cîini, trăsătură caracteristică a rasei din Kolîma, cei mai buni cîini de tracţiune din tot nordul.

Fără a lătra, cîinii săriră şi, arătîndu-şi colţii strălucitori de lup, se strînseră grămadă, vrînd parcă să arate că spre izba unde stătea stăpînul lor, nu se putea trece.

— Ce noroc! Îi cunosc eu pe cîinii ăştia! Bara-

---

[1]) *Vasili Poiarkov*. A organizat prima expediţie în bazinul Amurului. (N. red. rom.)

[2]) *Atlasov Vladimir* (mort 1711) — om de încredere al unor neguţători din Anadîr, a organizat o expediţie în Kamciatka. A furnizat primele date preţioase asupra Kamciatkăi şi insulelor Kurile. (N. red. rom.)

nov e oaspetele lui Luka Ivanovici, — se bucură Şelihov, oprindu-şi ceata, care, încurcată, căuta cu ochii în jur vreun par sau un băţ. — Lupii cu ochi albi tot nu vor lăsa pe nimeni în izbă la Alexandr Andreevici, îi cunosc eu bine... Ehe-i, unde sînt stăpînii ? — strigă Grigori Ivanovici.

Fata iakută, o kortomnă, care ieşi în pridvor, nu putu să astîmpere cîinii. Aceştia nu-i luară în seamă strigătele pînă ce nu apăru în pridvor, împreună cu gazda, Baranov, stăpînul atelajului, un om uscăţiv şi palid, de statură mijlocie. Ochii ageri îi scînteiau de veselie şi şagă.

— Grigori Ivanovici, ce vînt te aduce pe aici ?— îl salută el pe corăbier. — Intraţi, intraţi, nu vă temeţi, — spuse Baranov aruncînd o privire mulţumită spre cîinii săi care se liniştiră într-o clipită. — Culcat, Dobrînea ! — strigă el către căpetenia atelajului, care începuse să mîrîie neîncrezător.

— Poftiţi în sufragerie, în sufragerie ! Trebuie să fiţi înfometaţi şi înfriguraţi, că veniţi de la drum, — spuse Luka Ivanovici Şebalin, lăsîndu-şi oaspeţii să treacă pe lîngă el. — Pentru oaspetele nostru drag, Alexandr Alexeevici, am pregătit pelmeni [1]) şi colţunaşi cu peşte şi gîşte şi lebede şi tot soiul de peşte. Iar acum dumnezeu mi-a trimis o nouă bucurie, a sosit şi Grigori Ivanovici, prieten scump, cu vînătorii săi... Ei, stăpînă a casei, primeşte-ţi oaspeţii !... — se agita vesel Şebalin.

Intrînd în catul de jos al casei, oamenii din ceata lui Şelihov se închinară în faţa icoanelor cu chipuri nedesluşite de sfinţi, aflate în colţul dinspre răsărit al sufrageriei şi apoi se aşezară la o masă lungă.

— Mîncaţi şi beţi, oaspeţi din Irkutsk, oraş de frunte, şi nu ne luaţi în nume de rău dacă, trăind pe aceste meleaguri depărtate, nu v-am fost cu ceva pe plac ! — răsună glasul plăcut de bas al lui Şebalin, care făcu înconjurul mesei cu plosca plină cu rachiu de moroşka [2]), nemaiştiind cu ce să-şi ospă-

---

[1]) *Pelmeni* — colţunaşi umpluţi cu carne. (N. trad.)
[2]) *Moroşka* — plantă cu fructe de culoare galben-roşcată, parfumată, asemănătoare cu zmeura ; creşte în Nord. (N. red. rom.)

teze musafirii sosiţi pe neaşteptate. — Cîntaţi, jucaţi, întoarceţi casa pe dos. Nu trăim decît o singură dată pe acest pămînt, fraţilor... Pe-tre-ceţi! — stăpînul casei puţin cam cherchelit răspîndea veselia în jurul său.

Şelihov era foarte bucuros de întîlnirea sa cu Baranov, care părea un neguţător nomad din alte vremuri. Mînat de patima de a călători şi de a străbate mereu drumuri noi, Baranov întemeiase cîteva depozite printre popoarele depărtate ale Siberiei, pe peninsula Ciukotka şi mai jos, pe malurile rîului Anadîr — atît de năbădăios în regiunea de munte. Cu prilejul călătoriilor sale prin Ciukotba şi Kamciatka, Şelihov îşi putuse da seama de încrederea şi preţuirea de care se bucura numele lui Baranov.

Cu cîţiva ani în urmă, înfiinţase la Irkutsk în tovărăşie cu un neamţ, Laxman, „consilierul mineralog al cabinetului majestăţii sale", prima fabrică de sticlă din Siberia de pe. vremea aceea. Chiar înainte de a pleca din Irkutsk, Şelihov aflase printre altele că Laxman, folosindu-se de lipsa îndelungată a lui Baranov, ceruse, printr-o întîmpinare depusă la cancelaria guvernatorului general, ca fabrica să-i fie încredinţată numai lui pe temeiul unor socoteli din care Baranov ieşea datornic.

— Lucru-i hotărît, Alexandr Andreevici, o ştiu de la un om de vază! — spuse Şelihov punînd la o parte ceaşca cu votcă. — Neamţul Iakobi i-a dat neamţului Laxman întreprinderea ta. Nu sîntem în măsură, noi, oamenii ruşi, să facem afaceri cu nemţii. De bătut i-am bătut şi-i vom mai bate la nevoie, dar în negoţ neamţul ne duce de nas... Nu fii supărat pe mine pentru vestea neplăcută pe care ţi-am dat-o, dar poate că prin ea domnul dumnezeu ne-a legat prin acelaşi fir...

— Ne-a şi legat, gata? — surîse Baranov.

— Ne-a legat, ţi-o jur pe cruce, ne-a legat pe veci! — strigă înfierbîntat Şelihov. — Ţi-a trimis un necaz şi prin asta ne-a legat. De oameni ca tine, Alexandr Andreevici, am mare nevoie în Slavorosia...

— Unde?

— În Slav... în America, vreau să zic. Am mare nevoie, — se îndreptă Şelihov.

— În Ame-ri-ca! — lungi vorba Baranov dezamăgit. — E ţară străină şi n-am nevoie de ea. Credeam că ai descoperit tu un pămînt nou şi l-ai numit Slavorosia... Dacă ar fi aşa, m-aş încumeta...

— Aşa şi este, — spuse cu înflăcărare corăbierul şi începu să povestească foarte încîlcit că era vorba de o ţară care încă nu exista, dar care va lua fiinţă, dacă vor porni să orînduiască viaţa pe acolo...

Încălzit de vin, Şelihov îşi dădu deodată seama că nici el nu ştia încă prea bine ce putea să reprezinte pentru Rusia şi pentru el, pămîntul descoperit. Baranov pricepu şi spuse împăciuitor:

— Nici tu, Grigori Ivanovici, n-ai ajuns încă să-i ştii toate rosturile. Dă-mi un răgaz, mă duc pe la depozitele mele, pe la ciukci şi koreaci şi apoi voi chibzui ce-i de făcut cu treaba de care-mi vorbeşti... Umblă zvonul că slujbaşii mei nesocotind opreliştea s-au apucat să-i deprindă cu votca pe păgîni şi iată că ciukcii s-au îmbătat şi mi-au jefuit depozitele. Mi-au prădat toate bunurile şi nu-i nădejde de vreo despăgubire. Acum, zici că şi Laxman şi-a însuşit fabrica. Aşa că, precum se vede, am rămas sărac cum m-a născut mama: fără păcate, dar gol-goluţ.

— Nu precupeţesc banii, — spuse Şelihov. — Banii... ce sînt banii — pfui! Cere tot ce vrei, nu mă calicesc...

— Aceasta este şi părerea mea, cheia înţelegerii nu stă în bani, — urmă Baranov. — Dar n-am chef să intru slujbaş la bătrîneţe, să joc cum îmi cîntă altul...

— Alexandr Andreici! — dădu din cap Şelihov mustrîndu-l. — Nu mă cunoşti oare?

— Cu tine, Grigori Ivanovici, cred că o să mă înţeleg, dar neguţătorii, companionii tăi, barosanii din Irkutsk, Golikov şi Lebedev — br-rr! Mă vor lega de mîini şi de picioare...

— Eu sînt stăpînul! — strigă trufaş Şelihov. — Nu ei, ci eu îi voi lega, îi voi vîrî în sac şi-i voi arunca în mare!...

— Nu te mai lăuda, înainte de a porni la luptă, voievodule — aşteaptă să te lauzi cînd te vei întoarce! — zîmbi Baranov şi se ridică de la masă spunînd: — Mă duc să mă culc. Plec în zori să nu pierd vremea... Dacă dă dumnezeu, ajung înainte de luna iunie pînă la Verhoiansk pe Ian. Petrec vara acolo, iar în septembrie, cu ajutorul domnului, pornesc spre Indighirka, Kolîma şi mai departe la ciukci în Ciukotka şi la iukaghiri spre Anadîr. Am de străbătut nenumărate verste... Dacă rămîn în viaţă, peste vreo doi, trei anişori mă întorc din raita asta la Irkutsk şi atunci, Grigori Ivanovici, om sta de vorbă despre toate.

Baranov îl bătu prieteneşte pe umăr pe corăbier şi folosindu-se de faptul că atenţia gazdei şi a mesenilor era prinsă de cîntece şi jocuri, ieşi încetişor din sufragerie şi se duse sus în odăile de musafiri.

Şelihov rămase la masă cufundat în gînduri. Da, Baranov pare-se trebuia să străbată mii de verste pe uscat prin tundră, ca să ajungă la o hotărîre! Nu-i rămînea altceva de făcut decît să aştepte, şi la rîndul lui, să străbată şi el alte mii de verste, de data aceasta peste ocean, către America.

3

Ecaterina a II-a visa de mult la o a treia capitală a imperiului, la Constantinopole, unde-l va înscăuna pe nepotul ei Kostenka, pe tronul Greciei. Nemţoaica cea cumpătată se lăsă amăgită de Potiomkin cu acest miraj. Pînă la urmă din toate cele puse la cale nu ieşi nimic, iar Rusia, după pacea încheiată cu Turcia la Kuciuk-Kainargi, se trezi năpădită de numeroşi refugiaţi greci. Ucraineanul Alexandr Andreevici Bezborodko, sfetnic apropiat al tronului, povăţuitorul împărătesei în sforăriile politice, care dezvăluind lui Paul, moştenitorul tronului, cele mai tăinuite planuri ale ocrotitoarei sale, avea să dobîndească cele mai de seamă funcţii, prefăcu vioiul orăşel ucrainean Nejin, ce-i fusese dăruit cu toate drep-

turile feudale, într-un adăpost al întreprinzătorilor refugiaţi greci.

Unul dintre aceşti venetici, un macedonean înfipt, anume Evstrat Ivanovici Delarov, cîştigă bunăvoinţa marelui demnitar împărătesc şi cu ajutorul acestuia, ajunse pînă în Siberia Răsăriteană.

Evstrat, căruia pe ruseşte i se zicea Istrat, fu atras de povestirile despre aurul aflat în Siberia. Dar cînd ajunse la Irkutsk, Delarov văzînd cum stăteau lucrurile, îşi schimbă repede părerile în privinţa mijloacelor de îmbogăţire. Aurul dobîndit în desişul taigalei prin vitejia şi neînfricarea singuraticilor căutători de aur i se păru prea îndoielnic şi primejdios acestui om venit din Grecia — o ţară lipsită de păduri. In patria sa, Delarov îşi cîştigase traiul cu pescuitul chefalilor şi al delfinilor în marea Ionică, dar aici se putea descurca mai uşor cu blănurile. Stătu omul şi chibzui. Vînătoarea de animale de mare pe lîngă ţărmurile Kamciatkăi şi în ţările de peste mări, descoperite de vînătorii siberieni — iată o adevărată îndeletnicire, care putea duce la avuţie! Şi isteţul macedonean îşi înlocui povestirile despre priceperea şi vitejiile sale în căutarea aurului cu alte istorisiri şi mai năstruşnice despre vitejiile şi priceperea încercatului corăbier Evstrat Ivanovici Delarov. Şi orice ar fi povestit, putea trece drept adevărat, de vreme ce Bezborodko, în hîrtiile pe care i le încredinţase, spusese: „Nu veţi greşi dacă vă veţi bizui pe acest om şi îl veţi îndatora mult pe acela care se interesează de soarta lui“.

Fireşte, Delarov, alegîndu-şi o nouă cale de îmbogăţire, se duse la neguţătorul-corăbier şi ceru o slujbă, dar nu izbuti să-i cîştige încrederea. După cîtva timp, Selivonov, un politician pătrunzător şi dibaci, îi sugeră lui Şelihov că grecul, dacă va fi folosit ca administrator al aşezărilor ruseşti din America, va putea aduce întreprinderii sprijinul lui Bezborodko. Iar Bezborodko era conducătorul cancelariei unde veneau jalbele trimise ţarinei. Mai curînd sau mai tîrziu, Şelihov va trebui să treacă şi el pe la acea cancelarie şi, cine ştie, poate i se va deschide

astfel calea spre bunăvoinţa împărătesei, deosebit de îngăduitoare faţă de supuşii credincioşi ai Bosforului.

Într-un fel sau altul, învoiala între Şelihov şi Delarov fu încheiată fără ştirea celorlalţi companioni. Delarov îşi luă sarcina de a conduce corabia pe mare, iar la sosirea în America de a prelua postul de administrator principal cu o leafă de trei mii de ruble pe an, pe lîngă patru părţi din cîştigurile dobîndite la vînat şi pescuit, fără nici un scăzămînt.

— Dacă, ferească dumnezeu, din pricina istovirii cailor sau din alte pricini, toată încărcătura care trebuie trimisă în America nu va ajunge în ţinutul Ohotsk, pînă la douăzeci iunie, după sărbătoarea sfintei treimi, să rupi zapisul învoielii noastre, Istrat Ivanovici. Şi află că dacă n-o vei face, nu mă voi da înlături să vestesc prin toată Siberia că nu eşti bun de nimic, — spuse Şelihov în clipa plecării spre Ohotsk, curmînd fără cruţare pălăvrăgelile lui Delarov despre primejdiile navigaţiei în mările Egee şi Neagră. — Ai asemuit băltoacele tale cu Oceanul de răsărit! „Tărăgăneala e ca o moarte fără întoarcere", zicea marele împărat Piotr Alexeevici, iar noi trebuie neapărat să ducem în vara aceasta merinde celor de peste ocean.

Asigurîndu-şi sprijinul lui Selivonov, pentru a căpăta din depozitele cîrmuirii de la Ohotsk materialele şi echipamentul trebuincios aşezărilor de peste mări şi anume: ancore, cupru, parîme gudronate pentru corabie, Şelihov nu se putu hotărî să încredinţeze noului administrator însărcinarea de a le lua în primire pe temeiul poruncii scrise. Şelihov ştia cu cine va trebui să aibă de-a face Delarov la Ohotsk. Acolo se afla Koch. Fără îndoială, acest Koch va şti să-l trimită cu mîna goală peste ocean pe grecul îngîmfat, iar porunca scrisă s-o înapoieze la Irkutsk împreună cu o poveste plină de bîrfeli prin care să arate de ce n-o îndeplinise. Atunci, în ochii contemporanilor şi ai posterităţii, Grigori Şelihov va rămîne

singurul vinovat pentru pieirea ruşilor lăsaţi pe insulele americane şi pe continent.

Mînat de aceste gînduri, nemaiţinînd seama de faptul că trebuia să rămînă la Irkutsk pentru a fi de faţă la judecarea pricinii cu companionii săi, unde întreaga-i avuţie era în joc, Grigori Ivanovici se hotărî să lase tot şi să plece la Ohotsk pentru a supraveghia singur echiparea lui „Sviatiteli" şi a trimite corabia înapoi la Cîhtac. Se înţelese cu Delarov ca acesta să pornească la drum peste două săptămîni, după dezgheţ, cînd vor mai scade apele. Delarov urma să aducă şi încărcătura grea, precum şi sarea, dinainte pregătită la Ust-Kut. Pornind la drum îndată după începerea dezgheţului, Şelihov nu se încumetă s-o ia, de teamă să nu se ude şi să se strice. Şi aşa avusese destul de furcă cu împachetarea prafului de puşcă în saci de piele, băgaţi în butoiaşe de cîte două puduri fiecare.

Şelihov ajunse la Ohotsk abia la începutul lui iunie, biruind şi furia dezlănţuită a primăverii siberiene din tundră şi taiga şi numeroase alte piedici. La Ohotsk repară şi lansă pe apă corabia care o lăsase pe şantierul naval în timpul iernii. Apoi rămase să-l aştepte din ce în ce mai nerăbdător pe acela căruia trebuia să-i încredinţeze pămîntul descoperit.

Asesorul Gotlieb Koch, care fusese întărit în postul de comandant al portului Ohotsk, află deîndată de sosirea lui Şelihov. Koch era încîntat că Şelihov îi cădea iar în mînă. De data aceasta îl va jumuli cum se cuvine pe neguţătorul care refuzase să împartă prada cu el!

Cînd Şelihov veni la cancelaria portului şi-i înmînă o hîrtie, Koch, crezînd că e vorba de o cerere, îi aminti perfid:

— Ai o mică datorie, Grigori Ivanîci.

— Dacă vi se cuvine, nu mă voi da înlături s-o plătesc, — răspunse liniştit corăbierul. — Numai că de data aceasta n-am venit să cer nimic. Excelenţa sa generalul locotenent Ivan Varfolomeevici Iakobi vă porunceşte... — şi adăugă, pentru a mări efectul,

— ca potrivit planurilor împărăteşti, să-mi daţi la preţ oficial, pentru corabia mea care pleacă în America, cinci sute de puduri de făină de secară, optzeci de puduri de ancore, patruzeci de puduri de aramă roşie în ceaune şi foi şi două sute de puduri de parîme pentru corabie, toron de cablu şi alte funii. N-o să vă mai obosesc cu citirea celorlalte mărunţişuri...

Uimit, Koch rămase cu gura căscată. Îşi vîrî nasul în scrisoare şi văzu iscălitura lui Iakobi.

Înfăţişarea corăbierului arăta cît de mult se schimbaseră lucrurile. Koch nu aflase de această schimbare şi nici n-o pricepea. Îl văzu pe Şelihov scoţînd foarte încet o hîrtie din manşeta adîncă a mînecii jachetei de postav verde închis. Grigori Ivanovici îşi făcuse jacheta la Irkutsk după uniforma care se păstrase în flota rusească încă de pe vremea lui Petru şi purta un stilet, cît o jumătate de paloş. „E un pirat, nu un neguţător. Şi pe unul ca ăsta nu-l poţi jumuli", îşi spuse Koch dezamăgit. Dar, amintindu-şi de uniforma cusută cu aur şi de împuternicirile lui Billings, care i se păreau mai impunătoare, se hotărî totuşi să nu se lase.

— Tot ce se găseşte prin depozite, — spuse el, — e la dispoziţia căpitanului Billings pentru nevoile sale...

— Ca să facă schimb cu vulpi argintii ?... Ştiu, dar se ştie şi la Irkutsk ! — respinse cu hotărîre Şelihov încercarea lui Koch de a se ascunde în spatele lui Billings. — Excelenţa sa cunoaşte nevoile lui Billings şi de aceea a şi scris : „Se va da corăbierului Şelihov dreptul de a alege singur din depozite cele de trebuinţă arătate în porunca scrisă".

Koch îl învălui încă o dată cu privirea pe neguţător şi nu mai îndrăzni să se împotrivească poruncii guvernatorului general.

Peste o săptămînă, Şelihov încărcă toate materialele alese, pe corabia care aştepta în rada portului.

La încărcarea corabiei lucra un artel alcătuit din oameni fără nici un căpătîi, pe care-i adunase corăbierul. La Ohotsk, pe vremea cînd începea naviga-

ția, numărul acestora trecea de o sută și ceata lor slobodă și neastîmpărată, era o puternică mărturie a ciocnirilor de neînlăturat cu legile aspre din acele vremuri. Mai mult de jumătate din gloata acestor vagabonzi aveau nările smulse de cleștele călăului. Mulți purtau plete lungi ca să-și acopere urechile tăiate și rareori se găsea vreunul care să nu poarte stigmatele de ocnaș sau de surghiunit, pe umerii goi, în zdrențe. Oamenii aceștia erau porecliți „hrapi" dar nimeni nu protesta și nu socotea acest nume ca o jignire. Se întîmpla uneori ca unul să ceară un preț mai mare pentru munca lui, vrînd să scape de vreun jupîn care nu-i era pe plac. În schimb, dacă se încumeta cineva să-i întrebe de ce purtau îngrozitoarele stigmate, arareori scăpa întreg. Și mulți avură de suferit din pricina acestei curiozități nelalocul ei.

Autoritățile din Ohotsk, după cîteva cazuri grave rămase de pomină, cînd încercaseră să se amestece în viața hrapilor, renunțaseră de a mai căuta să se atingă de cei înfierați. Părțile se întîlneau și se despărțeau fără a se mai lua în seamă.

Șelihov îi cunoștea bine pe acești oameni. Încă înainte de Cîhtac, făcuse cu ei cîteva călătorii pe mare, la Kamciatka și pînă în insulele Kurile, pe corăbii ușoare, care pluteau numai pe lîngă coastă. Oameni mai de nădejde ca hrapii — gata să înfrunte primejdii și lipsuri — nu se găseau.

În răstimpul atît de scurt al verii nordice, locuitorii Ohotskului găseau tot felul de treburi : pescuitul, cositul fînului, repararea izbelor, la care nu te puteai lipsi de hrapi. Cunoscînd aceasta și știind că la Ohotsk, în toiul verii, nici cu bani nu poți găsi mînă de lucru liberă, Șelihov, îndată după sosirea sa la Ohotsk, tocmi vreo cincizeci de oameni, dornici de a călători pe mare.

— Să-mi dați ascultare, — le spuse el. — Să nu căutați să mă părăsiți, să nu vă depărtați de pe țărm ; în schimb pînă la plecarea corăbiei „Sviatiteli" fie că e de lucru, fie că nu, veți primi cîte

jumătate de rublă pe zi de nas[1]) ; cei cinci deseatnici vor primi cîte o rublă, iar starostele două! Merge? — Grigori Ivanovici îşi roti privirea asupra celor adunaţi.

— Iar cei fără nas, cît primesc? — spuse unul din mulţime.

— Ar trebui să le dau cu zece copeici mai puţin, dar treacă de la mine, — glumi Şelihov, — vor primi la fel ca şi ceilalţi. Numai luaţi seama, mujicilor, să lucraţi cu sîrg. Pentru hoţie sau dacă se vor uda mărfurile o să vă smulg şi ce v-a mai rămas din nas... Caravana trebuie să sosească dintr-o clipă în alta.

Încărcarea materialelor luate cu sila de la Koch se sfîrşi cît se poate de bine. Şelihov o punea pe seama experienţei sale îndelungate şi îi părea rău că Delarov nu era de faţă. Ar fi avut prilejul să-l înveţe cum trebuie să lucreze. Nici o bucată de metal, nici o mărgea, nici un şir de mărgele mici de sticlă, nu căzu în apă. Sacii cu făină şi butoiaşele cu praf de puşcă fură trecute peste grind şi rînduite pe punte fără nici o pagubă, ceea ce nu se mai pomenise pînă atunci! De cînd lumea, în portul Ohotsk încărcarea corăbiilor neguţătorilor prilejuia tot felul de şiretlicuri iscusite ale „lepădăturilor“, care îşi mai rotunjeau printr-o piraterie făţişă, jalnica simbrie primită pentru munca lor grea şi plină de primejdii. Dar de data aceasta, pe grindurile de la gurile Ohotei, pe stîncile de piatră de pe ţărm, care închideau ieşirea în largul oceanului, hrapii, la cea mai mică primejdie, fără a mai aştepta îndemnul stăpînului, săreau fără şovăire pe bolovani şi riscîndu-şi viaţa, înghiţind apă, treceau pe braţe şi pe umeri bărcile mari şi luntrile grele printre vîrtejurile care clocoteau peste pietrele din fundul mării.

Nici de data aceasta corăbierul nu preţui cum se cuvine purtarea neobişnuită a hrapilor la încărcarea corăbiei. Nu încercă să înţeleagă de ce se arătaseră

---

[1]) Expresia rusească „o rublă de nas“ este echivalentă cu expresia „o rublă de căciulă“. Jocul de cuvinte este legat de faptul că hrapii aveau nările rupte. (N. red. rom.)

atît de credincioşi oamenii aceştia. Şelihov puse iuţeala şi desfăşurarea fără greş a încărcării pe seama preţului bun pe care-l plătise, a priceperii sale şi a ochiului său de stăpîn.

Întîmplarea şi norocul care-l îmbogăţiseră începură să-l ameţească. Trăind în mijlocul unor oameni care vedeau fericirea numai în agonisirea nesăţioasă şi zgîrcită a fiecărui ban — copeica păzeşte rubla — Grigori Şelihov simţea un adînc dispreţ pentru ei. De nobili nu se apropia. N-avea nici prilejul şi nici nu voia să se ploconească. Astfel, în singurătatea sa, ajunse tot mai des să se asemuiască în gînd cu un cedru solitar, înfruntînd furtunile mărilor, pe care îl văzuse cîndva, pe ţărmul pustiu al Americii.

Vîrful cedrului începu să uite ce datora rădăcinilor şi lăstarilor de jos, care-l legau de pămînt.

În pustietatea sălbatică a răsăritului depărtat al Rusiei de la sfîrşitul veacului al XVIII-lea, printre oamenii simpli din Siberia, se răspîndi repede şi crescu faima viteazului corăbier Grigori Ivanovici Şelihov, descoperitor de pămînturi noi. Mulţi nădăjduiau să-şi găsească un adăpost, să scape de înjosire şi de pîrdalnica de sărăcie, în necunoscuta ţară, nou descoperită, liberă. „Acolo vom răsufla, vom trăi fără biruri şi fără încuviinţări de aşezare". Alţii vedeau în izbînda lui Şelihov şi a celor dintîi tovarăşi ai săi de gînduri şi isprăvi, înfăptuirea visurilor şi a năzuinţelor lor tainice — „căci pe noi domnul nu ne-a oropsit, avem putere, bărbăţie şi minte, o să avem şi noi parte de viaţă". Mulţi oameni din popor căutau un prilej de a lua parte la acţiunea lui Şelihov pentru ca munca lor plină de osîrdie şi curajul lor să întărească munca celor o sută de viteji ai lui Şelihov, care răzbiseră pînă în America. Aceşti oameni visau să desţelenească, să gospodărească şi să apere în folosul Rusiei, noile pămînturi din America.

4

La început, hrapii şi stăpînul lor fură mulţumiţi unii de alţii. În fiecare seară Şelihov le plătea, dîndu-le cîte o jumătate de rublă pe zi, chiar în zilele cînd oamenii nu lucrau ci stăteau culcaţi pe nisip sub razele soarelui palid sau, mai deseori, sub bărcile pe care le răsturnau pe vreme de ploaie. Hrapii refuzau cu stoicism cele mai atrăgătoare propuneri ale locuitorilor din Ohotsk. «O să munceşti pînă în ziua „schimbării la faţă" şi iarna o să te ţiu pe mîncare şi pe căldură». Refuzau şi ofertele şi mai ispititoare ale oamenilor lui Billings care voia să întocmească echipaje pentru corăbiile expediţiei ce urma să plece spre insulele Aleutine.

— Sîntem gata să mergem pînă la capătul pămîntului, dar nu sub comanda unui corăbier în uniformă — răspundeau hrapii, spre marea mulţumire a lui Şelihov. În fiecare seară, după ce-şi primeau simbria, se îmbulzeau în cîrciuma Rastopîrihei ca să asculte „privighetoarea".

Încercatul corăbier Prohor Zaharovici Pianîh purta această poreclă.

Coborîtor din pădurarii din Vologda, care la sfîrşitul secolului al XVII-lea ajunseseră, sub conducerea lui Vladimir Atlasov, pînă la Kamciatka şi descoperiseră această ţară plină de vulcani, Pianîh se socotea rus get-beget, deşi după înfăţişare se vedea limpede că în vinele sale curge şi sîngele itelmen al mamei. De sub fruntea-i bombată apăreau nişte ochi mari, căprui, de culoarea fructelor de cedru. Pletele blonde, deasupra feţei galbene, ciupite de vărsat, cădeau pe umerii înalţi ai trupului scund cu pieptul mai mult lat decît lung.

Pe umerii săi vînjoşi, „puntea de sus", cum le zicea el, Prohor Zaharovici ridica uşor „un sfert de sare", adică un sac de zece puduri şi îl urca pe bordul corăbiei păşind pe o scîndură ce se clătina. Luînd în spinare trupul unui cerb ucis la vînătoare, sărea fluierînd ca un botros peste pîraiele adînci, în

care apa clocotea, şi care brăzdau poalele vulcanilor mici în erupţie şi mergea în chipul cel mai firesc. De oamenii cu care nu voia să stea de vorbă, se descotorosea dînd din umeri. Se făcea că nu înţelegea despre ce era vorba şi recurgea la limba itelmenă, şuierătoare, pe care n-o ştiau prea mulţi.

Pe coasta Mării Ohotsk pînă la Ghijighinsk şi pe amîndouă ţărmurile Kamciatkăi, cel de răsărit şi cel de apus, toţi de la mic la mare, îl cunoşteau pe Prohor Zaharovici Pianîh şi în orice izbă sau iaranga era primit cu drag, ca un oaspe de vază. Nimeni nu ştia mai bine ca Pianîh să lumineze bezna locuinţelor întunecoase din Pripolearie cu atîtea istorisiri despre drumeţiile şi năstruşnicele păţanii de pe întinderile Oceanului Mare.

Aşteptînd să se înapoieze pe mare în America, Pianîh îşi statornici cartierul general în cîrciuma Rastopîrihei. Prohor Zaharovici nu urmărea nici o ţintă, ci se desfăta singur la beţie cu povestirile-i plăcute şi întotdeauna găsea printre hrapi, oameni care-l ascultau cu nesaţ. Oamenii se simţeau ispitiţi de minunăţiile ademenitoare ale raiului american, pe care se lăuda că-l descoperise, mîndrindu-se că fusese cel dintîi care zărise pămîntul, căci de n-ar fi fost el, corabia ar fi trecut nepăsătoare mai departe.

— Nu-i viaţă, ci rai adevărat, — spunea Pianîh. — Peştii, jivinile îţi cad singure în mînă, găseşti sumedenie de păsări, şi apoi sînt şi unele... cenuşii, care cîntă frumos, ca privighetoarea. Plantele, cum ar fi napii noştri de pildă, le-am sădit şi cresc mari cît un cap de om. Americanii, aliuţii, ciugacii şi alţii cîţi se mai găsesc pe acolo, sînt bărbaţi înalţi, arătoşi, cu obrajii rotunji, şi trăiesc pînă la o sută de ani. Femeile, — plescăia din buze „privighetoarea", — sînt minunate! Au bărbia, pieptul şi umerii boite de parcă ar fi nişte basmale înflorate; umblă desculţe dar curate, căci se spală mai întîi cu urina lor, apoi cu apă. Le plac fraţii noştri, mai cu seamă cei blonzi şi bărboşi şi se apropie uşor de ei. S-a legat odată de mine una cu un inel de un funt în buze, care avea un os de peşte în nas, la ei toate astea-s semne

de obîrşie aleasă... Grozav de drăgăstoasă! — încheie cu gravitate Zaharîci, fără să-i pese de rîsetele celor din jur... — Bolile obişnuite nu bîntuie pe acolo, în afară de cea cu semne, boală lumească, pe care au adus-o blestemaţii de străini, vînători de balene... care se mai abat din cînd în cînd prin acele meleaguri! Sălbaticii aceştia preţuiesc mai mult ca orice ospeţia. Le place să primească oaspeţi şi să se ducă la alţii, să danseze, iar la chef cinstea cea mai mare e să-ţi dea să bei apă rece... Mai toarnă-mi, Rodionovna, un păhărel, să beau în sănătatea aliuţilor săraci cu duhul, bun trai mai e pe acolo! — şi mişcat de amintirile sale, încălzit de băutură, Pianîh arunca paharul în poala Rastopîrihei, care stătea pe o grămadă de peşte uscat, lîngă butoiul de votcă, scos în mijlocul cîrciumii.

— De ce n-ai rămas în raiul acela? Străbaţi mările ca să te îneci, — spuse starostele artelului, Luciok Hvataika, îndoindu-se de farmecele raiului american. Numele său adevărat era Luka, dar din pricina staturii mărunte şi a firii sale arţăgoase, nimeni nu-l învrednicea să-l cheme pe numele întreg. — Mereu te mînă pe drumuri neguţătorul tău Şelihov...

Pianîh dădu pe gît păhărelul care venea la rînd, îşi şterse mustăţile şi nu răspunse dintr-o dată.

— Toate astea tu nu le poţi înţelege, — bolborosi, privindu-l pieziş pe Hvataika. — Eu sînt corăbier, m-a născut maica în barcă, pe furtună, pe lîngă Kamciatka. De aceea nu mi-e dat să stau pe uscat, chiar dacă m-aş întinde cu muierile pe un culcuş de trandafiri. Pe uscat mă pîndeşte scorbutul. Dar ce, în America nu-i viaţă liberă pentru toţi? Două sute de ruble pe an primeşte simbrie oricine, chiar dacă e tot atît de prost ca tine, şi mai primeşte jumătate de parte de campanion. Grigori Ivanîci i-a făcut companioni pe toţi cei care au plecat cu el în ultima călătorie — aşa că poţi scoate încă cinci sute de ruble, dar dacă te-a făcut mama deştept, poţi ajunge şi la mia întreagă. Cinci anişori, nu-i un soroc prea mare, l-ai împlinit şi te întorci neguţător...

— Am văzut noi ce fel de negutători, din neamul nostru, ai adus înapoi, cu scorbut şi cu tot felul de vătămări, — nu se lăsa Hvataika. — O pacoste cît partea lor de companion... Nu, Prohor Zaharîci, degeaba ameţeşti lumea cu basmele tale despre America. Oare te-a plătit cineva pentru asta ?...

— Ci-cine eşti tu ? — se holbă Pianîh la Hvataika. — Ai fost în America, de-mi pui la îndoială vorbele şi mi le pîngăreşti ?

— De ce să-mi dau osteneala să ţi le pîngăresc ? — răspunse batjocoritor Hvataika, — neguţătorii oriunde s-ar vîrî, pîngăresc singuri totul, iar slujbaşii întăresc cu pecetea stăpînirii şi mai scriu că toate, cică, s-au săvîrşit după litera legii...

Sfada dintre Hvataika şi Pianîh nu se sfîrşea totdeauna cu bine. Nu o dată hrapii se văzură nevoiţi să-l scape pe firavul şi prichindelul Luciok din mîinile vînjoase ale lui Zaharîci care îşi ieşea din fire. Hrapii nu i-ar fi iertat altuia această lipsă de respect faţă de starostele lor, dar lui Pianîh nu-i făceau nimic. „Şi ce-i dacă Prohor Zaharîci bea un păhărel mai mult şi îndrugă verzi şi uscate ? Nu-l asculta dacă nu-ţi place !“ îi spuneau ei lui Hvataica, pentru a-l face să uite de bătaie.

Hrapii voiau să creadă în ţara unde curge lapte şi miere, ţara unde cei apăsaţi de povara sărăciei şi a lipsei de drepturi, vor putea răsufla în voie. Mulţi fuseseră pentru totdeauna striviţi de piatra de mormînt a ocnei. Aproape fiecare din cei „înfieraţi“ era hotărît, cînd intra în artelul lui Şelihov, să ajungă printre cei treizeci de muncitori pe care, după cum scăpase o vorbă chiar Pianîh, stăpînul avea de gînd să-i aleagă din artel, după ce-i va fi cunoscut mai îndeaproape, şi să-i ia cu el în companie. Şelihov răspîndea vestea că cea dintîi cursă regulată pe mare, care avea să lege Rusia cu Lumea Nouă, va începe prin trimiterea în America a corăbiei „Tri Sviatitelia“. Nu mai era vorba de încercări deşarte, ci de un drum larg către o viaţă liberă într-o ţară de basm, drum deschis întregului popor rus prin truda şi grija lui Şelihov.

După ruptura cu negutătorii cu care fusese asociat, în fața lui Șelihov se puse problema de a orîndui prin propriile sale puteri și mijloace, pămîntul american. La început se bucură de această situație. Avea prilejul atrăgător de a-și însuși numai pentru sine bogățiile Slavorosiei. Se părea că era de ajuns să se stabilească pe țărmurile Americii și să conducă singur toate treburile, fără a mai avea nevoie de administratori. Totuși, cumpătarea negutătorului se arătă mai puternică decît avîntul visătorului. Banii! De unde să ia bani pentru a-și atinge acest țel? Toate darurile și avuțiile pămîntului american însemnau și ele bani. Dar cum să le poți dobîndi, fără bani, înainte ca aceste daruri și avuții să se prefacă în aur adevărat?...

— Nu-ți pierde mințile, Grișata, — îl mai potolea Natalia Alexeevna pe soțul ei, cînd acesta, înflăcărat de visuri, îi împărtășea toate socotelile pe care și le făcea. — Unde s-a mai văzut ca un singur om să aibă atîta putere pentru a înfăptui o asemenea ispravă?... Ca să te așezi în America — ai nevoie de un capital, ai nevoie de oameni, iar noi cu tine...

— Iakov Stroganov împreună cu frații săi a cucerit Siberia! — striga Grigori Ivanovici cu înflăcărare, încercînd parcă să răspundă cu acest strigăt la întrebarea pe care și-o punea adesea cu privire la mijloace și oameni.

— Cînd s-a întîmplat asta? Și oare așa s-au petrecut lucrurile? Nici Ermak Timofeevici n-a cucerit singur Siberia, ci împreună cu poporul. Stroganovii au dat-o țarului, păstrîndu-și numai dreptul de a aduna iasak[1]) și de a-i pune pe iasîri[2]), să muncească în mine. Asta zic și eu că-i treabă de negutător. Te-ai găsit tu al doilea Ermak, și eu am gustat împreună cu tine din soarta lui Ermak... Îți mulțumesc! Dar nu te mai las să pui a doua oară la încercare voia domnului. Ca să prindem puteri, ne trebuiesc aripi, trebuie să agonisim avere... Nu

---

[1]) *Iasak* — impozit în natură, aplicat în Rusia țaristă unor popoare, în special celor din Siberia. (N. red. rom.)

[2]) *Iasîri* — captivi, sclavi. (N. trad.)

mai eşti atît de tînăr, ai aproape patruzeci de ani bătuţi pe muche, şi ce puteri avem?... Visuri, fumuri!...

Stînd pe malul Mării Ohotsk, cum s-ar spune, în pragul noului pămînt descoperit, şi frămîntîndu-se în fel şi chip pentru a găsi mijloacele de a pune stăpînire pe acest pămînt, Şelihov îşi amintea de glasul catifelat şi melodios al Nataliei Alexeevna şi de vorbele aspre, dar drepte, rostite de soţia sa. Natalia Alexeevna are tot dreptul de a-şi trăi restul vieţii ca o soţie de negustor de vază.

E drept, faţă de lume se ţinea el ca un adevărat stăpîn, dar putere nu avea, îi lipsea o nimica toată: banii. Toţi banii îi erau investiţi în blănurile care zăceau grămadă pe podelele magaziilor din Irkutsk. Chiar dacă judecata îi va fi prielnică, îi vor trebui vreo doi ani pentru a preface aceste blănuri în bani. Mai întîi urmau să fie trimise în China, la Moscova, la Petersburg, unde să fie vîndute, iar pînă atunci era nevoit să se descurce singur. Nici credit nu avea. În ochii negustorimii, numele lui Grigori Şelihov nu se bucura de prea multă preţuire. În America, depozitele rămăseseră goale. Iar oamenii de care avea atîta nevoie pentru aşezările din America, unde să-i găsească? Cu ce-o să-i plăteşti, Grigori Ivanovici, stăpîn al noii ţări, biet coate-goale?! Se vede că Selivonov avea dreptate: „Oricîte piei ai strînge, tot nu vor fi de ajuns pentru a ţine pămînturile noi, pe care nu le poţi alipi Rusiei decît cu ajutorul plugarilor, prin agricultură, şi al meseriaşilor prin meşteşugurile lor“. Şi aceste cuvinte ale directorului cancelariei guvernatorului nu-i ieşeau din minte corăbierului. Ca şi Natalia Alexeevna, Selivonov îşi încheia astfel toate discuţiile avute cu Şelihov de cînd îl cunoscuse: „Pe cialdoni,[1]) mujicii liberi din Siberia, n-o să-i ademeneşti să plece în America, oamenii nu caută binele fugind de bine. Trebuie să găseşti oameni nevoiaşi, care nu au ce pierde, şi să-i strîngi în jurul tău. Se găsesc cu miile prin

---

[1]) *Cialdoni* — locuitori siberieni de origină rusă. (N. red. rom.)

ţinutul nostru. Să-i aşezi cu grijă şi înţelepciune pe noile pămînturi şi atunci poate că în vreo zece ani o să le orînduieşti".

E uşor de spus „cu grije şi înţelepciune", dar cum s-o facă! Cu preţul unor mari sforţări şi jertfe, fără să-i pese de ţipetele şi jeluirile companionilor săi, lacomi de cîştig, Grigori Şelihov izbuti să aducă la Ohotsk numai praful de puşcă şi gloanţele. In Siberia, însăşi agricultura era abia la începuturile ei. Totuşi Şelihov ducea din Siberia în Alaska, străbătînd mii de verste peste ocean, seminţele unor plante necunoscute pe pămîntul american.

„...Rămîne să vă mai spun, scria el pe versoul hîrtiilor fiecărui transport oricît de neînsemnat, că ştiţi şi singuri fără să vă indic eu, timpul cînd trebuiesc făcute semănăturile după experienţa dobîndită la Kadiak. Cunoaşteţi cînd şi în ce luni să începeţi această muncă de mare folos. I-am înmînat aci jupînului Polomosnîi, trimisul vostru, sămînţa de cereale după cum urmează: secară 59 puduri, 39 funturi; ovăz 2 puduri, 4 funturi; orz 7 puduri, 12 funturi; seminţe de cînepă 33 funturi, hrişcă 23 funturi; grîu 10 puduri, 35 funturi, iar pe deasupra, diferite seminţe de zarzavaturi, ridichi, napi, sfeclă, felurite soiuri de varză, castraveţi, ceapă, pepeni galbeni, pepeni verzi. Aceleaşi seminţe au fost trimise din belşug şi părintelui arhimandrit. Priceperea voastră şi aceea a sfinţilor părinţi şi a plugarilor trimişi, vă va face să purcedeţi în această muncă de seamă cu toată grija şi după cele mai bune deprinderi".

Şelihov se îngriji să trimită peste ocean tot soiul de seminţe, în băşici duble de peşte. Insă nu arătă aceeaşi grije şi pentru puţinii plugari care numai cu braţele lor puteau să însămînţeze cu seminţe ruseşti noul pămînt descoperit.

Aurul nu rugineşte, omul, însă rugineşte din pricina lui. Bogăţia căzută din cer şi întreprinderea uriaşă înfiinţată cu ajutorul ei, stinseră încetul cu încetul în inima vrednicului cetăţean Grigori Ivanovici Şelihov amintirile vieţii pe care o dusese în

tinereţe, viaţă de hoinar, plină de lipsuri şi nevoi. O bucată de pîine dintr-o traistă de cerşetor îi redase odinioară puteri noi flăcăului Grişka, istovit de oboseala drumului, iar bordeiul fără coş al ţăranului îl adăpostise pînă la vindecare pe chipeşul Grigori scuturat de friguri.

Trimiţînd preţioasele seminţe în Alaska şi dînd îndrumări de a se semăna după „metoda cea mai bună“, pentru a-şi asigura venituri cît mai mari din cultura pămîntului, Şelihov mîine-poimîine milionar, dovedea multă nepăsare faţă de traiul oamenilor şi scria:

„În ceea ce priveşte mijloacele cu care trebuie desţelenit pămîntul cel nou, dacă boii aduşi din Kadiak nu vor fi de ajuns trebuie să fie folosiţi la început oamenii; pentru o operă atît de însemnată avem dreptul să nu cruţăm munca istovitoare a oamenilor. În ceea ce priveşte economisirea pîinii, a vitelor şi celelalte treburi gospodăreşti, am toată încrederea în voi.“

În timpul liber, la Ohotsk, Şelihov, aşteptînd caravana lui Delarov, încerca să cunoască starea de spirit a acestor „oameni nevoiaşi“ pe care Selivonov îl sfătuise să-i folosească pentru popularea Americii. Stînd de vorbă cu hrapii, fără să întrebe pe vreunul sau altul în ce împrejurări îşi pierduse urechea sau nasul, corăbierul izbuti să afle amănunte despre viaţa fiecăruia şi să se încredinţeze că artelul era gata să plece în America la prima chemare. Se dovedi că mai mult de jumătate din oameni erau cuprinşi de un singur gînd — de a găsi în ţara cea nouă un cămin şi o muncă liniştită pe un ogor paşnic. Şi astfel se părea că Şelihov aflase soluţia pe care o căuta.

„Tot ţărani au rămas în felul lor de a gîndi. Nici călăii n-au fost în stare să le smulgă dragostea de pămînt. Sînt tocmai ce-mi trebuie! se gîndi Şelihov. Dar avuţia? Nu-i treabă de mujic goana după avuţie, la ce le trebuie avuţia? Soarta lor e să are pămîntul... Dacă aş fi fost în pielea lor, n-aş fi îndu-

rat, m-aş fi făcut tîlhar şi aşa aş fi rămas pînă la sfîrşitul vieţii."

Grigori Şelihov nu era tîlhar din fire şi nici n-ar fi putut deveni, căci ţinea prea mult la viaţă şi iubea şi viaţa din jur. Dar prădalnicele apucături neguţătoreşti fireşti întreprinzătorului sau oricărui om care năzuieşte spre bogăţie, după cum zicea Hvataika, se iveau la el uşor şi nechibzuit. Această uşurinţă şi nechibzuinţă erau de neînţeles la Şelihov, un om cu vederi largi care, ca un adevărat vînător, dispreţuia banii.

„Ce năpastă, am oameni dar n-am bani; cînd ai una n-ai alta!" zîmbea corăbierul încurcat în faţa atîtor gînduri care se băteau cap în cap. „Banii aruncă în aer munţii, iar lipsa lor face praf din întreprinderi mult mai mari decît muntele. Nu-i nimic, o să ies într-un fel din încurcătură, n-o să mă las, n-o să mă fac de ruşine. O să le scriu celor din America şi o să le cer să mă înţeleagă; dacă se vor arăta nemulţumiţi, mi-e totuna, jalbele de peste ocean nu vor ajunge pînă aici..."

Gîndurile lui Şelihov se opriră, în cele din urmă la lucrătorii tocmiţi. Stăteau toată ziua tolăniţi pe nisip şi mai rîdeau de „ochianul" lui, cu care scruta zilnic toate dealurile în aşteptarea caravanei. Ce le pasă lor? Stau lungiţi cît e ziua de mare, pînă ce se tîmpesc deabinelea, iar seara primesc cîte cincizeci de copeici, îşi potrivesc hainele şi se duc la cîrciumă să bea bănuţii munciţi de stăpînul lor... Nu-ţi pare rău să cheltuieşti cincizeci de copeici pe zi pentru un om vrednic, dar să scoţi în fiecare zi cîte treizeci de ruble pentru nişte trîntori, adică o mie de ruble pe lună — s-avem iertare! „Dacă mai merg mult lucrurile aşa, pot să-mi pierd şi nădragii, nu numai pămîntul cel nou... Chiar mîine le voi spune: basta!"

A doua zi de dimineaţă, Şelihov ieşi pe malul mării şi fără prea multe ocoluri dădu de ştire lucrătorilor:

— Fraţilor, desfiinţez artelul!... Am încredinţat caravana unui om netrebnic. Nu va sosi atît de

curînd, iar eu nu vă mai pot plăti pentru aşteptare pînă la plecarea vasului „Tri Sviatitelia“, potrivit învoielii pe care am încheiat-o. Deîndată ce va sosi caravana, tocmesc pentru încărcare tot artelul, pînă la ultimul om, şi aşa cum ne-am învoit, cîte cincizeci de copeici pe zi... Pentru ziua de astăzi, vă mai plătesc, treacă de la mine. Altă pagubă să n-am!

— Hiii...! — scoase tîlhăreşte Hvataika un şuierat asurzitor. — Vă daţi acum seama cine avea dreptate, eu sau Prohor? Cîrpe sînteţi, nu oameni! Aţi visat să ajungeţi în America... şi acum neguţătorul o să vă arate el America! E un adevărat binefăcător: o să ne primească iar cînd o să aibă nevoie de spinările noastre, dar pînă atunci ce-o să halim? Ne-ai mai răsplătit o dată, cînd te-am adus îngheţat la muierea ta, ehei măi... bogătanule! Dar ce să mai stau de vorbă cu tine, lupul ce-i vinovat cînd sfîşie oaia? Neguţătorul tot neguţător rămîne, — o mîrşăvie!...

— Nu mai bate cîmpii! — strigă corăbierul la Luciok, nevrînd să-l lase să stîrnească patimile. — Veniţi încoace să vă luaţi banii! — Dîndu-şi seama că hrapii, aflînd de hotărîrea sa s-ar putea răzvrăti, Şelihov îşi luase cu el pistolul, cînd ieşise să vorbească artelului.

Dar faţă de legăturile aproape prieteneşti care se înfiripaseră între stăpîn şi muncitori, hotărîrea lui Şelihov păru atît de neaşteptată încît mulţi o luară drept o încercare a încrederii lor în stăpîn şi a puterii lor de jertfă. De aceea tăcură auzind strigătele lui Hvataika. Ba unii încercară chiar să-i oprească sudalmele:

— Destul, destul, Luciok... Mare lucru cincizeci de copeici. Dar adevărul ce ni-l spui, ne doare...

Oamenii luară în tăcere ultimele cincizeci de copeici şi nepăsători, cu un surîs sfios, fără a se uita înapoi, dispărură în primitoarea şi tihnita cîrciumă de pe deal a Rastopîrihei.

— Dă o oca, Rodionovna! — îşi aruncară ei pe

tejghea ultimii cincizeci de copeici. — Pentru rest mai dă o ciorbă de varză cu carne...

Cei mai cumpătaţi spuseră mohorîţi:

— Pentru cincizeci de copeici, să ne dai cîte o oca timp de o săptămînă.

— Bine, — răspunse cu glasul răguşit Rastopîriha mulţumită, adunînd bănuţii de cincizeci de copeici care-i cădeau. — Ce beţi, amărîţilor?

— Ne bem norocul!

— Norocul îl mai găsiţi voi! Cît timp nu v-aţi băut libertatea, mai petreceţi!

Nu, nu-şi vor pierde libertatea, iar cînd vor ajunge în America, îşi vor găsi şi norocul.

Totuşi, după o săptămînă, îşi dădură cu toţii seama că le era sortit să rămînă cu vechiul noroc. Bunul plac al stăpînului, dovedit în chip atît de grosolan şi de samavolnic, goni norii trandafirii aduşi deasupra Americii de basmele pline de vrajă ale lui Pianîh. N-aveau de ce să aştepte un trai mai bun în America. De acolo, nici n-ai unde să pleci, dacă nesăţiosul neguţător vrea să scoată şi pielea de pe tine.

Foarte puţini izbutiră să-şi găsească de lucru şi să-şi facă rost de hrană.

Cînd hrapii se duceau la băştinaşi şi cereau „de lucru", aceştia vrînd să se răzbune că nu-i ajutaseră la muncile din toiul verii, răspundeau cu o prefăcută nepăsare:

— O să ne descurcăm noi şi fără ajutorul vostru. — Şi văzîndu-i pe hrapi cu frunţile plecate, ameţiţi de băutură, adăugau cu milă. — Ia spune, rogu-te, v-a gonit?... De aci înainte nu vă mai lăcomiţi la iaruşnikul [1]) neguţătorului, că o să vi se aplece...

Artelul înşelat şi obidit n-avea unde să se ducă. Oamenii mergeau în grupuri aşa cum rătăceau prin Ohotsk haitele de cîini, pe care stăpînii îi lăsau liberi, în timpul verii, să se hrănească cu ce or găsi.

---

[1]) *Iaruşnik* — pîine de orz. (N. red. ruse.)

Ca staroste, Hvataika se socotea dator să apere drepturile artelului, să-l silească pe „îmbuibat“ să se țină de învoială. Cu ochii săi mai buni decît ochianul, își rotea mai deseori decît Șelihov privirea asupra dealurilor, așteptînd să se arate caravana cu mărfurile atît de prețioase pentru negoțul din America, pentru încărcarea cărora Șelihov zăbovea de două luni la Ohotsk. Suferințele tovarășilor săi îl chinuiau pe Luciok mai mult decît foamea: cum se lăsase el prostit, ca un gură-cască și nu ceruse negustorului învoială în scris? Ca să-și astîmpere mustrările de cuget, Hvataika încredință Rastopîrihei fără știrea tovarășilor săi, un zapis de cincizeci de ruble pe numele său pentru ca ea, așa, ca din bunătate, „în numele domnului“, să dea fiecăruia o ceașcă cu ciorbă de varză o dată pe zi. Luciok se temea că artelul se va destrăma. Foamea îi poate sili chiar pe cei mai puternici și mai îndrăzneți să plece pentru a-și căuta norocul prin taiga sau în Kamciatka. Și atunci cine-l va mai ajuta să se răfuiască cu Șelihov?...

5

Abia spre sfîrșitul lunii iunie sosi caravana lui Delarov. Caravana era mare, aducînd o mie două sute de puduri în poveri de cîte șase puduri. Venea de la Iakutsk cu peste două sute de cai, boi și reni, cu cincizeci de călăuze iakute și tunguse, care nu se pricepeau la nici un fel de muncă pe mare. Îndată după sosirea la Ohotsk, călăuzele zoriră descărcarea mărfurilor și încheierea socotelilor. Erau grăbiți să ajungă acasă înainte de ploile de toamnă. Aveau în fața lor un drum lung și greu și apoi mai trebuiau să-și mîne spre casă animalele de samar, lăsîndu-le să pască în drum, căci, potrivit învoielii, la înapoiere nu li se dădea hrană pentru vite.

Fercheșul grec Delarov, care se trezise pentru prima oară pe drumurile caravanelor în fundul Siberiei, ajunse la Ohotsk într-o stare jalnică. Fața-i

stacojie şi umflată de nenumăratele muşcături a unor muşte veninoase, — gnusul — biciul taigalei şi al tundrei, semăna cu o băşică de peşte mînjită cu sînge, sau cu o mască de joc aleută. Şelihov oftă numai privindu-l, dar se hotărî să nu se arate prea îngăduitor.

„Oare eu sau Baranov, să zicem, am fi lăsat muştele veninoase să ne pocească în aşa hal ca pe tîmpitul ăsta“ se gîndi supărat corăbierul şi ca să-l îmbărbăteze pe grecul abătut, strigă glumind:

— Cu mutra asta, Istrat Ivanîci, femeile aleute o să te ia imediat la joc şi o să te însoare, dar pînă una alta adună-mi oamenii pentru descărcarea mărfurilor! Unde să-i găseşti? La cîrciumă, desigur... Iat-o, stă colo sus pe deluşor... Întreabă de un anume Luciok. El o să ţi-i adune... Să iasă numaidecît la lucru! Tu de sfîntul Petru şi Pavel trebuie s-o porneşti pe mare, iar eu trebuie să plec la Irkutsk, altfel îţi scad din simbrie toate pagubele...

Hvataika, strecurat prin mulţimea pestriţă a călăuzelor, auzi vorbele lui Şelihov şi se grăbi, pe ocolite, să se furişeze spre cîrciumă, ca să-l întîlnească acolo pe Delarov.

Luciok se afla în cîrciumă cînd grecul apăru în prag. Hvataika îl ascultă în tăcere şi nu arătă nici un interes. Grecul îşi pierdu cumpătul, apoi începu să strige, văzînd că Luciok îşi bătea parcă joc de înfierbîntarea lui.

— Iată ce-i, — spuse în sfîrşit Hvataika. — Tu, jupîne, degeaba strigi. Astăzi, oricum, tot nu putem începe, căci oamenii umblă nu se ştie pe unde. Mîine de dimineaţă ieşim tot artelul pe ţărm, — zîmbi Luciok deodată. — Demult aşteptăm...

Seara, Luciok spuse artelului adunat, cum se va răfui cu Şelihov pentru „mîrşăvia“ lui, pentru nădejdile înşelate şi pentru foamea îndurată în aşteptarea caravanei.

— Altă dată nu-l mai prindem la strîmtoare pe barosanul ăsta şi dacă scăpăm prilejul, ne vor mînca ţînţarii! — îşi îmbărbătă Luciok artelul. — Mai întîi de toate îi spunem să ne plătească cele cincizeci

de copeici pe zi pentru aşteptare... Am stat o lună de zile fără să halim! Apoi cîte o rublă pe zi acelora care vor căra peste grind, iar pentru familiile celor care se vor îneca sau vor fi striviţi de pietre, să dea cîte cincizeci de ruble şi... nu-l mai credem pe cuvînt! Să iscălească zapis pentru tot artelul... Nimeni nu se duce să lucreze singur. Cel care calcă hotărîrea, va fi ucis! Dacă nu ne dă dreptul nostru să-l vedem cum o să-şi încarce singur marfa cu companionul pe care mi l-a trimis... Neguţătorul ne-a zis „basta", şi noi îi spunem la fel. Iar de primit vom primi ce ni se cuvine...

Dimineaţa, pe ţărm, Şelihov se întîlni lîngă chei cu muncitorii adunaţi şi făcînd un gest în semn de salut, începu deodată:

— Dacă în trei zile sînteţi gata cu încărcarea, iau întreg artelul în America. Dar mai întîi de toate să pregătiţi bărcile...

— Stai, Grigori Ivanovici, să cădem mai întîi la învoială şi să iscălim zapisul, — îl opri Luciok şi fără sfială, îi aminti cu un zîmbet răutăcios: — Ne bucurăm că a sosit cu bine cel pe care l-ai aşteptat atît de mult şi că vom primi cele cincizeci de copeici făgăduite pe fiecare zi de aşteptare...

— Ce fel de zi de aşteptare?...

— Pînă la plecarea lui „Sviatiteli" pe mare! Deşi sîntem hrapi, noi ne ţinem de învoială... Vezi, am venit toţi ca un singur om, deîndată ce ne-ai făcut un semn! Sîntem siguri că o să te ţii şi tu de cuvînt... Mai e ceva, mujicii care vor căra povara peste grind, s-au gîndit să ceară cîte o rublă, căci e tare greu şi primejdios să treci peste bolovani. O ştii şi singur... şi dacă cumva...

— Şi dacă cumva o să poruncesc să fii băgat la răcoare pentru răsvrătire? — îl întrerupse Şelihov pe Luciok.

— Cum?! — strigară hrapii, încercuindu-l îndeaproape pe Şelihov. — N-o să-l lăsăm să fie el ţapul ispăşitor! N-ai decît să ne bagi la închisoare pe toţi! Ia seama: dacă-l obideşti pe Luciok, să nu-ţi pară rău de tine!...

Şelihov asculta şi nu-i venea să creadă. Nu încăpea nici o îndoială: artelul venise pe ţărm dinainte hotărît şi întărit de legămîntul tuturor de a-i zdrobi voinţa de stăpîn şi de a-l sili să plătească potrivit nesocotitei făgăduieli făcute mai înainte...

Grigori Ivanovici se afla la strîmtoare. Avea neapărat nevoie de aceşti oameni. Nu se putea lipsi de ei, căci numai cu îndrăzneala şi priceperea lor putea duce la bun sfîrşit primejdioasa încărcare a vasului, drumul spre radă fiind tăiat de valurile clocotitoare care se izbeau de stîncile ascunse sub apă. Corăbierul era şi superstiţios. Anul trecut, în bună parte din vina lui, „Tri Sviatitelia" nu plecase înapoi în America, iar anul acesta corabia va porni însoţită de ura şi blestemele oamenilor. Drumul era lung şi se putea întîmpla o nenorocire. Iar dacă corabia nu va ajunge în America, tovarăşii săi de luptă lăsaţi acolo fără ajutor, vor pieri... „De unde şi cînd o să mai adun alţi oameni pentru încărcare? M-au încolţit, afurisiţii! Trebuie să le plătesc şi să mă împac cu ei, dacă vreau să trimit jumătate din artel cu corabia", se gîndi Şelihov, liniştindu-se şi hotărîndu-se să încheie sfada, căci n-avea altă ieşire mai înţeleaptă şi cinstită.

— Recunoşti că ne-ai nedreptăţit, Grigori Ivanîci? — curmă Hvataika tăcerea prelungită. — Hotărăşte! Dacă cererea noastră e neîntemeiată, înlătur-o! Dacă e drept ce-ţi cerem, atunci plăteşte-ne şi porunceşte să începem lucrul, că ne prinde toropeala stînd aşa, degeaba, în faţa ta, — făcu pe prostul Hvataika. — Iată-l şi pe Koch, se zoreşte să-ţi dea o mînă de ajutor. Şi înaintea unei feţe atît de înalte, nu se cuvine să ne sfădim...

De după deluşorul pe care se afla cîrciuma Rastopîrihei se arăta silueta lungă ca o prăjină a comandantului portului şi a arbitrului Koch, care deţinea întreaga putere a ocîrmuirii, în oraş. Era însoţit de cîţiva buriaţi [1]) aflaţi în slujba stăpînirii ruseşti. De departe, Koch îi făcea semne de salut lui Şelihov.

---

[1]) *Buriaţi* — popor mongol din Siberia. (N. red. rom.)

— Păsările de pradă se adună întotdeauna grămadă. O să vrea acum şi ăsta să ne ciugulească... Ţin-te bine, frăţie! — mormăi Luciok. — Nu vă temeţi de furtună, furtuna nu cade din cer... nu vă lăsaţi înduplecaţi !...

Şelihov, încurajat de venirea comandantului, se hotărî să se mai tocmească cu artelul care-l prinsese la strîmtoare. Şi dacă va îndeplini îndreptăţitele dar neaşteptatele cereri ale hrapilor, o va face numai din bunăvoinţă, arătîndu-se mărinimos.

— Nu-mi amintesc să vă fi făgăduit vreo plată pentru că aţi aşteptat pînă la sosirea caravanei, dar pentru că v-aţi arătat credincioşi şi nu v-aţi împrăştiat, iar astăzi aţi ieşit cu toţii pe ţărm, cred că vi se cuvine o răsplată... O să primiţi cîte douăzeci de copeici pentru fiecare zi de aşteptare.

— Nu ne învoim ! — se porniră gălăgioşi hrapii. — Noi nu stăm să cerşim la uşa bisericii. Cincizeci de copeici, aşa cum ne-am învoit ! Să ne dai dreptul nostru întreg...

— Croncăniţi mereu acelaşi lucru, ca nişte coţofene. Cincizeci de copeici, cincizeci de copeici ! Iată, vine jupînul Koch, judecătorul, vorbiţi-i de făgăduiala mea. Cum va hotărî el, aşa va fi ! — îşi ridică glasul Şelihov, mulţumit că a găsit o ieşire din încurcătură păstrîndu-şi prestigiul. Fără îndoială, Koch va respinge cererea ocnaşilor. — Şi nu mai faceţi atîta gălăgie, că nu pot suferi larma şi dezmăţul !...

— Am venit, Grigori Ivanîci, să fac controlul mărfurilor, — începu Koch apropiindu-se de mulţimea care-l înconjurase pe Şelihov, — poate că e vreo vamă de plătit. Banul stăpînirii nu trebuie pierdut, ferit-a sfîntul, — mormăi Koch cercetînd cu privirea munţii de lăzi şi de saci grămădiţi în apropiere. — De ce atîta zgomot şi neorînduială ? De ce nu se lucrează ? Despre ce-i vorba ? — întrebă Koch privind gloata şi luînd o ţinută de şef.

— De asta ai venit ? Cînd e rost de vamă nu lipseşti, — răspunse Şelihov mînios, dîndu-şi seama că Koch căuta şi va găsi neapărat un mijloc pentru

a întîrzia încărcarea proviziilor. Și fără a voi să-l amestece pe Koch în cearta sa cu artelul, adăugă nechibzuit: — Dar cînd e vorba de păstrarea ordinei în port, poate să te caute omul ca un ac într-un car cu fîn...

— Ce dezordine e în port? Cine a pus-o la cale?

— Nu... fleacuri... Ne-am sfădit și noi o țîră... — Șelihov se uită la oamenii din artel și pe neașteptate, prinzînd un zîmbet disprețuitor al lui Hvataika, arăta cu degetul spre el: — Cu nespălatul ăsta! A vrut să mă jefuiască...

— Puneți mîna pe el! Luați-l! — zbieră Koch mulțumit de prilejul de a pune capăt gîlcevei cu Șelihov. — Dre...epți! — strigă el, luîndu-și rolul de comandant.

Buriații din oastea cazacă care îi urau pe varnaci, puseră imediat armele la ochi.

Toți slujbașii ocîrmuirii din Siberia, de la mic la mare, stîrneau și sprijineau în fel și chip pornirile dușmănoase ale băștinașilor siberieni împotriva varnacilor, care își dobîndiseră libertatea scăpînd prin tot soiul de mijloace din ocne sau din locurile de surghiun. Sălbaticii vînători nomazi, buriați sau tunguși, își făcuseră în taiga munților și a văilor Siberiei, un fel de meserie din vînarea varnacilor. Rareori cruțau viața varnacilor prinși, căci din pricina drumurilor anevoioase, greu îi puteau căra cu ei. Dar nici varnacii nu-i iertau pe vînători.

Unul dintre „buriați" își lăsă pușca în grija altuia și se îndreptă spre Hvataika pentru a-i pune cătușele. Hrapii făcură cerc în jurul lui Hvataika. Cazacul-buriat se opri nehotărît în fața oamenilor din artel care se îngrămădiseră.

— Ieși de acolo! Vino în fața mea și spune ce i-ai cerut jupînului corăbier... Altfel deschid focul asupra tuturor! Te temi să dai socoteală, pui de cățea! — strigă Koch, holbîndu-și ochii tulburați de mînie.

— Nebunul ăsta e în stare să poruncească să se tragă. Eu sînt starostele, eu răspund pentru voi... Lăsați-mă să trec, fraților, mă duc cu el, o să mă

descurc, nu-i pentru prima dată, — spuse Luciok și, cîntărind situația, ieși din mulțime. — Lasă-mă în pace! — îl respinse el pe „buriatul“ care venea în fugă spre el cu cătușele. — Vezi, mă duc singur la înălțimea sa, ca să fac o jalbă împotriva pungășiei neguțătorului...

Auzind aceste cuvinte, Koch se bucură în sinea lui de prilejul ce i se ivea de a-i pricinui lui Șelihov o neplăcere, fie numai prin caraghioslîcul cercetărilor, și îi făcu buriatului un semn din cap, că nu mai era nevoie de cătușe.

— Luați-l sub pază! Stînga împrejur, înainte marș!

Koch aruncă o privire cumplită hrapilor care stăteau cu capetele plecate și întorcîndu-se spre Șelihov îi spuse cu un zîmbet silit:

— Te rog și pe dumneata să mă urmezi ca... împricinat!

Invitația făcută de Koch de a veni în cancelaria portului pentru a răspunde ca împricinat la jalba varnacilor, fu o cumplită lovitură pentru mîndria lui Șelihov. Îi privi cu răutate pe hrapi și își schimbă pe loc hotărîrea. «Nu mai vreau nici o împăcare cu artelul și nu trimit nici un hrap în America cu „Tri Sviatitelia“.»

— Rămîi aici să păzești încărcătura, Istrat Ivanîci, — îi spuse el grecului. — Cu zdrențăroșii ăștia să nu stai de vorbă! Mă întorc curînd și atunci vom hotărî cum o să încărcăm!

Și, împingîndu-și indignat pălăria marinărească turtită pe ceafă, Șelihov porni dinadins fără a se grăbi, spre cancelaria portului în urma lui Koch, care dispăruse după deal.

— Ia te uită, zdrențăroșii ăștia cu fundul gol, le-am dat să bea și să mănînce, iar ei mi-au pricinuit rușinea asta, — bolborosea el, zvîrlind la o parte cu piciorul pietrele din drum. — Au pornit zarvă, adevărată răzmeriță, haimanaua de Luciok mi-a spus în față că sînt un pungaș, mie, neguțător de vază și tot eu ies vinovat! Koch, un șobolan de cancelarie, mă scoate răspunzător, te pomenești că

mă trimite chiar în judecată!... Pentru ce şi pentru cine le rabd eu pe toate? — Şelihov îşi aminti chipul liniştit al lui Hvataika ieşind din mulţime în faţa lui Koch şi scuipă cu dezgust. — Aşteaptă numai, n-o să-ţi iert eu batjocura asta!...

Auzi deodată înaintea sa strigătele buriaţilor dincolo de deal şi glasul ascuţit al lui Koch: „Prindeţi-l! Trageţi!"

Răsunară cîteva împuşcături şi apoi se lăsă o tăcere adîncă.

«Ce s-a întîmplat? Nu cumva... Grigori Ivanovici se opri, simţind un gol în stomac. Au tras în Luciok, îi trecu prin minte ca un fulger şi în acelaşi timp presimţi o năpastă de neînlăturat, care va cădea ca o pată întunecată pe vlăstarii abia răsăriţi ai întreprinderii ruseşti din America. Pentru a cîta oară neamţul ăsta blestemat îmi încurcă socotelile! se crispă cu ciudă Şelihov, silindu-se să-şi adune şirul gîndurilor. Da, l-au ucis... „buriaţii" doboară fără greş veveriţa drept în frunte... Cum o să mă mai pot uita în ochii oamenilor? Cum o să mai pot dovedi lumii că sînt nevinovat de moartea acestui neghiob? O să-mi meargă vestea prin toată Siberia! Cică un nenorocit de varnak s-a certat cu Şelihov pentru nişte bani munciţi de el, iar acesta i-a făcut un semn cu ochiul lui Koch ca să-l dea gata... N-am urmărit decît să-mi înfăptuiesc gîndul, să aduc pe pămîntul cel nou oameni liberi, de neam rusesc, iar acum... totul s-a sfîrşit. O să mi se răspîndească peste tot faima de ucigaş! M-a pus necuratul să-l arăt cu degetul pe Luciok, oftă mîhnit Şelihov, gîndindu-se la soarta lui Hvataika. Te pomeneşti că în împrejurările de azi această întîmplare atît de măruntă îmi va întîrzia şi poate îmi va nărui chiar planul întocmit...»

Din cîteva salturi, corăbierul ajunse în fugă, gîfîind, în vîrful dealului. De cealaltă parte cobora drumul spre port, iar pe margini se înşirau cenuşii, aproape dărîmate, magaziile de piatră ale portului,

clădite cu cincizeci de ani în urmă de comandorul Behring[1]).

Pe drum şi pe lîngă magazii nu se vedea nimeni. „A fugit Hvataika. Bravo lui! Pare-se că s-au luat cu toţii după el să-l prindă", se gîndi bucuros Şelihov şi porni repede în jos pentru a împiedica răfuiala cu fugarul, dacă acesta va fi prins.

Trecînd pe lîngă magaziile dărăpănate care se înşiruiau şi dincolo de drum pînă în întinderea portului, Şelihov îl zări printr-o săpătură din zidul unei magazii adînci, pe Koch şi oamenii săi, mişunînd şi privind ceva întins pe jos.

— Murit! — auzi corăbierul glasul triumfător al unui buriat.

Luciok stătea întins, nemişcat, cu faţa în gunoiul scîrnav. Zdrenţele sumanului pestriţ trase peste cap îi descopereau spinarea goală, lăsînd să se vadă patru răni sîngerînde sub umeri şi pe şale. „Sbanghiii ăştia trag fără greş, cu glonţ ucigător", se cutremură Şelihov. Voi să-i spună lui Koch cîteva vorbe aspre şi tari, dar se stăpîni, se descoperi, salută trupul celui mort şi ieşi.

— Nu poţi fugi de Koch, — îl dojeni pe mort arbitrul, mulţumit de sine. — În ceruri stăpîn e dumnezeu, iar la Ohotsk e Koch! — îşi rosti el zicala la care ţinea, pentru a o auzi şi corăbierul ce tocmai ieşea în drum. — Să fie lăsat aici, îl vor lua varnacii, — le spuse bureaţilor şi plecă, ieşind pe drumul mare.

La cîrciuma Rastopîrihei, oamenii din artel, întorşi de pe mal, auziră împuşcăturile. Îl văzură şi pe Şelihov înapoindu-se singur la încărcătura lăsată pe ţărm sub supravegherea slujbaşilor; îşi dădură seama că Luciok nu se mai afla printre cazacii lui Koch care ieşiră din magaziile dărăpănate şi îl ză-

---

[1]) *Behring Vitus* (1684—1741) — ofiţer din flota rusă, originar din Danemarca, cunoscut prin expediţiile sale. A trecut prin strîmtoarea dintre peninsula Ciukotka şi Alaska (strîmtoarea Behring); în expediţiile sale a ajuns pînă la ţărmul vestic al Americii de Nord şi a descoperit o serie de insule din lanţul Aleutinelor. A explorat Kamciatka. (N. red. rom.)

riră pe judecător amenințînd cu pumnul către fugarii adunați pe deal. Și astfel pricepură totul...

— Nu mai încape îndoială că Luka Prokofiici Hvatov a dovedit pe veci mîrșăvia neguțătorilor și a slujbașilor, — zise făcînd semn cu mîna spre magaziile lui Behring, hrapul fără nas și fără urechi, Neunîvaika. Pentru întîia oară îl numea pe neînfricatul și grijuliul Luciok, cu numele lui întreg, adevărat, de om.

În amurg, vreo douăzeci de hrapi coborîră drumul, căutară prin magaziile părăsite și găsiră trupul lui Luciok. Încrucișînd trei perechi de brațe, schimbîndu-se mereu pe cărarea alunecoasă care șerpuia în sus, își aduseră starostele la cîrciumă și-l puseră pe masa trasă în mijlocul încăperii. Apoi se așezară roată în jur, fiecare unde nimeri și făcură un praznic mohorît.

Noaptea, cînd butoiașul cu votcă dăruit cu acest prilej de Rastopîriha fu pe sfîrșite, cîntară fără popă prohodul pentru neînfricatul staroste al artelului, care le apărase drepturile.

Hrapii își trecură din mînă în mînă butoiașul aproape golit, pomenind vorbe deșuchiate. S-ar fi zis că sorbeau din el hotărîrea de a ieși în noapte, sub ploaia rece care cădea necontenit în bezna Ohotskului, pentru a duce și a îngropa nestînjeniți, înainte de mijirea zorilor, trupul celui ucis. Cine știe ce-i mai putea trece prin minte lui Koch sau starostelui orașului Ohotsk!...

— Să cîntăm, prieteni, la despărțire, cîntecul cel mai drag al lui Prokofiici, să-l ducem cu cinste la groapă pe bietul nostru tovarăș pribeag, — îi îndemnă un hrap, cînd trupul lui Luciok fu ridicat pe sape și tîrnăcoape, potrivite în chip de targă.

— Bine zici... Începe chiar tu cîntecul, iar voi, mujicilor, însoțiți-l în cor fără a zbiera, căci și noaptea are urechi... Să-l punem înapoi pe masă!...

Și peste leșul lui Luciok, învelit într-o bucată de pînză găurită, găsită cine știe pe unde, se revărsă ca un rîu dezlănțuit cîntecul neîncătușat al tuturor vagabonzilor care umpleau drumurile Rusiei, un

cîntec căruia numeroasele sale voci meşteşugit împletite îi dădeau un farmec deosebit:

Ah, cuibul nostru! Caldul nostru cuib!
Ni-s spulberate cuiburile toate...
Tovarăşii sînt prinşi — urgia-i bate.
Voinic prin codrii, singur am rămas!

. . . .

Mă mînă gîndul către altă ţară,
Să mă tot duc în ţară-ndepărtată.

-de-păr-ta-tă... — se stinse un glas după ce urcase pînă la nota cea mai de sus. Corul apoi răsună ca un oftat amar, reluînd motivul principal:

„Şi mie mi-a sunat acum sfîrşitul!"

iar glasul răsunător al unui hrap se ridică tot mai puternic, repetînd:

„Şi mie mi-a sunat acum sfîrşitul!"

Şi, din nou, smulgîndu-se parcă din trupul neînsufleţit, al lui Luka Hvatov, cîntecul se revărsă ca un torent viu cu nenumărate şuvoaie într-o contopire a tuturor simţămintelor şi dorinţelor „celor stigmatizaţi" cu acel nume neînfricat şi cuprinzător ca o mare, păstrat în amintirea poporului:

Să mă-ngropaţi, fîrtaţi, la o răscruce:
În drum spre Kiev, Moscova, şi Piter.
Şi orice trecător va zice-n cale:
N-o zace îngropat aici voinicul,
Viteazul cel născut din Stenka Razin?

Într-adevăr, după cum se dovedi, noaptea avea urechi. Şelihov, înapoindu-se pe ţărm, la mărfurile aruncate pe locul ales pentru încărcare, nu se putea hotărî să înceapă lucrul şi rămase să înnopteze lîngă avuţia sa, temîndu-se de vreun atac al hrapilor obijduiţi.

Trezit de ploaia care se porni la miezul nopţii, începu să trebăluiască pe întuneric, potrivind în grabă unul dintre corturile pe care voia să le trimită

peste ocean şi auzi cîntecul ce venea din cîrciuma de pe deluşor. Ascultă şi îşi dădu seama că ocnaşii aduseseră acolo leşul lui Hvataika şi îl petreceau, în felul lor, pe drumul cel din urmă. „Işi pomenesc dumnezeii lor: pe cel mai mare, pe Stenka Razin... Acum o să-l amintească şi pe cel mic, pe Emelka Pugaciov... Dumnezeii hoţilor! Cîţi oameni nevinovaţi au pierit din pricina lor, cîţi neguţători prădaţi!" se gîndi mînios şi cu răutate Şelihov. Dar în cugetul său creştea mustrarea pentru moartea aceea fără rost, rămasă nepedepsită. Se lupta cu glasul conştiinţei sale, îşi aducea singur tot felul de motive întemeiate pe bunul simţ, dar totul era zadarnic, căci nu putea scăpa de mustrare, aşa după cum nu putea să nu audă cîntecul celor din cîrciumă care ajungea prin bezna nopţii pînă la el. „Dumnezeu mi-e martor că n-am vrut moartea lui Luciok!" îşi făcu Şelihov semnul crucii şi, speriat de propria-i slăbiciune, se ghemui şi se vîrî în cort. «Unde o să mai găsesc mîine oameni pentru încărcare? Băştinaşii sînt cunoscuţi ca hoţi şi apoi nici unul nu se va lăsa atras, de teamă ca ocnaşii să nu se răzbune şi să dea foc caselor... Ei, dar la urma urmelor, n-o să mă împotmolesc eu tocmai acum... Hrapii voiau să-mi stoarcă o mie de ruble, o să dau trei şi peste o săptămînă o să pot trimite „Sviatiteli" pe mare!»

Pentru a scăpa de aceste gînduri neliniştitoare şi a-şi afla somnul, corăbierul îşi trase peste cap blana de urs aruncată pe pămîntul umed şi izbuti să adoarmă ca un om sigur de dreptatea şi puterea sa.

Capitolul al cincilea

1

Fortuna, capricioasa zeiţă a norocului, care-şi ocrotea cu statornicie alesul, îl scăpă şi de data aceasta pe corăbier.

După ce căută zadarnic timp de cinci zile oameni pentru încărcarea corăbiei, Șelihov fu cuprins de o furie neputincioasă. Băștinașii nu voiau să lucreze sub cuvînt că aveau alte treburi mai grabnice, iar hrapii nu se mai arătau pe țărm de parcă ar fi intrat în pămînt. Corăbierul încercă, prin ocări, să-i silească pe muncitorii aduși de Delarov din Irkutsk să înceapă încărcarea. Dar ei nu se învoiră, nefiind deprinși cu această muncă. Erau cu totul zece oameni și ar fi trebuit să ducă lăzile grele și baloturile pînă în radă, trecînd peste numeroșii bolovani din fundul apei. Și tocmai în clipa cînd deznădejdea era gata de a tulbura mintea corăbierului, se arătă deodată în zare pînza unei corăbii care se îndrepta încet, dar sigur, către portul Ohotskului.

— Merge numai cu catargul de mizenă, se vede că și-a pierdut arborele mare și trinchetul... Nu-i de-a noastră, e străină... parcă ar fi un clipper [1]) englez, — spuse bătrînul Kuzmin, meșter corăbier, recunoscînd fără putință de tăgadă corabia care se apropia. Nici unul dintre băștinașii ieșiți pe mal nu îndrăznise să-și dea cu părerea înainte.

— Cui i s-o fi năzărit să vină în bîrlogul nostru prăpădit ? — spuse Șelihov, mișcînd neliniștit luneta de care nu se despărțea niciodată. — Cei de pe corabie au fețele de culoare închisă... nu deslușesc prea bine... și părul lățos... Nu cumva or fi oamenii mei lăsați în Kadiak... or fi pus mîna pe o corabie străină, prinsă prin abordaj ? Să știi că au lăsat acolo tot ce n-au putut lua cu ei. Au distrus... fortăreața... clădirile... Bine că au scăpat cel puțin cu viață, mulțumesc lui Dumnezeu și pentru asta ! — se bucură Grigori Ivanovici.

Mai zăbovi puțin pe mal, apoi fără să pomenească nimănui nimic despre bănuiala care se schimbase în convingere, se duse în cortul său pentru a se pregăti să-i întîmpine pe cei ce se apropiau. Oare va fi nevoit să înceapă iar totul de la capăt ? Și pînă ce își va aduna puterile pe țărmul acesta, altul îi va

---

[1]) *Clipper* — corabie de curse lungi, cu trei catarge. (N. red. rom.)

lua locul în America. Acelaşi Golikov îşi va trimite oamenii pe urmele lui proaspete sau un duşman şi mai de temut, colonelul Bentham, despre care auzise atîtea în ultimul an al şederii sale în America. Acest colonel, aflat în slujba companiei din golful Hudson, se pricepuse să ridice o fortăreaţă engleză pe malul unui rîu oarecare, pe înălţimea „Dobraia Pogoda"[1]), deacurmezişul drumului spre California. Iscusitul diavol adusese acolo din Canada, sau pe mare, un batalion întreg de soldaţi englezi în uniforme roşii. După cîte îşi amintea, pe Bentham, această iscoadă care uneltea asmuţind poporul, îl întîlnise în cursul unei călătorii, cînd petrecuse cîteva zile pe lîngă Nucec, în căutarea celor trei baidare cu cîte patru vîslaşi, dispărute împreună cu vînătorii aleuţi. Bentham... ah, Bentham!...

Cu gîndul la el, obosit de încercările din ultima vreme, Grigori Ivanovici se culcă pe scîndurile care ţineau loc de pat şi fără să-şi dea seama aţipi într-un somn zbuciumat.

— Colonelul Bentham! — auzi Şelihov un glas care-l trezi. Deschise ochii şi se miră cum de i se împlinise visul, cînd zări deasupra sa faţa rotofeie, bărbierită şi bătută de vînt a colonelului. Cu un zîmbet binevoitor şi perfid, acesta îi făcea semn cu ochiul ca unui bun prieten, prins asupra unui păcat mărunt. Tocmai astfel şi-l închipuise corăbierul pe acest Bentham. — Domnul colonel Bentham! — repetă glasul şi pe dată în spatele colonelului se arătă chipul binecunoscut al polonezului deportat Menevski. Menevski, lăudîndu-se că ştia toate limbile vorbite de corăbieri, îl înduplecase pe Şelihov să-l ia cu el din Ohotsk, în călătoria spre America. Cînd se înapoiase la Ohotsk, Grigori Ivanovici îl lăsase pe Menevski la Kadiak ca tîlmaci pe lîngă guvernatorul Samoilov. Şi iată, acum tîlmaciul era aci, şi încă alături de Bentham.

— Cum ai ajuns aici? — întrebă Şelihov ridicîndu-se şi apropiindu-se ameninţător de Menevski.

---

[1]) Timp frumos (în limba rusă). (N. trad.)

Deşi abia trezit din somn, îşi dăduse imediat seama cît de ciudată era această transformare a iscusitului polonez, care devenise tîlmaciul rivalului său, ivit aci pe neaşteptate. — O să te dau pe mîna lui Koch ca pe un fugar... Cine ţi-a îngăduit să joci farsa asta?

— *No, no!*[1]) — interveni colonelul, aşezîndu-se în faţa tîlmaciului pentru a-l apăra. Apoi îl întrebă ceva pe Menevski care se fîstîcise. Ascultînd lămuririle acestuia, clătină din cap şi-l rugă să tălmăcească ceea ce voia să-i spună lui Şelihov.

— Mai întîi sîntem buni vecini şi nu se cuvine să ne certăm. Am străbătut mii de mile marinăreşti ca să-ţi arăt admiraţia pe care o am pentru energia şi însuşirile dumitale de iscusit întreprinzător... Ehei, oameni ca dumneata ar fi numaidecît recunoscuţi şi sprijiniţi în Britania! — Văzînd cum se îmblînzise faţa lui Şelihov, Bentham îşi dădu seama că găsise cuvintele cele mai potrivite pentru a-şi atinge ţelul urmărit, adică pentru a cîştiga prietenia şi încrederea sălbaticului corăbier, care se strecurase în Lumea Nouă. De aceea urmă şi mai sigur de sine:

— Despre omul acesta, — Bentham făcu un gest dispreţuitor arătîndu-l pe Menevski, — nici nu se cuvine să mai vorbim, dar ca să înlăturăm orice neînţelegere cu putinţă în privinţa lui, ţin să spun: mister Menevski, fiind un om liber, fost ofiţer în armata polonă, luat prizonier, a trecut de bunăvoie în slujba maiestăţii sale *et ob eam incontominatam causam*[2]), se bucură de ocrotirea tuturor forţelor şi mijloacelor de care dispune coroana engleză. Cît despre domnul Koch, îţi dau cuvîntul meu de gentleman, că iau asupră-mi sarcina de a împăca lucrurile, aşa că nu trebuie să te nelinişteşti.

Şelihov pricepu că colonelul Bentham nu venise degeaba la Ohotsk şi se hotărî să nu-l mai ia în seamă pe Menevski şi să-l lase în pace căci trădă-

---

[1]) Nu, nu (în limba engleză). (N. trad.)
[2]) Şi pentru acest motiv justificat — formulă juridică (în limba latină). (N. trad.)

torul ar mai putea fi de folos, pentru a lămuri adevăratele intenţii ale englezului.

— Să şedem, ca să ne înţelegem mai bine! Poftim ia loc şi să aprindem o pipă a păcii, aşa cum fac aliaţii noştri-americanii, — spuse Şelihov, aşezîndu-se pe patul său de scînduri. Apoi se mută spre căpătîi pentru a-i face loc şi colonelului. — Să nu-mi iei în nume de rău că nu ţi-am pregătit un jilţ, dar şi în patria mea trăiesc ca în campanie... Ai avut o călătorie bună?

— O, da... nu, nu! De fapt, am ajuns aici printr-o adevărată minune. Mă aflam pe lîngă nişte insule pe care le-am descoperit... băştinaşii le zic Cişima [1]) nişte insule minunate alcătuite dintr-un lanţ de vulcani, care încarcă aerul stîrnind furtuni... Am pierdut flocul, am pierdul arborele trinchet, am pierdut şi arborele mare — într-un cuvînt...

— Într-un cuvînt ai ajuns cu greu să descoperi insulele noastre... Kurilele. Aceste insule mici de piatră ca şi cele americane şi chiar ţărmurile Americii pînă la insula Nutka sînt pămînturi demult descoperite şi stăpînite de ruşi.

— O-o! Dar cine a recunoscut geografia dumneavoastră? — se miră Bentham îngîmfat.

— Noi şi cei pe care îi priveşte! — răspunse corăbierul cu tîlc.

— Aha! Am înţeles, am înţeles... N-avem de ce să ne certăm, mai e timp să stăm de vorbă despre interesele noastre comune în Asia Răsăriteană, — se învoi îndatoritor Bentham. — Iar deocamdată pînă ce o veni şi vremea aceea care nu va întîrzia prea mult, ţi-o spun pe faţă, ca între oameni de afaceri, aş vrea să ştiu cît timp eşti hotărît să rămîi în America? Iţi vorbesc ca reprezentant al intereselor... companiei din golful Hudson... — aici Bentham se încurcă, — noi...

— ...am venit în Alaska mai tîrziu decît ruşii, dar vrem şi noi un os de ros! — sfîrşi Şelihov în locul

---

[1]) *Cişima* — denumirea japoneză a insulelor Kurile. (N. red. ruse.)

lui. — Păi, n-avem nimic împotrivă, clădiţi case şi gospodăriţi...

— Ei bravo! Ha-ha! Înseamnă că sîntem de acord? — rîse satisfăcut Bentham, mulţumit de victoria pe care o socotea uşor şi repede dobîndită. Vrem să ne învoim asupra foloaselor reciproce pe care le putem trage lucrînd împreună, în bună înţelegere în treburile negustoreşti.

— De ce să nu ne învoim? E loc destul pentru toţi, o să trăim în bună înţelegere. O pace şubredă tot e mai bună decît o straşnică gîlceavă, — încuviinţă Şelihov şi se sculă hotărît să aibă ultimul cuvînt. — Te rog să mă ierţi, dar am multe griji şi treburi, altfel aş mai fi stat cu plăcere de vorbă...

Menevski zăbovi atît de mult cu tălmăcirea pe larg a răspunsului, iar ochii lui Bentham se înviorară atît de tare, încît Şelihov pricepu. Tălmaciul, informator iscusit, îi povestea colonelului despre cearta cu hrapii şi despre greutăţile întîmpinate de Şelihov la încărcarea corăbiei, de care aflase deîndată ce coborîse pe ţărm.

— Cred că o să-ţi pot da o dovadă temeinică de foloasele unei bune prietenii — spuse Bentham după o clipă de chibzuială, cînd Menevski îşi sfîrşi povestirea. „Am ghicit, pare-se că nici de tălmaci nu mai am nevoie!" se gîndi Şelihov mulţumit de sine. — Imi dai un meşter corăbier, cherestea şi vreo zece dulgheri ca să-mi pun alte catarge, iar eu, — urmă Bentham, — îţi pun la dispoziţie cincizeci de oameni din echipajul meu ca să-ţi încarce corabia...

— Nu vor fi în stare... marea izbeşte prea tare stîncile, — socoti necesar să arate Şelihov, pentru a-şi ascunde bucuria, căci această propunere îi îngăduia să iasă victorios din cearta cu varnacii din Ohotsk, care se încumetaseră să-l silească să joace după voia lor.

A doua zi, cînd bătrînul Kuzmin însoţit de dulgherii ustiujani [1]) înarmaţi numai cu nişte topoare puse la cingătoare, se urcă pe clipperul avariat al lui

[1]) *Ustiujani* — locuitori ai oraşului Ustiujna din regiunea Vologda. (N. red. rom.)

Bentham, colonelul, care veni să-i întîmpine în uniforma cusută cu toate culorile curcubeului, fu foarte neplăcut surprins de sărăcia echipamentului lor.

— După cum trebuia să mă aştept, Şelihov m-a păcălit, mi-a trimis nişte tăietori de lemne...

— Spune-i să n-aibă nici o grijă că avem noi cu ce să lucrăm, — zise cu năduf Kuzmin, cînd Menevski îl întrebă dacă va fi în stare să repare arborada vasului numai cu topoarele. — O să vadă el la sfîrşit dacă i-am făcut treabă bună sau nu...

Kuzmin, însoţit de echipa sa, revizui cu luare aminte stricăciunile corăbiei, o străbătu de două ori de-a lungul şi de-a latul, măsură cu o sforicică grosimea catargelor după resturile rămase în lăcaşe şi fără a pune nici o întrebare stăpînului, porni spre mal împreună cu „tăietorii săi de lemne" care nu-şi trădaseră cu nimic interesul pentru treaba ce-i aştepta.

Canacii[1]), cu pielea de culoarea bronzului deschis, şi malaezii galbeni din echipajul „Lady Ann Bentham" se dovediră foarte buni hamali chiar în condiţiile grele din rada Ohotskului. Cu instinctul oamenilor născuţi pe mare, învingeau cu succes capcanele de piatră de pe fundul Mării Ohotsk. Şelihov admira precizia şi îndemînarea cu care lucrau. În trei zile încărcătura aruncată vraişte pe mal fu îmbarcată pe „Sviatiteli" iar el se văzu scăpat de primejdia înjositoare şi poate chiar fatală, de a întîrzia pornirea corăbiei spre America şi de a-şi amîna plecarea la Irkutsk şi apoi la Petersburg, de unde aştepta o hotărîre asupra soartei întregii sale întreprinderi.

Înainte de plecarea corăbiei „Sviatiteli", Şelihov îşi dădu seama că nu era nici o nădejde de a găsi oamenii de care avea nevoie pentru a întări echipajul corăbiei şi forţele vînătorilor lăsaţi în America. Hrapii nu-şi mai arătau cu nimic vechea dorinţă de a se strămuta în America.

---

[1]) *Canaci* — denumire dată de europeni locuitorilor indigeni ai insulelor Polinesiei. (N. red. rom.)

— Ia-l cu tine pe Zaharîci şi du-te la cîrciumă, — îi spuse Şelihov lui Delarov care însemna baloturile şi lăzile lăsate pe mal. — Dă de veste nătîngilor ăia că pînă diseară iscălesc ultimele contracte. Spune-le că dacă nu vin mîine în zori pe „Sviatiteli“ cu înscrierea, înainte de ultimele pregătiri, o să le pară rău. In ce mă priveşte — mă descurc eu şi fără ei, lor însă, nu pot să le fac binele cu de-a sila.

Hrapii stăteau toată ziua la cîrciuma Rastopîrihei. Priveau cu ciudă, abia stăpînindu-se, cum alte mîini străine încărcau corabia. Simţeau o povară pe inimă şi o obidă şi mai grea, dîndu-şi seama de neputinţa lor de a frînge izbînda pumnului negustoresc. De aceea cînd Delarov şi Pianîh apărură la cîrciumă, hrapii îi întîmpinară cu o duşmănie abia stăpînită.

— Slăbeşte-ne, Zaharîci, ne-am săturat, — se auziră glasurile hrapilor, prefăcîndu-se nepăsătoare, îndată ce Pianîh începu să le arate ce foloase vor trage de pe urma propunerii lui Şelihov. — Sîntem sătui pînă în gît de basmele tale! Ne-am lămurit noi în privinţa stăpînului tău! — spuse Neunîvaika, iute la vorbă şi la faptă, mîngîindu-şi grumazul şi apoi pantalonii cu fundul ros. Se întoarse deodată spre Delarov şi-i strigă cu răutate: — Iar tu, neguţătorule, nici să nu ne vorbeşti, cară-te de aici cît mai eşti teafăr!...

Şelihov se posomorî aflînd cum se încheiase discuţia. Menevski, care întîmplător se afla de faţă, crezînd că era vorba despre tocmirea unor marinari, îi dădu o povaţă:

— Incercaţi să aruncaţi o vorbă colonelului despre necazul dumneavoastră. Vă e atît de binevoitor, încît nu va scăpa prilejul de a vă arăta prietenia sa, cedîndu-vă vreo zece, douăzeci de marinari foarte pricepuţi în călătoriile pe ocean.

Bentham, după ce-l ascultă pe Şehilov, răspunse cu vioiciune:

— *A friend in need is a friend indeed*[1]). Nădăjduiesc că te-ai încredinţat acum de acest lucru, scumpe prietene! Îţi dau pe corabia dumitale douăzeci de canaci, cei mai buni marinari din lume, în frunte cu Menevski, căci fără el n-o să vă puteţi înţelege... O să-ţi însoţesc şi eu corabia pînă la aşezările dumitale din Kadiak şi după debarcare îmi iau oamenii înapoi... O-o, pierd cu plăcere vreo două zile, numai ca să nu zici că am refuzat să-ţi fiu oaspete — înlătură, îndatoritor, Bentham toate obiecţiile lui Şelihov împotriva apariţiei unor oaspeţi nepoftiţi în fortăreaţa Kadiakului.

Şelihov înţelese prea bine manevra englezului. Bentham voia să verifice singur informaţiile date de Menevski despre capacitatea de luptă a fortificaţiilor ruseşti, despre felul cum erau înarmaţi oamenii şi despre starea lor de spirit. Totuşi, în clipa aceea, corăbierul nu găsi nici un motiv pentru a refuza plăcerea de a primi un asemenea „prieten".

Bentham era încredinţat că însuşi dumnezeu hărăzise englezilor misiunea de a civiliza lumea de-a lungul tuturor mărilor şi continentelor de pe globul pămîntesc. Îl socotea pe Şelihov ca un imitator cu noroc, dar fără prea multă minte, al marilor oameni ai Britaniei, „stăpîna mărilor". Ca să dovedească acest adevăr, neîndoielnic pentru orice englez, Bentham era gata să-i dea o lecţie practică şi să-l scape pe corăbier de greutăţi atît de mărunte, după părerea englezului, ca cearta cu docherii din portul Ohotskului, acest „neg" absurd, descoperit de Bentham la marginea pămîntului, care însă nu era lipsit de interes pentru imperiul britanic.

Oricum, căzură la învoială. Dar mai întîi Şelihov stătu de vorbă în timpul nopţii cu Delarov pe care-l trimitea în America în calitate de administrator al posesiunilor ruseşti, poruncindu-i „să nu-i lase cu nici un preţ pe englezi să vadă poziţiile noastre la Cîhtac".

Din pricina clipperului lui Bentham, care nu era

---

[1]) Prietenul la nevoie se cunoaşte (în limba engleză). (N. trad.)

gata, plecarea vasului „Sviatiteli" trebui amînată, cu toate că Şelihov ardea de nerăbdare să-i vadă pînzele dispărînd în negura cenuşie a zării. Dar n-avea încotro: prietenia te îndatorează. Şelihov îl zori pe Kuzmin. În cele din urmă, bătrînul Kuzmin, care nu se grăbea deloc, aduse cu ustiujanii săi la corabia decapitată două bîrne uriaşe, cioplite pe mal şi potrivite pentru viitoarele catarge de pînze. Le ridică cu ajutorul macaralei, înfipse în pieptul „Lady-ei Anna" scheletul principal al catargelor şi în două zile, lucrînd şi noaptea la lumina slabă a felinarelor, montă arborada şi complicatul tachelaj mobil al corăbiei.

E un *shipbuilder* [1]) neasemuit şi locul lui ar fi în docurile din Falmouth [2]) — oamenii lui au mîini de aur... Mărturisesc, nici nu mi-a trecut prin minte că voi găsi în Tataria sălbatică aşa ceva... E o minune! — spuse încîntat Bentham după ce cercetase în amănunt arborada şi tachelajul reparat, căutînd cu orice preţ să găsească vreo greşeală. — Nici meşterii din Falmouth n-ar fi făcut mai bine! Să le daţi meşterilor ruşi cîte un pahar de rom şi cîte o guinee[3]) din partea mea pentru că au lucrat atît de straşnic! — îi făcu semn Bentham ofiţerului de serviciu.

— Drum bun! — rosti grav Kuzmin primind paharul. — Of, nu ştiu dacă voi dovedi, demult n-am mai băut... Cît despre banii dumneavoastră, nu-i primim! Grigori Ivanovici ne-a plătit aşa cum ne-am tocmit, — spuse Kuzmin, dînd la o parte tava cu cele 15 guinee, în monezi noi şi lucioase. Să le daţi oamenilor voştri care ne-au ajutat să fixăm verga şi valinga pe rîndunici. Oamenii mei din Ustiujna sînt simpli dulgheri, cu picioare greoaie. Nu-s deprinşi cu dibăcia de veveriţă a marinarilor.

Pe vremea aceea, oamenii statorniceau datele

---

[1]) Constructor de corăbii (în limba engleză). (N. trad.)
[2]) *Falmouth* — în secolul XVIII — unul din cele mai importante porturi pentru construcţii de vapoare în sud-estul Angliei. (N. red. ruse.)
[3]) *Guinee* — monedă veche engleză egală cu 10 ruble. (N. red. ruse.)

după posturile şi marile sărbători bisericeşti. Pe la mijlocul lunii iulie 1787, cele două corăbii îşi ridicară cu semeţie pînzele şi părăsiră ţărmul Rusiei, îndreptîndu-se către soarele care răsărea din ocean.

«La pocroave, dacă totul merge bine, „Tri Sviatitelia" va acosta la Cîhtac. Dar de oi ajunge eu pînă atunci la Ircutsk — nu se ştie ca pămîntul», îşi spuse Grigori Ivanovici, gîndindu-se la cele patru mii de verste prin sălbatica taiga siberiană, care îl despărţeau de casă, pe drumul din Ohotsk prin Iakutsk, pînă la Irkutsk.

Alt drum mai scurt şi mai de nădejde nu exista. Distanţa de străbătut prin taiga era aceeaşi ca şi pe mare, dar pentru a ajunge mai repede decît corabia, drumeţul trebuia să aibă destulă voinţă şi putere, pentru a călători fără nici o oprire, coborînd numai din sanie sau descălecînd pentru a îmbuca ceva în pripă sau pentru a schimba un cal istovit. Şi totuşi Grigori Şelihov, schimbînd pe drum cîteva zeci de cai şi aproape cincizeci de călăuze încercate — iacuţi şi tunguşi — ajunse la Irkutsk de pocroave, după cum plănuise. Acasă, ca şi cum nimic nu s-ar fi întîmplat, se aşeză la masă pentru a mînca liniştit ciorba cu varză şi plăcinta de sărbătoare cu nelma [1]) fără să pomenească de noua sa ispravă de cutezător drumeţ, săvîrşită, precum zicea chiar el, „pentru niscaiva treburi negustoreşti".

2

La Irkutsk, Şelihov se încredinţă că lacătele grele de vreo jumătate de pud şi peceţile puse de judecată pe magaziile sale erau neatinse şi se linişti, gonind gîndurile grele care-l năpădiseră pe drum despre soarta vînătorilor rămaşi în America şi despre proviziile trimise acolo.

Neliniştea aceasta îi fusese trezită chiar de Me-

[1]) *Nelma* — somon siberian. (N. red. rom.)

nevski. Înainte de plecarea corăbiei „Sviatiteli" din Ohotsk, prinzînd o clipă potrivită cînd Bentham lipsea, Menevski deschisese vorba în fața lui Șelihov despre viața vînătorilor lăsați la Cîhtac. Șleahticul polonez, ducînd mai departe un joc dublu, încercă să-și justifice dezertarea și trecerea de partea lui Bentham, povestind care era starea lucrurilor la Cîhtac.

— Anul trecut, — istorisi el, — după ce ați plecat împreună cu soția dumneavoastră, oamenii și-au cam pierdut curajul, iar către crăciun cînd au văzut că nu mai era nici o nădejde ca „Sviatiteli" să se întoarcă, au început să cîrtească: „Ne-a înșelat neguțătorul tău, Konstantin Alexeici", au pornit ei să-l atace pe Samoilov. Iar Samoilov — îl cunoașteți pe Konstantin Alexeevici, este un om vajnic, care v-a rămas credincios — le răspundea liniștit: «De ce țipați? Se prea poate ca „Sviatiteli" să nu fi ajuns încă la Ohotsk sau poate că...»

— S-a înecat ?— îl întrerupse zîmbind Șelihov. — Cu mine nu te poți împotmoli!

— Tocmai de aceea, — urmă Menevski, — nu-și mai găseau astîmpăr mai cu seamă cînd li s-a sfîrșit și pîinea.

— Am luat numai trei saci pe drum, iar restul de trei sute de puduri vi le-am lăsat și am poruncit lui Samoilov să facă pesmeți, — spuse Șelihov, dezvinovățindu-se parcă. — Și din pricina acestei măsuri am avut atîta de suferit, încît și astăzi, după cum vezi prea bine, abia îmi pot mișca picioarele; iar tu îmi spui că făina și pesmeții s-au isprăvit! Tocmai pentru că n-am luat pesmeții din Cîhtac era să rămîn fără picioare!

— Așa-i, — urmă Menevski, — dar pînă la crăciun n-a mai rămas nici o firimitură de pesmeți. Cum am dus-o pînă în primăvară, numai dumnezeu știe! Fierbeam curele netăbăcite și le mîncam. Adunam ciori, țistari și moluște de tot soiul! Ptfiu! Uneori mi-e și greață să-mi amintesc de ele! La începutul primăverii cînd lipsa de carne se simțea

şi mai tare, şi oamenii abia se mai ţineau pe picioare, aleuţii din insulele Lisi au ucis o balenă, apoi o a doua. După aceea, timp de o săptămînă, toată lumea nu se deslipea de mal: tăia carnea de balenă şi mînca, pînă n-au rămas decît coastele şi capetele cu mustăţi... Mulţi dintre oamenii noştri au murit atunci de dezinterie din pricina cărnii crude de peşte, căci nu prididеau s-o fiarbă sau s-o frigă...

— Mulţi au murit? — întrebă neliniştit Şelihov, socotind în gînd cu ce forţe va fi nevoit să-şi orînduiască aşezările din America.

— Vreo cincizeci de oameni, nu mai mult, — răspunse Menevski cu o linişte prefăcută. — Dar şi cei rămaşi în viaţă nu mai sînt buni de nimic. Pentru a înlocui pierderile de oameni, mulţi ruşi şi-au luat neveste aleute, iar unii s-au trezit chiar cu două femei şi s-au lăsat de vînătoare... E nevoie de o mînă de fier, acolo, ca să pună rînduială printre robi! — se îndreptă Menevski cu un gest teatral, strîngînd pumnii sub manşetele de dantelă.

«Nu cumva ai vrea să fii tu această „mînă de fier“?» se gîndi dispreţuitor corăbierul, privindu-l pe Menevski gătit în haine englezeşti şi îi spuse deodată aspru:

— Ştii să trăncăneşti în toate limbile, dar nimeni nu-ţi dă crezare. Şi tu, lingăul englezilor, mai îndrăzneşti să spui despre vînătorii ruşi că ar fi robi? Într-o clipită ei ţi-ar răsuci la spate mîinile „de fier“ sau ţi le-ar rupe cu totul!...

Şehilov se încruntă. «Oriunde te uiţi, numai necazuri. Am trimis corabia cu ceva merinde, dar ce fac cu oamenii de care am nevoie pentru a întări forţele ruseşti atît de reduse? N-am dezlegat această problemă foarte însemnată căci treaba se face cu oameni, după cum tot ei îţi clădesc şi casa. Afurisiţii ăştia de varnaci! M-au înşelat! S-au împotrivit să plece în America. Trebuie să-i mulţumesc lui Bentham — fir-e-ar al dracului — că m-a salvat la încărcare! Iar hrapii, diavolii ăştia fără nădragi,

n-au vrut să iasă nici la plecarea corăbiei „Sviatiteli". Au înțepenit în cîrciuma Rastopîrihei și de acolo au petrecut corabia cu strigătele lor.»

— „Mînă de fier" ! — spuse batjocoritor Șelihov cu glas tare.

Dar Menevski își aminti de povața lui Bentham de a căuta să-l împace pe Șelihov, de a-i cîștiga încrederea și de a afla calea cea mai bună pentru ca noii săi stăpîni, adică Anglia și reprezentanții ei în compania din golful Hudson să poată trage foloase de pe urma corăbierului. De aceea, tălmaciul nu arătă cît de neplăcute și de-a dreptul jignitoare, erau vorbele pline de batjocură ale lui Șelihov. Menevski era obraznic, dar deștept, mlădios și iscusit în intrigi. Creșterea primită în colegiul preoților iezuiți, intrigile nobilimii poloneze în Seim, în epoca prăbușirii statului polonez, lingușirile panilor față de țarismul rus care voia să înghită totul, precum și propria lui soartă, deportarea și munca silnică, de la care-l scăpase Șelihov, îl învățaseră pe Menevski să îndure orice, să nu-și piardă cumpătul în nici o împrejurare, să prindă clipa prielnică, iar la nevoie să aștepte cu răbdare...

Uitîndu-se la corăbier cu o liniște netulburată, Menevski se gîndi : „Inainte și mai presus de orice, trebuie să-i bag în cap negutătorului că am ajuns din întîmplare la Bentham".

— Știu prea bine că nu mă bucur de încrederea dumneavoastră și că mă socotiți fugar. Dar nu eu am fost acela care i-am oferit colonelului englez serviciile mele, pan Șelihov ! — Menevsklihi clătină trist din cap și pentru o clipă își lăsă ochii în jos, amărît parcă de o învinuire atît de neîntemeiată. — Nu, nu-s fugar... Oare aș îndrăzni să stau înaintea dumneavoastră dacă aș fi asemeni lui Cain ? Pan Samoilov...

— De cînd și eu și Samoilov, mujici ruși, am ajuns „pani" în ochii tăi ? Te-ai deprins să-i numești „mister" pe noii tăi stăpîni ? — zîmbi veninos corăbierul. — Vrei să te dai bine pe lîngă „pani" ?

Haide, dă-i drumul, dă-i drumul, ce ai vrut să spui?

Ca să se răzbune, Menevski ar fi vrut să-l uluiască pe Şelihov, povestindu-i felul cum pierise Samoilov, dar se stăpîni şi urmă tot atît de liniştit:

— Pentru a-i face pe vînători să nu mai cîrtească împotriva stăpînului lor şi pentru a-i potoli pe cei răzvrătiţi, domnul Samoilov a alcătuit o echipă de cincisprezece oameni şi a pornit către pămînturile Kenaiului să-i caute pe englezi...

— Ce englezi? Cum au nimerit englezii la kenaieni? — întrebă cu luare aminte Şelihov.

— Tocmai atunci mister Bentham sosise la Kadiak şi-l rugase pe Samoilov să-l ajute să-i scoată din încurcătură pe englezii rătăciţi prin Kenai... În schimbul acestui ajutor, mister Bentham a făgăduit să aducă cel mai tîrziu în anul următor proviziile şi merindele de care aveau nevoie. Eu am slujit ca tălmaci şi cunosc toate discuţiile...

— A căzut oare Konstantin Lexeici în cursa aceasta şi a lăsat Kadiakul în voia soartei, ca să fie prădat? — izbi Şelihov cu pumnul în masă. — De ce nu te-a luat cu el pentru discuţia cu englezii şi te-a lăsat la Kadiak?

— Eram bolnav pe atunci, — încercă Menevski să iasă din încurcătură, pentru a ascunde nepotrivirile din spusele sale, — eram pe moarte.

— Iar atunci cînd Samoilov a fost îndepărtat, ai înviat, ai fugit şi ai apărut la Ohotsk ca să îndrugi tot felul de poveşti? — începu Şelihov să priceapă adevărul din cuvintele meşteşugit ticluite ale lui Menevski, înroşindu-se şi abia stăpînindu-se să nu-l apuce de guler pe fugar. — Unde l-ai lăsat pe Konstantin Lexeici Samoilov, cînd ai fugit la Bentham?

— La K-ken...nai, — îngînă nehotărît Menevski, dîndu-şi seama că nu va avea curajul să mărturisească cum se folosise de ştirile ajunse la Kadiak despre pieirea lui Samoilov şi a echipei sale într-o încăierare cu indienii-kenaieni. Cei care aduseseră ştirea acestei nenorociri arătaseră chiar că Samoilov şi oamenii săi pieriseră cu toţii pe ruguri sau sub

săgeţile kenaienilor. — Am plecat cu o baidară pînă la corabia lui mister Bentham să-i cer un sfat, căci nu ştiam ce să fac... Am coborît în cabina lui, iar cînd am ieşit de acolo am văzut corabia plutind în larg cu toate pînzele întinse iar Kadiakul pierzîndu-se în ceaţă ; am fost luat prizonier...

— Iar acum, din captivitatea engleză vei nimeri de-a dreptul în temniţa lui Koch ! — îl întrerupse pe neaşteptate Şelihov.

— Cum veţi hotărî, — spuse tălmaciul fără a-şi pierde cumpătul, încredinţat că Bentham va găsi un mijloc de a-l scoate din temniţa lui Koch. — Dar Koch... e un călău fără suflet, — făcu Menevski o ultimă încercare pentru a-l îmblînzi pe Şelihov, ştiind că acesta nu-l putea suferi pe Koch din pricina ultimelor întîmplări, sfîrşite cu uciderea lui Hvataika. — E îngrozitor să cazi pe mîna lui Koch, e în stare să mă ucidă, fără nici o teamă că va avea să răspundă pentru moartea unui biet surghiunit ca mine.

În tot timpul şederii sale la Ohotsk, Şelihov fusese chinuit de mustrări de cuget pentru că fusese amestecat fără voia sa în uciderea lui Luciok, bravul staroste al varnacilor. Chiar dacă Luciok îi ceruse imposibilul, chiar dacă îl jignise spunîndu-i că e un hoţ... Cu ce se alesese din toate acestea ? Luciok fusese nevinovat, suferise zadarnic, iar el, Şelihov, un vrednic corăbier şi un neguţător de vază, îşi pierduse liniştea. Şelihov îşi aminti de vechile magazii ale lui Behring şi de cadavrul lui Luciok aruncat pe gunoaie şi oftă din greu.

— Piei din faţa mea ! — spuse el. — Deşi îmi dau seama că eşti vinovat, nu vreau să mă amestec în uneltirile tale. Nu vreau să mă murdăresc şi eu... Tot nu se mai poate îndrepta nimic, chiar dacă s-a petrecut ceva necurat...

Pe drumul înapoierii la Irkutsk, Şelihov fu frămîntat de gîndul morţii lui Luciok şi de presimţirea că Samoilov pierise. De-ar ajunge mai repede acasă pentru a-i povesti şi împărtăşi soţiei sale toate grijile care îl chinuiau.

Muncit de aceste gînduri, corăbierul străbătu desişurile taigalei în lungul fluviului Lena, trecu prin rarele aşezări ale iakuţilor şi tunguşilor, aflate la sute de verste depărtare unele de altele şi ajunse acasă. Bucurîndu-se de căldura căminului regăsit şi de belşugul casei, nu suflă nici un cuvînt despre gîndurile care-l frămîntau. Nu se cuvenea să treacă pe umerii soţiei sale o povară atît de apăsătoare. Ea îl ţine bine minte pe Luciok; înainte de a pleca la Ohotsk, îi spusese: „Cînd o să-l vezi pe Luciok, să ai grijă să-i dai un cojoc cald..." „Nimic de zis, straşnic dar i-am mai pregătit lui Luciok! Şi Konstantin Lexeici Samoilov... Nu, mai bine să nu spun nimic. Dar poate că prea devreme mă îngrijorez şi îngrop fără nici un temei un om care mi-e drag. Se va întoarce, bătrînul, cu viitoarea cursă şi ce o să mai rîdem împreună de toate parastasurile pe care i le-am făcut!"

Astfel Grigori Ivanovici se hotărî să nu pomenească nimic despre cele petrecute la Ohotsk şi despre veştile rele, îndoielnice, primite din America. Se cufundă cu totul în munca de pregătire a întrevederii şi a convorbirii hotărîtoare pe care trebuia s-o aibă cu Selivonov, pentru a întocmi o dare de seamă către ţarină şi a pune la cale chiar o călătorie la Petersburg.

3

— Noroc, noroc Grigori Ivanovici, ai şapte vieţi! Intr-o jumătate de an ai străbătut de două ori apele şi desişurile taigalei pînă la Ohotsk! Ei, hai de poveşteşte-ne ce isprăvi ai săvîrşit! — întîmpină zgomotos Selivonov sosirea corăbierului în casa sa, după cîteva zile de la înapoierea lui Şelihov.

Şelihov îi povesti rezervat, cele petrecute la Ohotsk şi se plînse de Koch, care se împotrivise şi împiedicase plecarea oamenilor „stigmatizaţi" în America. Vorbi apoi de uciderea lui Hvataika, ară-

tînd „purtarea absurdă a lui Koch față de oamenii ruși" și ceru ca acesta să fie tras la răspundere.

— Nu, pe calea aceasta nu-i vom putea face nimic lui Koch, — răspunse Selivonov, după ce ascultă plîngerile lui Șelihov. — Dar la urma urmelor, ce nelegiuire a săvîrșit Koch? A ucis un varnak, care încerca să fugă! Pentru această faptă, nu i se cuvine nici o pedeapsă, ci dimpotrivă, laude! Ești singur vinovat, Grigori Ivanovici, și ascultă-mi sfatul: lasă amărăciunea aceasta de care nici nu face să mai vorbim, și vezi-ți mai bine de adevăratele tale treburi... După ce ți-am cercetat hîrtiile, am alcătuit un raport din partea cavalerului Iakobi, guvernatorul general al Irkutskului și Kolîvanului, către împărăteasă... Vezi, e scris pe șaisprezece pagini! Ascultă, dacă crezi că e nevoie de vreo îndreptare, înseamnă-ți-o bine căci apoi, după ce-l voi da grămăticului nostru pentru a-l scrie pe curat, va fi prea tîrziu ca să mai facem vreo schimbare.

— Tătucule, — se bîlbîi Șelihov, buimăcit și adînc mișcat de cele auzite; apoi, întinzîndu-se peste masă, îi luă recunoscător mîna lui Selivonov. Acesta îl îndepărtă și mormăi, prefăcîndu-se că e supărat:

— Mai bine ascultă ce o să-ți citesc!...

Șelihov ascultă ca vrăjit timp de jumătate de ceas povestea isprăvilor sale. Descrierea interesului de stat pe care-l prezenta inițiativa lui Șelihov, pus cu iscusință în lumină într-un pretențios stil de cancelarie, îi tăie răsuflarea lui Grigori Ivanovici. Cele mai de seamă gînduri care-l însuflețeau pe corăbier și-i rătăceau nelămurite prin minte îi apărură acum în față ca o înfăptuire uriașă, ca o sarcină pe care demult o ducea pe umerii săi, fără să înțeleagă pe deplin tîlcul isprăvii săvîrșite. Totuși făcînd o sforțare, Șelihov se stăpîni și spuse deodată cumpătat:

— Îngăduiți-mi să vă rog să adăugați ceva: Alexei Ilici Cirikov [1]) a fost cel dintîi care în anul

[1]) *Alexei Ilici Cirikov* (mort 1748) — călător și explorator rus. A luat parte la expedițiile lui Behring și a fost unul dintre conducătorii acestor expediții. A explorat insulele Aleutine, atingînd și țărmul de nord-vest al Americii. (N. red. rom.)

o mie șapte sute patruzeci și trei a îndrăznit să debarce pe continentul american la o longitudine de peste patruzeci de grade. Iar eu am fost al doilea. Voia să dezmintă în fața împărătesii comunicarea căpitanilor Cook și Billings și a colonelului Bentham, care încercau să arate că dreptul de întîietate asupra descoperirii nu aparținea nici lui Șelihov, nici rușilor.

— Bine, bine, — încurajă Selivonov sforțarea corăbierului de a lămuri că nici un spaniol, nici un englez și nici chiar faimosul Cook, nu cutezaseră să calce pe pămîntul pe care Șelihov întemeiase primele așezări rusești. Dar mai bine închide hrisovul cu numele descoperitorilor ruși. Numele lor nu pot ajunge pînă la tron. Poporul, mujicii și negutătorii nu intră la socoteală... Nu te mai încrunta, eu nu disprețuiesc pe nimeni, vorbesc de cei care vor citi și vor hotărî! Tu, la ce năzuiești, Grigori Ivanovici, la ranguri, la titluri? Tu ceri ca noile descoperiri să fie păstrate Rusiei, iar ție să ți se îngăduie vînatul și negoțul?... Asta-i! Atunci trebuie să scrim așa...

Selivonov se lăsă pe spate în jilț și începu să chibzuiască cum să tălmăcească gîndurile corăbierului stîngaci exprimate. Se aplecă apoi asupra hîrtiei și începu să scrie. In cele din urmă, după o lungă tăcere, care nu fu întreruptă decît de scîrțîitul penei, își ridică mulțumit ochii de pe foaia scrisă și spuse cu tîlc:

— Două minți văd mai bine decît una singură. Să-ți dăm o mînă de ajutor din partea ocîrmuirii... Ascultă! — și începu să citească răspicat adăugirea cerută de Șelihov:

— „Se pare că nu numai negoțul va avea de suferit. Stăpînirea multor teritorii dobîndite de Rusia, care cu vre-mea, — Selivonov rosti ultimul cuvînt silabisindu-l, — pot deveni deosebit de folositoare, nu se va putea menține fără o însemnată întărire a forțelor maritime ruse în acele ape. De aceea va fi cu atît mai bine cu cît hotărîrile maiestății voas-

tre vor fi mai repede înfăptuite spre marele folos al acestor treburi de stat".

Aci Selivonov se opri pentru a vedea impresia pe care aceste rînduri o făcuse asupra lui Şelihov. Selivonov încerca astfel să atragă luarea aminte a împărătesei asupra unui plan pe care-l nutrea demult pentru înfiinţarea unei flote militare ruseşti în Oceanul Pacific. Ştia că şi ocrotitorul său, înţeleptul bătrîn Soimonov susţinuse acest plan în faţa împărătesei. Din scrisorile lui Soimonov, Selivonov aflase că împărăteasa avea de gînd să trimită în apele Orientului depărtat patru corăbii militare din Kronstadt sub comanda unui tînăr şi iscusit marinar, căpitanul-locotenent Grigori Mulovski.

Aerul încîntat şi totodată mirat al lui Şelihov îl mulţumi pe Selivonov. „Asta e, ai crezut că numai tu eşti deştept şi ager la minte şi că numai tu stărui pentru gloria patriei", Selivonov opri cu o mişcare a mîinii întrebările, gata să scape de pe buzele corăbierului şi respirînd adînc, urmă să citească cele adăugate de Şelihov şi prelucrate de el:

— „Nu ne putem închipui că drumul pe care vestitul corăbier Cook l-a arătat compatrioţilor săi, va fi părăsit de Rusia. Mai ales că răpirea roadelor descoperirilor ruseşti şi cîştigurile astfel dobîndite de englezi, îi vor încuraja mereu la noi cotropiri. Iar măsurile prevăzute: trimiterea flotei din Marea Baltică şi înfiinţarea unui port pe rîul Ud pot înlătura pe deplin orice încercare străină de cotropire pe viitor".

„Ce-o să mai strănute Bentham cînd o să dea de vulturii noştri! N-o să mai aibă de-a face numai cu bărcile de pescuit ale neguţătorilor. Dă-mi numai o pereche de corăbii de război şi le găsesc eu ac de cojoc!" se gîndi cu pizmă Şelihov, închizînd ochii, orbit parcă de aceste perspective atît de largi, care-i depăşeau cu mult gîndurile şi visurile.

Mai urmau după aceea în raport părerile şi concluziile autorităţilor locale, dar Şelihov aproape că nu le ascultă: Se întreba de ce primejdiile, năpastele şi izbînzile trăite de el şi de tovarăşii săi pînă

ce cuceriseră prietenia și dragostea aleuților, păreau atît de searbăd și palid oglindite în raport. Ar fi vrut să pună această întrebare, dar nu îndrăzni.

Selivonov se opri deodată și se uită la Șelihov, așteptînd. Șehilov răsufla neliniștit și se frămînta în jilț, gata să spună ceva. Dar directorul cancelariei zîmbi și porni să citească mai departe, aruncînd pieziș cîte o privire corăbierului care se liniști prins de sfială, cînd auzi următoarele cuvinte:

— „Darea de seamă ce ne-a fost adusă am lăsat-o neschimbată, așa cum ne-a fost înmînată pentru ca maiestatea voastră să poată desluși mai bine și mai adevărat toate isprăvile. Din această dare de seamă se vede că Șelihov a știut să atragă popoarele din Kadiak, Afognak și din alte insule și așezări. Trimitea fără teamă, cu un singur rus, cîte o mie de sălbatici, care porneau de bunăvoie departe de locurile lor de baștină".

Selivonov făcu o pauză, veni mai aproape de masă și urmărindu-l mereu pe ascuns cu privirea pe negutător, se gîndi zîmbind ușor, trecînd cu ochii peste cele citite: „Ehei, ce țăranoi isteț! Cum s-a priceput el să-și întocmească darea de seamă! Știe prea bine că pe împărăteasă nu poți s-o duci cu una cu două, ci trebuie să-i cînți în strună, nu așa"...

Cu același zîmbet, trecîndu-și palma peste chelia bombată, urmă cu glas tare:

— Isprăvile sale îi dovedesc rîvna și priceperea... Dar vrednicia i se arată și mai bine din faptul că popoarele sălbatice și-au trimis de bunăvoie copiii să învețe carte în limba rusă, căci pînă atunci nu știau nici o altă limbă și că patruzeci de sălbatici, bărbați și femei, vrînd să vadă așezările rusești, l-au însoțit pe Șelihov pînă la Ohotsk. Dintre aceștia, cincisprezece oameni locuiesc și astăzi la Irkutsk, pentru a cunoaște felul de trai al rușilor"

— Pînă-n ziua de azi se tem să iasă pe uliță fără mine sau fără Natalia Alexeevna, — surîse mulțumit corăbierul. — Natașenka îi ocrotește ca o cloșcă!

— „Am sprijinit, — citi mai departe Selivonov fără a răspunde la această întrerupere, — acțiunea

atît de folositoare a lui Şelihov, dîndu-i tot ajutorul care depindea de mine, poruncind să i se elibereze, după cererea sa, cinci sute de puduri de făină de secară din Ohotsk şi trei sute de puduri de piese de tachelaj care se găsesc pe aici, pînă la cele mai subţiri funii, pentru corabia sa, care pleacă la Kadiak. În sfîrşit, socotind că Şelihov poate fi de folos pentru orice alte lămuriri, am hotărît să-l trimit odată cu acestea şi pe el".

Restul raportului fu citit repede şi nedesluşit. Şeful cancelariei mormăia mai mult pentru el, pentru a se încredinţa încă o dată că acest raport către ţarină fusese bine şi cu sîrguinţă alcătuit. Glasul lui Selivonov se întări cînd rosti cuvintele „raportul preasupusului" şi Şelihov auzi, în continuare, „şi fără şovăire credincios. General locotenent Ivan Iakobi."

— Binefăcătorule! — strigă Şelihov într-un avînt nestăvilit, încîntat că-şi vedea îndeplinite cele mai cutezătoare nădejdi. Şi într-adevăr: ce va urma? Va avea prilejul să înmîneze chiar el împărătesei raportul lui Iakobi întocmit şi scris de Selivonov? — Cum aş putea să vă răsplătesc? — Corăbierul îl privi adînc în ochi pe Selivonov. — O să vă ridic o statuie în America!... Excelenţă...

— Destul, isprăveşte, Grigori Ivanîci, e de ajuns dacă o să aprinzi o lumînare pentru odihna sufletului meu, — mormăi Selivonov, mişcat de emoţia sinceră a corăbierului dezlănţuit. — Nu pentru tine m-am străduit eu cu hîrtiile tale, ci pentru patrie! — spuse el cu importanţă. — Pentru a împlini ultimele dorinţi ale lui Mihailo Vasilievici Lomonosov — care a fost un adevărat profet! — am făcut această dare de seamă asupra isprăvilor tale şi ale tovarăşilor tăi de luptă...

Al ruşilor Columb pe mări se-avîntă,
Spre ginţi de care nici nu se cuvîntă,
Să le vestească dărnicia ta...

Selivonov, mişcat, răsuflă adînc şi apoi cu un glas

neaşteptat de puternic şi de pătrunzător, cu care se rostesc numai descîntecele sau rugăciunile, încheie:

O, voi pe care patria v-aşteaptă,
Din sînul ei spre soare să zvîcniţi,
Vă fie viaţa binecuvîntare!
Să arătaţi prin fapte uimitoare
Că împliniţi urările fierbinţi,
Că Rusia să dăruiască poate
Platonii ei, ce secoli vor străbate,
Şi Newtoni noi cu strălucite minţi.

— Nu uita aceste cuvinte, Grigori Ivanîci, ele îşi vor păstra puterea şi în viitor... şi, acum, iartă-mă, dragul meu, am obosit — du-te acasă cu dumnezeu... Oh, bătrîneţe, bătrîneţe, dacă n-aş fi fost bătrîn, aş fi luat şi eu parte la înfăptuirile tale, dar vorba aceea: fost-ai lele... Cred că înţelegi acum ce te aşteaptă? De aceea sînt nevoit să-ţi mai dau o povaţă: împacă-te cu campanionii tăi şi sfîrşeşte pricina cu ei la judecătorie, precum şi celelalte treburi care-ţi mai stau pe cap, în aşa fel ca spre sfîrşitul lui noiembrie de sfînta Ecaterina, să nu mai fi la Irkutsk... Cu bine, Grigori Ivanîci! — Selivonov se înclină solemn, răspunzînd salutului de despărţire pe care i-l făcu Şelihov, ploconindu-se după vechea datină.

4

Călătoria la Ohotsk, plecarea corăbiei spre America şi înapoierea lui Şelihov la Irkutsk îl hotărîră pe Ivan Larionovici Golikov să se împace cu corăbierul, şi să facă anumite concesii cu gîndul la viitoarele cîştiguri nemuncite pe care le putea trage de pe urma unui companion atît de vrednic şi de iscusit.

Ivan Larionovici, în lungii ani ai şederii sale în Siberia, îşi încropise o avere de milioane, exploatînd brevetul de vînzare a votcii, dar nu găsise niciodată vreme să viziteze colţurile mai depărtate ale ţării

sale ca Ohotsk, Ghijiga, Kamciatka sau Ciukatka. Se mulţumise să conducă vastele sale întreprinderi din odaia de rugăciuni, cu o carte bisericească în mînă. Cartea sfîntă a celor de credinţă veche îi uşura legăturile cu dumnezeu şi cu oamenii. Cînd o citea, îşi aducea aminte de îndatoririle oamenilor şi de numărul de rugăciuni pe care Ivan Larionovici le datora domnului.

— Pungaşul de Grişka o ia cîteodată razna cu lucrătorii ca să-şi dea ifose, dar e deştept, are noroc şi nu se dă înlături de la treabă, chiar dacă trebuie să-şi pună în joc capul. De noi nu se teme, are oameni puternici în spate şi aici şi la Petersburg. Trebuie să ne împăcăm, Ivan Andreevici! — spuse Golikov, trecînd pe la Lebedev-Lastocikin ca să vadă care era starea de spirit a companionului său, în ajunul judecării pricinii la judecătoria de pace. — Veştile pe care le-am primit arată că Grişka pune la cale o nouă companie după modelul companiei Indiilor Răsăritene şi al celei olandeze.

Lebedev nici nu-l pofti pe oaspetele său să se aşeze pe laviţă. Stătea în pragul odăii şi pe sub sprîncenele sale stufoase, îl privea posomorît pe Golikov. Acesta mai adăugă ceva, dar Lebedev parcă nici nu-l auzi. Apoi veni aproape de tot şi urlă înfuriat:

— Nu mă las, o să-l r-rui-nez pe ţîncul ăsta! Iar tu, du-te la dracu'!... Umbli cu tertipuri în loc să aperi cinstea şi puterea neguţătorilor de vază... Te ştim noi, gură de aur, ai miere pe limbă, iar sub ea venin de şarpe. Eşti în stare să te vinzi şi pe tine, dacă poţi trage un cîştig!

Ivan Larionovici îl privi tăcut, făcu un gest şi plecă. La ce bun să mai stai de vorbă cu un nătîng?! Nu vrea — treaba lui! El, Ivan Larionovici Golikov, s-a şi înţeles cu Şelihov în privinţa condiţiilor de împăcare şi acum acţiona în folosul noii întreprinderi „Compania americană nord-estică" întemeiată de corăbier, în care intraseră o seamă de neguţători aducînd capital. Adevărat, neguţătorii nu

erau oameni prea de vază, însă în schimb compania avea un număr mai mare de neguţători din Selenghinsk, Irkutsk, Ustiujna şi Vologda. „Şiretul de Kiselev a rămas singur de o parte, undeva, pe insulele Pribîlov... Nu-i nimic, dă dumnezeu şi-i luăm noi aceste insule şi o să se căiască atunci îndărătnicul acesta“, se gîndi Ivan Larionovici liniştindu-se, şi punînd un semn în cartea de rugăciuni. „Ceilalţi merg, sînt oameni potriviţi!“ deşi printre aceştia erau şi unii noi veniţi în treburile negustoreşti, care nu-i prea plăceau lui Ivan Larionovici, ca de pildă domnul Budişcev, fost procuror din Irkutsk, şi o muiere, Katerina Franţevna. Nu se ştia altceva despre ea decît că era fata generalului-maior Klicike, fostul comandant al garnizoanei din Irkutsk. Iar despre averea ei nu se ştia nimic. „Grişka avea s-o folosească pentru a obţine niscaiva hatîruri“, se dumiri Ivan Larionovici. Oricum, compania luase fiinţă, fusese înscrisă la camera financiară, iar deasupra ferestrelor casei lui Şelihov apăruse o firmă cu nişte draci gătiţi cu pene precum şi flori, fructe şi jivine... Grişka închiriase companiei, pe un preţ bun, jumătate din casa şi magaziile sale. „Of, ar fi trebuit să mă feresc de păcat, dar ce poţi face dacă te atrage cîştigul! Iar păcatul... păcatul o să cadă pe Grişka, el m-a ispitit şi el o să răspundă...“

Judecarea pricinii se sfîrşi cu deplina izbîndă a lui Şelihov, deşi vrăjmaşii săi erau oameni foarte puternici, iar cearta se purta pentru sume mari de bani. In această izbîndă, rolul de frunte îl jucă declaraţia lui Şelihov făcută la începutul judecăţii.

Imaginea lui Hvataika ucis, cu faţa vîrîtă în gunoaiele scîrnave ale magaziei din Ohotsk, îi apărea adesea lui Şelihov în minte şi-l făcea parcă să se gîndească la ceva mare şi însemnat, la care nu găsise încă vreme să chibzuiască. Povestind despre neplăcerile avute la Ohotsk, Şelihov îi ascunsese Nataliei Alexeevna sfîrşitul lui Hvataika. In schimb adusese la cunoştinţa lui Selivonov uciderea hrapu-

lui şi deşi Selivonov nu dăduse nici o importanţă acestei întîmplări, corăbierul se temea ca povestea morţii lui Luciok să nu ajungă la urechile soţiei sale şi de ea nu putea scăpa prea uşor.

La judecată, îşi începu cuvîntarea cu un glas mai tulburat decît ar fi vrut.

— Cinstiţi judeţi, daţi-mi voie să vă fac o mărturisire! Goana după bani, asuprirea oamenilor, în numele banului, nu duc la nimic bun. Am încercat-o chiar eu în viaţa mea. Caut dreptate, numai dreptate! Am avut un deosebit noroc să găsesc vrednici tovarăşi de drum, în călătoria în care am izbutit să aducem mari foloase patriei. Iar companionii noştri au tras cîştiguri uriaşe, fără să treacă măcar pragul casei. Se poate oare refuza o mică răsplată corăbierilor şi vînătorilor, ca şi orfanilor şi văduvelor acelora care au pierit în încercări cumplite, o răscumpărare pentru sîngele lor, pentru pieirea lor?! Nu pot crede aşa ceva, cunoscînd inima şi cuvintele prea milostivei ţarine — Şelihov arătă cu pumnul pînza atîrnată pe perete deasupra mesei judecătorilor. Precum stătea scris în ucaz, peretele judecătoriei de pace era împodobit cu o inscripţie alcătuită din litere mari pe pînză, împrumutate din principiile marilor umanişti ai trecutului. — „Prin dragoste de oameni, prin respectul persoanei aproapelui tău şi prin ură faţă de asuprire"... — citi răspicat Şelihov literele decolorate. — Nu stărui să-mi sporesc veniturile băneşti, mă mulţumesc cu partea mea dacă domnii companioni mai însemnaţi decît mine îmi lasă corăbiile învechite cu care am adus slavă patriei şi mai renunţă peste cele prevăzute în învoială şi la o parte de cîştig pentru răsplata oamenilor.

Şelihov se înţelesese cu Golikov asupra acestor cereri, dar Lebedev nu voia să dea nimic.

Deoarece unul dintre pîrîţi împreună cu reclamantul voiau să pună capăt pricinii printr-o înţelegere paşnică, judecătorii hotărîră: două zecimi din tot venitul să se împartă ca răsplată companio-

nilor „lucrători". O zecime să fie lăsată lui Şelihov, iar corăbiile cu care făcuse călătoria să treacă în stăpînirea sa. Restul uriaşului cîştig să fie împărţit între marii companioni păstrîndu-şi fiecare părţile prevăzute în învoiala dintru început. Ivan Golikov şi nepotul său Mihail să primească şase părţi, iar Lebedev trei. Golikov şi Lebedev se socotiră „jefuiţi" prin această hotărîre a judecătoriei, dar se supuseră gîndindu-se că pe viitor îşi vor scoate pîrleala tot pe seama lui Grişka.

— Sînt bogat, bogat, Nataşenka, şi am ajuns stăpînul întreprinderii, corăbiile mi-au fost date! — intră ca un iureş în casă Şelihov, scoţîndu-şi din mers pălăria şi stiletul zăngănitor; îşi pusese uniforma de gală vrînd să arate judecătorilor toată deosebirea dintre un corăbier în slujba ţarinei şi neguţătorii îmbrăcaţi în caftane lungi, care vînd marfă cu arşinul.

— Nu te umfla în pene, Grişata! Lebedev e ambiţios şi va ataca hotărîrea mai departe fără a precupeţi banii. Acolo, precum ştii, cine unge mai bine, acela are dreptatea de partea sa, — căută Natalia Alexeevna să-i potolească înflăcărarea care după părerea sa nici nu se potrivea cu demnitatea unui marinar.

— Selivonov Mihail Ivanovici nu va îngădui...

— E bine să-ţi pui nădejdea în Selivonov, dar şi tu trebuie să fii la înălţime.

— Dacă lucrurile se vor întoarce împotriva mea, voi pleca la Cîhtac...

— Bine că m-ai prevenit, — spuse Natalia Alexeevna. — O să te dau chiar eu în judecată şi o să-ţi pun sechestru pe corăbii. Mi-ai luat toţi banii şi i-ai băgat în America aia mucegăită de atîta apăraie.

— Ah-a... — corăbierul se uită la ea buimăcit. — De astea îmi eşti! — Şi deodată spuse cu un zîmbet vesel: — M-am gîndit şi singur, jupîniţo, să înscriu în catastivele noii noastre companii corăbiile pe numele tău, cea dintîi femeie care ia parte la Compania ruso-americană...

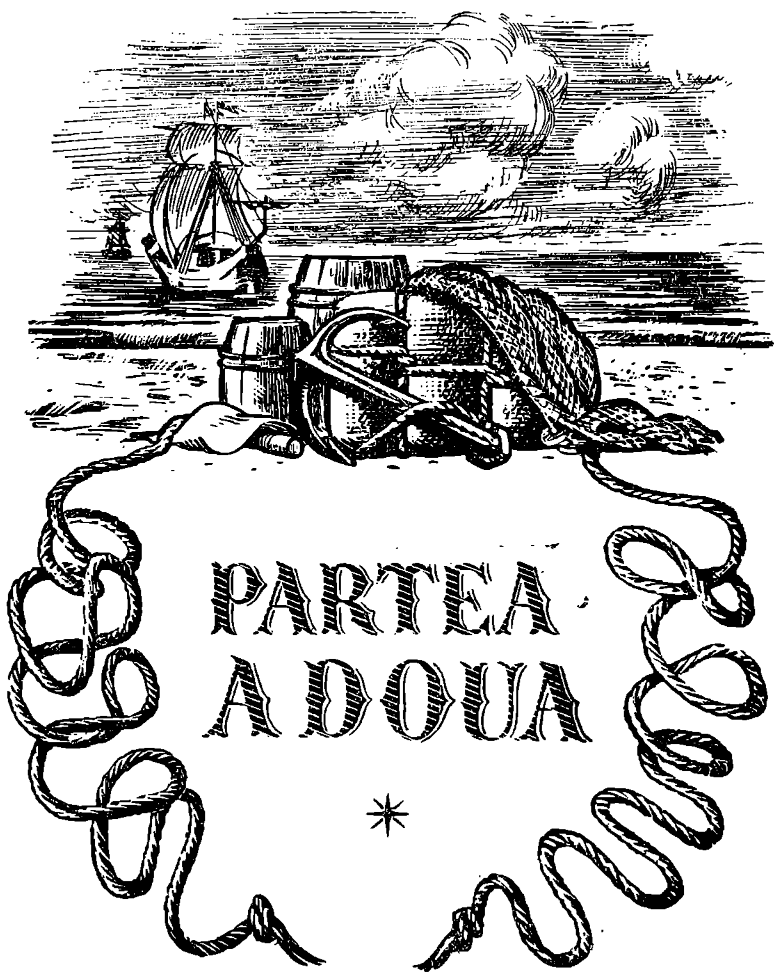
Vechea „Companie a călătorilor maritimi din Oceanul de Nord", sub pavilionul căreia Şelihov descoperise Alaska şi întemeiase aşezările ruseşti pe coasta de nord-vest a Americii îşi reluă existenţa, de data aceasta sub titlul de „Compania americană nord-estică". Grigori Ivanovici Şelihov deveni director şi administrator unic al tuturor întreprinderilor pentru întărirea stăpînirii ruseşti pe noile pămînturi descoperite în Lumea Nouă.

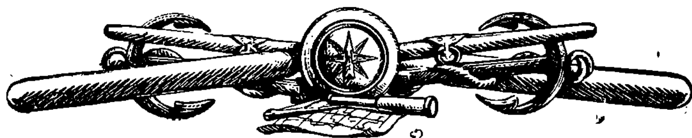
Grigori Ivanovici făgăduise Nataliei Alexeevna, căreia îi împărtăşea toate năzuinţele sale, că va găsi o cale mai scurtă şi mai sigură către gîndurile şi simţirile oamenilor din diferitele ţări ale Oceanului Pacific. Experienţa dobîndită în legăturile cu aleuţii şi indienii din America, îi arăta lui Şelihov această cale. Experienţa era bună căci dusese la o deplină izbîndă a întreprinderii, deşi puterile celorlalţi părtaşi erau neînsemnate.

Şelihov socotea că plecarea sa la Petersburg va fi cel dintîi pas în drumul spre împlinirea ţelului atrăgător, care îi va aduce şi glorie şi foloase atît de mari. Ameţit de izbînzi, Şelihov uita trista pildă a lui Columb şi a altor iluştri navigatori care şi-au găsit sfîrşitul în călătorii sau din pricina uneltirilor atîtor pizmuitori.

— Acolo, numai acolo la Petersburg o să prind eu aripi! — îşi încheie sigur de sine Grigori Ivanovici, în miez de noapte, discuţiile cu soţia sa, în liniştea casei adormite.

— Ia vezi să nu ţi le taie şi pe cele pe care le ai. N-am prea văzut pînă acum prietenie între vulturi şi lupi, — dădea din cap tristă şi neîncrezătoare Natalia Alexeevna şi tăcea văzînd privirea înflăcărată a lui Grişata al ei care îi cerea să renunţe la orice îndoială. — Dumnezeu singur vede şi ştie cum îl rog pentru... pentru sănătatea ta...

PARTEA
A DOUA

Capitolul întîi

1

La începutul lunii decembrie, primind de la Selivonov, din partea cancelariei guvernatorului general, o foaie de drum şi ultimele îndrumări la cine să tragă la Petersburg şi cum să se poarte cu dregătorii din capitală, Şelihov porni din Irkutsk zicînd că pleacă spre Ural şi la Moscova. Numai Golikov ştia unde şi pentru ce anume treburi pleca companionul său din „Compania americană nord-estică" deabia înfiinţată şi deocamdată numai pe cale de a fi organizată. Golikov semnă alături de corăbier actele, declaraţiile şi cererile. Corăbierul nu-i arătă lui Golikov raportul întocmit de Selivonov şi semnat de Iakobi. Îl înveli în piele şi-l puse în sîn, despărţit de celelalte hîrtii.

Şelihov nu pleca pentru prima oară la Moscova şi la Petersburg. Pentru treburile neguţătoreşti ale stăpînilor săi mai fusese în cele două capitale şi nu se simţise, prin Siberia lipsită de drumuri, mai rău decît îndrăzneţul Sadko pe apele oceanului. Dar de data aceasta, fiind bogat şi năzuind la bogăţii şi mai mari şi la glorie, proasta faimă a drumului depărtat siberian şi a pustietăţii îl puse pe gînduri.

În drum spre Krasnoiarsk, pe marele Enisei, Şelihov se trezea de multe ori din toropeala atît de plăcută a călătoriei şi se ridica privind neliniştit din koşeva [1]) ascultînd zgomotele taigalei albe, care răsufla în somnu-i îngheţat. Uneori, trecînd în fugă pe lîngă cedrii şi pinii acoperiţi de zăpadă şi chiciură, Şelihov auzea desluşit parcă nişte împuşcături. Astfel răspundeau supăraţi uriaşii copaci cînd erau treziţi din somnul lor de iarnă.

— De ce nu te astîmperi? Stai culcat şi nu te mai tot mişca, e păcat să pierzi din căldură. Îs cedrii care lasă să cadă cîte o cracă sau o ghindă. Cică să nu le tulburăm somnul... Iar tu, jupîne neguţător, se vede treaba că duci mulţi bănuţi cu tine, de aceea faci pe fricosul, — îl liniştea surugiul pe Grigori Ivanovici, privind pieziş cu un zîmbet şiret, la sacii voluminoşi aşezaţi la picioarele corăbierului.

— Ţi-ai găsit prostul să ducă banii prin taiga. În saci am merinde de drum şi spirt ca să ne încălzim, iar pentru cei lacomi de banii altora, am pregătit turte dulci de Tula! Cu ei pot să abat, fără greş, un urs de la o depărtare de douăzeci de paşi, dacă bag de seamă ceva, — răspunse corăbierul şi, parcă din întîmplare, scoase din sîn ţevile lungi ale pistoalelor de Tula, pe care le ţinea tot timpul drumului la piept ca să le aibă la îndemînă.

— Nu faci mare ispravă cu turtele tale! — spuse zîmbind surugiul, arătîndu-şi dinţii albi. — Tocmai, dacă om întîlni într-adevăr niscaiva răufăcători, nu-i întărîta cu turtele tale. Dă-le, fără să te mai tocmeşti, spirtul şi merindele şi scapi cu viaţă. Iarna, pentru spirt, pîine şi carne, varnacii siberieni te mai iartă şi nu ucid drumeţul.

— Goneşte, goneşte, mai e cale lungă pînă la popasul de noapte. Dacă ajungem pînă la luceafărul de seară, îţi dau o cană de alcool, — îi tăie vorbele neplăcute corăbierul şi se culcă, încercînd să-şi afle un loc mai bun pe sacul de piele pus la căpătîi, um-

---

[1]) *Koşeva* — sanie siberiană. (N. red. rom.)

plut pînă în vîrf cu bancnote şi galbeni strălucitori, luaţi pentru nevoile traiului şi interesele companiei la Petersburg.

După ce trecură de Acinsk, ieşiră pe şesul nemărginit al Siberiei, care se întindea la răsărit de rîurile Tobol şi Obi. Scăpînd de drumul anevoios prin hîrtoapele pline de nămeţi ale desişului, Şelihov se mai îmbărbătă. Şiruri nesfîrşite de care încărcate mergeau pe povîrnişurile străvechiului drum siberian spre Tiumen şi mai departe spre Irbit şi peste Urali către Makariev, Moscova şi chiar Petersburg.

In cîmpie nu te mai temi de atacurile răufăcătorilor care stau la pîndă printre copacii doborîţi din taiga, chiar dacă satele siberiene se află la mare depărtare unul de altul.

— Mai strînge hăţurile! — îi reteza tot mai des Şelihov jelaniile surugiului despre sărăcia pămîntului siberian şi lăcomia hrăpăreaţă a neguţătorilor care mînau şiruri de care pe asemenea geruri. Apoi, îi striga după binecunoscutul obicei al curierilor. — Mînă, că merg după treburile ocîrmuirii şi n-am vreme să ascult văicărelile altora! Dar dacă viaţa asta de cîine nu-ţi place, lasă totul şi vino la Ohotsk, la ţărmul mării, la ocean... la Şelihov... Ai auzit de el? O să te trimită în America. Acolo o să trăieşti pe placul tău... trei neveste o să ai... Ţine bine minte, păgînule: la Ohotsk, la Şelihov şi... în America! Acolo nu-s nici ispravnici, nici staroşti, nici popi şi nu te întreabă nimeni de ce credinţă eşti...

Văzînd interesul stîrnit de vorbele sale, corăbierul, tot timpul pînă la trecătoarea peste Urali, nu scăpă nici un prilej de a-i ademeni cu ţara sa fermecată pe oamenii striviţi de nevoi şi lipsiţi de drepturi. Dar nu le spuse cine era. După ce trecu Uralul, Şelihov încetă „recrutarea“, cum spunea singur mai tîrziu. De partea apuseană a Uralului începea Rusia boierimii şi a oficialităţilor, Rusia robită şi iobagă. Şelihov se ferea să dea greş în relaţiile sale cu ea, se temea să nu fie învinuit de ademenire necinstită.

Trecu de Kazan. Schimbînd caii, află în treacăt că vechiul său cunoscut, strălucitorul locotenent Derja-

vin, din garda imperială, nu mai venise de mulţi ani în oraşu-i natal. Iar familia manufacturistului Osokin, cu care se împrietenise odinioară, se mutase la Petersburg în urma unei nenorociri... Despre ce nenorocire era vorba, Şelihov nu voise să-l întrebe pe slujbaşul beat din administraţia guvernămîntului, care-i dăduse această veste cînd îl întîlnise la han.

La Nijni-Novgorod, rîvnind la gloria oamenilor vestiţi, ieşiţi din rîndul neguţătorilor, Şelihov zăbovi două zile pentru a se duce la cimitirul orăşenesc, la mormîntul puţin cunoscut unde se zicea că era îngropat un fiu ilustru al poporului rus: Kuzma Minin, fiul lui Zahariev-Suhoruki.

În mintea lui Grigori Şelihov rămăseseră pentru totdeauna întipărite cuvintele din „Istoria Rusiei din timpurile străvechi" de Vasili Nikitici Tatişcev, puse pe seama „cetăţeanului" Minin. I se arătă mormîntul, puţin cunoscut, cu o cruce sărăcăcioasă, împletită din coajă de mesteacăn. În faţa lui, Grigori Ivanovici îşi scoase căciula şi, gîndindu-se la America-i rusească, şopti cuvintele pe care şi le amintea atît de bine:

— „Pravoslavnici, să ajutăm statul Moscovit, să nu ne precupeţim viaţa, şi nu numai viaţa, să ne vindem chiar gospodăriile, să ne punem zălog nevestele şi copiii... Şi toţi ne vom bucura de lauda Rusiei, căci dintr-un oraş atît de mic ca al nostru, va porni o faptă atît de mare..." Kuzma Minici, mă leg prin jurămînt să pun Slavorosia la picioarele Rusiei! — exclamă Şelihov, răspunzînd chemării lui Minin, care voise să trezească patriotismul ruşilor.

După ce vizită mormîntul lui Kuzma Minin, Şelihov porni în aceeaşi zi spre Moscova.

Nu rămase mult nici la Moscova. In bisericuţa de lîngă intrarea în Piaţa Roşie, unde se afla icoana făcătoare de minuni a maicii domnului din Ivir, puse să se facă o slujbă pentru izbînda treburilor sale la Petersburg şi apoi porni spre capitală prin Tver, Valdai şi Ciudovo.

— Bravo, Grişa! — se lăudă singur Şelihov, străbătînd ultimele verste înainte de a intra în Petersburg.

— Nu se poate spune nimic rău de tine. Pe drum nu te-ai cuibărit prin culcuşuri calde, nu te-ai răsfăţat cu ceaiuri prin hanuri. În două luni, de bine de rău, ai trecut în goană şase mii de verste, dar cînd o să povesteşti, n-o să te prea creadă cavalerii din capitală!

Şelihov nu se încumetă să tragă de-a dreptul la Soimonov, pentru care avea o scrisoare de la Selivonov. Se opri la o cunoştinţă a sa din Kazan, Ivan Petrovici Osokin, fiul primului postăvar din Rusia. Şelihov era prieten cu Osokin şi avea legături neguţătoreşti cu întreprinderea acestuia.

— Spune-mi ce veşti şi treburi noi mai sînt pe aici? — îl întrebă Şelihov pe stăpînul casei, aşezîndu-se, după primele urări de bun venit, la masa acoperită cu o învelitoare de brocart, pe care-i aştepta un samovar mare, de argint.

— Prin voia lui dumnezeu, tata... — începu stăpînul casei, un tînăr elegant, care nu purta haine de neguţător, ci avea perucă şi un fel de geam dublu, ciudat, cu un mîner de os, de care nu se despărţea şi-l ducea mereu la ochi.

— A murit? — prinse vorba din zbor Şelihov, amintindu-şi de fabricantul de postav, aspru, dar bucuros de oaspeţi.

— Ca un mucenic... Pentru a nu ştiu a cîta oară, mujicii — postăvari şi dărăcitorii de lînă au pornit gîlceava din pricina banilor şi a hranei proaste... parcă sînt vreodată mulţumiţi oamenii ăştia! Tata, drept să spun, avea o fire cam aspră şi l-a lovit pe unul cu toiagul, să ştie robii să nu răcnească... Iar ei l-au aruncat în ceaunul cu potasă fierbinte! Am chemat armata să-i potolească pe irozii neciopliţi, i-a învăţat minte cnutul; mulţi din ei au fost trimişi în Siberia. Dar ce folos? Tata s-a prăpădit! — oftă moştenitorul şi-şi duse geamul la ochi, pentru a-şi ascunde licărirea de bucurie, căci rămăsese pe neaşteptate stăpînul uriaşei întreprinderi.

— M-da... desigur, se întîmplă şi de astea, — rosti corăbierul îngîndurat. Pierindu-i pofta de a mai

sta de vorbă, voi să meargă să se odihnească, fiind obosit de drum. A doua zi, trebuia să pornească după treburi... Şi mai avea de chibzuit încă o dată cum s-o înceapă, ce să spună şi cui să se adreseze, ce anume şi pe cine să-l roage să-i dea un ajutor.

Şelihov se nelinişti văzînd luxul din casa lui Osokin, luată cu chirie pe bani mulţi de la prinţesa Bariatinski-Holstein-Bek, care locuia tot timpul în Italia. Îl nelinişti şi înfăţişarea schimbată a lui Osokin şi felul cum îi fu servit, odată cu ceaiul, un vin spumos franţuzesc, al cărui nume nici nu-l ţinu minte. Va şti el oare să se descurce şi să se poarte cu marii demnitari din capitală, pentru a-şi face treburile? Căci doar pentru dezlegarea lor se afla el aici, după atîta amar de drum.

Corăbierul adormi, socotind în pat cîte mile străbătuse el pe mare şi pe uscat în peregrinările vieţii sale.

Cu o neclintită încredere în izbîndă, Şelihov se aruncă, a doua zi de dimineaţă, în vîrtejul vieţii din capitală.

America lui Şelihov şi interesele ruseşti în acel colţişor depărtat şi liber al Lumii Noi fură primite cu nepăsare de oamenii mari şi mici, uşuratici sau serioşi, care-şi petreceau vremea în serbări şi ospeţe, sub fastuoasa domnie a Ecaterinei a II-a. Cei care hotărau soarta imperiului Ecaterinei, în frunte cu ţarina, nu luaseră în seamă atîtea invenţii minunate de pe vremea aceea. Nu-l luaseră în seamă pe Polzunov, cu maşina lui cu aburi, cea dintîi în istorie, nici pe Kulibin, la moartea căruia rămăseseră nefolosite treizeci şi şapte de invenţii preţioase, nici pe Frolov, creatorul şi constructorul unor instalaţii hidraulice complicate, care ridicase, pe la 1780, în Ural, topitorii şi turnătorii, puse în funcţiune prin forţa apei.

Curtenii cei mari, cîrmuitorii ţării, nu-l preţuiseră nici pe marele arhitect Bajenov şi se răfuiseră crunt cu Novikov şi cu Radişcev.

Flacăra răscoalei lui Pugaciov, deşi trecuseră cincisprezece ani de la înăbuşirea ei, lăsase o urmă

neştearsă în mintea vîrfurilor conducătoare ale societăţii ruse. Orice iniţiativă publică, dacă putea stîrni interesul şi simpatia maselor poporului sau dacă pornea de la oameni de rînd, era întîmpinată cu neîncredere şi se lovea de numeroase stavile, puse de sus. Iniţiativa celor mici nu găsea sprijin decît dacă era vorba de născocirea unor noi figuri de dans la „poloneză“ sau de noi îmbinări în împodobirea cu fir de aur şi pietre preţioase a hainelor de gală sau a veşmintelor oficiale. Toţi bani strînşi din munca iobagilor erau cheltuiţi pentru lux şi găteli, cu încuviinţarea celor de sus.

In lupta de veacuri, dusă împotriva vrăjmaşilor, poporul rus îşi dezvoltase spiritul de jertfă şi se deprinsese să pună interesele statului mai presus de interesele sale personale. Şi oamenii credeau că ţarul întruchipa ordinea de stat. Povestirile bunicilor despre vremurile lui Petru cel Mare întăreau iluzia că binele poporului era într-adevăr unicul ţel al gîndurilor şi al faptelor ţarilor. Astfel înţelegea menirea ţarilor şi Grigori Şelihov, om de mare ispravă, cu mintea ageră.

Pasionat de planurile sale mărețe, se amăgea cu nădejdea că va afla un sprijin din partea coroanei. Căuta cu îndîrjire să lege interesele sale proprii şi cele ale poporului de interesele de stat ale celor din fruntea ţării, de la palat. Nu-şi dădea seama însă că acest palat se depărtase de popor şi de cei mai buni oameni ieşiţi din rîndurile lui, ridicînd prin eticheta de la curte un zid de nepătruns. Şelihov nu înţelegea şi nici nu vedea cercul închis din jurul tronului, alcătuit din oameni de pripas, nepăsători şi chiar duşmănoşi faţă de ţelurile urmărite de el.

2

In toamna anului 1787, aţîţată de Anglia, de Suedia şi de regele Franţei, — Ludovic al XVI-lea, — încurcat în propriile sale treburi, Turcia declară război Rusiei. La început ajunse pînă la Irkutsk nu-

mai un zvon depărtat despre acest război. Ştirile erau atît de nedesluşite, încît Şelihov, cînd sosi la Petersburg, îşi pierdu cumpătul. Nici nu bănuise iureşul evenimentelor dezlănţuite. Nici nu-şi putea închipui de cîte stavile de netrecut se va lovi în capitală, în încercarea de a fi primit în audienţă de ţarină. Doar venea să-i pună la picioare o parte uriaşă din Lumea Nouă, pe care o descoperise!

De-abia după ce îşi pierdu vreo două săptămîni prin capitală, corăbierul începu să se dumirească. Şelihov îşi pierdea ceasuri şi zile întregi pe la oficialităţi şi prin anticamerele curtenilor de vază, străduindu-se zadarnic să atragă atenţia marilor dregători asupra comoarei pe care o aducea în capitală. Căuta ocrotitori, pentru a i se îngădui să se înfăţişeze ţarinei, dar era ascultat cu un zîmbet sau chiar cu un rîs jignitor, care parcă voia să spună: ce minciuni hazlii! Şi înclinînd uşor din cap îi dădeau să înţeleagă că trebuie să plece.

Incetul cu încetul, Şelihov începu să cunoască năravurile celor mari. Işi dădu seama că nu va izbuti fără un prilej nimerit, şi de aceea nu-şi mai pierdu vremea aşteptînd să fie primit. Corăbierul îşi puse toate nădejdile în preşedintele Colegiului minier, generalul-maior Mihail Fedorovici Soimonov, fiul răposatului întemeietor al şcolii de timonieri din Ohotsk. Il aştepta să se înapoieze de la fabricile din Oloneţ. După spusele lui Selivonov, Soimonov era singurul om din Petersburg în stare să preţuiască ceea ce adusese Şelihov Rusiei. Pe lîngă aceasta, era primit la curtea ţarinei şi avea legături de prietenie cu preşedintele comisiei pentru treburile comerciale, contele Alexandr Romanovici Voronţov.

A ajunge pînă la împărăteasă era într-adevăr foarte greu nu numai pentru un oarecare neguţător corăbier din Siberia, dar şi pentru oameni mult mai de vază. Preocupările impuse de război şi grija pentru armată, precum şi preocupările literare, presante, îi răpeau împărătesei zile şi săptămîni de-a rîndul, astfel încît nu-i mai rămînea timp pentru a primi în audienţă persoane particulare. O mărturie de

netăgăduit în această privință sînt însemnările din jurnalul secretarului împărătesei, Alexandr Vasilievici Hrapovițki. Curtean înnăscut, Hrapovițki fusese adus de țarină în preajma tronului anume pentru a-i scrie istoria. Îndeplinindu-și cu istețime sarcina încredințată, Hrapovițki găsea prilejul să-și uite jurnalul pe masa de secretar, iar țarina, citindu-l, putea să verifice cît de nepărtinitor o înfățișa, în oglinda istoriei, contemporanul ei.

„...Porniți cu vînt prielnic și în bubuitul puternic al tunurilor“, însemnase voios Hrapovițki îndrumările pe care țarina le dăduse amiralului Ușakov cu prilejul războiului declarat de Turcia „...astfel să-i urați bună dimineața marelui sultan și nevrednicilor săi sfetnici!“

Mai departe, însemnase felul cum țarina își arătase mulțumirea la serbarea dată la curte, după ce Suvorov îi aruncase în mare pe turcii debarcați lîngă Kinburn.

„A vorbit adînc mișcată, plină de recunoștință, despre popor, a cărui încredere a dobîndit-o într-o domnie de douăzeci și cinci de ani. Nici un ostaș nu-și mai pierde curajul la izbucnirea unui război; toți pornesc voioși la luptă.

În februarie, Soimonov se întoarse la Petersburg, iar Șelihov se duse chiar în aceeași zi la el. Corăbierul fu primit de un general aspru, spătos, un adevărat siberian, călit de gerurile siberiene. După ce citi scrisoarea lui Selivonov, adusă de corăbier, generalul puse deoparte, fără să se uite la ele, hîrtiile și hărțile scoase de Șelihov și mormăi prietenos:

— Ia loc, drăguțule, și povestește-mi simplu, limpede, ce ai îndurat, ce ai văzut și ai săvîrșit împreună cu tovarășii tăi de călătorie... Intre altele, spune-mi, mulți dintre oamenii care te-au însoțit în cele dintîi explorări au rămas în viață?

Șelihov pricepu că, prin această întrebare, Soimonov voia să dea un anumit ton convorbirii. Generalul ascultă cu un viu interes, timp de un ceas și jumătate, darea de seamă a lui Șelihov despre Ame-

rica și despre planurile sale de viitor. Îndeosebi îi plăcu generalului „martirul Sîsoika", purcelul adus de Șelihov în America tocmai din Ohotsk. Pînă ce apucă să mai crească bietul purceluș, corbii din America, păsări de pradă plictisitoare numite „cocatocl", îi rupseseră urechile și codița răsucită.

— Ia vezi, ăsta-i semn cu tîlc! — se porni pe rîs Soimonov. — Să nu vă rupă și vouă coada pe acolo... Așa-i, așa-i... Zici că vrei s-o rogi pe țarină să statornicească hotarele pe mare pentru corăbiile engleze și ale altor puteri. Mai ceri pentru companie dreptul de a duce negoțul cu Japonia, China, Coreea, India, insulele Filipine și altele, iar în America cu spaniolii și bostonenii? — prinse Soimonov înțelesul planurilor și gîndurilor lui Șelihov. — Te mai mîngîi și cu nădejdea că vei primi de la măria sa împărăteasa un ajutor de cinci sute de mii de ruble și cîteva corăbii din portul Ohotskului, cu o chezășie din partea companiei... Nu ceri prea mult, dar nu ți se va da nimic! — făcu un gest de părere de rău generalul. — Sîntem în război și știm că Anglia uneltește pe acolo. De aceea n-ar fi nimerit să mai pornim alt război și cu China sau cu alții... Lorzii englezi și negustorii lor sînt meșteri mari la împletirea intrigilor politice! Dar nu-i nimic, bun e dumnezeu. Să nu-ți pierzi curajul! — îl liniști Soimonov pe corăbier. — Mergi înainte așa cum ai pornit, iar eu o să vorbesc cu contele Voronțov și cu Alexandr Andreevici Bezborodko: are trecere acum pe lîngă țarină. O să-ți facem rost și de o audiență și de un ajutor.

Peste cîteva zile după această convorbire, apăru în „Jurnalul" lui Hrapovițki o însemnare care, fără îndoială, ar fi renăscut nădejdile ofilite ale corăbierului, dacă Șelihov ar fi putut-o citi. În ea se oglindea clipa în care atenția măriei sale se îndreptase spre treburile din Siberia.

„Anul 1788, februarie, ziua 10. S-a citit raportul lui Parfentiev împotriva lui Iakobi. S-a poruncit ca Șeșkovski să relateze"...

„Ucazul pentru treburile din Irkutsk s-a semnat", nota cu rîvnă, o săptămînă mai tîrziu, Hrapovițki rezultatul atenției măriei sale pentru nevoile Siberiei. Generalul-locotenent Iakobi e înlocuit cu generalul-locotenent Pil. Dar prin această înlocuire nu se schimbă cu nimic soarta acțiunii lui Șelihov, deși generalul guvernator Pil, sprijini cu rîvnă, de-a dreptul, nu numai prin mijlocirea lui Selivonov, încercările de mai tîrziu ale corăbierului pentru a dobîndi ajutorul statului.

Locuind la Osokin, Șelihov se veștejea într-o lîncezeală apăsătoare și își îneca tristețea și disperarea în vinul spumos franțuzesc. Serile, tînărul stăpîn al casei, scăpat din frîu după moartea tatălui său, îl ducea pe corăbier prin toate localurile de desfrîu din capitală.

Odată, într-un asemenea local, Șelihov, înfuriat de felul cum schimonoseau dansatorii un joc rusesc, ieși deodată în mijlocul sălii, își lepădă jacheta și rămînînd într-o cămașă de mătase chinezească, brodată cu flori de mîinile Nataliei Alexeevna, strigă lăutarilor: „Mai cîntați o dată, dar mai cu foc, că o să joc eu!"

— Și-așa am jucat, — îi povesti el mai tîrziu nevestei sale, — că m-a luat și m-a pus să stau lîngă el un curtean și nu mi-a mai dat drumul pînă la plecare. S-a arătat prietenos cu mine, m-a întrebat cum mă numesc, cine sînt, de unde am venit, ce caut la Piter. Se înțelege, i-am povestit totul și... curteanul acela era Alexandr Andreevici Bezborodko. Mi-a făgăduit marea cu sarea și mi-a spus să trec pe la el... A doua zi m-am și dus... Numai că totul a fost în zadar!... Nu, dacă slujbașii se vor băga în treburile mele — n-o să se mai aleagă nimic!

Șelihov se înșela. El nu află niciodată că Bezborodko se străduise să aducă la cunoștința țarinei raportul corăbierului și să obțină o audiență pentru Șelihov. Dar audiența îi fu refuzată.

Bezborodko își dădu foarte bine seama de perspectivele comerciale ale acțiunii lui Șelihov și se hotărî să-l sprijine pe negutător cu gîndul de a-i

cere mai tîrziu o cotă parte în întreprinderea din America. Dar nu înțelese un singur lucru: contele Voronțov nu era bun pentru asemenea treabă. E adevărat, Bezborodko știa că țarina nu-l prea iubea pe îngîmfatul Voronțov, nu numai pentru slăbiciunea sa pentru englezi, ci și pentru că avea părerile sale proprii și mai ales pentru că îi dușmănea toți favoriții ei care se schimbau unul după altul. Mai mult, Bezborodko scăpase din vedere două lucruri: pe de o parte politica meschină, rafinată și neprevăzătoare a țarinei, frica ei de a strica legăturile de prietenie cu China, cu cei din Boston și mai ales cu Anglia, — și așa situația era destul de tulbure în Europa, pe de altă parte, ar fi trebuit să înțeleagă că împărăteasa nu putea uita neplăcerile personale îndurate în trecut din pricina surorii contelui Voronțov, Elizaveta cea „grasă și grosolană" pe care fusese geloasă. Această favorită a răsposatului Petru al III-lea Feodorovici, nefastul bărbat al țarinei, o făcuse pe Ecaterina să verse multe lacrimi, de care lumea nu știa nimic. Se simțise jignită de această legătură prea fățișă a augustului ei soț.

Stînd de dimineață, într-o talma [1]) călduroasă, pe o bancă din parcul umbrit al reședinței sale intime din Saari-Sois (Țarskoie-Selo), de lîngă Petersburg, țarina recitea memoriul lui Șelihov, precum și raportul lui Iakobi, pe care i le dăduse secretarul ei particular, însărcinat cu rezolvarea cererilor făcute de-a dreptul țarinei.

„Totul e bine chibzuit și chiar măreț, se gîndi țarina. Vitejia corăbierului negutător și cucerirea Americii vor încînta pe rudele mele din Germania și pe prietenii din Franța... Îmi închipui ce corespondență interesantă poate să înceapă în această chestiune cu cei de la curtea Angliei și Spaniei!"

Împărăteasa își aminti de hazliul „Ingénu" —

---

[1]) *Talma* — pelerină lungă pe care o purtau femeile spre sfîrșitul secolului al XVIII-lea (după numele actorului francez Talma). — (1763—1826). (N. red. rom.)

copil al naturii — naivul Huron[1]) al domnului Voltaire. De aci înainte, huronii vor fi socotiţi printre supuşii ei şi le va asigura viaţa şi bunăstarea, dar... „Dar de ce s-a amestecat în treaba asta Voronţov? Trebuie să fie iar vreo murdărie din partea acestei familii josnice!" se nelinişti deodată ţarina, văzînd la sfîrşitul raportului lui Iakobi semnătura lui Voronţov sub cuvintele: „Mă alătur propunerii generalului locotenent Iakobi, susţin şi stărui pentru satisfacerea nevoilor companiei de către maiestatea sa".

Rîndurile modeste ale preşedintelui comisiei pentru treburile comerciale, cerute de Bezborodko, se dovediră o greşeală din partea şiretului ucrainean. Bunăvoinţa de la început a ţarinei faţă de vitejia cutezătorilor drumeţi siberieni se schimbă din ce în ce mai mult în mînie.

Chipul dezgustător, după părerea Ecaterinei, al Elizavetei Voronţova, cunoscută prin prostia şi obezitatea ei, îi apăru în minte, acoperind şi pădurile şi munţii Americii şi pe huronii însetaţi de fericirea de a dobîndi supuşenia împărătesei Rusiei. Un surîs plin de venin şerpui pe buzele fine ale Ecaterinei şi mîna i se întinse spre creionul de cărbune, de care nu se despărţea niciodată, orice ar fi citit; pe jalba lui Şelihov apăru prima însemnare:

„Cinci sute de mii pe douăzeci de ani, fără dobînzi. Un astfel de împrumut îmi aduce aminte de povestea aceluia care pretindea că în treizeci de ani poate să înveţe un elefant să vorbească. Întrebat de ce cere un soroc atît de lung, a răspuns: „Sau moare elefantul sau eu, sau acela care îmi va da banii pentru învăţătura elefantului..."

Amintirea jignirilor îndurate în tinereţe din partea soţului ei pe jumătate nebun şi din partea femeilor din preajma lui o înfuriară tot mai mult pe ţarină, făcînd să-i crească totodată şi protestul împotriva noilor griji care cădeau pe capul ei.

---

[1]) *Huron* — trib de piei roşii din America, care trăia în nordul lacului Huron din America de Nord. Unul dintre aceşti huroni este personajul principal al romanului „L'Ingénu" scris de marele scriitor francez François Voltaire (1694—1778). (N. red. rom.)

O neliniştea u îndeosebi necunoscutele insule Kurile. „Aici trebuie să am grijă să nu se stîrnească vreo ceartă cu chinezii pentru aceste teritorii. Certurile, în privinţa insulelor stăpînite de alte sate, trebuiesc evitate".

Memoriul lui Şelihov, care-i trezise atîtea amintiri neplăcute, o dezamăgi pe împărăteasă. „Restul îl voi citi mai tîrziu, cînd voi avea timp", se gîndi ea şi se duse să se schimbe pentru mica recepţie, hotărîtă înainte de amiază, la care era poftit şi cercul restrîns al celor aleşi, apropiaţi ţarinei.

Peste un ceas, ţarina intră cu surîsul ei fermecător, preaslăvit de contemporanii săi, în sala de chihlimbar a palatului, de curînd împodobită de arhitectul Kameron. Sfîrşind scurta audienţă, Ecaterina văzu privirea stăruitoare şi cercetătoare a lui Bezborodko, se încruntă şi spuse apoi cu un surîs binevoitor :

— Nu-mi arde acum de negoţ şi încă unde ? În Oceanul Pacific ! — Adăugă apoi, cu supremă îngrijorare : — Îmi storc mintea ca să pot mulţumi cerinţele lui Grigori Alexandrovici [1]) pentru războiul cu turcii şi pentru tot felul de nevoi, iar dumneata îmi arunci în braţe şi America... *Le jeu n'en vaut pas la chandelle* [2]) ! Am poruncit lui Hrapoviţki să trimită hîrtiile neguţătorului la comisia pentru treburile comerciale, ca să-şi mai dea încă o dată părerea contele Voronţov...

3

Mîna lui Bezborodko nu lăsă ca hîrtiile lui Şelihov să se împotmolească. Degeaba punea Şelihov nereuşita sa pe seama lipsei lui Derjavin din Petersburg. Corăbierul avea o idee greşită despre puterea lui Gavrila Romanovici în cercurile palatului.

— Vaniatka, îţi aminteşti de zilele cînd la voi în casă, la Kazan, am mîncat şi am băut cu Gavrila

[1]) Grigori Alexandrovici Potiomkin. (N. red. ruse.)
[2]) Jocul nu merită lumînarea — proverb francez cu sensul : „Jocul nu merită atîta osteneală". (N. trad.)

Romanovici şi am jucat cărţi, iar el ne citea „Feliţa [1]“? — i se plîngea corăbierul lui Osokin, amărît de lipsa lui Derjavin din Petersburg. — Citea şi spunea: „Acum cînd oi avea nevoie de ceva, să vii la mine şi-ţi fac tot ce mi-oi cere!“

— Hmm... — mormăi, drept răspuns, Osokin. — A ajuns sus de tot acum domnul Derjavin. I se spune excelenţă. E guvernator la Tambov... Un om inimos! — dădu din cap Osokin, încredinţat de cele spuse, fără să ştie că, în taină, Derjavin demisionase deja şi se afla acum la moşia sa din Zvanka, încercînd să recîştige încrederea ţarinei.

Către sfîrşitul lui martie, Şelihov tocmai se pregătea să pornească pe drumul cel lung al întoarcerii, mai anevoios primăvara, cînd, pe neaşteptate, Soimonov îi dădu de ştire că comisia pentru treburi comerciale prezentase ţarinei un raport, care susţinea în întregime toate cele întreprinse în America şi în Oceanul Pacific. Raportul era iscălit de Voronţov, Hristofor Minih şi de un anume „Petka“, vărul lui Soimonov, tot o excelenţă, general maior Piotr Alexandrovici Soimonov.

— Au ticluit bine un rezumat din hîrtiile tale, frăţiorule! — Soimonov agită sub nasul corăbierului copia cerută lui Voronţov „pentru luare de cunoştinţă“. — I-au şi dat un temei straşnic. Ascultă ce stă scris despre tine şi Iakobi: „In cererea lor, se urmăreşte nu numai interesul propriu, dar şi cel obştesc, lucru deosebit de însemnat şi vrednic de luarea aminte a înălţimii voastre împărăteşti...“ Şi, mai departe, o duc pe ţarină, parcă de braţ, spre o surpriză, la care tu nici nu îndrăzneai să te gîndeşti... Nu, nu, nu ţi-o spun! — rîse Soimonov tulburat. — Dacă trece cu bine şi trebuie să treacă, o să afli şi singur...

La şase aprilie, „mîna“ nevăzută a aceluiaşi Bezborodko făcu în aşa fel încît Consiliul permanent să încheie un proces verbal în privinţa raportului

[1]) *Feliţa* — numele sub care poetul G. D. Derjavin a cîntat-o pe Ecaterina a II-a, în oda cu acelaşi nume. (N. red. rom.)

comisiei pentru treburile comerciale, prezentat maiestății sale împărătesei.

Ingeniosul Bezborodko, văzîndu-o pe țarină cum își strîngea buzele cînd își aruncă ochii asupra memoriului lui Șelihov, socoti de cuviință să sugereze membrilor Consiliului permanent ideea de a micșora împrumutul oficial, acordat companiei, de la cinci sute de mii de ruble la două sute de mii și să specifice plata „prin camera financiară din Tobolsk, în moneda siberiană".

Bezborodko prevăzuse parcă totul pentru a înlătura gîndurile amare pe care țarina le-ar fi putut avea, dacă i s-ar fi părut că prin împrumutul dat descoperitorilor pămînturilor necunoscute ar fi tăiat din banii atît de necesari luxosului prinț al Tauridei sau, ceea ce ar fi fost și mai rău, ar fi scăzut răsplata cuvenită favoritului ei, contele Dmitriev-Mamonov care tocmai atunci fusese îndepărtat de la curte. Cu toate măsurile luate, Bezborodko nu izbuti. Întîlni împotrivirea țarinei dintr-o direcție neașteptată. Ecaterina, cu aceeași dușmănie pentru fratele „grăsanei Elizaveta", bănui că Voronțov ar avea gînduri necurate.

După mărturiile aceluiași Hrapovițki, în însemnările făcute în „Jurnalul" său, la 27 aprilie, Ecaterina își arătă nemulțumirea, spunînd că nu mai pomenise un raport ca cel în privința lui Șelihov. Se cerea nici mai mult nici mai puțin decît să se acorde un monopol asupra întregului Ocean Pacific! „Ajunge să-i dai un prilej și președintele, contele Alexandr Romanovici Voronțov, își va spori sursele de venituri".

„Nu-i cine știe ce nevoie de noi descoperiri, făcu țarina o însemnare pe marginea raportului, căci aduc griji, cu atît mai mult cu cît fiecare descoperire va însemna un nou monopol".

Astfel, procesul verbal al Consiliului permanent nu fu aprobat de țarină și împreună cu raportul comisiei, fu aruncat într-un sertar secret al biroului ei. Iar corăbierul așteptă mai departe hotărîrea

și „surpriza“ făgăduită de Soimonov, fără a bănui de ce piatră primejdioasă se ciocnise pe sub apă.

Rezoluția hotărîtoare, pusă pe raportul Comisiei treburilor comerciale, pe baza observațiilor făcute, fu și mai aspră și mai scurtă. Luînd cunoștință de ea, Bezborodko se hotărî să se retragă și-l înștiință pe scurt pe procurorul general al senatului, prințul Viazemski: *să se refuze* împrumutul „pentru ajutorarea“ acțiunilor viitoare“, precum și înlesnirile în navigație și negoț, care nu sînt potrivite cu „îndrumările date de maiestatea sa pentru stîrpirea monopolurilor de tot felul“; *să se refuze* înzestrarea cu „un detașament militar pînă la o sută de oameni și servanți pentru artilerie“.

„Cu prea puțin te pot mîngîia, drăguțule!“ se gîndi ucraineanul Bezborodko la Șelihov, scriind în adresa către Viazemski cele cuvenite pentru răsplătirea negutătorilor cu săbii, diplome de merit, cu colane cu medalii de aur purtînd portretul maiestății sale și o inscripție, arătînd motivul pentru care fuseseră acordate de împărăteasă.

Suedia, aliata Turciei, visa să intre iar în stăpînirea pămîntului Ijorei — întotdeauna pămînt rusesc — dar care fusese cotropit de mercenarii suedezi în „vremurile tulburi“ [1]). În iulie 1778, ea își alcătui o flotă amenințînd cu o debarcare de trupe în apropiere de Petersburg. Negutătorii și tîrgoveții din sfatul orășenesc, împreună cu un nobil scăpătat, anume Alexandr Radișcev, se uniră într-un avînt patriotic. Negutătorii îmbrăcară, echipară și hrăniră un detașament alcătuit din țărani fugari și din meseriași fără lucru. Nobilul Radișcev, cu glasul său răsunător, și cu ochii ageri, însuflețea detașamentul dîndu-i o instrucție militară.

De data aceasta, inițiativa populară sub amenințarea atacului suedezilor împotriva capitalei, fu cinstită cu aprobarea maiestății sale. Țarina făgădui

---

1) *„Vremurile tulburi“* — termen folosit în mod antiștiințific de istoriografia burgheză, pentru a denumi perioada războiului țărănesc și a luptei poporului rus împotriva intervenției poloneze și suedeze de la începutul secolului al XVII-lea. (N. red. rom.)

chiar că după respingerea duşmanului, va da drept răsplată iobagilor fugari libertatea, iar neguţătorilor care slujiseră ca ofiţeri, rangul de nobil.

Şelihov fu cuprins şi el de avîntul patriotic general. Uitînd parcă de treburile sale, se ducea în fiecare zi la mlăştinoasa Pajişte a Ţarinei[1]). Privea detaşamentul făcînd instrucţie şi, peste cîteva zile, înaintă o cerere la colegiul amiralităţii pentru a fi numit comandant de kaper[2]) în flotă ca un corăbier încercat, făgăduind să dea în bani chezăşia cerută de legile navigaţiei. Marinarii ocîrmuirii se uitară la caftanul lui, rîseră, nu precupeţiră glumele piperate, marinăreşti, şi-l trimiseră acasă, spunîndu-i că-l vor avea în vedere dacă, în Baltica, se va ivi necesitatea de a duce un război de kapere.

Corăbierul înţelese că din pricina caftanului negustoresc întîmpina greutăţi în sforţările sale de a fi de folos patriei. Amărît de această descoperire, încetă de a se mai duce la Pajiştea Ţarinei şi nu mai căută prilejul de a-l cunoaşte pe nobilul Radişcev.

În bătăliile navale date printre stîncile fiordurilor din golfurile Finic şi Botnic, flota suedezilor fu înfrîntă, iar trupele de debarcare pregătite fură împrăştiate. Într-una din lupte, lîngă insula Eland, pe un brander[3]) care făcu să sară în aer corabia purtînd pavilionul şefului de escadră al flotei suedeze îşi găsi un sfîrşit eroic căpitanul de rangul întîi Grigori Mulovski. După cum ştia Şelihov, acesta trebuia să conducă o flotilă militară rusă în apele Extremului Orient, după o călătorie în jurul lumii. Aflînd de moartea căpitanului, corăbierul fu atît de abătut, încît îşi pierdu orice dorinţă de a aştepta o hotărîre cu privire la treburile sale şi la „surpriza“ făgăduită, oricare ar fi fost ea.

---

[1]) *Pajiştea Ţarinei* (Ţariţîn Lug) — denumirea din secolul al XVIII-lea a Cîmpului lui Marte, una din cele mai frumoase pieţe din Leningrad. (N. red. rom.)

[2]) *Kaper* — corabie comercială, înarmată de proprietarul ei cu aprobarea guvernului, care ataca vasele comerciale inamice. (N. red. rom.)

[3]) *Brander* — corabie încărcată cu substanţe inflamabile, căreia i se dădea foc în timpul luptei navale îndreptînd-o împotriva corăbiilor vrăjmaşe. (N. red. rom.)

Mai veni apoi şi ultima picătură care umplu paharul răbdării. Şelihov află de înaltul ucaz dat pentru dizolvarea detaşamentelor orăşeneşti şi de porunca generalului de poliţie Arharov ca ţăranii iobagi fugari să fie trimişi înapoi, la stăpînii lor, iar „sufletele“ care nu-şi vor găsi stăpînii să fie luate la oaste.

Împărăteasa nu-şi ţinuse făgăduiala. Desigur, pe atunci Şelihov nu putea prevede că mai tîrziu, prin graţia împărătească, nu va fi uitat nici singurul reprezentant al clasei boiereşti în acest detaşament, nobilul Radişcev. După doi ani, cînd nimeni nu-şi mai amintea că suedezii ajunseseră lîngă Petersburg şi cînd războiul cu turcii se apropia de un sfîrşit victorios, datorită izbînzilor strălucite ale lui Suvorov, nobilul Radişcev îşi primi răsplata din partea ţarinei — preschimbarea pedepsei cu moartea în deportarea în orăşelul Ilimsk.

Dar lui Şelihov îi era de ajuns şi ceea ce ştia şi vedea atunci.

Se repezi acasă. Îşi luă în grabă rămas bun de la Osokin. Nici nu mai trecu pe la ocrotitorii săi.

„Surpriza“ îl ajunse din urmă pe corăbier, pe drum, lîngă Krasnoiarsk. Curierul nu cruţă nici caii de poştă şi cu atît mai puţin oamenii.

„Şi eu care mi-am pierdut vremea aşteptînd şi am cheltuit atîţia bani cu drumul“, zîmbi cu amărăciune corăbierul, aflînd din ucazul şi hîrtiile înmînate că singurul rezultat al şederii sale în capitală, singura răsplată pentru înfiinţarea aşezărilor ruseşti pe ţărmurile Americii nu era decît o medalie pe piept şi dreptul de a purta sabie.

Am devenit pe jumătate nobil... Şi deopotrivă cu cine? Cu Ivan Larionovici Golikov! Ce o să-şi mai ridice nasul! Chiar dacă a navigat vreodată, desigur că a făcut-o numai în albia de baie, se gîndi trist corăbierul, în timp ce se apropia de Irkutsk. „O să rîdă Nataşenka de mine! Mi-a spus doar dinainte să nu mă aştept la prea mulţi colaci...“

Pe drum, soarele de vară risipi mîhnirea corăbieru-

lui. Vîntul proaspăt, plin de miresmele naturii trezite la viață, îi părea lui Șelihov o adiere de pe ocean, care îi umplea sufletul de vigoare, îi alunga gîndurile negre trezite de înfrîngerea suferită la Petersburg, impresiile neplăcute și observațiile culese asupra oamenilor din capitală. Grigori Ivanovici nu voia să-și mărturisească singur cît de mult i se zdruncinase credința în țarină și în recunoștința țarilor pentru vitejeștile isprăvi săvîrșite în folosul patriei. „Cu mujicii care au mers împotriva suedezului a ieșit prost, cugeta corăbierul, iar cînd am cerut amiralității ca vasele noastre comerciale să aibă dreptul de a ataca vasele comerciale dușmane, m-au scuipat, de parcă aș fi fost un gunoi... Ține minte asta, Grigori!" își spuse Șelihov, aducîndu-și aminte, fără să vrea, de purtarea sa de anul trecut în ciocnirea cu hrapii la Ohotsk.

Trecînd Uralii, se lepădă cu totul de amintirile din Petersburg. Cîmpia siberiană era împînzită de nenumărate lacuri mici, care nu secaseră din primăvară. Rătăceau prin ea, gravi, cocorii în căutarea broaștelor și zburau, strălucind în soare cu aripile lor albe, pescărușii. Chibitca care îl ducea pe Șelihov i se părea o corabie pe mare: iarba de stepă, unduind sub bătaia vîntului, se întindea pînă hăt, departe, oriunde îți aruncai ochii, ca un val de smarald, înspumat pe creste cu dungi albe de păpădie.

Apropiindu-se de Irkutsk, Șelihov născoci pe drum o întreagă poveste despre șederea sa la Petersburg, trăgînd pentru sine o învățătură înțeleaptă: războiul e în toi și pînă ce nu se sfîrșește trebuie să dobîndești totul numai prin propriile tale forțe. Deschideți-vă punga, domnilor companioni, dacă vă așteptați la cîștiguri!...

4

Șelihov se întoarse la Irkutsk împreună cu curierul care îl ajunsese pe drum și se hotărî să folosească această împrejurare.

Ivan Larionovici Golikov se mulţumi cu medalia şi cu spada pe care începu s-o poarte la biserică, la zilele onomastice ale familiei imperiale. Nici unul dintre companioni nu aflase nimic despre atitudinea potrivnică a împărătesei faţă de iniţiativa lui Şelihov în America şi cu atît mai mult faţă de măreţele planuri ale corăbierului în legătură cu navigaţia în Oceanul Pacific.

— Din Ural, am plecat la Moscova cu nădejdea de a vinde blănurile şi de a găsi legături mai trainice pe viitor, — le spuse Şelihov companionilor săi, lămurindu-şi astfel lipsa îndelungată. — Dar Moscova nu crede lacrimilor, mi-a dat un preţ prea mic, iar eu m-am îndreptat spre Petersburg... Acolo am dovedit necesitatea restabilirii comerţului cu Kiahta şi am lămurit proiectele lui Iakobi...

Celor din Irkutsk nici nu le trecu prin minte să se îndoiască de cuvintele lui Şelihov. Sub ochii lor, odiosul Iakobi îşi predase postul noului sosit, guvernatorul general Pil, şi plecase din Irkutsk cu rămăşiţele orchestrei sale, deîndată ce se deschisese primul drum.

— E deştept Grigori Ivanîci ! — începură să şoptească neguţătorii din Irkutsk. — A găsit la Petersburg un sprijin puternic, a izbutit să ne scape şi de războiul „necesităţilor" şi de percheziţiile soldaţilor pe drumul Kiahtei.

Treburile şi noile evenimente ale companiei şi cele de familie îl copleşeau pe Şelihov şi nu-i lăsau timp să-şi lămurească pricinile nereuşitei din Petersburg.

Dintre scrisorile primite de Natalia Alexeevna din America, cea care aducea veştile cele mai însemnate era a lui Delarov. Acesta scria că două galiote plecaseră din Kadiak în direcţii opuse de-a lungul meridianului, spre a căuta noi pămînturi şi insule şi că în apele americane apăruseră nişte corăbii străine engleze, spaniole şi bostoniene.

„Popoarele aliate nouă n-au îngăduit acestor corăbii să facă nici negoţ, nici schimb", citi Şelihov sfîrşitul scrisorii şi surîse mulţumit.

Nu întîrzie cu răspunsul şi întocmi imediat o ciornă de scrisoare pentru Delarov, în care, pe lîngă numeroase sfaturi gospodăreşti, îl înştiinţa despre călătoria sa la Petersburg: „Iţi aduc la cunoştinţă că eu şi Ivan Larionovici Golikov am primit din partea împărătesei o mărinimoasă răsplată şi asigurări că toţi oamenii din companie vor primi şi ei răsplata împărătesei."

Sublinie apoi îndeosebi nevoia de a se lua măsuri împotriva invadării pămînturilor ruseşti din America de către străini:

„Feriţi-vă de străini: Anglia, Prusia, Suedia, Olanda şi Turcia, sînt concurentele Rusiei. Ele sînt în stare să-şi schimbe şi pavilionul; iată de ce trebuie să vă feriţi şi să aveţi întotdeauna grijă, respectînd poruncile date".

La sfîrşitul scrisorii, Grigori Ivanovici dădu următoarele dispoziţii:

„Străduiţi-vă ca băieţii să înveţe bine carte, mai ales aritmetica şi cîntul, pentru ca să ajungă cu timpul buni corăbieri şi marinari. De asemenea să-i învăţaţi diferte meşteşuguri, mai ales tîmplăria. Voi trimite cu corabia multe cărţi de minerit, de navigaţie şi altele, iar celor care învaţă bine le voi trimite daruri. Şi spune-le tuturor flăcăilor de ispravă salutările şi urările mele de bine"...

Intocmind ciorna acestei scrisori, Şelihov nici nu bănuia ce primejdii îl pîndeau, dacă ar fi să judecăm după însemnarea plină de indignare scrisă de Hrapoviţki în „Jurnal", cam în acelaşi timp:

„Am citit raportul lui Billings cu descrierea barbariilor săvîrşite de Şelihov pe insulele americane, la care a fost de faţă un oarecare felcer Britiukov, chiar de sub comanda lui Şelihov. Se arată mai ales cum se străduiau toţi să-i asigure lui Şelihov monopolul. Ii cumpărase pe toţi şi dacă îşi va duce astfel mai departe descoperirile, va trebui să fie pus în lanţuri".

5

Sfîrşindu-şi scrisoarea, Şelihov coborî în apartamentul locuit de familia sa. De cîtva timp, venea deseori pe la ei tînărul nobil Nikolai Petrovici Rezanov, fiul judecătorului de pace, trimis la Irkutsk, după unii în surghiun, după alţii pentru a-şi vedea tatăl.

Tînărul ducea la Irkutsk o viaţă modestă şi retrasă, fără a lega vreo prietenie, fără a vizita pe nimeni. Intîmplarea îl adusese în casa lui Şelihov. Intr-o zi, Natalia Alexeevna şi fiica sa mai mare mergeau într-o trăsură cu coviltir. Ajungînd pe coborîşul repede dinspre Angara, caii se speriaseră şi o porniseră în goană, dar Rezanov îi oprise. Fapta curajoasă a tînărului stîrni o vie recunoştinţă din partea Şelihovilor. Astfel se cunoscură şi Rezanov începu să vină la ei în casă.

Ospitalitatea Nataliei Alexeevna, înfăţişarea fermecătoare, prospeţimea şi sinceritatea fiicei sale, precum şi renumele neguţătorului-corăbier, toate contribuiră la înfiriparea unei iubiri.

Locuitorii Irkutskului erau deprinşi de împrejurările vieţii să nu arate nici un fel de curiozitate faţă de trecutul oamenilor din capitală, care se iveau în oraşul lor. Cînd şeful familiei se înapoie din Petersburg, tînărul Rezanov îi fu prezentat. Desluşind în povestirile lui Grigori Ivanovici o atitudine potrivnică faţă de orînduirile şi oamenii din capitală, acesta socoti că e mai bine să nu-i tăinuiască nimic. Imitînd cu dibăcie personajele şi felul de a vorbi al celor din capitală, povesti la cină, în cercul intim al familiei lui Şelihov, despre „pedeapsa“ care-l adusese la Irkutsk. Fusese pedepsit pentru că se arătase prea liber în păreri, cînd se întorsese la Petersburg din „infernul răscoalei din Paris“. Aşa numeau cei din înalta societate a capitalei evenimentele petrecute înainte de „constituanta“ franceză din anul 1789.

Admiraţia nepotrivită a tînărului pentru isteţimea poporului din Paris, care dăduse soţiei regelui Ludovic al XVI-lea, Maria-Antoineta, porecla grosolană

de „Madame Déficit", îi făcu pe oamenii sus-puşi ai societăţii din Petersburg să socotească dăunătoare prezenţa lui Rezanov în capitală.

— Tinere, s-a ivit în viaţa dumitale din capitală un deficit, — spuse răguşit şi cu mult tîlc Stepan Ivanovici Şeşkovski, şeful cancelariei secrete de cercetări, care, chipurile, fusese desfiinţată. Rostind aceste cuvinte se uită la tînărul pe care-l chemase la el. — Un go-ol, vorbind pe ruseşte! — strigă el ameninţător, fără să bage de seamă că pe faţa lui Rezanov se putea citi acea teamă care-i cuprindea de obicei pe oamenii care nimereau în această cancelarie. — Să pleci la Irkutsk, pînă la acoperirea acestui deficit!

— Să am iertare, dar pentru ce?...

— Păi, dacă nu te-aş fi iertat, plecai în Kamciatka, nu la Irkutsk. Iar cît priveşte „pentru ce", o ştii mai bine şi o să ai vreme să te gîndeşti... Acum, du-te!...

— ...În hîrtia care mă punea sub supravegherea tatălui meu şi a guvernatorului din Irkutsk se arăta şi mai simplu, — zîmbi Rezanov şi făcu o pauză, pentru a-şi spori efectul. Apoi scandă: „Pentru delapidarea unei sume de bani în ruble şi copeici de către casierul care era în slujba sa..." Dar nu-mi plîng soarta. Deficitul mi-a fost acoperit cu prisosinţă! — şi aruncă o privire grăitoare spre Aniuta Şelihova. Se ridică apoi, mulţumi gazdelor, salută şi plecă.

Văzînd tulburarea de pe faţa îmbujorată a Anuşkăi, la aceste cuvinte spuse în treacăt de Rezanov, care păreau că nici n-o privesc, Şelihov se arătă nemulţumit, fără a-şi da seama de ce.

— Toate fleacurile astea-s de prisos, mofturi de nobili — spuse Grigori Ivanovici după plecarea musafirului, privind clavecinul care împodobea salonul. Se uită gelos la nevastă-sa. Natalia Alexeevna, deşi preocupată de grijile casei, era voioasă ca într-o zi de sărbătoare şi avea în ochi o strălucire tot atît de tinerească şi de ispititoare ca şi cu zece ani în urmă.

— Nu cumva ai vrea să-mi petrec toată viaţa ca

o soție de matroz? — spuse ea arțăgoasă. — Oare nu se cade unei soții de negutător să cînte și la clavecin? Eu o să cînt!... O să zdrăngănesc cu un singur deget. „Haide să petrecem, dragă, împreună o seară întreagă!“ — cîntă ea cu glasul plin și catifelat. — Cu tine, n-am învățat pînă acum decît să bat toba tungusă... Haide, haide, nu te mai posomorî! — își liniști ea cu blîndețe bărbatul, gata să izbucnească. — Oare nu vezi și singur că fata... Anușka e fată de măritat? Pentru mine crezi tu că vine mereu Nikolai Petrovici?... Ei, măi prostănacule, ai orbul găinilor? cum de n-ai trecut și pe lîngă insula Cîhtac fără s-o vezi!

Soția sa îi deschise ochii asupra evenimentului ce se pregătea în casă. Fata vitregă, Anușka, era de mult preferata lui. Cu necontenitele-i întrebări despre America și cu admirația-i naivă și feciorelnică față de minunile pămîntului necunoscut, cucerise inima tatălui ei vitreg. Pe lîngă aceasta, Anușka era portretul viu din tinerețe al mamei sale. Privindu-și fata vitregă, o admira și se întrista de trecutul care nu se mai putea întoarce, de trecutul în care dragostea Nataliei Alexeevna îi dăduse atîtea bucurii!

Grigori Ivanovici nu se arătă prea încîntat de această veste, dar nu se grăbi să ia o hotărîre. Trebuia mai întîi să-l cunoască îndeaproape pe Nikolai Petrovici. Luînd tot mai des parte la petrecerile din casă, se încredință curînd că și de data aceasta Natalia Alexeevna avea dreptate.

Nikolai Petrovici cuceri cu totul inima fiicei preferate a lui Șelihov. Logodnicul îi trezi acestei fete simple de negutător dragostea pentru lectură. Cu blîndețe, dar stăruitor, o făcu pe Anușka să învețe limba franceză, vorbindu-i mereu franțuzește. Aceasta îi plăcu corăbierului, care n-avea nici o prejudecată negustorească împotriva învățăturii și a purtărilor alese, ci dimpotrivă, îi părea rău că nu era înzestrat nici el, nici soția sa cu asemenea daruri și își însușea cu rîvnă frînturi culese din apucăturile nobililor.

Cu un singur lucru nu se putea împăca Șelihov.

Anume cu felul uşuratic şi chiar batjocoritor, după cîte i se părea lui, cu care Nikolai Petrovici privea descoperirea ce umpluse viaţa corăbierului. Din pricina înclinării sale pentru paradoxuri, Rezanov socotea că Şelihov voia să dureze măreţia Rusiei şi propria sa bună stare, pe un temei îndoielnic, pe blănurile de castori şi de urşi de mare.

Cîndva, Grigori Ivanovici, peste vreo sută de ani, poate şi mai mult, vor apare în Rusia şi oameni care să înţeleagă, să sprijine şi, cine ştie, chiar să înfăptuiască visurile dumitale! Te rog să-l crezi pe cuvînt pe un nobil rus, care a văzut cîte ceva în viaţă şi a încercat multe pe propria-i piele! — spunea Rezanov glumind, dar rezistînd încercărilor lui Şelihov de a-l atrage în întreprinderea lui. — Domnul Guillaume Raynal, pe care am avut cinstea să-l întîlnesc la Paris şi la Sankt-Petersburg, mi-a dăruit cartea sa „Istoria filozofică şi politică a întreprinderilor şi a comerţului europenilor în cele două Indii". Mulţumesc frumos, nu mă simt ispitit să pun umărul ca şi ruşii să ajungă la asemenea isprăvi!

— Cîte minciuni nu tipăresc domnii scriitori! — respinse Şelihov, netulburat, discuţia despre Raynal. Nici nu-şi închipuia ce demascare nemuritoare a crimelor monstruoase, săvîrşite de neguţătorii europeni, lăsase abatele Raynal posterităţii. Intr-unul din saloanele din capitală, acesta nu se sfiise să spună acelora care întreceau măsura proslăvind binefacerile împărătesei Ecaterina: „Să nu luaţi vorbele drept realitate!"

Rezanov cîştigă totuşi curînd bunăvoinţa corăbierului, prin citirea şi tălmăcirea *„à livre ouvert"* [1], a cărţii lui Raynal. Cu acest prilej, îşi dădu seama că Şelihov asculta cu mai multă luare aminte descrierea orînduirii coloniilor, decît înflăcăratele filipice ale autorului împotriva sclaviei şi a cruzimii colonizatorilor.

In primăvară, Anuşka Guleaeva deveni madame Annette Rezanova. Ca să înlăture vorbăria de prisos

[1] „Cu cartea deschisă" (în limba franceză), expresie care are sensul: traducere directă, orală, după text. (N. trad.)

că-şi mărită fata vitregă cu primul venit, cu un „farmason“ deportat, cum ajunsese să fie socotit Nikolai Petrovici Rezanov la Irkutsk, corăbierul şi Natalia Alexeevna se străduiră să ia măsuri pentru a nu se face prea multă vîlvă în jurul acestui eveniment. Nunta avu loc acasă, dar fără obişnuitul ospăţ de la nunţile negustoreşti. Toată lumea află însă că însuşi protoiereul catedralei, părintele Pavel Afanasiev, îi cununase, iar la slujba religioasă luase parte şi guvernatorul general Pil.

— Numai varnakul ăsta de Grişka putea fi în stare de asemenea necuviinţă ! — se indignau locuitorii Irkutskului. — A chemat la nuntă toate pieile roşii din America, pe care-i învaţă carte la el acasă... Şi oare cum a primit excelenţa sa asemenea ocară ?...

Şelihov, nepierzîndu-şi nădejdea de a-şi atrage ginerele în întreprinderile sale, stărui ca tînăra pereche să locuiască după nuntă în casa lui. In schimb, îi făgădui lui Nikolai Petrovici că va stărui pentru a i se îngădui să se întoarcă la Petersburg. Incă dinainte casa Şelihovilor devenise locul de întîlnire al oamenilor înaintaţi din Irkutsk, al corăbierilor, precum şi al industriaşilor şi neguţătorilor veniţi din Rusia şi din colţurile depărtate ale Siberiei. Ginerele, tînăra-i soţie şi Natalia Alexeevna, se pricepură să aducă în atmosfera casei o veselie, o voie bună tinerească, o căldură şi larga lor ospitalitate siberiană, lăsase pentru multă vreme amintiri plăcute vizitatorilor ce luau parte la aceste „adunări masonice“, cum le porecliseră gurile rele şi pizmuitoare din Irkutsk.

— Ţi-e mai mare dragul să vezi cît de deschisă este casa Şelihovilor ! Mereu printre oameni ! — spuneau cu invidie nevestele şi fiicele bogătaşilor din Irkutsk, tînjind zăvorîte în casele posace ale bărbaţilor şi părinţilor lor. — De aceea trag la el şi banii şi succesele, că nu fuge de oameni.

— Tăceţi, proastelor ! Grişka nu se mai ţine pe picioarele lui şi e pe drojdie... Om vedea noi care-i va fi sfîrşitul...

6

Intr-o zi din iarna anului 1790, Nikolai Petrovici dădu buzna, fără să bată la uşă, în odaia bine încălzită a lui Şelihov, pe care corăbierul o poreclise „cabina“ sa. Venea de-a dreptul din stradă, în haina de blană de lup şi cu căciula de biber :

— Alexandr Nikolaevici Radişcev a sosit la Irkutsk!... Cum l-am zărit m-am repezit la el şi l-am întrebat ce vînt îl aduce pe la noi, iar el mi-a răspuns în versuri :

„Inspăimîntînd iubirea şi dreptatea,
La Ilimsk, la închisoare, mă duc cu chip senin!“

— Radişcev? Spui că pleacă la Ilimsk?... Da, într-adevăr, ce o mai fi şi asta? — spuse buimăcit corăbierul. Se obişnuise să vadă în Radişcev un om de care ar fi putut avea nevoie, căci acesta fusese directorul vămii din Petersburg: „Ştie toate legile şi regulamentele care apără negoţul şi se pricepe şi la militărie“, îşi aminti Şelihov de nobilul Radişcev, care comandase detaşamentul din Petersburg la Ţariţîn lug. „A trecut atît de puţin timp, se gîndi el, şi apărătorul patriei a devenit duşmanul ei. Ce o mai fi şi asta?...“

— Îl întreb: „La cine aţi tras?“ „La han, la Semivolosîh, la mujicul acela şiret“. Îi spun: „Poftiţi la noi acasă... la Şelihovi!“ Iar el zîmbeşte: „Nu pot veni, îmi zice, dar trebuie să-l văd neapărat“, se gîndea la dumneata, Grigori Ivanovici. Mi-a făcut semn cu mîna şi a coborît pe Bannaia, spre hanul Semivolosîh, iar eu am dat fuga la dumneata...

„Criminalul politic“ Alexandr Nikolaevici Radişcev venise la Irkutsk fără lanţuri, dar însoţit de doi curieri, care se ţineau mereu de el. Se dusese la guvernatorul general Pil cu o scrisoare din partea lui Voronţov, faţă de care Pil se socotea îndatorat, căci acesta, cunoscîndu-l îi dăduse o mînă de ajutor în nişte treburi personale. Radişcev ceruse îngăduinţa de a rămîne cîtva timp în Irkutsk,

pentru a culege informaţiile necesare despre negoţul la Kiahta, potrivit însărcinării date de Voronţov.

— Cum să nu, poftim! — se învoise numaidecît Pil şi adăugase cu o sinceritate soldăţească: — Te rog numai să nu faci vizite prin oraş. Ai pe lîngă dumneata doi cerberi, puşi să te păzească. Dacă vrei să fii liber, trage la hanul Semivolosîh şi dă-le cerberilor zece ruble pentru votcă. Pînă ce vor bea banii şi se vor trezi, plimbă-te sănătos pe unde vrei... O să trimit un pristav la han ca să spună să li se dea de mîncare şi de băut curierilor care te însoţesc, aşa ca să nu fie în stare de altceva decît să treacă de la masă în pat... Să nu mi-o iei în nume de rău, dar sînt foarte prins de treburi şi n-o să-ţi pot întoarce vizita, — încheiase cu iscusinţă bătrînul Pil, ca un adevărat om de lume.

Mai tîrziu, după sosirea sa la Ilimsk, Radişcev îi trimise lui Voronţov tratatul său economic „Scrisoare despre comerţul chinez", în care rezuma informaţiile scoase din arhivele direcţiei guvernămîntului şi din convorbirile avute cu locuitorii Irkutskului şi cu cărăuşii şi neguţătorii care se îndeletniceau cu negoţul la Kiahta.

„Încetarea negoţului cu chinezii la Kiahta nu este o pierdere atît de mare pentru stat... Dacă este adevărat că baza bunei-stări a statului nu se datorează comerţului exterior, atunci lucrul acesta este adevărat şi în privinţa Siberiei şi a negoţului cu chinezii.

„...Baza întregului comerţ cu chinezii sînt blănurile, venite în cea mai mare parte din Ohotsk şi vînate peste mări.

„...La Irkutsk, oprirea comerţului cu chinezii a fost mai greu simţită, căci un capital însemnat, după spusele unora pînă la 4—5 milioane ruble, era învestit în stocurile de marfă.

„...Irkutsk poate sta alături de cele mai de seamă oraşe comerciale ruseşti şi le întrece chiar pe multe, nu atît prin aşezarea sa naturală, cît prin importanţa sa politică."

Scriind aceste rînduri despre „blănurile vînate peste mări“ şi despre milioanele investite în stocurile de blănuri de la Irkutsk, Radişcev îşi amintea de figura lui Şelihov şi de convorbirile repetate avute cu el, după prima lor întîlnire, nu prea prielnică pentru Şelihov.

Autorul „Călătoriei de la Petersburg la Moscova“ căuta să cunoască oamenii în împrejurări cît mai fireşti şi mai obişnuite.

Ţinîndu-şi făgăduiala dată lui Pil, de a nu vizita pe nimeni acasă, Radişcev se duse la biroul companiei pentru a-l cunoaşte pe Şelihov. Găsi casa şi depozitele lui Şelihov, admiră firma exotică a întreprinderii şi trecu zîmbind pragul înalt al magaziei, din fundul căruia se auzea un glas ca de tunet, care nu putea fi decît al stăpînului.

În fund de tot, sub o fereastră cît o crăpătură, aşezată sus, corăbierul alegea şi punea de o parte, după soiuri, blănurile pentru iarmarocul din Kiahta, care urma să aibă loc în săptămîna de lăsata secului a anului viitor. Nepreţuitele blănuri de biber şi de urşi de mare, păstrate în magazie aproape patru ani, fuseseră în bună parte mîncate de molii, în ciuda măsurilor luate; zăceau acum mototolite şi distruse, căci fuseseră prelucrate cu mijloace primitive, fiind puse să se usuce la foc.

— La foc au fost uscate, în foc voi fi nevoit să le arunc! Ard banii din pricina lor, dar-ar boala în ei, dar-ar... — urla corăbierul, înfuriindu-se tot mai tare pe măsură ce lucrătorii îi aduceau noi baloturi de blănuri stricate. Deodată, fără a-şi mai da seama de ceea ce face, cuprins de mînie, izbi pe primul lucrător care-i ieşi în cale, cu un pumn atît de zdravăn, încît acesta se prăbuşi la pămînt cu grămada de blănuri.

„Păcatul originar al omului: cei puternici îi asupresc pe cei slabi“, se gîndi Radişcev şi deodată îi pieri dorinţa de a-l mai cunoaşte pe Şelihov. Îşi stăpîni însă dezgustul şi rosti cu un aer aparent liniştit:

— Vreau să-l văd şi să-l cunosc pe domnul Şe-

lihov, vestitul negustător, dar... mi se pare că vă stingheresc... Radișcev! — se prezentă el, intrînd în magazie.

— Poftiți în casă! Eu sînt Grigori Ivanov Șelihov... Nu m-ați stingherit deloc!... Demult așteptam prilejul... Le tot spun neghiobilor ăstora să nu-mi iasă în cale, cînd sînt vinovați... În negoț, știți poate... și aici am văzut că s-a stricat marfă de peste o sută de mii...

— Pot da mărturie că ai o mînă grea, dar dacă mărfurile s-au stricat — stăpînul e de vină că nu s-a îngrijit din vreme de ele — spuse Radișcev, curmînd cu asprime vorba corăbierului care încerca să se dezvinovățească. — Dealtfel, să lăsăm astea... Am venit să te întreb ce gînduri ai de aci înainte cu America și țărmurile mărilor din nord. Am aflat cîte ceva despre ele... Din însărcinarea contelui Vorонțov am citit „Memoriile călătoriei în Marea Răsăritului", cererile și raportul generalului Iakobi și am pus concluzie favorabilă, aprobată de conte, pentru a fi înaintată țarinei. Mărturisesc că mă gîndeam să intru și eu părtaș în companie, însuflețit de pilda lui Washington și a lui Kosciuszko [1]), dar războiul cu suedezii și năpasta care s-a abătut asupră-mi mi-au dat alte griji. Să stăm jos, dacă ai timp! — Radișcev privi în jur și se așeză pe balotul cu blănuri cel mai apropiat. — Povestește-mi ce ai mai făcut în această privință...

Fără să ia în seamă privirile batjocoritoare ale lucrătorilor, mulțumiți că jupînul lor „și-a găsit nașul", Șelihov rămase în picioare. Uită că pînă atunci ascunsese tuturor adevărul despre călătoria sa la Petersburg și începu să povestească înfrîngerea suferită acolo:

— Pentru tot ce am îndurat și pentru tot ce sîntem gata să îndurăm, iată ce am primit... — Corăbierul scutură cu dispreț medalia cu portretul țarinei, pe care o purta la gît.

---

[1]) *Kosciuszko* (Tadeusz) (1746—1817) — patriot înflăcărat, luptător pentru neatîrnarea Poloniei împotriva tendințelor cotropitoare ale Ecaterinei a II-a și ale Prusiei. (N. red. rom.)

— Dumneata ai primit o medalie, dar tovarăşii dumitale de drum şi de descoperiri cu ce au fost răsplătiţi pentru vitejia lor? — întrebă Radişcev.

— Le-am scos prin judecăţi o răsplată de la companioni, dar la Petersburg... — Şelihov arătă cotul.

— Într-adevăr, cam puţin! — zîmbi Radişcev, preţuind acest simbol atît de grăitor, al răsplatei. Dar faţa celui care întrezărea un viitor măreţ poporului rus, îşi pierdu aerul blînd îndată ce îl auzi pe Şelihov lăudîndu-se că descoperirea îi fusese preţuită de colonelul Bentham, reprezentantul luminaţilor neguţători englezi din Hudson şi Boston.

— Petersburgul a refuzat să-mi dea zece servanţi de artilerie, pe cînd Bentham mi-a propus un batalion de soldaţi, un vas cu tunuri ca să sporim negoţul şi încă ceva... Dar degeaba, căci nouă care apărăm interesele patriei nu ni se cade aşa ceva! — spuse corăbierul, care pesemne nu era dispus să dezvăluie prea multe lucruri în legătură cu atitudinea sa potrivnică faţă de alianţa cu colonelul Bentham şi cu ţara de curînd născută, a Statelor republicii americane.

— Bentham al dumitale e un lup în piele de oaie, — spuse Radişcev. — Fereşte-te prietene, să nu fii amarnic înşelat! — Încordat, Radişcev îşi depăna mai departe firul gîndurilor ce-l frămîntau demult. — Fereşte-te să apuci pe o cale greşită. După ce au pustiit America şi i-au îngrăşat holdele cu sîngele băştinaşilor, europenii mînaţi de lăcomia lor, au pornit să-i stîrpească pe indieni. Pe lîngă crimele înfiorătoare ale cotropitorilor, europenii lipsiţi de inimă, care propovăduiau pacea în numele dumnezeului adevărului, în numele celui care ne-a învăţat blîndeţea şi dragostea de om, au săvîrşit cu sînge rece alte crime prin înrobirea oamenilor şi vînzarea sclavilor. Aceste victime nefericite de pe malurile toride ale Nigerului şi ale Senegalului muncesc pe holdele îmbelşugate ale Americii, sub toiagul greu al civilizaţiei care nesocoteşte munca lor.

— Degeaba spuneţi toate astea, domnule... Şi noi sîntem creştini, nu-mi trebuie sclavi, — încercă Şe-

lihov să-l oprească pe Radişcev. Privirile arzătoare ale lucrătorilor care ascultau cu nesaţ cuvîntarea acestui vizitator neobişnuit al magaziei, îl neliniişteau pe corăbier.

— Şi oare putem zice că e fericită această ţară a pustiirii unde o sută de cetăţeni îngîmfaţi se lăfăiesc în dezmăţ şi mii de oameni n-au ce mînca şi sînt lipsiţi de un adăpost care să-i ferească de arşiţă sau de frig? — urmă Radişcev, înflăcărîndu-se în faţa mulţimii celor care-l ascultau.

Şelihov nu pricepu tîlcul ieşirii lui Radişcev împotriva englezilor şi a neamurilor lor din Boston şi Virginia, dar glasul lăuntric al conştiinţei sale, bunul simţ şi împotrivirea faţă de o alianţă cu concurenţii săi la vînat, pescuit şi negoţ, înlăturau posibilitatea de a-l contrazice pe Radişcev. Lucrătorii care se îngrămădiseră în jurul lui Şelihov şi al lui Radişcev pricepură despre ce era vorba, iar Şelihov spuse:

— Asta-i adevărat, aşa înţeleg şi eu lucrurile... De aceea am refuzat şi soldaţii lui Bentham şi tovărăşia pe care mi-o propunea, am refuzat fără a şovăi, iar corabia... corabia am luat-o, căci am avut socoteli cu el. După jignirea şi toate necuviinţele suferite în capitală, — spuse deodată cu amărăciune Şelihov, — voi fi nevoit să renunţ la Slaveros!... Acum mă gîndesc la Marea Îngheţată, vreau să înjgheb acolo o întreprindere şi să caut o trecere prin gheţuri de la Arhanghelsk spre Kolîma. Să împlinesc năzuinţa urmaşilor lui Ermak şi a lui Mihail Vasilievici Lomonosov, — spuse Şelihov, vrînd să se laude cu cunoştinţele sale despre lucrările lui Lomonosov, despre care aflase numai din auzite de la Selivonov. Văzînd privirea cercetătoare a lui Radişcev, îi povesti despre planul său de a lega Siberia cu Europa prin cel mai scurt drum, prin Taimîr — Vaigaci — Mările Peciora, Albă şi Barenţ.

Ideea drumului maritim de nord îl interesă pe Radişcev mai mult decît vînătoarea, pescuitul şi ne-

goţul american, dar îşi arătă îndoiala că se vor găsi oameni şi corăbii nimerite pentru asemenea vitejie.

— Cum de nu! — exclamă Şelihov. — Siberia este plină de oameni! Destui fii ai lui Ermak umblă prin taiga de-a lungul rîurilor în căutare de lucru. Avem şi corăbii încercate pentru asemenea treabă şi anume — coci! Cu ele a venit pe vremuri, Semeika Dejniov din Kolîma pînă la Anadîr, trecînd pe lîngă Straşnîi nos. [1]) Numai că pentru asta degeaba ceri binecuvîntarea la Petersburg, căci te va îngheţa atmosfera cu care vei fi întîmpinat.

Duşmănia făţişă pe care Şelihov o arăta Petersburgului îl făcu pe Radişcev să uite neplăcuta impresie pe care i-o lăsase corăbierul în prima clipă cînd îl cunoscuse.

„Cît de folositor patriei poate fi un asemenea om dacă-l ţii din scurt şi-l îndrumi pe calea cea bună", chibzuia seara Radişcev în cămăruţa sa din hanul lui Semivolosîh, lăsînd să i se perinde prin minte oameni pe care-i cunoscuse la Irkutsk şi pregătindu-se să-şi aştearnă gîndurile în jurnalul său, la lumina palidă a lumînării de seu.

Scrisorile lui Radişcev către contele Alexandr Voronţov îi oglindeau cu adevărat starea sufletească şi gîndurile. Autorul „Călătoriei" şi al odei „Libertatea", pe care însuşi Puşkin o va lua ca model, era nevoit de cele mai multe ori să scrie franţuzeşte, căci lui Voronţov nu-i plăcea limba rusă şi o ştia prost.

„Pangloss [2]) spunea — cu această cugetare filozofică începea una din scrisorile lui Radişcev — că totul este foarte bine în cea mai bună dintre lumi posibilă, pentru că neghiobul acesta de filozof a scăpat de spînzurătoare şi a fost trimis la galere. Am cugetat asupra neajunsurilor acestei lumi... Voioşie, răbdare!"

---

[1]) *Straşnîi nos* — numele pe care-l purta odinioară peninsula Ciukotka. (N. red. ruse.)

[2]) *Pangloss* — personaj din romanul lui Voltaire „Candide", prin intermediul căruia autorul ia în derîdere cunoscuta maximă a filozofului german Leibniz: „Totul este foarte bine în cea mai bună dintre lumi posibilă". (N. red. rom.)

Gîndindu-se la propria-i soartă și la ceea ce-l mai aștepta de aci înainte, Alexandr Nikolaevici Radișcev rămînea binevoitor față de oameni și de preocupările lor, deși îl dezgusta tot ceea ce sub o înfățișare strălucitoare ascundea de fapt constrîngere și cruzime.

In scrisorile sale următoare amintea deseori de figura puternică a negutătorului-corăbier, care-i rămăsese întipărită în minte.

„Am legat aci cunoștință cu un oarecare Șelihov... pleacă în fiecare primăvară la Ohotsk să-și întîmpine corăbiile care se întorc din America.

„...în tovărășie cu colonelul Bentham a construit și a înzestrat o corabie pentru negoțul cu America, dar corabia s-a nămolit și Șelihov îl întreține acum pe căpitanul englez..."

Cunoscînd interesele lui Voronțov pentru întreprinderea lui Șelihov, care putea aduce însemnate foloase Rusiei, Radișcev se străduia să-l convingă pe strălucitul său prieten de necesitatea sprijinirii corăbierului, pentru a da astfel o justă îndrumare planurilor sale de colonizare, față de care Radișcev avea o atitudine reținută și prudentă.

„...tot ce are căutare în China, se găsește pe insulele Aleutine și pe cele din jurul lor... Nu vă veți înșela, căci acest Șelihov nu degeaba a cerut soldați. Mi s-a spus chiar, și este de crezut, că Bentham i-a oferit o sută de oameni din batalionul său pentru a pune stăpînire... pe negoțul neîndurător, care înăbușe mila în inima omului".

Sufletul înflăcărat al lui Radișcev visa o faptă vitejească mai greu de înfăptuit dar mai însemnată decît descoperirea părții pînă acum necunoscute a Americii. În mintea marelui revoluționar, Șelihov rămăse ca un purtător al gîndului îndrăzneț de a descoperi un drum maritim de nord, mult mai important pentru Rusia.

Pe vremea aceea, isprăvile eroice ale lui Dejniov, uitate prin lăzile ocîrmuirii din Iakutsk și Tobolsk, nu erau aproape deloc cunoscute. Radișcev nu aflase despre ele. Proiectele lui Șelihov îi păreau lui Ra-

dişcev cele dintîi în această privință și-l încîntau prin încrederea lor în puterea oamenilor ruși, în stare să înfăptuiască asemenea isprăvi mărețe.

„Crede — îi scria surghiunitul lui Voronțov, vorbind despre Șelihov — că urmașii tovarășilor de luptă ai lui Ermak îl vor ajuta în căutarea și deschiderea unui drum prin ghețurile de netrecut ale oceanului de Nord, pentru a lega astfel de-a dreptul Siberia cu Europa... Drum ușor, scurt și direct, spre acele ținuturi prin Marea Karsk-Vaigaci... M-aș încumeta și eu cu plăcere să găsesc acea trecătoare, în ciuda tuturor primejdiilor legate de o asemenea faptă.

Al dumitale din toată inima, *A. Radișcev*".

Nu-i fu dat lui Radișcev să ia parte la această acțiune. Fu trimis în surghiun la Ilimsk, un orășel pierdut printre niște vulcani mici și mohorîți, și astfel pierdu legătura cu Șelihov. Influența pe care, fără îndoială, o avusese asupra corăbierului luptătorul revoluționar, precum și spiritul neînduplecat al acestuia, nu mai puteau juca de acum înainte un rol activ și hotărîtor în acțiunile lui Șelihov.

Povestind soției sale vizita lui Alexandr Nikolaevici, Șelihov se plînse rușinat.

— Și tocmai în clipa aceea a trebuit să-mi iasă în față un derbedeu cu o grămadă de blănuri putrezite... I-am dat una după ceafă și m-am făcut de rușine în fața domnului Radișcev... Va crede că așa îi învăț eu și pe sălbatici, — se frămînta Șelihov temîndu-se să nu-și strice faima de civilizator al aleuților. In naivitatea sa credea că este îndreptățit de lege să-i bată pe oamenii ruși, fără nici o osîndire. — Cînd voi pleca la Petersburg, voi trece neapărat pe la el, la Ilimsk, — spuse Grigori Ivanovici, crezînd că prin aceasta își va răscumpăra vina.

— La Ilimsk? — întrebă Natalia Alexeevna. — La o mie de verste depărtare de drum, un astfel de ocol?!

— Ei şi ce? Voi face un ocol! — spuse Şelihov. — Voi reuşi poate să-i uşurez cît de cît viaţa. Să-i fiu de folos, să duc neamurilor vreo scrisoare sau vreun pachet...

Intîlnindu-se de cîteva ori cu Şelihov în magaziile companiei sau în odăiţa sa, unde sforăiau beţi morţi cei doi curieri, Radişcev află în amănunt tot ce dorea despre negoţul cu China şi despre călătoriile corăbierului prin ocean... Rezistă totuşi ispitei de a se duce acasă la Şelihov, cu toate rugămințile fierbinţi ale corăbierului şi ale lui Rezanov „de a-i ferici cu prezenţa sa". Le dezvălui povaţa ce-i fusese dată de guvernatorul Pil.

— Ce tot îl porţi mereu în braţe! Nu-i decît un om ca oricare altul, doar că-i surghiunit! — spuse într-o zi Natalia Alexeevna supărată, curmînd tînguirile soţului ei, care se tot plîngea că nu-l putea hotărî pe domnul Radişcev să vină în casa lor pentru a-i arăta minunăţiile aduse de peste ocean şi pentru a sta de vorbă în voie. Şelihov cunoştea Ilimskul, unde trebuia să plece Radişcev, şi pe unii locuitori din acel oraş şi nădăjduia să-i găsească surghiunitului un prilej de a pleca în Lumea Nouă, dacă va voi. „L-aş trimite împuternicit, împreună cu Baranov. Dacă un om ca el mi-ar apăra pămînturile, aş scăpa de orice grijă", se gîndea el făcînd planuri fantastice, cu neputinţă de înfăptuit. Dacă mi s-ar întîmpla mie aşa ceva, aş fugi, martor mi-e domnul că aş fugi!..."

Copleşit de grele frămîntări, Radişcev nu ghicea gîndurile lui Şelihov. Iar vorbele ocolite ale corăbierului, ca de pildă: „Ehei, dacă aţi vrea să vedeţi Ohotskul, colţişorul nostru depărtat, m-aş prinde să vă fac rost să ajungeţi pînă acolo", el le lua fie ca o ploconire negustorească, fie ca o înclinare neplăcută spre fanfaronadă, pe care o mai băgase de seamă la corăbier.

Alexandr Nikolaevici îşi petrecu ajunul anului nou 1791 — care însemna pentru el şi începutul lungului şir de zile şi nopţi de la Ilimsk, care se depănau una ca alta, în odăiţa sa, în faţa luminii palide a

lumînării de seu. Îşi însemnă în hexametri solemni cugetările asupra spiritului acestui veac, a cărui victimă căzuse.

Nebun şi cu mintea bătrînă, eşti veacul ce mori blestemat!
Cu vorbe de-ocară urmaşii vor spune că nu te-au uitat!

. . . .

Lipsit de avînturi şi vlagă, tu n-ai fost în lume un scut,
În vînt seculara otravă s-o spulberi nicicînd n-ai putut!

. . . .

Ci-acum se înalţă spre soare puternicul nostru vultur,
Aduce din slavă lumină şi fulgere scapără-n jur!

. . . .

Spre noua iubită Rusie, spre secolul nou să privim!

scrise el aproape strigînd ultima strofă a odei sale „Veacul al optsprezecelea". Apoi tăcu, pomenindu-se pe neaşteptate în întuneric. Lumînarea topită se stinse sfîrîind.

Peste cîteva zile, Alexandr Nicolaevici fu chemat la guvernator.

— Domnule Radişcev, te pregăteşti să pleci la locul ce ţi-a fost statornicit? — întrebă Pil pe ocolite.

— Chiar mîine!... Mă iertaţi că am abuzat de ospitalitatea domniei-voastre. Plec mîine, — răspunse Radişcev, fără a mai sta pe gînduri şi renunţînd chiar să-şi cumpere din Irkutsk făină şi alte merinde, cu toate că Şelihov îi spusese că va avea nevoie de ele la Ilimsk. Îi făgăduise chiar să-i pregătească vreo cîţiva saci cu făină de grîu şi de secară.

A doua zi de dimineaţă, fără a-şi mai lua rămas bun de la nimeni, Alexandr Nikolaevici porni spre Ilimsk pe drumul plin de copaci doborîţi, de-a lungul rîului Angara, prin Balagansk şi orăşelul Bratski. De aci drumul cotea pe neaşteptate şi pornea şi mai primejdios pînă la Ilimsk, întretăindu-se în taiga cu o ramură a înălţimilor Ilimsk.

Şelihov fu tare amărît de neaşteptata plecare a lui Alexandr Nikolaevici, fără bagaje şi fără făina care rămase în curtea corăbierului, gata încărcată în sanie. Mergea posomorît şi înciudat prin casă şi ma-

gazii, iar cînd îl întîlneau, lucrătorii încremeneau aşteptîndu-se la un pumn sau la vreo ocară.

7

Scurta vreme cît fu în legătură cu „criminalul politic" Radişcev, lăsă în sufletul lui Şelihov o urmă neştearsă. Nu se mai răfuia ca înainte cu cei vinovaţi, ci îi asculta, primindu-le dezvinovăţirile. Pe nesimţite îmbunătăţi hrana lucrătorilor săi, iar celor care făceau o muncă grea şi murdară, corăbierul le îngădui să vină la baia lui.

— Nu vă amăgiţi, o să se facă şi mai rău şi o să ne pomenim cu o bătaie soră cu moartea, ca la Feferov şi la alţi neguţători, — spuneau lucrătorii, neîncrezători faţă de neaşteptata şi brusca schimbare a stăpînului lor.

Dar Grigori Şelihov îşi dădu singur seama şi se minună văzînd că „derbedeii" lui începură să lucreze mai bine, mai cu tragere de inimă şi mai uniţi. Chibzui asupra pricinilor acestei noi atitudini a oamenilor săi faţă de muncă şi îi împărtăşi Nataliei Alexeevna gîndurile sale.

— Uite, Grişata, — spuse ea, — eşti omenos cu ei, şi de aceea se poartă cumsecade, nu mai sînt înrăiţi la lucru.

Grigori Ivanovici tăcu, amintindu-şi de vorba şi de privirea cercetătoare şi atentă a lui Radişcev, care-i rămăsese întipărită în minte. „Cînd voi pleca peste Ural (Şelihov nu voia nici în gînd să pomenească de Petersburg), voi trece neapărat şi pe la el, la Ilimsk".

Vara, în timpul pîrjolului dezlănţuit în taiga, care învălui Irkutskul într-o pîclă de fum dogorîtoare, muri Selivonov, prietenul încercat, ocrotitorul şi sfătuitorul lui Grigori Ivanovici. Bătrînul era de multă vreme greu bolnav, dar rămăsese şi pe lîngă Pil, ca director al cancelariei guvernatorului Siberiei Răsăritene.

— Te-am chemat, Grigori Ivanovici, să mai stăm pentru ultima oară de vorbă, — spuse cu glas răguşit, bătrînul siberian, după ce slujbaşii veniţi cu hîrtii oficiale părăsiră odaia. — Simt că nu voi supravieţui acestui pîrjol. Nu-mi va fi dat să mulţumesc domnului pentru izbînda celor plănuite de tine, dar tu eşti încă tînăr şi puternic, ai tot timpul... Să nu-ţi iroseşti vlaga prin călătorii la Ohotsk, căci nu acolo se ţese ursita ta, şi n-are nici o însemnătate dacă vei mai cîştiga un milion din vînzarea blănurilor. Du-te la Petersburg, cît mai e stăpîn la Irkutsk un bărbat destoinic ca Ivan Alferievici Pil. Stăruie în capitală să ţi se dea voie să duci în America oameni ruşi, chiar dintre cei surghiuniţi. Aici, noi vom îndeplini deîndată porunca. Am întocmit o listă cu deportaţi după categorii, ia-o de pe masă. In primul rînd să trimitem cazacii din Malorosia, în frunte cu Jelezneak [1]), apoi pe cei din Iaiţsk şi meşterii din Ural, moşteniţi de la Pugaciov, iar pe urmă şi pe cei fugiţi de la moşieri. Din ăştia sînt aduşi cu sutele în fiecare an. Vei vedea că astfel poporul rus se va aşeza şi în America, sau cum îi mai spui tu...

— Slavorosia! — rosti Şelihov privind cu mîhnire trăsăturile buhăite de dropică, ale înţeleptului său prieten.

— Să te duci de asemeni la Mihail Feodorovici Soimonov, îţi voi pregăti o scrisoare, iar după ce voi muri, să treci s-o iei de la soţia mea. Acum du-te, nu mai am putere să vorbesc. Adio pentru totdeauna! Adio, Grişenka...

Peste o săptămînă, cufundat în gînduri triste, Şelihov păşea în urma coşciugului lui Selivonov, spre groapa pregătită la loc de cinste, la mînăstirea Znamenski. Şelihov resimţea foarte greu pierderea singurului prieten binevoitor care-l sprijinise în viaţa sa, în afară de Natalia Alexeevna care-i era soţie. Jură să îndeplinească ultimul sfat al prietenului său, să

---

[1]) *Maxim Jelezneak* — conducător al unei răscoale ţărăneşti din Ucraina, în 1768. Răscoala a fost înăbuşită de armatele ţariste, şi, la porunca ţarinei Ecaterina a II-a, Jelezneak a fost deportat în Siberia. (N. red. rom.)

plece pentru a doua oară la Petersburg, înainte de sfîrșitul anului.

Fără a se sfătui cu nimeni în afară de Natalia Alexeevna și de Rezanov, Șelihov se pregăti să plece la Petersburg deîndată ce se vor lăsa primele geruri din noiembrie. Găsind un prilej, trimise la începutul toamnei o înștiințare despre venirea sa lui Gavrila Romanovici Derjavin, prietenul voios pe care-l cunoscuse odinioară la Kazan. Acum, Derjavin ajunsese pe culmile gloriei, fiind poetul și omul de încredere al țarinei, însărcinat cu primirea jalbelor trimise pe numele măriei sale.

— Cucenca, vii cu mine în capitală ? — îl întrebă Grigori Ivanovici pe prietenul său credincios. Avea de gînd să-l arate împărătesei pe noul ei supus de rasă roșie, nemaivăzut la Petersburg, și care pe deasupra o va putea saluta pe țarină în limba rusă, ca o dovadă a succeselor obținute de corăbier în civilizarea ținuturilor sălbatice.

— Unde mă chemi, acolo mă duc, — răspunse simplu Cuci și zîmbi văzînd privirea plină de recunoștință a Nataliei Alexeevna.

Pornind spre Petersburg, Șelihov se hotărî să se abată în drum pe la Ilimsk, pentru a-i duce lui Alexandr Nikolaevici sania cu făină, zahăr și lumînări. „Se vede treaba că bietul om stă și scrie pe pipăite la opaiț“, se gîndi Grigori Ivanovici, poruncind să se împacheteze trei puduri de lumînări.

La Ilimsk, Șelihov sosi odată cu viscolul de crăciun, care-l făcu să desluşească cu greu izbele orășelului, acoperite de zăpadă. Oaspele neașteptat îl miră și-l bucură pe Radișcev. Îi pofti numaidecît pe Grigori Ivanovici și pe Cuci la masă și aduse samovarul. Stătură de vorbă toată ziua și toată noaptea, fără răgaz. De fapt, vorbea numai Alexandr Nicolaevici, vrînd parcă să-și răscumpere lungile zile de tăcere și lipsa unui suflet înțelegător de om.

„Astfel glăsuiau prorocii“, se gîndi Șelihov silindu-se să nu piardă firul ideilor și al gîndurilor acestui om îngropat de viu în nămeții Siberiei.

— Cînd robii ne vor sparge capetele cu fierul şi vor înroşi holdele cu sîngele nostru, ce va pierde statul? Din rîndurile lor se vor ivi bărbaţi de seamă pentru a apăra neamul celor oropsiţi. Dar ei vor nutri alte gînduri despre soarta lor şi nu vor mai avea drept de asuprire. Toate astea nu-s visuri deşarte. Văd viitorul peste veac! — tuna Radişcev şi Şelihov îl asculta cutremurat de îndrăzneala acestor vorbe noi şi de teama de a nu fi auzite de vreo iscoadă nevăzută.

„Voi răspunde cu capul pentru că stau să-l ascult“, îşi spunea Şelihov lucid, dar nu găsea nici un motiv prielnic pentru a-i curma vorba.

Cuci stătea lîngă el întruchipînd parcă nepăsarea.

Văzînd neliniştea din ochii lui Şelihov, Radişcev se opri, îi lăsă pe oaspeţi să meargă la culcare, iar el se aşeză să scrie contelui Voronţov, singurul cu care mai rămăsese în legătură din lumea pe care o părăsise. In tăcerea nămeţilor şi în bezna care ţinea timp de jumătate de an la Ilimsk, Alexandr Nikolaevici pierduse obişnuinţa unui somn regulat. Se scula să lucreze cînd ceasornicul nu prea mare, pe care şi-l luase în surghiun, arăta miezul nopţii, şi se culca să se odihnească pe la amiază.

După sfatul lui Radişcev, Şelihov trebuia să-l vadă pe Voronţov şi să-i predea scrisoarea în mînă. Alexandr Nikolaevici înţelegea prea bine că nu găsise în corăbier un sprijinitor şi un luptător de nădejde pentru ideile sale de libertate şi umanitate în legăturile dintre oameni. Totuşi, vorbi cu multă căldură şi înţelegere despre el în scrisoare. Scria chibzuind fiecare frază, dar pe scurt, căci peste cîteva ceasuri, în zori, Şelihov trebuia să plece pe drumul lung către Petersburg.

Marele revoluţionar şi îndrăzneţul corăbier nu se mai întîlniră niciodată în viaţă. Despărţirea le fu întunecată de scrupulozitatea lui Radişcev în privinţa banilor.

— Cît costă bucuriile vieţii pe care mi le-ai adus, Grigori Ivanovici?

— O nimica toată! Făina cincizeci, zahărul şi candelul patruzeci, lumînările zece ruble. Pot şi pe viitor să vă trimit un convoi întreg cu asemenea bunătăţi pe un preţ ieftin.

— Iţi sînt foarte recunoscător, dar iată banii pentru primul transport, — spuse Alexandr Nikolaevici, dîndu-i un pachet de bancnote mărunte.

— Cum se poate, cum se poate, pentru nimic în lume nu-i iau! Le-am adus în dar, nu ca să le vînd...

Certîndu-se pentru bani, amîndoi îşi pierdură cumpătul. În ochii lui Cuci licări pentru prima oară uimirea, privindu-i.

Neplăcuta gîlceavă se sfîrşi prin fuga lui Şelihov, care fără să ia banii, sări în sania cu coviltir, care-l aştepta, şi strigă cu o sinceră jignire în glas:

— Trufie de nobil!... Mînă, Nikişka!...

Cuci abia avu timp să ajungă din urmă sania şi sări pe sacii cu pelmeni, legaţi la spate. Şelihov îşi aminti de Cuci numai cînd ieşi din Ilimsk pe drumul Krasnoiarskului. Opri sania şi-l luă pe indian lîngă el.

Capitolul al doilea

1

Spre sfîrşitul unei zile mohorîte de februarie a anului 1792, prin bariera Moscovei intră în capitala Sankt-Petersburg, o sanie neobişnuită. Era tapisată toată cu piei de lup, aşezate cu blana în afară, acoperită de chiciură.

La ferestrele căsuţelor rare de la marginea capitalei se aprindeau luminile palide ale opaiţului de seară. Sania se opri în faţa uneia dintre gheretele vopsite cu dungi, care se ridicau înăuntrul oraşului, la fiecare verstă a drumului dinspre Moscova. De la gheretă porneau în diferite direcţii cîteva drumuri bătute. Uşiţa plină de zăpadă a saniei se deschise şi se auzi un glas puternic care tună:

— Hei, paznicule! Străjer! Pe unde trebuie s-o iau ca să ajung la casa excelenței sale secretarul de stat Gavrila Romanovici Derjavin?

— Pe cine căutați? — întrebă slujbașul cu glasul răgușit din pricina răcelii și se apropie de ușița saniei.

— Pe Gavrila Romanovici Derjavin, vestitul poet rus, surdule... i s-a dus vestea pînă și în Siberia, — tună glasul din sanie, în stare să acopere și vuietul furtunilor de pe mare.

— N...nnu-l cunoaștem pe aista... avem destui „siclitari" pe la noi, iar „poiate" și mai multe, — spuse posomorît „straja" cea răgușită retrăgîndu-se cu teamă de lîngă sania din care se auzi un zgomot ca un geamăt sau ca horcăitul unei păsări uriașe pe jumătate gîtuite.

— Te khat... nitutenka... ciauk... tukuhvi... kutahtuh,[1]) veneau din sanie sunetele de neînțeles ale unei ființe nemaivăzute acoperite de glasul rugător al călătorului.

— Hai, hai, Cuci, mai rabdă dragă... atîta vreme ai stat cuminte. Mergem doar la împărăteasă. Cum s-o uita la tine îți ia durerea cu mîna. Nu mă face de rîs, ce-i asta?... Să-i aduc un indian mort? O să rîdă de mine cei din capitală... Bravo, Grișka Șelihov, călătorule, i-ai ucis pe toți pe acolo și vrei să te lauzi cu hoituri! Nimeni nu bate daireaua... să moară un altul ca tine? — răsună neliniștit glasul călătorului, care se agita lîngă un om culcat în sanie. — Ascultă, măi omule, nu cumva ai puțină apă? — își scoase el pe neașteptate capul prin portița saniei.

— Doamne păzește, cinstite călător, — se dădu și mai la o parte „straja" cu toată dorința arzătoare de a arunca o privire înăuntrul saniei. — Cum să ții apă pe asemenea ger și în ce s-o ții?... Inghițim zăpadă dacă...

— Ehei măi... calicule! — rosti înciudat călătorul, — n-ai nimic și nici nu știi nimic! Pe rîul Moika lo-

---

[1]) In dialectul tribului indian al coloșilor din Alaska „Imi e sete, auzi daireaua... mor..." (N. red. ruse.)

cuieşte domnul Derjavin, vecin cu domnii Jerebţov şi Zubov. Nici de ăştia n-ai auzit?...

— D... de la început trebuia să spuneţi aşa... — se învioră „straja“. — Cine nu cunoaşte casa domnilor Jerebţov şi Zubov... trebuia să întrebaţi de la început de Jerebţov. Locuiesc pe strada Koniuşennaia... orice muiere v-o poate arăta.

„Straja“ care ţopăia de frig, cînd pe un picior cînd pe altul, dădu lămuririle necesare şi primi ca răsplată un bănuţ de douăzeci de copeici, ce-i fu aruncat în zăpadă, apoi sania acoperită de blăni de lup, coti la stînga şi porni în goană pe unul din drumurile pline de gropi, care se deschideau în faţa gheretei.

Trecînd peste rîul Fontanka, pe un loc podit cu bîrne rotunde abia curăţate, sania intră în centrul imensului oraş care se ridica atît de repede. Trecătorii întîlniţi din ce în ce mai des, îşi făceau semnul crucii, scuipau în urma lor, şi se fereau intrînd pînă la genunchi în zăpadă, căci pe vremea aceea nu erau trotoare, ca să lase loc liber troicii care zbura într-o goană nebună.

Călătorul în sania căruia, după cum bănuise „slujbaşul“ zăcea fără îndoială un om pe moarte, avea un temei serios pentru a se grăbi să ajungă cît mai repede la casa căutată. Pe drumul din Ural, în codrii de lîngă Hlînovo, — astfel se numea pe vremea aceea Veatka — fuseseră atacaţi de tîlhari. Aceştia, în zdrenţe, aproape goi pe un ger cumplit, înconjuraseră sania, dar rămăseseră uluiţi cînd îl văzură coborînd pe stăpînul ei. Era după înfăţişare un neguţător rus şi nu se arăta speriat de cuţitele şi topoarele care-l ameninţau. Porni spre ei numai cu o măciucă în mînă, spunîndu-le: „Dacă foamea vă sileşte să furaţi, o să vă dau ca să aveţi şi voi de o pîine, dar dacă aveţi de gînd să mă jefuiţi de bani, fără supărare, vă fac praf!“ Şi mai mult îi ului pe tîlharii din pădure înfăţişarea nemaipomenită a aceluia care-l însoţea pe drumeţul neguţător. Era un om cu faţa roşie arămie şi cu nişte ochi negri, strălucitori, cum nu mai întîlniseră ei pînă atunci.

Văzînd buimăceala tovarăşilor săi, căpetenia bandei ridică mîna ca să-l lovească pe neguţător cu cuţitul în spate pentru a sfîrşi cu el, dar însoţitorul roşu-arămiu al călătorului îl apără şi primi lovitura în dreptul inimii.

Voinicul neguţător se înfurie, îi crăpă capul ucigaşului şi mai doborî cu măciuca încă doi tîlhari, punîndu-i pe fugă pe ceilalţi. Apoi îşi luă în sanie prietenul rănit şi plecă în grabă cu el.

Prin satele depărtate şi prin micile orăşele de pe drum nu izbuti să găsească nicăieri vreo gazdă care să dea îngrijirile cuvenite însoţitorului său grav rănit. Se fereau toţi spunînd: „Moare păgînul şi o să avem prea multe neajunsuri cu înmormîntarea". Astfel călătorul se văzu nevoit să-l aducă pînă la Petersburg, unde căuta mînios şi deznădăjduit casa lui Derjavin.

In cele din urmă surugiul cu pomeţi largi îşi opri din fugă roibii, din care ieşeau nori de aburi, în faţa pridvorului casei fericitului cîntăreţ al Feliţei. Era o clădire mică la prima vedere, dar puternic luminată de-a lungul faţadei. Căsuţa primitoare a poetului se învecina cu o mare curte boierească. In dosul unor pini înalţi, încărunţiţi de zăpadă, se ascundea uriaşul palat construit de Kvarenghi [1]), aparţinînd consilierului de stat Jerebţov, preşedinte al Colegiului de comerţ, şi cumnat al contelui Platon Alexandrovici Zubov, atotputernicul aghiotant al ţarinei.

Contele Platon Alexandrovici, chipeş ca o fată, îngîmfat ca un prinţ tătar, „drăgălaşul băieţel" şi ultima pasiune a ţarinei, care deşi împlinise şaizeci şi trei de ani, nu voia să capituleze în faţa vîrstei, îi primea în această casă în clipele de răgaz cînd scăpa de obligaţiile sale de la curte, pe cei care aveau nevoie de el sau căutau să „nu scape un prilej".

Platon Zubov era „liniştit şi evlavios deşi nu prea deştept la minte", cum spunea despre el socrul fra-

---

[1]) *Kvarenghi (Giacomo)* — (1744—1817) — arhitect vestit, unul din reprezentanţii de seamă ai clasicismului în arhitectura rusă. Printre construcţiile sale se numără şi institutul Smolnîi. (N. red. rom.)

telui său, feldmareşalul Alexandr Vasilievici Suvorov, prea luminatul conte de Rîmnik. Din pricina „slujbei“ gingaşe pe care o îndeplinea la curte, Platon Zubov se vedea sortit să rămînă holtei. Locuia în casa surorii sale mai mari, Olga Alexandrovna, ocupînd cea mai bună parte a clădirii. O măritase cu un nobil din neamul nu prea strălucit al Jerebţovilor, care avea o moşie mică, dar era un foarte priceput om de afaceri.

Drumeţul cu glas de tunet coborî din sanie, într-o şubă ciudată din blană de urs alb. Privind cu ochi mari palatul întunecat al Jerebţovilor, în amurgul timpuriu al Petersburgului, se gîndi: „Dacă aş putea să trag acolo... stăpînii să mă întîmpine prietenos şi să mă ducă de braţ la baie... şi dacă s-ar putea...“ dar curmîndu-şi deşartele gînduri strigă majordomului în livrea care coborîse în fugă din pridvor:

— Ce vrei?

Apoi adăugă:

— Spune-i lui Gavrila Romanîci, frăţiorule, că a sosit corăbierul Şelihov, Grigori Ivanovici Şelihov, din Irkutsk şi pentru că n-a mai îmbucat nimic de la Liuban, vrea o porţie de pelmeni, udată cu votcă.

Majordomul Aristarh, deprins în casa lui Gavrila Romanovici să primească deseori oaspeţi înalţi — însăşi împărăteasa nu se dăduse înlături şi cinstise de două ori cu vizita ei modesta căsuţă a cîntăreţului ei — ţopăia cînd pe un picior, cînd pe altul, arătîndu-şi făţiş bucuria.

— Tătucule, Grigori Ivanovici, binefăcătorul nostru... nu ne aşteptam... credeam că soseşti în săptămîna mare!... Nu l-ai recunoscut, tătucule, pe Aristarh? Se vede că am îmbătrînit şi m-am schimbat la faţă... — spuse el cinstindu-l pe oaspete şi mustrîndu-l în acelaşi timp cînd îşi dădu seama că acesta nu-l recunoştea. — Hei, Mişutka, cheamă slugile, — strigă el unui cazacioc care purta un caftan alb din postav bun, încins cu un brîu lat albastru, — cheamă-i pe Vasili, Petka şi Spirka şi cine mai e pe acolo, să ducă în casă bagajele... re-pe-de!

Şi întorcîndu-se din nou spre Şelihov, spuse:

—Nu te aşteptam înainte de săptămîna mare, Grigori Ivanovici, căci ştiam cît drum ai de înfruntat pînă la noi... Gavrila Romanîci mai în fiecare zi îmi spunea: — Arhip, adică Aristarh, fii cu ochii în patru! Cînd o sosi Grigori Ivanovici de la drum lung, din Siberia, să-i pregăteşti toate bunătăţile... Să-l duci mai întîi să se îmbăieze, iar după baie, să-i serveşti pelmeni... Poftim, poftim, oaspete mult aşteptat! Gavrila Romanîci acum, acum a coborît de pe poliţa băii, se răcoreşte cu cvas pentru ca să întîmpine proaspăt pe oaspeţii poftiţi la cină la ceasurile opt, după featru de la Ermitaj. La prînz Gavrila Romanîci s-a obosit puţin cu grecii ăia... Alcest şi Lambra, care au venit cu nişte hîrtii şi cu grămăticul contelui Platon Alexandrovici...

— Va să zică, Gavrila Romanîci se răcoreşte după baie? — rosti Şelihov urcîndu-se în pridvor. — Du-mă de-a dreptul la dînsul, pe poliţă, — spuse el, lepădîndu-şi de pe umerii laţi, în tinda încălzită, şuba de urs, care-i ascundea silueta sveltă, în haină cafenie din postav bun, mai lungă de genunchi, croită după portul negustorilor. Mai porunceşte, Arhipuşka, să mi se scoată din sanie cuferele şi baloturile, căluţii să fie duşi la grajd... iar pe omul care zace acolo, un locuitor din America, din neamul Coliujilor, [1]) să-l ducă la căldură... A suferit o năpastă, sărmanul, pe drum şi îi e rău de tot... L-am adus ca să arăt ţarinei pe unul dintre supuşii ei credincioşi, dar pare-se că n-o să mai ajung să i-l duc... Nu-l scoateţi din blănuri, o să vin mai tîrziu să văd ce-i de făcut cu el.

Şelihov se opri fără să vrea în faţa imensei oglinzi în care îşi vedea făptura viguroasă ce dădea parcă buzna peste el. Purta o medalie mare de aur cu portretul ţarinei încadrat în diamante, care străluceau limpezi pe dantela lucrată de mînă a jaboului.

---

[1]) *Coliujl* — numele unui trib de indieni uriaşi, care locuiau pe coasta Oceanului Pacific între 40° şi 60° latitudine nordică. (N. red. ruse.)

— O să vedeţi cine sîntem! — făcu Grigori Ivanovici cu ochiul, îndreptîndu-şi umerii. — Ia-o înainte, Arhipuşka, dă-i de veste lui Gavrila Romanîci că smeritul său slujitor Şelihov, fiul lui Ivan, a sosit cu bine din Irkutsk şi-i cere voie să intre în baia cu cişmele de aur, ca să-şi lepede de pe umeri, cu măturica, urmele drumului greu de iarnă.

Lui Arhip, majordomul vestitului poet şi bărbat de stat Gavrila Romanîci Derjavin, i se dăduse numele mai sonor de Aristarh, căci clasicii erau pe atunci la modă. Pălăvrăgind prietenos şi ţinînd în sus, deasupra capului, un candelabru cu şapte lumînări, Aristarh îl duse pe noul venit la baie, prin coridoarele încîlcite şi fără sfîrşit ale casei lui Derjavin, care de afară părea atît de mică şi de simplă.

— Să nu te miri auzind glasuri de muieri, tătucule Grigori Ivanovici, — spuse el. — Intră fără sfială. Acolo sînt grenadierele noastre, Afroditka jupîneasa şi Varka brodeza. Il aburesc pe Alcesta, grecul cu barba rasă. Gavrila Romanîci era puţin băut la prînz şi a poruncit fetelor să pregătească o baie grecului... Şi de la amiază n-au mai ieşit de acolo.

Baia se afla la capătul aripii laterale a casei, care nu se zărea din stradă. Trei trepte duceau sus la încăperea dinaintea băii, de unde se auzeau două glasuri de femei care cîntau prelung:

Pe insula scăldată-n apa Nevei,
Cu nume cunoscut — Vasilievski, —
Pe malul ce ticsit e de corăbii,
Un meşter, tinerel corăbier,
Trudeşte la catargul unei pînze
Cu două'ş'pe vîntrele subţirele,
Mai albe decît spuma, din tare tort de in.

— de i...iin! — se pierdu într-o notă dantelată, nemaiauzit de înaltă, un glas limpede şi lin ca o coardă de vioară. Apoi, fără a se opri, amîndouă vocile porniră într-un tempo nebun, cîntecul de joc:

Merge tînărul fierar,
Tot pe uliță hoinar,
Şi-mi tot cîntă dintr-un fluier
Flăcăiandrul lat în umeri:
Cioca! Boca! Fieru-l bate
Cu putere măi fîrtate!

„Cu putere, măi fîrtate!“ repetă în sinea lui voinicul abia sosit şi cu o mişcare hotărîtă deschise larg uşa încăperii. O deschise larg şi rămase încremenit...

Incăperea spaţioasă, cu pereţii pînă la jumătate în granit roşu de Oloneţ, era luminată de trei candelabre cu mai multe lumînări, puse în colţuri pe colonete de granit. Luminile lumînărilor se multiplicau la nesfîrşit în oglinzile veneţiene de pe pereţi.

Lîngă soba de teracotă întocmită ingenios din plăci pestriţe, smălţuite stăteau două fete frumoase. Amîndouă erau tinere şi atrăgătoare şi purtau sarafane din pînză colorată, cusute cu fir de aur, iar părul cu pieptănătură înaltă, le era împodobit cu panglici. Opincile noi şi obielele albe cu şireturi împletite pe picioarele întinse le întregeau portul. Nepăsătoare ca nişte idoli, nici nu-şi întoarseră privirile spre cel care intrase.

Această încăpere atît de luxoasă nu semăna nici de departe cu o baie obişnuită sau chiar cu cele ale marilor bogătaşi din Irkutsk: Sibireakov, Mîlnikov, Golikov. Şi nu putea fi asemuită nici cu aceea pe care şi-o făcuse acasă Grigori Ivanovici Şelihov, după ce se înapoiase de pe continentul Americii:

— Coteţ de găini, — îşi aminti Şelihov de baia sa, rostindu-şi gîndul cu glas tare.

— Dragul meu oaspete mult aşteptat, Grigori Ivanîci! — strigă stăpînul casei ridicîndu-se cît era de lung de pe bancă şi repezindu-se în pielea goală să-şi întîmpine oaspetele. Cearşaful din pînză colorată care-i înfăşura trupul vînjos şi păros, rămase pe podea.

— Vorbeşti de găini? Te înşeli, scumpule, te înşeli! Sîntem în post şi nu mă răsfăţ cu carne de

pasăre şi nici pe aceşti anticrişti nu-i las să se deâ la fete... doar şi fetele astea au suflete de creştini. Eu, stăpînul lor, răspund de ele, iar cîntecele... cîntecele, o ştii şi tu, îmi plac mai mult decît viaţa! — spuse el, strîngîndu-şi oaspetele la pieptu-i gol, păros şi umed încă.

Oaspetele şi gazda se îmbrăţişară de trei ori şi se sărutară potrivit datinei.

— Afroditka, dă-mi cearşaful, proasto! — se trezi Gavrila Romanovici, băgînd abia acum de seamă că era gol puşcă şi că tovarăşii săi de baie făceau haz, văzîndu-l astfel.

Doi bărbaţi graşi, păroşi, zvîrlindu-şi cearşafurile care-i înveleau, se tăvăleau cutremurîndu-se de rîs pe bănci. Pielea măslinie a unuia dintre ei era acoperită cu numeroase cicatrice.

— Ajunge, Lambra! Simon, destul! De ce vă bucuraţi atîta, spurcaţilor, n-aţi văzut în viaţa voastră un efedron [1]) gol, măslinarilor! — bombănea Gavrila Romanovici, oferindu-şi umerii Afroditei pentru a-i pune cearşaful.

Înfăţişarea nepotrivită a stăpînului nu se oglindi, în nici un fel, în ochii albaştri ai frumoasei fete. Işi păstră aceeaşi nepăsare iar stăpînul nu se simţea ruşinat în faţa unei sclave.

— Hei, voi, nimfelor, duceţi-vă în odaia slujnicelor! Vă mulţumesc pentru cîntecele voastre, cînd v-o veni pofta de măritiş, o să vă fiu peţitor... Iar voi, domnilor, v-aţi lăfăit destul, îmbrăcaţi-vă şi fiţi gata să-i întîmpinaţi pe oaspeţi. Mă descurc eu aci şi singur cu Grigori Ivanovici, abia picat din drum... Dezbracă-te, Grigori Ivanovici... Cît o să stai la aburi să-mi povesteşti ce treabă te aduce pe la noi, — rosti Gavrila Romanovici, dînd din nou la o parte cearşaful şi îndreptîndu-se spre odaia de aburi pentru a mai pune pe foc cîteva pietre, ca un adevărat băieş.

Fetele dispărură, nevăzute. Cît ai clipi din ochi, Şelihov se dezbrăcă, dar rămase din bunăcuviinţă

---

[1]) *Efedron* — nume dat unor atleţi, în Atena antică. (N. red. rom.)

în izmenele sale largi, îşi făcu în pripă semnul crucii şi deschise uşa care dădea în prima încăpere a băii.

— Urcă-te aci, la mine, pe Olimp, Grigori Ivanîci! — strigă de undeva de sus Derjavin, din dosul norilor de aburi încinşi.

— Vin, vin, gazdă grijulie, — îi răspunse pe acelaşi ton Şelihov, trăgîndu-şi pînă la urechi una din tichiile împletite din sfoară, aruncate lîngă hîrdăul cu apă rece. — Ce mai baie ai, Gavrila Romanîci, o adevărată baie boierească! Numai... cum pot ieşi de aci?

— Unde vrei să ieşi?

— In stradă, în zăpadă... să mă tăvălesc şi să mă clătesc ca să...

— Doamne păzeşte, Grigori Ivanîci, numai la sate ţăranii noştri neciopliţi se tem să nu inunde baia cu apă şi sar în zăpadă să se clătească, pe cînd noi... băile noastre sînt ca cele din orient... turceşti. Au aburi şi apă de spălat cît pofteşti... Hai culcă-te, culcă-te, întinde-te, te bat acuş cu măturica de mesteacăn săpunită, iar tu povesteşte-mi cum ai călătorit, ce ai văzut, că te-a adus pe la noi la Petersburg... E-eh, acuş te frig, — strigă semeţ Gavrila Romanovici şi cu gesturi de băieş iscusit acoperi cu vîrful măturicii pieptul lat al corăbierului cu o spumă parfumată.

2

Inchizînd ochii de plăcere şi destinzîndu-şi în căldura îmbălsămată muşchii înţepeniţi, Şelihov începu să istorisească în grabă povestea călătoriei sale de cîteva mii de verste prin desişul taigalei, prin rîurile năvalnice fără poduri, pe lîngă locurile de popas ale unor oameni aprigi, care se întindeau în văzul tuturor, la marginea drumului.

— Am pornit din Irkutsk, Gavrila Romanîci, anul trecut în luna noiembrie, îndată după ce s-a făcut drum de sanie şi a fost lună plină. Abia îşi aşternuse punţile voievodul Gerilă peste rîurile noastre.

M-au trimis companionii mei să lămuresc drepturile şi privilegiile noii companii americane din Aleaksa, întemeiată de mine, iar Natalia Alexeevna...

— Nu pot cuprinde cu închipuirea ce crăiasă a ajuns jupîniţa ta Natalia Alexeevna în viaţa tihnită pe care o duce după călătoria pe mare la aleuţii sălbatici! — rosti îndatoritor stăpînul casei încălzind spinarea oaspetelui cu loviturile biciuitoare ale măturii. Derjavin n-o văzuse niciodată pe Natalia Alexeevna, dar ţinea bine minte povestirile corăbierului încîntat de iscusinţa şi frumuseţea nevestei sale şi de felul cum luase parte la îndrăzneaţa călătorie.

— Mulţumesc pentru aceste vorbe bune, Gavrila Romanîci, nici ea nu te uită. Mi-a poruncit să-ţi aduc salutul ei respectuos şi să te rog să ne dai o mînă de ajutor la cumpărarea unei case, cu toate acareturile, la Petersburg, pentru Annuşka, fata noastră cea mare... Cu ajutorul lui dumnezeu am măritat-o pe Aniuta cu un om de ispravă, cu Nikolai Petrovici Rezanov. Tatăl domnului Rezanov este preşedintele judecătoriei de pe lîngă Ivan Alferievici Pil, împuternicitul ţarului şi guvernatorul Kolîvanului... Nikolai Petrovici are o minte de înalt dregător şi un suflet ales!

— Cum să nu, îl cunosc pe domnul Rezanov! Este un fel de nepot al preşedintelui colegiului de comerţ, contele Alexandr Romanîci Voronţov şi a slujit ca şef al registraturii pe lîngă cancelaria mea de la senat... Domnul Rezanov a fost trimis să-şi mai aerisească mintea în Siberia, căci îi era prea îmbuibată cu teoriile lui Helvetius [1]) şi Holbach [2]). Locuind la Paris, s-a luat după tot felul de eretici fără credinţă în dumnezeu... De aia nu pot să sufăr eu străinătăţile. Rusul trebuie să stea la el acasă!...

---

[1]) *Helvetius Claude Adrien* (1715—1771) — cunoscut filozof materialist francez, ideolog al burgheziei revoluţionare franceze din secolul al XVIII-lea. A supus unei critici aspre şi îndrăzneţe orînduirea feudală şi religia catolică. Principalele sale lucrări sînt: „Despre spirit" (1758) şi „Despre om" (1773), editate postum. (N. red. rom.)

[2]) *Holbach Paul Henri* (1723—1789) — filozof, reprezentant de seamă al materialismului francez din secolul al XVIII-lea, ideolog al burgheziei franceze revoluţionare; a colaborat la „Enciclopedie" şi este autor al renumitei cărţi „Sistemul naturii", care cuprinde o critică amplă a religiei şi o fundamentare a ateismului. (N. red. rom.)

— Am adus o scrisoare din partea lui Nikolai Petrovici pentru contele Voronţov, cu privire la treburile noastre în Aleaksa. Dar ginerele meu nu mi-a spus că-i scrie unchiul său. Nu-i place să se mîndrească cu neamurile sale.

— Da, aşa e domnul Rezanov, taman ca mine... Mă bucur din tot sufletul, Grigori Ivanîci, că ai un sprijin însemnat în treburile tale! Toată lumea îl cunoaşte pe Rezanov la Petersburg...

— Ca să vezi, Nikolai Petrovici n-a scos niciodată o vorbă despre asta! — murmură Şelihov mai mult pentru sine decît pentru stăpînul casei. — Nu ştiu de ce să mă bucur mai mult, Gavrila Romanîci: că dumnezeu i-a trimis fiicei mele un astfel de soţ sau că eu, un biet negustoraş, mă văd cinstit cu prietenia, încrederea şi sfatul lui... Pînă ce nu l-am întîlnit pe Nikolai Petrovici, nici eu nu mi-am dat seama de toată însemnătatea întreprinderilor mele pe pămîntul Americii. Inainte măsuram numai în bani priceperea şi strădaniile mele şi ale oamenilor...

Incurajat de luarea-aminte cu care Gavrila Romanovici îi asculta povestea simplă, Şelihov sări de pe poliţă şi urmă vioi:

— Iacă, au trecut două sute de ani de la măreţele începuturi ale lui Ermak Timofeici. Indurînd chinuri nespuse, pe care nu le visau nici eroii cei mai mari ai antichităţii, fiii Rusiei se străduiesc să pătrundă către Soare Răsare, pe pămîntul liber al Indiei unde plugarul liber, negustorul lib...

— Stt! St-t! Fă-ţi semnul crucii, Grigori, ai luat-o razna! — şuieră stăpînul casei, care pînă atunci se arătase binevoitor faţă de oaspetele său dezlănţuit. Şi de mirare scăpă măturica din mînă. — St-t! In băile din Petersburg, măi cap de dovleac, pe lîngă ciuperci cresc şi urechi... Desigur, la mine asemenea scîrnăvie nu se obişnuieşte, dar mie nu-mi plac acatistele astea... basmele masonilor. Prea miros a Emelka Pugaciov, te iei după Radişcev... Dacă nu te-aş cunoaşte...

— Şi ce-i cu Radişcev? — întrebă Şelihov curmînd răspicat tirada înfricoşată a stăpînului casei. — Dacă

în patria noastră s-ar fi găsit mai mulţi nobili ca el, Rusia nu ar fi plină de pleavă, iar neisprăviţii de moşieri nu şi-ar bate joc de plugarii care ne dau pîinea de toate zilele. Ar înflori şi negoţul, manufacturile, meseriile, mărind puterea tronului... Ştii ce, Gavrila Romanîci, — spuse Şelihov cu o hotărîre spontană şi sinceră, privindu-l pe Derjavin drept în ochi, — deşi eşti un nobil şi un curtean vestit, totuşi am încredere în tine şi-ţi mărturisesc: l-am văzut pe Radişcev şi am avut cinstea să stau de vorbă cu el...

— Şi unde ai dat de aşa o năpastă, minte rătăcită? Cum o mai duce Radişcev, Grigori Ivanîci? — îl întrerupse Derjavin, uitînd că abia adineauri îl dojenise pe Şelihov.

Şelihov povesti tulburat, cu toată sinceritatea, împrejurările primei sale întîlniri cu Radişcev la Irkutsk, dezvăluind fără să vrea şi ceea ce tăinuise pînă atunci, dar trecu sub tăcere călătoria sa la Ilimsk şi atacurile lui Radişcev împotriva sclaviei din America şi împotriva orînduirilor ruseşti.

Derjavin ofta şi tăcea, ascultînd. Odinioară i se dusese vestea că-i demasca fără cruţare pe curteni şi adesea, condusese chiar el cercetările asupra diferitelor samavolnicii şi a nenumăratelor afaceri necurate ale vîrfurilor nobilimii nesăţioase de averi. Se vedea că acum nu mai era acelaşi.

— Ţi-am spus dinainte, Gavrila Romanîci, că-ţi povestesc pentru că am încredere în tine, — zise Şelihov şi, neliniştit de tăcerea rezervată a gazdei, îşi urmă în silă povestirea cu glasul scăzut : — Abia mi-a scăpat din ghiare lucrătorul, dar domnul Radişcev s-a făcut că n-a văzut nimic şi mi-a zis cu vorbe plăcute: „Am auzit de dumneata, îndrăzneţule corăbier, am auzit multe, şi în străinătate şi la Petersburg, despre călătoriile dumitale pe mare, cu credincioasa dumitale soţie, o adevărată fiică a poporului rus“. Astfel mi-a vorbit domnul Radişcev despre Natalia Alexeevna. Apoi, mi-a pus tot felul de întrebări, iar eu i-am povestit cum la început,

împreună cu Natalia Alexeevna și cu o mînă de vînători, ne-am apărat împotriva miilor de lănci ale aleuților lățoși de pe insula Kadiak, și cum ne-am împăcat pe urmă și am legat prietenie cu ei. Cum, după ce am rămas doi ani acolo, am pornit la Irkutsk și în drum spre Iakutsk am scăpat de la moarte ca prin minune. Două săptămîni am stat îngropat în zăpadă pe un vifor cumplit, am mîncat aproape toți cîinii și abia ne-am tîrît pînă la cea mai apropiată așezare iakută, cale de vreo două sute de verste siberiene, împreună cu Natașenka. Ea, sărmana, era însărcinată, îl aștepta pe fiul nostru care nu se născuse încă. I-am povestit și despre pămîntul Americii, despre locuitorii ei liberi cu pielea roșie, despre obiceiurile lor simple, apoi și despre planurile mele și ale ginerelui meu, domnul Rezanov... Domnul Radișcev s-a arătat încîntat de acțiunile noastre. „Ai deschis pe pămîntul Americii, scumpe și slăvite compatriot, mi-a zis domnul Radișcev, perspective mărețe pentru statul rus. Îți doresc ca ele să aducă folos patriei noastre atît de chinuite și poporului nostru și să răspîndească civilizația spre binele neștiutoarelor piei roșii. Ești răspunzător pentru ei în fața lui dumnezeu!“ Încurajat de aceste vorbe mi-am îngăduit să-l întreb de ce a pătimit și ce gînduri de viitor are. I-am povestit ce fel de oameni neștiutori și sălbăticiți locuiesc în orășelul Ilimsk, cum încearcă să-și lecuiască bolile prin vrăjitoriile șamanilor, cum orbesc în izbele fără coșuri... „Știu, prietene, știu tot și-mi închipui prea bine, dar nu trag nădejde să trăiesc prea mult pe lumea asta!“ mi-a răspuns domnul Radișcev și scoțîndu-și din buzunar un carnet a scris și mi-a dăruit un vers plin de simțire, pe care l-am învățat pe de rost. Mi-a dat și o scrisoare pe franțuzește s-o duc contelui Vorontov.

— Ia, ia spune versul, Grigori Ivanîci! — zise cu o vădită curiozitate Derjavin, care ascultase tăcut mișcătoarea povestire a viteazului siberian.

Cu fruntea sus, Șelihov începu să declame, împie-

dicîndu-se și apăsînd pe cuvintele: „nici viță, nici pom..."

Tu vrei să știi ce sînt și de-mi croiesc un drum?
Eu sînt cel care-am fost întreaga-mi viață:
Nici arbore, nici viță, același om și-acum,
Deschid o cale nouă, drept în față,
Pentru acei ce pana de foc în mînă-o țin!
Înspăimîntînd iubirea și dreptatea,
La Ilimsk, la-nchisoare, mă duc cu chip senin.

Șelihov rosti cu un glas neobișnuit, înăbușit parcă de emoție, versurile prin care Radișcev, osîndit de Ecaterina la „un veșnic surghiun", își lua rămas bun de la lumea celor vii.

— Versul e curgător, plin de simțire, — spuse Derjavin după o clipă de tăcere, — dar cuprinde idei neîngăduite și... și e mai bine să-l uiți. Nu-ți mai aminti nici de acest vers și cu atît mai puțin de cel care l-a compus... Să faci asta pentru Natalia Alexeevna, dacă o iubești cu adevărat. Scrisoarea s-o arunci în foc iar întîlnirea s-o uiți și nici în somn să nu pomenești de ea, Grigori Ivanîci. Ți-o spun și te povățuiesc ca un prieten adevărat. N-am auzit nimic din tot ce mi-ai povestit și habar n-am nici de întîlnire, nici de scrisoare... Ai înțeles? — își sfîrși Gavrila Romanovici povața foarte grav și serios. — Spală-te acum și hai să mergem să ne gătim în haine de sărbătoare! Cred că oaspeții au și început să sosească, — urmă el văzînd umbra care întunecase fața expresivă a lui Șelihov.

— Îngăduie-mi, Gavrila Romanîci, să nu vin la cină... o să îmbuc ceva în oficiu, m-a moleșit baia, — spuse Șelihov încercînd să refuze cinstea de a petrece împreună cu musafirii din capitală ai lui Derjavin. După discuția cu gazda, își dădea seama că nu va găsi la ei decît vrăjmășie sau nepăsare față de cele mai bune și mai tainice gînduri ale sale.

— Nici nu vreau să aud, Grigori Ivanîci. Ai tocmai prilejul să faci un pas înainte în treburile pentru care ai străbătut șase mii de verste, —

curmă Derjavin cu hotărîre împotrivirea fără rost a oaspetelui său, desfătîndu-se dinainte la gîndul că apariția lui Șelihov va produce senzație. Să-l vadă și să-l asculte și răzgîiații din Petersburg pe Columbul rus care a făcut ca imperiul nostru să ia parte la destinele Lumii Noi.

Urmînd în anticamera băii discuția întreruptă, Derjavin, ca un adevărat curtean care cunoștea bine atmosfera, intrigile și treburile încîlcite de la curte, îi povesti prietenului său din Siberia cum se desfășura viața politică a capitalei.

— În toamnă, niște franțuzi, niște coate goale, — istorisi el, — cărora le zice „sans culottes“ și „jacobini“, înfruptîndu-se din învățăturile lui Voltaire și ale lui Diderot de la care s-a luminat și Radișcev al tău, fără a se teme de atîtea vărsări de sînge, au încălcat legile divine și omenești, l-au prins și l-au închis în palatul de la Tuilleries pe regele lor, hărăzit de dumnezeu, pe Ludovic al XVI-lea împreună cu nevasta sa, Marie-Antoinette și cu sora sa Elisabeta și o mulțime de nobili și curteni pe care au putut pune mîna... Țarina se teme să mai doarmă singură. Contele Platon Alexandrovici Zubov, aghiotantul imperial care a ajuns mare și tare la noi, a primit porunca să nu se depărteze de ea... Kammerjungfrau [1]) Maria Savvișna Perekusihina, sfîrleaza dracului, se culcă pe jos în aceeași odaie. Curierii secreți, care sînt acum oamenii zilei, aleargă necontenit în străinătate și înapoi, aduc scrisori și duc saci de piele cu imperiali [2])... S-au înăsprit și măsurile împotriva celor care vorbesc de tot felul de declarații și de drepturile omului! Omului nu i s-a lăsat decît un singur drept: acela de a cinsti și de a îndeplini voia stăpînului... Vezi și vulturul alb [3]) Rzecz Pospolita [4]), vecina noastră neastîmpărată — cobește a război ca

---

[1]) Doamnă de onoare (în limba germană). (N. trad.)
[2]) *Imperial* — monedă rusească de aur de 10 ruble. (N. red. rom.)
[3]) *Vulturul alb* — aluzie la vulturul alb care reprezenta stema statului polonez. (N. red. ruse.)
[4]) *Rzecz Pospolita* — denumirea Poloniei. (N. red. ruse.)

o cioară. Trufaşa nobilime a uitat binefacerile cu care ţarina l-a copleşit pe regele lor Stanislav Poneatovski... Se agită peste măsură boierii de pe acolo şi leagă prietenie cu acei coate-goale franţuzi. A apărut şi pe la ei un aşa-zis general, un anume Tadeusz Kosciuszko. „Nu vom îngădui", îi strigă el cneazului Mikolo Repnin [1]). Dar o să sfîrşim repede cu ei, o să le rămînă în gît, — spuse Derjavin. — O să-i bată măr Alexandr Vasilievici Suvorov, o să-i smulgă vulturului alb penele din coadă şi gata!

— La noi, în Siberia — îşi dădu cu părerea Şelihov, — polonezii surghiuniţi trăiesc în libertate. Neguţătorii noştri îi folosesc în marile lor întreprinderi, le e milă de ei şi uneori nu se dau înlături de a intra cu ei în legături de familie... În Siberia, Gavrila Romanîci, nu încape să obideşti oamenii, care au luptat pentru libertatea lor, pentru drepturile lor, pentru omenire. Aşa-i la noi orînduiala, Gavrila Romanîci, încă de pe vremea lui Ermak, noi...

— Noi şi voi, la voi, la noi! — îi curmă deodată vorba Derjavin mînios. — Tu, Grigori Ivanîci, să fii cu băgare de seamă la masă. La mine vin tot felul de oameni, că pîinea şi sarea-s pe degeaba, şi printre ei se află şi animale dintre cele mai periculoase de soiul lui Alcesta... grecul ăla negru, pe care l-am gonit din baie cînd ai intrat. Să nu te apuci să-ţi dai cu părerea în faţa lui. Astfel de oameni nu-s la preţ pe la noi, cei care ştiu să tacă îs vrednici de cinste... Te rog, ca prieten, să nu intri în discuţii care n-au nici o legătură cu negoţul şi cu rangul tău... Mai bine să-mi spui de ce anume ai venit, iar eu o să-ţi dau firul călăuzitor ca să ajungi unde şi la cine trebuie, — zise poetul-curtean, poleind pilula amară pe care Petersburgul o oferea mîndriei corăbierului.

Şelihov şovăi. Cu o clipă înainte se hotărîse să refuze invitaţia la cină, dar ultimele cuvinte ale lui Gavrila Romanovici despre „firul călăuzitor", treziră

---

[1]) *Mikolo Repnin* — reprezentantul diplomatic al Rusiei la Varşovia pe timpul acela, care pregătea a treia şi ultima împărţire a Poloniei între Rusia, Prusia şi Austria. (N. red. ruse.)

în el dorinţa de a prinde „surîsul fortunei", de a nu scăpa prilejul care-i va aduce izbînda, dorinţă ce nu se stinge niciodată în sufletul oricărui vînător şi descoperitor de pămînturi noi. Compania îşi vedea ameninţate treburile din nordul continentului american şi de pe insulele acestuia, aspre şi depărtate. Şelihov ştia că dacă nu va izbuti în această călătorie să dobîndească sprijinul şi ocrotirea ocîrmuirii, pentru anii care vor urma, îl aştepta nu numai ruşinea unei înfrîngeri, ci şi pierderea întregii sale averi. Şi ce se va întîmpla atunci cu gloria Columbului rus, nume pe care el credea că i-l vor da urmaşii ? Cum vor rămîne îndrăzneţele planuri pentru înfăptuirea măreţei opere a lui Ermak, pe care era sortit s-o îndeplinească — orînduirea unei noi Rusii pe pămînturile descoperite, o Rusie puternică, fericită şi ferită de nobilii hrăpăreţi şi de ticăloasele lor cozi de topor ? Cetăţenii liberi ai Lumii Noi nu cunoşteau asemenea jivine înrăite. Intre ei şi ruinele rămase din colibele strămoşilor din înăbuşitoarea Europă se desfăşura întinsul marelui ocean.

Şelihov îşi făurise treptat această înţelegere a vieţii veacului său şi a locului său în acest veac, printr-o vastă experienţă şi din observaţiile făcute de pe toate treptele drumului său spre glorie şi avuţie.

Şelihov era vanitos şi încrezut. Dar niciodată nu uita clipa înspăimîntătoare cînd părăsise casa părintească. Nu fusese decît un biet orfan neştiutor, nepriceput, cînd o lăsase pe mama sa zăcînd fără suflare în faţa icoanei făcătoare de minuni a maicii domnului din Rîlsk. Şi aceasta se petrecuse tocmai în clipa cînd ticăloşii slujbaşi ai ocîrmuirii îl duceau pe tatăl său, Ivan Grigorievici, să-şi primească pedeapsa la care fusese osîndit ca neguţător, bătîndu-şi joc de el, după ce-i jefuiseră tot avutul agonisit de întreaga familie. „Du-te, Grigori, nu fi laş, du-te şi luptă pentru norocul tău şi al oamenilor ! se îndemnă scrîşnind corăbierul amintindu-şi trecutul. Nu te-au mîncat rechinii pe mare, cu atît mai mult le vei veni de hac celor de pe uscat".

— Bine, fie, Gavrila Romanîci, ești în stare să-i ridici și pe morți la lupta pentru viață, — răspunse Șelihov la mormăitul lui Derjavin. — Să înălțăm catargul și să trecem printre stîncile mării din capitală, — tună el dinadins cu un glas adînc care aduse un surîs de mulțumire pe fața gazdei.

Cînd se apropiară de sufragerie, gazda și oaspetele auziră sunetele minunate ale muzicii de corn. Gavrila Romanîci se mîndrea și era vestit pentru orchestra sa de suflători de corn, nu prea mare, dar foarte bună. Unul din menuetele pe atunci la modă ale lui Lulli [1]), ajuns de la Versailles pînă în casele boierești ale Palmirei Nordului [2]), fremăta în sunete line, profunde ca de bariton, asemenea strigătului unui cerb într-o pădure primăvăratică. Vîrfurile nobilimii din Rusia primeau cu o neclintită credință și adorație tot ce venea de la curtea lui Ludovic al XVI-lea, pe care o soartă nemiloasă îl mîna spre ghilotină pe vremea aceea în Parisul depărtat.

— Iată-l și pe amfitrion! Să-ți fie de bine după baie! — Oaspeții care așteptau mai demult își salutară gazda acoperind sunetele muzicii.

Bătrîni și tineri, fără nici o sfială, își îndreptară lornioanele spre voinicul siberian care apăru alături de Derjavin. Grecul Simon Altesti, gonit din baie de Derjavin, avusese vreme să povestească tot felul de minciuni și minunății despre el.

Simon Altesti, un tip de aventurier din veacul al XVIII-lea, ținuse la Constantinopole „o casă de plăceri“, pentru a-și ascunde murdara îndeletnicire de spion și trădător al tainelor Înaltului Divan al Porții, intrate în descompunere. Pe ce căi ajunsese la acele taine, numai el știa. Iakov Ivanovici Bulgakov, ambasadorul Rusiei în Turcia, era un amator permanent pentru cele două mărfuri, prețuind iscusința pușlamalei, care pînă și la Istambul părea

---

[1]) *Lulli (Jean-Baptiste)* — (1632—1687) — compozitor clasic francez, unul din întemeietorii muzicii de operă franceze. (N. red. rom.)

[2]) *Palmira Nordului* — denumire figurată dată Petersburgului în poezia rusă, începînd de la sfîrșitul secolului al XVIII-lea. Prima oară a fost folosită de G. R. Derjavin, care a asemuit Petersburgul cu orașul sirian antic Palmira, important centru economic și politic din epoca elenismului și de la începutul erei noastre. (N. red. rom.)

neîntrecută. Cînd se înapoie în Rusia îl luă și pe Altesti. Aci, Altesti, înrăit în mîrșăvii, izbuti în scurt timp să ajungă mîna dreaptă a stăpînului neîncoronat al Rusiei, contele Platon Zubov, ultimul favorit al Feliței îmbătrînite. Partea pe care o lua grecul în treburile lui Zubov era atît de însemnată, iar manifestările obrăzniciei sale rămaseră atît de viu întipărite în mintea oamenilor, încît una din primele măsuri ale împăratului Pavel, după urcarea sa pe tron, fu surghiunirea favoritului lui Zubov, pe care îl ura, în pustietatea cea mai înspăimîntătoare a Siberiei, unde Altesti dispăru fără urmă.

— E ca un Hercule de voinic și e bogat... Nu rămîne mai prejos de președintele Colegiului de comerț ! — Altesti făcea aluzie la contele Alexandr Romanovici Voronțov, care deținea funcția de președinte al Colegiului de comerț. Oaspeții care știau prea bine dorința familiei Zubov de a pune mîna pe această instituție, zîmbiră cu tîlc.

— Nimfele lui Gavrila Romanovici, — urmă să facă haz pezevenghiul din Constantinopole, întorcîndu-și în toate părțile, cu o iuțeală nemaipomenită, capul mic ca de broască țestoasă, gol și acoperit de broboane de sudoare (prin îngăduința înaltului său ocrotitor, Altesti avea voie să nu poarte peruca obligatorie în lumea bună), — nimfele acestei locuințe din Parnas, deîndată ce au văzut o asemenea frumusețe s-au repezit să-l ducă la baie... Dacă nu eram eu și cu Lambro, n-ați fi avut, doamnele mele, prilejul să-l vedeți pe acest minunat erou, voios și proaspăt, atît de bine înzestrat de natură pentru isprava lui Hercules, pe care dumneavoastră o prețuiți cel mai mult...

Lambro Cacioni, una dintre jivinele cele mai periculoase care, poftite sau nepoftite, se perindau sub acoperișul simplu și primitor al lui Derjavin, fusese în trecut agentul secret al lui Potemkin. Avusese misiunea de a-i ridica pe greci la răscoală împotriva turcilor, pentru a duce un război de partizani pe mare în insulele Mărilor Egee și Ionice. Însușindu-și sumele uriașe date în acest scop, Lambro trădă și

începu un joc dublu. Izbuti să scape fără a fi prins și, ajungînd la curte, se dădu drept „doctor". Gras, ca un burduf de bou plin cu vin, acest pirat bătrîn dădea din cap încuviințînd fiecare cuvînt al dibaciului său prieten. Vorbele cu două înțelesuri erau pe placul mai tuturor oaspeților cîntărețului Feliței, mai ales pe placul doamnelor.

Lambro era foarte îngîmfat. Prin Altesti și Zubov, Lambro ajunsese la Maria Savvișna Perekusihina, care credea mai mult în vraci și în puterile vrăjitorești decît în doctorul englez al stăpînei sale. Ea îl adusese pe Lambro în peștera lui Aladin, la izvorul nesecat de galbeni grei rusești, pentru a tămădui bolile tainice ale țarinei. Lambro se prinsese să lecuiască boala misterioasă a Semiramidei[1]), Nordului, cu ierburi după povețele date de sihastrul Savvati, care ducea o viață de sfînt pe muntele Athos. Chemat în fața țarinei, Lambro își scoase de pe umeri vesta din blană de oaie și ridicîndu-și fără rușine cămașa nu prea curată, îi arătase stăpînei celor treizeci de milioane de ruși, cicatricele adînci și înfricoșătoare de pe spatele și pieptul său puternic, acoperit de păr cărunt.

— Numai mulțumită lor, numai mulțumită acestor ierburi am scăpat cu viață și am ajuns în fața ta, atotputernică stăpînă, ca să te salvez...

Ecaterina dăduse crezare celor spuse de pirat despre felul cum își vindecase rănile și astfel Lambro devenise un om de vază în lumea din Petersburg.

3

— Doamnelor ! Domnilor cavaleri ! — grăi solemn Derjavin, îndreptîndu-se spre masă la braț cu oaspetele său și rotindu-și ochii veseli asupra celor de față. — Ingăduiți-mi să vi-l prezint pe vechiul și cinstitul meu prieten, Grigori Ivanîci Șelihov, negutător de starea întîia din Irkutsk, adevăratul Columb al Rusiei, și să vă rog să-i arătați cea mai mare

---

[1]) *Semiramida* — vestită regină a Babilonului cu care era comparată Ecaterina. (N. red. ruse.)

bunăvoință... Luîndu-se la întrecere cu cei mai de seamă corăbieri ai Londrei, Amsterdamului, Lisabonei și Madridului, el a adus slavă numelui rus și a întărit stema și drepturile puterii noastre pe acele pămînturi din Lumea Nouă, pe care n-a cutezat să debarce Cook...

Șelihov salută după un obicei al negustorilor înclinîndu-se de trei ori în toate trei direcții ale odăii, iar oaspeții lui Derjavin îi răspunseră dînd din cap, după rangul și situația lor socială. Lordul Withworth, ambasadorul englez la curtea din Petersburg, care cunoștea perfect limba rusă, pricepu foarte bine la cine țînteau în primul rînd vorbele lui Derjavin. Își strînse nepăsător lornionul și spuse trufaș printre dinți, ca să fie auzit de toată lumea, fără să se adreseze anume cuiva:

— *Se non è vero, è ben trovato* [1])... James Cook a înălțat acum zece ani steagul englezesc acolo unde a nimerit, întîmplător, acest *bold bootwain* [2]). Rușii n-au ce căuta în Lumea Nouă!...

Derjavin înțelese că săgeata parțiană [3]) își nimerise ținta și, ca și cînd nimic nu s-ar fi întîmplat, urmă cu o prefăcută simplitate.

— Luați loc, oaspeți dragi, fără să țineți seama de rang și de grad. Fiecare să stea alături de cel care-i e drag... Olga Alexandrovna, maică, îngăduie-mi să-l pun pe acest voinic sub ocrotirea dumitale, — spuse el împingîndu-l pe Șelihov spre sora contelui Zubov, Olga Alexandrovna Jerebțova, care atrăgea luarea-aminte prin chipul ei drăgălaș și prin numeroasele briliante care o împodobeau. În dosul jilțului ei stătea lordul Withworth, greoi și puhav.

—Du-te, Grigori Ivanîci, dă-te bine pe lîngă ea, — șopti Derjavin încet la urechea lui Șelihov, — în mîinile ei stă izbînda ta...

---

[1]) Dacă nu-i adevărat, este bine ticluit (proverb italian). (N. trad.)
[2]) Viteaz căpitan de vas comercial (în limba engleză). (N. trad.)
[3]) *Săgeata parțiană* — expresie figurată cu sensul: replică nimicitoare, care merge drept la țintă, dată de un adversar care simulează înfrîngerea. Expresia provine de la stratagema militară folosită de Parți (popor antic din Asia) care în timpul luptei se prefăceau învinși și se retrăgeau, aruncînd peste umăr săgeți asupra inamicului. (N. red. rom.)

Deşi îşi poftea oaspeţii să se aşeze unde voiau, Derjavin izbutea să strîngă cu multă dibăcie în jurul său, în fruntea mesei, pe toţi cei a căror atenţie şi bunăvoinţă o preţuia în deosebi.

— Oh, isteţ mai e Gavriuşa, nu degeaba a ajuns atît de departe, — nu se putu opri să observe bătrînul său prieten Denis Ivanovici Fonvizin, văzînd priceperea de om de lume a gazdei. Fonvizin venise atras de luminile din casa lui Derjavin, căci îi plăceau seratele acestuia.

Foarte suferind, Fonvizin abia îşi mai mişca trupul lovit de dambla.

— Şi unde a găsit un asemenea viteaz? — spuse el cu glas răguşit şi aspru, îndreptîndu-se către vecinul său, un tînăr şi modest căpitan din gardă, Ivan Ivanovici Dmitriev, care se făcuse cunoscut prin cîntecul „Geme porumbelul cenuşiu-albăstrui", de curînd apărut în „Moskovski jurnal" al lui Karamzin. — Tocmai deunăzi, — urmă Fonvizin fără să mai aştepte răspunsul, — am citit o minunată cărticică despre el, nu ştiu de cine scrisă, „Călătoria neguţătorului rus Grigori Şelihov în anul 1783" cu hărţi geografice şi cu chipul corăbierului...[1]) Văd că-i mai arătos decît în poză acest Sinbad[2]) al mărilor hiperboreiene. Păcat că s-a editat numai prima parte. A doua, mă tem că n-o să mai apuc s-o citesc, moartea n-o să-mi mai dea răgaz, — rosti cu tristeţe Denis Fonvizin.

— Ce mîncăruri şi ce băuturi ne dai azi, Aristarh? — îl întrebă Gavrilă Romanovici pe majordomul care stătea nemişcat, ca o stană de piatră, în spatele scaunului său. — Aşa... Lista bucatelor, — începu Derjavin să citească cu glas tare pentru oaspeţi, ca fiecare să-şi poată alege după poftă şi după cît putea mînca: luna februarie, ziua a cincisprezecea, în ceasul al optulea al serii...

---

[1]) *„Călătoria neguţătorului rus Grigori Şelihov în anul 1783"* — descrierea primei sale călătorii pe mare spre insulele Aleutine şi spre ţărmurile nord-apusene ale Americii, relatată de Şelihov. Editată de Sopikov în anul 1791, ediţia a 2-a în 1812. Este tradusă în limbile germană şi engleză. (N. red. ruse).

[2]) *Sinbad* — eroul unuia din basmele din „O mie şi una de nopţi." (N. red. ruse.)

— Demult a bătut ora nouă, Gavrila Romanovici, — îl întrerupse fără nici o sfială Altesti, care şedea la masă.

— Nu-ţi rîndui viaţa după ceasornic, domnule Altesti ! — răspunse nemulţumit Gavrila Romanovici. — In ceasul al optulea ! Aşa... Pîini mînăstireşti, colaci mari, scrumbii de la Soloveţk, icre de Astrahan, ghigorţi în aspic, morun proaspăt din iaz... votcă din pîine şi pesmet, din sorb, anason, mentă, drăcilă, canuper... Bine, bine ! Plăcinte moscovite, coapte în cuptorul de pîine şi ciorbă de cegă, din cele vii... ierunci şi cocoşi sălbatici... sparanghel olandez încălzit... vinuri franceze şi de pe Rin... purcel de lapte din Tambov, cu hrean... tăieţei bucălaţi cu miere lituaniană... aşa !... Clamanjele de frişcă... Bravo, Arhipuşka, te-ai străduit să ne hrăneşti bine... Oaspeţi dragi, să începem într-un ceas bun ! Primul pahar vreau să-l închin măicuţei noastre, binefăcătoarea omenirii, slăvita noastră împărăteasă... Ur-ra !

Orchestra de suflători aflată pe un balcon aproape de tavanul sufrageriei, pîndind această închinare, răspunse imediat cu cîteva măsuri dintr-un marş furtunos. Musafirii acoperiră sunetele muzicii cu un „ura" pornit din tot felul de glasuri.

După friptura udată cu diferite vinuri, Olga Alexandrovna Jerebţova, născută Zubova, începu să-i facă lui Şelihov semne pe sub masă, călcîndu-l fără milă pe cizmă cu tocul pantofiorului ei roşu, brodat cu aur. Ameţită de vin şi de vajnica frumuseţe a cavalerului ei, încerca să-l scoată din liniştea şi din sfioasa-i modestie — cum credea ea — silindu-l să bea nenumărate pahare cu tot felul de rachiuri şi vinuri. Acesta, ascultîndu-i stăruinţele, le dădea pe gît unul după altul, fără să se îmbete. Deşi avea o mare experienţă de viaţă, Olga Alexandrovna nu mai văzuse niciodată un om care să bea pe nerăsuflate atîtea vinuri. Şi darul acesta îi cuceri pe deplin inima, încredinţînd-o că într-adevăr corăbierul siberian era în stare să săvîrşească isprăvile lui Hercule.

— Grigori Ivanîci, povesteşte-ne cea mai îngrozitoare dintre înfricoşătoarele dumitale aventuri, —

îl rugă ea, tulburată, luîndu-l ba de mînă, ba de reverul caftanului, fără a ţine seama de strîmbăturile dispreţuitoare ale lordului Withworth, vechiul ei prieten, ştiut de toată lumea, care şedea la masă în faţa lor... — Cea mai îngrozitoare... cu sînge, moarte... femei...

— Olga Alexandrovna, nu mi s-a întîmplat aşa ceva. N-am vărsat sîngele celor lipsiţi de apărare... de ispita morţii m-a ferit dumnezeu.

În ochii Olgăi Alexandrovna modestia îndărătnică a lui Şelihov apărea ca ceva nou şi fascinant, care-i lăsa în umbră pe toţi cei ce se bucuraseră pînă atunci de favorurile ei trecătoare. Deodată, Jerebţova sări pe scaun şi ţinîndu-se cu mîna de capul bucălat al vecinului ei, îi strigă lui Derjavin :

— Gavrila Romanîci, eu şi oaspeţii dumitale sîntem foarte dornici să aflăm cum s-a războit *„notre vaillant compatriote, le glorieux navigateur... chevalier*[1]*)* Şelihov, — şi sublinie dinadins cuvîntul „chevalier", Ce minunăţii a văzut...

— O là-là ! — se amestecă dispreţuitor lordul Withworth cu o brutalitate caracteristică britanică. — *Comme c'est facile chez vous autres russes d'être tiré de son néant et de devenir un gentilhomme... en se cramponant à la jupe d'une noble dame).*

— *Too much drunk, mylord !*[3]*)* — răspunse Jerebţova, întradins pe englezeşte, la replica atît de îndrăzneaţă a vechiului ei prieten şi urmă de parcă nimic nu s-ar fi întîmplat : — Cum trăiesc popoarele de acolo şi dacă este adevărat că numai pe englezi îi iubesc şi îi întîmpină cu bucurie ? L-am rugat atîta pe cavalerul meu, dar el se arată puţin îndatoritor şi nu vrea. Oare nici pe dumneata nu te va asculta ?

Şelihov nu înţelegea limba franceză şi se uită sincer mirat la englezul care se umflase ca un curcan

---

[1]) Vajnicul nostru compatriot, vestitul corăbier... cavaler (în limba franceză). (N. trad.)

[2]) Cît e de uşor, la voi, ruşii, să fii scos din necunoscut şi să devii deodată gentilom, agăţat de fusta unei nobile doamne. (în limba franceză). (N. trad.)

[3]) Aţi băut prea mult, milord ! (în limba engleză). (N. trad.)

supărat. Dar văzînd felul în care gazda şi ceilalţi meseni urmăriseră schimbul de vorbe dintre Withworth şi Jerebţova, Şelihov simţi că englezul îl sfidase.

Aruncînd o privire nepăsătoare englezului, plin de fireturi de aur, Grigori Ivanovici găsi instinctiv cea mai bună ieşire din această situaţie.

— Daţi-mi voie, excelenţă, să bem în sănătatea dumneavoastră şi pentru mărinimia dumneavoastră! — spuse el, ridicîndu-şi paharul spre Jerebţova.

„O, dar nu eşti deloc atît de simplu precum te credeam!" citi Şelihov în privirea oarecum mirată, dar binevoitoare, cu care vecina sa îi întîmpină răspunsul dat lui Withworth, răspuns care preţuia mai mult decît cuvintele cele mai înţepătoare. Surîsul silit, ca un rînjet, al englezului, arăta că într-adevăr acesta rămăsese de ruşine.

Derjavin, care îndeplinea slujba de secretar particular pe lîngă maica-împărătească, simţi numaidecît în acest schimb de „amabilităţi" semnul unei gîlcevi serioase. Orice capriciu al surorii contelui Zubov avea putere de lege pentru societatea din jur. Ieşirea grosolană a lui Withworth n-o lovise numai pe Jerebţova, ci va fi rău privită şi mai sus. Pe lîngă aceasta, Gavrila Romanovici nu putea să renunţe la plăcerea de a vedea impresia pe care trebuia s-o lase musafirilor săi şi în special lordul Withworth povestirea lui Şelihov. Trebuia găsit ceva pentru a-l face pe acest englez orgolios să nu mai sprijine atît de mult pretenţiile Turciei asupra Crimeii, care îl îngrijorau pe Derjavin, căci el ştia ce puneau la cale cei din fruntea ţării.

— Grigori Ivanîci, în cinstea mesenilor de faţă, povesteşte-ne cîte ceva din călătoriile tale, care ne-au sporit puterea cu pămînturile descoperite în Lumea Nouă şi cu numeroşii ei locuitori, piei roşii, pe care i-ai făcut să devină supuşi credincioşi ai împărătesei noastre... Lordul Withworth crede că ruşii n-au ce căuta în Lumea Nouă. Va fi foarte curios să audă ce ai săvîrşit pe acolo... Domnilor cavaleri, opriţi puţin

zăngănitul paharelor! Hai, Grigori Ivanîci!... Dă-i drumul!

Cu o mişcare a capului, Şelihov îşi potrivi părul răvăşit de Jerebţova şi — fie ce o fi! — îşi începu cu un glas ca din basme, povestirea.

4

— De cînd am ajuns în Siberia şi am legat la Kiahta negoţul cu China, mi-am dat seama că nu pot încropi avere decît neguţătorii, pescarii şi vînătorii care nu se tem să străbată oceanul pentru a-şi face rost de blănuri! Mi-am pus în gînd să-mi schimb soarta, să-mi găsesc şi eu calea norocului... S-a întîmplat că m-am împrietenit cu un bun neguţător Lebedev-Lastocikin şi cu familia Golikovilor — Ivan Larionovici şi Mihailo Sergheici. Am căzut la învoială şi am înjghebat o tovărăşie în care o parte aveam eu, una era pentru vînători, iar opt pentru ei. Am echipat la Ohotsk cu douăzeci de falconete şi bombarde de cîte două funturi şi cu tot soiul de merinde cîteva corăbii: „Tri Sviatitelia", „Simeon-bogopriimeţ", „Sfînta Anna prorociţa" şi „Sfîntul Mihail"...

Aflîndu-se împreună cu oameni din lumea bună, mai presus de cei din tagma neguţătorilor, Şelihov se crezu dator să-şi împodobească povestirea călătoriilor şi aventurilor sale cu acel „stil ales" deprins din citirea cărţilor, care, după părerea sa, era singurul potrivit cu însemnata şi neobişnuita activitatea a Columbului rus.

— In luna august a anului una mie şapte sute optzeci şi trei, am pornit cu această flotă, în căutarea capătului pămîntului, aşa precum făcuse odinioară şi descoperitorul Americii, Columb. Soţia mea Natalia Alexeevna se afla cu mine pe „Tri Sviatitelia". Bunicul ei, vestitul corăbier Nikifor Akinfievici Trapeznikov, îmi arătase drumul către acele meleaguri...

— O-ho! Ia te uită! Straşnică nevastă! — se auziră cîteva exclamaţii din diferite colţuri ale mesei. — N-a vrut să-l împartă cu indiencele...

Consilierul administrației academiei Osip Petrovici Kozodovlev, viitorul titular al departamentului afacerilor interne cunoscut deocamdată prin poeziile sale scîrnave cît și prin zvonul că ar fi dat Ecaterinei primul exemplar din „Călătoriile", primite ca semn de prietenie de la Radișcev, rîdea cu un guițat ascuțit de purcel, lipindu-și urechea de Altesti, care-i șoptea niște vorbe cu dublu înțeles.

— O furtună nemaipomenită, care întrecea orice închipuire, ne-a împrăștiat corăbiile șubrede, urmă Șelihov cu un glas care curmă glumele ascultătorilor. Pe „Simeon" l-am găsit abia peste două săptămîni lîngă insula Unalașka. Corăbiei „Sfîntul Mihail" i-am cîntat încă din iarnă veșnica pomenire. Dar pe mare se întîmplă tot felul de minuni: și, peste un an, vînturile de pe ocean ne-au adus-o nevătămată la țărmul insulei Unalașka... În luna mai a anului o mie șapte sute optzeci și patru, pe cînd ne aflam la o vînătoare de biberi, de lutri de mare, de foci și de alte animale, ne-a fost dat să fim de față la o altă minune de neînchipuit: zămislirea pămîntului... Era o vreme liniștită și cețoasă cînd am simțit deodată că ni se cutremura corabia împreună cu oceanul care răsufla ca scuturat de friguri, cu valuri mici și dese la suprafață. Am privit înaintea noastră și am văzut cum începea ceața să se înroșească, acoperind parcă un pîrjol uriaș, apoi a trăsnit ceva, de s-ar fi zis că un tun de o putere nemaivăzută zdruncina văzduhul. Și pe urmă încă o dată și încă o dată!... Iar după aceea au început să cadă pe covertă tot felul de pietricele și mai mari și mai mici. Le-am luat în mînă și mi-am dat seama că erau fierbinți. Pietricelele cădeau necontenit. Cîteva au nimerit pe pînze și acestea au început să fumege. Am trimis în grabă matrozii pe vergi ca să salveze pînzele. Mă miram singur și nu puteam pricepe ce se petrecea. Natașenka stătea alături de mine mai albă ca zăpada, și se ruga: „Sfinte dumnezeule, Nicolae făcătorule de minuni și maica domnului Odighitria, ocrotitoarea călătorilor de pe mare și de pe uscat, mîntuiește-ne pre noi și ne miluiește..." Iar

ceața dinaintea noastră ba se umplea de flăcări, ba se stingea. Din vreme în vreme se auzeau trosnituri, de parcă pe undeva pe aproape s-ar fi aflat un tun nevăzut. Peste „Tri Sviatitelia“ se revărsa o pulbere fierbinte, iar vîntul nu trimetea nici o adiere... Așa am stat nemișcați o noapte, o zi, apoi încă o noapte și încă o zi. Rămăsesem cu toții pe covertă și în cele din urmă, ne-am dat seama că, ocrotiți de milostivenia domnului, scăpasem nevătămați. Așa-i făcut omul — am început să ne obișnuim : unii au rămas de veghe, iar ceilalți am adormit adînc...

— Ei, și ce-a fost asta ? Spune, nu ne mai chinui — îl îmbiară ascultătorii, nemaiputînd îndura liniștea cu care își depăna Șelihov povestea. Numai lordul Withworth nu-și lepădă masca de nepăsare și plictiseală.

— A șasea zi s-a pornit un vîntuleț, care a început să destrame negura și cînd fața mării s-a curățat, am văzut în zare, în lumina dimineții, departe înaintea noastră, o piatră ca un dinte, o insulă nouă, necunoscută, ce se ridicase din adîncurile fără sfîrșit... Din mijlocul ei ieșea un nor de fum care-și întindea coada spre asfințit, iar din cînd în cînd se ridica mereu, către cer cu bubuituri de tun, cîte un stîlp de foc care se prăbușea apoi iar în măruntaiele pămîntului. Și sub privirile noastre creștea văzînd cu ochii ca în basme, o insulă minunată. Fumul se ridica din ce în ce mai subțire și adîncul pămîntului se liniștea parcă după zămislirea prin foc. Peste doi ani, cînd ne-am înapoiat de pe continentul american, pe insula aceea se odihneau păsări de mare și foci. Mi-am însemnat locul de îndată ce a ieșit soarele din ceață : cincizeci și trei de grade cincizeci și opt minute latitudine nordică și o sută șaizeci și opt grade longitudine estică... Și am botezat pămîntul acela nou născut insula „Bogoslov“, întrucît s-a arătat pravoslavnicilor în ziua Sfîntului Ioan Bogoslovul. Și acesta îi va rămîne numele în vecii vecilor ! își încheie solemn corăbierul neobișnuita sa povestire.

Şelihov se aşeză — se ridicase în picioare la mijlocul povestirii — şi bău pe nerăsuflate, un pahar mare de vin, oferit de Jerebţova.

— Povesteşte-ne despre continentul american, despre pămîntul indian, despre locuitorii lui! Ce ai văzut pe acolo? Cît aur şi cîte diamante ai adus de acolo? Ce fel de cereale însămînţează locuitorii, cu ce ară? Cum sînt principii şi nobilii lor? — răsunară din toate părţile întrebările oaspeţilor, stîrniţi de începutul extraordinar al aventurilor acestui corăbier, care şedea printre ei şi, judecînd după îmbrăcăminte, părea a nu fi nobil, ci un om de rînd.

— Grigori Ivanîci... Griş... — îi şopti Jerebţova, aruncîndu-i o privire voalată, deşi de obicei vorbea cu glas tare, fără a-i păsa de nimeni şi de nimic. — Te aştept mîine la „frühstück", spre amiază... Neapărat! — şi adăugă cu tîlc, prinzînd privirea uimită şi parcă buimăcită a lui Şelihov: — fratele meu, contele Platon Alexandrovici trebuie neapărat să te vadă şi să te asculte... îi voi da de veste... el nu are timp liber decît dimineaţa...

Iată norocul! Îmi cade singur în mînă! Un gînd tulbure în legătură cu „firul călăuzitor" făgăduit de Derjavin îi trecu lui Şelihov ca un fulger prin mintea înceţoşată de băutură, tăindu-i aproape răsuflarea. O deşteptăciune înnăscută şi experienţa vieţii îl învăţară pe îndrăzneţul vînător şi felul şi tonul în care trebuia să le vorbească acestor oameni.

— Vă mulţumesc, Olga Alexandrovna, pentru binevoitoarea dumneavoastră invitaţie. Dar pot oare îndrăzni s-o mai plictisesc pe excelenţa sa, atît de prins de treburile ocîrmuirii, cu poveştile negustoreşti, cu nevoile şi neajunsurile întîmpinate în călătoriile noastre întru cinstirea statului? — răspunse Şelihov cu jumătate glas, subliniind cu dibăcie propria-i micime în faţa strălucitului prilej de a sta de vorbă cu atotputernicul cîrmuitor care, deşi era atît de tînăr, ajunsese vestit pentru lăcomia şi pofta sa de bani. — Şi... n-aş putea primi această favoare din partea dumneavoastră, binefăcătoarea mea, decît dacă mi-aţi îngădui să vă aduc pentru a vă alege

cîteva din darurile pămîntului american — castori de mare, vulpi argintii, vulpi polare, dintre cele mai bune, urmă el cu o prefăcută naivitate.

— Iţi dau voie, Grigori Ivanîci, sigur că-ţi dau voie, voiam chiar eu să te întreb ce ne-ai adus din Lumea Nouă... pentru sărăcia noastră, — îi răspunse bucuroasă Jerebţova, glumind cu nepăsare şi rîzînd. Era deprinsă cu asemenea plocoane. De cînd frăţiorul ei Platoşa, devenise favoritul împărătesei, îi curgeau darurile din toate părţile.

Auzul ascuţit, privirea ageră şi iscusinţa de a preţui orice eveniment mare sau mic, în orice situaţie, fie în palatele somptuoase, sau în încăperile prăfuite ale instituţiilor de stat, îi îngăduiau lui Gavrila Romanovici să nu scape nici un prilej nimerit.

— Grigori Ivanîci, nu scăpa acest fir călăuzitor, atît de preţios, urmează-ţi drumul pe pămînturile americane! — îi spuse el lui Şelihov, încurajîndu-l. — Oaspeţii mei aşteaptă să audă şi alte isprăvi săvîrşite de tine...

In jocul atît de prielnic început, Şelihov îndrăzni să mizeze pe o singură carte (şi de ce n-ar fi făcut-o, dacă-i mergea ?) tot ceea ce ar fi putut cuceri bunăvoinţa mesenilor, povestindu-le primejdiile trăite, suferinţele îndurate, curajul nemărginit şi tăria sufletească a tovarăşilor săi.

— După ce am aşteptat cîtva timp, — istorisi el, — s-a iscat un vînt prielnic, iar „Sviatiteli“ şi „Simeon“ şi-au ridicat ancorele şi au pornit spre insula Kadiak, unde trăieşte un puternic trib aleut, denumit koniagi. Timp de cincizeci de ani aceşti koniagi n-au îngăduit nici vînătorilor noştri, nici altor europeni să calce pe insula lor, iar dacă cineva îndrăznea să coboare, înapoi nu se mai întorcea, căci era ucis cu topoare de piatră sau cuţite de os. Aşa era rînduiala prin acele meleaguri: sau cei noi veniţi îi nimiceau pe băştinaşi, omorînd pînă şi pruncii, le pîrjoleau cocioabele şi jefuiau tot ce le cădea în mînă; sau koniagii, la primul prilej, îi prindeau prin viclenie şi îi tăiau pe toţi străinii, pînă la cel din urmă... Nu, îmi ziceam, nu poţi să-i cuce-

rești pe sălbateci, să-i aduci la supușenia rusească prin tăișul fierului pe acești străvechi și liberi stăpînitori de pămînturi, așa cum au încercat cu vreo douăzeci de ani înaintea mea, Soloviev și Natruhin, atunci cînd au ajuns în insulele Aleutine.

— Sfînt adevăr ai rostit, corăbierule. Skotininilor [1]) li se dă pretutindeni la cap! Iartă-mă că ți-am întrerupt extraordinara povestire, — se grăbi să-și mai îndulcească Fonvizin exclamația rostită cu glas tare și răgușit, văzînd privirile nemulțumite care i se aruncau.

Dar vorbele acestea fură un imbold pentru Șelihov. După ce se înclină spre Fonvizin, care îi răspunse cu un surîs jalnic pe fața-i înțepenită de paralizie, corăbierul urmă:

— Din baidarele care ne-au înconjurat corăbiile, doi aleuți s-au urcat pe „Sviatiteli", s-au apropiat cu sfială de mine și au început să-și frece nasul de al meu, semn că voiau să legăm prietenie. Prin tălmaciul nostru Kikvak din Unalașka am intrat în vorbă cu ei și am ajuns prin semne și cuvinte la o înțelegere. Am coborît materialele pe țărm și ne-am apucat să ridicăm o cetățuie. Koniagii nu ne-au împiedicat, dar cercetau și pipăiau toate, ca niște copii... I-am întrebat pe koniagi ce fel de oameni se găseau pe continent și cum trăiau. Mi-au răspuns cu silă și cu teamă despre acei locuitori: pămînturi nemărginite pline de păduri, fluvii uriașe, vulcani cu flăcări de parcă ar fi Kamciatka noastră, iar oamenii sînt răi, sîngeroși, dacă le cazi în mînă, te ard de viu pe rug, iar vrăjmașilor le jupoaie pielea de pe cap cu păr cu tot — se numesc coloși... „Unul dintre ei se află la noi, îi zicem calga — adică rob pe limba lor". Mi l-au adus și am văzut că nu era din neamul aleuților, se deosebea de ei prin statură și mers: piept vînjos, ținută mîndră, nasul ca un cioc de

---

[1]) *Skotinin* — personaj negativ, din comedia „Neisprăvitul" a dramaturgului satiric rus D. I. Fonvizin (1745—1794). Skotinin întruchipează parazitismul, ignoranța și brutalitatea moșierimii reacționare ruse, din cea de a doua jumătate a secolului al XVIII-lea. Skotinin se bizuie mai cu seamă pe forța sa fizică și se folosește de ea ori de cîte ori întîmpină o piedică. (N. red. rom.)

vultur... M-am gîndit să-l răscumpăr că poate îmi va fi de folos cîndva, dar aleuţii nu ştiau ce preţ să-mi ceară. Văzînd interesul meu, indianul acela a înţeles situaţia şi mi-a pătruns şi gîndul de a-l lua ca însoţitor cînd voi porni spre locul lui de baştină, astfel încît s-a apropiat de mine ca un cîine credincios. Şi aşa am început să ne înţelegem. Într-o zi a venit la mine şi mi-a dezvăluit că în noaptea următoare vom fi atacaţi în zori de aleuţii din insulele apropiate, împreună cu alţii din cîteva insule mai depărtate. Rîvneau la lucrurile noastre şi voiau să ne ucidă, iar toionul, adică şeful lor Aghilhaguc îşi pusese în gînd să mi-o ia pe „voot", adică pe nevasta mea, Natalia Alexeevna şi s-o ducă în „barabora", adică în coliba lui, ca s-o puie să-i topească grăsimea de balenă... „Aleuţii sînt fricoşi, ca vidrele de mare, mi-a mai zis indianul, tu îi vei nimici, iar eu te voi ajuta. Dar să nu cumva să scapi vreo vorbă în privinţa mea şi să nu le arăţi că ştii ceva. Pe tălmaciul Kikvak să-l ucizi, căci el te-a vîndut morţii, sau mai bine să-l trimiţi cu mine undeva, mai departe, şi voi avea eu grijă să-l pedepsesc".

L-am trimis pe Kikvak să-mi cheme acasă vînătorii de pe mare şi mi-am strîns toţi oamenii să ne sfătuim. Regiunea era bogată şi adunasem blănuri foarte scumpe de vreo cinci sute de mii, poate chiar şi mai mult. Mai adusesem acolo pe ţărm şi tot felul de lucruri de pe corabie, aşa că ne-am hotărît să ne punem toţi nădejdea în mila şi ajutorul domnului, să nu ne retragem pe corăbii şi să le dăm aleuţilor o lecţie ca să le vină mintea la cap. Nici Natalia Alexeevna n-a vrut să se ducă pe corabie, oricît am rugat-o.

Ascultătorii se priviră neîncrezători şi mîrîiră cu dispreţ în faţa acestei dovezi de curaj a unei femei de rînd. Îşi aduceau bine aminte cît de fricoase se arătaseră nevestele şi fiicele lor, cînd Pugaciov începuse să distrugă cuiburile moşiereşti. Şelihov tăcu o clipă, furat de amintiri, simţind neîncrederea şi vrăjmăşia pe care aceşti spilcuiţi în haine de atlas şi aceste femei gătite o arătau faţă de soţia ta, blînda

și înțeleapta Natalia Alexeevna. Apoi urmă cu un glas aspru impunător:

— Nu ne-a mai rămas altceva de făcut decît să învingem sau să murim cu toții! Am așezat falconetele în colțurile cetățuii în așa fel ca să-i putem lovi pe atacanți printr-un foc încrucișat, iar la mijloc am pus șase bombarde să le avem la nevoie, dacă unii aleuți vor pătrunde prin întărituri. Am pregătit muschetele și ștuțere de rezervă și cuțitele vînătorești de oțel, ne-am ascuțit topoarele late siberiene... Acolo unde era nevoie am pus strajă de zi și de noapte dintre oamenii care se făceau că sînt prinși cu alte treburi și în sfîrșit au venit și zorile, după o noapte pe care n-o voi uita cît voi trăi. Eram cu totul o sută treizeci de oameni și fiecare aveam de luptat cu cîte o sută de sălbateci fioroși, boiți în negru, culoarea războiului și a morții... „Tucu! Tucu caseaci — moarte cazacilor!“ așa le zic ei rușilor, urlau sălbaticii, năpustîndu-se asupra noastră, sărind peste zidurile cetățuii. Doboram unul și apăreau alți zece în locul lui... Deodată, văd că la unul din flancuri, ai noștri dau înapoi nemaiputîndu-i opri pe aleuți cu puștile și topoarele. Răcnesc atunci către oamenii de la tunuri: „Falconete și bombarde. Foc de mitralie!“

Aci, cuvintele lui Șelihov răsunară ca un tunet. Cîțiva meseni își vîrîră capul între umeri, simțind un fior în spate. Iar Jerebțova, într-o deplină uitare de sine, își aținti privirea exaltată asupra chipului înflăcărat al lui Șelihov. Cît de mici îi păreau toți oamenii pe care-i cunoscuse, față de acest viteaz!

— Le-am venit pînă la urmă de hac, — se grăbi corăbierul să-și încheie povestirea. — Poruncesc să se cruțe viața acestor neghiobi. Strig: „Dați-le după ceafă cu muchia topoarelor. Cînd se vor trezi ne vor fi recunoscători că le-am băgat mințile în cap...“ Dar deodată aud un țipăt care îmi străpunge inima ca o lance. Era Natalia Alexeevna, Natașenka mea, care striga cerînd ajutor. Mai dăinuia încă întunericul și, înainte de ivirea zorilor, negura nu lăsa privirea să pătrundă. Aud încă un țipăt, mă năpustesc într-acolo, ajung la barabora noastră cea mare. Îi văd pe săl-

batici ducînd ceva înfăşurat într-o plapumă şi, păşind pe lîngă ei, pe căpetenia lor, Aghilhaguc, pe care l-am recunoscut după statură. Deodată se iveşte de nu ştiu unde un bărbat într-o blană aleută şi sare fioros ca un tigru vărgat în mijlocul lor, începînd să lovească în mulţime cu toporul. Pînă ce să ajung şi eu acolo, Aghilhaguc îl izbeşte din spate între umeri cu cuţitul şi viteazul tigru se prăbuşeşte la picioarele mele. Atunci îl despic în două cu toporul pe aleutul cel fioros. Ceilalţi rămaşi în viaţă cad în genunchi şi mă roagă să-i cruţ, iar din plapumă iese Nataşenca mea, care mi se aruncă în braţe plîngînd.

Sfîrşindu-şi povestirea, Şelihov se opri şi surîse încurcat, dîndu-şi parcă deodată seama că le răpise prea mult timp mesenilor.

Dar deîndată ce tăcu, fu năpădit din toate părţile cu întrebări nerăbdătoare:

— Dar cine era omul acela, care ţi-a salvat soţia?

— Era Cuci, acel calga din tribul coloşilor, gloriosul atautl, adică ostaş pe limba lor, din neamul lupilor Canuca, cel mai puternic trib al coloşilor de pe muntele Sfîntului Ilie, aflat la vreo trei sute de verste la sud de insula Kadiak. Ne pregătim acum să ridicăm acolo primul nostru oraş Slavorosisk, sub cîrmuirea unui bun administrator, Alexandr Andreevici Baranov, venit de prin pădurile Korgopolului... Pe Cuci însă nu l-am dus înapoi la tribul coloşilor, pentru că n-am putut ajunge atunci pînă în patria sa. A rămas cu noi, a venit la Irkutsk împreună cu amanaţii pe care i-am adus cu mine — douăzeci de băieţi şi două fete — ca să-i învăţ carte, muzică şi aritmetică. După ce au isprăvit şcoala, i-am trimis pe aceşti amanaţi înapoi în ţara lor, în slujba companiei noastre, dar Cuci n-a vrut să plece fără noi, adică fără mine şi Natalia Alexeevna... L-am adus aici la Petersburg să arăt ce supuşi credincioşi poate avea statul rus pe pămînturile Lumii Noi, dar mă tem că păţaniile drumului să nu se sfîrşească rău pentru el...

— Vînătorului îi iese în cale vînatul, iar corăbierului mereu aventuri noi, — glumi unul dintre oaspeţi.

Dar Gavrila Romanovici Derjavin, căruia îi plăceau tunetele şi cascadele de apă nu numai în poezie, preţui cum se cuvine stilul ales al povestirii corăbierului, neţinînd seama de numeroasele expresii populare, pe care şi el le folosea în poeziile sale. Mîine toată elita Petersburgului va vorbi despre serata lui. Cine ştie, poate că însăşi maica împărăteasă îl va întreba cu un surîs binevoitor „Cu ce dihanie aud că ţi-ai desfătat ieri oaspeţii, Gavrila Romanovici?" Amintindu-şi de ieşirea lui Withworth, care băuse prea mult, Derjavin îşi pregătea în minte răspunsul cuvenit... Faţa-i de babă se topi într-un surîs larg de parcă el însuşi ar fi fost eroul uimitoarelor peripeţii ale prietenului şi musafirului său.

Şi chiar în clipa aceea majordomul Aristarh, căruia una dintre slugile care se uitau de după uşă la petrecerea boierilor, îi dăduse ceva de ştire, se aplecă respectuos la urechea lui Derjavin şi începu să-i vorbească în şoaptă. Ceilalţi meseni nu prinseră decît cîteva frînturi de frază:

— „Văd moartea, a zis pielea roşie, chemaţi-l pe stăpînul meu Şe-lih". Vorbeşte fără greş pe limba noastră... „Spuneţi-i că mor..." Apoi şi-a pus penele şi a început să cînte pe limba lui un fel de jelanie şi acuma tot mai cîntă de te asurzeşte...

Încruntîndu-se de ciudă, Derjavin se uită la Şelihov, care devenise atent. Spre ruşinea sa, corăbierul, prins de povestirea primejdiilor trăite, nu-şi aminti decît în clipa aceea de credinciosul Cuci, pe care, la sosire îl trimisese în odaia slugilor şi de care uitase cu atîta uşurinţă.

— Grigori Ivanîci, — răspunse Derjavin la privirea întrebătoare, îngrijorată, a corăbierului, — acolo... pielea roşie, sluga ta, te cheamă...

Şelihov sări, răsturnînd scaunul, şi fugi spre uşă fără a se mai uita înapoi.

— Mişka, du-l pe Grigori Ivanîci în odaia slugilor, o să se rătăcească pe întuneric, prin coridoarele noastre, — spuse Derjavin, trimiţîndu-l după Şelihov pe sprintenul cazacioc. — N-are nici o hartă cu el şi nici stelele, slava domnului, nu se văd încă prin

plafonul casei, — glumi Gavrila Romanovici, căutînd a îndrepta cu o glumă sfîrşitul neplăcut al acestei serate atît de izbutite.

— Şi noi, Gavrila Romanîci, mergem şi noi ! — se ridicară cu zgomot din toate părţile oaspeţii chercheliţi. — Face să vezi o minune de peste mări — un om roşu din neamul lupilor... *Cavaliers, engagez vos dames*[1]), — glumiră veseli oaspeţii ameţiţi şi gălăgioşi. Stăpînul casei merse în fruntea lor, pentru a-şi îndeplini datoria de gazdă. Dealtfel, Gavrila Romanovici era şi el curios să-l vadă pe băştinaşul din America, înainte ca acesta să-şi dea sufletul.

Capitolul al treilea

1

Agerul Aristarh, însoţit de cîţiva servitori, care ţineau candelabrele grele cu mai multe lumînări, trecu înaintea oaspeţilor. Prin labirintul de săli şi săliţe, urcînd mereu sau coborînd, cu glume, chiote, rîsete, în timp ce cucoanele scoteau prefăcute ţipete de spaimă, ceata zgomotoasă a oaspeţilor lui Derjavin, din care mulţi îşi luaseră cupe sau pahare cu vin, mergînd parcă să asiste la un spectacol vesel şi plăcut, ajunse la odaia slugilor aflată într-o clădire alăturată. Această încăpere — trebuie s-o recunoaştem spre cinstea slugilor — era curată şi bine îngrijită.

In fundul odăii cu bănci de-a lungul pereţilor şi cu mese albe, bine frecate, zăcea pe patul Stepanidei, bucătăreasa slugilor, un om cu o înfăţişare neobişnuită şi cu nişte straie nemaivăzute. Purta o cămaşă din puf de pasăre, lungă pînă mai jos de pîntec, cu o pată mare de sînge pe piept, care i se uscase pe margini. In părul negru-albăstrui împletit în codiţe mici, purta o podoabă din pene de vultur. Penele

[1]) Cavaleri, invitaţi doamnele (în limba franceză). (N. trad.)

erau legate de o coadă pufoasă de lup, care-i cădea, după ceafă, pe spinare. Pantalonii erau făcuţi din piele, tiviţi cu un şiret roşu şi băgaţi în cizme din blană de ren. Un sac de piele pentru păstrarea podoabelor de pe cap îi zăcea gol la picioare.

Stătea drept ca o coardă întinsă, cu privirea ohcilor săi negri, lucitori, îndreptată undeva, înainte, fără a-i vedea parcă pe cei din jur şi nici pe Şelihov, care se afla lîngă el, purtînd pe faţă pecetea unei vădite dureri. Chipul de culoare arămie al americanului părea tăiat în piatră; viaţa nu mai pîlpîia decît în nările nasului său ca de vultur, care-i dădea un aer de sălbatică mîndrie.

Deodată, se ridică, făcu un pas scurt înainte şi întinse mîna, în care lucea sinistru un cuţit ascuţit, lung şi subţire. Ceata chefliilor şi a frumoaselor pomădate, cu coafuri înalte „à la Marie Antoinette", pudrate cu o pudră argintie, se dădu înapoi, risipindu-se printre slugile lui Derjavin.

Omul cu pielea roşie începu să vorbească încet cu un glas gutural, jos, apăsînd cu mîna locul unde-i mai bătea inima slăbită. Cei din jur ascultau parcă vrăjiţi vorbele acestei limbi necunoscute, asemănătoare cu croncănitul unei mari păsări răpitoare. Numai Şelihov pricepea vorbele muribundului, în care se simţea ritmul ciudat al unui cîntec.

— Eu, Cuci, lupul, atautl din neamul Cuhontan [1]), — coborîtori din Canuc, omul-lup şi din vulturoaica de mare, — îţi spun ţie fratele meu, care întotdeauna ai împărţit cu mine şi mîncarea şi focul şi tutunul: văd cerul deschis şi pe el Marele Kiţuk [2])... Acesta-i semnul că trebuie să mor!... Nicicînd n-a zburat de pe buzele mele minciuna, inima-mi n-a cunoscut nicicînd frica. Nu mă tem de moarte. Am întîlnit-o deseori. Am tot învins-o, dar acum e rîndul ei... Iată-mi cuţitul. Ţi-l dau, ca să-mi tai un calga puter-

---

[1]) *Cuhontan* — unul dintre cele mai războinice triburi ale coloşilor din Sitca, trib care avea un totem cu imaginea lupului şi a vulturului. (N. red. ruse.)

[2]) *Marele Kiţuk* — aurora boreală. (N. red. ruse.)

nic. Să nu mă laşi fără slugă în viaţa cea nouă. Să-l îngropi cu mine. Să-mi pui în mîini, ca să le am cu mine, suliţa, toporul, arcul şi săgeţile cu vîrf de fier. Plasele pentru peşte aşterne-mi-le sub cap. Şi dă-mi şi flinta, ca să nu rămîn fără carne şi peşte pe drumul meu cel lung. Să mă arzi, frate, pe un rug înalt, ca după moarte să mă pot şi eu apropia de foc şi să nu stau în spatele celor care se încălzesc. Spune-i lui voot a ta, Nataliei... Adio, plec... plec...

Glasul indianului se curmă, pe faţa-i împietrită trecu un scurt fior. Cuci închise ochii, îşi lăsă capul pe mîinile întinse — cuţitul cel lung căzu şi se înfipse în scîndura podelei. Işi îndoi apoi încet genunchii, de parcă ar fi lepădat de pe umeri o povară şi se lăsă pe podea, cu privirea îndreptată înainte. Aşa întîmpină şi vrăjmaşul şi moartea, vitejii atautli, ostaşi din neamul cuhontanilor-coloşi, născuţi din lup şi vulturoaică, aşa îşi dau ei sufletul. Copleşit de mustrări din pricina nepăsării sale, Grigori Şelihov îngenunchie încetişor lîngă trupul neînsufleţit al omului cu pielea roşie, care îl numise frate.

— Jos mîinile, Simon Atanas... Nu vă e ruşine să faceţi aşa ceva în faţa oamenilor că doar sînteţi boier ? Lăsaţi-mă ! — răsunară în tăcere adîncă şoaptele indignate ale pieptoasei Afrodita, aducîndu-i pe toţi la realitate. Altesti, care întîmplător se aflase lîngă ea, se folosise, pare-se, de înghesuială şi de întuneric.

„Pfui, porcul nesăţios, grecul eretic“, se gîndi Derjavin, auzind vocea înăbuşită pînă la şoaptă a Afroditei, şi-l chemă brutal pe obraznicul libidinos.

— Alcesta, domnule Alcesta ! Destul cu murdăriile tale ! Vino încoace, Alcesta...

— Cînd te gîndeşti numai de unde a venit omul acesta ca să moară în Palmira Nordului !... Păcat că dihania americană s-a prăpădit tocmai acum, înainte de a-l vedea şi maica-împărăteasă ! — răsunară glasuri din toate părţile, exprimînd sentimentele celor de faţă.

— Prea-cinstite doamne şi domni cavaleri, ar fi

timpul să ne întoarcem în sufragerie şi să mai stăm tihniţi de vorbă, — încheie gazda cu o voce voioasă. — Ar fi, cred, cazul să bem un vin straşnic pentru nimicnicia vieţii omeneşti... Grigori Ivanovici, hai vino, dragul meu, Aristarh va face totul şi fără tine. — Văzînd însă faţa lui Şelihov, care se ridicase, dădu înciudat din mînă şi se îndreptă spre ieşire în fruntea musafirilor grăbiţi să părăsească odaia slugilor.

Aristarh aşteptă pînă ce ultimul dintre boieri, privind cu teamă înapoi, dispăru pe uşă. Incercă apoi să-l îmbărbăteze pe Şelihov, care rămăsese cufundat în gînduri amarnice:

— Nu te mai frămînta, tătucule Grigori Ivanovici, o să ne îngrijim de toate, o să-l îngropăm în grabă fără nici o zarvă. Cine să-şi mai bată capul cu un suflet de păgîn...

— Nu mai trăncăni asemenea prostii sfruntate, moşule! — îi curmă aspru vorba Şelihov. — E un suflet de creştin, sluga şi prietenul meu arămiu, îl cheamă Kiril, ceea ce pe greceşte înseamnă „tare“. Arhiepiscopul Irkutskului şi al Kamciatkăi, preasfinţitul Mihail a săvîrşit taina botezului la mine în casă. Spălaţi-l, pregătiţi-l, puneţi-l în coşciug şi chemaţi un preot ca să facă totul precum se cuvine — parastas, liturghie şi prohod, — şi scoţînd din buzunar o pungă grea, corăbierul strecură în mîna lui Aristarh cîţiva galbeni, fără a-i mai număra. — Pentru slujbă şi celelalte... Hai să mergem să-mi arăţi unde să mă culc! Da, adu-mi şi o carafă de vin spumos, ca să pot adormi, Arhipuşka, — încheie Şelihov, de data aceasta cu blîndeţe.

— Aşa stăpîn mai zic şi eu! Îi e prieten slugii sale. Vezi cum s-a întristat, ce om de suflet! — spuneau slugile între ele petrecîndu-l cu şoapte compătimitoare pe voinicul neguţător siberian.

Îl îndrăgiseră de la început. „Ne înţelege şi ne compătimeşte pe noi, oamenii robiţi“, preţuiră în felul lor slugile înclinarea adîncă de rămas bun, pe care Şelihov o făcu în tăcere în faţa lui Cuci.

Lui Şelihov i se dădu ca iatac un salon roşu, pictat cu cupidoni trandafirii, cu spatele dolofan, care

trăgeau cu arcul, răspîndiţi prin dantela ghirlandelor şi a petalelor de trandafir. Deîndată ce intră, se aşeză pe pat şi începu să se dezbrace.

Gînduri apăsătoare îi roiau prin minte. Îi trecuse înflăcărarea din timpul ospăţului, ca şi uşoara ameţeală pricinuită de neobişnuita bunăvoinţă atît de plină de făgăduieli şi de dezmierdări a puternicei boieroaise Jerebţova. Şelihov îşi dădea bine seama cît preţuia sprijinul smintitei Olga Alexandrovna şi ce folos îi putea aduce în treburile sale. Dar ce mărunte păreau în faţa morţii toate grijile şi sarcinile zilnice care-l preocupau. Ce amărîtă va fi Natalia Alexeevna de moartea lui Cuci! Grigori Ivanovici ştia cîtă dragoste grijulie îi purta ea lui Cuci, prietenul tăcut, care se ţinea de ei ca o umbră nelipsită. „A murit, a pierit, pentru mine şi-a dat viaţa“, îşi spuse Şelihov.

Zgîriind uşa ca un şoarece, Arhip intră aducînd o carafă pîntecoasă de vin spumos.

— Îţi mulţumesc, Arhipuşka, pentru somnul pe care mi l-ai adus... Du-te şi te culcă, te-ai ostenit destul toată ziua, — îi mulţumi el, împotrivindu-se ajutorului pe care Aristarh voia să i-l dea la dezbrăcat. — Dimineaţa, cînd vine popa, să mă trezeşti...

Deîndată ce bătrînul majordom plecă închizînd uşa, Şelihov îşi umplu paharul auriu, privi prin el la lumina sfeşnicului cu trei lumînări, aflat la căpătîiul patului, şi îl bău pe nerăsuflate: „Pentru odihna sufletului tău, Cuci!“

Vinul spumos nu-i goni însă gîndurile triste, ce-i cuprinseseră mintea: „Prea devreme s-a prăpădit... Cuci n-avea decît vreo treizeci de ani şi s-a stins din viaţă, pe cînd eu am atins aproape o jumătate de veac şi în curînd voi ajunge şi eu acolo „unde nu e nici durere, nici întristare, nici suspin“!

Pe neaşteptate, corăbierul simţi că pentru el moartea indianului însemna pierderea unui talisman viu, a unei chezăşii de succes. Acest talisman îl legase parcă pe Şelihov de pămîntul cel liber, descoperit în Lumea Nouă, de marile gînduri şi planuri, pe care le ţinea deocamdată ascunse în sufletul său. Nu împărtăşise aceste gînduri şi planuri decît Nataliei Ale-

xeevna şi lui Cuci, şi poate că şi ginerele său, Nikolai Petrovici Rezanov, le ghicise, fără a o mărturisi, însă.

Corăbierul golea mereu pahar după pahar, căutînd parcă adevărul în carafa pîntecoasă.

Tîrziu după miezul nopţii, după ce-şi petrecuse ultimul oaspete, Gavrila Romanovici intră în odaia lui Şelihov, însoţit de un cazacioc somnoros, care îi ţinea sfeşnicul. Gavrila Romanovici îşi schimbase hainele, punîndu-şi un halat de catifea albastră, căptuşit cu blană de veveriţă. Auzindu-i glasul în faţa uşii, corăbierul stinse lumînările care mai ardeau şi se culcă în pat, deşi era numai pe jumătate dezbrăcat şi nu-şi scosese încă cizmele. Nu mai avea chef de vorbă şi nici n-avea ce să mai discute cu Gavrila Romanovici.

— Du-te, du-te... du-te în...! — se bîlbîi Şelihov prefăcîndu-se că-i beat, ca răspuns la stăruinţele lui Derjavin.

— Măi, suflete siberian, nu ştiam că ai asemenea năravuri, — spuse prieteneşte dregătorul bine dispus, înţelegînd slăbiciunea rusului pentru băutură. — Mişka, trezeşte-l pe Grigori Ivanovici, trebuie să-i spun vreo două vorbe! Grigori Ivanovici, scumpe prietene, să nu uiţi, — urmă el, cu un ton care nu îngăduia nici o împotrivire, văzîndu-l pe Şelihov că îşi deschidea ochii, — să nu uiţi că mîine, la amiază, trebuie să te prezinţi la „frühstück“ la Olga Alexandrovna Jerebţova, şi să te duci într-o ţinută decentă. Va fi de faţă şi Platon Alexandrovici. Zicea să vii neapărat şi să nu-ţi fie teamă de el. Nici nu se putea un prilej mai bun. Cît despre blănurile pe care i le-ai făgăduit — dealtfel ai făcut foarte bine, căci ea ţine la asemenea daruri — să i le trimiţi mai de dimineaţă prin intrarea din dos, pentru ca bogăţiile din America să te prezinte cum se cuvine în faţa lui Platon Alexandrovici. Iar tu să tragi cu troica ta chiar la intrarea principală şi să nu uiţi să te găteşti cu camizol şi să-ţi pui şi decoraţia cu portretul cu care te-a milostivit maica noastră, ca să bată la ochi. Să mă asculţi în totul, frate Grigori, căci îţi sînt prieten! Fă aşa cum îţi spun şi vei dobîndi tot ce-ţi doreşte

sufletul. Cu Olga Alexandrovna să nu te ţii de mofturi, să primeşti tot ce vrea să-ţi dea. E moartă după tine...

— Bine! — i-o tăie scurt Şelihov şi se răsturnă pe pernă. Era într-adevăr foarte ameţit.

Derjavin îl privi, îşi mişcă buzele şi fără a mai scoate o vorbă se îndreptă spre uşă.

2

Marinarii ghicesc cu dibăcie în care ceas al zilei se află. Din pricina aceasta, Şelihov se trezi dimineaţa cu mult înainte de venirea lui Aristarh.

Cînd, în zorile tîrzii ale Petersburgului, bătrînul majordom crăpă uşa salonului roşu, îl găsi pe Şelihov privind prin fereastră întinderea troienită a vastei curţi a lui Derjavin.

— Te scoli devreme, Grigori Ivanovici... Părintele Sidor din parohia noastră a venit, precum ai poruncit, împreună cu diaconul, pentru prohod, dar popa e şiret şi deîndată ce a văzut mutra ro... sluga dumitale cu faţa roşie, a rămas pe gînduri, oricît am încercat eu să-l lămuresc...

— Orice popă, dacă nu-l plăteşti, spune că sicriul e plin de păduchi de lemn, — zise Şelihov plictisit. — Du-mă, Arhip Sîsoici, la popă şi vezi fă rost de ceva zeamă de castraveţi muraţi, căci mă arde pe dinăuntru de-mi taie răsuflarea...

Aristarh, mîndru că-i vorbise cu atîta preţuire — de unde oare o fi aflat şi numele lui taică-său? — îi aduse într-o clipită lui Şelihov, într-un vas de cristal, zeama răcoritoare, pesemne dinainte pregătită pentru orice eventualitate. Il privi compătimitor pe corăbier, care sorbea cu lăcomie zeama, şi apoi îl duse prin labirintul de săliţe şi coridoare din casa lui Derjavin pînă în odaia slugilor.

Odaia era plină de lume. În mijlocul încăperii era aşezat, pe două bănci, coşciugul făcut la repezeală din scînduri cioplite, în care odihnea trupul lui Cuci, învelit prin grija lui Aristarh cu o perdea de dantelă

din odăile boiereşti. La căpătîi se afla un candelabru, şi prinse de marginile sicriului ardeau cîteva lumînări de ceară, subţiri, făcute în casă.

Venind în urma lui Aristarh, corăbierul era hotărît să se ciorovăiască şi să-şi bată joc de şovăirile părintelui Sidor. Dar, fie sub influenţa zemei de castraveţi, fie din pricina tăcerii solemne a slugilor din jurul coşciugului, se răzgîndi pe loc şi luînd un imperial în palmă, se duse cu smerenie să ceară binecuvîntarea popii.

Incercatul argument negustoresc al lui Şelihov îl convinse fără nici o greutate pe preotul din capitală.

— Mărturia stăpînului e cea mai deplină dezlegare a robului... Dacă preasfinţitul l-a cinstit cu taina botezului, nu sîntem noi aceia care să lipsim un suflet creştin de cea din urmă binecuvîntare, — spuse înţelegător şi cu glas tare, părintele Sidor, îndreptîndu-şi în grabă patrafirul desfăcut, sub care dispăruse imperialul.

Ascultînd în silă prohodul, Şelihov se gîndea la treburile care-l aşteptau în ziua aceea şi amintindu-şi şi de blănurile pe care nu le trimisese încă Jerebţovei, precum şi de poveţile date de Gavrila Romanovici, îl chemă pe Aristarh :

— Arhip Sîsoici, să-i trimiţi imediat Olgăi Alexandrovna Jerebţova cel mai mare sac de piele, cusut cu şnur roşu. Să ai grijă însă ca oamenii să nu pălăvrăgească, să-l ducă bine şi să-l predea la intrarea de serviciu...

— Il voi duce chiar eu, Grigori Ivanovici, voi face întocmai, n-ai nici o grijă, — îi răspunse înţelegător îndatoritorul Aristarh şi, ploconindu-se în faţa coşciugului şi în spatele popii, ieşi urmat de doi oameni de curte, cărora le făcuse un semn din ochi.

Peste un sfert de ceas, trupul neînsufleţit al indianului Kiril-Cuci, petrecut de Şelihov, de părinte şi de diacon, precum şi de doi oameni de la curte aşezaţi alături de coşciug în sania înzorzonată porni prin poarta larg deschisă pe drumul cel de pe urmă, către cimitirul de la bariera Moscovei.

« O să întîrzie la „frühstück" la Olga Alexandrovna! își spuse înciudat Gavrila Romanovici care, trezindu-se, privea din dormitor, de după perdeaua lăsată, sărăcăciosul alai ce părăsea curtea. Ciudat om și Grigori ăsta, e rusul cel mai sadea dintre toți rușii — habar n-are de nimic. Pentru un biet indian e gata să piardă un asemenea prilej!»

Supărarea lui Gavrila Romanovici arăta cît de puțin înțelegeau forța, originalitatea și voința sufletului poporului, chiar cei mai înzestrați și mai luminați oameni ai împărăției. Columbul rus, Grigori Șelihov, era o figură tipic rusească, un adevărat vînător și un îndrăzneț explorator. Pierderile, înfrîngerile și primejdiile nu făceau decît să stîrnească și mai mult activitatea, ingeniozitatea și inițiativa acestui rus, ridicat din rîndurile poporului.

Părintele Sidor își dădu seama că bogatul negutător siberian se grăbea, și că nu ținea prea mult la o slujbă pompoasă și cum îi era și lui frig, zori prohodul.

— Intru fericita adormire a robului tău odihnă veșnică, dă doamne, — rosti cu foc părintele Sidor, încredințînd pămîntului mocirlos de pe malurile Nevei trupul lui Cuci.

— Odihnește doamne, sufletul adormitului... — îl îngînă cu un bas răgușit, diaconul, zorindu-se și el. Bulgării de pămînt înghețați răsunară surd pe capacul coșciugului. Ruguri funerare nu se cuveneau în Palmira Nordului nici pentru cei mai glorioși atautli din America.

Șelihov se înapoie de la cimitir, cu aceeași sanie înzorzonată, lăsîndu-i în drum pe popă și pe diacon la căsuțele lor. Strecurînd celor doi oameni de curte un bacșiș de o rublă, corăbierul trecu în odaia sa întîmpinat la intrare de Aristarh și în scurtul răstimp rămas, se îmbrăcă în grabă. Era emoționat, fiindcă trebuia să-l întîlnească pe capriciosul favorit, în mîna căruia, după cum i se părea lui Șelihov, se afla cheia viitorului.

— Am îndeplinit totul precum ai poruncit, Grigori Ivanovici, — îi spuse Aristarh, ajutîndu-l pe Șelihov

să-şi îmbrace camizolul de atlas alb şi îndreptîndu-i dantela de la cravată şi manşete. — I-am povestit totul şi lui Gavrila Romanovici înainte de a pleca la senat... Of, ar trebui să fie călcată puţin dantela, căci s-a mototolit pe drum. Mişka ! — strigă el ştiind prea bine că în dosul uşii aştepta cazaciocul, care nu-l părăsea niciodată. Cheam-o numaidecît aici pe Varka, să aducă şi un fier de călcat încins !

Inainte de sosirea Varkăi, bătrînul majordom, dovedind o adîncă înţelegere a oamenilor şi a împrejurărilor, îi repetă lui Şelihov cele povestite lui Gavrila Romanovici.

— Deîndată ce am intrat noi cu sacul, hop şi Olga Alexandrovna. Ne-a poruncit s-o urmăm şi ne-a dus în iatacul ei... Peste puţin timp — am rămas chiar uimit — a sosit şi Platon Alexandrovici, într-un halat şi i-a spus ceva surioarei sale pe franţuzeşte, dar dumneaiei a început să trăncănească... nu-l lăsa să scoată nici o vorbă, aşa că pînă la urmă s-a muiat şi el. A început să cerceteze pielicelele : le lua în mînă şi chiar le mirosea, iar pe cele mai bune — le punea grămadă de o parte şi ea îi povestea rîzînd de englezul acela... Vîtvor. Platon Alexandrovici s-a încruntat... „Nu dau nimic, nu dau, nici armată, nici flotă ! a strigat el dînd din mîini, iar apoi : Toate acestea, Olia, trimite-le la mine, iar la prînz cînd soseşte americanul tău — precum am înţeles era vorba de dumneata, Grigori Ivanovici — dă-mi şi mie de veste, am să vin şi eu.

Isprăvind cu îmbrăcatul, Aristarh se dădu la o parte şi aruncă o privire cercetătoare asupra lui Şelihov.

— Acum, Grigori Ivanovici, totul e cum trebuie şi te poţi înfăţişa chiar... — dar se opri imediat speriat de gîndul său îndrăzneţ, se mai uită încă o dată la trupul bine legat al navigatorului şi încheie hotărît :
— Spun adevărul curat, că te-ai putea înfăţişa fără ruşine chiar în faţa ochilor luminaţi ai ţarinei.

— Ei, ai zis-o, Arhipuşka, cu mutra mea... Aşa ceva nu-i de nasul nostru, al neguţătorilor, — îi răspunse cu o prefăcută smerenie Şelihov, privindu-şi

cu mulţumire în oglindă trupul zvelt, parcă mai arătos în veşmînt de nobil. Îi trecu prin minte gîndul că nu s-ar fi simţit cu nimic mai prejos, dacă soarta l-ar fi pus alături de primul favorit al ţarinei, voinicul şi frumosul conte Alexei Grigorici Orlov-Cesmenski, despre aventurile căruia se spuneau atîtea poveşti fantastice.

În jachetă de atlas alb, cu spada pe care o primise odată cu medalia de pe piept — portretul ţarinei împodobit cu diamante — cu prilejul primei sale călătorii în capitală, Şelihov, arăta ca un bărbat în floarea vîrstei, ca un simbol al neamului de voinici viteji ruşi, a căror amintire a rămas întipărită în mintea poporului.

Grigori Ivanovici văzu cu plăcere în ochii Varkăi o admiraţie naivă. Îi plăcuse încă de la prima întîlnire lîngă baie, chipul dantelăresei şi glasul ei catifelat.

— Îţi mulţumesc, fato, îţi rămîn îndatorat şi nu te voi uita, — dădu el prieteneşte din cap, adresîndu-se frumoasei fete, care se îmbujoră la aceste cuvinte, dar care ştia — şi el n-o uitase — să se poarte la nevoie cu nepăsarea unui Budda chinezesc. — Arată-mi drumul Arhip Sîsoici, fără tine n-aş fi în stare nici să ies din palatul vostru, — îi făcu el cu ochiul lui Aristarh, întorcîndu-se cu spatele către Mişka cel isteţ, care-i adusese blana de urs alb.

3

Roibii, întremaţi de căldura şi ovăzul din grajdul lui Derjavin, o porniră ca în nesfîrşitul stepei. Numai vizitiul lui Şelihov, un buriat, îi putea opri într-o clipită din sălbatica lor goană. Caii încremeniră în faţa colonadei de la intrarea palatului Zubov-Jerebţova.

Abia apucă să coboare din sanie şi în faţa corăbierului se ivi ca din pămînt un lacheu cu capul descoperit.

— Poftiţi! Olga Alexandrovna vă roagă să treceţi pe la ea...

Şelihov nu-l zări pe Zubov, care se arătă doar o clipă la cea dintîi fereastră de la primul cat, deasupra intrării. Zubov se depărtă îngîndurat, neplăcut surprins de ursul alb coborît din sanie. „Drăgălaşa păpuşică“ nu putea suferi oamenii înalţi, cu o ţinută impunătoare.

— Mare scofală! Un ostaş de rînd din gardă! — spunea el în cerc intim, vorbind de uriaşul şi strălucitul prinţ de Taurida, Grigori Alexandrovici Potemkin, rivalul său pe atunci în dizgraţie, care între timp plecase dintre cei vii.

Fără a sta prea mult pe gînduri, Platon Alexandrovici l-ar fi trimis înapoi la bătrînul vulpoi Derjavin, pe acest vlăjgan de n-ar fi fost interesul atît de viu, pe care surioara lui îl arăta făţiş chipeşului neguţător...

In înalta societate din Petersburg, Olga Alexandrovna, sora lui Zubov, rămăsese pentru totdeauna cu porecla pe care i-o dăduse glumeţul conte Semion Voronţov, ambasadorul Rusiei în Anglia, care spusese că e *„comme un sapajou“* [1]).

Firea capricioasă şi purtarea Zubovei-Jerebţova întăriseră în ochii societăţii aprecierile „zoologice“ şi spiritul de observaţie al lui Voronţov. Olga Alexandrovna devenise astfel o pricină de învrăjbire între cele două familii din preajma ţarinei: a tînărului favorit Zubov şi a strălucitului şi instruitului Voronţov. Mai turna gaz peste foc şi legătura îndelungată pe care „maimuţa“ o întreţinea în văzul tuturor cu ambasadorul englez de pe lîngă curtea din Petersburg, lordul Withworth.

Istoria a păstrat în arhiva familiei Voronţov adevăratul temei al înrîuririi Jerebţovei asupra fratelui ei, favoritul ţarinei, precum şi a dragostei pe care i-o arăta nobilul lord Withworth.

Intre Withworth şi William Pitt existau strînse legături de prietenie şi de serviciu, căci amîndoi erau în slujba regelui Angliei. In ultimul timp, Pitt cel tînăr, şeful partidului *„Whig“* al burgheziei

---

1) „Ça o maimuţă“ — (în limba franceză). (N. trad.)

engleze, înspăimîntat de succesele Franței republicane, făcuse un salt mortal politic, trecînd în tabăra adversarilor săi de ieri — cavalerii „*tory*" — care apărau feudalismul englez, cel mai retrograd din lume. In lupta pentru păstrarea monopolului britanic asupra industriei și a negoțului, Pitt punea mare preț pe sprijinul Rusiei, vrînd să ducă războiul împotriva industriașilor francezi, în primul rînd cu ajutorul soldaților ruși. La curtea Ecaterinei a II-a, această politică putea fi susținută prin legătura intimă a ambasadorului englez în Rusia Withworth, cu Olga Alexandrovna Jerebțova, care fiind sora atotputernicului favorit, contele Zubov, avea o înrîurire asupra fratelui ei, și prin mijlocirea lui, și asupra împărătesei.

Așa se petrecură lucrurile.

Surioara Olenka, nerușinata maimuțică, îi vîra lui Platoșa în cap ideile lui Withworth, mai în glumă, mai cu rîsete, cu schimonoseli hazlii și cu mult spirit. Il iniția fără rușine pe fratele ei în anumite taine femeiești, aplicabile la îndatoririle pe care „copilul genial și drăgălaș"[1]) le exercita în iatacul bătrînei împărătese.

Forța magică a sfaturilor și povețelor surioarei îl ajutară pe Zubov să se mențină la o înălțime amețitoare. Se obișnui s-o asculte și să n-o ia în serios decît pe ea...

Discuția pe care Zubov o avusese de dimineață cu sora sa, îi atinsese coardele cele mai sensibile ale sufletului.

Aluzia grosolană a lui Withworth, care spusese că „din leagănul dantelat al fustelor muierești se ridicau favoriții de la curtea rusească", trezise în Zubov teama ascunsă de a nu-și pierde situația. Ce se va întîmpla dacă asemenea vorbe, ajungînd la urechile țarinei, ar pune-o pe gînduri și ar sili-o să-și deschidă ochii. Și-s destui pizmuitori ticăloși, să-i lași numai să deschidă gura și... Br-r-r !

Chiar dacă bîrfeala englezului ar trece neobservată, lăsînd numai o pată asupra Olgăi, tot n-ar fi de iertat,

---

[1]) Astfel îl denumea Ecaterina pe Zubov în corespondența sa cu Potemkin. (N. red. ruse.)

căci altfel oricine ar putea să arunce cu noroi... Withworth trebuie dat afară din Petersburg ca să se învețe minte și alții... „Ducă-se dracului Anglia, vom găsi noi și în altă parte aliați!“

Olenka zicea că negutătorul ei ar fi un adevărat conquistador [1]) spaniol, care ar putea aduce mari foloase cu isprăvile sale, dacă ar fi bine îndrumate. Un urs rusesc vrea să-și facă un bîrlog în America. Ei și, dacă are cap și știe pe cine și cum trebuie să-l mulțumească pentru ajutor nu-i de lepădat. Să chibzuim, poate că vom vîna doi iepuri deodată — pe mylorzii englezi și pe negustorașii din Boston. Îi vom strînge cît mai tare cu ușa în Lumea Nouă și astfel ni se va deschide un drum larg spre comori de aur, spre mari bogății.

Lăcomia îi încălzea sîngele vremelnicului calif. Cînd își va da sfîrșitul, bătrîn și părăsit de toți, la moșia lituaniană Lanișki, luată de la Radzivil, Zubov va lăsa o avere de cincizeci de milioane de ruble.

Deodată, Zubov se hotărî s-o ia înainte surorii sale și să pună mîna pe corăbier; Olga mai putea să aștepte pînă ce-l va descoase el în biroul său, între patru ochi, pe acest urs siberian, pentru ca sălbaticul acesta să-și dea seama în fața cui se află și cine i-a făcut cinstea de a sta de vorbă cu el...

Platon Alexandrovici bătu din palme și doi harapi, în straie orientale pestrițe și strălucitoare, avînd pe cap turbane verzi înalte cît un turn, se iviră de după ușă. Insoțit de ei, ieși, așa cum era, într-un halat de Buhara, la capătul scării duble de marmoră, lată cît o stradă și acoperită cu postav roșu.

Oprindu-se și uitîndu-se în jos ca din întîmplare, Platon Alexandrovici, cu glasul lui plăcut și melodios, cu un ușor accent nazal franțuzesc, cu care citea în fața augustei Kato [2]) tragedia „Mahomet“ de Voltaire, îi strigă lui Șelihov, care urca însoțit de un lacheu:

— Hei, cine-i acolo? A, tu ești descoperitorul Americii! Peste tot se vorbește de tine, mi s-au împuiat

[1]) *Conquistador* — denumire dată navigatorilor spanioli care au pornit să cucerească pămînturile Americii. (N. red. rom.)

[2]) Numele intim al Ecaterinei în corespondența ei cu Voltaire. (N. red. ruse.)

urechile... Hai, intră, urcă voios, — şi să mergem la mine... Parcă-i prea răcoare aici, — şi, dînd din umeri, graţiosul favorit îl măsură prin lornion din cap pînă în picioare pe corăbierul care se oprise pe o treaptă mai jos.

Şelihov, stînd tăcut în faţa lornionului contelui, îşi dădu şi mai bine seama cît de străin se simţea de asemenea oameni în faţa cărora soarta îl silea să se ploconească. Işi aminti chipurile simple şi aspre, pline de demnitate şi încredere ale neguţătorilor bostonieni şi ale căpitanilor englezi de pe întinsurile largi ale oceanului şi de pe coastele pămîntului american. Deşi se hotărîse să-şi ţină capul plecat pentru a înlesni înfăptuirea idealului său, totuşi Şelihov îşi ridică deodată semeţ privirea.

Fu uimit de bogăţia încăperilor, împodobite cu mobila, gobelinurile şi tablourile de la palat, dăruite din Ermitage de Ecaterina favoritului său, unde se aduceau din toate colţurile Europei comori de artă, căci rubla Rusiei mujicilor era pe atunci la preţ.

Zubov îl trase pe corăbier în odaia, de la fereastra căreia iscodea bănuitor pe toţi cei care se apropiau de casa lui. Această încăpere vastă — odaia de lucru a favoritului — era simplu şi chiar sărăcăcios mobilată. De-a lungul peretelui dintre cele două ferestre se afla o masă mare plină de cărţi şi de hîrtii; sarcina de a le descurca îi fusese încredinţată tot lui Simon Altesti omul de încredere al lui Zubov. Intregul colţ din stînga era ocupat de un iconostas cu două rînduri şi cu o candelă care ardea necontenit în faţa icoanei sfintei mucenice Ecaterina, icoană lucrată de tînărul Borovikovski [1]. Portretul împărătesei şi chipul de pe icoană uimeau prin asemănarea între Ecaterina pămînteană şi cea din ceruri. In faţa iconostasului stătea un tetrapod îngust acoperit cu postav negru, cu psaltirea deschisă la psalmul de pocăinţă al regelui David.

Iconostasul vădea sublimul idealism al gazdei şi mai ales sentimentul de pietate faţă de înalta sa ocrotitoare. Ţarina cunoştea felul cum era rînduită odaia,

---

[1] *Borovikovski Vladimir* (1757—1825) — vestit pictor portretist rus. (N. red. rom.)

dar nu ştia desigur că menţinerea flăcării veşnice din candelă, precum şi ştergerea prafului de pe psaltire intrau în îndatoririle aceluiaşi Altesti.

Pe perete, între cele două ferestre, deasupra mesei, într-o ramă de argint înzorzonată, se afla o bucată de atlas alb, pe care erau brodate cu floricele albastre de „nu mă uita“ printre garoafe şi boboci de trandafir cîteva versuri din oda închinată tînărului tulburător de frumos, de către absolventele Institutului de la mînăstirea Smolnîi, rezervat fiicelor nobilimii :

Monseigneur ! Joyau de la patrie,
Pour votre prospérité nos coeurs sont attendris. [1])

Mînuşiţele fermecătoare, care brodaseră atlasul, păstrau prin acelaşi Altesti, legătura cu obiectul visurilor lor. Iscusitul grec care ţinuse la Istambul o „casă de plăceri“ îşi păstrase vechiul nărav, punînd mereu la cale întîlniri secrete între aceste domnişoare şi înaltul său protector.

Aşteptînd întoarcerea puternicului său ocrotitor, Altesti se lăfăia, înotînd în perne, pe larga sofa turcească. Deasupra capului său atîrna un portret intitulat „Elevele mînăstirii Smolnîi“ pictat de penelul lui Dmitri Grigorievici Leviţki [2]) şi înfăţişînd, într-o ultimă figură dintr-un menuet, tainicele victime ale favoritului Ecaterinei.

— Iar te-ai tolănit pe sofa ca să mi-o murdăreşti. Şterge-o, afurisitule ! — îl ocărî Zubov cu grosolănie pe omul său de încredere, care sărise în picioare la ivirea stăpînului. Tonul acesta îl puse pe Şelihov pe gînduri. Ieri, în casa lui Derjavin, Altesti se purtase cu alţi oameni de vază ca şi cum ar fi fost deopotrivă cu ei, pe cînd aici nu-şi mai păstra nici urmă de demnitate omenească.

— De ce mă goniţi, excelenţă, veţi avea nevoie de mine... Cu jupînul ne cunoaştem bine şi treburile lui

---

[1]) Doamne ! Tu, giuvaer al ţării,
Inimile noastre îţi doresc duioase, prosperitate (în limba franceză). (N. trad.)

[2]) *Leviţki (Dmitri Grigorievici)* — (1735—1822) — mare pictor portretist rus din secolul al XVIII-lea. (N. red. rom.)

negustorești le știu de la un compatriot al meu, Evstrati Delarov. Le cunosc mai bine decît columbii noștri din Irkutsk, care se descurcă numai după rapoartele de mîntuială ale reprezentanților lor din America, — răspunse Altesti pe un ton nevinovat, dar fără a se urni din loc.

Zubov băgă de seamă că Șelihov se miră auzind numele lui Delarov. Intrigantul și fricosul grec Delarov administrase timp de trei ani treburile și coloniile companiei comerciale a lui Șelihov în Aleutine și Alaska și abia anul trecut fusese înlocuit de un nou administrator Alexandr Andreevici Baranov, pentru care Șelihov tocmai voia să intervină ca să i se acorde un rang potrivit cu această slujbă.

— Vezi, frate cum le știm pe toate? — Zubov nu scăpă prilejul de a prinde din zbor colacul de salvare aruncat de Altesti ca să nu se înece în problemele americane.

Zubov auzea acum pentru întîia oară de Delarov. Acest puternic al zilei, lipsit de orice cultură, absorbit numai de intrigile de la curte, nu știa mai nimic despre isprăvile cutezătorilor vînători și exploratori ruși, care pe niște luntri simple răzbiseră pînă în Lumea Nouă. Dar înalta sa situație îl silea să cunoască și să pătrundă pînă și cele mai mărunte probleme și nevoi ale supușilor. Și apoi corăbierul cu America lui îi picase singur în mînă, cum nu se putea mai bine, ca un iepure în pușca vînătorului.

— Ei neguțătorule, arată-ne marfa... America ta... Vom lua fără tocmeli tot ce ne va fi pe plac și de trebuință, iar pe deasupra te vom și cinsti! — glumi el punîndu-l la încercare pe corăbier și imitînd limba populară rusă, pe care în sufletul său o disprețuia și o numea „pocită".

Cu o figură aspră și întunecată, Șelihov stătea masiv și greoi în fața tînărului arogant și firav care se tolănise alene pe sofa. Și deodată i se întunecară toate gîndurile, toate vorbele însuflețite, colorate și luminoase pe care le pregătise pentru a descrie minunata viziune a pămîntului american, bogat și liber, pe care-l descoperise dincolo de ceturile oceanului.

„Pe unul ca ăsta ar trebui să-l strîngi cu arcanul ca să te poţi înţelege cu el se gîndi Grigori Ivanovici, neştiind cum să se poarte mai departe. Are un suflet de arici, mic şi plin de ţepi, după cum se vede, iar învelişul îi e ca de morsă: nu numai vorba, dar nici gloanţele nu-l pot străbate. Ajută-mă, maică precistă, ocrotitoarea noastră din Rîlsk să nu mă împotmolesc, să nu-mi pierd ce-i al meu, iar pentru oameni să mai găsesc ceva. Puricii cu scuipat se prind, iar prinţii — cu aur... Nu te lăsa Grigori!"

— Îngăduiţi-mi, excelenţă, să vă rog să-mi acordaţi o convorbire secretă cu privire la însemnătatea călătoriilor şi a descoperirilor mele, — tună glasul lui Grigori Ivanovici, făcîndu-l pe Zubov să se ridice pe sofa. În ochii puternicului zilei, care pînă atunci îşi rotise plictisit privirea prin odaie, oprindu-şi-o în treacăt asupra lui Şelihov, care stătea în faţa lui, se ivi o sinceră uimire, cînd corăbierul, plecîndu-şi uşor capul după obiceiul englezilor şi ţinîndu-şi spada depărtată de trup, bătu milităreşte din călcîie şi îşi repetă stăruitor rugămintea.

În mintea lui Zubov licări un gînd nelămurit despre Eldorado — valea legendară, plină de comori, pierdută undeva prin America. Poate că *filibuster*-ul [1]) siberian o găsise şi voia să i-o destăinuiască... Cu o privire îi arătă lui Altesti uşa şi văzînd pe faţa grecului o strîmbătură de nemulţumire şi de mirare, se răsti la el:

— Şterge-o! Şi spune-i Olgăi Alexandrovna să nu mă aştepte, spune-i că-l voi trimite în locul meu pe neguţător... Ei? — se îndreptă el cu o prefăcută nepăsare spre Şelihov. — Dă-i drumul cu povestea ta, numai să nu-mi ceri bani pe ea...

Grigori Ivanovici era mai puţin pregătit decît oricine să înţeleagă în ce măsură interesele ruseşti în America puteau avea vreo legătură cu cele petrecute chiar în faţa lui între Olga Alexandrovna şi Withworth, în timpul ospăţului de la Derjavin, dar instinctul său de vînător şi de corăbier îl duse cu bine

---

[1]) Pirat (în limba engleză). (N. trad.)

şi de data aceasta printre primejdiile care — ca nişte stînci submarine — îi aţineau calea: şi aceste primejdii erau pe de o parte firea nestatornică şi năbădăioasă a puternicului zilei, pe de alta raporturile complicate ivite în politica rusă de curte pentru rezolvarea celor mai de seamă treburi.

— Sînt neguţător, excelenţă, nu vînd poveşti, — îi răspunse Grigori Ivanovici pe acelaşi ton aspru şi stăpînit, pe care-l luase de la străini şi se gîndi: „Minţi, tinere, şi bani vei da şi în companie vei cere să intri". — Pun la picioarele împărătesei ţară nouă, aşezările ruseşti din America, aşa cum a făcut cîndva Ermak Timofeici cu Siberia...

— Vrei să ne turteşti, Şelihov! Nici cu Siberia nu ne putem descurca pînă astăzi, — îl întrerupse puternicul zilei pe Grigori Ivanovici, cu ironie în glas. — Dacă ar fi vorba de... să zicem Persia... urmă visător Zubov, pe firul unei tainice şi scumpe idei care peste trei ani va duce la un război nefericit pentru Rusia împotriva Persiei. — Pentru o astfel de treabă, aş da bucuros şi bani, dar pentru America...

„Măi Grigori, te-a luat gura pe dinainte, se gîndi corăbierul auzind răspunsul ironic al lui Zubov, dar dacă baţi în retragere, pierzi la sigur". Şi dădu drumul ultimului argument, destul de primejdios, pe care-l lăsase pentru clipa hotărîtoare a luptei pentru asigurarea unui viitor liber şi fericit în care intrase.

— Englezii şi neguţătorii din Boston au o judecată mai înţeleaptă în privinţa acestui pămînt şi dau tîrcoale aşezărilor noastre. Colonelul Bentham a şi ridicat o fortăreaţă englezească destul de puternică nu departe de noi, pe rîul Cilcat şi caută să lege prietenie cu noi... Am depus jurămînt de credinţă împărătesei şi nu-i pot ascunde situaţia de acolo, excelenţă. Acest Bentham a venit odată la Ohotsk şi după ce am băut împreună vreo jumătate de vadră de rom de Jamaica vrînd să ne cunoaştem mai bine şi-a dat arama pe faţă şi am văzut după ce umblă: „Ar trebui să treci, domnule Selicou — aşa m-au botezat englezii — în slujba regelui nostru, mi-a zis el. Te facem maior, îţi dăm trei sute de soldaţi cu muniţii

pentru arme de foc. Vei avea o mie de guinee pe an şi o sută de galloane[1]) de rom, dacă aduci tot pămîntul american sub steagul Angliei. Rusia n-are ce căuta pe acolo..."

— Hm... şi cu ce au mai încercat englezii să te cumpere, neguţătorule? — îl întrebă Zubov pe corăbier cu o prefăcută nepăsare, ridicîndu-se de pe sofa. Închipuirea începu să i se înfierbînte. Withworth la Petersburg şi colonelul englez din America vorbeau la fel. N-o fi vreun complot? Îţi venim noi de hac, mylord Withworth...

— „Dacă aduci America sub stăpînirea regelui Angliei, primeşti titlul de baron şi — de vrei — şi slujba de guvernator al acestei ţări", — răspunse fără să şovăie Grigori Ivanovici. De fapt, Şelihov nu adăuga nimic de la el şi nici nu minţea. În repetate rînduri auzise asemenea vorbe şi făgăduieli, stînd la un pahar de rom cu prieteni întîmplători, căpitani englezi sau alţi aventurieri de pe întinsurile Oceanului Pacific.

— Baronetul... cum îţi ziceau... Selibou? Baron Selibou! M-ai dat gata, ha-ha-ha!... Trebuie să-i povestesc şi maiestăţii sale, va rîde cu poftă...

Rîsul sec al favoritului nu-l intimidă pe corăbier. „Rîzi, păpuşă, dar tu demult ai ajuns conte şi pentru ce fapte glorioase, erou de pat ce eşti...?" Grigori Ivanovici se uită liniştit, fără a-şi trăda cu nimic gîndurile, la puternicul zilei, care deodată începu să alerge prin odaie.

Pe neaşteptate, Zubov luă o hotărîre. Se opri în faţa corăbierului, îşi petrecu una peste alta poalele halatului de Buhara şi răschirîndu-şi picioarele, rosti cu voce gravă şi aspră:

— Îţi cumpăr, neguţătorule, povestea, dar îţi mai spun odată să nu-mi ceri prea mult. De ce ai nevoie... înşiră-ţi toate dorinţele — prima, a doua, a treia... şi cît mai pe scurt...

Faţă de această întorsătură nefirească şi fără temei a lucrurilor, Grigori Ivanovici îşi pierdu cumpătul.

---

[1]) *Gallon* — 4,5 litri. (N. red. rom.)

Se așteptase să îndure un calvar lung, pînă ce să-și vadă rostuită treaba aceasta pentru care, după cum își închipuise, trebuiau să se sfătuiască și dregătorii cărunți din Consiliul de stat. Oare era cu putință ca totul să fie hotărît, fără întrebări, fără a înfățișa date amănunțite, hărți și schițe geografice, fără a se da ucazuri și legi bine chibzuite? Nu cumva el, Columbul rus, nutrea un vis zadarnic cînd voia să facă din Oceanul Pacific o Mare Mediterană a Rusiei, spre folosul patriei? Și e oare cu putință ca faptele vestitului cetățean și corăbier Șelihov și ale tovarășilor săi să nu rămînă întipărite în mintea poporului rus, pentru ca generație după generație să-și amintească de ele, pînă ce va veni — și nu e nici o îndoială că va veni — veacul de aur? Nu, nu! Cu asemenea gînduri sufletul înflăcărat al lui Grigori nu se putea împăca... Nu mai ești aceeași, maică Rusie, ca după marele țar Piotr Alexeevici, el știa cu ce însărcinări să trimită peste ocean, spre Soare-Răsare — pe Lujîn și Evreinov, pe Behring și Cirikov și atîția alți exploratori ruși...

Glasul lăuntric al datoriei și al conștiinței, caracteristic oamenilor ruși, protesta cu toată puterea împotriva unei asemenea rezolvări, deși „negustorește" îi era prielnică, însemna totuși o rezolvare nechibzuită, ușuratică, fără suflet, a soartei patriei sale, în Oceanul Pacific.

4

Cuprins de năvalnica pornire a acestor gînduri, care se băteau cap în cap, corăbierul simți deodată o durere ascuțită, de parcă un cui înroșit în foc i-ar fi străpuns inima. Se clătină, bătînd cu mîinile aerul, căutînd parcă un sprijin. Abia mișcîndu-și picioarele care nu-l mai ascultau, ajunse pînă la masa de scris și se prăbuși cît era de lung, peste hîrtiile care o acopereau.

Zubov îşi dădu seama că se petrecea ceva rău cu corăbierul, dar nu făcu nici o mişcare pentru a-l ajuta şi numai cînd Şelihov căzu peste masă, bătu din palme, chemînd slugile. Pare-se, Zubov fu chiar mulţumit de slăbiciunea arătată de corăbier în faţa sa.

— Ajută-l şi la nevoie cheamă un medic, — spuse el dînd din cap nepăsător şi adresîndu-se lui Altesti, care intrase în urma slugilor.

Dar corăbierul îşi reveni singur şi se ridică frecîndu-şi trupul şi simţindu-se stînjenit. Crezînd că Şelihov, cuprins de un sentiment de recunoştinţă, avusese acea slăbiciune, Platon Alexandrovici se arătă mărinimos şi îşi aminti că trebuia să încheie convorbirea despre America...

— Hm... Hm... — tuşi el. — Atunci spune-mi, baronule american, ce anume vrei să-mi ceri, căci n-am timp, trebuie să plec la curte...

Necăjit de slăbiciunea ivită pe neaşteptate, din pricina căreia scăpase prilejul de a arăta amănunţit nevoile coloniilor nou înfiinţate, Şelihov începu să vorbească cu glas răguşit, încurcat şi fără şir, făcînd o sforţare şi amestecînd lucruri de primă importanţă şi absolut necesare cu altele fără însemnătate:

— În primul rînd, excelenţă, trebuie dat un ucaz pentru alipirea Aleaksăi americane şi a insulelor Aleutine la sceptrul rusesc. Am trimis eu acolo un nou administrator, pe Alexandr Andreev Baranov... Vă rog să-l întăriţi în această slujbă şi să-i daţi rangul potrivit pentru a apăra cu demnitate interesele statului nostru... Cît despre bani, excelenţă, vă rog să-mi împrumutaţi din visteria statului, cinci sute de mii ruble pe timp de douăzeci de ani, fără dobîndă, pentru a construi corăbii, a ridica clădiri, a începe plugăritul şi pentru alte nevoi... Am întocmit şi o listă, îmi îngăduiţi să v-o prezint, excelenţă! — Şelihov scoase din buzunarul de la spate al jachetei şi îi dădu lui Zubov un caiet voluminos, scris şi liniat „Inventarul celor mai urgente nevoi comerciale, de navigaţie şi militare ale Companiei comerciale nord-estice, nordice şi de pe insulele Kurile".

Zubov luă cu dezgust, numai cu două degete, caietul şi aşezîndu-se la masă, începu să-l citească, poruncindu-i lui Altesti, care stătea în spatele fotoliului :

— Să întorci paginile, dar fără grabă... Sînt curios să ştiu pe ce preţ ne oferă columbii ruşi America ?

— Marele descoperitor al Americii, Cristofor Columbus din Genova, a oferit-o fără bani împăraţilor spanioli, — se grăbi să lămurească Altesti dar nereuşind să fie pe placul ocrotitorului său, se opri numaidecît auzind ocara :

— Tîmpitule !

Răsfoind cîteva pagini, întoarse de Altesti şi încredinţîndu-se că era o treabă plictisitoare şi fără de folos — Zubov nu înţelegea rostul celor mai multe lucruri pentru care se cereau bani şi aprobare — puternicul zilei închise caietul şi luă dintr-un suport de porţelan de Sèvres înfăţişînd scena „Faunul şi păstoriţa“ o pană de gîscă, o cercetă mai întîi cu grija-i obişnuită şi scrise larg, fără şovăire, pe copertă :

„Din înaltă poruncă, propun să se aprobe. Zubov“

„Preşedintelui Colegiului de comerţ, contelui Alexandr Romanovici Voronţov. Se vor elibera pe baza prezentei două sute mii ruble în bilete de bancă. Zubov“

„Directorului Colegiului de comerţ, consilier de stat Jerebţov. De verificat lista, mai ales în privinţa muniţiilor şi a echipării corăbiilor. Mi se va raporta de îndeplinirea poruncii împărătesei. Zubov“

— Eşti mulţumit, Şelihov ? — întrebă puternicul zilei citind cu glas tare rezoluţia pusă.

— Foarte mulţumit, excelenţă... aţi uitat numai să-i daţi guvernatorului coloniilor americane rangul cuvenit şi să încuviinţaţi angajarea unor marinari din flota militară fără a li se socoti aceasta ca o întrerupere a serviciului la stat.

— Dar nu ţi-e teamă că vei fi nevoit să-ţi scoţi pălăria în faţa guvernatorului tău şi a ofiţerilor din flotă ?

— În treburile noastre, sîntem deseori siliţi să ne ploconim în faţa multor oameni, — răspunse cu amărăciune Grigori Ivanovici la înţepătura favoritului. În ochii lui Altesti trecu o scînteie de ironie: „Ei, patroane, ai înghiţit-o?“ Aventurierul era gata să vadă în Şelihov un tovarăş avînd aceeaşi soartă care sileşte pe cei deştepţi să-i slujească pe nătîngi.

— Ce-a mai rămas, vei dezlega cu el, — cu un semn din cap Zubov îl arătă pe Altesti, — şi apoi el îmi va raporta. — Şi adăugă: — Te va sluji fără nici un plocon... să nu-i dai bani, chiar dacă ar încerca să te silească în numele meu...

Uitîndu-se la ceasul aflat în faţa lui într-o cutie de pe masă, favoritul se ridică şi fără a da măcar din cap pentru a-şi lua ziua bună, trecu în odaia de lîngă birou. Mîinile pricepute şi mintea născocitoare a masorului englez, recomandat de Withworth, a coaforului francez şi a croitorului polonez îl prefăceau pe frumosul Platoşa, care dimineaţa arăta slăbit şi ofilit, într-un strălucitor fluture de seară, menit s-o trezească, cu ajutorul sfaturilor surioarei Olenka, pe Semiramida blazată din bătrîneasca-i toropeală...

Altesti îl privea întrebător pe Şelihov, pe faţa căruia se citea mîhnirea.

— Amînăm?! — întrebă sigur de el Altesti. Aventurierul voia să cîştige timp, pentru a putea hotărî pe îndelete preţul serviciilor sale şi al denunţului lui Delarov, pe care îl păstrase. Americile nu se vînd şi nu se cumpără în fiecare zi. Ar fi un prost, dacă ar lăsa să-i scape cuvenita misitie din amîndouă părţile... — trebuie să mai staţi de vorbă cu Olga Alexandrovna... — Şi adăugă grăbit, fără a înţelege privirea nemulţumită a lui Şelihov: — *O, je ne suis pas jaloux... Acceptez mes sentiments*“[1]).

— Sînt obosit... nu mai pot! — răspunse nedibaci corăbierul şi îl urmă pe Altesti pe palierul scării, care despărţea apartamentele Olgăi Alexandrovna de cele ale fratelui ei.

[1]) O, nu sînt invidios! Primiţi cele mai bune urări! (în limba franceză). (N. trad.)

— Poftiţi la dreapta şi... de-a dreptul în rai! — îl îndrumă glumeţ Altesti, pe corăbier.

Acelaşi lacheu voinic şi chipeş, care îl întîmpinase pe Grigori Ivanovici la intrare, îl aştepta acum pe palier.

— Olga Alexandrovna vă roagă...

— Spune-i că o rog să mă ierte... spune-i că m-am îmbolnăvit... nu pot, nu pot... — murmură Şelihov, îndepărtîndu-l pe lacheul care îi aţinea calea. O cumplită durere de inimă începu iar să-l chinuie, tăindu-i răsuflarea. Grigori Ivanovici coborî, clătinîndu-se şi împleticindu-se, petrecut de privirile înfricoşate, uimite şi compătimitoare ale slugilor lui Zubov, care se strînseseră în vestiarul de jos sub diferite pretexte, pentru a-l vedea pe neguţătorul siberian. Auziseră de minunatele sale aventuri, ca şi despre servitorul său indian care murise şi poate că nici nu-i fusese servitor, ci fiu, căci cine ştie de ce sînt în stare aceşti exploratori! Aflaseră totul de la slugile lui Derjavin, care nu precupeţiseră amănuntele fantastice.

Tîrînd după el blana de urs alb, ce-i fusese pusă pe umeri în vestiarul de jos şi care-i uimise pe toţi, Grigori Ivanovici ieşi afară în aer liber şi luînd de jos un pumn de zăpadă, şi-l vîrî sub jaboul dantelat al cămăşii — ca pentru a stinge un cărbune care-i ardea în piept...

Privind cu ochii tulburi faţa albă şi speriată a lacheului care-l urmase pe uliţă şi încerca să-i spună ceva, Şelihov pricepu deodată că flăcăul acesta voinic şi chipeş era înspăimîntat de răfuiala de neînlăturat cu Olga Alexandrovna pentru fuga sa necuviincioasă şi de neînţeles.

— Ajută-mă, prietene, vezi doar că nu mă mai ţin pe picioare. Iar Olgăi Alexandrovna să-i spui că, de voi scăpa cu viaţă, voi veni la cea dintîi poruncă a ei...

Lacheul îl aşeză cu grijă în trăsură şi se uită posomorît la ferestrele de sus, zărind-o la una din ele pe stăpîna sa care-l ameninţa înfuriată cu pumnişorii strînşi. Olga Alexandrovna era crudă şi îşi

ieşea repede din fire, iar slugile lui Zubov trebuiau să-i îndure mînia. Rotindu-şi privirea în jur, vlăjganul se îndreptă abătut spre a da seama cucoanei, înşelată în aşteptările-i fremătătoare.

Nataşka, sprintena slujnică a Jerebţovei, care îl îndrăgise pe chipeşul vlăjgan, coborî în fugă şi, luîndu-l de mînă, îi spuse cu glasul înecat de plîns, ştergîndu-şi lacrimile cu mîneca :

— Du-te, fugi repede, Steniuşka ! E îngrozitor ce se petrece la noi. A spart toate porţelanurile... Şi din pricina ta, mi-a dat şi mie vreo cinci palme... Ţipă mereu : cum a cutezat să-l lase să plece ? O să-l snopesc în bătaie pe Stepka, o să-l trimit la ocnă să-i putrezească oasele... Doamne, ajută-ne, doamne, nu ştiu ce-o să se mai întîmple... Stenia, dragul meu...

Stepan asculta văicărelile fetei, stînd ca o vită înainte de tăiere şi învîrtindu-şi privirile triste în jur. Faţa-i rumenă, cu mustăcioare negre, devenise albă ca varul. Steţka Golovan fusese adus de la moşia din Kiev a lui Zubov. O slujea pe Olga Alexandrovna în împrejurări grele, de neînţeles. Nimeni nu avea atîta de îndurat ca Stepan de pe urma mofturilor ei. Il silea s-o slujească în timp ce ea se gătea şi îşi schimba cămaşa, întorcîndu-se numai puţin cu spatele şi nu pierdea nici un prilej ca să-l ciupească dacă se arăta neîndemînatic sau nepriceput. Nu o dată Stepan fusese silit să treacă din odaia plină de miresme dulci de-a dreptul în grajd şi să se trîntească pe bălegar pentru a fi bătut cu nuielile, plătind astfel pudrierele şi borcănaşele cu cremă sparte. Dar mai rea decît orice era privirea de pisică sălbatică la pîndă cu care cucoana îi urmărea fiecare mişcare.

— Du-te, Stepan, de voia stăpînilor nu-i scăpare, mai rău cumva să nu fie, — îi spuse Afanasi, sluga de jos de la intrare, ghicindu-i parcă gîndurile şi adăugă cu un surîs : — Du-te şi tu, Taşka, poate că în faţa ta se va ruşina cucoana şi nu se va dezlănţui...

Olga Alexandrovna se pregătise să ia gustarea de dimineață în iatacul ei, împreună cu corăbierul pentru a găsi un prilej nimerit de a-și împlini dorințele.

Odaia, tapisată cu mătăsuri persiene și covoare turcești, era îmbibată cu o aromă de mosc și parfum de paciuli, care începuse să fie la modă.

Pe pereți erau tablouri de Watteau[1]), Boucher[2]) și Fragonard[3]), luate de la Ermitage, cu ajutorul frățiorului Platoșa. În opera acestor maieștri precumpăneau subiectele frivole și galante de multe ori luate din mitologie, care erau pe placul stăpînei.

Lîngă perete se aflau vitrine cu cristaluri, porțelanuri și bibelouri din lemn și os. Cunoscătorii, după ce le cercetau învîrtindu-le în mînă, le puneau la loc, rostind cu tîlc: „Hm! hm!“ Olga Alexandrovna adora aceste jucării fine și se desfăta dinainte la gîndul că le va putea arăta naivului și viteazului siberian.

Dar acum frumoasa încăpere era de nerecunoscut. Jos pe podea zăceau bucăți sparte de bibelouri, cristaluri și oglinzi. Măsuța rînduită de Stepan într-un colț, între două canapele, era răsturnată cu tot ce fusese pregătit. Vinurile și lichiorurile vărsate pătaseră tapiseria albastră a canapelelor, fața de masă căzută pe jos și parchetul.

Numai ofițerii din garda imperială la o beție, sau vreo maimuță turbată scăpată din lanț ar fi fost în stare să devasteze în halul acesta odaia!

Vestita „couturière[4])“ franceză Madame Gervais, care furniza nobilimii din capitală ultimele creații ale modei și tot felul de bîrfeli, asistase într-o zi, cînd o nemulțumise pe Jerebțova, la furia dezlănțuită a cucoanei ruse.

Franțuzoaica se răzbunase cum putuse de spaimele și umilințele îndurate: înalta societate o oco-

---

[1]) *Watteau (Antoine)* (1684—1721) — vestit pictor francez. Opera lui a jucat un rol însemnat în dezvoltarea curentului realist în pictura franceză din secolul al XVIII-lea. (N. red. rom.)

[2]) *Boucher (François)* (1703—1770) — pictor și gravor francez, reprezentant tipic al artei rococo. (N. red. rom.)

[3]) *Fragonard (Honoré)* *(1732—1806)* — pictor și gravor francez. (N. red. rom.)

[4]) Croitoreasă (în limba franceză). (N. trad.)

lea pe Olga Alexandrovna Jerebţova, deşi era sora atotputernicului zilei şi se ferea de ea *„comme d'un sapajou furieux"* [1]).

Dacă însă pe croitoreasa Gervais o apărase calitatea ei de supusă a regelui Franţei, în schimb Stepan, stînd palid în pragul dormitorului stăpînei, era lipsit de orice apărare, fiind supusul împărătesei Rusiei. Stepan nu era decît un iobag al contelui Zubov, dăruit surioarei Olenka, pentru că acesteia îi plăcuseră umerii lui laţi şi ochii lui albaştri pe faţa rumenă cu mustăcioară neagră.

Steţko Golovan, dezrădăcinat din livezile de vişini ale Ucrainei, trecut în rîndul slugilor lui Zubov drept Stepan Golovanov, îşi dăduse demult seama de toată situaţia groaznică a iobagilor şi inima i se umpluse de ură. Stătea acum în faţa stăpînei, care avea drept de viaţă şi de moarte asupra sa.

— S-a îmbolnăvit domnul Şelihov, stăpînă, şi-a stins năduful cu zăpadă. Cum a ieşit pe stradă şi-a pus un bulgăre de zăpadă sub cămaşă, — încercă Stepan s-o lămurească pe Olga Alexandrovna, care alerga în faţa lui, în ciorapi, căci în furia ce o cuprinsese nu-şi mai găsea pantofii!

— Zăpadă i-o fi trebuit lui, dar pe tine o să te frig pe jăratic! Te omor în bătăi, te trimit la oaste! La ocnă! Să-ţi putrezească oasele în mină!...

Innebunită de furie, stăpîna îşi smulse din părul acoperit de o pudră argintie un ac de aur ca un pumnal, cu o muscă albastră de turcoază de Indii — un dar primit de la lordul Withworth — pregătindu-se să-i scoată ochii lui Stepan cînd, deodată, Nataşa i se aruncă la picioare.

Fata se strecurase în odaia Jerebţovei, în spatele lui Stepan şi, ascunzîndu-se pe după paravanul de lîngă uşă, tremurînd toată, pîndea fiecare cuvînt şi fiecare mişcare a stăpînei sale înfuriate.

— Fie-ţi milă, Olga Alexandrovna... stăpînă!

Uimită, Olga Alexandrovna făcu un pas înapoi şi începu să învîrtească furioasă deasupra capului clopoţelul de argint, luat de pe masă.

---

[1]) Ca de o maimuţă înfuriată (în limba franceză). (N. trad.)

— Dosifei! Să vină într-o clipă! — strigă ea feciorului sosit în grabă.

Stenka și Natașa schimbară o privire — stăpîna le pusese gînd rău. Toate slugile lui Zubov se temeau de grăjdarul Dosifei și îl urau căci era un om ursuz, care îndeplinea cu nepăsare și cruzime poruncile date la mînie de boieri.

— Asteia... Tașkăi... — îl întîmpină Olga Alexandrovna cu ochii turbați pe Dosifei, — să-i tai numaidecît cozile, în odaia slugilor, să i-le tai față de toți — și s-o trimiți chiar azi la moșia din Simbirsk, iar eu îi voi scrie starostelui de acolo s-o mărite cu Nikișka...

Natașa, care stătea cu capul plecat în fața cucoanei, dădu din mîini și sleită de puteri, se prăbuși pe dușumea. Ciobanul Nikișka, un bătrîn cocoșat, răutăcios, nătîng și murdar, se bucura de o faimă proastă în satul de unde fusese adusă Natalia.

Stepan, care-l știa pe Nikișka din povestirile Tașkăi, făcu fără să vrea o mișcare spre cucoană, ceea ce nu scăpă privirilor ei.

— Iar pe ăsta la grajd... o sută... nu, două sute... două sute de lovituri cu nuiaua să-i dai! — țipă cucoana. — Și cît mai tare și să-i pui și sare deasupra... Peste noapte să-l ții în pivniță, iar dimineața să-i mai tragi încă o bătaie și să-l duci la polițai. O să scriu și în privința lui... să fie trimis în Siberia, ca soldat, pe veci, ca și acolo să mă țină minte!... Să nu uiți, Dosifeiușka, să iei o adeverință de recrutare și să mi-o aduci...

După aceea, maimuța se mai potoli și se apropie de oglindă, ca să-și vadă urmele lăsate pe față de emoțiile prin care trecuse.

Stepan și Natașa o priveau într-o deznădăjduită tăcere pe stăpînă, care își refăcea frumusețea în fața oglinzii.

— Să mergem, — le aruncă zelos Dosifei, arătînd cu mîna spre ușă.

Și astfel, apropierea lui Șelihov de viața și moravurile lumii din capitală, aduse un trist și neașteptat sfîrșit dragostei dintre Natalia și Stepka — bieți oa-

meni simpli, atît de străini de țelurile și acțiunile lui Șelihov. Cearta dintre Withworth și Olga Alexandrovna la ospățul lui Derjavin avu o oarecare legătură și cu alte evenimente mai importante. Această ceartă aduse și o schimbare în politica nestatornică a împărătesei, care avu în cele din urmă o înrîurire și asupra întregii desfășurări a acțiunii lui Șelihov.

Ecaterina se folosi de ruperea legăturii dintre ambasadorul englez și Olga Alexandrovna, care se pricepuse să-i inspire pe nesimțite fratelui ei — favoritul — ideile și dorințele transmise de Pitt cel tînăr prin Withworth. Ecaterina o folosi în felul ei, și astfel sentimentele de prietenie ale împărătesei față de Anglia se răciră. Pentru Pitt, acesta fu cu atît mai supărător, cu cît politica engleză de înăbușire a industriei și comerțului de pe continent sub pretextul luptei contra revoluției franceze, începuse să întîmpine împotrivirea tot mai puternică a Rusiei. În aceste împrejurări, Ecaterina renunță în cele din urmă la gîndul de a trimite armata rusă la Paris pentru a potoli hidra revoluției. În curînd, evenimentele se desfășurară cu totul altfel, decît ar fi dorit Anglia. Nu numai că opreliștea de a aduce mărfuri franțuzești fu ridicată, dar și taxele pentru exportul în Anglia a cerealelor, cînepei și unturii fură sporite.

Capitolul al patrulea

1

Ieșind în întîmpinarea lui Grigori Ivanovici, Aristarh își dădu seama că i se întîmplase ceva neplăcut corăbierului, pe care atît el, cît și toate slugile lui Derjavin, îl îndrăgiseră atît de mult. Oamenii chemați îl duseră cu grijă în casă. În prag îl aștepta îngrijorat Gavrila Romanovici, care se înapoiase de curînd de la senat.

— Cu grijă... duceți-l mai cu grijă ! — le strigă Gavrila Romanovici, care făcea tot felul de presupu-

neri asupra pricinei acestui accident, temîndu-se să nu se fi întîmplat ceva rău — ferească sfîntul! — între Grigori şi Platon Alexandrovici, de la care te puteai aştepta la orice.

— Mi se strînge inima... mă arde... nu mai pot, — spuse Şelihov, văzînd în sfîrşit în faţa sa chipul îngrijorat al lui Gavrila Romanovici.

— Puneţi caii la sania mea!... Tu, Aristarh, du-te de-l caută pe domnul Rogerson şi roagă-l, în numele meu, să vină cît mai repede.. sau, mai bine nu, trimite pe unul mai dezgheţat, o să-i dau eu o scrisoare, iar tu strecoară-te în vizuina lui Zubov şi află tot ce s-a petrecut acolo şi apoi vino la mine... Fuga!

Peste vreo două ceasuri, sir Reginald Rogerson, medicul personal al maiestăţii sale, cunoscut în înalta societate, sosi în casa lui Derjavin. Englezul gras şi tacticos se bucura, pe bună dreptate, de faima unui medic iscusit, deşi se ferea cu grijă de leacurile şarlatanilor şi de mijloacele mai impresionante pe care le folosea ştiinţa medicală de pe vremea sa.

Sir Rogerson îl cercetă şi-l ascultă timp de aproape un ceas pe corăbierul culcat în pat. Doctorul întrebă şi de aventurile bolnavului, despre care îi povestise Derjavin.

— *Very well*[1]. Foarte bine... Artrită acută! A băut mult whisky şi gin... Tratament? Regim sever, la pat, la pat, şi iar la pat, — *conditio sine qua non!*[2] Ar fi bine să i se ia puţin sînge... Medicamente? — murmură Rogerson îngîndurat şi nehotărît. — Nici un fel de medicamente... Să mă ţineţi în curent cu mersul sănătăţii bravului căpitan...

Două săptămîni zăcu Grigori Ivanovici în pat, în salonul roşu din casa lui Derjavin, luptîndu-se cu moartea, care se cuibărise în inima-i atît de trudită. În seara aceleiaşi zile, din veştile aduse de Aristarh, Gavrila Romanovici îşi făcu o idee de cele petrecute în apartamentele Olgăi Alexandrovna şi încredinţîndu-se că ele nu ameninţau cu nimic legăturile sale personale cu Zubov, îl înconjură pe prietenul său

---

[1]) Foarte bine (în limba engleză). (N. trad.)
[2]) Condiţie indispensabilă (în limba latină). (N. trad.)

siberian cu grija cea mai sîrguitoare. Timp de două săptămîni horbotăreasa Varka, pusă de Aristarh să-l îngrijească pe Şelihov, nu se depărtă de lîngă patul lui şi chiar Aristarh nu pierdu nici un prilej ca în orice clipă liberă să treacă pe la bolnav. Zilnic, uneori chiar de două ori pe zi, îl vizita şi Gavrila Romanovici, rupîndu-şi cîteva clipe de la lucrările sale şi de la oaspeţii care nu încetau să vină în casa-i primitoare.

— Stai culcat, stai culcat şi taci din gură, Grigori... Cînd te-oi însănătoşi, vom avea destul timp să stăm de vorbă... O să-i spun lui Aristarh să-ţi aducă afine roşii, — îi zicea lui Grigori Ivanovici cu un surîs blînd şi apoi dispărea grăbit, auzind sunetele muzicii de corn care ajungea pînă la patul lui Şelihov.

Spre sfîrşitul celei de a doua săptămîni, cînd Grigori Ivanovici începu să se ridice, sosi pe neaşteptate, fără să fi fost poftit, sir Rogerson.

— Stai jos, stai jos, căpitane, — îl opri el prietenos pe corăbierul care se ridicase de la fereastră pentru a-l întîmpina, — am vrut văd cum merge şi am venit... să dau sfat cum trebuie trăieşti tu mai departe... Am găsit la dumneata un dezordine serios... Incă atac ca asta şi pleci la marele ocean necunoscut... Whisky, gin deloc! Şi America nu, nu.

După a doua şi ultima examinare, Rogerson îi îngădui lui Şelihov să-şi reia îndeletnicirile.

— Ehei, ce sănătate ţi-a mîncat viaţa pe care ai dus-o, — spuse englezul, luîndu-şi rămas bun de la bolnavul său şi jucîndu-se în voie cu legătura de pielicele scumpe de vulpi albe ce-i fusese dăruită de corăbier drept mulţumire pentru îngrijirea dată şi sfaturile bune pe care le ştia întemeiate, deşi simţea că nu-i puteau fi de nici un folos.

În seara aceleiaşi zile, Derjavin, care se plictisea şi nu ştia ce să facă, veni să-l vadă pe Grigori Ivanovici. După moartea soţiei sale, poetul odinioară atît de plin de viaţă, căuta să nu rămînă niciodată

singur. Neavînd musafiri în seara aceea, se hotărî să treacă pe la Şelihov.

— În sfîrşit, am găsit un ceas liber, ca să stăm şi noi de vorbă despre treburile tale, Grigori Ivanîci. Am auzit că te-ai înţeles cu Platon Alexandrovici. Ţi-a fost de folos îndrumarea pe care ţi-am dat-o, — spuse Gavrila Romanovici, subliniind vădit serviciul adus. — Vei pleca acum la Irkutsk cu izbînda în buzunar... Îţi aduci aminte, Grigori, ţi-am făgăduit că vei dobîndi tot ceea ce-ţi va cere sufletul? Iată că a ieşit aşa cum ţi-am spus... Ei, hai, povesteşte-mi, povesteşte, ce-ai smuls de la tînărul acela zgîrcit... Of, greu e cu Platon Alexandrovici, mai greu decît cu un tîrgoveţ din piaţă. Răposatul Grigori Alexandrovici Potemkin, principele de Taurida, era o adevărată cascadă[1]) de dărnicii faţă de ăsta...

— N-am izbutit nimic, Gavrila Romanovici... Iată! Te rog citeşte, — şi Şelihov scoase din buzunarul jachetei agăţată pe un fotoliu, caietul cu lista despre organizarea Americii, avînd pe copertă rezoluţia lui Zubov, şi i-l dădu lui Gavrila Romanovici.

— „Din în... înaltă poruncă... cer... să se ap...aprobe", — citi Derjavin, descifrînd cu greu scrisul, fără ochelari. — Vezi, ţîncul cîte îşi ia asupra sa, îşi simte, se vede, puterea... Cît de încrezut e, mă rog, — murmură Derjavin, dînd din cap. Dar rămînînd credincios principiului său esenţial, de viaţă, spuse surîzînd: — Să nu judecăm pronia cerească, Grigori Ivanovici, nu ne priveşte... Nu mă bag, nu mă amestec... Poate că îţi mai aminteşti de poezia mea, „Curteanul", dacă ai citit-o:

O, tu, nou Sardanapal,[2])
Cu regească lăcomie
Legeni singuru-ţi ideal:
Ca-n palate să învie

[1]) Aluzie la poezia alegorică a lui Derjavin — „Cascada". (N. trad.)
[2]) *Sardanapal* — personaj legendar (după unii autori ultimul dintre regii asirieni), care întruchipează tipul domnitorului desfrînat, laş şi lacom. (N. red. rom.)

Marmori albe şi tablouri,
Policandre-n feţe-feţe,
Aurite bibelouri,
Luminate la ospeţe.

Işi recită poezia, aproape cîntînd-o, după obiceiul vremii.

— Lui Platon Alexandrovici nu-i plac versurile mele. Nu-mi poate ierta nici pînă astăzi poezia „Cascada". E tare gelos pe Potemkin! — şi cu emoţie în glas, Gavrila Romanovici declamă o strofă pompoasă, unde se vorbea de Tirs. In acest Tirs, adică Thersit, eroul laş şi mincinos din „Iliada", Zubov, care pusese mîna pe puterea lui Potemkin, se recunoaşte parcă pe sine:

In ţeasta lui Alcibiade[1])
Se plimbă viermele hulpav,
Iar Tirs, după ce Achil[2]) cade,
Ridică coiful celui brav.

— Aşa şi este, Gavrila Romanovici! — îi răspunse voios corăbierul, arătînd pe neaşteptate o deosebită înţelegere pentru atacurile literare ale lui Derjavin împotriva răului, care se infiltra prin toţi porii în viaţa poporului. — La noi totul e în mîinile Tirsilor... e mai bine să te ţii departe de ei, şi să nu le cauţi bunăvoinţa, că de nu — o să pună mîna şi pe descoperirile mele, că au nişte mîini tare lacome...

Derjavin îl privea uimit, cu gura căscată, pe Şelihov.

— Ehei, Grigori Ivanovici, iar aiurezi... Dacă te-ar auzi un străin, nu te-ar lăuda pentru asemenea cuvinte... Dar te-ai gîndit tu la patria ta, la maica Rusia, la statul rus? O să descălecaţi voi pe coastă două sute, cinci sute, hai să zicem o mie de viteji. Cine sînteţi, ai cui sînteţi, ce steag veţi ridica peste casele voastre? Ţara fără Nume, Voevodatul Gînda-

---

[1]) *Alcibiade* (cca. 451—404 înaintea erei noastre) — general atenian destoinic, dar vanitos şi lipsit de scrupule. (N. red. rom.)

[2]) *Achile* — eroul poemului antic grec „Iliada". (N. red. rom.)

cilor, stema țării — opincă cu buzdugan... Măi, măi flecarule! — surîse cu dispreț Derjavin, ca un dregător care dă îndrumări unui sălbatic. — Oare cetățenia rusească v-a stingherit cumva pe tine și pe nebunii tăi? Nu, Grigori, în veacul nostru nu poți făuri un stat nou cu o ceată de vînători zurlii și de robi fugari... Dacă n-o să vă crape capul vreo căpetenie de piei roșii din vecinătate, atunci o să fiți cotropiți de englezi, spanioli, olandezi sau de cei de altă nație care navighează pe acolo și primesc ajutoare din patria lor. Nu cred că o să vă facă pe toți guvernatori și negustători, și chiar dacă v-ar făgădui-o, n-ar fi decît o amăgire. Și așa, deîndată ce va trece nevoia, vă vor sili pe voi, niște oameni fără neam și fără patrie, să intrați în slujba lor ca marinari, ca soldați, ca robi! Zău, tot ce-ți spun e adevărul curat!

Gavrila Romanovici citea pe fața posomorîtă a lui Șelihov că vorbele sale îl trezeau parcă și de aceea încercă să lupte mai departe împotriva rătăcirii aceluia, cu care, după părerea sa, Rusia se putea mîndri.

— America e împărțită... O stăpînesc englezii, Grigori, și republica statelor americane de curînd înființată... chiar și noi am recunoscut-o! Da, pe ici-colo se mai țin încă spaniolii, dar pe aceștia să nu-i mai trecem la socoteală. Englezii însă sau bostonienii vă vor înghiți fără nici o îndoială, iar Rusia, patria ta, va zice: „Așa li se cuvine celor care au trădat interesele patriei!“ Oare astfel de amintire cauți să lași tu, Columbul rus, generațiilor viitoare? — strigă patetic Derjavin, prins de propria sa elocință. — Ai uitat că și pentru apărarea statului tău Aleaksa, e nevoie de tunuri, de soldați, de puști, echipament, muniții, praf de pușcă și gloanțe?... Oare cine ți le va da? Englezii, bostonienii, pentru care și acum nu ești decît un spin în ochi? Sau Rusia, patria de care te-ai lepădat? În spatele englezilor stă regele și Anglia, în spatele bostonienilor — Statele Americane și președintele lor... îl cheamă George Washington, ai auzit de el?

— Am auzit, — răspunse moale corăbierul.

Fără a-şi da seama, Gavrila Romanovici dezvălui gîndurile tainice ale lui Şelihov, pe care acesta nici nu le gîndise pînă la capăt, şi le combătu unul după altul, le destrămă pînă în miezul lor, care se dovedi a fi deşert. Ca omul care se îneacă şi se agaţă şi de un fir de pai, corăbierul se agăţă de numele lui George Washington, rostit de Gavrila Romanovici. Washington era conducătorul glorios al războiului dus de americanii din Boston pentru independenţa pămîntului muncit de ei, război care se încheiase de curînd printr-o victorie. Fuseseră aşadar în stare să distrugă tirania lorzilor englezi stăpînitori...

— Dar lămureşte-mă şi pe mine, Gavrila Romanovici, cum de au izbutit plugarii, meseriaşii şi neguţătorii din partea de răsărit a Americii să învingă armatele şi generalii coroanei engleze, cucerind pentru ei şi pentru urmaşii lor o libertate deplină şi drepturile omului ?... N-aveau pe nimeni în spate, iar patria lor, Anglia, s-a arătat ca o mamă vitregă pentru ei...

— Iată cu cine vrei să te asemuieşti, Grigori ! Timp de două sute de ani cei din Boston au răbdat, şi-au adunat puteri... Cînd s-au răsculat, erau un popor de cinci milioane de oameni şi au închegat o armată de un milion de ostaşi ! — In mintea lui Gavrila Romanovici, Statele Unite ale Americii de Nord, deşi fuseseră recunoscute de guvernul Ecaterinei — în ciuda Angliei — rămîneau totuşi un rezultat dubios al rebeliunii şi al trădării. — Cîte rezerve, — spunea Gavrila Romanovici, — n-a cărat acolo Anglia pentru războiul împotriva francezilor, cîte arsenale şi cîte cetăţi n-a ridicat, cîte tunuri, muniţii, praf de puşcă ! Şi prin trădare, bostonienii au pus mîna pe atîtea bunuri, prinzînd o clipă prielnică. Iată cum au reuşit ! Totuşi nu cred că ei vor trăi mai bine ca noi... Se vor ivi peste puţin timp şi la ei nobili, proprietari de pămînt, zarafi, neguţători, şi aceştia vor fi mai răi cînd se vor vedea ajunşi... Să-ţi aduci aminte de vorbele mele, vom trăi şi vom vedea !...

Faţa lui Şelihov se lumină deodată ; din ochi îi dispăru încordarea şi îndîrjirea. «L-am doborît pe

„uşkuinikul“ acesta», se gîndi mulţumit Derjavin. Iar „uşkuinikul“ chibzuind asupra celor spuse de Derjavin, trase pentru sine o concluzie neaşteptată: „Trebuie să am răbdare, să-mi adun cît mai multe puteri şi apoi vom vedea“. Şi se bucură de acest gînd, ca şi cum ar fi găsit o comoară preţioasă.

— Adevărat, — spuse el, — bine ai mai vorbit, Gavrila Romanovici!... Cît voi trăi, mă voi lăsa îndrumat în toate treburile de poveţele dumitale. Şi eu gîndeam la fel dar nu ajunsesem încă să văd lucrurile atît de limpede. Cît voi trăi, nu voi uita ce mi-ai spus!

— Nicăieri, Grigori, nu-ţi vei găsi rostul în afară de patrie!... Ştii că nu pot să sufăr minciuna şi de aceea vrăjmaşii mei, oricît m-ar săpa, nu sînt în stare să mă distrugă. Impărăteasa ştie că Gavrila Derjavin nu spune minciuni şi mă preţuieşte pentru că — precum zicea chiar ea — „sînt inimos şi pentru adevăr mă iau la trîntă şi cu dracul“. De aceea îi plac versurile mele, şi mă ia întotdeauna sub apărarea maiestăţii sale. — Şi cu un surîs ştrengăresc scandă, ridicîndu-şi cu un gest teatral mîna plină de inele:

Eşti însetat de poezie
Ca de o boare care trece,
Aşa cum, vara, te îmbie
O limonadă-n cupă, rece.

— Vezi, ia aminte, Grigori Ivanovici, — îi spuse Derjavin cu o seriozitate neaşteptată, — vitejiile, isprăvile cu adevărat eroice trebuie şi ele înfăţişate, în epoca noastră, ca o limonadă gustoasă... Păcat că n-ai auzit cum îşi dădea raportul despre victoriile sale Alexandr Vasilievici Suvorov — cu-cu-ri-gu!

— Dar faţă de cine era nevoit Suvorov să strige cucurigu pentru a-şi vesti vitejiile? — întrebă naiv corăbierul, care nu cunoştea subtilităţile vieţii din înalta societate.

— Faţă de ea... faţă de maica împărăteasă! — îi răspunse repede Gavrila Romanovici, dar se opri şi adăugă pentru a-l lămuri: — Cum Alexandr Vasilievici e un original şi un om spontan, trînteşte întot-

deauna cîte ceva... N-ai încotro, frăţioare, în lipsă de limonadă, dă-le cvas!

Gavrila Romanovici tăcu, gîndindu-se dacă n-ar fi timpul să se ducă la culcare. Tăcu şi corăbierul, însuşindu-şi cu sîrg înţelepciunea celor din capitală, aşa cum i-o înfăţişase prietenul său, înaltul om de stat.

— Mîine începi să alergi pentru treburile tale, Grigori Ivanovici? — îl întrebă Derjavin, ridicîndu-se din jilţ. — Desigur, în primul rînd vei căuta să ajungi la contele Alexandr Romanovici, preşedintele Colegiului de comerţ. Fără bunăvoinţa lui, nu vei izbuti nimic, deşi Zubov ţi-a semnat jalba. Te vor purta cu vorba şi te vor necăji tot felul de conţopişti... Numai Jerebţov cîte parale face... Dacă vrea, poate să înece orice chestiune în cerneală. Te va ierta poate drept recunoştinţă că ai fugit de Olga Alexandrovna, soaţa lui, aşa cum a făcut Iosif cu nevasta lui Putifar[1]... Da, ştii cine a plătit pentru că ai înfruntat-o? Stenka, Stepan, sluga, vlăjganul acela care oprea trăsura ţinînd-o de roata din spate, şi o biată fetişcană, slujnica Olgăi Alexandrovna...

Şi Gavrila Romanovici îi povesti cum s-au sfîrşit furiile „maimuţii turbate", surioara strălucitului favorit Zubov.

— I-au tăiat fetei cozile şi au măritat-o la ţară cu un neghiob cocoşat... Numai dumnezeu ştie de ce maimuţa asta turbată şi-a bătut joc de biata fată! În felul acesta, moşierii nebuni ridică poporul împotriva noastră! — exclamă Derjavin cu o indignare plină de dezgust. — Iar Stenka, atunci cînd boieroaica a poruncit să fie trimis la oaste, după ce fusese bătut cu nuielile pînă la sînge, a fugit de la curtea Jerebţovei, dar asta nu-i nimic, — Derjavin rîse cu răutate, — a izbutit să prindă cu cuţitul o hîrtiuţă la uşa iatacului cucoanei, noroc că era încuiată! Iar pe hîrtiuţă era scris: „Mulţumeşte cheii,

---

[1]) *Putifar* — personaj biblic care, conform legendei, a trăit la curtea faraonului egiptean. Soţia sa a încercat să-l seducă pe Iosif; acesta s-a împotrivit şi a fugit lăsîndu-şi haina în mîinile femeii, care i-a atribuit lui intenţia de a o seduce. Putifar l-a zvîrlit pe Iosif în temniţă. (N. red. rom.)

tîrfă nesățioasă, n-o să-ți iert toată viața soarta pe care i-ai hărăzit-o Nataliei". Tot Petersburgul a aflat de ocara pe care surioara lui Platon Alexandrovici a înghițit-o de la un rob, iar ea, speriată de moarte, timp de două săptămîni n-a mai ieșit din odaie. I se năzare că-l vede mereu pe Stenka. Noaptea și-a pus strajă la ușa iatacului și a binevoit să-l recheme pe soțul ei, Ivan Akimovici Jerebțov, să doarmă — pfui! — iar cu ea în pat. Platon Alexandrovici, înfuriat de pățania surioarei sale, a scris chiar el, cu mîna lui, tuturor guvernatorilor o dispoziție, poruncindu-le să-l prindă pe Stenka, dar ia-l de unde nu-i...

— Pe un flăcău ca ăsta l-aș fi luat cu mine în Aleutine și i-aș fi dat un loc de frunte și o parte întreagă de companion, — spuse Grigori Ivanovici cu obișnuita-i lipsă de stăpînire, amintindu-și ochii triști și aerul năucit al chipeșului flăcău care-l dusese aproape pe brațe pînă la sanie.

— Eu însă... l-aș fi trimis la oaste fără nici un tărăboi, — îi răspunse impunător Gavrila Romanovici, domolindu-l pe corăbier. — Să nu-i încurajezi pe cei care urmează drumul lui Pugaciov, Grigori! Ei, să mergem la culcare... Luminează-mi calea, Mișka!

Inchizîndu-și halatul, Derjavin se duse să se odihnească.

Privind ușa ce se închise după el, Grigori Ivanovici se scărpină îngîndurat la ceafă și se apropie de fereastră... „Of, de-aș scăpa mai repede de-aici, să pot răsufla în voie, că-i tare greu prin meleagurile astea", se gîndi corăbierul, privind curtea mare, plină de zăpadă, scăldată în lumina străvezie a lunii. Cu totul altfel erau nesfîrșitele întinderi ale oceanului care vuia la țărmurile Lumii Noi. Munții roșii brăzdați de dungile negre ale văgăunelor și ale defileurilor, sub căciuli albe de zăpadă, se îngrămădesc pe țărmuri ca niște aprigi ostași ai acelui pămînt. Stau, fumegînd amenințător din vulcani, acoperiți pînă aproape de vîrfurile pleșuve cu mohorîte păduri

seculare, străjuind trecerea spre pămîntul rîvnit de atîția... Pe deasupra lor se aprind, ca în basme, zorile americane... libertate, pămînt... Eh!

Dînd din mînă, Șelihov plecă de la fereastră și se trînti pe pat.

2

Palatul somptuos al președintelui Colegiului de comerț, contele Alexandr Romanovici Voronțov se afla pe malul drept al Nevei pe insula Berezovîi, astăzi Petrogradskaia Storona. De dimineață, Grigori Ivanovici începuse să se pregătească pentru a se duce la acest palat, la contele Voronțov.

După ce își bău cafeaua de dimineață, care se servea în casa lui Gavrila Romanovici după noile obiceiuri de la curte, împreună cu mai multe feluri de mîncare de carne și pește gătite ca de obicei în bucătăria boierească, se ridică de la masă și îl zări, pe neașteptate, pe Altesti, intrînd în odaie.

— Mi se cuvine o misitie! Și o să mi-o dai negreșit, Cresusule american! — flecări iute grecul, fără a lua în seamă mirarea lui Șelihov. — Mi-a zis Gavrila Romanovici că vrei să cumperi o casă și m-a însărcinat să ți-o caut... Gata! Sînt ca Figaro, eroul vestitului scriitor francez Beaumarchais: „Figaro ici, Figaro colea" — Altesti colea, Altesti ici... Ca și el, voi repeta neobosit: „Aurul, dumnezeul meu, aurul — iată temeiul oricărei afaceri". Dumneata, domnule Șelihov, ai aur și Altesti îți stă la dispoziție, iar prin Altesti vei putea cumpăra orice casă din Palmira Nordului. Ți-am găsit o casă pe Vasilievski Ostrov, pe locul cel mai potrivit — în spatele clădirii celor douăsprezece colegii ale lui Petru I, blagoslovită fie-i amintirea... Proprietăreasa, văduva maiorului secund Glebov, s-a gîndit după moartea soțului ei să se mute la moșie, ca să trăiască liniștită... Iar prețul casei, cu tot ce are înăuntru — văsărie, mobilă, covoare, tablouri — e o nimica toată... — Altesti se opri o clipă, pentru a vedea ce impresie făcuseră vorbele sale asupra bogătașului siberian și

folosind, pentru a fi sigur că-l va convinge, terminologia colonială europeană, încheie pompos : — Pentru vice-regele posesiunilor ruseşti din America e un preţ de nimic. O sută mii de ruble, plus o misitie de cinci mii pentru mine...

— Nu-i ce-mi trebuie, Simon...

— Atanasovici ! — preciză impunător Altesti.

— Nu-i de punga mea, Simon Atanasovici ! — spuse Şelihov hotărît. — Vreau să cumpăr o casă în capitală pentru Anna Grigorievna şi pentru ginerele meu, domnul Rezanov, şi m-am hotărît să dau douăzeci... hai să zicem treizeci de mii de ruble, cu totul...

— Dacă misitia mea de cinci mii rămîne întreagă, — răspunse Altesti, fără a se sfii, — casa lui Glebov e a dumitale, domnule Şelihov, pentru treizeci de mii, cu tot ce se află înăuntru... Casa poate fi văzută chiar acum...

— Batem palma, Simon Atanasovici, — se învoi Grigori Ivanovici. — O s-o vedem mîine. Acum mă pregătesc să mă duc la contele Alexandr Romanovici Voronţov acasă. Nu vreau să amîn. Intîi se cuvine să-mi văd de treburile companiei şi după aceea va veni rîndul şi pentru nevoile mele.

— Prea bine, — dădu înţelegător din cap Altesti, — eu, ca Figaro cel pomenit adineauri, sînt întotdeauna prezent la momentul potrivit. Poftim, binevoiţi să luaţi asta ! — adăugă el făcînd o plecăciune teatrală, deşi îl împiedica burta, crescută zdravăn din pîine rusească. Altesti îi înmînă corăbierului un sul cu dispoziţia lui Zubov prin care se acorda lui Alexandr Andreevici Baranov, administrator al coloniilor ruse din America şi neguţător de starea a treia la Iakutsk, născut la Kargopol din ţărani iobagi ai ocîrmuirii, medalia de aur cu panglica Vladimirskaia.

— Nu ţi-am uitat cererea, domnule Şelihov, şi deşi acest Baranov ocupă locul prietenului meu Evstrati Delarov, totuşi i-am amintit în fiecare zi lui Platon Alexandrovici şi l-am pisat atîta încît... Iată cum se poartă Figaro-Altesti !

Socotind în minte la cît trebuia să preţuiască surîsul

de mulţumire ivit pe faţa corăbierului, Altesti adăugă cu tîlc :

— Cred că n-o să greşesc, Grigori Ivanovici, supunînd părerii dumitale preţul acestei hîrtiuţe care se ridică la şase blăni de biber pentru mine iar pentru soţia mea la douăzeci de vulpi roşii...

— Bine ! Pentru asta n-o să ne tocmim, Simon Atanasovici, o să te mulţumesc cu blănuri regeşti, — se învoi mărinimos Şelihov, încîntat de iscusinţa şi de îndrăzneala neruşinată a samsarului din Istambul. — Iată, alegeţi-le singur, după plac şi pricepere, arătă corăbierul către sacii de piele cu blănuri din colţul odăii.

Neaşteptîndu-se la o asemenea dărnicie, Altesti se hotărî să folosească pînă la capăt acest prilej.

— Bravo, bravissimo, binefăcătorul meu american. Îngăduie-i lui Simon Altesti să se arate necinstit pînă la capăt... Domnul Beaumarchais m-a vizat de-a dreptul, spunînd : „De cauţi cinste la slugi, se vor găsi oare mulţi demnitari care ar merita să fie valeţi ?!" La temelia statului rusesc se află nobilii... oare se poate pierde acest soi preţios de oameni, crescînd slugi cinstite ? Ferească dumnezeu ! De aceea, îngăduie-mi, te rog, să-ţi mai cer douăzeci de vulpi argintii pentru un halat de iarnă... După Istambulul însorit nu mă pot deprinde deloc cu gerurile de aici... Şi să nu crezi că le cer pe degeaba, fără a-ţi servi interesele... Iată !

Altesti îi întinse lui Şelihov, cu un gest de adevărat vrăjitor, a doua dispoziţie, de data aceasta pe numele preşedintelui Colegiului marinei, un scoţian aspru, amiralul Samoil Greig. Prin această dispoziţie se dădea companiei americane a lui Şelihov dreptul de a lua în serviciul său, ca voluntar, ofiţeri din flota militară rusă, cu păstrarea uniformei, a termenului de serviciu şi a drepturilor la pensie.

— Eşti mulţumit ?

— Ia vulpile, Simon Atanasovici, ia ce-ţi trebuie ! — răspunsese scurt Şelihov, înţelegînd ce baze solide căpăta astfel problema noilor colonii. În flota militară se aflau mulţi comandanţi îndrăzneţi, pricepuţi în meseria lor, căliţi în necontenitele războaie cu Turcia, Suedia, Prusia. — Ai multe legături, Simon Atanaso-

vici, îi cunoşti pe toţi în capitală şi toţi te cunosc. Ia spune-mi unde pot găsi constructorii de corăbii şi timonierii de care am nevoie pentru marea Ohotsk şi pentru America... O să ştiu să te răsplătesc...

Nespus de mulţumit de dărnicia rusească sporită de cea siberiană a corăbierului, Altesti răspunse foarte îndatoritor, alegîndu-şi vulpile cele mai bune pentru halat:

— Ce nu fac eu pentru un om bun! Dai cîte zece cervoneţi [1]) de cap de om şi pînă în trei zile îţi aduc zece vînători pentru America... E bine?

— Aş da zece cervoneţi pentru fiecare om pe care l-aş vedea ajuns pe coastele Americii, Simon Atanasovici... La Petersburg se vor găsi nenumăraţi oameni care să semneze contractele şi să ia banii de cheltuială şi de drum, dar pînă la marea Ohotsk nu vor ajunge decît vreo cinci şi în America nu ştiu dacă voi vedea vreunul... Cu matrozii, vînătorii, meseriaşii şi plugarii am mai avut de-a face şi ştiu cum să-i ţin, dar cu domnii ofiţeri, mai ales dacă-s de neam boieresc...

— Pe cît se pare, domnule Columbus, America nu-i chiar atît de dulce, — rîse Altesti. — Dar vom şti noi cum să stîrpim dezertarea. Îmi vei da la Petersburg cîte zece cervoneţi pentru fiecare voluntar, predat companiei cu înaltă dispoziţie din partea amiralităţii... „Prin aceasta poruncim în interesul patriei să fie trimis cu păstrarea..." Cu un asemenea ordin, domnii voluntari — care desigur vor primi de la dumneata solda dublă, după grad şi parte la cîştig — cu un asemenea ordin nu vor avea încotro să se îndrepte, decît cu riscul de a fi degradaţi şi trimişi ca ostaşi de rînd în regimentele siberiene... Nu sînt demnitar ca să vînd făgăduieli... Cuvîntul lui Altesti este un cuvînt de onoare! — spuse grecul îngîmfat.

— Fie cum vrei dumneata, Simon Atanasovici. Plătesc pentru dispoziţie! — se învoi Şelihov, prinzînd

[1]) *Cervoneţ* — monedă de aur în valoare de 5 sau 10 ruble, folosită în Rusia ţaristă. (N. red. rom.)

încredere în isteţimea şi puterea şiretului grec, pe care Zubov îl privea cu atîta nepăsare.

Acest tîrg pentru cumpărarea oamenilor i se părea corăbierului o treabă negustorească obişnuită. Chezăşia prevăzută din partea ocîrmuirii o întărea şi îi dădea cuvenita seriozitate. Recrutare, ştia el ce înseamnă recrutare! Vînătorii recrutaţi la Ohotsk îşi beau prin crîşme banii primiţi înainte, iar apoi refuzau să se îmbarce, fugind goi pe ger, făcînd tărăboi. De cîte ori nu se văzuse nevoit să ceară ajutorul comandantului din Ohotsk, Gottlieb Koch, pentru a-i sili să-şi respecte semnăturile! Beţivanul era îmbrăcat în uniforma companiei, legat într-un sac sau pus în fiare şi dus pe corabie. Ai luat banii, trebuie să mergi! Şi apoi nici comandantul nu se ostenea degeaba, tot trebuia să-i dai şi lui ceva.

— Am şi numărat patruzeci de cervoneţi! — spuse sigur de el Altesti, care nu socotea că ar fi de osîndit tîrgul încheiat. Locotenentul Bîkadorov şi sublocotenentul Dubeaga, doi ofiţeri, prieteni nedespărţiţi, din flota baltică, tineri curajoşi şi mari cheflii. La cîte galere suedeze n-au dat ei foc cu branderele lor prin fiorduri! Pentru plecarea acestor oameni în America n-ar fi păcat să dea şi suedezii ceva! Sînt înglodaţi în datorii pînă peste cap. Chiar mîine ar fi gata să înainteze rapoartele de plecare în America. — Altesti îndoi două degete. — Apoi e sublocotenentul Talin — trei! Naplavkov, şef de aprovizionare, are un pumn greu, cu o lovitură poate ucide un om, pleacă sigur că e pus sub anchetă, are neplăceri politice cu domnul Şeşkovski. Pînă acum avem patru! Ar mai fi un vice-amiral — Nikolai Semenovici Mordvinov, constructor de corăbii [1]... Acesta face cît cinci pentru întreprinderea dumitale. E punctual ca un englez, a şi învăţat dealtfel în Anglia! L-au concediat pentru că a arătat prea multă îngăduinţă matrozilor şi meseriaşilor. Vrea să construiască corăbii după propriile sale proiecte — corăbii rapide, cu mai multe

---

[1]) *Nikolai Semenovici Mordvinov* — cunoscut mai tîrziu, pe vremea ţarului Alexandru I, ca om de stat, cu renume de liberal şi duşman al iobăgiei. (N. red. ruse.)

tunuri, dar la Amiralitate i se pun bețe în roate. In afară de Greig, toți amiralii au devenit antreprenori, de aceea și flota noastră nu-i bună decît pentru pescuirea scrumbiilor, după cum a binevoit să spună chiar împărăteasa, în timpul inspecției făcută la Kronstadt. Mordvinov este o comoară de om și ca să ți-l aduc, Grigori Ivanovici — făgăduiala dată e datorie curată — trebuie să-mi dai cincizeci de cervoneți, nici un ban mai puțin...

— Bine, bine, domnule Altesti, nu stau să mă tocmesc pentru oamenii care-mi pot fi de folos. Trebuie neapărat să-l convingi pe Mordvinov să-și ceară plecarea în America, poți să-l încînți cu făgăduiala că acolo se va îmbogăți în scurt timp... Pentru fiecare corabie lansată va primi și un premiu de două mii, i-o trecem și în contract, poți să i-o spui! Te rog să mă ierți, Simon Atanasovici... sînt grăbit, mai am anumite treburi pînă diseară...

Șelihov nu-și ascundea graba, căci voia să-l prindă acasă pe președintele Colegiului de comerț. Dar Altesti încă nu sfîrșise cu înșirarea tuturor soiurilor de servicii și mărfuri de care dispunea. După părerea lui Altesti, dacă te pricepi cum să-l iei, un om poate fi cea mai bună marfă, cea mai ieftină sau cea mai scumpă, după felul cum știi s-o folosești. Indeletnicirile sale din Istambul și cele învățate la Petersburg în casa ocrotitorului său Zubov, îl făcuseră pe Altesti să ajungă la această concluzie. Turcii bogați, negustorii levantini și francezi, lorzii englezi și boierii ruși — toți sînt croiți după același calapod și se arată la fel de dornici de fete frumoase; cu siguranță că și acest negustor siberian, ajuns stăpîn de averi, tînjește după cea mai dulce dintre plăceri.

— Siberia... Siberia... — spuse încurcat Altesti, apropiindu-se de corăbier, fără a-l lăsa din ochi, — Siberia e săracă în plăcerile vieții, Grigori Ivanîci. pe acolo nu prea aveți flori dintre acelea care te fac să amețești și care-ți moaie sufletul de mirezmele nevinovăției, de strălucirea petalelor albe, de voluptate. În loc de trandafiri și violete, n-aveți decît femei ostiace, buriate, aleutine. Pentru ce-i dat omului să

trăiască, dacă nu pentru a preţui frumuseţea şi dragostea? Greu trebuie s-o mai duceţi prin sălbăticia aceea siberiană. De aceea vreau să-ţi ofer o guvernantă...

— O gubernantă? Şi aşa avem destui şefi, de ce mai e nevoie şi de aşa ceva în treburile noastre negustoreşti? — se minună Şelihov, urmărind îngrijorat vorbele ocolite ale lui Altesti.

— Adică, ce fel de şefie? — se miră Altesti la rîndul său. — Nu-i vorba de un şef, ci de o fată gingaşă, mlădioasă, nevoită să-şi caute un stăpîn şi un ocrotitor... Poţi s-o iei în casă. După proiectul întocmit de Ivan Ivanovici Beţki, împărăteasa a înfiinţat o „Societate pentru educarea fetelor nobile'" — vor să crească un nou soi de femei care să cînte şi la clavir, să ştie să danseze şi dansurile de la curte, să se priceapă să reprezinte în tablouri vii, cu tot farmecul lor ademenitor, zeiţele şi nimfele mitologice. Fetele vorbesc între ele franţuzeşte, iar în ce priveşte restul... cele bogate, din părinţi cu vază, se mărită, iar cele sărace şi orfane, destinate să înveţe copiii şi să îmblînzească unele năravuri părinteşti, îşi caută un loc în casele bune, iar apoi... fiecare face cum îl taie capul! Oamenii suspuşi se interesează adeseori în mod deosebit de unele orfane şi le pot răsplăti cu ocrotirea şi bunăvoinţa lor... Ai văzut în biroul lui Platon Alexandrovici portretul fetelor Cioglokova şi Şepeleva? Sînt foarte drăguţe! Poţi să-ţi alegi pe oricare dintre ele, restul mă priveşte... Mă înţelegi?

— De înţeles, am înţeles totul, domnule Altesti! — spuse Şelihov. — Eu nu-s bun pentru aşa ceva... şi nici pe soţia mea, Natalia Alexeevna, nu vreau s-o jignesc. Mi-am măritat o fată, aştept nepoţi şi a doua e fată de măritat, iar fiul meu... fiului meu nu-i voi îngădui să se căsătorească cu o fecioară mitologică. Marfa asta nu merge la noi! Adio, Simon Atanasovici.

Nu voia să se certe cu primejdiosul şi destrăbălatul coţcar, dar ar fi renunţat mai degrabă la bunăvoinţa şi la ocrotirea oricui, decît să lase să i se strecoare în casă şi în familie molima din capitală.

Luîndu-şi rămas bun, Altesti îşi aminti:

— Da! Mai vreau să-ţi mai dau un sfat, domnule corăbier: isprăveşte-ţi treburile şi pleacă mai repede acasă. Olga Alexandrovna — să nu te foloseşti de această mărturisire — e tare supărată pe dumneata. Pleacă mai repede... Ii strecoară în fiecare zi lui Platon Alexandrovici fel de fel de bîrfeli împotriva dumitale şi îl aţîţă şi pe soţul ei, Ivan Akimovici...

Neizbutind să găsească un rost „guvernantelor" lui Zubov, Altesti se hotărî să cîştige bunăvoinţa stăpînului său atotputernic, prin alte uneltiri. Deprins demult să-i ghicească dorinţele şi gîndurile tainice, isteţul grec îşi dăduse seama că şederea corăbierului în capitală îl nelinişte pe Zubov şi ghicise şi pricina acestei tulburări. Zubov cunoştea curiozitatea nesăţioasă a împărătesei, căreia nici vîrsta nu-i pusese capăt, şi de aceea se temea ca într-o bună zi să nu-i spună cu un aer binevoitor şi matern:

— De ce oare, *mon petit poucet*[1], n-ai vrut să mi-l arăţi pînă acum pe ursul acela american, despre care, după cum aud de pretutindeni, se vorbeşte atît de mult în toată capitala? N-ai de gînd să mi-l aduci aici pe omul care a binemeritat atîta de la patrie?

Iar ursul — Zubov îşi dădea seama de acest lucru — plăcea femeilor şi era bun de gură. Şi dacă împărăteasa va vedea că seamănă cu Alioşka-bătăuşul (Zubov îi dispreţuia, dar se şi temea de toţi Orlovii, mai ales de Alexei, şi de fratele său Grigori, care în tinereţe fuseseră atît de apropiaţi de Ecaterina şi de tronul ei) — atunci se va sfîrşi cu fericirea lui ameţitoare, cu gloria îmbătătoare, cu onorurile şi ploaia de aur!

Zubov îşi apăra cu înverşunare numai aceste binefaceri ale vieţii — nici nu-i trecea prin minte să fie gelos pe înalta sa ocrotitoare ca femeie. Puternicul zilei era gata la orice, numai să-l vadă cît mai repede plecat pe Şelihov.

— Pleacă mai repede, Grigori Ivanovici, ochii care nu se văd se uită, — urmă Altesti. — Olga Alexandrovna poate să îngroape şi America în furia ei!

[1] Prichindelul meu (în limba franceză). (N. trad.)

Pleacă, dacă nu vrei să ţi se întîmple ceva rău, iar eu voi lua asupră-mi toate sarcinile pe care mi le vei încredinţa. Mă mîngîi cu gîndul că în ceea ce priveşte răsplata nu mă vei nemulţumi, căci nu eşti dumneata omul acela !

Corăbierul rămase pe gînduri. Intr-adevăr, Olga Alexandrovna şi mai ales atotputernicul ei frate, dacă o va sprijini, ar fi în stare să-i închidă pentru totdeauna drumul spre America. Cu o singură mişcare de deget, ar putea să-i nimicească munca unei vieţi întregi, să-i distrugă buna-stare dobîndită cu sforţări supraomeneşti şi să şteargă orice amintire despre isprăvile lui.

— Mulţumesc de sfat, Simon Atanasovici ! — spuse simplu Şelihov, fără a pricepe cauzele bunăvoinţei lui Altesti. — Imi dau seama că am zăbovit prea mult în capitală. E timpul să plec. Buna vestire nu-i departe, apoi paştele ; după săptămîna mare, în Siberia se pornesc rîurile, iar primăvara şi vara nu există drumuri la noi... E timpul, of, e timpul ! Mi-e şi dor de casă şi mă tem să nu rămîn pentru totdeauna printre străini, — spuse naiv corăbierul, arătîndu-şi pentru întîia oară gîndul morţii ce i se furişase în suflet şi care mai înainte, nu-i trecuse niciodată prin cap.

Grigori Ivanovici trase de sub pernă o traistă mărişoară de piele şi scoase din ea un săculeţ, cumpănindu-i în mînă greutatea.

— Ia-o, Simon Atanasovici, este nisip... de aur curat. Face vreo cincizeci de cervoneţi, asta-i pentru sfatul pe care mi l-ai dat la timp.

Ochii lui Altesti se aprinseră cînd luă punguliţa cu aur. Aruncîndu-şi pe spinare legătura cu blănuri alese, strînsă cu un curmei de tei, se retrase cu spatele spre uşă, bolborosind cuvinte de recunoştinţă, temîndu-se ca în ultima clipă gazda să nu-i ghicească vicleşugul şi să-i ia înapoi răsplata atît de bogată pe care n-o merita.

Aristarh intră şi se retrase fîstîcit în faţa momîiei de blănuri care se mişca spre el. Zărind, însă, pe sub pielicele faţa măslinie a lui Altesti, dădu din cap în semn de mustrare.

— Multe curţi creştineşti o să mai cumpere turcul ăsta nebotezat! — bombăni cu năduf bătrînul majordom. Se încăpăţîna să-l socotească turc pe Altesti şi nu voia să creadă că ar fi un pravoslavnic grec. — Trăsura aşteaptă la scară, Grigori Ivanovici!

3

Deîndată ce grecul plecă, Şelihov îşi băgă în sîn cele două dispoziţii şi se duse la Voronţov, pe Berezovîi Ostrov.

Vartolomei Rastrelli cel tînăr, marele arhitect al barocului rusesc, clădise cu o jumătate de veac înainte palatul Voronţovilor. Neamul slăviţilor prinţi Voronţov a dispărut de pe faţa pămîntului, dar creaţia monumentală a geniului lui Rastrelli a rămas.

Tatăl lui Alexandr Romanovici, contele Roman Ilarionovici Voronţov, fusese poreclit „Roman-buzunar fără fund". Îşi împodobise casa cu un lux ameţitor. Sub scutul marelui cancelar, Mihail Ilarionovici, mezinul său, şi în umbra fiicei sale mai mari, Elizaveta, atotputernica favorită a neghiobului ţar Petru al III-lea din neamul Holstein, „Roman-buzunar fără fund" dobîndise faima de a fi unul dintre cei mai neruşinaţi şi mai hrăpăreţi şperţari din acele vremuri. Săvîrşind fără sfială nelegiuirile cele mai strigătoare la cer, strînsese o avere uriaşă pentru neamul său.

Alexandr Romanovici fusese crescut de unchiul său, cancelarul care n-avea copii şi era căsătorit cu contesa Anna Skavronskaia, vara primară a împărătesei Elizaveta. Anna era nepoata Ecaterinei Skavronskaia, soţia lui Petru I.. La încoronarea Ecaterinei ca împărăteasă, Petru I dăduse un ucaz prin care toţi cei din neamul Skavronski, neam de ţărani, fuseseră înălţaţi la rangul de conte. Alexandr Romanovici era cunoscut printre ai săi pentru profundul dezgust pe care-l arăta faţă de cruzimile revoluţiei franceze, căci îşi apăra drepturile de stăpîn civilizat al unei averi care număra cincizeci de mii de suflete şi trei sute de mii de deseatine de pămînt, cu mai multe uzine şi fabrici

pe ele. Rămăsese însă un mare admirator al iluminiştilor francezi şi al orînduirii politice engleze, ca şi fratele său mai mic, Semion, un diplomat favorizat de soartă, care-şi trăise jumătate din viaţă în Anglia, ca ambasador al Rusiei, fără a se mai înapoia în patrie. Printre numeroşii „vînători de noroc" care se înghesuiau în jurul tronului Alexandr Romanovici se deosebea prin vederile sale largi, prin lipsa sa de slugărnicie, prin independenţa părerilor şi a purtării sale.

Se arătase un adversar neîmpăcat al numeroşilor favoriţi ai maicii împărătese şi mai ales al ultimului dintre ei — Zubov — care dăduse celor doi fraţi Voronţov porecla dispreţuitoare de „anglomani" primită cu bunăvoinţă de împărăteasă. Ocrotindu-l pe Radişcev, un „răzvrătit mai rău decît Pugaciov", Alexandr Romanovici stîrnise vrăjmăşia împărătesei. Ecaterina era încredinţată că Radişcev îşi publicase „Călătoria" după sfatul lui Alexandr Romanovici. Aflase şi de corespondenţa dintre surghiunit şi preşedintele Colegiului de comerţ. Ecaterina mai ştia că Voronţov îi trimitea lui Radişcev cărţi şi dădea un sprijin material „răufăcătorului din Ilimsk" şi familiei acestuia.

Şelihov merse pe o alee în semicerc, curăţită de zăpadă, şi ajunse în faţa portalului monumental al palatului Voronţovilor. Privi cu uimire un tufiş acoperit de chiciură, tuns după moda englezească, şi se miră şi mai mult de lipsa nămeţilor — pe drumul spre casa lui Derjavin şi spre palatul Zubovilor — ca şi în faţa multor palate şi case boiereşti din oraş se ridicau, uriaşe, troienele de zăpadă. Il zăpăci apoi deabinelea valetul în frac negru, cu pantaloni de atlas pînă la genunchi, de culoarea ciocolatei, cu ciorapi albi şi pantofi cu catarame de piele, rotofei la faţă, cu nişte favoriţi în chip de cotlete pe obrajii cu barbă rasă. Corăbierul nu mai văzuse niciodată pînă atunci aşa ceva.

— Pe cine să anunţ? — îl întrebă cuviincios, dar fără nici un fel de slugărnicie, valetul în frac negru.

— Şelihov... neguţător de starea întîia, din Irkutsk... cu privire la negoţul din America. Am şi o scrisoare...

— Grigori Ivanovici se opri şi nu rosti numele lui Radişcev, — o scrisoare confidenţială de la o persoană pe care o cunoaşte excelenţa sa...

După ce-i luă cu îndemînare corăbierului blana de urs alb, valetul trase de cîteva ori, fără grabă, capătul de bronz al unui şnur, legat de o sonerie.

— Domnul Şelihov, neguţător de starea întîia, din Irkutsk, cu o scrisoare confidenţială către excelenţa sa! — îi spuse el unui alt valet în frac negru, care se ivi îndată pe palierul de sus al scării. Acesta dispăru, fără a arunca o privire asupra vizitatorului, care aştepta jos.

Poftindu-l parcă să se pregătească pentru o aşteptare mai îndelungată, valetul împinse tăcut, cu o plecăciune, spre Grigori Ivanovici, unul dintre scaunele englezeşti curbate, înşiruite lîngă perete. Dar spre mirarea valetului, aprobarea audienţei veni neobişnuit de repede, din biroul contelui.

— Poftiţi! — rosti geamănul lui de sus şi retrăgîndu-se de la balustrada de marmoră, rămase împietrit lîngă uşa care ducea în încăperile interioare ale palatului.

Păşind înaintea vizitatorului care avea o ţinută impunătoare valetul trecu prin cîteva odăi, care îi plăcură lui Grigori Ivanovici prin stilul lor sobru şi mobila de bună calitate; în cele din urmă se opri în faţa biroului excelenţei sale şi, fără a scoate o vorbă, bătu de două ori în uşă.

— *Come in!*... Intră! — răsună din dosul uşii un glas sec, care nu părea rusesc. Şi abia după ce auzi aceste cuvinte, valetul bine muştruluit deschise uşa şi se dădu la o parte, lăsîndu-l pe corăbier să treacă.

Grigori Ivanovici intră şi se înclină adînc spre fereastra în faţa căreia se aflau două persoane, care stăteau cu spatele la lumină. Un bărbat mai în vîrstă, înalt, uscăţiv şi zvelt, cu ochi cenuşii, reci şi autoritari, făcu un pas înainte, vrînd parcă să-l întîmpine pe corăbier, iar cu o mînă îl opri pe cel cu care stătea de vorbă şi care dădea să plece.

— Cu ce pot fi de folos... neguţătorului de starea întîia Şelihov? — îl întrebă pe corăbier preşedintele

Colegiului de comerț, cu același glas sec ce părea al unui străin care vorbea rusește. — N-ai de ce să te grăbești, Feodor Vasilievici... mai rămîi! Te rog să iei masa cu mine... iar pînă atunci vom avea amîndoi plăcerea de a sta de vorbă cu slăvitul nostru corăbier și negustor... chiar dumneata mi-ai povestit doar atîtea minuni despre aventurile sale și despre *„les droles sorties de notre sapajou"* [1]) la serata Pindarului [2]) patriei noastre Gavrila Romanovici. Oare nu ești curios să stai de-a dreptul de vorbă cu cel care a inspirat sentimente atît de înflăcărate surioarei lui Platon Alexandrovici, sentimente care au avut finalul pe care îl știm? La Petersburg numai de asta se vorbește.

În ofițerul din garda imperială, înalt și rumen, cu mustăți negre și semețe, Șelihov recunoscu pe unul dintre cei care luaseră parte la faimoasa serată a lui Derjavin. Era Feodor Vasilievici Rostopcin, care mai tîrziu, în anul 1812, își va dobîndi o tristă faimă ca guvernator general al Moscovei. Pe vremea aceea nu avea încă titlul de conte și de fapt nu se deosebea prin nimic de oricare dintre „vînătorii de noroc". În ultimii ani, Rostopcin, scrutînd cu multă grijă viitorul, se apropiase de partidul care pe atunci se afla într-o situație destul de grea, partidul țareviciului, Pavel Petrovici. Era un act de curaj, căci țarina mamă nu-și ascundea dușmănia împotriva fiului său, moștenitorul tronului. Vorontovii, care arătau un dispreț aristocratic față de tainele alcovului din palat, se apropiaseră și ei de Pavel Petrovici și de oamenii care așteptau să se ivească un soare nou pe cerul Imperiului Rus. Rostopcin găsise că era mai potrivit ca, de ochii lumii, să meargă pe linia opoziției moderate a partidului Vorontovilor și nu scăpa nici un prilej de a mînji blazonul lui Zubov.

— Nu pot renunța la plăcerea de a lua masa la excelența voastră, — primi cu plăcere Rostopcin, supunîndu-se cerințelor politeței, cu atît mai mult cu cît

---

[1]) Extravaganțele maimuței noastre (în limba franceză). (N. trad.)
[2]) *Pindar* (21—441 î.e.n.) — vestit poet liric grec, din antichitate, autor de ode. (N. red. rom.)

părerile politice ale lui Alexandr Romanovici îl atrăgeau. — Nu vrei să ne povesteşti prietene, ce ai păţit cu Olga Alexandrovna ? La Gavrila Romanovici ai izbutit într-o singură seară să-l faci pe lordul Withworth să-şi piardă rodul unor strădanii de atîţia ani, — îi spuse Rostopcin lui Şelihov cu o bunăvoinţă nepăsătoare, vrînd să facă haz împreună cu distinsul Voronţov de scandaloasa „zuboviadă".

Grigori Ivanovici îşi lepădă sfiiciunea din primele clipe şi dîndu-şi prea bine seama ce soi de pasăre era acest strălucit ofiţer, îngîmfat şi plin de acea trufie de nobil pe care n-o putea suferi, îi răspunse rece şi tăios :

— Nu înţeleg, înălţimea voastră, ce vă interesează... Eu fac negoţ şi întreprind călătorii pe mare şi de aceea între mine şi Olga Alexandrovna n-a putut fi nimic... In odăile de slugi nu zăbovesc, de bîrfeli nu mă ţin...

— Vom vorbi despre asta mai tîrziu, Feodor Vasilievici, mai tîrziu... Cred că domnul Şelihov a venit la mine cu o treabă însemnată ? — spuse împăciuitor şi reţinut Alexandr Romanovici curmînd cearta, ce era gata să izbucnească. Faţa curajoasă şi deschisă a corăbierului şi întreaga-i înfăţişare de viteaz îi plăcură lui Voronţov. Pentr uRostopcin, pe care gurile rele îl porecliseră „omul de casă al Voronţovilor", excelenţa sa nu avea nici stimă, nici simpatie, deşi îl oprea mereu, binevoitor, la masă.

Fără a rosti nici un cuvînt, Grigori Ivanovici îi înmînă preşedintelui Colegiului de comerţ caietul cu darea de seamă asupra nevoilor pămînturilor de curînd descoperite, precum şi ale companiei cale le administra, împreună cu cele două dispoziţii ale lui Zubov primite prin Altesti.

— Asta-i tot ? — întrebă rece Voronţov, citind scrisul lăbărţat al lui Zubov, care poruncea să se acorde companiei lui Şelihov un împrumut de două sute de mii de ruble.

— Tot ! — răspunse Grigori Ivanovici cu inima strînsă, stăpînindu-se. Adăugă apoi cu o sinceritate cuceritoare : — Excelenţă, n-am nici un amestec în această hotărîre — martor mi-e dumnezeu — absolut nici un amestec ! Şi nici nu mă aşteptam la asemenea

deşertăciune... Oare în întreprinderea mea banii înseamnă totul ?... Nu, banii nu-s de ajuns... Eu mă străduiesc să aduc patriei mele, maicii Rusia, pămîntul american, aşa cum Ermak i-a dat Siberia, iar Platon Alexandrovici, fără măcar să mă asculte sau să mă întrebe unde şi cum este acest pămînt, vrea să mă cumpere cu două sute de mii ca să nu trec de partea englezilor. Iar samsarul dumnealui, grecul Altesti...

Deşi corăbierul nu se pricepea să vorbească meşteşugit, cuvintele sale îl muiară întrucîtva pe Alexandr Romanovici, iar cele spuse despre încercarea lui Zubov de a-l cumpăra pentru a nu trece de partea englezilor, îi treziră un vădit interes.

— Cunosc destul de bine călătoriile şi descoperirile dumitale din încercările făcute acum patru ani de a dobîndi un sprijin, şi din cele povestite de fratele meu Semion Romanovici. Ca ambasador al nostru în Anglia, a avut destul de furcă din pricina lor. Englezii sînt foarte zeloşi şi nu lasă osul din mînă nici după ce s-au săturat. Ştiu destul de bine cum stau lucrurile în America : peste cîtva timp ea va trece cu totul în stăpînirea Statelor Unite, dar aceasta nu înseamnă că noi trebuie să renunţăm de a mai participa la soarta Lumii Noi... Povesteşte-ne, Grigori Ivanovici — nădăjduiesc că nu ţi-am uitat numele — povesteşte-ne ceva despre planurile şi proiectele dumitale. — Lui Voronţov îi plăcea să arate că avea o memorie foarte bună şi că reţinea numele oamenilor. — Care sînt, după părerea dumitale, nevoile noastre cele mai urgente în Oceanul cel Mare ?

— Am arătat tot ce cred, aşa cum m-am priceput, în caietul pe care l-am înmînat excelenţei voastre. Vremea o să întregească ceea ce mi-a scăpat sau ceea ce n-am adîncit cum se cuvine... iar pe mine o să mă ierte dumnezeu şi Rusia ! N-am umblat niciodată prin şcoli înalte şi nu-s învăţat, excelenţă ! — spuse Şelihov, pătruns parcă de o lumină lăuntrică.

— Totuşi... — stărui Voronţov încurajîndu-l.

— Poporul îşi cunoaşte calea, excelenţă... Să nu vă fie cu supărare, dacă nu-mi voi găsi cuvintele potrivite! — începu corăbierul cu emfază, adunîndu-şi gîndurile,

dar treptat se linişti văzînd cu cîtă luare aminte îl asculta, în tăcere, nobila gazdă şi vorbi simplu în înflăcărat: — Din timpuri străvechi Rusia a năzuit să ajungă la Oceanul cel Mare. Dar astăzi n-avem decît marea Ohotsk, care-i îngheţată şi e lipsită de orice port. — Grigori Ivanovici făcu un gest de neputinţă. — In primul rînd e nevoie de un port, excelenţă! Un port din care flota rusească să poată porni pe întinsurile mărilor — în China după ceai şi mătăsuri, spre India cea bogată în diamante, spre insulele cu zahăr ale Filipinelor — după sandal şi oase de balenă, spre Havaiul bogat în perle şi spre pămînturile noastre — căci ale noastre sînt de plin drept! — spre pămînturile americane pe care le-am descoperit şi unde găseşti din belşug fără nici o trudă aur, minereuri de cupru nativ, cărbune de pămînt, oase de morsă, iar nepreţuiţi biberi de mare, otăziile şi narvalii sînt mai numeroşi decît gîştele la noi. Avem nevoie de un port şi o amiralitate mai mare decît cea din Petersburg. Va mai trebui să construim corăbii pentru ocean, depozite pentru mărfuri, case de locuit... La Ohotsk şi astăzi încă oamenii trăiesc în bîrloguri ca urşii! — tună corăbierul cu glas mînios, înfierbîntîndu-se la amintirea amarnică a sărăciei şi a sălbăticiei din patria sa.

Contele Alexandr Romanovici îl privea cu un interes crescînd, căci nu mai văzuse pînă atunci un om ca el printre neguţătorii ruşi.

— Iar locul potrivit pentru acest port ni l-a arătat mai demult Vaska Poiarkov, care călătorind pe nişte luntri de iakuţi pe Lena, Aldan şi Zeea, a ajuns, după lupte aprige, la Amur şi l-a găsit la gura acestui fluviu... Au trecut de atunci o sută cincizeci de ani, iar noi n-am ieşit încă pe căile largi ale lumii, din acel colţ mucegăit — Ohotskul.

— E o problemă grea, Grigori Ivanovici, — îi răspunse gînditor Voronţov, — nu putem călca prietenia şi convenţiile noastre cu China...

— China nici nu-şi arată nasul pe malul stîng, excelenţă, iar rîul e lat şi are ape adînci; poate fi împărţit pe jumătate fără ceartă sau supărare.

— Da, Şelihov cam are dreptate... Ce crezi, Feodor

Vasilievici? — Şi fără a-i mai aştepta răspunsul pozitiv care se înţelegea de la sine, contele urmă: — Un port pe Amur... e o treabă de care se cuvine să ne ocupăm...

— In faţa gurii Amurului se află Insula Neagră, pe chinezeşte Kudedao, — se aprinse Şelihov nădăjduind că-l va atrage pe Voronţov de partea sa. — Demult trăiesc şi muncesc pe acolo ruşii... Pe harta maritimă a lui La Pérouse, [1] pe care am copiat-o de la domnul Lesseps, cînd a trecut prin Irkutsk în drum spre Europa, aducînd cu sine datele asupra celebrei sale călătorii în jurul lumii, am găsit o strîmtoare între insula Sahalin, cum a numit-o La Pérouse, şi insula japoneză Maţmai... Sahalinul şi insulele Kurile — pe care le-a descoperit Mihail Staduhin încă de pe vremea lui Alexei Mihailovici — trebuiesc păzite cu străşnicie şi colonizate cu oamenii noştri. Cine le deţine, acela e stăpînul oceanului şi al drumurilor spre China, spre Indii şi spre America. De vrei să intri sau să ieşi cu flota din marea Ohotsk, nu scapi de aceste insule Kurile care îţi aţin calea! Băştinaşii, nişte oameni bărboşi, sînt un popor blajin, în schimb vecinii noştri de dincolo de aceste insule, japonezii, nu inspiră încredere. In nici un caz nu trebuie să uităm vreo clipă de Japonia! Samuraii cei cu două săbii, care stăpînesc insulele Nipone, sînt vicleni. Mîndri şi răi, peste măsură de lacomi, s-au rupt de restul lumii şi cine le cade din întîmplare în mînă, e aruncat în temniţă şi ucis în chinuri cumplite.

Corăbierul avea vechi socoteli cu Japonia, care nu îngăduia cu nici un chip trecerea corăbiilor companiei spre Macao şi Canton, singurele porturi chinezeşti şi deschise pe atunci negoţului cu străinii, iar despre samuraii care o stăpîneau avea cele mai proaste păreri.

— Japonia trebuie silită să lase libere drumurile pe apă. Şi noi să fim cu ochii în patru — pămîntul acesta cu stăpînii lui va pricinui multe suferinţe patriei noas-

---

[1]) *La Pérouse (Jean François)* — (1741—1788) — navigator francez. In 1788 a întreprins o călătorie în jurul lumii pe mare. A explorat insulele Oceanului Pacific, ţărmurile de nod-vest ale Americii şi de nord-est ale Asiei, descoperind o strîmtoare căreia mai tîrziu i s-a dat numele lui. (N. red. rom.)

tre şi ne va face să vărsăm mult sînge... E nevoie de un om tare, care să fie trimis acolo şi să-i ţină în frîu! — spuse Şelihov. — Şi astfel de oameni care cunosc negoţul şi obiceiurile străinilor, trebuiesc trimişi peste tot, în calitate de consuli, pe la toate răspîntiile lumii. De asemenei trebuiesc înfiinţate neîntîrziat consulate ruseşti în toate marile porturi, mai ales la Oceanul cel Mare... Noi sîntem ca nişte orfani, excelenţă! Ajungem, amăgindu-i pe japonezi, pînă la Canton, şi uneori chiar pînă la Calicuta şi... stop! eşti nevoit să cauţi tot soiul de olandezi, englezi sau chinezi ca să poţi vinde mărfurile ruseşti...

Ideile largi ale neguţătorului rus îi plăcură lui Voronţov. Nu putea tăgădui că acesta înţelegea, ca un om de stat, soarta Rusiei şi interesele ruseşti în Oceanul Pacific, pe care le vedea acum şi el într-o lumină atît de neaşteptată şi în multe privinţi nouă. Contele Voronţov fu încîntat de convorbirea cu acest rus înzestrat de natură cu o minte atît de ageră. Preşedintele Colegiului de comerţ al maiestăţii sale cunoştea însă bine principiile împărătesei în problemele politicii coloniale din ţările exotice.

Dăruind „favoriţilor" săi şi altor oameni ai zilei două milioane de ţărani ruşi şi ucraineni, ţarina pomenea cu evlavie numele lui Jean-Jacques Rousseau şi poruncea cu străşnicie ca băştinaşii din insulele Kurile, aleuţii, indienii şi chiar samoezii şi ciukcii să fie trataţi cu blîndeţe şi să li se facă dreptate, să nu cumva să se ştirbească mîndria de daimio [1]) a japonezilor şi dragostea de pace a iamînilor [2]) chinezi. Dar nu se prea obosea să urmărească îndeplinirea acestor porunci, după cum nu-şi pierdea timpul nici cu controlarea cheltuielilor făcute pentru tot soiul de serbări.

— Şelihov, spuneai, pare-mi-se, că mi-ai adus o scrisoare? — îl întrebă preşedintele Colegiului de comerţ că să cîştige timp pentru pregătirea unui răspuns potrivit situaţiei sale de înalt demnitar. — De la cine e scrisoarea?...

---

[1]) *Daimio* — denumire dată prinţilor feudali japonezi din evul mediu. (N. red. rom.)

[2]) *Iamîni* — guvernatori ai regiunilor chinezeşti. (N. red. ruse.)

Grigori Ivanovici aruncă o privire spre Rostopcin, care nu-i scăpă lui Alexandr Romanovici. Se retrase apoi mai la o parte bombănind ceva. Încurcat își desfăcu cureaua și scoase dintr-un buzunar tainic, cusut în șalvarii săi largi, scrisoarea lui Radișcev.

— Primiți vă rog, excelență, e neatinsă! — spuse el apropiindu-se de Alexandr Romanovici cu scrisoarea confidențială, care era destul de mototolită.

Văzînd scrisul „criminalului politic" pe care-l ocrotea, Vorontov pricepu de ce Șelihov nu rostise numele celui care-i dăduse scrisoarea și de ce aruncase o privire de neîncredere spre Rostopcin... „Ehei, e tare deșteaptă namila asta și cumpănește cu grijă lucrurile... e vrednică de toată încrederea!" își spuse mulțumit Voronțov, convins și de data aceasta că avea însușirea de a cunoaște profund oamenii. Șelihov dovedise că merita toată atenția și simpatia.

Alexandr Romanovici nu avea nevoie să-i ascundă lui Rostopcin scrisoarea primită de la Radișcev și nici nu dorea să piardă prilejul de a dovedi că această corespondență era cu totul nevinovată, cu atît mai mult cu cît scrisoarea se afla în mîinile lui. Ferindu-se s-o țină prea mult în mînă, — cine știe unde o păstrase acest urs siberian, — Voronțov rupse repede plicul și-l aruncă pe masă, după ce scoase scrisoarea.

— Oho, e un tratat întreg! Să vedem ce veste ne trimite Alexandr Nikolaevici din fundul Siberiei, — spuse Voronțov cu un ușor surîs forțat și pe un ton rece, trecîndu-și privirea asupra rîndurilor din scrisoare: — „...cînd s-a primit la Novgorod milostiva poruncă de a mi se scoate cătușele, mi-am dat seama că bunăvoința dumneavoastră nu încetează a mă urmări. Iată cît de mult datorez excelenței voastre..." Alexandr Nikolaevici exagerează... Sîntem creștini și trebuie să ne fie milă de aproapele nostru... Oricine, în locul meu, ar fi făcut la fel, cunoscînd nesfîrșita mărinimie a țarinei, — aminti fără prea multă plăcere Voronțov despre faptul că îi luase zadarnic apărarea lui Radișcev față de împărăteasa înfuriată.

Voronțov știa prea bine că din pricina amestecului său în afacerea Radișcev nu mai era primit aproape

deloc la curte și că zilele cît va mai deține funcția pe care o avea erau numărate.

— Alexandr Nikolaevici a fost întotdeauna un visător: o minte mare și un suflet milos... Oricît îi arătam că se lăsa cuprins de rătăciri, nu voia să mă asculte, iar acum iată că a ajuns să se căiască... Dar e prea tîrziu! „...ați binevoit să mă iertați și să fiți îngăduitor cu ciudățeniile minții mele, privindu-le cu multă răbdare..." — citi mai departe Voronțov. — Așa!... Da... așa... așa... Asupra zădărniciei năzuințelor sale Alexandr Nikolaevici filozofează acum ca și mai înainte, dar e bucuros că a scăpat de ștreang și s-a ales numai cu ocna... Și vă rog să-mi spuneți: ce i-au trebuit toate acestea? Alexandr Romanovici, om cumpănit și cu judecată, găsi de cuviință să se lepede de jeluirile lui Radișcev, și îndreptîndu-se spre Șelihov adăugă ca din întîmplare. — Mă gîndeam, Grigori Ivanovici, să ți-l trimit pe Radișcev din Petersburg în insulele Aleutine și chiar dincolo de ocean, în America, pentru a întări întreprinderile rusești cu o minte îndrăzneață și un suflet înfocat, dar... Păcat, ce păcat! — Apoi reluă citirea scrisorii: — „Somonul costă o rublă și douăzeci de copeici pudul; untul..." Așa... Așa... ieftină mai e viața în Siberia, Grigori Ivanovici, poți să te saturi chiar dacă n-ai bani... Ehe, iată că domnul Radișcev scrie și despre dumneata!... Feodor Vasilievici! — îi atrase el luarea aminte lui Rostopcin asupra conținutului nevinovat al scrisorii. Voronțov citi dinadins limpede și cu glas tare cîteva fraze scrise pe franțuzește, fără a-și da seama că Șelihov nu cunoștea această limbă.

— Iertați-mă, excelență, pe englezește mă mai descurc eu, m-am deprins în călătorii, dar franceza e limba nobililor și n-am învățat-o, — spuse Șelihov de teamă de a nu da un răspuns nepotrivit celor ce-i fuseseră citite.

— Dar de ce n-ai spus-o de la început?... Naiv ce ești, — se supără Alexandr Romanovici văzînd că-și pierduse timpul. — Alexandr Nikolaevici îmi scrie din nou despre treburile dumitale și îmi reamintește de expediția pe care o plănuiești pentru a descoperi o tre-

cere pe la miazănoapte, din Siberia în Europa. — Străbătînd pagina pînă la sfîrşit, Voronţov se opri din citit şi îl întrebă cu asprime pe Şelihov: — Grigori Ivanovici, unde l-ai cunoscut pe domnul Radişcev? Şi cum se face că el îţi ştie atît de bine planurile şi chiar greutăţile pe care le-ai avut cu acel colonel Bentham în privinţa unor corăbii? Văd că acesta a vrut totuşi să-ţi dea soldaţi de ai lui, adică englezi, pentru a face anumite cuceriri. Unde? Pentru cine? Pentru America? Şi cu ce l-ai supărat atît de tare pe acest colonel Bentham încît din pricina lui i-ai căşunat tot felul de neplăceri şi fratelui meu, ambasadorul nostru la Londra?

— Să-mi fie cu iertare, excelenţă, nu m-am ocupat să caut drumul din Kolîma la Arhanghelsk, dar i-am poruncit lui Baranov să caute în America o trecere din Oceanul de Răsărit în cel Atlantic... Pe acolo e mai uşor... Iar în privinţa colonelului Bentham... — Şelihov îşi dădu seama că pe preşedintele Colegiului de comerţ îl interesau mai mult întîlnirile sale cu colonelul Bentham.

Dintre toţi străinii care se iveau pe întinderile oceanului, Bentham fusese acela care îl îndemnase de cele mai multe ori, stînd prieteneşte de vorbă la un pahar de grog, să treacă în slujba coroanei engleze. Sub pretextul că stăpînii săi dăduseră faliment, Bentham renunţase foarte uşor la partea sa din galiota construită la Ohotsk şi îi lăsase în deplină proprietate lui Şelihov corabia, împreună cu căpitanul englez care o comanda. Avea gînduri şirete, englezul. Dar Grigori Şelihov — vulpe bătrînă — nu se lăsase amăgit, îi desluşise viclenia şi se descurcase foarte bine: păstrase corabia, iar pe căpitanul englez îl plătise cu bani grei şi-l trimisese înapoi în ţara lui.

— Se mai întîmplă şi lucruri de astea în viaţa noastră de pe oceane, excelenţă, în călătoriile prin insulele Aleutine şi pe coasta Americii, — spuse vag Şelihov, lămurind neînţelegerea ce se ivise cu privire la corabia aceea şi cu izgonirea căpitanului englez.

Grigori Ivanovici arătă şi împrejurările în care îl cunoscuse pe Radişcev. Povesti totul, fără a ascunde

nimic, oprindu-se chiar şi asupra ultimei convorbiri avute cu Derjavin la Petersburg, dar găsi nimerit, văzînd cu cîtă luare aminte îl ascultau cei de faţă, să-şi spună şi părerea asupra atitudinii contelui Zubov în problema Americii.

Nepăsarea lui Zubov în privinţa apărării proprietăţilor ruseşti împotriva soldaţilor lui Bentham şi a carabinelor de Kentucky ale bostonienilor, ca şi preferinţa pe care favoritul o arăta pentru cucerirea Persiei, îl făcură pe Voronţov să zîmbească, iar pe Rostopcin să izbucnească în hohote de rîs.

— Ha, ha, se şi crede egalul lui Pitt şi al lui Granville [1]). Oamenilor care sînt de o sută de ori mai deştepţi decît el, nu le întinde decît două degete, ha-ha-ha !... Trebuie, desigur, să ne împăcăm cu asta, n-avem încotro, dar e greu de înţeles cum s-a oprit tocmai asupra lui maiestatea sa, — îşi arătă Rostopcin îndoiala asupra gustului ţarinei...

— Să lăsăm astea... vom vorbi de ele mai tîrziu, Feodor Vasilievici, *„in a narrow circle“* [2]), — spuse prudentul Voronţov şi gîndindu-se la ceva îl întrebă pe corăbier :

— Ai rămas prieten cu colonelul Bentham ?

— N-a fost cu putinţă, excelenţă... Căuta să mă prindă ! Anul trecut, în toamnă, a venit la Ohotsk, m-a poftit în cabina lui şi mi-a dat să beau un pahar de rom, apoi altul şi după aceea a început să-mi făgăduiască soldaţi şi un post de guvernator şi încă multe altele... Eu am băut... şi am tăcut... Şi-a scos o cheiţă, a deschis dintr-un ungher o ladă plină de aur şi de bancnote englezeşti de toate culorile, şi mi-a zis : „Tot ce vezi aici va fi al tău dacă treci de partea noastră !“ Am simţit ca o izbitură în piept şi i-am răspuns : «Pe mine nu mă poţi cumpăra cu bani, domnule Bentham, am şi eu atîţia că nu ştiu ce să fac cu ei, dar dacă vrei, poţi să-mi dai lada ca să-şi facă nevoile în ea matrozii mei de pe „Sviatiteli“» — aşa se numeşte corabia mea, excelenţă ! A tăbărît cu pumnii asupra mea, dar... —

---

[1]) *Pitt şi Granville* — oameni politici de seamă, englezi, din acea vreme. (N. red. ruse.)

[2]) Intr-un cerc restrîns (în limba engleză). (N. trad.)

Grigori Ivanovici zîmbi uşor amintindu-şi scena hazlie care urmase după acest „dar“ şi sfîrşi nepăsător: — Şi astfel s-a stricat prietenia noastră, excelenţă.

Rostopcin, care încă din tinereţe se mîndrea că înţelege sufletul rusesc, izbucni în hohote de rîs, fără a mai aştepta să vadă cum va primi gazda această povestire. Un surîs îngăduitor lumină privirea posomorîtă a lui Voronţov şi îi descreţi fruntea. Nu pricepuse de la început cum voise Şelihov să folosească lada de bani a colonelului Bentham.

— S-o folosească pentru nevoile matrozilor, of, pezevenchiul! Ha-ha-ha!... — hohotea Rostopcin, uitînd ieşirea puţin cuviincioasă pe care o avusese corăbierul faţă de el. — Îmi închipui mutra pe care a făcut-o englezul acela... colonelul Bentham... ha-ha... pentru matrozi... să-şi facă nevoile! Măi, măi...

4

Intr-adevăr, Anglia, după cum pe drept cuvînt spunea Voronţov, acest curtean rus englezit, era ca un cîine sătul care nu voia să lase altora nici un os de ros. Dar preşedintele Colegiului de comerţ nu putea îngădui asemenea năravuri tătăreşti şi o asemenea încălcare a bunei-cuviinţe între oameni de lume. Îl pofteşti pe neguţătorul rus la ospăţ şi el îşi pune picioarele pe masă... şi totuşi omul acesta căruia Radişcev îi spunea *„le roitelet“* [1]) american, promitea mult şi întreprinderea sa ar avea perspective uriaşe, dacă s-or găsi la noi cine să-l înţeleagă... să se apropie de el, să-l încurajeze, să-l ajute...

Alexandr Romanovici luă hotărîrea de a-l scoate pe Şelihov în arena mondială. Dar mai întîi de toate trebuia ca acest Columb al ruşilor să fie învăţat să-şi poarte cu demnitate rolul hărăzit de istorie.

— Vezi, Grigori Ivanovici, — începu prudent Voronţov, alegîndu-şi cuvintele, — n-aş vrea să socotesc pătrunderea dumitale în America numai ca o aventură

---

[1]) Micul rege (în limba franceză). (N. trad.)

negustorească... Problema aceasta prezintă și o mare importanță de stat. Trebuie să recunoaștem că situația noastră, adică a Rusiei vreau să spun, este foarte grea în Lumea Nouă. În jocul acesta, cărțile cele mai bune le au adversarii noștri și ei știu acest lucru și intră în joc fără să fie poftiți. Trebuie ca dumneata...

— Sînt gata să-mi dau și viața, excelență! — exclamă corăbierul cu o naivă înflăcărare.

— Tocmai asta trebuie evitat! Neînțelegeri ca aceea pe care ai avut-o cu colonelul Bentham îți pot primejdui chiar viața. Din păcate, asemenea primejdii se ivesc destul de des în țările depărtate și sălbatice. Desigur că ai aflat de existența unei companii: *„Aventurers of England trading into Hudson's Bay"*.[1])

Văzînd că pe fața lui Șelihov se ivi o umbră de dispreț drept răspuns, Alexandr Romanovici se apropie de corăbier, îi puse mîna pe umăr și urmă hotărît cu aceeași voce măsurată și liniștită:

— Sînt bine informat în privința colonelului Bentham. Corabia cu căpitanul Swift și cu banda lui de tîlhari, care ți-a fost cedată cu atîta bunăvoință de Bentham sub pretextul unui faliment inexistent, ar fi putut foarte ușor să-ți fie sicriu dacă te-ai fi îmbarcat pe ea pentru a te duce în America. De asemeni detașamentul de soldați al lui Bentham ți-ar fi fost o escortă de onoare în drumul spre mormînt, dacă l-ai fi primit sub comanda dumitale... Societatea asta are în slujba el numai oameni fără scrupule, în stare de orice! Nu-i întrece în sălbăticie decît negustorul bostonian Astor care a stîrpit pieile roșii din America de răsărit.

— O știu și pe asta, excelență... Astor s-a arătat și prin meleagurile noastre și a ridicat o cetățuie, Astoria, pe rîul denumit de ei Columbia... Și-a trimis acolo un om de încredere, anume Benson, un bun vînător de balene, dar un afurisit de pirat, care are titlul de consilier al regelui danez. Pînă acum, de două ori i-am alungat de pe pămînturile noastre...

— E o companie de aventurieri, Grigori Ivanovici, care se poate împăca și înțelege cu Astor și cu ceilalți

[1]) „Aventurierii englezi care fac comerț în golful Hudson" (în limba engleză). (N. trad.)

bostonieni. Sînt toţi de aceeaşi teapă. Şi toţi visează, cum să ne arunce în mare. Nici nu ştiu ce-i de făcut... — spuse Voronţov întristat de parcă ar fi vorbit singur. — Impărăteasa e împovărată de ani şi de griji. Şi cîte n-au silit-o să facă oamenii fără răspundere! Dacă ne-am lua după Zubov, Rusia ar avea nevoie de şase capitale... Ţarigradul, Viena, Paris, Varşovia... deşi Moscova şi Petersburgul nu sînt încă pe deplin construite, iar cele străine se află în mîinile unor puternici regi europeni! Tînărul acesta imberb vrea să trimită călăreţii kalmuci împotriva Parisului... Persia să i-o serveşti pe tavă... E o nenorocire cînd un om, ridicat printr-o simplă întîmplare pînă la treptele tronului, n-are în minte decît jocul de cărţi şi tot felul de şarade şi nu-şi mai vede lungul nasului.

Voronţov îşi pierdea calmul şi stăpînirea de sine obişnuită, cînd îşi amintea de uriaşele planuri fantastice, fără sorţi de a prinde viaţă, nutrite de „copilul genial" al ţarinei.

— Cînd umbli după astfel de himere, nu-ţi mai poţi da seama de importanţa pămînturilor din America şi nu te mai ajută mintea să trimiţi vreo două regimente la noile noastre hotare, să trimiţi flota, pentru a pune mîna pe toţi piraţii... Un Alexandru Machedon nu-şi poate pierde vremea cu asemenea fleacuri! Semion Romanovici îmi scrie în fiecare lună din Londra despre intrigile englezilor, iar la Petersburg, Withworth îi duce cu vorba pe Zubovi, îi aţîţă împotriva Parisului... Intr-un astfel de joc, îţi pierzi şi capul, nu numai pămînturile din Lumea Nouă...

...Puternicii zilei din Londra, pierzînd în recentul război cu bostonienii şi philadelphienii pămînturile din estul şi din centrul Americii, îşi îndreptau privirile spre uriaşa pată albă din partea de nord-vest a continentului american, dar împotriva aşteptărilor lor, găsiră acolo numeroase aşezări ruseşti bine înjghebate.

Cetăţenii Statelor federale, bostonienii, cărora englezii le dăduseră porecla înjositoare de „yankei", luată de la indieni, aveau credinţa fermă că mai devreme sau mai tîrziu vor pune stăpînire pe întregul

continent american. Cei mai întreprinzători dintre bostonieni, aflînd de aşezările ruseşti în vestul îndepărtat, unde ei ajunseră cu o jumătate de veac mai tîrziu decît ruşii, nu se grăbiră să pornească o ceartă cu rezultate îndoielnice, dar nu scăpară nici un prilej pentru a face cît mai multe greutăţi cu putinţă...

Zubov şi mai toţi cei din jurul său nu erau frămîntaţi însă de nimic din tot ce se petrecea pe lume. Aveau doar un singur vis măreţ: să intre pe un cal alb în Ţarigrad, Viena, Berlin şi Paris. Impărăteasa, cum bine spusese Alexandr Romanovici, fără a nesocoti respectul cuvenit puterii supreme pe care se bizuia şi propria lui bunăstare, era împovărată de ani şi de o unică grijă din ce în ce mai mare, de a-şi păstra ultima consolare a inimii sale atît de largi. In asemenea împrejurări, cine se mai sinchisea în Rusia de un Columb ? Cine să-şi mai ia asupra sa şi povara grijilor, pricinuite de neastîmpărul şi activitatea unui descoperitor de lumi noi ?

— De... nu găsesc, nu pot găsi nimic ! — spuse Voronţov, cu acelaşi glas calm şi stăpînit, dar cu o nuanţă de amarnică ciudă şi deznădejde, curmînd tăcerea pe care cei de faţă o păstraseră respectuoşi după ultimele sale cuvinte. — Voi studia memoriul pe care mi l-ai dat, Grigori Ivanovici, şi te rog să treci pe aci peste vreo trei zile... adică nu... dacă va fi nevoie te voi chema... Nu vreau să-ţi dau nădejdi deşarte că voi izbuti să capăt ceea ce aproape m-ai convins că trebuie realizat. Din păcate, nu mi se acordă prea multă încredere în rezolvarea problemelor legate de politica externă, dar voi încerca, voi încerca...

— Sînt gata să mă leg prin jurămînt, excelenţă, că voi îndeplini, chiar cu preţul vieţii, tot ce-mi veţi spune, — rosti corăbierul hotărît şi răspicat.

— Asta-i nenorocirea, Grigori Ivanovici, că nu-ţi pot da nici o îndrumare, doar un singur sfat — încordează-ţi puterile şi aşteaptă să se schimbe vremurile... Viitorul este al Rusiei. „Ea îşi cunoaşte calea“ după cum ai spus chiar dumneata atît de frumos...

Incurajat de simpatia făţişă, pe care i-o arăta un om atît de puternic cum îi părea Voronţov, Şelihov se ho-

țări să-i ceară ajutorul și pentru înfăptuirea gîndului său cel mai scump, fără de care știa bine că nu se putea ajunge la colonizarea noilor pămînturi. Avînd o înțelegere clară a realității, el nu se putuse hotărî să vorbească despre această chestiune nici lui Zubov și nici măcar lui Derjavin.

— Nu cer armată, nici soldați, excelență, dar vă rog să-mi dați pentru America plugari și meseriași liberi! I-aș fi răscumpărat, dacă negustorii ar fi avut acest drept... Numai prin ridicarea clădirilor și prin cultivarea pămîntului se va putea întări acolo puterea Rusiei... Ingăduiți-ne să luăm cu noi pe țăranii din Oloneț, Mezen, Veatka, iobagi ai statului și pe gospodarii cazaci din Ucraina. — În mintea lui Șelihov apăru deodată chipul cu mustăți negre și ochi albaștri și triști al voinicului din slujba Jerebțovei, care avusese atîta de pătimit din pricina lui. — Ingăduiți-ne să-i strămutăm numai pe cei care vor pleca de bunăvoie, cu familiile lor. La început vor fi vreo trei mii de oameni, cîte o mie pe an și... toți Benthamii și Astorii se vor risipi ca fumul deasupra focului. Plugarii își vor apăra casele și vor desțeleni ogorul american. In afară de birul pe cap de om, vor plăti de fiecare gospodărie cîte zece ruble pe an în loc de trei. Voi sili compania negustorilor noștri să chezășuiască plata acestui bir cu toată averea sa!

— De ce vrei, Grigori Ivanovici, să duci în America iobagii statului și nu chemi un moșier luminat care și-ar lua cu el oamenii și semințele trebuincioase și uneltele agricole? — întrebă Vorontov, privind cercetător fața aprinsă a lui Șelihov, fără însă a-și ridica glasul. — Printre nobili se pot găsi mulți latifundiari harnici, ca de pildă cei din regiunea Tula, un Andrei Timofievici Bolotov, sau un Bobrinski, care a început să fabrice zahăr din sfeclă. În Poltava, la Troscinski, întreaga gospodărie este rînduită după cele mai înaintate metode englezești. De asemeni și la contele Rumeanțev și chiar la mine... de, sînt și eu gata să mă gîndesc la o experiență atît de atrăgătoare.

— Păi... ei... eu... dumneavoastră... eu, excelenţă, am nevoie de iobagii statului, care să lucreze pentru ei şi... desigur şi pentru stat... ca şi cum ar fi oameni liberi... — Sub privirile pe care Voronţov şi Rostopcin le aţinteau asupra lui, Şelihov se încurcă şi îşi căută în zadar cuvintele care să-i exprime limpede gîndul, fără a-l face să piardă pentru totdeauna încrederea şi simpatia puternicului stăpîn de iobagi.

Şelihov n-avea, desigur, decît idei vagi şi confuze asupra forţelor care determină progresul şi mersul înainte al istoriei. Işi dădea seama că în vecinătatea oamenilor liberi din Statele americane şi din Canada, comparaţie cu viaţa şi moravurile acestora era lesne de făcut şi că numai prin strădania unor oameni tot atît de liberi, pămînturile noi ar fi putut rămîne în stăpînirea Rusiei. In mintea lui se înfiripase gîndul că numai cu braţe de muncă libere îşi va asigura profitul şi îşi va apăra interesele, iar în fundul sufletului îşi ascundea supărarea pentru dispreţul arătat de Voronţov faţă de tagma negustorească. Il socotea vinovat pe Voronţov de respingerea, cu doi ani în urmă, a cererii sale în numele companiei la Consiliul Superior. Pe atunci, pierzînd nădejdea de a găsi plugari şi meseriaşi liberi pentru pămînturile de peste ocean, Şelihov încercase să smulgă de la feudali o concesie pentru clasa neguţătorilor şi înaintase împărătesei o cerere îndrăzneaţă pentru acordarea dreptului de a cumpăra oameni în vederea colonizării Slavorosiei, drept pe care-l avuseseră Stroganovii şi Demidovii în Urali.

— Nici lui Columb şi nici lui Newton nu li s-ar fi îngăduit să-şi însuşească drepturile de veci ale nobilimii ! — îşi dăduse cel dintîi părerea procurorul general, principele Alexandr Veazemski, care stăruise la timpul său ca Pugaciov să fie tăiat în patru.

— Sigur că da ! — răspunsese ironic Voronţov, pregătindu-se să ia cuvîntul în faţa împărătesei pentru apărarea egalităţii în drepturi a claselor din fruntea imperiului.

— Neguţătorul acesta este cam zurliu, — spusese vag diplomatul Bezborodko, absolvent al Academiei

de teologie, care nu-şi arăta niciodată părerea asupra fondului unei probleme, mai înainte ca împărăteasa să se fi rostit asupra ei.

— Aşadar, domnilor consilieri, sînteţi de părere că cererea trebuie respinsă, — hotărîse împărăteasa, înţelegînd ironia inadmisibilă a lui Voronţov şi luînd cu atît mai bucuros partea feudalilor într-una din primele ciocniri de interese dintre nobili şi burghezia rusească abia ieşită din faşă.

Pil, guvernatorul general al Siberiei, îi comunicase cu totul confidenţial lui Şelihov respingerea cererii sale şi pentru că îl preţuia foarte mult pe Voronţov crezuse că exclamaţia acestuia jucase un rol hotărîtor. Incercînd să afle o mîngîiere pentru această înfrîngere, corăbierul îi povestise totul ginerelui său Nikolai Petrovici Rezanov, care-i răspunsese cu o vorbă binecunoscută şi plină de înţelepciune, cu care însă nu se putea împăca: „Totul este foarte bine în cea mai bună dintre lumi posibilă".

Rezanov îi dovedise limpede că, după cum doi şi cu doi fac patru, tot astfel nu puteau fiinţa împreună sclavia pentru ruşi şi libertatea pentru aleuţi şi indieni. Ii mai arătase că va întîmpina greutăţi de neînlăturat la organizarea pămînturilor de peste ocean şi că nici compania, nici Şelihov nu vor avea destule puteri şi mijloace pentru a-i transforma în iobagi pe aleuţi şi pe indieni. Astfel, toate planurile urmau să se reducă la munca robilor, pe care corăbierul n-o dorea cîtuşi de puţin. Şi nici după aceea nu încercă să ocolească legea pentru a-şi face rost de ţărani, aşa cum se descurcau mulţi industriaşi ruşi cu ajutorul unor nobili fluieră-vînt, gata oricînd, în schimbul unui plocon, să-şi pună în joc pentru o asemenea treabă, numele şi drepturile hărăzite chiar de dumnezeu nobilimii cu „sînge albastru".

Şelihov îşi dădea seama că trebuia să pornească pe drumuri noi, nebătute de nimeni, dar nu ştia sau nu îndrăznea să depăşească spiritul vremii.

Şi acum, stînd în faţa lui Voronţov cu gîndul de a organiza cel puţin o parte din noul pămînt, unde nu

pătrunseseră încă păcatele nobilimii, se temea să nu-şi îndepărteze singurul ocrotitor şi apărător.

Negăsind nimic potrivit, trecu la perspectivele de dezvoltare a noilor aşezări, nădăjduind cu naivitate că va putea ocoli astfel întrebarea directă a lui Voronţov.

— Ii voi duce pe plugari de pe coastele Americii pînă în interiorul regiunii, spre sud şi sud-est, şi în scurt timp vom începe negoţul cu grîu şi vite pe tot întinsul oceanului... Vînătoarea de animale, deşi trăiesc şi eu din asta, este o îndeletnicire vremelnică excelenţă ! Animalele vor fugi în faţa omului, vor dispare, pe cînd pămîntul veşnic roditor nu va sărăci şi ne va răsplăti însutit munca... Iar negoţul şi feluritele meserii, manufactura, mineritul, construcţiile de corăbii, vor înlătura sălbăticia de pe acel pămînt, vor duce la civilizarea pieilor roşii. Pentru împlinirea acestui ţel, sînt gata să-mi dau toată averea, pînă la ultimul ban şi să-mi duc şi nevasta şi copiii acolo excelenţă !

Alexandr Romanovici, deşi se încredinţase că în America plănuită de Şelihov nu era loc pentru moşierii ruşi mai luminaţi, nici pentru latifundiarii harnici nu-şi putea învinge totuşi simpatia faţă de acest om plin de viaţă, de o inteligenţă atît de sclipitoare. Voronţov ar fi vrut să încerce să-l convingă pe Şelihov că avea vederi strîmte şi greşite. Ar fi vrut s-o facă prieteneşte şi liniştit, aşa cum vorbise odinioară şi cu Radişcev, în lungile lor discuţii intime. Voronţov socotea că piatra de temelie a concepţiei oricărui om cu o cultură europeană, era lucrarea marelui economist englez Adam Smith „Cercetări asupra naturii şi cauzei bogăţiei popoarelor" căreia, fireşte, îi adusese chiar el anumite îndreptări în ceea ce priveşte iobagii ruşi. Dar prezenţa lui Rostopcin îl împiedică să înceapă o astfel de discuţie. Şi apoi, mai era oare nevoie să vorbeşti despre ceea ce era sortit — aşa credea cu tărie Voronţov — unei coexistenţe fireşti şi potrivită cu mersul general al istoriei şi al civilizaţiei ? Bostonienii îşi dobîndiseră independenţa faţă de metropolă. Ce le mai trebuia ? Trăiau liberi, dar pe negrii îi ţineau în robie — negrii erau obiectul principal al importului şi al negoţului lor. Corăbierul

negutător avea dreptate: pentru cultivarea noului pămînt e nevoie de țărani, dar dacă țăranilor li se dă voie să plece acolo, cu ce va rămîne Rusia?

— Treaba asta, Grigori Ivanovici, trebuie mult și bine chibzuită înainte de a-i găsi dezlegarea. In general, să ne gîndim și să vedem ce sprijin ar putea da statul... Intră! — spuse Alexandr Romanovici auzind o ușoară ciocănitură în ușă.

— Domnul Jerebțov, cu hîrtii la raport! — rosti cu voce măsurată valetul în frac negru.

— A-a... poftește-l să intre! — De cele mai multe ori, Voronțov se adresa slugilor cu „dumneata" după moda englezească. — Iată, Grigori Ivanovici, tocmai bine o să te prezint unui om... mi se pare că-l cunoști? — își aminti Voronțov povestea scandaloasă a soției lui Jerebțov, în legătură cu Șelihov, dar văzînd un gest de tăgadă din partea corăbierului, adăugă veninos: —O să te prezint aceluia pe care Zubov l-a însărcinat să se ocupe cu problema Americii... E adevărat, ți sa făcut o atmosferă neprielnică... păcat, depinde mult de el...

— Vă rog să mă iertați, excelență, m-am grăbit cu raportul, dar sînt atîtea chestiuni, încît am întîrziat fără voia mea, — spuse chiar din prag arătîndu-și supunerea față de superior un bărbat roșcovan, mic de statură, cu ochi ageri, care-i scăpărau în toate părțile. Purta fracul de uniformă și Ordinul Vladimir la gît. Urechile-i clăpăuge se profilau puternic pe fondul gulerului verde închis, înalt, care-i sprijinea capul.

In rîndurile funcționarilor superiori din capitală Ivan Akimovici Jerebțov era un om de vază. Iși începuse cariera în provincie, pe lîngă tatăl atotputernicului favorit — Alexandr Nikolaevici Zubov, pe vremea cînd acesta era guvernator la Simbirsk. Jerebțov se dovedise un maestru neîntrecut în intrigi și birocrație. Contribuise mult la îmbogățirea Zubovilor prin uzurparea moșiilor și satelor altora, iar prin căsătoria sa cu Olga Alexandrovna intrase în familia care, de pe urma succesului vlăstarului mezin Platoșa, ocupă în scurt timp cele mai înalte demnități de stat. La treizeci de ani, Ivan Akimovici era consilier de stat, purta

la gît Ordinul Vladimir şi steaua cu panglica Ordinului Sfînta Anna. Acum aştepta cu răbdare să ajungă drept la lada cu bani a statului, adică să fie numit preşedinte al Colegiului de comerţ în locul lui Alexandr Romanovici Voronţov, ale cărui zile, o ştia toată lumea, erau numărate în această slujbă. Nu-i mai rămînea lui Voronţov decît să-şi înainteze demesia, din motive de sănătate.

Alexandr Romanovici cunoştea prea bine speranţele pe care le nutrea ajutorul său şi de aceea, privind filozofic deşertăciunile şi încercările vieţii, îi plăcea să-l zgîndărească pe omul care-i era atît de nesuferit.

— Nu mă simt prea bine, Ivan Akimovici. Trebuie să mă gîndesc la retragerea mea. Aş vrea să scap de rezolvarea problemelor de stat dar Platon Alexandrovici mi-a pregătit o nouă şaradă... Iată-l pe marele nostru neguţător din Siberia, vestitul corăbier Şelihov Grigori Ivanovici... Dealtfel, mi se pare că vă cunoaşteţi destul de bine, — spuse Voronţov perfid, făcînd pe naivul. — Trebuie să-l ajutăm la organizarea noilor pămînturi, să-i dăm un împrumut şi să nu-i refuzăm nici celelalte cereri...

— Nu voi scăpa prilejul de a fi de folos domnului Şelihov cu tot ce-mi stă în putere, — răspunse Jerebţov fără a clipi. — Il rog să treacă pe la mine, la birou...

— De ce la birou, Ivan Akimovici ? Mi-ar fi mai plăcut să aud şi eu cu ce îl putem ajuta, mai ales că Platon Alexandrovici, pe baza înaltei aprobări a preţuit cucerirea pămînturilor americane şi a socotit-o ca o problemă de actualitate. Pămînturile din America reprezintă o comoară de blănuri preţioase.

— Tocmai, excelenţă. Inţeleg prea bine şi voi lua cuvenitele măsuri ca domnul Şelihov să se poată înapoia cît mai repede la treburile sale, — se învoi în grabă Jerebţov, amintindu-şi de grămezile de pielicele preţioase, care umpleau două dulapuri din garderoba Olgăi Alexandrovna şi pe care în lipsa ei le cercetase pînă în cele mai mici amănunte. Pe lîngă aceasta, ca şi strălucitul său cumnat, avea şi el anumite motive pentru a dori plecarea cît mai grabnică a lui Şelihov

din Petersburg, căci Olga Alexandrovna nu-i mai dădea pace stăruind mereu ca Şelihov să fie pedepsit pentru „obrăznicia sa" şi cerînd chiar să fie închis în fortăreaţa Petropavlovsk.

— Vă rog să aduceţi la îndeplinire rezoluţia, Ivan Akimovici, — spuse Voronţov; înţelegînd în mod just cum stăteau lucrurile şi ghicind gîndurile celui care voia să-i ia locul îi întinse caietul cu memoriul lui Şelihov, pe care se afla rezoluţia pusă de Zubov. — Îmi veţi înapoia chiar astăzi acest caiet, Ivan Akimovici. Vreau să cunosc şi eu această chestiune atît de importantă pentru statul rus şi am de gînd să-i raportez împărătesei asupra ei...

Desigur că rezoluţia lui Zubov nu conţinea nimic nou pentru Jerebţov. Incă din timpul cînd Şelihov zăcuse bolnav primise de la atotputernicul său cumnat instrucţiuni şi dispoziţii complete cu privire la isprăvile vitejeşti, de soiul celor ale lui Ermak, care aruncau imperiul rus în povestea încurcată cu America:

„Ivan Akimovici, să-i dai bani ursului siberian ca să ne lase în pace, iar în ce priveşte restul să nu te grăbeşti... Trebuie să mai vedem ce-i cu treaba asta şi cine sînt oamenii din America, s-ar putea să fie cumva nişte martinişti[1]), nişte bestii de *sans-culottes* de soiul lui Radişcev sau al lui Novikov[2]) ! Vor alcătui peste ocean o speluncă de robi fugari, iar apoi, vezi, vor proclama o republică federală... Caută de miroase şi spune-mi şi mie ce atitudine va lua Voronţov, în privinţa Americii şi a lui Şelihov, căci ştiu că a rămas pînă la bătrîneţe un mason şi un voltairian neruşinat. Fii cu ochii în patru, în ceea ce îl priveşte pe Voronţov, iar lui Şelihov dă-i bani şi goneşte-l cu

---

[1]) *Martinist* — adept al martinismului, doctrină mistică răspîndită printre masoni în veacul al XVIII-lea. Purta numele fondatorului ei — Martinez-Pascalis. (N. red. rom.)

[2]) *Novikov Nikolai Ivanovici* — (1744—1818) — Cunoscut iluminist, militant social şi scriitor rus. A contribuit la răspîndirea culturii în Rusia din acea vreme editînd reviste şi cărţi în toate domeniile. In revistele sale satirice se ridica împotriva moşierilor şi a regimului iobăgist. Acuzat de a fi liber cugetător, a fost întemniţat în 1792, din porunca Ecaterinei a II-a, în fortăreaţa Schlüsselburg. Activitatea multilaterală a lui Novikov a jucat un rol considerabil în istoria culturii ruse democrate. (N. red. rom.)

un pumn după ceafă, dă-l afară din capitală, altfel nu vei mai scăpa de scandal din pricina lui".

— Totul e limpede şi va fi executat chiar azi aşa cum aţi binevoit a porunci, excelenţă, — spuse bucuros Jerebţov, „mirosind" într-o clipă simpatiile lui Alexandr Romanovici faţă de Şelihov, simpatii care — după cum îşi dădea el seama — nu-i vor fi de folos şefului său, dacă Voronţov se va gîndi într-adevăr să-i bată capul ţarinei cu America. — Vă rog să credeţi că pentru mine este măgulitor să pot contribui cu ceva la isprăvile Columbului rus. L-aş ruga pe domnul Şelihov să vină cu mine, dacă îngăduie excelenţa voastră ?

Voronţov se miră de graba şi înţelegerea pe care o punea Jerebţov în rezolvarea acestei chestiuni, renunţînd la orice încercări de a face şicane. Deveni bănuitor şi socoti de cuviinţă să sublinieze printr-o cuvîntare însemnătatea acestui moment, precizîndu-şi atitudinea faţă de pasul istoric spre viitor care se săvîrşea în faţa sa.

— Grigori Ivanovici, du-te cu Ivan Akimovici, căci te ia sub mîna-i ocrotitoare. De celelalte vom avea noi grijă ! — Şi după o tăcere de cîteva clipe, încheie cu o frază înflorită. In clipele mai însemnate folosea limba franceză. Dealtfel, se obişnuise să gîndească chiar în această limbă şi îşi tălmăcea pe ruseşte gîndurile, într-un mod mai mult sau mai puţin reuşit. — Vreau să vă spun, domnilor, că acest moment va rămîne poate în amintirea urmaşilor noştri care ne vor judeca după atitudinea pe care am luat-o faţă de moştenitorul gloriei lui Pisarro [1]) şi a lui Cortez [2]) cuceritorii Lumii Noi... Nu te ruşina, Grigori Ivanovici, ci caută să fii la înălţime ! — se adresă el din nou lui Şelihov pe franţuzeşte, uitînd că acesta nu cunoştea limba franceză... — In ochii poporului, Şelihov va rămîne un adevărat erou ! Vă asigur că isprăvile sale vitejeşti vor fi slăvite prin cîntece şi pînă şi cruzimea sa în lupte va trece în legendă... Vi-l încredinţez, Ivan

[1]) *Pisarro Francesco* (1471—1541) — conquistador spaniol, cuceritor şi colonizator al Perului. (N. red. rom.)

[2]) *Cortez Fernando (1485—1547)* — conquistador spaniol cuceritor al Mexicului. (N. red. rom.)

Akimovici, şi vă dau prilejul să sprijiniţi din leagăn gloria şi puterea rusească !

Inclinînd uşor din cap şi fără a-i da mîna — gîndul acesta nici nu-i trecu prin minte — Alexandr Romanovici îl încredinţă pe corăbier funcţionarului birocrat şi şperţar care făcea parte dintr-o tagmă atît de urîtă şi de temută de Şelihov.

Capitolul al cincilea

1

Felul binevoitor în care fusese primit de preşedintele Colegiului de comerţ nu izbuti să înlăture din sufletul lui Şelihov un sentiment de deşertăciune şi dezamăgire. El, Şelihov, nu va ajunge niciodată la fel ca neguţătorii din Compania Indiilor răsăritene, de succesele cărora era bine informat.

Gînduri triste, tulburi îl urmăreau pe corăbier.

Cuprinzătoare, puternică şi îmbelşugată e maica Rusie, dar conducătorii ei vor sfîşia aripile de vultur tuturor celor care vor îndrăzni să se ridice de pe şesurile ruseşti, către soare. Acum, Şelihov începu să-şi dea limpede seama că primele aşezări ruseşti între popoarele cu pielea roşie libere rămîneau chiar şi pentru un om atît de deştept şi cu orizonturi atît de largi ca Voronţov, fără a mai pomeni de incultul Zubov, un pămînt depărtat şi sălbatic, ca un copil de pripas împovărător şi supărător. „De-aş fi ajuns pînă la împărăteasă, se gîndea Grigori Ivanovici în desele sale ceasuri de insomnie. Ii voi cere lui Gavrila Romanîci, îngăduinţa de a mă înfăţişa ei, poate că ţarina, avînd o privire luminată de pe înălţimea tronului, va vedea ceea ce nu vor să vadă miniştrii ei cu suflete mici, rătăciţi în labirintul vizuinelor de cîrtiţe. Trebuie neapărat să cer acest lucru !"

Cu vreo cinci ani în urmă, cu prilejul primei sale călătorii la Petersburg, nu primise nici un ajutor din partea tronului, în afară de o medalie şi dreptul de a

purta sabie. Totuşi, Şelihov credea că împărăteasa îşi aminteşte de acţiunea pornită de el şi vede în el un înfăptuitor al planurilor marelui Petru, a cărui continuatoare îi plăcea să se numească. Şelihov făcea fără să vrea aceeaşi greşeală ca şi mulţi oameni înaintaţi din epoca sa, care socoteau că un suveran luminat e un bastion al dreptăţii, o pavăză împotriva samavolniciilor feudale săvîrşite în Rusia nobililor şi moşierilor. Izbînda care-i încununase toate acţiunile pînă cînd nu ceruse sprijinul şi ajutorul celor de sus, îi întărea aceste iluzii deşarte.

— Vă rog, poftiţi în careta mea! — îi curmă Jerebţov gîndurile, cînd ieşiră din palatul lui Voronţov. Funcţionarul îşi aduse parcă abia acum aminte că era nevoit să-şi piardă vremea cu jalbele acestui pisălog, care-i fusese trimis pe cap.

— Merg cu caii mei, cu care am străbătut mii de verste, — refuză corăbierul invitaţia făcută în silă. Din prima clipă, Şelihov îşi dădu seama că avea în faţă vrăjmaşul cel mai puternic şi cel mai primejdios.

— N-am nimic împotrivă! — îi răspunse scurt Jerebţov, urcîndu-se în careta pusă pe tălpi de sanie şi împodobită cu vulturi aurii pe margini, şi la spate. Nu numai Platon Zubov, dar şi toate rudele şi oamenii din preajma lui mergeau cu echipajele curţii. Trăpaşii mari, păroşi din crescătoria Hrenov a lui Alexei Orlov, care furniza curţii caii de trăsură, porniră cu pasul lor larg trăgînd careta lui Jerebţov.

— Măi, Nikifor, ia arată-le boierilor din Petersburg cum ştim să mergem noi, în Siberia! — îi spuse corăbierul vizitiului său buriat. Şelihov îşi dădu seama că, faţă de mentalitatea celor din capitală, era o greşeală de neiertat să-i întreacă pe marii trăpaşi de la curte cu micii săi roibi ţărăneşti; dar, cum i se întîmpla adesea, ciuda şi zburdălnicia fură mai puternice decît glasul raţiunii.

— Hii! Hii! — chiui Nikifor, vizitiul cu faţa galbenă şi pomeţii laţi, şi într-o clipă sania lui Şelihov, tapisată cu piei de lup, atinse cu tălpile, aripile caretei lui Jerebţov şi o lăsă în urmă într-un nor de zăpadă.

Grigori Ivanovici repetă de două ori acest joc, ba rămînînd în urma caretei, ba întrecînd-o. A doua oară însă vizitiul lui Jerebţov, primind pesemne o poruncă din partea stăpînului său, reuşi să-l atingă pe Nikifor cu biciul. Blana siberiană de urs cu pielea în afară îl feri pe Nikifor de lovitură. Lăsînd careta lui Jerebţov să treacă înainte, Şelihov se opri cuviincios lîngă clădirea Colegiului de comerţ pe insula Vasilievski aproape de enigmaticul şi pustiul Buian al lui Biron. Jerebţov coborî din caretă şi fără a se uita la sania lui Şelihov intră pe uşa larg deschisă de o slugă.

„S-a supărat, o să-mi facă greutăţi acum", se gîndi Grigori Ivanovici, părîndu-i rău de obrăznicia săvîrşită. Dar, zărind lîngă debarcadere o pădure de catarge acoperite cu chiciură, uită numaidecît şi de Jerebţov şi de tristele-i griji din Petersburg şi le privi ca vrăjit. „Cînd, cînd oare se vor opri şi lebedele mele cu aripi albe la cheiurile capitalei, venind din Slavorosisk încărcate cu mărfuri de peste mări, după ce vor fi făcut înconjurul lumii ? Hei, straşnică înfăptuire !" plescăi din limbă corăbierul privind cu pizmă un bric cu două catarge „Bold Swimmer"[1]). De-ar fi avut numai vreo zece corăbii de acest fel în portul Sviatiteli de pe insula Kadiak, unde apele nu îngheaţă tot anul, Rusia ar fi devenit cea mai mare putere pe ocean ! Putem să plătim patru milioane pentru o pietricică strălucitoare, îşi aminti Şelihov de zvonurile după care împărăteasa cumpărase un diamant enorm numit „Orlov" după numele puternicului favorit. Cu vreo zece ani în urmă, această piatră trecuse din visteria Marelui Mogol[2]) al Indiei în tezaurul de diamante al Ermitajului, unde ajunsese prin cele mai fantastice peripeţii şi unde era păstrată acum sub un clopot de sticlă. Dar nu sîntem în stare să învestim banii aceştia în pămînturile din America, un diamant de nepreţuit, care rodeşte alte diamante şi care ar împodobi mult mai frumos coroana imperială... „Te-ai născut, măi

---

[1]) „Inotătorul curajos" (în limba engleză). (N. trad.)
[2]) *Marele Mogol* — titlul domnitorilor feudali dintr-o dinastie din India, (secolele XVI—XIX). (N. red. rom.)

Grigori, într-o zodie nefastă", se gîndi trist corăbierul, urcînd spre intrarea Colegiului de comerț.

— Are treabă ! A spus să așteptați ! — îi zise tăios lui Șelihov, cu un aer de totală nepăsarea, funcționarul din fața biroului lui Jerebțov.

După ce așteptă un ceas și văzu intrînd mereu în birou slujbașii în uniformă, păzitori ai finanțelor statului, pe care funcționarul curier îi anunțase și acum îi striga, Grigori Ivanovici se hotărî să-i amintească lui Jerebțov de prezența sa și strecură în mîna cerberului de la ușă o bancnotă de zece ruble.

— Întreabă, prietene cînd poruncește să viu, căci astăzi nu mai am timp...

Băgînd cu îndemînarea unui scamator bancnota într-unul din nenumăratele buzunare ale tunicii sale, omul dispăru în biroul lui Jerebțov.

— Poftiți ! — rosti el, arătîndu-se din nou în prag și-l lăsă pe corăbier să intre în sanctuarul unde slujea unul dintre marii preoți ai negoțului rusesc.

— Cum o să-ți iei banii pe care excelența sa i-a aprobat pentru năzbîtiile tale, negustătorule ? — îl întrebă Jerebțov cu un aer obraznic și înfumurat, la fel ca Zubov. — L-am chemat pe casier și mi-a spus că nu-ți poate da decît bancnote de o rublă și trei ruble și vreo cinci-șase saci cu bani mărunți, în monezi de aramă și de argint... Dacă nu-ți convine și dacă povara e prea grea pentru caii cu care-ți place să alergi atît de iute, n-ai decît să nu-i iei. Îi vom scrie rezidentului imperial din Siberia, excelenței sale Ivan Alferievici Pil, — Jerebțov voia să arate că socotea necesar să se adreseze înalților funcționari potrivit rangului pe care-l aveau — să-ți dea banii pe loc din taxele de băuturi și din impozitul pe cap de om...

— Nu-i nevoie ! O să ne descurcăm noi și fără acești bani !— spuse Șelihov dînd din umeri ca și cum l-ar fi înțepat o căpușă de pădure. „Dracul m-a pus să mă iau la întrecere cu el se gîndi Șelihov necăjit, acum afurisitul ăsta de hîrțogar o să-mi scoată sufletul".

Indignarea lui Grigori Ivanovici nu scăpă ochilor

de dihor ai lui Jerebţov, care se prefăcea că-şi aţinteşte privirile asupra hîrtiilor de pe masă.

— Cînd ai de gînd să pleci din Petersburg? — întrebă pe neaşteptate Jerebţov, speriat ca nu cumva Şelihov, neprimind banii, să mai zăbovească prin capitală.

„N-ar fi fost mare lucru să-i facem de petrecanie cum ştim noi acestui neghiob de siberian, se gîndi cumnatul lui Zubov, privind pe sub sprîncenele sale roşcate, statura puternică a corăbierului. Dar, dracu' mai ştie... Derjavin stă în spatele lui şi Voronţov ăsta deşi împărăteasa nu ţine la el, nu se teme şi ştie totuşi să-şi susţină părerea... Să nu iasă ceva, că nici Platon nu umblă în zadar pe ocolite. Ne stîrneşte pe noi, dar se fereşte să se amestece singur".

— Excelenţa sa generalul — contele Platon Alexandrovici, comandant al întregii artilerii, se miră, — urmă Jerebţov după o oarecare tăcere, neprimind nici un răspuns la întrebarea sa, — cum îţi poţi părăsi atîta vreme treburile, pentru călătoriile la Petersburg? Cîte oare nu se pot întîmpla în lipsa dumitale! Porţi o răspundere în faţa stăpînirii... şi vei răspunde de ce şi cum ţi-ai lăsat treburile!

Uluit de această întorsătură a lucrurilor, născocită de mintea „iscusită" a scribului, Şelihov se îmbujoră la faţă şi negăsind alt răspuns decît ocările fără rost care-i veneau pe limbă, îşi apucă gulerul cămăşii.

— Tu... tu pe mine mă tragi la răspundere?! — scoase el răguşit cîteva cuvinte.

— Benevolenski! — strigă Jerebţov, sculîndu-se şi retrăgîndu-se din faţa corăbierului care se apropia de el. — Benevolenski, du-l pe domnul neguţător la casier, la Mamaiatkin. Spune-i că am poruncit să scoată din pămînt banii şi să-i pună în cel mult trei saci... Ai înţeles?

Făcînd un gest cu mîna, Grigori Ivanovici se întoarse brusc şi se duse la casier după Benevolenski.

„Să te înveţi minte să te mai iei la întrecere cu Jerebţov!" cumnatul lui Zubov, maestru în înţepături mărunte, ca de purice, se uită răutăcios după corăbier şi zîmbi.

Casierul Mamaiatkin întîrzie vreo trei ceasuri cu numărarea banilor și abia spre seară Grigori Ivanovici se înapoie la casa lui Derjavin, unde puse să-i scoată din sanie și să-i ducă în odaia lui, cei trei saci șnuruiți și pecetluiți, plini de bancnote mărunte.

2

Seara, Derjavin avu din nou musafiri. Sub cuvînt că nu se simte bine Șelihov nu veni la cină. Se trezi pe la miezul nopții, se sculă și rămase multă vreme la fereastră, gîndindu-se la întoarcerea acasă. Își făcu o idee pe ce se putea bizui de aci înainte. Îl înciudau și îl dureau impresiile culese la Petersburg și rezultatele atît de neînsemnate ale demersurilor sale. El se vedea lăsat în voia propriilor sale puteri. Ei și ! Poate că în ciuda tuturor vînturilor rele, care ar putea să bată din capitală, va izbuti și singur să aducă vremea frumoasă pe depărtatul pămînt american, rămas liber deocamdată ?... Șelihov își simțea o piatră grea pe inimă.

Aristarh se apropiase de vreo două ori de ușa salonului roșu și ascultase îndelung, clătinînd din cap, oftaturile și văicărerile oaspetelui din Irkustk. „S-a ostenit, sărmanul, printre crocodilii din Piter. Mai bine ar fi plecat acasă, că mult nu trebuie ca să se întîmple o nenorocire“, se gîndi bătrînul majordom, care cunoștea toate clevetirile și palavrele slugilor casei Zubov. Gavrila Romanovici îi poruncise să afle tot ce se petrecea și se vorbea în „spelunca Zubovilor și a Jerebțovilor“ și în fiecare dimineață, Aristarh îi dădea ultimele vești. Derjavin ținea seama de ele în politica sa de stat și la curte.

Oamenii lui Zubov îi povesteau lui Aristarh discuțiile pizmașe ale stăpînilor lor, pe care le prindeau trăgînd cu urechea. Îi istorisiră astfel pînă în cele mai mici amănunte cum Platon Alexandrovici o făcuse pe țarină să renunțe la dorința, inspirată chipurile — de Gavrila Romanovici, de a-l primi și a-l asculta pe Șe-

lihov, despre care păstra o amintire nedeslușită și supărătoare. Aflînd de succesul lui Zubov, care împiedicase prezentarea lui Grigori înaintea împărătesei, Derjavin se întunecă la față, se posomorî și se gîndi că într-adevăr corăbierul ar trebui să plece mai repede acasă, în așteptarea unor vremuri mai bune.

Aristarh își avea propria lui părere despre Șelihov. Il îndrăgise din toată inima pe Grigori Ivanovici, mai ales după ce acesta îi oferise într-o noapte, cînd îi adusese cvas și rămăseseră mai mult de vorbă, o mie de ruble pentru a-și răscumpăra libertatea și a pleca împreună cu el la Irkutsk, ca om de încredere. Aristarh izbucnise în plîns, dar refuzase:

— De mic copil sînt lîngă stăpînul meu, și tot în preajma lui vreau să-mi sfîrșesc viața. Sîntem același leat...!

Desigur Gavrila Romanovici nu aflase nimic de această discuție, păstrată ca o taină, de care nici Șelihov, nici Aristarh nu aminteau niciodată. Dar de atunci, Aristarh ținea mai mult la liniștea și la interesele lui Grigori Ivanovici decît la ale sale.

De aceea cînd dimineața, pe la ceasurile unsprezece Altesti veni la Derjavin acasă, căutîndu-l pe Șelihov pentru a merge împreună la văduva maiorului secund Glebov ca să vadă și să cumpere casa, Aristarh îi spuse tăios și hotărît:

— Nu-l pot trezi, chiar dacă m-ați ocărî și m-ați bate. Și Gavrila Romanovici a poruncit să-l lăsăm să doarmă! — Bătrînul se încumetase să născocească o minciună. Știa, dealtfel, prea bine, cît preț avea Altesti în ochii stăpînului său. Iar Aristarh îl prețuia și mai puțin și cu mai multă asprime pe grec socotindu-l un măscărici, un lingău, un păgîn.

— Trebuie să mergem să cumpărăm o casă pentru fiica și ginerele lui Grigori Ivanovici, — stărui Altesti, știind că în casa lui Derjavin nu-l putea repezi pe majordom așa cum ar fi procedat cu un rob din orice altă casă.

În cele din urmă Aristarh se dădu bătut și mormăindu-i un: „Așteaptă“, intră în odaia corăbierului.

— Grigori Ivanovici, Alcesta, grecul ăla păgîn vrea zor nevoie să te vadă. Zice că i-ai poruncit să vină azi dimineață ca să mergeți împreună la Glebova... Cum ai dormit? — întrebă Aristarh grijuliu, găsindu-l pe corăbier încă în pat, dar cu ochii deschiși. — Să aduc în odaie gustarea de dimineață? Alcesta o să aștepte în salon, o să-l duc acolo... Să aduc și o votculiță? — spuse Aristarh oprindu-se la ușă.

— Un clondiraș, Arhipușka, și un castravecior sau niște ridichi... Cafea să nu-mi aduci! — îi spuse Șelihov cu glas voios. În timpul nopții se hotărîse să nu-și mai piardă vremea în capitală, să cumpere casa și să pornească imediat spre Irkutsk, iar apoi spre Ohotsk și peste ocean... „Nimeni, în afară de tine și de dumnezeu, nu-i orînduitor și stăpîn pe soarta ta, Grigori."

— *Bon apetit*[1]*!* — trăncăni din obișnuință Altesti, strecurîndu-se în odaia lui Șelihov, dar văzîndu-l pe corăbier morocănos, luă imediat un ton oficial. — Tîrziu vă mai treziți, Grigori Ivanovici; unde n-am fost eu pînă acum? E ora unsprezece, la Glebova vom ajunge tocmai la prînz. Are o poftă de mîncare ciudată... Să nu vă supărați, dacă vedeți ceva care nu vă place: e o muiere proastă și cu nărav, dar căsuța e bună, așa cum vă trebuie.

— Ce-mi pasă mie de pofta ei de mîncare? Nici nu mă gîndesc să rămîn la ea la masă.

— Sigur, sigur, — se grăbi Altesti, — gazda e liberă să mănînce în casa ei după pofta inimii, iar în ceea ce privește spinările...

— Spinările nobililor ca și burțile lor îndură multe! — surîse corăbierul și se ridică de la masă, nevrînd să lungească vorba.

— Mergem? — se ridică și Altesti.

Cînd orologiul de pe turnul amiralității bătu ceasul douăsprezece — ceasul prînzului amiralului, cum se zicea pe atunci — Șelihov și Altesti, fiecare în sania lui, se opriră în fața casei văduvei Glebova. Intrară amîndoi în vestibulul bine încălzit dînd la o parte un

[1]) Poftă bună (în limba franceză). (N. trad.)

servitor bătrîn chior și surd purtînd un cekmen din postav de casă lung pînă jos, care încercă să-i oprească. După ce își scoaseră blănurile, se îndreptară spre odăile de unde se auzeau niște țipete ascuțite.

— Ce o mai fi și asta? S-ar zice că-i bătut cineva? — întrebă posomorît corăbierul pe călăuza sa, care în clipa aceea lăuda frumusețea sălii înalte cît două caturi și a gobelinurilor dintre ferestre împodobite cu păstorițe din Arcadia și cavaleri grațioși, îngenunchiați în fața lor.

— Glebova ia masa, și-și drege pofta de mîncare pe spinarea bucătăresei, — îi răspunse Altesti, fără a se tulbura. — Ciudată cucoană! Îi place mult de tot ciorba de varză cu carne de oaie; și cum începe s-o mănînce, slugile o aduc pe bucătăreasă, o întind pe podea și o bat fără milă cu nuielile, iar bucătăreasa urlă, pînă ce stăpîna ei își mănîncă toată ciorba...

— Mă minți, Simion Atanasovici!

— De ce să mint? Poftiți în sufragerie să vedeți și singur cum își face văduva poftă de mîncare...

Altesti trecu înainte, Șelihov îl urmă, și, peste o clipă, Grigori Ivanovici zări prin ușa larg deschisă un spectacol de necrezut.

La masă ședea o femeie bătrînă, grasă, puhavă, cu o bonetă liliachie uriașă, brodată cu flori verzi și roșii. La prima vedere, părea să fie blîndă. Mînca ceva dintr-o strachină mare de porțelan, lingîndu-și din cînd în cînd buzele groase, răsfrînte, și nu-și lua privirea de pe spatele plin de vînătăi de un roșu închis, al unei femei întinse pe podea în fața mesei. Bătrîna cu bonetă își ridică nemulțumită ochii asupra celor ce intraseră și lăsă jos lingura. Doi vlăjgani de servitori, care stăteau cu nuielile lîngă femeia culcată pe podea, o luară ca la un semnal de subsuori, o scuturară și într-o clipă o puseră în picioare. Femeia își potrivi fusta ridicată, se ploconi pînă la pămînt în fața boieroaicei și fugi din odaie, aruncînd pe sub sprîncene, o privire vizitatorilor.

— Poftă bună, Agrafena Lukinișna! — o salută Altesti pe proprietăreasa casei, fără o umbră de

sfială, ca şi cum nimic nu s-ar fi întîmplat şi cele văzute ar fi fost lucruri foarte obişnuite.

— Ce poftă, cînd mi-ai stricat-o... Cu cine ai venit? — îi răspunse pe acelaşi ton văduva maiorului.

— V-am adus un cumpărător pentru casa dumneavoastră! Grigori Ivanovici Şelihov, neguţător de starea întîia din Irkutsk şi America... Siberienii nu sînt deprinşi să mănînce cu asemenea muzică, — glumi Altesti, privind cu grijă faţa încordată a corăbierului.

„Un adevărat călău în fustă“, îşi spuse Grigori Ivanovici, ispitit de dorinţa de a o scuipa în faţă pe bătrîna puhavă şi de a pleca renunţînd la vizitarea şi cumpărarea casei.

— Bătaia n-are nici o legătură cu afacerile, Grigori Ivanovici. Trăind pe la noi, veţi vedea lucruri grozave... Acum după ce s-a săturat cu ciorbă, nu va mai fi atît de îndărătnică, — murmură Altesti. — Doar n-avem de gînd să ne încuscrim cu ea!

Amintindu-şi de porunca Nataliei Alexeevna de a nu se întoarce fără să fi cumpărat o casă pentru fata şi ginerele său, precum şi de hotărîrea luată noaptea trecută de a pleca spre Irkutsk cît mai grabnic, corăbierul îşi stăpîni dezgustul şi se întoarse spre ieşire, fără a se mai uita la gazdă, spunînd:

— Bine, să mergem, să vedem...

— Ce mojic! Pfui! — rosti bătrîna făcîndu-şi buzele, pungă, dar Altesti o ameninţă în glumă cu degetul.

Şelihov cercetă îndelung şi amănunţit bunurile prevăzute în zapisul ce-i fusese încredinţat. In bucătărie o zări pe femeia bătută, care se ascunse după sobă la intrarea celor ce fuseseră de faţă la umilirea şi ruşinea ei.

— Şi deseori se poartă aşa stăpîna ta cu tine? — o întrebă Şelihov pe femeia speriată. — Cum te cheamă?

— Cam de două ori pe lună cere o ciorbă de varză cu carne de oaie şi îmi trage o bătaie, — îi răspunse aproape plîngînd femeia mai în vîrstă. — Mă cheamă Anna, Anuşka, iar dînsa... îmi zice Se-

lina. De ce nu mă ia dumnezeu odată? M-au sleit cu atîtea chinuri! Se răzbună pe mine, nu poate să-l uite, pe Prokluşka al meu; acum douăzeci de ani, pe vremea lui Pugaciov, a vărsat o dată pe ea ciorba fierbinte... Răposatul maior l-a biciuit pe Prokl pînă la sînge şi l-a trimis la oaste şi de atunci ea, de cîte ori cere o ciorbă şi începe s-o mănînce, mă pune jos şi îmi trage o bătaie în faţa oamenilor... O să mă spînzur, chiar de mi-oi pierde sufletul, nu mai pot răbda! — spuse femeia clănţănind din dinţi de parcă o scuturau frigurile.

— Cumpăr-o şi pe bucătăreasă, Simon Atanasovici, ca să rămînă în casă... Hîrtiile să le faci pe numele nobilului Nikolai Petrovici Rezanov sau al soţiei sale, Anna Grigorievna, — îi spuse Grigori Ivanovici la ureche lui Altesti. — Îţi dau cinci sute de ruble, cu cît o vei cumpăra te priveşte, restul e al tău! Nu te necăji, biată femeie, nu-şi vor mai bate joc de tine, nu te necăji, Anuşka!

Fără a scoate o vorbă femeia căzu la picioarele lui Şelihov, se închină şi plînse, bolborosind cuvinte de mulţumire.

— Simon Atanasovici, încheie, potrivit legii actele de cumpărare şi nu uita că sînt neguţător şi mă pricep în asemenea treburi. Dacă ceva nu va fi în regulă ţi s-a dus misitia. Nu mai vreau să dau ochii cu broasca asta rîioasă... Vezi s-o răscumperi cu orice preţ şi pe Anna, bucătăreasa! — Semnă apoi fiecare foaie a inventarului, trecu în sală şi porunci sever, ca pe corabie: — Pe Glebova s-o aduci pentru bani la mine, la Gavrila Romanovici cu toate hîrtiile şi zapisul celor cumpărate. Voi face plata acolo, mai am încă ceva de spus, dar asta mai tîrziu...

Şelihov ieşi fără a o mai aştepta pe gazdă.

— Acasă! — îi spuse el scurt lui Nikifor. — Miercuri, în zori, pornim, Nikişka, la noi, la Irkutsk. Ajunge — m-am săturat de cîte am văzut, ne-am răsfăţat destul!

— Prea bine! — dădu mulţumit din cap Nikifor, cel cu obrajii lătăreţi, care cuprins de dor după pămîntul patriei siberiene, tînjea în odaia de slugi a

lui Derjavin după drumurile mari și popasurile de noapte pe la hanurile cunoscute. — Prea bine! Hii, căluții mei! — strigă el și, slăbind hățurile, dădu drumul roibilor.

3

Locuitorii Petersburgului priveau cu uimire nemaivăzuta trăsurică îmblănită pusă pe tălpi de sanie, care gonea ca vîntul pe străzile capitalei, întrecînd toate mîndrele caleşti boiereşti.

Gavrila Romanovici era acasă și se încălzea lîngă cămin, în aşteptarea prînzului. Rîse auzind povestirea corăbierului despre ciorba Glebovei, văduva maiorului secund, apoi căzu pe gînduri și spuse parcă fără să vrea:

— Nu-i de neam, e o lipitoare această Glebova. Acum vreo douăzeci de ani, cînd urmăream banda lui Emelka Pugaciov în gubernia Simbirskului, i-am găsit casa încercuită de răsculați. Un ceas de am fi întîrziat, o găseam și pe ea spînzurată. Era tînără și chipeşă. Poți să știi cui i-ai scăpat viața? — încheie el nehotărît, ca și cum i-ar fi părut rău că o salvase cîndva pe tînăra Glebova.

— Era tîlhar și ucigaş acest Pugaciov, să ne ferească dumnezeu de aşa pacoste, dar din pricina Glebovilor, poporul merge cu „pugaciovii“, — răspunse bucuros Grigori Ivanovici și adăugă cu totul nepotrivit și nelalocul lui: — Voiam să te rog ceva Grigori Romanovici: nu s-ar putea să mă înfățişez cu treburile mele înaintea ochilor luminați ai împărătesei? Dacă s-ar putea să pui o vorbă bună pentru mine?! Marii demnitari mi-au umbrit cu totul America, ei nu arată nici o rîvnă pentru treburile statului...

Derjavin nu voia să-i vorbească lui Şelihov de rolul lui Zubov în această chestiune și-i răspunse:

— Grigori Ivanîci, împărăteasa e ocupată acum zi și noapte; vezi că mai e și Suedia, și Polonia, și

mai ales Franța, unde farmasonul Mirabeau [1]), care ar fi trebuit demult spînzurat, a aprins pîrjolul, iar ea se gîndește cum să stingă flăcările... N-ar fi acum momentul potrivit s-o plictisim pe măicuța noastră cu America! Eu voi pregăti aci terenul, voi pune totul la cale și voi trimite după tine un curier, iar tu pînă atunci să-ți faci rost la Irkutsk de o pereche de indigeni din America — un bărbat și o femeie — ca să-i arăți țarinei supușii cu pielea roșie, ca acel Coadă-de-lup, care a murit la mine, în odaia slugilor. Dar Grigori Ivanîci, trebuie să-ți scoți din cap ideile acestea năstrușnice despre libertate! Așezările rusești din America trebuie să le potrivești după chipul Rusiei pentru că altfel, le vei pierde pe vorbe deșarte... Haidem la masă, scumpe prietene!

Fără a scoate un cuvînt, Șelihov își urmă ascultător gazda în sufragerie. Ultima-i nădejde se frînse ca un fir de pai.

„Nu-i timpul potrivit, s-o spunem mai bine pe șleau, nu-i pe placul curtenilor că o mînă de ruși viteji au deschis Rusiei porțile Lumii Noi, se gîndi Derjavin, așezîndu-se la masă, trăim vremuri grele, locul vulturilor și al șoimilor l-au luat papagalii, și odată cu ei vulturoaica s-a prefăcut în găină... Grigori n-are ce căuta pe la pragurile oamenilor ridicați din întîmplare. E mai bine să plece acasă, poate va răzbi deocamdată numai prin propriile sale puteri."

— Grigori Ivanîci, cînd ai de gînd să pleci acasă, la Natalia Alexeevna? — îl întrebă Derjavin, dînd pe gît al treilea pahar de șliboviță tare, la masa pe care o luau plictisiți, în tăcere. — Nu te gonesc, nu! — se grăbi el să adauge pentru a îmblînzi întrebarea pusă atît de brutal și pe neașteptate. — Dacă-i după mine — poți să stai. Mie îmi face întotdeauna plăcere să te am ca oaspete.

---

[1]) *Mirabeau (Honoré Gabriel-Victor Riqueti conte de)* — (1749—1791) — militant al revoluției burgheze din Franța de la sfîrșitul secolului al XVIII-lea, în prima perioadă a ei. Speriat de avîntul revoluției, Mirabeau trece de partea marii burghezii și a nobilimii liberale. (N., red. rom.)

— Ce mai calea-valea, Gavrila Romanovici, nu mă spuăr. Văd şi singur că nu mai are nici un rost să mai zăbovesc pe aci... I-am poruncit lui Nikişka să fie gata de drum poimîine, miercuri, în zori. Trebuie să mă grăbesc, pînă ce nu se dezgheaţă rîurile noastre siberiene. Am doar de trecut peste Tobol, Irtîş, Obi, Ienisei, Tungusk şi alte peste o sută de rîuri mai mici.

— Da, drumul tău nu-i uşor, — spuse Derjavin nelămurit. — Vezi singur cum e mai bine; nu-s eu acela care să te învăţ cum să călătoreşti.

— Alcesta şi maioreasa Glebova aşteaptă în sala de intrare! — spuse Aristarh cu un vădit dispreţ în glas faţă de cei veniţi, aducînd mîncarea în sufragerie. Dar după el, fără a mai aştepta să fie poftiţi, se ivi capul ras, vineţiu al lui Altesti şi chipul buhăit al Glebovei, care purta o haină largă, căptuşită cu blană de vulpi.

— Cu cele mai adînci salutări şi respecte, Gavrila Romanovici! Tătarul ăsta... — spuse zîmbind Altesti arătîndu-l pe Aristarh, — ne-a lăsat să aşteptăm în sala de intrare. Mă gîndeam: cum se poate, sînt cu o cucoană de neam iar eu alerg de dimineaţă după treburile lui Grigori Ivanîci, n-am pus nimic în gură, iar aci am mirosit că Gavrila Romanovici binevoieşte a lua masa... Aşa că m-am hotărît să intru; doar n-o să ne dea afară, m-am gîndit eu.

— Agrafena Lukinişna, vă rog! Poftiţi, luaţi loc la masă, — îşi salută Derjavin musafira în felul cel mai prietenos, dar şi cu o scînteiere de batjocură în ochi. — Intîmplarea face să avem tocmai mîncarea care vă place cel mai mult... ciorbă de varză cu carne de oaie, dar fără garnitură... O să vă placă oare?

La salutul gazdei, Glebova aşa cum era în haină de blană făcu o reverenţă ca pe vremea Elizavetei şi zîzîi pe neaşteptate:

— *Merçi,* Gavrila Romanovici, totdeauna aţi fost un cavaler galant... mulţumim foarte frumos! Chiar astăzi, înainte de plecare am mîncat o ciorbă — sînt sătulă! Pentru sănătatea dumneavoastră, mîn-

tuitorul meu, nu uit niciodată să iau prescură... Cum o mai duceți? Am auzit de marea încercare prin care ați trecut, de pierderea scumpei dumneavoastră soții, de moartea Ekaterinei Iakovl...

— Ce să facem, totul e după voia domnului, am rămas singur, singur de tot, — o întrerupse Derjavin, cu ochii înlăcrămați.

Șelihov, care auzise puțin mai înainte părerea lui Derjavin despre Glebova, se uita și asculta uimit discuția gazdei cu broasca rîioasă.

— Ehe, ce mai ciorbă! — spuse încîntat Altesti, ronțăind oscioare de oaie, plescăind și oftînd. — Ciorba asta, Agrafena Lukinișna, o întrece pe a dumneavoastră fiartă pe spinarea bucătăresei...

— Alcesta! — găsi de cuviință gazda să-i curme nerușinarea. — Ține-ți gura! Tot colindînd prin crîșme cu tinerii din garda imperială, te-ai stricat de tot! Uiți unde te afli!

— Vă mulțumesc pentru masă Gavrila Romanovici! — Șelihov se ridică de la masă. — Mă duc în odaia mea să pregătesc banii...

— Adu-i aci, Grigori Ivanîci, adu-i aci. De ce să-și mai obosească piciorușele Agrafena Lukinișna? Dar mai bine, Agrafena Lukinișna, duceți-vă acasă, Altesti vă va însoți, iar mîine Grigori Ivanîci vă va aduce banii acasă și va lua actul de proprietate.

Nimeni nu se putea împotrivi hotărîrii lui Derjavin. Se învoiră cu toții. Petrecîndu-și musafira, Derjavin îi sărută mîna puhavă, iar ca răspuns văduva maiorului îi atinse cu buzele creștetul chel.

Cumpărarea casei văduvei Glebova — deși părea o chestiune de mică importanță — îi încurcă socotelile lui Grigori Ivanovici și îl încredință pentru totdeauna de putreziciunea societății și a oamenilor din lumea înaltă.

După ce primi banii, văduva maiorului declară că nu va putea preda casa decît la primăvară, cînd se va mai îndrepta vremea și se va restabili drumul pentru a se muta la moșia din Simbirsk. Glebova nu-și recunoștea obligația din actul de vînzare de a elibera casa la primirea banilor.

— Nu te lăsa, maică! Negustoraşii cumpără casele nobililor, dar nobilii unde să meargă? — o susţineau diferite personaje mari şi mici din lumea capitalei, aflînd de această neînţelegere.

Neavînd timp şi nevrînd să mai meargă la judecată, Şelihov se învoi cu această amînare. Apoi, Altesti în schimbul unor sume de bani şi Derjavin din prietenie îi făgăduiră că vor obţine rechemarea lui Nikolai Petrovici Rezanov în slujba pe care o avusese la Petersburg, dar în privinţa datei nu-i dădură nădejdi prea mari, astfel încît înainte de iarna viitoare nu vor avea nevoie de casă. Prigonirea celor bănuiţi că ar nutri ideile de libertate venite din Franţa, nu slăbise, ci dimpotrivă, se înteţea şi devenea tot mai cruntă.

Mai rău o păţi cu bucătăreasa Anna, pe care, la stăruinţele lui Altesti, Glebova o vînduse nobilei Anna Grigorievna Rezanov pe preţul fabulos pentru acele vremuri de patru sute de ruble, pe cînd o fată tînără, zdravănă, preţuia cam patruzeci-cincizeci de ruble iar în Siberia se vindeau cu cinci-zece ruble fetele „kortomne“ hărăzite tainicelor desfrîuri.

— Dar tot o să fac ciorbă din ea! — declarase bătrîna îndărătnică, aflînd că Şelihov o lăsase pe Anuşka în casă ca administratoare şi ca ochi al stăpînului, fără a ţine seama de prezenţa fostei proprietărese.

După sfatul lui Altesti, care ştia să-şi găsească pretutindeni un interes, Şelihov cumpărase pe numele Rezanovilor, fără a ţine seama de preţ, toate slugile Glebovei şi totuşi nu putu să-i scurteze ghiarele broaştei rîioase.

— O să chem poliţia, pentru că mi-a luat oamenii cu şeretlicuri, şi din Selinka tot o să fac ciorbă! — repeta bătrîna.

Palavrele lui Altesti şi ale răzbunătoarei Jerebţova, la care tot prin el ajunsese „pricina cu Glebova“ îşi făcură efectul. Bîrfelile amestecate cu murdăriile şi plîngerile absurde ale Glebovei, care chipurile fusese înşelată, trecură din casă în casă. Aristarh găsi

nimerit să-i dea de ştire lui Grigori Ivanovici cu multă grijă şi prudenţă.

Corăbierul, întristat şi înrăit, îşi dădu seama că sentimentul de omenie, care îl făcuse să se amestece în această poveste, devenise în ochii societăţii din capitală, o anecdotă hazlie despre un sălbatic neguţător siberian care se îndrăgostise de o bucătăreasă isteaţă din capitală. Numele Columbului rus fu legat de fusta unei ţărănci necunoscute. Femeia aceasta şi maioreasa Glebova stîrniră în jurul numelui său mai multe discuţii şi mai mult interes decît toate minunăţiile Americii, pe care voia s-o facă cunoscută în capitală.

Şelihov nu putu îndura aceste ponegriri şi îl rugă pe Gavrila Romanovici s-o găzduiască pe Annuşka în odaia slugilor pînă la sosirea fiicei şi ginerelui său.

— Bine, să stea, n-o să mă sărăcească, — se învoi poetul curţii. — De botezat o să-l botez chiar eu şi pe finul meu n-o să-l supere nimeni, — zîmbi Derjavin.

— Glumele dumitale sînt tare jignitoare, Gavrila Romanovici, să te ierte dumnezeu cînd te-o judeca! — îi răspunse cu amărăciune Şelihov, întunecîndu-se la faţă. — Nu ştiu dacă ne-om mai vedea, dar... Ce să mai vorbim, prea multă cinste mi-a făcut capitala!...

Pierzînd peste o săptămînă cu tot soiul de alergături supărătoare, corăbierul părăsi capitala abia pe la jumătatea lui martie.

Intr-o dimineaţă ceţoasă, pe la ceasurile opt, după ce luă o gustare foarte săţioasă împreună cu Gavrila Romanovici, care poruncise încă din ajun să fie trezit, Şelihov ieşi în pridvorul casei petrecut de mai toate slugile lui Derjavin. In casa patriarhală a lui Derjavin asemenea libertate era îngăduită şi nu dădea loc la nici o dojană.

Aristarh avu grijă să fie puşi în sanie cei trei saci cu cele două sute de mii de ruble, o ladă cu un serviciu de ceai din Peterhof, pe care Gavrila Romanovici îl dăruia Nataliei Alexeevna şi sacul cu po-

doabele de război ale lui Cuci, care fusese îngropat în straie ruseşti obişnuite. Corăbierul voise să ducă acasă găteala lui Cuci şi cămaşa lui îmbibată de sînge. „Cînd voi ajunge în America, le voi preda părinţilor lui", îşi spuse Grigori Ivanovici, amintindu-şi de făgăduiala neîndeplinită de a-l duce pe Cuci nevătămat în patrie. „Dacă n-am fost în stare să-ţi îngrop trupul în pămîntul tău de baştină, Cuci, cel puţin să duc acolo o parte din sîngele scurs din inima-ţi credincioasă."

Şelihov nici nu bănuia că nu-i va mai fi dat să-şi revadă pămîntul de peste ocean, pe care-l descoperise şi căruia, în visurile sale, îi dăduse cu tîlc numele de Slavorosia.

— Să ne îmbrăţişăm, prietene Grigori, înainte de a porni la drumul cel lung! — îi spuse Gavrila Romanovici, ieşind în pridvor, înduioşat pînă la lacrimi. Aştept să aflu ştiri despre noile tale isprăvi vitejeşti şi fapte mărețe săvîrşite întru cinstirea împărătesei şi a ţării noastre! Îţi voi rămîne totdeauna prieten şi voi fi gata să fac pentru tine tot ce-mi va sta în putinţă... Să-mi scrii neapărat despre toate! — Derjavin îl asigura pe corăbier de sentimentele sale sincere, simţind în adîncul sufletului o mustrare de cuget pentru că fără să-şi dea seama se ţinuse de o parte în ciocnirea dintre Columbul rus şi nedreptăţile săvîrşite de oamenii netrebnici ai acelor vremuri tulburi. În sinea sa îşi recunoştea acum acest păcat.

Poetul, simţind cum îmbătrînea, nu voia, printr-o faptă necugetată, să-l lase pe Zubov, cu haita sa, să triumfe. Nu va mai fi în stare să scrie o a doua „Feliţa", căci anii şi traiul de la curte îi secaseră avîntul şi-i împovăraseră sufletul... „Grigori va răzbi, îşi va atinge ţelul", încercă Gavrila Romanovici să se consoleze şi spuse cu glas tare:

— Să nu te avînţi departe de mal, să-ţi scoţi gărgăunii din cap! Unui neguţător rus îi stă bine şapca sau căciula, nu boneta jacobină sau pălăria bostoniană! Vor veni şi pentru noi vremuri mai bune! America nu e un urs, nu va fugi în pădure...

Să te sprijini Grigori pe umărul rusesc! Să nu aluneci într-o groapă englezească sau bostoniană, chiar dacă ar fi țintuită cu briliante... Căile domnului sînt necercetate, Rusia își are drumul ei și poporul își va aduce aminte de cei care au pășit în frunte pe acest drum! Va veni vremea și pentru asta!

Șelihov îl îmbrățișă pe Derjavin și îl sărută din toată inima, uitînd de neînțelegerea care îi despărțise în ultimele zile. Bătrînul Aristarh, cu capul descoperit, uitîndu-și locul cuvenit în spatele stăpînului, nu se mai depărta de Grigori Ivanovici și vrînd să-l ajute pe corăbier să coboare scările, i se atîrnă aproape de braț.

— Adio, Arhip Sîsoevici! Adio, scumpul meu! Îți mulțumesc pentru rîvna cu care m-ai îngrijit cînd am fost bolnav, pentru patul pufos pe care mi l-ai pregătit, pentru felul cum m-ai apărat împotriva lui Alcesta, cel nesățios, — surîse corăbierul și, îmbrățișîndu-l, înveli în blana sa de urs alb trupul uscățiv al bătrînului.

— Adio, Grigori Ivanîci! Adio, vulturul și ocrotitorul nostru! Nu mi-a fost dat să te slujesc cu dragoste și credință... Cît voi trăi, nu te voi uita. Nu știu dacă ne vom mai întîlni, căci de aci înainte spre mormînt ne îndreptăm, — șopti bătrînul, înecîndu-se cu perii blănii care-i intrase în gură. Nici prin gînd nu i-ar fi trecut, că-i va fi dat să mai trăiască încă cincisprezece ani după moartea viteazului siberian.

— Cu ce i-ai vrăjit, Grigori Ivanîci? — întrebă Derjavin, uitîndu-se nedumerit la slugile sale strînse în jur.

— Sînt ruși! Trăiesc în năduf și năzuiesc nu spre mine, ci către viață, — răspunse vag corăbierul. — Noroc, Gavrila Romanovici! Adio flăcăilor și fetelor! — Șelihov se înclină, salutînd în toate părțile și se urcă în sanie.

Peste jumătate de ceas, sania corăbierului ieși rostogolindu-se asemenea unui nămete de zăpadă pe calea Vologdei, străvechiul drum al „ușkuinicilor“

din Novgorod către pămînturile neamurilor finice, lăsînd în urma sa ultimele izbe cenuşii din mahalaua capitalei.

Chiar în prima zi, către seară — după vreo sută şi douăzeci de verste poposi la Zaozerie.

După ce se opri o zi la Hlînov, căruia nu demult i se schimbase numele în cel de Veatka, trăgînd la un neguţător cunoscut anume Zimin pentru nişte treburi negustoreşti, Grigori Ivanovici porni din nou la drum şi pe la douăzeci martie ajunse la Perm, un mic orăşel, care hiberna între brazii şi pinii seculari de pe muntele Egoşiha, un orăşel care pe atunci abia începuse să se ridice în jurul unei topitorii se cupru a lui Stroganov.

De aci înainte drumul se dovedi mai simplu şi mai uşor. Compania americană, organizată de Şelihov, la care participau neguţători din Ust-Sîsolsk, Sol-Vîcegodsk, Tiumen, Seleaboi [1]) şi alte oraşe de pe acel traseu, întreţinea de patru ani hanuri, cîte unul la aproape fiecare cinci sute de verste, pe drumul de la Irkutsk pînă la Irbit, cheltuind sume însemnate pentru acele timpuri. Pe atunci corăbiile ruseşti nu se avîntaseră încă în călătorii în jurul lumii, cum stăruia Şelihov, trimiţînd în fiecare an memorii şi cereri la toate departamentele. O parte din mărfurile companiei dobîndite în Siberia şi mai ales cele din Aleutine şi din America, precum şi cele aduse din China prin Kiahta, mergeau pe uscat însoţite de oameni de încredere, spre bogatele şi vestitele iarmaroace de pe vremea aceea, din Urali, iar de acolo — la Moscova şi Petersburg.

Din Ural — singura turnătorie de fier rusească de pe vremea aceea acolo se afla, căci cele din Tula şi Oloneţk decăzuseră — aduceau fier, fontă, pînze pentru corăbii, cîlţi, parîme şi frînghii. Şi se mai încărcau pe drum cu făină, crupe, slănină, mergînd în convoaie de două sute, cinci sute şi chiar o mie de sănii sau căruţe — în timpul verii se călătorea mai rar — şi aduceau toate acestea la Irkutsk, schim-

[1]) *Seleaboi* — numele pe care-l purta localitatea Celiablnsk în acea vreme. (N. red. ruse.)

bînd în drum zeci de tălpi de sănii sau roţi. Acèste poveri de mii de puduri erau duse apoi de la Irkutsk pînă la Ohotsk, potrivit cu anotimpul, pe şlepuri, cu cai de samar, reni sau sănii cu cîini, căci pe vremea aceea Ohotskul era singurul port rusesc pe litoralul asiatic al Oceanului Pacific, în afară de cîteva mici porturi de pescari. În unii ani, transportul mărfurilor pe acest drum ajungea la unsprezece ruble de fiecare pud. Aceasta era, pe atunci, legătura dintre Rusia şi pămîntul Americii alipit de Şelihov.

În această lumină, isprăvile, îndrăzneala şi forţa neclintită a exploratorilor ruşi, care străbătînd necuprinsul apelor ajunseseră pe litoralul Oceanului Pacific şi ridicaseră primele izbe ruseşti pe ţărmul depărtatei Americi, apar ca un basm, ca o legendă, tot atît de uimitoare ca şi aventurile Argonauţilor [1]) în căutarea lînei de aur sau ca strălucitele călătorii ale lui Cristofor Columb care a descoperit insulele Caraibe.

Trecînd peste Urali şi lunecînd pe cîmpia siberiană pe drumul Kolîvanului — care pe atunci nu fusese încă desfiinţat, deşi ocîrmuirea începuse să construiască, prin truda atîtor oameni noua cale a Vladimirului — corăbierul se gîndea, cufundat în visuri, amintindu-şi de mii de ori toate discuţiile avute cu feluriţi oameni de vază în timpul şederii sale în capitală.

„Poporul nu-i stăpîn în casa lui. Acum o sută cincizeci de ani, Mihai Staduhin, vînătorul din Kolîma, născut în Sol-Vîcegodsk, a izbutit să ajungă pînă la insulele Kurile şi să ridice pe insula Sahalin o cetăţuie rusească... A avut oare vrun sprijin ? Nu ! Nici nu l-au luat în seamă, căci n-aveau timp pentru el ; în acele vremuri Stepan Razin se ridicase împotriva Moscovei boiereşti... Bine ! A venit apoi vremea lui Petru. Piotr Alexeevici şi-a amintit pînă unde se

[1]) *Argonauţi* — eroi din mitologia greacă, care au plecat conduşi de Iason, pe corabia „Argo" spre Kolhida (azi Transcaucazia) în căutarea lînei de aur, păzită de un balaur. Expresia „agronauţi" este folosită pentru a denumi oamenii îndrăzneţi, care urmăresc ţeluri greu de înfăptuit. (N. red. rom.)

întindea Rusia şi a văzut mai departe — i-a trimis pe slăviţii corăbieri Cirikov şi Behring... Dar Petru a murit şi totul a fost dat uitării! Şi au mai trecut încă cincizeci de ani şi acum eu, Grigori Şelihov, am păşit prin Aleutine pînă în America, am ridicat aşezări şi cetăţi, am construit corăbii, am înfiinţat şantiere navale, i-am învăţat pe coniagi, pe ciugaci, pe coloşi, pe kenaieni, să-şi clădească locuinţe şi să cultive pămîntul, i-am alungat pe englezi, am stăvilit drumul Astorilor — neguţătorii bostonieni — şi cu ce m-am ales?" Şelihov credea în viitorul operei sale, şi de aceea fără să vrea, exagera succesele dobîndite în civilizarea acelui pămînt bogat, dar aspru şi sălbatic.

Tot felul de gînduri, împletite cu planuri de viitor şi cu dispoziţii, pe care le pregătea pentru a le trimite lui Baranov în America deîndată ce va sosi la Irkutsk, umpleau mintea corăbierului, care nu obişnuia să şi le însemne într-un caiet. Şi cînd oare gîndul va putea fi prefăcut în acţiuni? Doar nu mai puţin de şapte mii de verste pe pămîntul lipsit de drumuri practicabile, şi prin amăgitorul adînc al apelor despărţeau Irkutskul de Kadiak, acel Kadiak unde acum Baranov întărea temelia puterii şi gloriei ruseşti, după îndrumările primite de la el.

Paştele căzu tîrziu în anul acela. Şelihov petrecu săptămîna mare pe drum şi pe la zece aprilie ajunse la Krasnoiarsk pe o zăpadă încă tare, străbătînd în patru săptămîni peste patru mii de verste. Aci se hotărî să se ducă la înviere şi să se odihnească în prima zi de paşti după goana necurmată pe nesfîrşitele drumuri. Dar voia să ajungă mai repede la Irkutsk, să-şi îmbrăţişeze nevasta şi copiii, să se sfătuiască cu Nikolai Petrovici Rezanov asupra soartei viitoare a acţiunii sale, după ce nu găsise în capitală nici sprijinul cuvenit, nici vreun ocrotitor mai puternic. Parcă presimţea, că soarta nu-i va lăsa decît un scurt răgaz pentru înfăptuirea măreţelor sale visuri.

„Primăvara e rece şi lungă, dacă ajung la Tunguska pînă la pornirea gheţurilor, drumul mai ţine

încă vreo zece zile. Semn bun că mi se va îndeplini tot ce doresc!" se îmbărbătă el, învingîndu-şi oboseala şi căutînd să desluşească — aşa cum făcea cînd era copil — tîlcul semnelor ivite în cale.

Pe drum, ca şi în călătoriile sale pe oceane, Şelihov avea superstiţia de a nu-şi schimba hotărîrile luate: „Soarta hărăzeşte!"

A doua zi de paşti, în zori, corăbierul, luîndu-şi alţi cai odihniţi, porni la drum pentru a străbate ultima mie de verste, prin Nijneudinsk şi Balagansk, pînă la Irkutsk, deşi era încă mahmur după ospăţul de paşti, cu nelipsiţii pelmeni siberieni, carne de ren, ficat de gîscă şi plăcintă cu nelma.

Drumul de la Kransnoiarsk trecea aproape în întregime prin taiga. Aflînd că acesta nu era prea sigur din pricina varnacilor şi a urşilor, Şelihov se hotărî să mai ia cu el un surugiu iakut cu faţa galbenă anume Mitka, pe care-l puse să stea pe capră cu arma încărcată, alături de Nikifor, buimăcit de atîta goană aproape neîntreruptă.

— Dacă ajungem în cinci zile la Tunguska, şi trecem cu bine gheaţa pînă pe malul nostru, să ştiţi băieţi că vă dau fiecăruia cîte douăzeci de ruble, iar la Irkutsk veţi mai primi şi cîte o vadră de votcă. Daţi-i drumul! — zise Şelihov urcîndu-se în sanie.

Atmakin, un vechi neguţător din Krasnoiarsk care-l găzduise, îl petrecu împreună cu ceilalţi musafiri, în trei troici, vreo douăzeci de verste afară din oraş, pînă la cîmpul unde-şi avea fîneţele, căci nu se îndura să se despartă de scumpul său prieten Grigori Ivanovici Şelihov. Şi cum să nu fi petrecut un asemenea om care, după părerea lui Atmakin, ridicase atît de mult în ochii lumii, prestigiul negustorimii siberiene?

Cînd ajunseră la locul de despărţire, cei care îl conduceau înconjurară sania lui Şelihov cu sticle colorate în mînă, îi turnară corăbierului „la botul calului" să mai ciocnească încă o dată de rămas bun, băură pe stomacul gol, se mai sărutară pentru ultima oară, îşi fluturară batistele şi se întoar-

seră la Krasnoiarsk pentru a continua ospeţele de paşti, în mijlocul zăpezilor care acopereau povîrnişurile repezi ale orăşelului aşezat între cedri şi pini.

4

După ce goni cinci zile schimbînd mereu caii şi întîlnind pe drum vreo cincizeci de caravane, care mergeau în ambele direcţii, sania lui Şelihov ajunse către seară, după ce schimbase caii la Bardadîm, pînă la malul Tunguskăi de sus[1]), unde se făcea trecerea pe rîul îngheţat. Corăbierul nu voi să aştepte pînă dimineaţa, cum îl sfătuise Emelian Molodîh, cazacul din Nercinsk, care supraveghea trecerea peste rîu.

— E primăvară, gheaţa va porni curînd, sub malul drept s-au şi deschis cîteva ochiuri... Cazi în apă, ferească sfîntul... Aşteaptă pînă dimineaţa, Grigori Ivanîci ! — îi spuse cazacul, care-l cunoştea bine pe Şelihov ; ţinea la neguţătorul din Irkutsk, auzise de vitejiile şi isprăvile lui şi-l văzuse de mai multe ori trecînd rîul în ultimii zece ani. Era greu însă să-l faci pe corăbier să-şi schimbe o hotărîre luată, mai ales dacă îi spuneai că există o primejdie. Singura care ştia să-l oprească era Natalia Alexeevna.

Urcîndu-se în sanie, Grigori Ivanovici îi porunci lui Nikişka să coboare pe gheaţă. Nikişka fluieră numai, fără să-i pese şi, strîngînd hăţurile, îşi porni caii siberieni pe gheaţă. Privind cu ochii ageri, cu licăriri ca de lup, la urmele întunecate ale drumului, Nikifor gonea caii în beznă pe drumul de iarnă peste Angara.

Trecerea era să se sfîrşească cu bine, cînd, deodată, la vreo cinci stînjeni de malul abrupt, sub care Angara era deosebit de adîncă, se auzi un trosnet sinistru, apa plescăi şi calul lăturaş din stînga troicei dispăru într-un ochi negru, ivit pe neaşteptate. Calul

[1]) *Tunguska de sus* — Angara. (N. red. ruse.)

puternic şi lăţos de la hulube se înclină spre stînga, aproape să-l răstoarne şi pe lăturaşul din dreapta, horcăind şi rupîndu-se din hamuri. Apa acoperi drumul.

— Taie! Dă drumul, taie! — răcni corăbierul, răsturnîndu-se în apă, în dreapta saniei. Cu iuţeala unui rîs de pădure, Nikişka îşi scoase cuţitul şi sărind de pe capră pe spinarea calului din hulube, tăie fulgerător lîngă zăbală hamul calului din stînga, care-i trăgea în ochi şi pe ceilalţi cai împreună cu sania.

— Hai! Hai, lupii! — strigă Nikişka stînd pe spinarea calului din hulube. Cu cei doi cai rămaşi care făcuseră o săritură uriaşă, scoase sania de pe gheaţa crăpată şi ajunse pe mal chiar lîngă apă.

Corăbierul, ud leoarcă din cap pînă în picioare, stătea pe un ger de douăzeci de grade, lîngă sania şiruind de apă. Blana din sanie fusese udată numai în parte şi Grigori Ivanovici şi-o puse pe umeri, dar simţi cum îi strîngea parcă tot trupul într-o meghine de gheaţă.

Ce era de făcut? Să se fi întors la Emelian, cazacul care supraveghea trecerea rîului, pentru a se încălzi şi a-şi usca hainele? Nu voia, căci i-ar fi zis: „Vezi dacă nu m-ai ascultat?“ Şi apoi era primejdios să mai înfrunte încă odată forţa perfidă a naturii. Bine că scăpaseră o dată teferi!...

Satul Spaso-Nikolskoe, cea mai apropiată aşezare omenească, se afla la vreo zece verste siberiene. „Să nu îngheţăm pe drum, îi trecu prin minte lui Şelihov, numai cu doi cai nu vom ajunge atît de repede“. Calul din stînga, care se prăbuşise în apă, se înecase.

— Inainte! Inainte, Nikişka! Mînă cu două bice! Ne prăpădim dacă nu ajungem la Spaskoe într-o clipă, — spuse corăbierul încet, urcîndu-se în sanie. Nu fu nevoit să repete porunca. Nikişka şi Mitka se simţeau şi ei prost în cojoacele lor ude şi fugeau pe lîngă sanie, ajutînd caii, care urcau greu drumul şerpuit prin hăţişul de pe malul abrupt.

Ajunseră la Spaskoe peste vreun ceas și jumătate, pe la șapte-opt seara, cînd întregul sat, după obiceiul siberian, dormea dus. La starostele Silanti, un om cunoscut, la care trăsese corăbierul, cei ai casei aprinseră surcele să facă lumină și căutîndu-și cizmele de blană, tot întrebau nedumeriți : de unde or veni, ce or fi căutînd, și cine or fi drumeții aceștia atît de întîrziați ?

Intrînd în casa tare încălzită, Șelihov refuză mîncarea și după ce bău un pahar de votcă, adusă din sanie, se urcă pe vatră, își scoase hainele ude care între timp se dezghețaseră, se acoperi cu o blană de ren și cu un cojoc și căzu imediat într-un somn greu. Nikișka și Mitka deshămară caii și îi legară sub un șopron, căci iakuții n-aveau grajduri ; apoi mîncară cu nesaț ciorba pe care gospodina o scoase din sobă, și începură să-i povestească lui Silanti primejdia prin care trecuseră. În cele din urmă se culcară și ei pe laviță să-și scoată pîrleala de pe drum.

În timpul nopții, corăbierul simți o sete cumplită, un foc în sînge și începu să clănțăne scuturat de friguri. Coborî de pe sobă, își trezi gazda și cu ajutorul ei își găsi și își îmbrăcă hainele uscate. Gospodina trezindu-se și ea aprinse la miezul nopții focul în sobă, puse la fiert zmeură de pădure și i-o dădu preacinstitului oaspe trimițîndu-i pe Nikișka și Mitka să se culce pe bănci, iar Grigori Ivanovici se întinse pe laviță, unde gospodina îi pregătise patul.

Dimineața corăbierul nu mai simți nici fierbințeala, nici amețeala — de care nu suferise niciodată pînă atunci. Cumpără prin mijlocirea lui Silanti un cal pentru a-l înlocui pe cel înecat și a doua zi porni în zori pentru a străbate și ultimile trei sute de verste, care îl mai despărțeau de căminul său din Irkutsk.

Schimbînd de două ori troicile pe la trecătorile de la Pribaikalie — un cal bun costa pe atunci, prin acele locuri, de la trei pînă la cinci ruble — Grigori Ivanovici intră a treia zi în Irkutsk pe un drum

care începuse să se desfunde sub razele soarelui, şi peste zece minute ajunse în curtea casei sale.

Natalia Alexeevna ieşi în fugă în cerdac, numai cu o basma pe cap şi se opri, aşteptînd să vadă deschizîndu-se uşiţa saniei şi apărînd chipul viteaz al vestitului ei stăpîn şi prieten iubit şi să-i audă glasul tunător, răsunînd prin curte.

Dar uşiţa nu se deschise. Nikişka sări de pe capră, o deschise, se uită îngrijorat înăuntru şi apoi se întoarse spre Natalia Alexeevna şi dădu din mîini. Înnebunită de spaimă, presimţind o nenorocire, Natalia Alexeevna sări ca o furtună de pe cerdac şi alergînd în cizmuliţele ei de safian peste grămezile de bălegar din curte, se aruncă în sanie.

Din blana de urs o privea o faţă îmbătrînită, de nerecunoscut, cu nişte ochi tulburi, spălăciţi, care clipeau şi parcă nu vedeau nimic înaintea lor.

— Grigori Ivanîci ! Grişata ! — Natalia Alexeevna îşi frînse mîinile, dar se stăpîni numaidecît şi strîngîndu-şi frumoasele sprîncene negre, spuse hotărît oamenilor, care veniseră în fugă spre sanie şi se îmbulzeau în jurul ei. — Mai încet ! Grigori Ivanîci e bolnav... Scoateţi-l cu grijă şi duceţi-l în dormitor.
— Dar Cuci, unde o fi Cuci ? — întrebă ea uitîndu-se buimăcită în sania goală, dîndu-şi abia atunci seama de lipsa slugii şi prietenului credincios.

Nikişka tăcu, îşi plecă fruntea ca şi cum ar fi fost vinovat şi îşi întoarse în altă parte ochii ca mărgelele. Natalia Alexeevna înţelese că nu-l va mai vedea niciodată pe Cuci şi înghiţindu-şi nodul pe care îl simţea în gît, se urcă cea dintîi în sanie pentru a sprijini cu mîna-i grijulie capul drag al viteazului ei bărbat, lovit de o grea năpastă.

— Natalia Alexeevna... Nataşenka... plecăm... plecăm în Aleutine. Alexandr Andreevici Baranov ne aşteaptă, îşi pierde răbdarea... şi... Cuci... vom duce cu noi sîngele scurs din inima lui Cuci... acolo îl vom îngropa pe Cuci, în pămîntul lui de baştină, — aiura corăbierul, covîrşit de boala pe care o biruise pînă în clipa aceea printr-o sforţare supraomenească.

Istovit de fiebinţeala şi frigul de care suferise în ultimele trei zile de drum, Şelihov se lăsă spălat pe tot trupul cu apă aromatică de brad amestecată cu votcă, şi după ce i se primeniră rufele, simţi o toropeală şi o linişte binefăcătoare sub cearşafurile de pînză, albe ca zăpada, în propriul său pat, în propria sa casă. Abia acum Natalia Alexeevna recunoscu pe faţa aceasta trasă şi slăbită, cu ochii închişi, trăsăturile dragi ale lui Grigori Ivanovici al ei.

— Porunceşte să i se dea lui Nikişka cincizeci de ruble şi lui Mitka douăzeci şi cîte o vadră de votcă — să tragă un chef ! — spuse el neaşteptat de tare, parcă în somn, cu o grijă gospodărească. — Şi vom merge... Nataşenka, şi îl vom lua şi pe Cuci cu noi...

— Vom pleca, vom pleca, voi avea chiar eu grijă de tot ce trebuie... Nu te mai frămînta, dormi liniştit, Grişata ! — îi spuse Natalia Alexeevna punîndu-i mîna pe buze.

Peste un ceas, după ce trimise după suedezul Sivers vestitul medic al oraşului, şi lăsă de veghe lîngă patul lui Grigori Ivanovici pe fiica sa mai mare Anna şi pe ginerele său Nikolai Petrovici Rezanov, care se înapoiaseră de la o vizită, Natalia Alexeevna se hotărî să-şi vadă de treburi. Se deprinsese să se descurce cu ele, de cîte ori bărbatul său era plecat şi se pricepea în feluritele şi complicatele afaceri ale lui Şelihov, cu mătăsuri sau ceaiuri chinezeşti, blănuri americane, oase de morsă din Ciukotka sau cu ucazurile din Petersburg şi ordonanţele guvernatorului general al Siberiei de răsărit Ivan Alferievici Pil. Cunoştea, ca nimeni altul, intenţiile şi gîndurile cele mai ascunse ale corăbierului, şi îi stîrnea admiraţia prin iscusinţa, spiritul gospodăresc şi isteţimea pe care o arăta.

Deşi proaspătul milionar Şelihov nici nu se putea asemui prin avuţia sa, cu cei dintîi zece bogătaşi din Irkutsk, totuşi, dintre toate femeile neguţătorilor, numai Natalia Alexeevna Şelihov lua parte la viaţa socială a oraşului, destul de săracă în evenimente.

Pe cînd se afla în America, Natalia Alexeevna, pentru a îmbărbăta pe ceilalţi şi a-i face să înfrunte cu mai mult curaj primejdiile şi suferinţele împărtăşite, făgăduise multor vînători că va avea grijă de familiile lor, de părinţii lor bătrîni sau de copiii lor rămaşi în patrie. „Noi, după cît se pare, nu ne vom mai întoarce!" răsunau în urechile ei ultimile cuvinte ale celor dintîi pionieri. Natalia Alexeevna socotea că prima sa datorie era de a-şi îndeplini pe cît cu putinţă, făgăduielile date. Şi i se părea că aceasta era chezăşia fericirii în propria-i familie.

Şelihov nu ştia de ce soţia sa stăruia atît de mult pentru primirea unor bătrîni la azilul întreţinut de daniile negustorimii, sau a unor adolescenţi din familii mai sărace în cea dintîi şcoală orăşenească de curînd deschisă la Irkutsk, dar o sprijinea în aceste acţiuni. Cînd îşi punea în minte ceva, Natalia Alexeevna nu rămînea în iatacul ei, ci intra fără sfială în casele celor mai de vază slujbaşi din Irkutsk, păstrîndu-şi înfăţişarea cuvenită unei bune soţii de negutător. Datorită minţii ei luminate şi politicii ei subtile, făcuse multe cunoştinţe şi legase prietenii folositoare, care nu o dată îi slujiseră şi lui Şelihov în vastele sale treburi negustoreşti. Pe vremea aceea şi mai ales într-un oraş de modă veche, mucegăit ca Irkutskul, aceasta însemna ceva cu totul neobişnuit.

— Trăiesc ca un neguţător străin, nu ca un urs siberian, — glumea mulţumit de el Grigori Ivanovici, cînd stătea de vorbă cu prietenii săi mai apropiaţi, referindu-se la locuinţele posomorîte şi închise ca nişte cetăţi ale vechii negustorimi siberiene.

— Cu femeiuşca ta, Grigori Ivanîci, nu te pierzi, — rîdea de corăbier Alexandr Andreevici Baranov, un om aspru, care înlăturase din viaţa sa orice slăbiciune faţă de femei şi pe care Şelihov îl îmbiase timp de zece ani şi în cele din urmă îl hotărîse să plece şi să preia conducerea coloniilor de peste ocean, în America.

Şi în cazul de faţă, cu totul neobişnuit, Natalia Alexeevna se arătă la înălţime. Îl chemă în casă pe

Nikişka şi ascultă, fără a-l întrerupe, povestirea nesfîrşită, împodobită cu născocirile fantastice ale omului din taiga şi cu bîrfelile auzite de la slugile lui Derjavin. Cîte nu intrau în această povestire?! Moartea lui Cuci, în mijlocul boierilor şi a generalilor care plîngeau; viaţa veselă din Petersburg cu muzică şi dansuri pe care o duceau şi stăpînii şi slugile; contesa Zubov cea zurlie care în mintea lui Nikişka era una şi aceeaşi cu Jerebţova — sora lui Zubov — şi cum voise ea să-i scoată un ochi stăpînului, dar acesta fugise; boala lui Grigori Ivanovici de pe urma unui deochi şi cum îl scăpase de la moarte vraciul străin, trimis de ţarină; şi cum el, Nikişka, întrecuse cu sania lui careta unui om rău; şi casa cumpărată, unde femeile erau bătute cu nuiele; şi plecarea din Petersburg, cînd tot oraşul venise să-l petreacă şi goana de zi şi noapte, pe drumul lung al întoarcerii, în timpul căruia Nikişka văzuse de două ori luna plină şi schimbase zeci şi zeci de rînduri de cai la troică; apoi trecerea în timpul nopţii peste Angara şi ochiul negru de apă, din care n-ar fi scăpat dacă el, Nikişka, n-ar fi scos sania din fundul apei şi iar goana pe o sută cincizeci-două sute de verste făcute într-o zi şi o noapte, iar el, Nikişka, nu putea dormi deloc şi acum că l-a adus pe Grigori Ivanovici acasă şi l-a dat în grija nevestei sale, va avea şi el cînd să doarmă şi va dormi mult, mult de tot, cîteva zile în şir.

Natalia Alexeevna îşi dădu seama că nu va putea scoate prea multe lămuriri de la Nikişka.

„Grişenka se va vindeca şi îmi va povesti singur totul", îşi spuse ea şi-l lăsă pe Nikişka să se culce. Il chemă apoi pe Ivaşka Kuskov, omul lor de încredere, care mai tîrziu va juca un rol de seamă în organizarea aşezărilor din America ale Companiei Ruso-Americane şi cu ajutorul lui se apucă să scoată din saci şi să rînduiască banii care se udaseră şi se prefăcuseră în blocuri de gheaţă.

Ea nu ştia cîţi bani adusese Grigori Ivanovici, dar era sigură că oricît de mare ar fi fost suma, Kuskov nu se va atinge de ei.

— Împrăştie-i, Vaniuşa, şi încuie odaia, pînă mîine se vor usca şi îi vom număra! — spuse ea simplu grăbindu-se să se ducă la bolnavul lăsat în grija fiicei şi a ginerelui său.

La patul lui Grigori Ivanovici oficia farmacistul Sivers. Cu un uriaş termometru Celsius, un preţios instrument, aproape unic pe o rază de o mie de verste, îi lua temperatura. Din pricina fierbinţelii, corăbierul îşi pierduse cunoştinţa.

— Hm, *ja*... O, *ja*, — spuse supărat bătrînul văzînd că coloana de mercur se urcase peste 40 de grade. — Friguri din răceală, — răspunse el privirii stăruitoare a Nataliei Alexeevna, scîlcind fără nici o milă cuvintele ruseşti. — *Es sei*[1]) dracul negru, *aber*[2]) dumnezeu e milostiv! Îngrijim, Columbus rusesc *soll nicht sterben*[3]). Cît ţine criza, stau la voi, Natalia Alexeevna...

Bătrînul Sivers, de obîrşie suedez, care slujise cîndva ca medic în armata aşa-zisului Frederic „cel mare" şi ajunsese de vreo treizeci de ani în Siberia, după ce căzuse prizonier în bătălia de la Kunersdorf, fatală pentru nemţi, se stabilise temeinic la Irkutsk şi nu mai voia să se folosească de îngăduinţa dată de Ecaterina a II-a de a se înapoia în Europa.

Bătrînul Sivers se simţea la Şelihov ca la el acasă şi ţinea din toată inima la vestitul corăbier. Acum cinci ani, datorită stăruinţelor depuse cu dibăcie de Grigori Ivanovici pe lîngă Bezborodko, fiul bătrînului Sivers, Adam Sivers, un om bolnăvicios, funcţionăraş la Irkutsk, fusese numit interpret şi supercargo[4]) pe lîngă misiunea ce urma să fie trimisă în Japonia. În fruntea misiunii se aflau numai nemţi: locotenentul Adam Laxmann, ispravnicul din Ghijighinsk, şi tatăl acestuia medicul Erich Laxmann, care avea titlul pompos de „consilier mineralog al cabinetului".

Misiunea nu avu nici un succes din pricina înfu-

---

[1]) Este (în limba germană). (N. trad.)
[2]) Dar (în limba germană). (N. trad.)
[3]) Să nu moară (în limba germană). (N. trad.)
[4]) *Supercargo* — supraveghetor al încărcăturilor. (N. red. ruse.)

murării și prostiei nemțești, după cum povestea bătrînul Sivers, dar fiul său se alese din această călătorie cu gradul de consilier titular și cu o înaintare în slujbă.

Pasiunea lui Sivers pentru medicina și farmacopeea chinezilor era socotită ca o ciudățenie, mai ales în privința minunatei rădăcini jen-șen, a coarnelor de cerb și a altor leacuri miraculoase, venite din țara Tibetului și din depărtata Indie.

Sivers își adusese mica și prețioasa farmacie în casa Șelihovilor și se prea poate ca aceasta să fi fost de folos. Sforțările lui Sivers fură susținute de dragostea și de voința Nataliei Alexeevna în lupta pentru viața omului care-i era drag. Dar și de data aceasta, poate pentru ultima oară, rolul hotărîtor în vindecarea corăbierului îl jucă firea sa robustă.

Zece zile se chinui Șelihov și boala se dovedi atît de grea, încît sufletul era gata să-i părăsească trupul istovit. În ultima zi, Sivers îi deschise cu greu dinții încleștați și îi turnă pe gură — ca o ultimă speranță! — o fiertură din rădăcina jen-șen, și abia atunci Grigori Șelihov începu încet, dar sigur, să revie la viață.

Într-o zi, pe cînd îi potrivea pernele, Natalia Alexeevna văzu în părul negru al bărbatului său cîteva șuvițe cărunte.

„Grișata, nu vom mai ajunge în Slavorosia ta! Nu vom mai ajunge să-ți vedem dorința înfăptuită. Și oare se va împlini și fără tine visul vieții tale?“ se gîndi Natalia Alexeevna, simțind în inimă o durere de neîndurat și pentru prima oară în toate aceste zile de grele încercări lăsă să-i pice din ochii negri, înfundați în orbite, lacrimi calde care se scurseră pe fața încă nemișcată, dar totuși vie, a soțului ei.

Capitolul al şaselea

1

Cînd Şelihov începu să-şi revină în fire, fu rîndul său să se mire şi să nu-i recunoască pe cei dragi şi apropiaţi. Se uita nepăsător, cu o privire pierdută, la faţa îngrijorată a fiicei sale îndrăgite Annuşka, fără a vedea lacrimile care-i luceau în ochi şi nu reacţiona în nici un fel cînd ginerele său Nikolai Petrovici făcea vreo glumă. Toţi cei din jur fură adînc mîhniţi cînd îl auziră odată întrebînd abia mişcîndu-şi buzele: „Ai cui sînt copiii ăştia... Ai cui?", după ce zărise lîngă patul său pe Katenka, fiica sa mai mică şi faţa încruntată a fiului său Vaneatka.

Totuşi, se vindecă destul de repede.

— Nataşenka! — murmură el într-o bună zi clar şi cu mintea limpede, văzînd aplecat asupra lui chipul soţiei sale, tras, palid şi întunecat ca o icoană străveche. — Ai fost bolnavă? Pari istovită... eşti schimbată la faţă, — se încurcă el în gînduri, nemaiştiind rostul timpului şi al evenimentelor dinaintea bolii.

Afară era vară, cu arşiţă şi vînturi dogorîtoare. Pe piaţa nepietruită din faţa catedralei, spre care dădea curtea Şelihovilor, se înălţau către soare vîrtejuri de praf ca nişte stîlpi negri împletiţi. Deasupra oraşului bîntuia vîntul dinspre miazănoapte şi răsărit — „harahaiha" de tundră — care ca şi siroccoul sicilian înnebunea oamenii şi animalele din pricina zădufului, la care se adăugau nişte elemente specific siberiene: nori de musculiţe şi ţînţari. Dinspre Angara venea un miros de fum şi pîrjol. Obişnuitele incendii din taiga în verile calde, erau socotite ca o pedeapsă a lui dumnezeu. Nu era nici cine să le stingă şi nici n-ar fi avut cu ce. Salvarea o aduceau ploile de toamnă şi zăpezile iernii.

Grigori Ivanovici îşi petrecu zilele nesfîrşite ale verii din Irkutsk în livada sa, unde la capătul cel

mai îndepărtat se afla, cu zumzetul şi freamătul ei de viaţă şi muncă neobosită, o prisacă de stupi din trunchiuri scobite, într-un tufiş de mălin, printre cedrii de pe malul abrupt al Angarei. Livada lui Şelihov era admirată de puţini şi pizmuită de mai toţi locuitorii din Irkutsk.

In mijlocul livezii se înălţau falnici vreo cincizeci de meri sălbatici din specia Amur, cu coroana mare, altoiţi cu meri pietroşi din specia Antonovka, aduşi din patrie, din Rîlsk. Alături era grădina de poame, cu cele mai bune soiuri de zmeură, alese în taiga, şi alte fructe din care locuitorii din Irkutsk făceau o băutură foarte tare adăugînd miere. Mai departe se afla grădina de zarzavat. Jumătate era cultivată cu cartofi, o legumă necunoscută, adusă de peste mări. Faptul că Grigori Ivanovici se ocupa cu cultura „mărului dracului" — cartoful — îi scotea din fire pe neguţătorii de vază din Irkutsk, dintre care mulţi fuseseră companionii lui Şelihov în întreprinderile de peste ocean şi în comerţul cu China. Corăbierul adusese din ultima sa călătorie la Petersburg, vreo treizeci de cartofi într-un săculeţ păstrat sub blană. Ii dobîndise pe ascuns, mituind un grădinar al serei de la „Casa cu fîntîni" din Petersburg a stallmaisterului [1]) Piotr Borisovici Şeremetev, unde cartofii erau cultivaţi pentru masa contelui, alături de ananas. Deosebitele însuşiri ale cartofilor erau mult lăudate prin cărţi publicate de Colegiul medical de stat, care, potrivit poruncii împărătesei, urmărea să introducă în Rusia cultivarea acestei legumi noi, încă necunoscute.

Aflînd din cărţulii despre rezultatele pe care le dăduse mărul de pămînt în Anglia, Flandra şi Germania, dar mai ales de faptul că provine din America de Sud, unde fusese găsit de exploratorii europeni în văile munţilor Anzi, Şelihov se gîndi să introducă această nouă cultură în Siberia şi să înlăture astfel veşnica lipsă de pîine în aşezările ruseşti din nordul continentului american.

---

[1]) *Stallmaister* — şeful grajdurilor, titlu conferit unuia din curtenii de la curtea ţarului. (N. red. rom.)

— Lăudăroşenie! Face năzbîtii fiindcă-i merge prea bine, — spuneau cu dispreţ bogătaşii din Irkutsk despre planurile lui Şelihov în privinţa cultivării cartofilor. Corăbierul avea slăbiciunea de a lucra prea devreme pentru viitor. Făgăduise că în zece ani va înlocui consumul pîinii cu „mărul dracului" din grădina lui de zarzavat şi va vinde cartofii cu zece copeici pudul.

Neguţătorii care în multe privinţi nu se puteau înţelege cu Şelihov, fură cît pe aci să-i acopere grădina de zarzavat cu gunoaie. Vorba aceea, cînd pisica nu-i acasă, şoarecii joacă pe masă! Pîinişoara îi hrăneşte nu atît pe plugari, cît pe cei deştepţi: neguţătorii din Irkutsk, folosindu-se de faptul că cerealele erau cultivate în locuri mai depărtate, urcau uneori preţul făinei de secară la sume fabuloase pentru acele vremuri, ajungînd pînă la trei ruble pudul, în Kamciatka şi în regiunea Ohotskului pînă la opt ruble, iar în aşezările din America pînă la douăsprezece ruble pudul şi chiar mai mult.

Potrivit învoirii de întovărăşire, mulţi dintre negustorii de cereale din Irkutsk erau nu numai părtaşi la exploatări, ci şi furnizori de alimente şi alte mărfuri necesare pe ţărmul american. Ei nu credeau că era cu putinţă ca pîinea să fie înlocuită de „caratufelii" tari şi murdari, dar în afară de asta ei bănuiau că trebuie să fie la mijloc nişte viclene uneltiri ale lui Şelihov pentru înlăturarea ciubucurilor negustoreşti care, după părerea lor, erau foarte îndreptăţite. Ei nu voiau să lase să li se ştirbească întru nimic cîştigurile şi aşteptau doar prilejul de a curma samavolniciile corăbierului. Boala lui Şelihov le îngădui să se amestece aşa cum înţelegeau ei, în treburile companiei.

„Burta-i a ta, dar pîinea şi sarea-s ale mele; dacă vreau pot cere atîta aur cît cîntăreşte marfa, iar dacă am poftă pot s-o dau şi pe degeaba, răspundeau băştinaşii din Irkutsk, de parcă s-ar fi înţeles între ei, atunci cînd Şelihov îi învinuia că erau lipsiţi de omenie, nesăţioşi şi nu înţelegeau îndatoririle obşteşti şi interesele statului în ceea ce priveşte acoperirea ne-

voilor de alimente ale aşezărilor din America. Şelihov socotea că neguţătorii luminaţi trebuiau să-şi îndeplinească aceste îndatoriri.

Fiind curioşi să afle noutăţile din capitală şi privilegiile şi înlesnirile dobîndite de Şelihov pentru coloniile de pe pămîntul american, companionii nu avură răbdare să aştepte însănătoşirea lui Grigori Ivanovici. Cu toate piedicile puse de Natalia Alexeevna care apăra liniştea bărbatului său, ei izbuteau totuşi să se strecoare unul cîte unul, ca din întîmplare, în livada Şelihovilor, unde duceau cu el discuţii lungi şi obositoare asupra fiecărui punct din planul pentru buna organizare şi temeinica întărire a primelor aşezări ruseşti de peste ocean.

— Dacă v-aţi gîndit să mă vedeţi, să stăm de vorbă, domnilor companioni. Degeaba staţi în picioare că nu vă foloseşte la nimic, mai bine aşezaţi-vă în jurul meu, cît mai aproape... Kuskov, adu bănci! — îi poftea primitor Grigori Ivanovici pe neguţătorii care stăteau în picioare în jurul lui în cursul uneia din aceste întrevederi. — Nu vă supăraţi pe Natalia Alexeevna, că vă împiedică să intraţi, femeia ştie ce vrea şi e tare pricepută în treburile ei, — încerca el în glumă s-o dezvinovăţească pe soţia sa care-i întîmpinase îmbufnată pe oaspeţi.

Şelihov îşi chibzuise bine darea de seamă asupra rezultatelor călătoriei sale la Petersburg pe care voia s-o facă înaintea companionilor, după ce se va însănătoşi. Îşi dădea seama că nu se cuvenea să se amăgească singur sau pe companionii săi cu nădejdea că vor obţine un sprijin sau un ajutor din partea stăpînirii. Organizarea aşezărilor ruseşti din America şi viitorul ei fuseseră lăsate în voia propriilor forţe, a minţii şi a avîntului oamenilor ruşi care trebuiau să fie mulţumiţi că nu li se puneau piedici de sus.

— Au primit cu nepăsare propunerile mele cu privire la pămîntul american, — îşi încheie el povestirea despre întrevederile şi discuţiile avute cu demnitarii din Petersburg. — Nu m-au lăsat să ajung pînă la ţarină şi pentru orice eventualitate,

dacă ar fi traşi la răspundere, mi-au aruncat nişte pomeni ca la milogi. — Şelihov citi copiile dispoziţiilor dobîndite prin Altesti, şi le spuse că primise două sute de mii de ruble în bancnote mărunte. — Toată afacerea apasă pe umerii noştri, domnilor neguţători, iar fără sprijinul poporului umerii noştri nu o vor putea duce! Deci primul lucru e să punem în mişcare forţa poporului...

— Grigori Ivanîci, propunerea ta numai treabă negustorească nu e! Treaba noastră este să cumpărăm ieftin o marfă, să o vindem cu spor iar cîştigul să-l punem deoparte pentru zile negre... Tagma negustorească trebuie să-şi sporească forţele prin negoţ, nu să tulbure poporul, să-l ridice pentru o acţiune care nu e prea limpede. De ce să neliniştim cu visuri sufletul poporului! — îl combătea grav şi convingător pe corăbier faimosul „gură de aur" din Irkutsk, Ivan Larionovici Golikov.

— Dacă vrei să vinzi marfă, trebuie mai întîi s-o ai! — încerca Şelihov să-i înduplece pe companioni să învestească şi cîştigurile companiei şi fondurile strînse. — Fără bani nu poţi construi corăbii, nu poţi dezvolta manufacturile, nu poţi ridica meseriile, nu poţi clădi case, nu poţi deschide şcoli, nu poţi înfăptui toate lucrurile prin care bostonienii îşi întăresc stăpînirea pe pămînturi necuprinse. Cine ne va lucra mărfurile la noi? Care mărfuri de-ale noastre vor rezista celor englezeşti sau bostoniene şi unde? Şi ca să putem vinde mărfurile e nevoie de un popor cu o anumită putere de cumpărare, iar noi îl jefuim pînă la piele, şi pentru munca lui nu-i asigurăm nici măcar pîinea de toate zilele...

— Nu-i treabă negustorească să te uiţi ce fel de ciorbă face fiecare şi dacă are şi carne! Neguţătorii trebuie să facă negoţ, nobilii să poarte armele, oamenii politici să conducă statul, iar poporul să lucreze pămîntul! Dar tu ştii, Grigori Ivanîci, de ce creşte iarba în fiecare an? Ca s-o coseşti cînd creşte... Dacă stăpînirea a hotărît să nu ne dea nici un sprijin pentru America, înseamnă că statul nostru n-are nevoie de ea, dacă am înţeles bine ce mi-ai

spus. Şi nu ne-a pus nici o oprelişte să luăm cît putem, fără prea mare bătaie de cap. Mîntuieşte-ne şi ne păzeşte, doamne, de trufie, de înţelepciunea deşartă şi viclenii! — spuse Golikov, poreclit „gură de aur“, închinîndu-se cu foc şi respingînd descrierea ispititoare a propăşirii coloniilor de peste ocean, pe care le-o făcuse corăbierul, cerîndu-le să arate mai multă însufleţire şi să aducă mai mulţi bani pentru a le întări.

— Bostonienii şi englezii nu ne pot sili să ne luăm după ei, lasă-i să-şi vîndă mărfurile, chiar dacă le-ar oferi de două ori mai ieftin! Pentru ce-i al meu, pot cere preţul pe care-l vreau! — bombăni îndărătnic Calopati, un grec rusificat care intrase de curînd în companie.

— Să oprim cu mai multă asprime cumpărarea mărfurilor de la străini! — stărui companionul Budişcev, fost procuror, cerînd să se ia măsuri de îngrădire.

— Ai dat oamenilor prea multă libertate, Grigori Ivanovici!? — răcneau alţii, — dar noi îi vom trimite la minele din Nercinsk pentru că şi-au călcat îndatoririle!... Îl vom trimite pe ispravnic pe capul lor! — spuse vorbind pe nas bogătaşul Mîlnikov care era în întrecere cu Golikov pentru a pune mîna pe conducerea companiei.

— Ehei, neguţătorilor, lăcomia voastră nesăţioasă îi împinge pe oameni la desfrîu şi nesupunere! — se înfierbîntă în cele din urmă corăbierul revoltat de cupiditatea şi trufia lor şi scoase unul dintre ultimile rapoarte secrete ale lui Baranov. De obicei nu le arăta şi lua singur hotărîri, mai ales în privinţa unor chestiuni mai gingaşe sau mai îndoielnice sfătuindu-se numai cu Natalia Alexeevna şi cu ginerele său Rezanov. — E al treilea an de cînd nu trimitem cereale în Aleutine şi în America şi asta numai pentru ca să-i silim să ne cumpere făina veche şi mucegăită. Recunosc că şi eu am păcătuit şi m-am împăcat cu această stare de lucruri! Îl cunoaşteţi cu toţii pe Egor, fiul neguţătorului Purtov din Velikoustiujna! Poate cineva să spună ceva rău despre el?

Anul trecut oamenii au plecat fără provizii pentru munca de vară... Nici aleutinii nu puteau mînca făina voastră, care mai costa şi şaişpe' ruble pudul! S-a dus şi Purtov cu un grup pînă în golful Ciugaţk, unde a venit şi tîlharul acela de căpitan Cocks, englezul care a trecut în slujba Suediei. Şi poate că n-a venit numai aşa, din întîmplare... E uşor să-ţi primeşti la Irkutsk partea de cîştig care ţi se cuvine, dar prin cîte încercări nu trebuie să treacă cei care ne aduc cîştigul, muncind în America! Delarov, grecul acela chel şi încrezut, pe care l-a înlocuit Baranov, i-a dat lui Purtov trei matrozi fugiţi de pe balenierul suedez, care acostase la Kadiak. Aceştia s-au apucat să-i stîrnească pe oameni, deîndată ce au zărit corabia englezească. Poate că erau şi înţeleşi cu Cocks. Băştinaşii de pe insulă au început să facă zarvă; Ruşii nu ne trimit mărfuri, ruşii nu vor mai veni pe aci! Să ne dai făină pentru zaturan[1]), votcă, şi zahăr, şi pînzeturi pentru fetele caiure, că de nu, ne întoarcem acasă!"

— Purtov trebuia să-i împuşte! — răcni plin de avînt războinic, unul dintre companioni, Fereferov — un irkuţean.

— Ştii prea bine, din propria ta experienţă, Ivan Maximovici, că nu poţi trage acolo în oameni aşa cum tragi tu vînturile! — îi răspunse pe loc Şelihov, în hohotele de rîs ale celorlalţi companioni, amintind fie de un nărav neplăcut al siberianului, fie de cele două expediţii pe care acesta le încercase pe socoteala lui, dar fusese alungat de băştinaşi de pe coastele Americii.

Holbîndu-şi ochii apoşi, bulbucaţi şi fără gene, Fereferov voi să sară de pe scaun, dar se opri şi se aşeză la loc, ştergîndu-şi cu o batistă de stambă roşie năduşeala de pe gît. Cei din jurul lui schimbară cîte o privire, zîmbiră binevoitor, dădură deznădăjduiţi din cap şi se depărtară de neguţătorul rotofei...

— Ascultaţi, să vă citesc ce scrie Baranov, —

[1]) *Zaturan* — ciorbă cu găluşte de făină. (N. red. ruse.)

spuse Şelihov, — „Matrozii suedezi fugari i-au stîrnit pe aleuţi. Purtov şi-a dat seama că nu-i poate stăpîni, şi s-a dus cu matrozii suedezi pe corabia lui Cocks. S-au învoit cum se cuvine iar a doua zi Purtov, lăsînd pe matrozi pe corabie, a venit cu trei baidare de biberi şi de lutri ca să ia în schimb făină, rom, stofe... Cocks i-a făgăduit că va face schimbul la preţurile bostoniene, care sînt de trei ori mai mici decît ale noastre. Au luat pe punte mărfurile aduse şi cînd Purtov s-a urcat şi el, s-au aruncat asupra lui doi vlăjgani negri cu lanţuri în mînă... Dar Purtov nu s-a speriat. Nu e prea înalt, dar e spătos, îl ştiţi doar! A doborît pe loc pe unul dintre cei doi negri, iar pe celălalt l-a aruncat peste bord şi apoi a sărit şi el în apă, s-a agăţat de o baidară şi aşa a ajuns la ţărm. Cocks a tras după ei cu pistoale şi puşti, dar au scăpat. Numai unul singur dintre oamenii lui Purtov a fost rănit. Pe ţărm, rămăsese şef Medvedkov... Omul acesta e de nepreţuit. A trăit vreo zece ani alături de băştinaşi şi a ajuns căpetenia lor. Medvedkov a luat imediat măsuri de apărare, a ascuns baidarele după nişte bolovani, a scos bombardele şi şi-a pregătit oamenii. Cocks a văzut prin ochean toate acestea, a tras vreo zece lovituri de tun mai mult ca să sperie lumea, fără a pricinui nici o pagubă. Corabia sa se afla prea departe şi nu se putea apropia de ţărm din pricina pietrelor din apă. A doua zi a plecat în larg". Şelihov sfîrşi de citit şi se retrase la umbra unui mesteacăn alb, înalt; apoi, fără a se uita la cei din jur spuse: — Iată ce fel de oameni lucrează pentru noi! Cît de cumplit de greu e numai drumul într-acolo pentru nenorociţii de păgîni... Gîndiţi-vă numai la cei care pornesc pînă acolo şi înapoi la Iakuţat, străbătînd o mie de verste într-o baidară strîmtă fără pînze, numai cu vîsle, flămînzind fără hrană pe drum, şi cîţi dintre ei nu pier înghiţiţi de valuri fiindcă lipsesc porturile. Iată, vă las să judecaţi singuri ca să înţelegeţi curajul şi puterea sufletească de care trebuie să dea dovadă ruşii în astfel de acţiuni.

Tăcură toţi. Greutăţile drumului, arătate de Şelihov în umbra dulce a grădinii îi făcură chiar şi pe greoii neguţători din Irkutsk, în goană după cîştig, să se astîmpere şi să renunţe, deşi poate numai pentru cîtva timp, la împotrivirea lor, pornită din lăcomie.

— Grigori Ivanîci, cum l-ai pedepsit pe Purtov? — curmă Golikov tăcerea.

— I-am scris lui Baranov să-l dojenească pe Egor Purtov pentru nesocotinţa arătată de a se urca pe puntea unei corăbii străine, iar apoi să i se dea, lui şi lui Medvedkov, în afară de simbria cuvenită, cîte o răsplată în bani pentru curajul arătat în respingerea hotărîtă a vrăjmaşului, iar băştinaşilor care i-au însoţit, cîte un pahar de votcă şi cîte un arşin de mărgele... în sănătatea domnilor companioni, — răspunse Şelihov fără a-şi pierde cumpătul.

— Adică i-ai încurajat la revoltă şi furt, — spuse Golikov, mîngîindu-şi barba. — Nu, Grigori Ivanîci, nu merge aşa, să conduci astfel treburile, fără măcar să ne întrebi! Eu n-am de gînd să iau asupră-mi răsplătirea hoţilor, deşi partea care mă priveşte reprezintă o sumă destul de măruntă...

— Unii se vor îngrăşa, iar noi vom sărăci, — bombăni Fereferov, devenit stacojiu şi holbîndu-şi ochii.

— Aşteaptă, Ivan Maximîci! — îl opri Golikov. — Nu amesteca fleacurile cu lucrurile serioase. Grigori Ivanîci, venind aci, ne-am înţeles între noi să-ţi uşurăm munca... Tu le învîrteşti pe toate de unul singur — te poţi împiedica şi prăbuşi. De aceea am hotărît să-ţi dăm un sprijin, să tocmim pe socoteala companiei un om de nădejde şi de încredere. L-am ales pe Polevoi, îl ştii, Alexei Evseici, pe care o să-l numim ca un fel de supercargo principal al companiei, — spuse Golikov, alegîndu-şi cu grijă cuvintele şi vrînd să vadă cum va răspunde Şelihov la încercarea companionilor de a-i îngrădi conducerea de unul singur a treburilor întreprinderii. — Te-ai plîns doar de atîtea ori că eşti nevoit să duci singur tot greul şi iată, te-am ascultat... Eu nu pot să văd şi

de treburile negustoriei pe mare, sînt deprins cu uscatul, şi din cauza concesiunii nici n-am timp. Tu vei rămîne ca şi pînă acum conducătorul şi îndrumătorul întreprinderii, iar Alexei Evseici se va ocupa cu treburile mărunte, gospodăreşti, ca de pildă cumpărarea mărfurilor şi a alimentelor, transportul, împărţirea exploatărilor, verificarea oamenilor, a depozitelor şi a magaziilor noastre...

Companionii, care veniseră la Şelihov cu hotărîrea dinainte luată de a numi în fruntea exploatărilor de peste mări un om de-al lor, pentru a le veghia cu sfinţenie interesele, nu îndeajuns apărate de corăbier, după cum credeau ei, se simţeau ca nişte vînători, care au înconjurat bîrlogul unui urs. Se înţeleseseră că dacă se va ridica şi va urla la ei, dacă nu va primi numirea lui Polevoi, să-l doboare: să iasă cu toţii, pînă la unul, din „Compania americană de nord-est" şi să treacă de partea vechiului şi aprigului său vrăjmaş Lebedev-Lastocikin, iar ursul să piară.

Împotriva aşteptărilor, ursul nu se ridică în două picioare şi nici nu urlă ci se dădu paşnic la o parte şi... ocoli capcana.

— Vă mulţumesc, domnilor neguţători, că mi-aţi preţuit munca şi v-aţi gîndit să mi-o uşuraţi. Era şi timpul! Iar dumitale, Ivan Larionovici, îţi mulţumesc îndeosebi căci sînt încredinţat că dumitale ţi-a trecut prin minte gîndul acesta, — spuse Grigori Ivanovici răspunzînd cuvîntării mieroase a lui Golikov, întinzîndu-se şi aruncînd parcă de pe umeri o povară care-l apăsa. — Îl cunosc foarte bine pe Alexei Evseici Polevoi, — urmă Şelihov, — e cam tînăr, dar mintos şi dornic de cultură. Nici nu se putea găsi un om mai potrivit pentru marele nostru comerţ internaţional... Mă gîndeam tocmai ca îndată ce mă voi însănătoşi să caut un port ferit de îngheţ iarna, cam pe la Ud, la Şantarî, pe fluviul Amur sau oriunde mă va îndrepta dumnezeu pe urmele lui Poiarkov. Fără un asemenea port, Rusia nu se va putea menţine în Oceanul de Răsărit!

Nikolai Petrovici Rezanov, care era de faţă, din îndemnul Nataliei Alexeevna, „pentru ca proştii ăştia să nu-l tulbure pe Grişata", dădu din cap, încuviinţînd în tăcere.

— Se zice: bate şi ţi se va deschide, — îl susţinu Golikov cu bunăvoinţă, deşi de obicei el privea cu duşmănie înclinarea spre noi călătorii a lui Şelihov. Îndepărtarea lui Şelihov de la treburile companiei se potriveau cu planurile concesionarului. „Dacă mi-ar cere să-i dau postul de comandant pe una din corăbiile mele, nu l-aş primi pe smintitul ăsta!" se gîndi cu răutate cumpătatul Ivan Larionovici, închipuindu-şi soarta care-l aştepta pe Columbul rus într-o asemenea călătorie.

— Pentru portul acesta se va isca o gîlceavă cu chinezii, iar iamînii vor închide negoţul la Kiahta, — bombăni Fereferov, împreună cu alţi neguţători din Irkutsk, care monopolizaseră comerţul la graniţa chinezească, părtaş fiind şi Şelihov.

Bunăvoinţa şi calmul cu care Grigori Ivanovici întîmpină atacul direct cu privire la limitarea drepturilor sale ca descoperitor al noilor pămînturi şi ca fondator al companiei, erau lesne de înţeles. Cu cîteva zile înainte, Alexei Polevoi venise în taină la corăbier şi îi povestise tot ce se pregătea. Alexei Polevoi, tatăl neguţătorului şi scriitorului Nikolai Polevoi, un om bine înzestrat, care la începutul activităţii sale se dovedi chiar a avea idei înaintate şi care fusese contemporan cu Puşkin, aparţinea unei noi generaţii negustoreşti, ce se năştea în Rusia şi care îşi căuta drumul spre putere şi influenţă prin negoţ şi capital. Polevoi vedea în Şelihov întruchiparea idealului său, un neguţător condotier, cuceritor al unei noi vieţi civilizate. Alexei Evseici Polevoi îşi crease în închipuire acest ideal, citind cărţile cu subiecte din istorie. El nu putea îngădui ca Şelihov să fie doborît de piedicile puse de acei băcani cu suflete josnice şi-i dezvăluise lui Grigori Ivanovici, cerîndu-i să jure că nu-l va trăda, planurile lui Golikov. Această împrejurare îi apropiase. Şelihov îi

încredinţă multe din tainele sale lui Polevoi, care era un visător modest şi sfios.

După călătoria la Petersburg, Şelihov îşi dădea seama că întreprinderea sa va fi ameninţată de o prăbuşire definitivă dacă îi va lăsa pe ultimii săi companioni să se retragă din companie (deşi ştia că singurul lucru care-i interesa pe aceşti oameni era numai cîştigul) şi dacă va îngădui ca Alaska să fie năpădită de tot felul de jefuitori, e drept destul de slabi, însă lipsiţi totuşi de orice scrupule.

— Domnilor companioni, vă mulţumesc pentru sprijinul pe care mi-l daţi! — se grăbi Grigori Ivanovici să pună capăt acestor discuţii plictisitoare şi să împiedice orice vorbărie de prisos. — Ştiţi prea bine cum sînt oamenii noştri... Să bei vin, să-ţi baţi nevasta şi să nu-ţi fie frică de nimic! Dar nu-s mai răi decît noi, stăpînii lor, iar atunci cînd e vorba de isprăvi vitejeşti în folosul patriei, se arată foarte cutezători... Trebuiesc însă luminaţi: să li se dea învăţătură, cărţi!

— Pînă acum, Grigori Ivanîci, oamenii se luminau numai prin frica lui dumnezeu, prin cuvîntul păstorilor duhovniceşti, prin biserică şi rugăciune! — spuse Golikov prinzînd prilejul nimerit de a-şi înfăptui mai departe planurile. — Demult te-am sfătuit să ceri încuviinţarea împărătească de a trimite preoţi, feţe cuvioase pentru locuitorii din acele locuri. Oricît de slabe îmi sînt mijloacele, aş da bucuros o parte-două pentru civilizarea sălbaticilor americani şi a zurbagiilor noştri, pentru lumina credinţei pravoslavnice...

— Bună idee, folositoare! — îl susţinu pe neaşteptate Nikolai Petrovici Rezanov, văzînd că faţa corăbierului începuse să se roşească. — Chiar Grigori Ivanovici m-a însărcinat nu demult să întocmesc un raport pentru suveran...

— Şi raportul e gata?! — întrebă Golikov neîncrezător. — Dar Griş... Grigori Ivanîci îmi spunea că popii n-ar avea ce căuta în America... Zicea că trebuie să-i ci-vi-li-zăm pe americani, — Golikov silabisi batjocoritor cuvîntul care nu-i plăcuse, —

nu să le trimitem popi... Americanii îi vor ucide pe călugări pentru trîndăvia şi lăcomia lor şi vom avea bătaie de cap, m-a speriat Grigori Ivanîci...

— Am chibzuit şi mi-am schimbat părerea! — curmă Şelihov lămuririle şirete ale lui Golikov, supunîndu-se privirii prevenitoare a lui Rezanov. — Ridic adunarea, sînt obosit. Iertaţi-mi slăbiciunea trupească... Iată-l şi pe medicul meu necruţător! — spuse Şelihov arătînd cu capul spre Sivers, care se apropia împreună cu Natalia Alexeevna, scuturînd termometrul uriaş.

Companionii se priviră. Se fereau nu atît de Sivers, care îngrijea mai pe toţi cei din Irkutsk, cît de firea aspră şi autoritară a Nataliei Alexeevna. Ea ştia să se arate liberă şi nestînjenită faţă de bărbaţi, exercitîndu-şi influenţa pe care o avea asupra soţului ei nu numai în căsnicie, ci şi în treburile negoţului şi deosebindu-se prin aceasta de celelalte neveste de neguţători. Cînd vorbeau între ei, companionii o numeau „matroză", dar pe faţă se purtau curtenitor. Oricum, era prima femeie rusă care păşise pe pămîntul Lumii Noi.

— Nikolai Petrovici, nu-i bine ce faci! — spuse Natalia Alexeevna mustrîndu-l cu un zîmbet pe ginerele ei, care se ridicase s-o întîmpine foarte curtenitor: — Mi-ai dat cuvîntul că n-o să-l laşi pe Grigori Ivanîci să se ocupe de treburi... N-are voie să se frămînte! Şi dumneavoastră, domnilor, prea aţi lungit-o! V-am poftit, pentru că aţi venit să vă interesaţi de sănătatea lui şi să-l felicitaţi că a scăpat de la moarte, iar dumneavoastră... Grişata, Fedor Ivanîci o să vadă cum îţi merge, iar pe musafiri o să-i petrec eu. Îi aşteaptă în sufragerie plăcintă cu varză şi o nelma, căci s-au obosit cu vorba, — spuse ea dîrză şi porni hotărîtă spre casă, poftindu-i parcă pe musafirii care zăboviseră prea mult, s-o urmeze.

Rîzînd, companionii se duseră unul după altul în casă, în urma gazdei. Păşind pe cărările livezii, aruncau priviri curioase în toate părţile, mai ales la tufe şi pomi. Livada era bună şi plăcută, inspirînd

un simţămînt odihnitor de linişte. Cei mai mulţi dintre companioni erau mulţumiţi de înţelegerea paşnică realizată în adunare. Unii se temeau mai tare de viclenia lui Golikov, decît de îndrăzneala lui Şelihov, care, orice s-ar spune, aducea cîştiguri frumoase. Pe lîngă aceasta, vişinatele şi plăcintele Nataliei Alexeevna erau vestite în tot Irkutskul.

— Nu te supăra, Grigori Ivanîci! Îţi dai singur seama că avem aceleaşi interese. Fă-te mai repede sănătos... şi pune mîna pe hăţuri! — murmurară împăciuitor companionii, luîndu-şi rămas bun de la gazdă şi strîngîndu-i bucuros mîna lui Şelihov, de parcă ar fi încheiat o tocmeală, iar el le răspunse cu acelaşi gest prietenos.

Cînd ultimii oaspeţi cotiră pe cărăruia din grădină şi se făcură nevăzuţi, Grigori Ivanovici, obosit, îi spuse ginerelui său:

— I-ai văzut, Nikolai Petrovici, pe neguţătorii ruşi. Avem aceleaşi interese, zic ei. Dar dacă le vei da drumul în America, se vor distruge unul pe altul şi sub oasele lor vor îngropa şi întreprinderea — avem destule pilde dacă n-ar fi decît aceea a bandelor lui Lebedev, din pricina cărora a pierit bietul Samoilov... Nikolai Petrovici, să nu cumva să scapi o vorbă Nataliei Alexeevna, că ai aflat de la mine de moartea lui Samoilov. Nu vreau s-o supăr, a avut destul de îndurat cu boala mea... Îl iubea pe bătrînul acesta ca pe un tată... Şi acum mai zice: „Nimeni altul decît Konstantin Lexeici m-a scăpat din Alaska“, — spuse corăbierul dîndu-şi seama că scăpase fără să vrea o vorbă despre ştirea pe care o tăinuia de cînd primise primul raport al lui Delarov din America.

Pentru a se dezvinovăţi de nereuşita sa ca administrator, grecul, care-şi pierduse încrederea în sine, arătase că nu putuse prelua conducerea treburilor de la Samoilov, căci acesta nu se mai întorsese din expediţia pentru potolirea kenaienilor revoltaţi din pricina silniciilor săvîrşite de oamenii trimişi de Lebedev. Trebuie spus că de vreo doi ani, Grigori Ivanovici fusese pregătit pentru a primi această veste

despre pieirea lui Samoilov, într-o discuţie încurcată cu Menevski despre nişte „englezi" misterioşi, rătăciţi prin pămînturile kenaiene. Îngrozitoare erau amănuntele asupra caznelor în care îşi dăduseră sfîrşitul Samoilov şi însoţitorii săi.

Kenaienii, înfuriaţi de samavolniciile oamenilor lui Lebedev, îl prinseseră prin vicleşug pe Samoilov şi pe însoţitorii săi, care nu voiseră să folosească armele pentru a se apăra. Îi judecaseră apoi, învinuindu-i de crimele săvîrşite de bandiţii lui Lebedev şi îi osîndiseră la moarte, urmînd să fie legaţi de nişte copaci, străpunşi de săgeţi şi arşi pe rug. Fireşte, Şelihov nu putea şi nici nu voia să povestească soţiei sale sfîrşitul îngrozitor al lui Samoilov, care fusese binevoitor cu indigenii. Amînase mereu această povestire pînă la plecarea lui Delarov la Petersburg.

— Menevski şi Bentham cunoşteau bine nelegiuirile săvîrşite de oamenii lui Lebedev la Kenai, şi ei i-au atras pe oamenii mei în cursă, trimiţîndu-i „să-i caute pe englezi"... Konstantin şi tovarăşii mei au plătit-o cu viaţa, iar eu... „i-am găsit pe englezi"! — încheie Şelihov înfuriindu-se deodată la amintirea ştirilor primite de la Delarov. — Nu ştiu cum să-i spun toate acestea Nataşenkăi!

Rezanov ascultă această povestire, dînd din cap, indignat şi nedumerit, dar încredinţîndu-se tot mai mult că avea dreptate cînd se împotrivea planurilor cu privire la Slavorosia, propovăduită de socrul său.

2

Nikolai Petrovici Rezanov era un adevărat fiu al veacului său, a cărui propăşire se afirma prin spiritul mercantilismului întreprinzător al burghezilor francezi şi germani şi prin raţionalismul lui Voltaire şi al lui Diderot [1]. Ca şi ceilalţi gînditori de

[1]) *Diderot (Denis)* (1713—1784) — iluminist francez de seamă, filozof materialist, scriitor, ideolog al burgheziei revoluţionare din secolul al XVIII-lea; fondator şi redactor al „Enciclopediei". (N. red. rom.)

pe vremea aceea, Nikolai Petrovici ignora problema atitudinii cuceritorilor şi a dreptului sfînt al celor care ocupaseră mai întîi vechile pămînturi.

Avînd un spirit umanist şi epicurean, era preocupat numai şi numai de mijloacele realizării unei conduceri civilizate.

Influenţat de încercările prin care trecuse şi de vitregia soartei, de lectura unor cărţi citite la întîmplare şi de legăturile sale de prietenie cu numeroşi oameni înaintaţi ai epocii, Nikolai Petrovici îşi făcuse în timpul liber pe care-l petrecea forţat la Irkutsk un sistem propriu cu privire la binele şi ordinea care trebuiau să domnească în lume. Avea o fire înflăcărată şi îi venea greu să îndure îngrădirea şi lipsurile materiale.

După concepţia filozofului german Wilhelm Leibniz, maestrul său iubit, Rezanov vedea lumea şi omenirea ca o concentrare a „monadelor“ [1]) aflate într-o necontenită mişcare. Oamenii sînt „atomii adevăraţi ai naturii“ şi depind de forţe, care îi conduc. În ce consta această forţă, care era direcţia ei, nici un spirit înaintat din veacul al optsprezecelea nu putea fi în măsură să ştie. Urmînd „Theodiceea“ [2]) maestrului său, Rezanov socotea lumea înconjurătoare ca cea mai bună dintre lumile posibile. Totul, pînă şi răul, era spre bine. Această teză a fost recunoscută şi întărită şi de domnul Voltaire în „Candide“. Totul constă în forţa diriguitoare, iar această forţă este puterea luminată a statului, care susţine, conduce şi dă o direcţie iureşului monadelor oarbe. Pîrghiile de bază ale acestei puteri sînt funcţionarul, slujitorul civilizat al statului şi, ca o concesie provizorie faţă de viciile şi ignoranţa oamenilor, slujitorul bisericii, care apără bazele morale ale societăţii şi conştiinţa proprietăţii.

---

[1]) *Monade* — în concepţia idealistă a filozofului german Wilhelm Gottfried Leibniz (1646—1716) — substanţe spirituale, ideale, de sine stătătoare; după teoria mistică a monadelor, preconizată de Leibniz; aceste substanţe spirituale ar constitui baza tuturor lucrurilor, a întregii vieţi. (N. red. rom.)

[2]) *Theodiceea* — lucrare filozofico-religioasă scrisă de Leibniz. (N. red. rom.)

Nikolai Petrovici Rezanov pornind de la ideea sa, confuză şi optimistă despre forţele care pun în mişcare lumea, ajunse, după vreo zece ani de la evenimentele pe care le-am descris, la o altă idee profundă a maestrului său Leibniz, la ideea că „prezentul ascunde totdeauna în sînul său viitorul..."

Grigori Ivanovici înţelegea în felul său nebuloasele concepţii filozofice ale lui Rezanov şi într-o anumită măsură le împărtăşea. Simţea că ele se bizuie pe o încredere în viitor şi găsea în ele puterea de luptă, de care avea nevoie pentru descoperirile sale. Se bucura de fericirea fiicei sale care îşi găsise ca soţ un om atît de strălucitor, de cult şi de mărinimos. Îl înduioşa scrupulozitatea lui Rezanov în chestiunile băneşti, precum şi dezinteresul pe care acesta îl arăta faţă de banii şi de zestrea fiicei sale. Tocmai desele discuţii prieteneşti avute cu ginerele său îi întărise lui Grigori Ivanovici atitudinea potrivnică faţă de popime, şi de aceea nu se bucura cîtuşi de puţin să le găsească un loc în organizarea coloniilor americane.

Răspunzînd distrat lui Sivers, care-l întreba cum îi mergea cu sănătatea, corăbierul se uita cu luare aminte la ginerele său. Acesta, se legăna pe un picior şi, ca şi cum nimic nu s-ar fi întîmplat fredona o „bergeretă" [1]) franţuzească, semn neîndoielnic că era bine dispus :

Viens, Aurore, je t'implore,
Je suis gai, quand je te vois,
La bergère, qui m'est chère,
Est vermeille comme toi [2])

— Grigori Ivanovici, avem nevoie de popi pe pămîntul american... E neplăcut, dar e una din condiţiile succesului în actualele împrejurări politice. Trebuie să înţelegi de ce am intervenit în jocul intri-

---

[1]) *Bergeretă* — cîntec bucolic pastoral. (N. red. ruse.)
[2]) Vino, Auroră, te implor,
Bucuros sînt cînd te văd,
Păstoriţa ce mi-e dragă,
Este rumenă ca tine. (N. trad.)

gantului acela de Golikov şi să semnezi cît mai degrabă o cerere către împărăteasă. Chiar azi îţi voi face o ciornă. Trebuie să ceri trimiterea unei misiuni duhovniceşti pe pămînturile americane. Aşa-i moda acum! Ţiitoarele bătrîne se gîndesc totdeauna la popi şi la rugăciuni, — spuse Nikolai Petrovici senin, făcînd aluzie la ţarină.

— Ce folos? — se îndoi Şelihov, neînţelegînd îndrăzneaţa ironie a ginerelui său.

— Marele filozof francez François Voltaire spunea, — îi răspunse Rezanov cu un surîs pe buzele subţiri, — că dacă dumnezeu nu ar exista, ar trebui inventat... O să mă întrebi poate cum se împacă aceste vorbe, cu altele pe care le-a spus tot el, cunoscute în lumea întreagă: „Distrugeţi hidra“?! Nu trebuie să uităm însă că domnul Voltaire a scris aceste cuvinte gîndindu-se la biserica romano-iezuită. Biserica noastră ortodoxă e mai simplistă şi e întreţinută de societate. Vei şti dumneata cum să te descurci!

Şelihov pricepu imediat ce foloase putea trage de pe urma unui aliat atît de puternic ca biserica ortodoxă care putea sprijini în faţa stăpînirii interesele coloniilor de peste ocean. Pe lîngă aceasta, aflase din rapoartele lui Baranov de ivirea printre indieni a unor misionari iezuiţi şi presbiterieni. Mai ştia că aceştia reprezentau avangarda negustorilor bostonieni şi englezi, şi dorea să lupte cu aceleaşi arme împotriva vrăjmaşului.

Peste cîteva zile, guvernatorul Siberiei înainta împărătesei, la Petersburg, cererea întocmită de Rezanov şi semnată de neguţătorii Şelihov şi Golikov din Irkutsk pentru trimiterea unei misiuni pravoslavnice pe insulele Aleutine şi chiar în America, în vederea ridicării unor biserici pe acele meleaguri pe socoteala „Companiei americane de nord-est“.

În acelaşi timp, corăbierul îi scrise confidenţial lui Baranov despre cele întreprinse. „Cu popii, care vor veni, trebuie să păstrăm relaţii bune, în interesul întreprinderii, iar întreprinderea trebuie orga-

nizată în aşa fel, încît călugării să nu vadă ce fac belţî[1]) iar belţî să nu-i vadă pe călugări".

În ceea ce-l priveşte, Grigori Şelihov ar fi dorit să audă în Slavorosia lui răsunînd vechiul clopot al libertăţii neguistoreşti novgorodiene, dar nu găsi mijlocul de a da limbii de aramă a clopotului forţa cuvenită, care ar fi vestit drumurile viitorului. Oare era vina lui?

„America nu va fi cucerită prin popi", se gîndea Şelihov şi se hotărî, deşi timpul nu era prea potrivit, să trimită în colonii, chiar în anul acela materiale pentru construirea corăbiilor şi o mare cantitate de seminţe de cereale şi de legume.

Ceapa siberiană batun şi cartofii alcătuiau o încărcătură care cerea o îngrijire deosebită şi măsuri speciale de precauţiune. Corăbierul fără a se bizui pe nimeni, le puse cu mîna sa şi le cusu în saci de piele, îmblăniţi, pentru a le feri de udătură şi de îngheţ pe drumul cel lung. Toamna siberiană este scurtă şi năbădăioasă, iar oceanul şi mai năbădăios în acest anotimp. Cine-i în stare să ghicească ce se mai poate întîmpla de-a lungul celor patru mii de verste de drum, prin taiga şi pe mările adînci?

— Măi, Grigori Ivanîci, ce te-a apucat să trimiţi o corabie peste ocean la vremea asta?! — se împotriveau pe drept cuvînt companionii aflînd de pregătirea unei expediţii atît de tîrzii. — Să iei corabia pe seama ta, noi nu vrem s-o riscăm pentru „mărul dracului".

— Bine, iau totul asupra mea şi voi pleca chiar eu, domnilor neguţători! — înlătură Şelihov orice împotrivire şi întrebă surîzînd şiret: — Dar, la înapoiere, cînd se vor împărţi cîştigurile, cum va fi?

— Du-te, dacă nu ţii la viaţă, — se îmbunară companionii, — dar dacă te îneci, îţi trecem la socoteală şi corabia şi blănurile.

— Aurul îl ducem să-l sămănăm, iar cît despre Neptun, e bun prieten cu Grigori Ivanovici! — îl

[1]) *Belţî* — populaţia laică din colonii. (N. red. ruse.)

susţinu pe corăbier Polevoi, care din ziua numirii sale ca supercargo al companiei, trecuse cu totul de partea lui Şelihov.

Plecarea fu sorocită pentru ziua de 1 septembrie, după sărbătorirea zilei onomastice a Nataliei Alexeevna, care era la 26 august. În acea zi, după obiceiul statornicit, se adunau în casa Şelihovilor mai toţi bogătaşii şi slujbaşii de vază din Irkutsk, în frunte cu Ivan Alferievici Pil, guvernatorul general al Siberiei, în uniforma de gală de general, brodată cu aur, cu ordine şi medalii. Prin prezenţa sa, guvernatorul sublinia parcă cinstea ce i se făcea Columbului rus. Înţeleptul moşneag Pil preţuia vitejia şi energia neobosită a neguţătorului corăbier şi în rapoartele sale către împărăteasă, pomenea şi susţinea „isprăvile folositoare a acestuia pe coastele Americii".

— Cum vine asta, Grigori Ivanîci, ai adus Rusiei o gubernie de două ori mai mare decît Kamciatka şi nu ţi-a trecut prin minte să mă pofteşti şi pe mine s-o văd ? — glumea guvernatorul de cîte ori îl întîlnea pe Şelihov, bătîndu-l prietenos pe umăr.

Trezindu-se ca de obicei în zori, în ziua onomastică a soţiei sale, Grigori Ivanovici o văzu pe Natalia Alexeevna îmbrăcată şi gătită de dimineaţă. Un sarafan cu decolteul mare dintr-o mătase tare chinezească lăsa să i se vadă de sub cămaşă gîtul alb şi plin. Două cozi de culoare închisă şi bine împletite, cu fire care arătau o prea timpurie încărunţire, îi încununau ca o coroană bogată capul aşezat mîndru pe umerii rotunjiţi. Liniile obrajilor maţi şi ale bărbiei rotunjite, mai îngroşată din pricina vîrstei, păstrau încă pecetea farmecului şi a graţiei fecioreInice de pe vremuri. Ochii căprui de sub sprîncenele ca zmeura, acoperiţi parcă de o umbră de tristeţe şi de grele presimţiri, erau aţintiţi asupra soţului ei.

— Nataliuşka, nici într-o zi ca asta, nu te laşi de treburi şi de griji ! — spuse Grigori Ivanovici, întinzînd mîinile spre prietena sa credincioasă, încercînd s-o tragă spre el. Uite aici ceva pentru

tine... Şi, pipăind, scoase de sub pernă un pachet învelit în brocart purpuriu, din care desfăcu un bogat şirag de perle, avînd la mijloc o perlă mare, ca oul de porumbel, de culoare trandafirie.

— Grişata, tu tot glumeşti, rîzi, vrei să scapi cu un dar, — respinse Natalia Alexeevna mîna bărbatului ei, nevoind să-i primească dezmierdarea. — Dar ocrotitoarea mea din cer, marea mucenică Natalia, mi-a trimis un vis urît. Nu-mi trebuie, Grişenka, mătăsuri, brocarte, perle, daruri scumpe! Dacă mă iubeşti cu adevărat, aşa cum de atîtea ori mi-ai jurat, dacă ţii la copiii tăi, dă-mi de ziua mea darul cel mai preţios: renunţă anul acesta la călătorie. Eşti încă slăbit, nu ţi-ai recăpătat vechea şi vajnica-ţi putere. Oare m-am împotrivit eu vreodată la drumeţiile tale, oricît de greu îmi venea să te văd plecînd? A fost întotdeauna aşa cum ai vrut tu. Dar de data aceasta, te rog renunţă la drumul plănuit sau... ia-mă cu tine!

— Nataşenka, lebăda mea, scumpa mea prietenă şi tovarăşă încercată de călătorii de-a lungul mărilor... se poate oare să mă întorci din drum din pricina unei năluciri, de teama celor visate? Va rîde lumea de mine, dacă se va afla după ce busolă se conduce corăbierul Şelihov în călătoriile sale pe mare. Dar, spune-mi pentru numele lui dumnezeu, ce ai visat? — Grigori Ivanovici încercă s-o îmbuneze cu blîndeţe pe soţia sa, dar se vedea că era nemulţumit.

— Un vis urît! — în ochii Nataliei Alexeevna licări teama. — Nici nu ştiu cum să ţi-l povestesc. Se părea că stăteam în poarta noastră, iar alături plutea un coşciug, acoperit cu un văl negru şi nu era purtat de nimeni, ci plutea aşa, singur... În urma lui veneau preoţii, corul, cunoscuţii şi o mulţime de oameni din Irkutsk. Şi o durere şi o tristeţe cumplită îmi cuprinse inima. I-am întrebat pe cine-l duceau la groapă. Dar toţi au trecut pe lîngă mine păstrînd tăcerea de parcă nici nu m-ar fi auzit şi numai un muncitor, un om simplu de tot, mi-a zis: „Iată, pe acesta!..." Şi deodată totul a început

să se învîrtească şi să se tulbure... Apoi m-am văzut în cimitirul mînăstirii de maici Znamenski : jur împrejur morminte, cruci şi una îmi era parcă apropiată, iar deasupra ei erai tu... dar nu tu, ci o statuie de marmoră, înfăţişîndu-te pe tine ca şi cum ai fi fost viu ! Chipul era din piatră, dar ştiam că era al tău... Ţineai mîna dreaptă pe sabie, iar în cea stîngă aveai busola. Într-o parte flutura o hartă desfăcută şi la picioare zăcea un colac de frînghii de pe corabie... Şi am fost atît de amărîtă şi de înspăimîntată, încît m-am trezit ţipînd. M-am uitat la tine şi te-am văzut. Erai lîngă mine, viu, cald, sforăiai uşor... Un vis îngrozitor ; să ne păzească dumnezeu ! Grişata, de dragul meu, renunţă la această călătorie ! Vom merge împreună în Aleaksa la anul. Şi dacă vrei, vom rămîne pentru totdeauna acolo.

Şelihov se dovedise îndrăzneţ în călătoriile sale pe mare şi pe uscat. În treburile negustoreşti n-avea nevoie de nimeni ca să-l dădăcească. O inteligenţă ascuţită îl ajuta să înţeleagă viaţa. Totuşi nici mintea clară, nici bruma de cunoştinţe culese din citirea cărţilor şi din relaţiile cu oamenii, nu izbutiseră să-l elibereze de anumite superstiţii şi de credinţa că existau semne şi indicii care arătau calea vieţii fiecărui om.

— Ivan Larionovici Golikov ar fi făcut încă o sută de mătănii în odaia sa de rugăciuni pentru un vis ca acesta. Şi ar fi în stare să-mi ridice pe socoteala lui un monument de marmoră pe mormînt, — încercă Grigori Ivanovici să facă haz de visul soţiei sale deşi îi întunecase şi lui începutul acestei zile de sărbătoare.

În cele din urmă, corăbierul cedă, după ce nevasta sa îi jură că nu va povesti nimănui visul pe care l-a avut, pentru ca lumea să nu-şi bată joc de el. Se hotărî să-l trimită la drum pe Vaniuşa Kuskov, omul lor de încredere. Kuskov, chemat la stăruinţa Nataliei Alexeevna, primi bucuros să plece în America, despre care auzise atîtea minuni în casa stăpînilor săi.

— Vei rămîne doi-trei ani în America şi dacă te vei plictisi, te vei întoarce şi te vom căsători, iar dacă noua îndeletnicire îţi va fi pe plac vei rămîne acolo, îţi vei întemeia o gospodărie. Îi voi scrie lui Alexandr Andreevici Baranov să te trimită la Canton şi la Macao pentru a face negoţ cu China. Vei porni de asemenea şi spre coasta cea caldă a Californiei. Avem nevoie de un om de nădejde pentru treaba aceasta... Ehei, Vaniuşa, cum aş fi vrut să fiu în locul tău! — lăsă corăbierul să-i scape un strigăt de părere de rău pentru libertatea şi tinereţea pierdută, pentru puterile care-i scădeau. Apoi urmă sub privirea dojenitoare a Nataliei Alexeevna. — Simbria îţi va fi de o sută de ruble, în afară de hrană şi de două părţi din cîştigurile dobîndite. Totul depinde de rîvna şi munca ta...

Uriaş de statură, Kuskov se mişca greu ca un urs şi deşi era tînăr, purta o barbă mare. Dărnicia stăpînului făcu să-l treacă năduşelile. Simbria hotărîtă era foarte mare pentru acele vremuri. „Într-adevăr mă aşteaptă o soartă de aur în ţara aceea necunoscută“, se gîndi Kuskov, învoindu-se să plece peste ocean, cu dreptul de a se întoarce cînd va voi. Dar nu se înapoie în Siberia decît peste patruzeci de ani, la adînci bătrîneţe, fără nici o leţcaie în buzunar, avînd numai o pensie, dată de „Compania Ruso-Americană“ iniţiată de Şelihov, atît de mică încît abia putu trăi.

— Grigori Ivanovici, s-ar putea oare ca din leafa mea să i se dea jumătate maicii mele la Irkutsk? — întrebă Kuskov, care o întreţinea pe bătrîna sa mamă şi pe sora sa cocoşată, rămasă nemăritată.

— E frumos din partea ta, Vaniuşa, că nu-ţi uiţi mama! Cît vom trăi, atît eu cît şi Natalia Alexeevna, mama şi sora ta Feliţata nu vor duce lipsă de nimic... Acum poţi pleca, dar să nu spui nimănui nimic despre cele ce am vorbit, — îi zise corăbierul lui Kuskov, dîndu-i drumul. — Ei, am făcut aşa cum ai vrut, Nataliuşka? — se întoarse Grigori Ivanovici către nevasta sa.

— E omenește, Grișata! O să-l faci om pe Vaniușa, nu știu un altul mai cinstit și mai conștiincios ca el, — îi răspunse Natalia Alexeevna pe același ton, liniștindu-se și luminîndu-se la față, — să mă ierte dumnezeu, dar dacă n-ai fi renunțat la această călătorie, astăzi nici n-aș fi fost în stare să-mi văd de pregătiri pentru oaspeți. Mă duc la bucătărie!

Vrînd să scape de forfota și pregătirile din casă în vederea musafirilor care trebuiau să vină după amiază, Șelihov se retrase în colțul său preferat din livada de pe malul abrupt al Angarăi. Pe o masă de scînduri, așezată la umbra cedrilor își desfăcu hărțile coastelor asiatice și americane ale Oceanului de Răsărit și se cufundă în cercetarea lor. Pe hărți erau trasate multe drumuri noi, copiate după diferiți descoperitori ruși sau de alte neamuri.

Hărțile vestitului navigator francez Jean La Pérouse atraseră îndeosebi luare-aminte a corăbierului. Copiile acestor hărți le căpătase în schimbul hărților sale, de la de Leseps trimis de La Pérouse din Petropavlosk în Kamciatka prin Siberia la Paris, cu o dare de seamă asupra călătoriei francezilor, pe vremea cînd Șelihov de abia se întorsese din prima sa călătorie în insulele Aleutine.

În hărțile lui La Pérouse — care călătorise de-a lungul coastelor asiatice ale mării Japoniei — Șelihov căută în zadar o confirmare a afirmațiilor făcute de chinezi că Sahalin ar fi o insulă. Șelihov nădăjduia că va găsi undeva în strîmtoarea Tatarski — care ar exista după datele confuze ale chinezilor — sau mai la sud, pînă la Kvantum, un loc nimerit pentru un port rusesc, care ar domina Oceanul de Răsărit. Însă hărțile și puținele însemnări care le însoțeau nu dădeau nici un răspuns.

— Cît de nepriceput era franțuzul ăsta! A găsit o portiță în ocean între Insula Neagră [1]) și Maṭmaiul [2]) japonez și i-a dat numele său, dar n-a

[1]) *Insula Neagră* — denumire dată de ruși în acea vreme Sahalinului. (N. red. ruse.)
[2]) *Mațmai* — insula Mossaido și strîmtoarea La Pérouse. (N. red. ruse.)

arătat şi locul, unde trebuie clădită casa, — se necăjea corăbierul, negăsind în hărţile lui La Pérouse un răspuns la gîndurile sale.

Şelihov îşi dădea limpede seama că Rusia, pentru a-şi întemeia o stăpînire trainică asupra pămînturilor din America şi pentru a avea o ieşire la Oceanul Pacific, trebuia în primul rînd să-şi ridice pe coastele asiatice cîteva porturi, ferite de îngheţ. Căutînd dezlegarea acestei probleme, corăbierului îi veni în minte ideea unei expediţii nemaipomenite pentru acele vremuri, pe care s-o întreprindă pe socoteala sa.

— Vreau să trec pe creasta lanţului de munţi de la Baikal pînă la coasta acelei mări, în care se varsă vestitul rîu Negru, numit de tătari, Urum, iar de noi Tătucul Amur, precum şi alt rîu, Ud, — spunea Şelihov, arătîndu-i lui Rezanov variantele expediţiei pe o hartă, desenată chiar de el. — Iar de va trebui, voi porni mai departe pe acelaşi drum pe rîul Şunguri, pe care coborînd acum două sute de ani, manciurienii au cucerit China... Sau şi mai simplu voi construi în delta rîului Ud în faţa insulelor Şantar, demult cunoscute de ruşi, o corăbioară şi voi merge cu ea spre sud, pînă ce voi da de un loc potrivit pentru ridicarea unui port...

— Nu vei trece, Grigori Ivanovici, — răspunse după o lungă tăcere Rezanov cufundat în gînduri.

— Dar cine mă va opri ?

— Petersburgul! Zubovilor le trebuie Parisul, nu Oceanul Pacific... — În sinea lui corăbierul nu putea tăgădui temeinicia celor spuse de ginerele său. Îşi făcu harta sul şi schimbă vorba. Nu voia să renunţe la ideea de a fi cel dintîi care să împlinească această cerinţă atît de grabnică a patriei sale. Petrecea zile întregi studiind harta, se gîndea la mii de mijloace de a sili Petersburgul să-i sprijine proiectul şi să ridice pavilionul rusesc deasupra portului ferit de îngheţ în timpul iernii care va îngădui Rusiei să stăpînească Orientul. Nu se îndoia nici o clipă că va găsi acel port.

— Tăticule! —îl trezi şi de data aceasta din visare, fiica sa mai mare Anuşka, trimisă de Natalia Alexeevna. Deşi nu avea decît optsprezece ani, izbutise să cucerească inima lui Nikolai Petrovici Rezanov, răsfăţatul tuturor femeilor. — Sosesc musafirii, iar dumneata stai cu hărţile şi visezi... Mămica e supărată. Du-te şi te îmbracă. Trebuie să-ţi primeşti oaspeţii.

3

In viaţa sa de familie corăbierul nu căuta să rupă cu vechile datini şi obiceiuri. Atît acasă, cît şi la treburi se îmbrăca cu un fel de surtuc lung de o croială anume potrivită pentru neguţătorii ruşi, iar podiovka [1]) o purta pe deasupra. Era obişnuit şi se simţea mai bine îmbrăcat astfel. Totuşi, în anumite ocazii solemne, în legăturile cu oameni suspuşi şi slujbaşi ai statului sau cînd întîlnea străini, Şelihov îşi punea de obicei hainele „boiereşti", le alegea cu gust şi le purta cu demnitate. Gătindu-şi fetele după moda zilei, Natalia Alexeevna îşi păstrase însă vechiul port, iar Grigori Ivanovici îi împărtăşea în totul gustul şi nu şi-o putea închipui pe soţia sa într-o rochie pompoasă, cu crinolină şi cu corsajul mult decoltat, cum purtau mondenele din capitală.

— Ah! — corăbierul o îmbrăţişă pe fiică-sa glumind şi prefăcîndu-se speriat. — Navigam tocmai la Şantarî... Hai, să mergem, să mergem!

Cam peste două ceasuri, după ce arhiereul Mihail al Irkutskului, înconjurat de diaconii catedralei şi de cor, slujise te-deumul în sala solemn împodobită, oaspeţii poftiţi de gazde, începură să se aşeze la mesele rînduite de-a lungul pereţilor vastei încăperi.

În două odăi vecine, ceva mai mici, erau pregătite mesele pentru slujbaşii şi muncitorii din casa Şelihovilor.

Corăbierul, în haina de gală de atlas alb, în care

---

[1]) *Podiovkă* — haină bărbătească, încreţită din talie, care se purta odinioară în Rusia. (N. red. rom.)

se prezentase şi lui Zubov, se deosebea prin statura şi prin ţinuta sa de neguţătorii în podiovci negre şi de slujbaşii statului în uniforme de culoare verde închis. Natalia Alexeevna apăru de data aceasta în faţa musafirilor într-o rochie puţin obişnuită pentru soţiile de neguţători. Peste un sarafan închis la gît, din brocart chinezesc de preţ cu cusături meşteşugite din fir de argint, purta un contăş din mătase grea albastră, tivit cu samuri scumpi de Barguzin [1]. Din mînecile largi, date pe spate ale contăşului, ţîşnea ca o spumă albă muselina cămăşii. Capul îi era împodobit cu o cunună de dantelă din cel mai subţire fir de argint, lucrată în casă, asemenea unei coroane împărăteşti : şi peste toate aceste podoabe purta pe umeri după un obicei din lumea neguţătorilor, un şal simplu, din alte vremuri, de culoare închisă. Ochii Nataliei Alexeevna, fericită că îl făcuse pe soţul ei să renunţe la călătoria plănuită, străluceau plini de viaţă şi bucurie. Lîngă fata-i măritată, părea o soră mai mare.

Neguţătorii mai de vază şi nevestele lor se uitau pieziş la soţii Şelihov şi şuşoteau cu dispreţ :

— Îşi face de cap, poartă haină scurtă, ca un străin. Şi Alexeevna e bine, s-a împopoţonat ca o cucoană, ca o boieroaică, iar pe fiica ei a pus-o, ca pe o gîscă, într-un coş cu ouă... — îşi exprimau cei din Irkutsk cu hotărîre împotrivirea faţă de moda crinolinelor. — De-ar fi trăit bunicul ei le-ar fi învăţat minte şi pe nepoată şi pe strănepoată să mai poarte haine străine, ca să se facă de ruşine.

După ce guvernatorul şi arhiereul din Irkutsk fură poftiţi să ia loc la dreapta şi la stînga Nataliei Alexeevna, a cărei onomastică se sărbătorea, Grigori Ivanovici îi pofti la masă şi pe ceilalţi musafiri. Dovedi ingeniozitate şi tact în această sarcină grea, ţinînd seama de toate cerinţele, potrivit celor învăţate de la prietenul şi înaltul său ocrotitor din capitală Gavrila Romanovici Derjavin.

---

[1] *Barguzin* — sat din Siberia, vestit prin blănurile sale de samur, cele mai bune din lume. (N. red. rom.)

Cînd numeroşii musafiri fură aşezaţi la locurile lor, Grigori Ivanovici bătu din palme.

— Să începem cu o închinare! Natalia Alexeevna serveşte excelenţei sale Ivan Alferevici primul pahar după vechea datină rusească! — îi spuse el soţiei sale, dîndu-i o tăviţă de argint cu o cupă de cristal plină cu votcă.

Şi de data aceasta, Natalia Alexeevna îşi dovedi neîntrecuta iscusinţă care îl încînta pe soţul ei. Luă tava şi se înclină mai întîi în faţa arhiereului:

— Nu beau, scumpa mea fiică, nu-mi îngăduie rangul duhovnicesc. Dar nădăjduiesc că excelenţa sa nu mă va lăsa, ci mă va salva! — spuse surîzînd blînd uscăţivul arhiereu, făcînd de trei ori semnul crucii asupra paharului cu votcă şi împingînd-o uşor pe gazdă către guvernator.

Natalia Alexeevna se înclină adînc în faţa guvernatorului care avea pieptul plin de decoraţii. După ce generalul dădu pe gît cupa cu un gîlgîit sonor, Natalia Alexeevna îşi apropie de el obrazul, lăsîndu-şi în jos genele catifelate. O clipă s-ar fi zis că excelenţa sa se pierduse neştiind ce trebuia să facă. Dar ca un adevărat ostaş îşi reveni numaidecît şi, ştergîndu-şi cu batista muştăţile cărunte, nu întîrzie s-o sărute de trei ori pe gazda, care stătea în faţa lui cu mîinile lăsate în jos, de-a lungul trupului.

— Amar! Amar [1]! — nu se putură stăpîni să nu strige cîţiva dintre musafiri, dar tăcură imediat sub privirea aspră pe care le-o aruncă şeful suprem.

După ce îndeplini această ceremonie, Natalia Alexeevna se înclină plină de demnitate în faţa oaspeţilor şi le spuse:

— Oaspeţi dragi, mîncaţi şi beţi, ce se află pe masă şi ce se va mai servi. Să nu-mi luaţi în nume de rău dacă n-am pregătit îndeajuns sau dacă ceva nu vă va fi pe plac...

Ospăţul fu foarte reuşit. Deşi Şelihovii nu aveau bucătar, gospodina izbuti să facă faţă. Mesele erau

[1] *Amar* — după o datină veche, rusească, de nuntă, la aceste cuvinte strigate de nuntaşi, tinerii căsătoriţi trebuiau să se sărute. (N. trad.)

încărcate cu tot felul de mîncăruri cu carne, păsări sălbatice sau de casă, peşte de rîu sau de Baikal, ciuperci murate, poame marinate din livada proprie. Gusturile simple şi grosolane ale siberienilor fură peste măsură de satisfăcute. Băură după obiceiul siberienilor care, vorba aceea: „Nu beau, ci înghit cu pahar cu tot".

— Straşnic şi îmbelşugat ospăţ! exclamau musafirii dînd din cap ameţiţi şi privind omulii[1]) din Baikal, lungi de un arşin, cu garnitură de moroşka marinată, între grămăjoarele de ceapă tocată şi de cartofi fierţi.

— Măi, Grigori Ivanîci, doar eşti creştin, ce naiba! Cu ce vrei tu să-i ospătezi pe pravoslavnici? — începură să strige oţărîţi neguţătorii mai de vază, scormonind cu furculiţele în farfurii şi aruncînd pe masă blestematele „mere ale dracului", pe care la început le luaseră drept napi. — Noi îţi arătăm toată cinstea iar tu... îţi baţi joc de noi?

Mulţi se ridicară, scuturîndu-şi mînioşi bărbile şi scuipînd în toate părţile. Dar excelenţa sa Ivan Alferievici şi preasfinţitul arhiereu din Irkutsk mîncară cu poftă cartofii şi lăudară această legumă încă necunoscută în Siberia, ascultîndu-l pe Şelihov care povestea că la masa împărătesei şi a celor mai de vază dregători din Petersburg nu lipseau cartofii.

Văzînd după privirile îngrijorate ale Nataliei Alexeevna că la mesele mai depărtate se stîrnise zarvă şi dîndu-şi seama de pricina strigătelor care se auzeau, corăbierul veni în mijlocul sălii cu un pahar de votcă şi cu un cartof aburind în mînă, îl rupse în două, îl sără bine, bău votca şi înghiţi cartoful. Profitînd de tăcerea care se lăsase, Şelihov aruncă o privire provocatoare neguţătorilor şi tună:

— Domnilor neguţători, nu-i aşa că beţi kumîs[2]) de iapă de la mongoli? Şi nu o dată aţi mîncat iukola[3]) putrezită a iakuţilor şi a ciukcilor? Dar cînd vi se dă cartofi, vă supăraţi! Spuneţi că e „mărul dracului"!

---

[1]) *Omul* — specie de peşte. (N. trad.)
[2]) *Kumîs* — băutură fermentată, din lapte acru de iapă. (N. red. rom.)
[3]) *Iukola* — peşte conservat. (N. red. rom.)

Credeţi oare că împărăteasa e de neam mai prost decît voi şi decît mine cînd mănîncă aceşti cartofi la masa ei împărătească şi îndeamnă pe supuşii ei să nu dispreţuiască acest dar al domnului?! Oare ştiţi voi, ce oameni de vază...

— Destul, Grigori Ivanovici! — Pil se ridică de la masă cît era de înalt, cu pieptul strălucind de decoraţii. — Treceţi toţi la masă şi mîncaţi, mîncaţi domnilor neguţători! Vă voi sili sub semnătură să îndepliniţi porunca suveranei! Începînd chiar de astăzi! Toţi! Drept cine ne luaţi dumneavoastră pe preasfinţitul şi pe mine... mai ales pe mine? Şi nu numai pe noi, dar şi pe toţi domnii slujbaşi ai statului care după cum vedeţi mănîncă cu veneraţie acest... aceste minunate daruri ale naturii, care au coborît pînă la noi de la înălţimea tronului.

Domnii funcţionari din Irkutsk, însufleţiţi de elocvenţa atotputernicului lor şef, îmbucară cartofii cu o poftă nebună, ba chiar mai şterpelind cîte unul din farfuriile vecinilor. Domnii neguţători din Irkutsk tăcură posomorîţi, dar nici unul nu îndrăzni să răspundă şi cu atît mai puţin să facă zarvă. Nu te poţi ridica împotriva poruncii împărătesei şi împotriva vorbelor guvernatorului şi ale preasfinţitului. Grişka Şelihov izbutise încă o dată să-i înfrîngă prin vicleşuguri neruşinate. Vor fi siliţi şi de data aceasta să-i facă pe voie varnakului.

— Ia uite la ei ce au născocit: mărul dracului! — spunea corăbierul, adresîndu-se mai ales guvernatorului. — Dar cu acest „măr al dracului" voi cuceri în cinci ani toată America şi voi hrăni toată Siberia. Întrebaţi poporul, domnilor neguţători ce crede despre mărul de pămînt! — Şelihov arătă cu capul spre odăile de alături, de unde, prin uşile închise se auzeau glasurile însufleţite ale muncitorilor şi ale slujitorilor din casa Şelihovilor, care sărbătoreau onomastica stăpînei, iubită de toată lumea. — Cartoful va înlocui şi secara şi ovăzul şi secara albă, excelenţă. Ca să-l cultivi nu-i nevoie nici de plug, nici de cal. Orice femeie îl poate sădi pe lîngă casă cu un băţ şi cu mîinile goale pentru a-şi hrăni întreaga familie.

— Prea bine, prea bine! Să-mi faci un raport, Grigori Ivanovici, despre acest... despre mărul ăsta al tău, şi să-mi scrii lămurit cum trebuie sădit şi îngrijit, iar dacă îmi vei trimite din grădina dumitale cartofi, îi voi mînca în fiecare zi la masă. Nu-i nap sau ridiche e o legumă minunată, plăcută! — spuse blajinul Pil, potolindu-se.

Văzînd că învinsese, Şelihov simţi totuşi nevoia de a mai ridica buna dispoziţie a musafirilor şi îi şopti ceva lui Ivaşka Kuskov, care părăsi imediat sala.

— De ce tăceţi, oaspeţi dragi, de ce vreţi s-o jigniţi pe gospodina mea şi pe fiicele mele? — spuse corăbierul trecînd pe la mese şi oprindu-se lîngă fiecare musafir. — Turnaţi în pahare, doamnelor, şi beţi şi dumneavoastră. În curînd vă vom aduce muzică americană şi dansuri de piei roşii. Excelenţă şi înaltpreasfinţia voastră, vă rog să îngăduiţi indienilor din gubernia americană să dea un examen cît de sever în faţa dumneavoastră pentru a vă arăta cum au învăţat scrisul, cititul, socotelile şi religia. Aşa îi creştem noi pe sălbatici spre slava patriei noastre. Companionii mei mă ocărăsc că risipesc banii fără rost.

— Nu te lua după ei, fă cum te taie capul! — spuse Pil impunător. — I-am scris despre aceasta împărătesei şi te-am lăudat.

Şelihov făcu un semn de încurajare lui Kuskov, care apăruse în uşă; şi de odată intră în sală o mulţime pestriţă de vreo treizeci de băieţandri şi flăcăi, unii în straie ruseşti, iar cei mai mulţi în haine de blană sau de piele de o croială neobişnuită în Siberia. Aceştia erau „amanoţi": ostatici. În primii ani de colonizare a pămînturilor de peste ocean, potrivit obiceului exploratorilor de orice naţiune, Şelihov şi oamenii săi luaseră ostatici din diferitele triburi aleutine şi indiene.

Băieţii care intraseră se deosebeau între ei prin ţinuta lor, prin trăsăturile feţii şi prin culoarea pielii. Cei în straie ruseşti aveau nişte tobe atîrnate de umăr; alţii ţineau în mîini tamburine împodobite cu şiraguri de mărgele şi panglici, şi fluiere din lemn sau din oase

de animale. Părul unora era împletit în codiţe mici cu pene de păsări, scoici şi cîrpuliţe pestriţe.

— Veecuvit, achani ! Noroc, prieteni ! Şi ţie Iunuvo şi ţie Atlencin, şi ţie Ugacec ! — îi salută voios cu glas tare, corăbierul pe băieţi. Şelihov cunoştea cîteva cuvinte din toate dialectele triburilor întîlnite pe pămînturile pe unde trecuse şi-i plăcea să se laude cu aceasta la orice prilej.

— Veecuvit Caiş! Să trăieşti, tată ! — răspunseră aleuţii zîmbind cu toată gura, pe cînd tinerii indieni, ciugaci şi coliuji păstrau o demnitate aspră în salutul lor.

Băieţii îl cunoşteau şi-l iubeau pe corăbier pentru acele cîteva cuvinte de mîngîiere pe care le găsea întotdeauna pentru ei în limba lor maternă, pentru glumele sale hazlii, pentru tutunul şi dulciurile pe care le aducea adeseori cînd îi vizita la şcoala şi căminul, care funcţionau pe lîngă casa lui, unde „americanii“ învăţau să citească, să scrie, să socotească şi luau lecţii de religie şi de muzică.

Şelihov îşi apărase cu îndîrjire această iniţiativă faţă de companionii săi care-l învinuiau că risipea banii companiei. Cerea ca în fiecare an să-i fie trimişi o serie de băieţi şi în scrisorile sale către administratorii de pe insule şi din Alaska sublinia importanţa pentru colonii a acestor măsuri.

— Necetleh ! Atcos ! Dansaţi, cîntaţi, băieţi — continuă corăbierul, rostind cuvintele pe care şi le mai amintea. — Vor cuschehau... togoşc Matleh... Ruşii vor să vadă, dacă ştiţi să jucaţi bărbăteşte ! Jucaţi ! — Iuciti segieatîn icanî ! Vă voi da mult tutun, carne, slănină, piepţeni... Necetleh ! Jucaţi !

Băieţii schimbară o privire între ei şi îşi aţintiră apoi ochii asupra lui Kuskov, care, din însărcinarea lui Grigori Ivanovici, conducea „seminarul american“. Kuskov se obişnuise cu elevii săi şi ştia la perfecţie cunoştinţele şi capacitatea fiecăruia. La semnul lui, toboşarii, cîntăreţii din fluier şi cei cu tamburine se aşezară în cerc, lăsînd la mijloc un spaţiu pentru dansatori şi ca o adevărată orchestră umplură sala cu sunetele disto-

nante ale unei muzici primitive, în care totuşi existau un ritm original şi o melodie după care se putea dansa.

Patru tineri, cu lănci scurte, pe care le luară îndată de la cei din spate, intrară în cerc, făcînd toţi aceleaşi mişcări. Căutau parcă o pradă, îşi puneau mîinile streaşină la ochi, iar în timpul acesta al cincilea, mascat în chip de focă şi învelit într-o piele de nerpă, se întinse pe podea şi începu să imite în faţa lor mişcările greoaie ale animalului.

Dansatorii se opriră o clipă într-o încordare vînătorească, apoi înconjurară „sinuciul“ [1]) făcînd de cîteva ori roată în jurul lui şi goniră la mijloc animalul. După aceea se opriră iar o clipă, scoaseră un răcnet sălbatic „Aih“ şi aruncară cu lăncile în el. Patru lănci intrară cu vîrfurile ascuţite în podea şi se clătinară lîngă capul, picioarele şi coapsele animalului ucis. Sfîrşind „dansul sinuciului“, toţi cei cinci dansatori desfăcură cercul.

— Bravo ! Fora ! Fora ! Bravo ! — bătu din palme guvernatorul, urmat desigur de domnii funcţionari şi de soţiile lor. Neguţătorii priveau cu ochii bulbucaţi şi stăteau tăcuţi, nepricepînd de ce oamenii luminaţi se bucurau atît de mult văzînd dansul măscăricilor cu pielea roşie ai lui Grişka.

— Stăpînii celor mai renumite saloane din Paris n-ar fi cruţat nimic pentru a putea prezenta o asemenea ilustrare a povestirilor atît de căutate ale domnului Bernardin de Saint-Pierre ! — răsună glasul puternic de tenor al lui Nikolai Petrovici Rezanov.

Mulţi dintre domnii funcţionari se întoarseră spre el aşteptînd să audă vreo glumă nostimă sau vreo anecdotă, cum îi obişnuise cu atîta dărnicie Nikolai Petrovici. Dar el şopti ceva la urechea tinerei sale soţii, iar aceasta se uită la cei din jur cu nişte ochi surîzători de parcă ar fi văzut pentru prima oară aceste feţe, pe care le cunoştea încă din copilărie.

— Dumneata eşti păstorul nostru, spune dumneata ! — se auzi o voce provocatoare de la masa din mijloc, unde se aflau grămadă neguţătorii cei mai

[1]) *Sinuci* — denumire locală a focii. (N. red. rom.)

de vază, avînd în mijlocul lor pe Ivan Maximovici Ferefiorov şi pe protopopul catedralei din Irkutsk, părintele Pavel Afanasiev.

Protopopul Afanasiev, o fire sinceră şi impetuoasă, pe care o pervertise însă educaţia primită la seminarul teologic şi înclinarea sa nepotolită pentru băutură, era vestit nu numai pentru zelul şi succesele sale în convertirea la lumina credinţii creştine a numeroşilor păgîni iakuţi şi ciukci, ci şi prin demascarea de pe amvon a nedreptăţilor obşteşti şi bisericeşti. Pe la sfîrşitul vieţii sale, fu caterisit şi muri uitat de toţi, într-o criză de beţie furioasă, în una din vestitele cîrciumi de pe malul Anarei, plină de fugari şi de alţi oameni dubioşi.

— Fiule iubit, Grigori Columbovici! — tună pe neaşteptate părintele Pavel, ridicîndu-se dintre meseni şi respingînd mîinile, care voiau să-l tragă înapoi. Se părea că uitase de prezenţa preasfinţitului arhiereu. — Iţi vorbesc ca părintele tău duhovnicesc! Să nu ajungi la rătăcire şi viclenie, să nu imiţi... pe unii de aci... — părintele Pavel se uită ameninţător la Rezanov, care îi surîdea binevoitor. — De ce îi aduci pe aceşti oameni la jocurile de măscărici ale şamanilor, la vrăjitorii păgîne? Co-lum-bo-vici, — protopopul rosti răspicat fiecare silabă, — deschide-mi inima cu un joc rusesc, cu un cîntec rusesc... Ieşiţi afară, păgînilor! Afară împieliţaţilor! — părintele Pavel îşi întinse mînecile negre ale rasei, spre băieţii care se ghemuiau unul în altul înfricoşaţi.

Grigori Ivanovici îl iubea pe îngăduitorul său părinte duhovnicesc şi socotea necesar să-l apere şi să-l scape din încurcătură. Corăbierul văzu pe faţa preasfinţitului care îşi îndrepta privirea spre protopop o schimă chinuită de dezgust şi cu un glas tunător, acoperind toate zgomotele, îi porunci lui Kuskov, care-şi aduna băieţii buimăciţi sub aripa sa ca o cloşcă speriată.

— Vaniuşa, adu-l aici pe Şciuka şi pe negriciosul acela... Cheamă-l şi pe arhitectul meu gruzin! Sînt în odaia de alături! — Şelihov făcu un semn spre

încăperea învecinată. — Vestiţi neguţători, admiraţi-i pe vulturii mei, care pentru desfătarea voastră vor trage o rusească, o ţigănească şi o căzăcească îndrăcită! — spuse Grigori Ivanovici de parcă nu s-ar fi întîmplat nimic.

Uşile odăilor învecinate, unde lucrătorii din casa Şelihovilor petreceau sărbătorind onomastica stăpînei, se deschiseră. Doi flăcăi, uitîndu-se posomorît în jur şi potrivindu-şi straiele de sărbătoare, intrară în sala oaspeţilor de vază. Cîţiva oameni cu balalaici rămaseră lîngă uşă, iar în spatele lor năvăliră ceilalţi, împingîndu-se unul pe altul. Muierile şi fetele, potrivindu-şi găteala, trecură în faţă, rîzînd. Ardeau de dorinţa de a fi şi ele chemate să joace. Lucrătorii din slujba Şelihovilor şi mai ales dansatorii chemaţi nu-şi pierdură cumpătul în faţa oaspeţilor de vază; li se întîmplase de multe ori în casa corăbierului să fie poftiţi să joace înaintea musafirilor; la Grigorie de Niziansk, de sfînta Natalia, Anna, Ecaterina, Nicolae, cu prilejul înapoierii cu bine dintr-o călătorie sau la un ospăţ de rămas bun — prilejuri erau destule! Chiar şi stăpînul Grigori Ivanovici, un viteaz căruia îi plăcea să tragă cîte un chef, nu se pierdea cu firea în faţa bogătaşilor şi a nobililor, iar cu cei simpli şi săraci nu se arăta cîtuşi de puţin trufaş. Îi plăceau jocurile şi cîntecele, juca şi cînta şi el în fruntea celorlalţi. Era aspru în muncă, dar nu asuprea pe nimeni. Stăpîna, Natalia Alexeevna, era blîndă şi miloasă de n-avea pereche. Cu asemenea oameni puteai petrece fără grijă!

În faţa dansatorilor stătea Afonka Şciukin, lăcătuş iscusit şi meşter în prelucrarea aramei. Purta o cămaşă albă de in cusută pe margini cu un izvod complicat alcătuit din cocoşi şi brăduţi şi nişte cizmuliţe negustoreşti din piele de ţap, arătînd şi el ca un adevărat neguţător.

Şi fiindcă auzise de măiestria lui „Şciuka mînă de aur“ iar în una din călătoriile sale prin regiunea Uralului îl şi văzuse jucînd la o petrecere într-o casă

țărănească, corăbierul îi dăduse lui Afonka cinci sute de rublișoare ca să părăsească fabrica contelui Soimonov din Verhne-Nevinsk și să vină să lucreze la zăcămintele de minereu descoperit în depărtata Americă, îndeplinind și funcția de lăcătuș la viitoarele șantiere navale.

— Să știi, Grigori Ivanîci, că fără dumneata nu mă duc în America aceea. Dar cu dumneata și după dumneata sînt în stare să sar și pînă în Steaua Polară! — declarase hotărît Afonka atunci cînd ajunsese cu Șelihov la Irkutsk. Și astfel era acum al treilea an de cînd pleca vara la Ohotsk ca să echipeze corăbiile care porneau peste ocean, petrecîndu-și iarna în casa lui Șelihov din Irkutsk.

Deși îi ajutase lui „Afonka mînă de aur" să-și răscumpere libertatea, corăbierul nu voi să rămînă nici el păgubit — ce mai încolo încoace, avea în vine sînge de adevărat negutător! De aceea îi oprise dovada de răscumpărare și luase de la Afonka o poliță de cincisute de ruble. Totuși nu încerca să-l silească pe Afonka să plece: ba încăpățînarea lui „Șciuka mînă de aur" îl și măgulea într-o oarecare măsură ca o dovadă a încrederii pe care acesta o avea în puterea și norocul lui.

Nici iarna însă, Șciukin nu-și mînca de pomană pîinea. Născocea tot felul de lacăte ingenioase, unelte și alte obiecte din fier pe care stăpînul le vindea la Irkutsk sau făcea schimb cu ele, în China, la tîrgul din Kiahta. De lucru se găsea berechet, căci în Siberia se simțea o mare lipsă de meșteri pricepuți.

— Mai stai, Afonea, — îi spuse lui Șciukin corăbierul, clipind cu tîlc. — Mai întîi ne va juca Irakli, iar tu îi vei desfăta și-i vei bucura la urmă pe oaspeți cu o Kamarinskaia a noastră...

Oaspeții amuțiră și-și ațintiră în așteptare privirile asupra cercului, unde stătea în picioare un tînăr chipeș și zvelt, cu mustăți negre, nasul coroiat și ochii întunecați și triști.

Irakli Boridze, visînd la nobila profesie de arhitect și de constructor în patria sa, părăsise Georgia și plecase la Petersburg împreună cu un grup de repre-

zentanţi progresişti ai poporului georgian care căutau să încheie o alianţă cu Rusia pentru a-şi feri pe viitor patria de năvălirile sîngeroase ale ienicerilor turci şi ale itazilbaşilor persani. Înainte de blestemata sa călătorie în Palmira Nordului, Irakli fusese şi prin Italia şi la Paris, unde studiase arhitectura şi intrase în legătură cu oamenii cei mai înaintaţi ai culturii din Europa Occidentală.

La Petersburg, la un bal mascat, dat într-o casă din lumea mare a capitalei, avusese nenorocul să se certe cu contele Alexandru Lanskoi, „favoritul" împărătesei Rusiei, predecesor al lui Platon Zubov.

Irakli îl silise pe Lanskoi să ceară scuze unei femei pe care acesta o jignise crunt în cursul unui dans la balul mascat. Irakli nu află niciodată minciunile pe care acest beneficiar al inimii „largi" a împărătesei i le spusese Ecaterinei, plîngîndu-se împotriva lui. În schimb, îşi dădu curînd foarte bine seama cît de scump trebuia plătită lecţia de cavalerism dată unui favorit netrebnic. La o săptămînă după această ceartă, georgianul înflăcărat fu înhăţat de şeful cancelariei secrete a împărătesei şi de slugoiul acestuia, Şeşkovski, sub învinuirea de a fi defăimat numele ţarinei, profitînd de faptul că era mascat. După un an, fără nici o anchetă sau vreo judecată, după lungi şi grele peregrinări prin taiga şi tundrele Siberiei, sub paza neîntreruptă a unui curier grosolan, Irakli ajunse în orăşelul Ghijighinsk de lîngă Kamciatka, unde se mutase pe vremea aceea administraţia regiunii Ohotsk.

Bizuindu-se pe înaltele drepturi de care se bucura, Şelihov îl rugase pe guvernatorul Siberiei să-i trimită din rîndurile deportaţilor un bun arhitect, un constructor, priceput la schiţe, de care avea nevoie pentru coloniile din America.

În ochii autorităţilor, insulele Aleutine şi pămînturile neumblate ale Americii reprezentau locuri şi mai primejdioase pentru deportaţi decît tundrele Siberiei : toţi erau încredinţaţi că de acolo nimeni nu se mai întoarce.

Adam Laxman, ispravnicul din Ghijighinsk, îl încunoştiinţase tocmai la timp pe guvernator că a descoperit un constructor iscusit, anume Boridze, care se pricepea minunat la schiţe şi că nici la Irkutsk nu se găsea nimeni care să-l întreacă. În afară de aceasta, surghiunitul avea plămînii slabi şi nu va putea îndura clima din Ghijighinsk. Nu ar binevoi oare înălţimea sa să-i folosească măiestria ? Din prietenie pentru Şelihov, Pil îl trecu pe lista meşterilor aleşi din rîndurile deportaţilor, spre a fi trimişi peste ocean. Pentru a-l pune la încercare, porunci să fie adus la Irkutsk.

Irakli sosise astfel la Irkutsk cu un an înainte, slăbit de tot şi nimerise de-a dreptul în casa lui Şelihov. Nu trecu mult şi deveni un om de neînlocuit pentru corăbier. Grigori Ivanovici îl însărcină cu întocmirea planurilor pentru casele de locuit şi pentru clădirile publice din oraşele ruseşti din America. Proiectul clădirii sediului amiralităţii de peste ocean, întocmit de Irakli, se dovedi atît de bun, încît corăbierul fu nespus de încîntat. Nikolai Petrovici Rezanov care, slavă domnului, văzuse destui oameni vestiţi în viaţa sa, se împrieteni cu talentatul arhitect. În scurt timp izbuti să-i cîştige încrederea şi află în cele mai mici amănunte viaţa, visurile şi sentimentele tînărului georgian, adică tot, pînă şi întîmplarea datorită căreia Irakli fusese aruncat în zăpezile Siberiei.

Şi Natalia Alexeevna îl îndrăgise pe acest georgian chipeş, trist şi bolnăvicios, dar întotdeauna foarte îndatoritor. I se dădu o odaie, fu poftit să ia masa cu ei şi din acel moment el îşi petrecea tot timpul liber în sînul familiei. Deveni curînd unul dintre favoriţii Nataliei Alexeevna, care îi arăta o deosebită încredere.

Văzînd privirea tristă a georgianului, care stătea în mijlocul cercului, Natalia Alexeevna, care-i purta de grijă ca o mamă, îi şopti pe furiş soţului ei:

— Grişata ! De ce l-ai pus pe Irakli să joace ! Se vede că-i vine prea greu în faţa acestor... Ia te uită ce posomorît e !

— Las'că nu i se întîmplă nimic! — spuse nemulțumit corăbierul. Uitîndu-se însă la Irakli, văzînd și aerul rece și plictisit al ginerelui său, sub care acesta își ascundea de obicei nemulțumirea, lui Grigori Ivanovici îi fu milă de bietul om atît de crud năpăstuit de soartă.

— Prietene! Dragul meu, dacă nu te simți cumva bine... sau de ești obosit, te rog nu juca... Tu știi că mie îmi plac jocurile și te-am chemat să joci ca să te admire mesenii, iar sărbătorita noastră, văzîndu-te să se simtă îmboldită de a mă lua și pe mine să joc cu ea un dans rusesc, cum îi plăcea altădată... Și tu, Irakli, dansezi atît de frumos și de ușor încît îi stîrnești pe toți.

— Binecuvîntată să-ți fie casa, stăpîne și prieten al nostru! Nu m-am gîndit la nimic rău... m-au năpădit doar amintirile... La noi în Georgia, pentru femeile cu chipul și cu sufletul frumos, — Irakli o învălui cu o privire caldă pe Natalia Alexeevna și pe cele două fiice ale ei care stăteau lîngă ea și păreau a-i fi surori mai mici, — pentru femeile cu chipul și cu sufletul frumos orice georgian e bucuros să zboare în joc ca o pasăre!

Și ridicîndu-și ca niște aripi mîinile largi ale cekmenului caucazian de culoare închisă, cu mijlocul zvelt strîns într-o cingătoare îngustă cu încrustații de argint, Irakli păru că se desprinde de pămînt. În sunetul balalaicelor din orchestra casei, care țineau ritmul cu o precizie uimitoare, porni să înconjoare pe vîrfuri cercul, cu mișcări atît de line încît de i-ai fi dat în mînă un pahar cu vin, n-ar fi vărsat nici o picătură pe jos.

Rezanov, corăbierul, Kuskov, Natalia Alexeevna și cele două fiice ale ei băteau din palme în ritmul tamburinei, din care mîinile lui Afonka scoteau sunete tremurătoare. Irakli îl învățase să mînuiască tamburina într-o zi cînd îi arătase cum se joacă dansurile caucaziene. Lăsîndu-se furați de vioiciunea ritmului și îndemnîndu-se unii pe alții, mulți dintre domnii ofițeri și funcționari li se alăturară. Bătăile din palme se auzeau tot mai puternice. Prins de însuflețirea

tuturor, guvernatorul începu și el să bată din palme. Ritmul dansului devenea din ce în ce mai grăbit, desfășurîndu-se în piruete și salturi uluitoare.

Capul și umerii lui Irakli pluteau în văzduh de parcă ar fi fost desprinse de trup și de picioarele care se mișcau atît de repede încît aproape că nu se mai vedeau. Doar mîinile, cu mișcări line și sinuoase, făceau să înainteze ca niște vîsle aeriene, trupul acestui dansator fără pereche.

Neguțătorii de vază schimbau însă priviri plictisite. Nu pricepeau ce putea fi atît de frumos în acest joc tăcut, ca de pasăre. Era cu totul altceva cînd femeile și fetele, descălțîndu-se după vechiul obicei siberian și rămînînd numai în ciorapii de lînă, băteau podeaua cu tălpile; ba cînd printre ele mai era și una care să știe să facă fel de fel de giumbușlucuri... atunci să te ții!

Irakli, cu poalele cekmenului fîlfîind ca niște aripi, se învîrti nebunește pe loc părînd că se înșurubează în pămînt, apoi, într-o mișcare inversă în vîrful picioarelor, se avîntă în sus și rămase nemișcat, ca împietrit...

— Strașnic mai joacă arhitectul tău, Grigori Ivanîci! — spuse încîntat guvernatorul întorcînd capul spre georgian, și ștergîndu-și cu batista fața nădușită de parcă ar fi luat și el parte la acest joc înfocat.

Corăbierul făcu cu ochiul lui Sciukin: „E rîndul tău să-i minunezi pe meseni!“

În sunetele îndrăcite ale balalaicelor care atacară „Kamarinskaia“ Afonea porni plutind în jurul cercului. Mergea legănat, mișcîndu-și umerii pe sub cămașa albă de in, avînd întipărită pe fața-i ciupită de vărsat, o expresie de nemărginită nepăsare. Se lăsa cînd pe un picior cînd pe celălalt și se lovea cu palmele peste șolduri și peste genunchi... Un adevărat mujic naiv, fără griji, din Kamarinsk!

Dar pe mujic îl cuprinde plictiseala și amețeala. Și ca să arate de ce-i în stare și ca să-i uimească pe meseni, el începe să născocească tot felul de figuri, care mai de care mai năstrușnice, mai încîlcite și mai deșuchiate...

— Zi-i! Ține-o așa! Arată-le muierilor tot ce știi că le place mai mult decît turta dulce! — strigau negutătorii de vază nemaiputîndu-se stăpîni și îndemnîndu-l pe Afonka să execute figuri cît mai „îndrăcite“, cum se obișnuia în cercul lor.

Tocmai în clipa cînd făcea pe mujicul care și-a ieșit cu totul din minți, Afonka surprinse privirea veselă a corăbierului și zîmbetul mulțumit al generalului. Atunci el execută o figură atît de deșuchiată, cu două înțelesuri, încît bărbații izbucniră într-un hohot de rîs grosolan și trivial. Prefăcîndu-se că n-au înțeles nimic, soțiile funcționarilor și ale negutătorilor de vază se feriră înciudate de mîinile bărbaților ce se întindeau spre ele. Natalia Alexeevna stătea de vorbă cu fetele și cu ginerele ei, care nu se uitau la dansator și nici nu observaseră figura lui Afonka.

Uitîndu-se în treacăt la gazda pe care o iubea ca toată lumea și de care totuși se cam temea, Afonka se gîndi că, în ciuda zîmbetului încurajator al stăpînului și a strigătelor înflăcărate ale oaspeților încîntați, ar fi mai bine să renunțe la figurile „nostime“ ale mujicului din Kamarinsk care chefuiește cu muierile. Pe neașteptate, scoase un oftat și fluierînd voinicește porni să execute, în sunetele strunelor, niște figuri și niște pași atît de încîlciți, încît reuși să-i cucerească pînă și pe negutătorii de vază, prin farmecul dansului rusesc, fără pereche în lumea întreagă, prin vioiciunea și avîntul nestăvilit, specific rușilor.

Afonka încheie cu un vîrtej de titirez dansul bărbătesc pe vine, făcînd de două ori înconjurul cercului și sărind din cînd în cînd ca o minge pînă la înălțimea unui om:

— La o parte! Vă lovesc, vă omor! — strigă el și făcînd un salt în aer se prăbuși la pămînt și încremeni pe tocurile cizmelor cu picioarele larg desfăcute.

— Să trăiești! Ține, rusule voinic! — nechezau ca turbați negutătorii de vază, aruncînd la picioarele lui Afonka poltinici și ruble. Afonka nu le luă în seamă, făcu un pas mare și se pierdu în mijlocul femeilor și al fetelor strigînd:

— Luaţi-le că-s de zahăr!

Cu chiote de bucurie, femeile şi fetele se năpustiră asupra banilor, culegîndu-i cu înfrigurare, tîrîndu-se, trîntindu-se una pe alta. Ca să aţîţe învălmăşeala, oaspeţii zvîrliră mereu alte monede. Petrecerile vulgare erau pe gustul siberienilor.

— Grigori Ivanîci, — se auzeau glasuri, — ziceai că ciugacilor şi koniagilor le place la nebunie jocul... trimite-l pe Afonka în locul lui Baranov. Afonka o să-i facă pe indieni să ne cadă la picioare, o să le arate...

— Dacă aţi încăpea pe mîna indienilor, aţi începe şi voi să jucaţi, — răspunse glumind cu voie bună corăbierul, mulţumit de succesul ospăţului.

Cînd guvernatorul şi preasfinţia sa se pregătiră de plecare, oaspeţii se mai potoliră şi-şi îndreptară ţinuta. Se apropiau de arhiereu cerîndu-i binecuvîntarea şi-i sărutau cu toată dragostea mîna uscăţivă udată de atîtea sărutări pline de duioşie.

— Preasfinţia sa nu ne osîndeşte, ne înţelege pe noi păcătoşii, ştie că biserica şi credinţa se bizuie pe negustorime, — spuneau oaspeţii dînd din cap şi aşezîndu-se la masă, după plecarea musafirilor de vază. Potrivit datinilor din Siberia, ospăţul nu se isprăvea decît atunci cînd ultimul musafir părăsea de bunăvoie casa, sau se prăbuşea beat sub masă.

Natalia Alexeevna cu fiicele ei se retraseră pe nesimţite în odăile lor. Ajutat de Kuskov şi de Afonka, Grigori Ivanovici îi ospătă mai departe pe neguţători şi pe domnii funcţionari care nu se îndurau să plece. Oaspeţii prea ameţiţi de băutură erau scoşi unul după altul în curte, unde aşteptau cîteva căruţe înhămate, pline cu fîn. În aceste căruţe erau urcaţi cei care nu-şi mai dădeau seama ce se petrecea cu ei şi erau duşi la casele lor. Cei care băuseră atît de mult încît căzuseră în nesimţire, erau scoşi de sub masă şi culcaţi în odaia alăturată, pe saltele de fîn şi pe fel de fel de pături moi.

Pe la miezul nopţii, după ce-l culcă pe o saltea de fîn pe nepotolitul părinte Pavel, care căzuse răpus de o cupă mare de rom ce-i fusese înadins dată, Gri-

gori Ivanovici îi spuse lui Kuskov să aibe grijă de strîngerea lucrurilor din sală şi de oaspeţii care rămăseseră la ei peste noapte şi porni apoi spre odaia lui, mulţumit că-i întrecuse pe toţi la băutură, că rămăsese ultimul în picioare şi că-i primise pe toţi cu cinstea cuvenită. A doua zi avea de lucru : trebuia să-l echipeze pe Kuskov pentru primejdioasa călătorie care întîrziase atît...

Capitolul al şaptelea

1

În anul 1792, toamna siberiană veni de timpuriu. La începutul lui septembrie căzu cea dintîi brumă mai deasă, după care se porniră ploile. Oamenii sosiţi la Irkutsk din regiunile de miază-noapte, povesteau că pe Lena aversele de toamnă umflaseră apele cu vreo doi arşini, aşa că de la Verholensk pînă la Iakutsk era un drum drept, bancurile de nisip buclucaşe de la Jigalov şi Ust-Kut nemaifiind primejdioase şi nesilind călătorii să mai facă transbordări. În schimb, drumul de la Iakutsk la Ohotsk era îngrozitor. Ploile de toamnă aduseseră într-un hal nemaipomenit acest drum depărtat din taiga.

A doua zi, după onomastica Nataliei Alexeevna, Kuskov plecă la Verholensk pentru a lua în primire şi a încărca pe corăbiile fluviale mărfurile şi proviziile aduse acolo de cu vară spre a fi trimise la Ohotsk. Iar lucrurile cele mai de trebuinţă şi cele mai obişnuite care soseau din Rusia, erau desfăcute la repezeală şi împachetate din nou în lăzi şi saci, în magaziile casei lui Şelihov din Irkutsk, unde se afla depozitul central şi administraţia „Companiei americane din nord-est". În magazii se lucra zi şi noapte. În timpul nopţii, deasupra unor butoaie ardeau nişte făclii unse cu răşină, iar lîngă ele stăteau fetele care

aveau grijă de foc. Curtea era plină de care şi de cai. Căruţele încărcate porneau zilnic spre Verholensk, în caravane nu prea mari, de cîte douăzeci-treizeci de perechi, însoţite de cîţiva cazaci însărcinaţi cu paza lor.

Munca îl prinse cu totul pe Şelihov. Polevoi, care administra treburile companiei, scăpase multe din vedere, în ceea ce priveşte pregătirile pentru călătoria pe mare — pe de o parte din lipsă de experienţă, iar pe de altă parte din pasivitatea voită a lui Grigori Ivanovici. Şelihov era încredinţat că, în ultima clipă, va îndrepta greşelile şi scăpările lui Polevoi, arătînd astfel, cu acest prilej, importanţa sa ca stăpîn şi administrator unic al treburilor companiei.

Obiecţiunile lui Golikov împotriva trimiterii atît de tîrzii a corăbiilor în America, susţinute de unii în focul discuţiilor iscate în adunarea aceea furtunoasă, căzură cu totul atunci cînd acţionarii se mai domoliră şi cugetară pe îndelete la noile pămînturi de pe urma cărora vor trage foloase după înapoierea lui Şelihov din America. Nu ştia nimeni că Grigori Ivanovici renunţase la intenţia de a conduce el însuşi corăbiile şi că în locul său îl trimitea pe Kuskov.

Glasul corăbierului răbufnea ca un tunet în magaziile companiei şi părea că se împrăştie în tot Irkutskul. Îndreptînd scăpările lui Polevoi, scotocea prin depozitele acţionarilor şi-i silea să dea înapoi mărfurile trecute în registrele lui Baranov şi ale fostului administrator din Aleutine, Delarov...

În odaia lui Şelihov şi la administraţie lumina ardea toată noaptea pînă-n zori.

Băieţii care lucrau la administraţie, aleşi dintre aleuţi şi indieni — căci corăbierul voia să-i pregătească pentru munca din viitoarele oraşe comerciale şi depozite din ţara lor — dădeau din cap cu admiraţie şi, muşcîndu-şi buzele, scriau în registre mărfurile şi proviziile care trebuiau trimise în depărtata lor patrie. Socotind pe hîrtie bogăţiile care vor zbura peste ocean în baidare mari, cu pînze, — toate aceste mărgele, oglinzi, plăpumi, topoare, cuţite, ceaune, bomboane şi tutun — copiii creşteau în propriii lor

ochi, deveneau oameni de seamă. Își închipuiau cum aceste bogății erau împărțite acolo, în patrie, părinților, fraților și surorilor lor.

„Vai, e de la Innuco! Acum trei ani l-au luat de lîngă mine și uite-l că mi-a și trimis un dar minunat“, va spune mama înnodîndu-și basmaua roșie de stambă peste zece rînduri de mărgele înfășurate în jurul gîtului și învelindu-se cu o pătură de molton.

„Feciorul meu a ajuns om mare în țara casiacilor, va povesti mîndru într-un cerc de oameni din același trib cu el, Tatlec, tatăl lui Atleucin, încercînd cu degetul tăișul lucios al toporului. Mai știi, poate că-mi va dărui și o pușcă.“

Băieții mai știau că zece dintre ei vor pleca să însoțească aceste bogății acolo unde trăiau și îi așteptau rudele lor. Se cercetau din ochi cu pismă și așteptau cu inima strînsă „examenul“. Ce cuvînt înfricoșător! După ce îl vor da, Grigori Ivanovici va alege dintre ei pe primii zece, pe acei care știu să citească, să scrie și să socotească mai repede decît ceilalți. Acești zece băieți vor pleca acasă. Așa a spus caișul și odată ce a spus el, așa va fi... Ei se vor întoarce acolo unde îi așteptau stîncile, pădurea, marea nemărginită, atît de dragi, acolo unde nu vor mînca pîine și cașă, ci carne de focă și grăsime deasă de balenă după pofta inimii, unde vor pluti în zbor cu baidarele pe valurile înspumate ale oceanului și vor merge pe urmele nenumăratelor fiare în pădurile copilăriei lor...

La 1 septembrie, cu o zi înainte de a fi trimisă spre cheiul Verholenskului ultima caravană cu care trebuiau să plece și oamenii aleși de corăbier pentru a-l ajuta pe Baranov, Șelihov îl chemă la el pe Sciukin.

— Cu cît ai muncit pînă acum, ți-ai plătit jumătate din zapisul de înrobire. Mai datorezi încă două sute cincizeci de ruble. Știi Afonka, a sosit vremea să pleci ca să-i dai o mînă de ajutor lui Baranov. Începînd din anul viitor, își va construi corăbiile chiar în America. Și nu se poate lipsi de tine...

— Copitele mi le-am despotmolit, dar capul şi sufletul îmi sînt în mîinile tale, Grigori Ivanîci, — răspunse Afonea ducîndu-şi mîna la inimă. — Iar pentru restul datoriei mă poţi trimite unde vrei...

— N-am nevoie de capul tău, îl am pe al meu. Dar tu eşti de mare trebuinţă cu cap, cu mîini, cu tot — acolo... Mult o să te mai încăpăţînezi? — spuse nemulţumit Şelihov. — Pentru ce te-am răscumpărat de la Soimonov? Ai uitat înţelegerea noastră de atunci?

— Ca înrobit n-aş pleca de bunăvoie în America, dar dacă aş fi slobod, chiar mîine m-aş duce, — spuse Şciukin privindu-l drept în ochi.

— Tu!... se aprinse corăbierul, dar se stăpîni. Ce voia de fapt Şciukin? Nu ştia el oare că în America orice om care ţinea mai mult la libertate decît la pielea lui, putea pleca în lume, oricîte zapisuri de înrobire ar fi avut? — Bine, du-te! — spuse în cele din urmă Şelihov.

„Asta-i întotdeauna recunoştinţa omului! Dacă nici eu nu i-am ajutat în viaţă diavolului ăsta ciupit! îşi spuse în gînd Grigori Ivanovici, strîmbînd din buze şi gîndindu-se în fel şi chip la lăcătuşul Şciukin, care se îngîmfase, şi la mijloacele prin care ar putea să-l lege de cuibul rusesc din ţara aceea liberă atît de scumpă inimii sale. — Îl am în mînă şi cînd colo el se tot răsuceşte: ba plec — ba nu plec... Şi nici nu se gîndeşte care dintre noi este mai mult robul muncii lui, el sau eu? Dar trebuie să am răbdare. Şi pentru cine rabd eu, mă rog, pentru mine? Şi fără să vrea îşi dădu el însuşi răspunsul pe care i-l dicta conştiinţa: Dar pentru cine altul, Grigori? I-ai tot vorbit lui Şciuka despre viaţa liberă, despre oamenii liberi, despre ceea ce vor înfăptui ei în ţara liberă. L-ai cumpărat ca să lucreze pentru tine şi acum... Acum Şciukin te încearcă să vadă ce fel de om eşti tu, care, în gînd, vrei să iei locul lui Ermak, să înfăptuieşti ceea ce a vrut să înfăptuiască Ermak. Nu eşti decît un biet neguţător de grîne, Grigori Ivanîci, şi degeaba te uiţi de sus la Golikov şi la Ferefiorov că sînteţi toţi din acelaşi aluat..."

La miezul nopţii, după ce chibzui ce avea de făcut şi după ce îşi reveni din tulburarea ce-l cuprinsese din pricina gîndurilor sale şi din şubrezenia acelei țării sufleteşti care pînă atunci îl ajutase să biruie toate grijile, stavilele şi primejdiile, Şelihov îl chemă din nou pe Şciukin.

— Ei, acum pleci ? — îl întrebă el pe Afanasi întinzîndu-i dovada de răscumpărare şi poliţa ruptă în două.

— Mă ţin de vorbă şi plec ! — răspunse parcă nepăsător „mînă de aur" şi adăugă zîmbind ironic:
— De ce ai rupt poliţa, Grigori Ivanîci ? Dar dacă...

— Nu voi încerca să te silesc. Şi eu tot de bunăvoie m-am apucat de treaba asta.

— Dar va ieşi oare vreo treabă, Grigori Ivanîci ? — spuse cu îndoială Şciukin. — Vom semăna ţinuturile depărtate cu oasele ruşilor noştri, dar rodul cine-l va culege ?

— Oricine va fi secerătorul, pe noi nu trebuie să ne uite... Du-te Afanasi, pregăteşte-te ! — Corăbierul nu îngăduia nici un fel de îndoială cu privire la viitorul celor întreprinse de el.

După ce-i dădu drumul lui Şciukin, Şelihov se aşeză la biroul său. Rămase acolo pînă a doua zi dimineaţa, trebuind să schimbe de două ori lumînările. Toată noaptea, pana lui scîrţîi înşirînd pe hîrtie în cuvinte prescurtate, cele mai urgente îndrumări şi sarcini pentru Baranov. În zori, după ce se va sfătui cu Natalia Alexeevna şi cu Rezanov, le va da slujbaşilor de la administraţie să le treacă pe curat. Legătura cu pămînturile de peste ocean era cum nu se poate mai proastă. Corăbiile nu plecau decît o dată pe an în America, uneori chiar şi mai rar. De fiecare dată, pentru asemenea prilejuri se îngrămădeau o mulţime de treburi şi de socoteli.

Deîndată ce răsări soarele, Natalia Alexeevna intră în odaie şi-l găsi pe soţul său la biroul plin de foi de hîrtie gata scrise :

— Arăţi ca o stafie, Grişata — ia te uită în oglin-

dă! De ce te zbuciumi tu atît şi mă chinuieşti şi pe mine?

— Bine, bine, ai venit tocmai la timp! — tună corăbierul neluînd în seamă neliniştea soţiei sale. — Am ticluit nişte ţidule pentru Alexandr Andreevici. I-am vorbit de tot şi de toate pentru ca atunci cînd vom sosi noi... Ascultă şi dacă mi-a scăpat ceva, ajută-mă. Mai întîi de toate îi scriu despre oraş. Îi trimit planurile făcute de Irakli împreună cu toate lămuririle. Păcat că nu-i şi Nikolenka aici, ar judeca bine lucrurile şi mi-ar da ca totdeauna un sfat potrivit. Se vede că se plimbă cu Aniuta prin grădină. Of, ce rău îmi pare!

— Vorbeşti de lup şi lupul la uşă, — se auzi deodată glasul lui Rezanov. Acesta intră împreună cu soţia sa, făcîndu-i o plecăciune amabilă. Deşi trecuse un an de cînd se căsătorise, Nikolai Petrovici arăta tot atît de îndrăgostit şi de curtenitor faţă de soţia sa. — Vom asculta cu toţii planurile dumitale cu privire la America.

— O să vă citesc lămuririle care însoţesc proiectele întocmite de prietenul vostru Irakli! — spuse Şelihov şi, ca întotdeauna, se cufundă cu cea mai mare plăcere în vastele planuri de amenajare a ţinuturilor din America.

— «Porţile oraşului, — citi Grigori Ivanovici, — mari, trainice, se vor numi porţile „Ciugaţk" sau „Kenai" sau nu mai ştiu cum. În general localităţile vor purta numele locuitorilor de baştină şi nu vor fi pocite cu nume de-ale noastre. Bateriile trebuie să aibă cel puţin douăzeci de tunuri. Dimineaţa, la ridicarea pavilionului, băieţii, anume instruiţi, vor bate tobele, iar seara va cînta fanfara în fort sau lîngă baterii. În port şi în toate artelurile trebuiesc puse străji. Să se repete mereu oamenilor că sînt datori să ţină curate puştile. Toţi cei care nu ştiu să tragă cu puşca să fie instruiţi cu stăruinţă. Cine strică o puşcă, să fie pedepsit fără cruţare. Fiecare să păstreze cu străşnicie secretul armelor cu foc.

«Pînă la o nouă dispoziţie a conducerii, să se dea

oraşului numele de „Slavorosia“ — în cinstea şi slava ruşilor. Să se ridice un monument în cinstea patrioţilor ruşi...»

— Grişata, te frămînţi mereu cu lucruri mărunte, — îl întrerupse Natalia Alexeevna pe corăbier, — dar nu ceri apărarea locuitorilor din America, a fraţilor lui Cuci al nostru ?

— Nu mă întrerupe Nataşka, ascultă, am scris despre tot ce am discutat în serile cînd am stat împreună de vorbă... uite, nu-ţi mai citesc ceea ce am scris despre construcţii şi despre amenajarea oraşului, văd că te plictiseşte. Vrei să-ţi citesc ce am scris despre oameni ? Poftim ! „...Cu corăbierii companiei noastre, cu şefii de echipă şi lucrătorii care ţi-au fost încredinţaţi şi care se află în subordinele tale să te porţi cu asprime şi să-i ţii la respect...“

— Iarăşi cu asprime ! — spuse ea întristată.

— Tare mai eşti nerăbdătoare ! Mă faci mereu să-mi pierd şirul, — bombăni el căutînd rîndul la care fusese întrerupt.—Aha ! „...trebuie să veghezi ca certurile, bătăile, neînţelegerile, desfrîul să fie înlăturate. Pe ai noştri, pe ruşi, trebuie mai întîi de toate să-i aducem la realitate, — desluşi Şelihov. — Acolo ei se simt cuceritori şi prind năravuri englezeşti şi spaniole... Acest lucru trebuie stîrpit, iar în ceea ce-i priveşte pe americani, iată care sînt dispoziţiile mele ! — Trecu peste cîteva foi scrise şi privindu-i pe ascultători cu o nemulţumire prefăcută, citi : „Locuitorii băştinaşi amanaţi, care lucrează pentru companie, ca lucrători şi caiuri, să fie bine îngrijiţi, bine hrăniţi, iar lucrătoarele să fie încălţate şi îmbrăcate şi nimeni să nu aibă voie să le nedreptăţească cu vorba sau cu fapta. Soţiile caiurilor să nu fie lăsate să spele şi să coasă pentru nimeni... Toţi aleuţii, oricîţi ar fi, să aibă o întreţinere deosebil de bună şi acum şi de aici înainte să fie îmbrăcaţi şi încălţaţi cuviincios, ca şi ruşii. Dacă vor dori să se întoarcă acasă, să fie petrecuţi cu cinste. Despre oamenii sîrguincioşi şi despre viaţa lor să existe date scrise exacte şi ei să se bucure de o deosebită grijă şi dragoste“.

— Să fie bine întreţinuţi — asta nu-i rău! Dar Grişanka te-ai gîndit oare, cum să facem să-i scoatem din bîrlogurile lor? Ţi-aduci aminte cum ne minunam amîndoi, cînd auzeam că trăiesc în gropi săpate în pămînt, că se nasc şi mor acolo... Nici pînă-n ziua de azi nu-mi iese din minte viaţa lor amară!

— ...M-am gîndit la toate, lasă-mă să citesc pînă la capăt. „...Forturile de pe Afognak..." Ţi-aduci aminte, Nataşa, de insula aceea povîrnită stîncoasă dincolo de Kadiak, acoperită de pădure? „...Pe Afognak şi în Kenai să fie făcute mult mai trainice, iar dincolo de forturi să se construiască pentru aleuţi case bune, călduroase, cu despărţituri; lîngă tindă să se facă o privată, în aripa tindei o baie în care se vor spăla caiurii şi amanaţii, grajduri călduroase şi bune pentru capre şi alte grajduri deoarece voi mai trimite vite din Ohotsk şi dacă voi găsi, voi expedia nişte cîini care vor putea fi de folos. Iar pentru legume să se facă grădini îngrădite.

„...Trebuie să vă străduiţi şi să înduplecaţi cît mai mulţi americani şi americance să locuiască în noile aşezări pentru ca acestea să fie ridicate cît mai neîntîrziat; astfel americanii se vor deprinde şi ei mai repede cu felul nostru de trai. În acest scop pot fi folosiţi mai ales prizonierii răscumpăraţi şi cei care urmează să fie răscumpăraţi. Purtîndu-ne cu blîndeţe faţă de ei, le putem cîştiga încrederea". Dacă faci un bine unui indian, nimeni nu-ţi va fi mai credincios ca el şi nimeni nu se va arăta mai recunoscător... Aşa e firea lor! — spuse Şelihov amintind celor de faţă umbra atantlului Cuci din neamul coloşilor care se prăpădise atît de timpuriu. — I-am spus lui Baranov ca în această acţiune să nu se zgîrcească, ci să caute prin toate mijloacele să-şi apropie pe aceşti sălbatici naivi. Şi în această scrisoare îi repet acelaşi sfat ca şi în toate celelalte pe care i le-am trimis: „...Să alegi din vreme pentru a-i da la învăţătură flăcăi şi fete vrednici şi cu tragere de inimă şi să-i înveţi carte şi limba rusă ca să-i faci tălmaci. Şi să cauţi mai ales să găseşti cîţiva tălmaci prin Alaska şi prin California de la cincizeci pînă la patruzeci de grade latitu-

dine nordică“. Despre călătoriile viitoare ale corăbiilor, despre negoţ şi altele îi scriu osebit pentru ca să poată companionii mei discuta între ei... — Şelihov scotoci printre hîrtiile scrise şi după ce găsi ceea ce căuta începu să citească : — „...Schimbul cu tot felul de sălbăticiuni să se facă prin bună învoială. Să nu se dea nimănui, în nici un fel de condiţii, mărfuri pe datorie, să se vîndă totul cu bani gheaţă. Ei vor fi mai bucuroşi şi nici noi nu vom păcătui făcînd un astfel de negoţ. Ştiu din experienţă că datoriile cu soroc lung nu-s sănătoase“. Semnat : „Grigori Şelihov, companion al călătoriilor maritime din Oceanul Îngheţat de Nord.“ Companionilor nu le pot citi această scrisoare — m-ar sfîşia cu dinţii cum sfîşie gnusul renul în taiga ! — încheie cu amărăciune Şelihov cetirea scrisorii.

— Scrisoarea dumitale poate fi asemuită cu un tratat, Grigori Ivanovici ! Citind-o, corăbierii cei mai civilizaţi pot învăţa cum să se poarte cu popoarele băştinaşe ! — spuse cu înflăcărare Rezanov. — Caliopi, muza eposului eroic şi Clio, muza aspră a istoriei se vor certa pentru dreptul de a înscrie în tablele lor, ca o lecţie pentru generaţiile viitoare, o mărturie atît de strălucită a măreţiei spiritului şi înţelepciunii oamenilor ruşi. Voi traduce scrisoarea dumitale şi o voi trimite abatelui Raynal... Îmi aduc aminte că ţi-a plăcut, chiar în tălmăcirea mea stîngace, cartea sa „Istoria filozofică şi politică a întreprinderilor şi comerţului europenilor în cele două Indii“. Domnul Raynal va fi fericit să poată scrie măcar o pagină luminoasă în vasta şi sumbra sa lucrare.

— Nu merită osteneala s-o scrie, lasă... Caliopiile şi Cliile... Cliile astea nici nu ne socotesc oameni de o seamă cu ele ! — răspunse Şelihov refuzînd stînjenit cinstea de a intra în istorie, încurcîndu-se în vălmăşagul mitologic al vervei oratorice a lui Rezanov. — O Cliopă de astea — pare-mi-se trimisul Angliei, — zîmbi el amintindu-şi de silueta trufaşă, umflată în pene a lordului Withworth, — nu s-a sfiit să

arunce în fața rușilor, chiar la masa lui Gavrila Romanîci Derjavin: cică nu veți ajunge voi în Lumea Nouă, n-aveți ce căta, chipurile, acolo... Ei și, au înghițit-o!

— Raynal însă ar fi răspuns: „În Lumea Nouă, Anglia nu era cunoscută decît prin pirateriile ei adeseori reușite și întotdeauna pline de tîlc!" Acestea sînt cuvintele sale cu privire la activitatea de colonizare a Angliei, — spuse Rezanov. Nikolai Petrovici avea o memorie bună și reținuse întocmai cele citite.

2

Cele spuse despre Anglia și pirateriile ei îl atinseră pe Șelihov în punctul cel mai sensibil. Slavorosia era mereu amenințată de primejdii. Șelihov urmărea cu înfrigurare încercările tot mai numeroase ale Angliei de a pătrunde în partea de nord-vest a Oceanului Pacific și de a pune mîna pe întinderile uriașe ale Americei din Vestul îndepărtat, pe acea „pată albă" unde, potrivit afirmațiilor făcute de englezi, nu exista nici măcar o populație băștinașe. Nu trecuse decît puțină vreme de cînd Cook navigase, cu trei corăbii, prin acele meleaguri și intrase de două ori în Petropavlovsk din Kamciatka. Cu un an înainte, ajutorul său, căpitanul Vancouver, apăruse din nou la Kadiak, cu două corăbii din flota regală, spunînd că venise pentru a măsura și a însemna pe hartă țărmurile „descoperite de Cook". Ce amestec are el în treaba asta? Zice c-a venit și va rămîne pînă ce va isprăvi... Dar cum va isprăvi?!

Șelihov tăcea, copleșit de gîndurile triste ce-l năpădiseră. Părea că nu mai încape îndoială asupra felului în care Vancouver își va isprăvi acțiunea de recunoaștere a neînsemnatelor forțe rusești, cu echipament redus, de pe țărmurile Americei: îi va izgoni și pace! Ba vor trebui să fie mulțumiți dacă vor scăpa cu viață.

Grigori Șelihov se înșela. El nu află niciodată lucrul cel mai important, care îl făcuse pe Vancouver

să nu urmeze instrucţiunile amiralităţii engleze şi să părăsească, în chip paşnic, ţărmurile despre care puţinii ruşi pe care îi întîlnise îi spuseseră că sînt „pămînturi care aparţin ruşilor".

În anul 1789, la trei ani după moartea lui Şelihov, apăru la Londra raportul lui Vancouver în care descria ce văzuse în Oceanul Pacific lîngă ţărmurile de nord-vest ale Americii.

„...Indienii, scria Vancouver, erau foarte isteţi, îndemînatici şi iscusiţi în îndeletnicirile negoţului şi nu căutau cîtuşi de puţin să folosească în rău încrederea ce le fusese arătată... Mulţi vorbeau limba rusă şi din cîte am înţeles din vorbele lor şi din semne, se părea că sînt foarte legaţi de ruşi.

„...Deşi ruşii nu mi s-au părut nici prea instruiţi, nici prea vrednici, totuşi ei iau din colonii copiii băştinaşilor şi îi duc în ţara lor unde-i cresc în clădiri anume ridicate în acest scop şi îi învaţă limba rusă. După ce-i supun pe băştinaşi puterii lor, ruşii nu-şi menţin influenţa prin teroarea cuceritorului, ci, dimpotrivă, caută să le cîştige dragostea printr-o purtare plină de bunăvoinţă... Participarea băştinaşilor la succesele şi bună-starea ruşilor sînt datorate unor regulamente bine întocmite, iar dragostea şi respectul băştinaşilor faţă de ruşi nu pot fi uşor înlăturate prin influenţa străinilor care vor să dăuneze negoţului ruşilor ; dimpotrivă, se poate presupune că aceste legături vor deveni şi mai puternice".

Cumpănind raportul lui Vancouver şi povara războiului dus împotriva Franţei revoluţionare, amiralitatea engleză nu socoti posibil ca flota regală să sprijine cererea companiilor Hudson şi Vest-Indiană care stăruiau ca ruşii să fie izgoniţi din America.

Oboseala nopţii pe care şi-o petrecuse scriind — îndeletnicire cu care Şelihov nu prea era deprins — şi poate şi aceea a ospăţului dat de onomastica soţiei sale începu să-şi arate urmările. Simţi în inimă o durere pe care o cunoştea demult şi o ameţeală care îi năpădi mintea.

— Mi-e cam... iar m-am împotmolit, Nataşenka, —

mărturisi Grigori Ivanovici uitîndu-se vinovat la soția lui și-și lăsă capul pe masă.

— Nikolai Petrovici, cheamă slugile să-l ducă pe Grigori Ivanovici în iatac. L-au ros grijile și munca neîncetată, așa cum ceața roade omătul. Și pe deasupra ai mai venit și dumneata cu Cliopele... Cliopele și alte năzdrăvănii de acestea! — spuse Natalia Alexeevna întorcîndu-se spre tinerii căsătoriți care o însoțeau.

Aruncînd o privire mirată soacrei sale, care de obicei se arăta atît de binevoitoare cu el, Rezanov se întoarse și ieși din odaie fără a scoate o vorbă.

— De ce-l jignești pe Nikolenka, mămico? Ce vină are el? Doar știi prea bine că atunci cînd stă de vorbă cu el, tata își mai descarcă sufletul, — îi luă Anușka apărarea soțului ei. — Ah, cînd o să-l trimită odată pe Nikolenka la Petersburg?

— Noi trebuie să plecăm peste ocean, nu la Petersburg. Petersburgul l-a doborît și pe vulturul nostru... Țineți-l cu băgare de seamă! Vedeți să nu-l loviți de ușciorul ușii, — îi povățui Natalia Alexeevna pe oamenii aduși de Rezanov. — Unde ți-s puterea și vitejia de altădată, Grișenka! — șopti ea îndurerată ațintindu-și privirea asupra trăsăturilor soțului ei, care se ascuțiseră ca ale unui mort.

După ce luă corăbierului pulsul și îi ascultă inima, bătrînul Sivers, chemat în grabă, dădu îndurerat din cap.

— Vom mai încerca o dată medicamentum meu chinezească, dar trebuie spun deschis — tabac... of, cum se spune asta pe rusește? — aha, tutun! Columb al nostru are bășic de bou în loc de inimă.

Sivers îi arătă Nataliei Alexeevna, cu toată sinceritatea, starea gravă a lui Șelihov. Nici nu putea fi vorba de o călătorie la Ohotsk și cu atît mai puțin de o expediție de iarnă în căutarea unui port ferit de îngheț, care se afla cine știe unde.

3

Kuskov părăsi Ohotskul pe vechea şi mult încercata galiotă „Tri Sviatitelia“, pe care cu zece ani în urmă Şelihov făcuse prima sa călătorie în America.

Pînă atunci nici un vas rusesc nu se încumetase să străbată atît de tîrziu oceanul. „Mîţele“ rele — bancurile de nisip din Tunguskaia şi Urakskaia opriră de trei ori galiota supraîncărcată. Pe vremea aceea, „mîţele“ păzeau dinspre miazănoapte şi dinspre miazăzi, intrarea şi ieşirea din portul Ohotsk. Nu se putea trece peste ele decît pe creasta unui val al fluxului sau al refluxului şi dacă vîntul bătea în direcţia în care se îndrepta vasul. Bociarov, şeful de echipaj de pe „Tri Sviatitelia“ bea de stingea, făcea pe grozavul şi nu voia să ia nici un cîrmaci. În timpul muncilor atît de grele şi de primejdioase, pentru despotmolirea vasului, cîţiva oameni îşi găsiră moartea pe bancurile de nisip. După zadarnicele încercări de a ieşi în larg, oamenii se întorceau în fiecare seară la ţărm. Băuseră în crîşmele „prinzătoare de muşte“ din Ohotsk, tot ce aveau asupra lor, nu mai rămăseseră cu nimic pe ei, şi în cele din urmă se răsculară şi refuzară să mai plece în America.

Kuskov şi echipa pe care i-o trimisese în ajutor comandantul din Ohotsk îi prinseră pe fugari unul cîte unul, şi-i trimiseră cu sila înapoi pe vas, legaţi în saci... Vaska Bubnov izbuti să se tîrască pe punte şi strigă: „Dacă-i vorba să mor, vreau să mor în ţara mea!“ şi se aruncă peste bord, înecîndu-se.

De data aceasta, povestirile celor înapoiaţi din Ohotsk îl întristară amarnic pe Şelihov. Rareori se întîmpla ca plecările şi ieşirile vaselor din America, ce aveau loc în fiecare an, să nu dea loc la tot felul de peripeţii care erau însă repede uitate.

Dar acum neliniştea ce cuprinse sufletul corăbierului nu-l mai părăsea. Dacă va pieri corabia, împreună cu Kuskov şi Şciukin, care plecase la Ohotsk încredinţat că stăpînul va împărtăşi cu el primejdiile acestei călătorii întîrziate pe oceanul umflat de furtunile de

toamnă, a cui va fi vina? Şelihov ar fi rechemat bucuros în port corabia „Tri Sviatitelia" şi ar fi ţinut pe socoteala lui oamenii pînă în primăvară, fără a lua în seamă batjocurile companionilor săi, mîndria sa jignită şi pagubele care se ridicau la mii de ruble.

— Să-i duceţi stăpînului salutul şi respectul nostru. Spuneţi-i că ne vom mai întîlni noi pe lumea ailaltă, că de ea nu scapă nici neguţătorul, — le spusese Şciukin, la Ohotsk, slugilor lui Şelihov, înainte de a pleca în America.

În salutul ce-i fusese adus din partea lui „Şciuka mînă de aur", corăbierul simţi un dispreţ ascuns. Nu avea însă cum să-i arate lui Şciukin de ce fusese nevoit să rămînă la Irkutsk. Din pricina necontenitelor supărări şi a presimţirii întunecate că norocul care-l însoţise întotdeauna, îl va părăsi, Grigori Ivanovici începu să calce cu încăpăţînare sfaturile lui Sivers. Şedea acasă şi petrecea singur zile întregi studiind hărţi, citind cărţi şi chibzuind cum să-şi publice darea de seamă asupra călătoriilor sale pe mare, pe care o mai revăzuse încă o dată. Vorbea rareori şi puţin cu ai săi, se uita încruntat la soţia sa, cu o dojană ascunsă în priviri, spunîndu-şi : vrea să mă îndulcească, puţin îi pasă că-mi pierd cinstea şi prestigiul.

Viaţa activă şi vioaie care domnea de obicei în casa lui Şelihov, amorţise. Grigori Ivanovici se închidea în odaia lui cu procuriştii şi cu oamenii de încredere ai săi, care veneau de departe, şi cu poşta care sosea la Irkutsk de două ori pe lună. Nu împărtăşea nimic celor din casă. Lăsă să-i crească prea mare barba şi pînă şi Natalia Alexeevna văzu cu mirare că era presărată din belşug cu sarea argintie şi amară a bătrîneţii — cu fire cărunte. Toţi simţeau că se petrecea ceva neplăcut cu stăpînul casei. Nikolai Petrovici Rezanov, pe care această neînţeleasă înstrăinare a socrului său îl jignise, nu mai apărea cu soţia sa decît la masă. Tînăra pereche îşi petrecea mai toată vremea făcînd plimbări prin oraş, sau rămînînd în odăile ei.

Un eveniment neaşteptat avu darul să-i redea lui Grigori Ivanovici echilibrul pierdut. Pe la mijlocul lui

decembrie, sosi la Irkutsk un curier din capitală. De obicei aceşti curieri aduceau ordinele şi dispoziţiile deosebit de importante ale guvernului.

A doua zi, generalul-locotenent Pil, guvernatorul Siberiei, îi chemă la el, în palatul guvernamental, pe Şelihov şi pe Rezanov. Ca să nu se arate înaintea superiorilor cu o înfăţişare neîngrijită, Grigori Ivanovici îşi puse după oarecari şovăieli jacheta de gală, şi chemă bărbierul să-i taie barba.

— Vă felicit pe amîndoi pentru milostenia împărătesei! — îi întîmpină grav guvernatorul. — Spun pe amîndoi deoarece, după cum reiese din informaţiile mele particulare, înalta milostivire a fost acordată domnului Rezanov, ţinîndu-se seama de serviciile pe care socrul său — adică dumneata Grigori Ivanîci — le-a adus patriei şi despre care am scris în nenumărate rînduri împărătesei. — Guvernatorul imperial îi întinse lui Rezanov, care se făcuse alb la faţă, un sul de care era prins cu un şnur o pecete cu un vultur cu două capete.

— „Dispoziţie către senatul nostru“... — citi Rezanov stăpînindu-şi emoţia, — consilierul de colegiu Rezanov să fie lăsat să plece din Irkutsk după ce se vor fi oprit treisute douăzeci şi cinci de ruble de la acela care a fost ţinut sub privegherea senatului...

De emoţie lui Rezanov i se tăie răsuflarea. Se împlinise ceea ce nu-i mai venea să creadă sau să viseze! Chiar în clipele cînd încuraja nădejdile şi visurile soţiei sale cu privire la viaţa ce-i aştepta în capitală, Nikolai Petrovici nu credea că acest lucru ar fi cu putinţă. *„Lasciate ogni speranza voi che'ntrate...“* [1]) îşi repeta el mereu în gînd celebrul vers al lui Dante scris, zice-se, la intrarea în infern. Şi totodată Nikolai Petrovici îşi dădea foarte bine seama că marea mulţime de nevinovaţi trimişi la capătul pămîntului în timpul domniei glorioase a Semiramidei nordului, ar putea socoti condiţiile în care trăia el la Irkutsk, ca un rai faţă de viaţa infernală ce le era dat s-o ducă.

---

[1]) Lăsaţi orice speranţă voi care intraţi (în limba italiană). (N. trad.)

Din spusele lui Grigori Ivanovici, Rezanov aflase nu numai despre locuința care le fusese pregătită la Petersburg — casa cumpărată de la văduva maiorului secund Glebov — ci și despre toate stăruințele tainice depuse de șiretul și curajosul tată al neasemuitei Anette, pentru a-l readuce la viață într-o societate civilizată. O-o, acum Nikolai Petrovici învățase să prețuiască ceea ce pierduse! Chibzuise îndelung la viitorul său și găsise calea de a sluji măreața cauză de răspîndire a culturii și a civilizației.

— Al... testi [1]) — nu se putu stăpîni să nu facă un calambur Nikolai Petrovici uitîndu-se la socrul său și minunîndu-se fără voie de forțele care conduceau mișcările monadelor oarbe în această lume care era cea mai bună din lumile închipuite de învățătorul său, Leibnitz.

— So-o-crul? — întrebă împuternicitul țarului lungind silabele și înțelegînd în felul său ciudata exclamație a lui Rezanov. — Te mai îndoiești, tinere, cui îi datorezi recunoștință? Ingăduinței nesfîrșite a împărătesei față de rătăcirile tinereții și atenției sale milostive pentru serviciile aduse de cinstitul dumitale socru, ținînd seama de faptul că... eu... — împuternicitul țarului făcu o pauză impresionantă, și încheie semnificativ: — Și eu am spus un cuvînt bun despre purtarea dumitale și despre felul sîrguincios în care ți-ai dus slujba. Nădăjduiesc că nu mă vei face să-mi pară rău.

Ascunzîndu-și zîmbetul, Rezanov făcu o plecăciune fără a mai adăuga nimic ca și cum nu putea găsi cuvinte pentru a-și exprima recunoștința și sentimentele de credință și de supunere. Și pe drept cuvînt, un deportat ce fusese iertat nu-i putea istorisi guvernatorului general Pil, povestea hazlie a lui Grigori Ivanovici. În ajunul plecării sale din Petersburg, Șelihov se înțelesese cu Altesti, pe un preț de cinci mii de ruble, ca ginerele lui să fie rechemat în capitală printr-un înalt decret. Ecaterina nu află niciodată

[1]) Jocul de cuvinte provine din faptul că în limba rusă „testi" înseamnă „socru". (N. trad.)

foloasele pe care le trăgea acest grec venal din măturica pusă sub iconostasul din cabinetul favoritului împărătesei. Cu această măturică, grecul ştergea praful de pe chipul ocrotitoarei cereşti a lui Platon Zubov...

— Acum nu mă mai simt nici eu îndatorat faţă de dumneata, Grigori Ivanovici ! — spuse în glumă guvernatorul, aducîndu-şi aminte de superbele blăni de nurci de mare, pe care corăbierul i le dăruise de ziua sa de naştere, de sfîntul Ivan-oşteanul. Am făcut-o pe împărăteasă să-şi schimbe părerea despre ginerele dumitale. Tînărul a văzut viaţa pe care o ducem aici şi are să-i vină şi lui mintea la cap. Încercările prin care a trecut îi vor folosi. Lui Nikolai Petrovici îi sînt deschise acum toate drumurile în capitală. Prin el vei avea şi tu acolo o mînă... Ei, mergeţi cu dumnezeu ! Spune-i Nataliei Alexeevna că-i trimit plecăciunea mea cea mai adîncă...

Şelihov găsea cu greu cuvintele de mulţumire cuvenite la asemenea prilejuri. „Dispoziţia către senatul nostru“ — nu-i dăduse mulţumirea pe care i-o aducea de obicei reuşita unei acţiuni.

Nikolai Petrovici va pleca şi o va lua cu el în Petersburgul îndepărtat şi străin pe iubita sa fiică, Aniuta. Bineînţeles pentru interesele companiei, pentru propăşirea întreprinderii şi pentru satisfacerea nevoilor Americei, nu era rău să aibă la Petersburg, în persoana lui Rezanov, o mînă sigură şi prietenească. Corăbierul era încredinţat că nu va trece mult şi strălucitul său ginere va deveni un om de vază în capitală... „Şi ce am eu din asta ?“ se gîndea Şelihov.

Zi de zi, ceas de ceas, Grigori Ivanovici simţea acum o povară pe inimă. Cît mai avea oare de trăit, suferind de boala aceasta fără leac ? Ticălosul de Altesti se grăbise să-şi ţină făgăduiala ca să cîştige mai repede cele cinci mii de ruble... Acum va trebui să le mai dea şi bani rechinilor din Petersburg pentru că i-au luat un prieten sincer şi un sfetnic cu minte luminată, lăsîndu-i în spinare toată povara întreprinderii sale uriaşe şi complicate. Nu era deloc mulţumit de în-

torsătura pe care o luaseră lucrurile, dar acum era prea tîrziu pentru a le mai putea îndrepta.

Explozia de bucurie cu care cei de acasă primiră vestea rechemării lui Nikolai Petrovici la Petersburg, îl făcu pe Şelihov să-şi dea seama că îi va fi cu neputinţă să oprească lîngă el şi în slujba întreprinderii pe ginerele şi pe fiica sa.

— La Petersburg! Plecăm la Petersburg, Anette... vei vedea Neva! Peste un an te voi duce la Paris, în Italia, — îi spuse înflăcărat Rezanov soţiei sale, îndată ce trecu pragul salonului.

Intr-un avînt nestăpînit, Aniuta se repezi spre el gata să-i sară de gît. Dar îşi aminti deodată că trebuia să se deprindă cu buna creştere în viaţa nouă pe care avea s-o ducă de aci înainte. Se opri din fugă şi făcu o reverenţă adîncă, ţinîndu-şi cu amîndouă mîinile marginile rochiei.

„Cum o să plece nişte tineri ca ei în Aleutine? Să trăiască în mijlocul sălbaticilor boiţi, în gropi de pămînt, în murdărie şi duhoare, să poarte piei de fiare şi să tremure mereu pentru viaţa lor şi a celor apropiaţi? se gîndea aproape cu glas tare Natalia Alexeevna, privind cu admiraţie tînăra pereche. Işi aminti de toate cele trăite în călătoria pe care o făcuse în America, împreună cu Grigori Ivanovici. Cu mine e o altă socoteală! Dacă sînt cu tine Grişata, nu mă sperie nici apăraia din Alaska, şi nimic nu mă poate opri din drum. Dar pe tinerii aceştia nu te voi lăsa să-i ademeneşti cu vraja Americei..."

Pe faţa bărbatului ei, care se oprise în prag, Natalia Alexeevna citea ca într-o carte deschisă gîndurile şi sentimentele ce aruncau o umbră peste marea şi neaşteptata lor bucurie. Şi pentru prima oară în toţi anii cei lungi ai căsniciei lor, era acum hotărîtă să lupte făţiş împotriva nebuniei şi a obsesiei soţului ei.

— Ajunge cît v-aţi zbenguit, copii. Peste două săptămîni vă trimit în capitală... Inchipuiţi-vă şi voi cîte mai avem de pregătit pentru un drum atît de lung! Dumneata Nikolai Petrovici şi Aniuta trebuie să vă gîndiţi la ale voastre. Apoi să vă înţelegeţi în toate şi cu Grigori Ivanîci şi asta vă va lua de ase-

menea destul timp... Grişenka, — se întoarse Natalia Alexeevna către soţul ei, — vezi colo pe birou e o scrisoare din Petersburg pentru tine, de la ăla... cum îi spune... i-am uitat numele, doamne iartă-mă, că are un nume grecesc! Am fost curioasă şi am citit-o — e o scrisoare interesantă... curierul a adus-o de îndată ce aţi plecat la generalul meu...

Scrisoarea din Petersburg îl scuti de nevoia de a-şi spune părerea despre hotărîrea Nataliei Alexeevna. Ea ştia cum şi în ce fel să abată la timp luarea-aminte a lui Grişata, oprindu-l să spună anumite lucruri cu totul de prisos. Grigori Ivanovici zîmbi încruntat şi se duse în birou pentru a lua cunoştinţă de noutăţile sosite din capitală.

„Stimate domn şi prea cinstite binefăcător al meu! — scria Altesti. — Veţi primi această scrisoare odată cu înalta dispoziţie către senat pentru excelenţa sa generalul-locotenent Pil, cu privire la trimiterea domnului Rezanov la Petersburg, unde la început îl vor întîmpina leii şi dragonii heraldici, ceea ce nu-i cazul să dispreţuiască.

„Şi întrucît persoana dumneavoastră iubitoare de oameni m-a smuls prin ajutorul mărinimos pe care mi l-a acordat, din ghiarele mizeriei, şi nelipsindu-mă de nădejdea că va repeta şi în viitor acest ajutor, socot de datoria mea să vă scutesc de speranţe deşarte în privinţa sprijinului la care vă aşteptaţi din partea ignoranţilor din elită şi a politicienilor cu orizonturi strîmte.

„Şiretul lord W., care după plecarea dumneavoastră a reintrat în graţiile vestitei O. A., a ştiut să convingă, prin mijlocirea ei, persoana sus-pusă pe care o cunoaşteţi, de condiţiile nefavorabile ale aşezărilor dumneavoastră din America. Războiul cu Franţa fiind de neînlăturat, s-au încheiat tratate de prietenie cu englezii şi cu americanii.

„De aceea au fost socotite neoportune acordarea rangului de reprezentant al statului guvernatorului coloniilor particulare ale domnului Şelihov din America şi aprobarea ca domnii ofiţeri din flota imperială

de război să poată trece în serviciul companiei. Ucazurile, în această chestiune, care mi-au fost lăsate, le voi păstra pentru a le preda, la cererea dumneavoastră, în arhiva companiei. Voi căuta să lupt şi mai departe pentru apărarea intereselor dumneavoastră.

„Propunerea făcută de excelenţa sa contele A. R. Voronţov pentru strămutarea pe pămînturile Americii a unui număr de trei mii de ţărani iobagi ai statului, împreună cu familiile lor, a fost luată în derîdere şi socotită ca o manifestare a spiritului voltairian, nevrednică de un înalt demnitar. S-a hotărît ca V. să fie lăsat să se odihnească un timp nelimitat. Am primit porunca să-i scriu generalului-locotenent Pil că s-a aprobat să trimiteţi în America sau unde veţi binevoi, zece familii de plugari din rîndurile celor deportaţi.

„Hotărîrea de a împărţi Polonia a strîns legăturile de prietenie între Rusia, Austria şi Prusia, spre nemulţumirea Franţei, care ca răspuns caută să ne căşuneze cît mai mult rău şi să pornească un nou război alături de suedezi. Trebuie să vă feriţi de kapperele suedeze pe care s-a angajat — cum spune prietenul meu Evstrati Delarov — armatorul Cocks pe care-l cunoaşteţi din Alaska.

„Rămîn cu aceeaşi stimă şi devotament, sluga supusă a bunăvoinţei dumneavoastră.

Simon de Altesti"

4

Scrisoarea lui Altesti, cu ştiri atît de proaste pentru treburile din America, avu darul să-i redea lui Grigori Ivanovici vechea energie. Nenorocirile care ameninţau din toate părţile opera cea mai de seamă a vieţii sale, treziră în el dorinţa de a lupta. Aceasta era o trăsătură caracteristică a firii sale. Seara, la cină, băură hidromel şi lichioruri pentru succesul tinerilor în noua viaţă care-i aştepta în capitală.

— Să plîngă duşmanii noştri, iar noi să rîdem! —

tuna corăbierul ca în vremurile bune, care nu erau atît de depărtate, ciocnind paharul cu cvas spumos și parfumat, ce se revărsa peste margini.

— Unde s-a mai pomenit să-și sărbătorească cineva biruința cu cvas, Grigori Ivanîci? — glumi Rezanov pe socoteala socrului său.

— Ești deștept, Nikolai Petrovici, dar ești franțuzit pînă în măduva oaselor. Nu știi că rușii, deși beau cvas, i-au bătut pe toți cei care s-au ridicat împotriva lor? — răspunse tot cu o glumă Șelihov zîmbind șiret.

— Nu scapi cu cvas, Grigori Ivanîci... Cvasul nu-i o băutură aleasă, — stărui Rezanov.

Prinzînd în glasul lui Nikolai Petrovici o notă de ironie, socrul își încordă atenția. Rămase o clipă dus pe gînduri, apoi spuse simplu dar cu tîlc adînc:

— Cvasul și patriotismul sînt două noțiuni incompatibile căci împreunate dau un „patriot de cvas" [1]) Nikolai Petrovici. Nu există pe lume o dragoste de patrie mai puternică, patrioți mai adevărați decît rușii! Aceasta s-a dovedit prin fapte mărețe și vor urma fapte și mai mari care vor zgudui celelalte popoare... Am zis așa fiindcă veni vorba de cvas, și mi-am adus aminte cum în capitală dragostea de patrie este subțiată cu cvas. Băgați de seamă să nu prindeți și voi gust pentru asemenea lucruri! — Grigori Ivanovici îi întoarse ginerelui său împunsătura în hohotele de rîs ale celorlalți. Corăbierul știa să apere lucrurile la care ținea.

În casă nu era nici un străin. Annette adormi ghemuită într-un colț al divanului. Față de Natalia Alexeevna, care știa să asculte discuțiile bărbaților fără să se amestece, nu puteau avea secrete. Noutățile politice comunicate de Altesti — deși Rezanov pufni în rîs cu dispreț la auzul particulei nobiliare „de", pe care canalia de grec și-o însușise — îi siliră să revizuiască sub toate aspectele planul de acțiune întocmit pentru America. Odată cu plecarea lui Rezanov la Petersburg trebuiau să hotărască ce va face fie-

---

[1]) *„Patriot de cvas"* — expresie rusească sinonimă cu „patriot de cafenea". (N. trad.)

care, în viitorul cel mai apropiat şi să se înţeleagă în cazul cînd... Dar cine poate prevedea norocul ce-l paşte pe om! Corăbierul se mîndrise întotdeauna că ştia să pîndească orice prilej şi să-l întoarcă în folosul său, oricît de neprielnic s-ar fi arătat la început.

— E limpede că evenimentele din lume se desfăşoară în favoarea coloniilor ruse din America! — spuse Rezanov orînduind cu îndemînare şi iscusinţă gîndurile care se încîlceau în mintea lui Şelihov, fără a găsi mijlocul cuvenit pentru a fi exprimate. — Ele... ele ne dau un răgaz şi putinţa de a întări ceea ce am cucerit...

— La asta mă gîndesc şi eu, cum să ne întărim şi să prindem rădăcini, — se arătă Şelihov de aceeaşi părere.

— Zubovii nu vor să se ocupe de o... „*futilité*[1]) ca America? Cu atît mai rău pentru ei — vremea Zubovilor nu va ţine o veşnicie. Ţarii şi boierii nici nu s-au gîndit la Siberia, pe care au cucerit-o oamenii simpli din Rusia, Ermak şi cazacii lui. Ruşilor le vine mai greu să-şi găsească locul în America, decît franţujilor, spaniolilor şi englezilor. Drumul acestora a fost mult mai scurt şi cu mult mai uşor...

Găsindu-şi uşor cuvintele, Rezanov vorbea totuşi o limbă întrucîtva cărturărească, artificială, pe care o foloseau de obicei oamenii învăţaţi de pe vremea lui. Atenţia încordată cu care îl asculta socrul său înteţi verva lui Nikolai Petrovici.

— Slavorosia dumitale, fără hartă, fără hotare şi fără civilizaţie, este ţara Utopiei! Ea nu există deocamdată decît în închipuirea dumitale şi în registrele companiei, care aduce oamenilor bogăţii... Bine, să nu vorbim despre ei! — se învoi Rezanov, văzînd gestul de dispreţ al corăbierului. — Pentru ca Slavorosia dumitale să poată lua fiinţă, să apară ca o realitate, este nevoie de strădaniile a zeci de viteji — nu vreau să te măgulesc — ca Şelihov, ca Baranov, care-i un om de fier. Dar şi faptele voastre vor fi zadarnice dacă nu se vor bizui pe mii de oameni, cărora le e dragă munca...

---

[1]) Un fleac, un lucru neînsemnat (în limba franceză). (N. trad.)

— Tocmai de aceea am şi bătut la uşa lui Alexandr Romanovici, — se grăbi să-i răspundă Şelihov. — Cînd a prins însă a mă întreba de ce nu-i chem şi pe moşieri în America, mi-am dat seama că nu nimerisem la uşa care trebuia.

— Totuşi, din scrisoarea lui Altesti reiese că contele Voronţov şi-a plecat urechea la chemarea dumitale, — îi luă Rezanov apărarea lui Voronţov. Nikolai Petrovici socotea că acesta reprezenta în condiţiile Rusiei din acea vreme cea mai reuşită întruchipare a idealului unui bărbat de stat luminat, aşa cum şi-l închipuia el. — După părerea mea respingerea proiectului lui Alexandr Romanovici şi demisia sa este pentru noi vestea cea mai neplăcută dintre toate cele înşirate de Altesti. Dacă posesiunile din America nu vor fi populate de ruşi, le vom pierde, mai devreme sau mai tîrziu! Dintre oamenii din jurul tronului, Alexandr Romanovici era singurul care a înţeles că zarva stîrnită acum în jurul politicii europene este prielnică înfăptuirii acestei măsuri... Cîţi ruşi avem în Slavorosia noastră? — întrebă cu un viu interes Rezanov.

— Pune o dată două sute de oameni socotindu-i şi pe cei care au plecat cu Kuskov, apoi cetele lui Lebedev care să tot fie şi ei vreo două sute. Numai că aceştia se războiesc mereu cu noi, ca turcii, — răspunse Şelihov şi se opri cînd văzu cu ochii minţii aceste lăstare părăsite şi singuratice ale rădăcinii Rusiei, care lîncezeau pe ţărmurile aspre, la poalele gheţarilor înfricoşători şi ale vulcanilor cu răsuflarea de foc, sau în preajma pădurilor virgine, dintr-o ţară neumblată.

— N-are a face, — adăugă hotărît Şelihov, domolindu-şi glasul. — Chiar numai cu cei care pescuiesc şi vînează acum acolo, mă voi ţine tare şi timp de zece ani nu-i voi lăsa nici pe Bentham nici pe Cocks, nici pe bostonianul Astor să calce pe pămîntul meu. Mînă în mînă cu Baranov şi cu tine, dragul meu, voi rezista şi de două ori atîta... Nu-i voi lăsa niciodată!

Astfel făcînd complicate planuri strategice pentru a birui felul uşuratic de a gîndi al oamenilor din

capitală şi nepăsarea lor faţă de interesele patriei, discutară toate posibilităţile de a-i atrage pe ruşi în America, şi hotărîră ca Nikolai Petrovici să prindă prilejul nimerit la Petersburg şi să vînture ideea ca duhoborii — adepţii unei noi erezii apărute în sudul Rusiei, socotite primejdioasă de ocîrmuire — să fie deportaţi în America.

Plugarii ruşi, trimişi cu sila în stepele sălbatice ale Novorosiei, se molipsiseră de această erezie de la frizii — anabaptişti — pe care Ecaterina îi surghiunise tot prin acele meleaguri. Aceştia erau adepţii învăţăturii meşteşugarului croitor, Jan Bokelson[1]) care fusese ars pe rug la Münster de către feudalii germani. Biserica dominantă văzuse pe bună dreptate marea primejdie a renaşterii ereziei străine pe pămîntul rusesc şi pornise o cruciadă împotriva duhoborilor.

— Cînd am trecut prin cetăţuia Nercinsk, i-am văzut pe aceşti oameni; mulţi fuseseră trimişi la minele din Siberia, — povesti Grigori Ivanovici. — Vor pleca bucuroşi din Novorosia lui Potemkin, în Slavorosia noastră! Am stat de vorbă cu mulţi dintre ei... Sînt oameni drepţi! Această credinţă îi atrage pe ţăranii noştri pentru că se bizuie pe legile cele mai drepte şi pentru că grija lor de căpetenie este fericirea tuturor... Ce ne priveşte pe noi în ce cred ei? Nu sîntem nici popi, nici moşieri...[2]).

— „Religia şi raţiunea nu pot exista împreună", a zis Voltaire, iar eu mi-am jurat să mă ţin cît mai departe de intrigile bisericeşti! — spuse Rezanov. — O să ne iasă numele de apărători ai ereticilor, asta ne mai lipseşte!

— Roagă-l pe Altesti să întoarcă în folosul nostru acest prilej. Pentru bani, e în stare să ridice anatema chiar şi de pe capul lui Pugaciov! — stărui Şelihov.

[1]) *Jan Bokelson* — croitor olandez, conducător al anabaptiştilor militanţi, cunoscut îndeosebi sub numele de Johann von Leiden, care a fost ars pe rug în anul 1536. (N. red. ruse.)

[2]) În timpul domniei Ecaterinei a II-a, sub influenţa clerului şi a nobililor moşieri au început persecuţiile împotriva duhoborilor — sectă religioasă care nu recunoştea ritul ortodox. (N. red. rom.)

— Iar eu nu voi precupeţi banii pentru mujicii de care am nevoie în America...

— Aurul deschide toate drumurile! Voi căuta să te ajut, Grigori Ivanîci, dacă mi se va ivi prilejul. Prevăd însă că nu voi reuşi să fac nimic! — se învoi Rezanov. — Şi-ţi jur că voi socoti peste tot şi întotdeauna cauza dumitale ca a mea. Deşi nu mă prea dau în vînt după negoţ şi după manufacturi, cînd e vorba de America, voi face tot ce îmi va sta în putinţă.

5

Slujba la Colegiul heraldicii [1]) în care fusese numit, îi otrăvea lui Rezanov toată bucuria reîntoarcerii în capitală.

Exagerînd lipsa de însemnătate a acestei slujbe şi prevăzînd cît de neînsemnată îi va fi situaţia în societate, Rezanov nu se amesteca în treburile Nataliei Alexeevna, care nu mai pridídea cu alegerea zestrei Anettei şi a tuturor lucrurilor necesare traiului în capitală.

— Cu femeia pe care o iubeşti, te simţi şi într-o colibă ca în rai! — N-avem nevoie de mare lucru, nu-i aşa? — spuse Nikolai Petrovici căutînd un sprijin în soţia sa.

— Nu ne trebuie decît foarte puţine lucruri, — încuviinţă Anette, — doar cîteva mărunţişuri... *Tunique* aceea albastră şi cea *chinoise* [2]) trandafirie împodobită cu samur, medalionul cu portretul dumitale şi ceşcuţa aceea din care bem amîndoi ceai şi... — chibzuita Anette începu să adauge la „coliba“ lor din capitală atît de multe „mărunţişuri“ încît în cele din urmă Natalia Alexeevna care se uita cu coada ochiului la ginerele său ruşinat, zîmbi triumfătoare.

Cele trei sau cinci sănii din care trebuia să fie alcătuită caravana soţilor Rezanov, deveniră un şir

[1]) *Colegiul heraldicii* — instituţie care se ocupa cu treburile privind genealogia, titlurile şi blazoanele nobililor. (N. red. rom.)
[2]) Croiala rochiilor la modă pe vremea aceea. (N. red. ruse.)

de treizeci de sănii cu coviltire de piele şi prelată, încărcate cu blănuri alese, pînză de Siberia, mătăsuri chinezeşti, ceai, fel de fel de vaze, veselă din porţelan scump şi nenumărate minunăţii aduse de peste mări.

— Din păcate nu cred să avem nevoie de toate acestea, *ma bienveillante et chère belle-maman* [1]), — spuse Nikolai Petrovici dînd din cap cu durere. — Cine va veni la recepţiile unui şobolan al arhivei heraldice?

— Doar n-o să rămîi o veşnicie în această slujbă, Nikolai Petrovici. Apoi, în capitală şi un şobolan poate trece drept leu, dacă are coada aurită! — glumi cam grosolan, în simplitatea sa, Grigori Ivanovici. Prinzînd însă privirea nemulţumită a Nataliei Alexeevna, se grăbi să îndrepte această glumă proastă. — Colonelul Bem vă roagă să-l luaţi şi pe el în caravana voastră. Vrea să plece în capitală să-şi caute dreptate. Dar n-are bani de cai şi de sănii. Trebuie să trecem pe la el să-l întrebăm de cîte sănii are nevoie. Omul acesta este sortit mizeriei pentru că-i bun şi cinstit!

Colonelul Magnus Kazimirovici Bem, fostul guvernator al Kamciatkăi, fusese destituit pentru „îngăduinţa dăunătoare intereselor statului pe care o arătase faţă de cei de altă credinţă". Denunţurile şi intrigile neguţătorilor şi ale slujbaşilor pe care îi împiedica să jefuiască populaţia băştinaşe a acestui colţişor depărtat al Rusiei sfîrşiră prin a-l doborî pe acest slujbaş cinstit.

Originar din Polonia, Bem era un sincer democrat şi un adevărat patriot al nefericitei sale ţări, sfîşiată de bunul plac al magnaţilor şi de samavolnicia şleahtei cu mintea strîmtă. Pe la 1760, intrase în partidul liberal a *Czartoryski-lor*. După sălbatica înăbuşire a răscoalei ţăranilor ucraineni, cunoscută sub numele de *kolivşcina,* îşi pierduse orice iluzii cu privire la sinceritatea intenţiilor partidului său şi, trecînd în slujba Rusiei, plecase în Siberia. Înşelat de începuturile liberale ale domniei Ecaterinei, Bem

---

[1]) Binevoitoarea şi scumpa mea soacră (în limba franceză). (N. trad.)

își închipuise că în această margine depărtată a Siberiei își va putea înfăptui idealurile cu privire la construirea societății. Pentru Bem, Siberia deveni o a doua patrie unde muncea cinstit și cu tragere de inimă, pentru stabilirea hotarelor din răsărit ale statului rus.

Colonelul Magnus Bem se bucura de mare stimă în rîndurile itelmenilor din Kamciatka și cît timp rămăsese acolo, ciocnirile armate dintre itelmeni și ruși încetaseră cu desăvîrșire. Original din fire, se însurase cu o tînără itelmenă, din rîndurile populației din Kamciatka — un amestec de ruși și băștinași. Pînă la adînci bătrînețe dură această căsnicie, într-o înțelegere înduioșătoare, căci Bem o făcuse pe soția sa să-i împărtășească dragostea pentru învățătură și cărți. La Irkutsk, Bem ducea o viață modestă și izolată. Singurele sale patimi erau vînătoarea și cărțile pe care le citea, cunoscînd bine cîteva limbi. Bem nu-i lua în seamă pe locuitorii Irkutskului și nu se ducea decît în casa lui Șelihov pe care-l cunoscuse în Kamciatka. Aici, Bem și soția sa erau primiți cu cinste și cu o sinceră bucurie. De cîte ori se întîlneau, corăbierul nu scăpa prilejul de a încerca să-l înduplece să plece în America, propunîndu-i să-i încredințeze administrarea oricărei părți a ținutului, dar Bem refuza mereu, spunînd că e prea bătrîn și bolnav.

Șelihov și Rezanov îl mai vizitaseră și înainte pe Bem. De data aceasta însă, cînd veniră la el, fură uimiți de ceea ce le fu dat să vadă. Bem ședea cu o carte în mînă pe singura bancă de lemn din fața mesei, pe care se afla un vas superb de aur în formă de amforă greacă. Era un dar din Londra, care-i sosise de curînd transmis prin Petersburg. Cînd îl primise, Bem se hotărîse să plece în capitală „pentru a-și căuta cinstirea cuvenită".

— Nu prea ai multe boarfe, Magnus Kazimirovici, — spuse prudent Șelihov, oprindu-și privirea asupra cîtorva baloturi și lăzi.

— Da, am foarte puține! Am vîndut tot ca să putem ajunge în capitală, — zîmbi trist Bem, ridi-

cîndu-se pentru a-şi întîmpina oaspeţii. — Două sănii îmi ajung şi singurul lucru pe care-l voi mai adăuga e asta... — spuse el arătînd mîndru cu capul spre amfora de aur. — E un dar din partea amiralităţii engleze pentru salvarea corăbiilor lui Cook. Au trebuit să treacă aproape zece ani ca să-mi ajungă din Petersburg drăcia asta! N-au găsit nici un prilej să mi-o trimită la timp.

Pe o placă de aur în formă de sul desfăşurat, prinsă la mijlocul amforei, era gravată o inscripţie în limba latină. Şelihov studie vreme îndelungată, cu interes, această inscripţie, apoi îl rugă pe Nikolai Petrovici să i-o tălmăcească.

— Ştiu că englezii şi-au arătat recunoştinţa faţă de Magnus Kazimirovici, pentru salvarea corăbiilor lui Cook. Tălmăceşte-mi pe ruseşte ce scrie aici, Nikolai Petrovici!

— Nu ştiu dacă voi izbuti să mă descurc, cu latina pe care o cunosc... Ei, dacă voi greşi cumva, Magnus Kazimirovici mă va îndrepta, — spuse Rezanov îngrijorat, frecîndu-şi fruntea. Apoi tălmăci cuvintele de recunoştinţă exprimate într-o latină solemnă, bisericească, pe care amiralitatea britanică le aducea colonelului Bem, guvernatorul rus al regiunii Kamciatka, pentru salvarea şi repararea vaselor corăbierului Cook, precum şi pentru aprovizionarea lor cu alimente şi echipamentul necesar drumului de întoarcere în patrie.

După ce sfîrşi tălmăcirea, Rezanov se uită întrebător la Bem.

— Ai tradus admirabil, Nikolai Petrovici, — spuse Bem, plecîndu-şi capul cărunt. — Nu voi ascunde că britanicii m-au cîştigat cu jucăria asta şi mai ales cu inscripţia! Vă rog să mă credeţi că nu cu aurul! Văd că pînă şi englezii ştiu să preţuiască uneori un ajutor primit la nevoie. Dar pentru acest ajutor pe care l-am dat corăbierului Cook fără aprobarea conducerii supreme am fost destituit, ba mai plătesc şi pînă-n ziua de azi din pensia mea amendă în valoare de o mie patru sute de ruble, şi patru-

zeci şi şase de copeici. — Ochii lui Bem scînteiară de dispreţ.

— Guvernatorule, — soţia lui Bem se încăpăţînase să-i spună astfel soţului ei faţă de străini chiar dacă aceştia îi erau cunoscuţi. — Nu pot să le servesc musafirilor noştri nici măcar un ceai, căci samovarul e împachetat în ladă.

— Nu-ţi face griji, Tatiana, ei nu ne vor osîndi, — zîmbi cu încredere pe sub mustaţa-i căruntă, colonelul Bem, luîndu-şi rămas bun de la oaspeţi.

In ziua de anul nou, caravana lui Rezanov, căreia i se alăturară şi cele două sănii ale lui Bem, părăsi Irkutskul. Şelihov şi Natalia Alexeevna îşi petrecură pînă la Olonek, la o depărtare de vreo treizeci de verste de Irkutsk în susul Angarei, fiica şi ginerele care-şi luau zborul din cuibul părintesc. Pentru acest drum lung, Grigori Ivanovici le dărui soţilor Rezanov sania cu care călătorise el, însoţit de Cuci, pînă la Petersburg.

După ce coborîră din sania în care merseseră împreună cu copiii pînă la Olonek, pe pîrtia făcută în zăpadă, Şelihov şi Natalia Alexeevna urmăriră multă vreme cu privirea corabia mică de uscat, căptuşită cu blănuri de lup, care luneca spre asfinţit pe valea înzăpezită şi se pierdea în ceaţa amurgului acestei zile siberiene, geroase. Apoi sania se amestecă în convoiul care-o ajunse din urmă, şi însfîrşit se topi în zare, într-un fum siniliu.

— Ei merg spre viaţă, pe cînd noi... — oftă Grigori Ivanovici dar văzînd lacrimile care împăienjeneau ochii Nataliei Alexeevna, se grăbi să încheie pe un ton mai vioi: — Hai acasă, să ne apucăm de lucru! Vîntul dinspre Angara înţeapă, mi s-au împăienjenit ochii...

Cît ai clipi, Nikişka sări pe capră şi chiui îndemnîndu-şi caii. Soţii Şelihov ajunseră în Irkutskul demult adormit, sub luna plină care le bătea în faţă.

Natalia Alexeevna, obosită de cele două săptămîni cît ţinuseră pregătirile de plecare şi de drumul pe

care-l făcuse petrecîndu-şi copiii care porniseră spre capitală, căzu într-un somn adînc. Grigori Ivanovici însă aprinse felinarul cu oglinzi al lui Kulîbin, din biroul său, întinse pe masă hărţi şi hîrtii şi se cufundă fericit în alcătuirea unor noi planuri ispititoare în legătură cu înaintarea pe teritoriul american şi cucerirea întinderilor Oceanului Pacific...

Felinarul cu oglinzi dădea o lumină egală şi puternică: numeroasele oglinjoare sporeau de douăzeci şi cinci de ori lumina pe care o răspîndea lumînarea dinăuntrul felinarului.

Grigori Ivanovici îşi aduse aminte că băştinaşii din America dăduseră numele de „Soarele din miez de noapte" minunatului felinar al mujicului rus autodidact, Ivan Petrovici Kulîbin, un om tot atît de neastîmpărat ca şi Şelihov. „Îmi închipui că şi el, bietul, trebuie să sufere în capitală, printre minţile înguste ale nobililor. Ehei, de-am putea aduce astfel de oameni în America rusească... N-avem însă condiţiile necesare, nimic nu-i pus la punct acolo, nici măcar viaţa oamenilor nu este asigurată". Intr-o clipă, gîndul lui Grigori Ivanovici zbură la Baranov şi la ajutoarele sale, care luptau şi munceau din greu în mijlocul primejdiilor pentru viitorul acestui ţinut.

„De ce Alexandr Andreevici Baranov n-ar fi o forţă? E şi un bun chimist, şi topitor de sticlă, şi distilator, şi cunoscător în minereuri, a citit multă istorie, cunoaşte geografia ca un profesor şi se orientează după hărţi tot atît de bine ca orice corăbier!... Dar Şciuka? E un mecanic înnăscut! Ce troliu cu roţi zimţate a construit el pentru ancorele corăbiilor!... Dar fierarul Ţîpanov? Deşi are patima băuturii, e în stare să potcovească şi un purice la nevoie... Sau Irakli, arhitectul meu de neam georgian din Caucaz! Pentru Katşa e în stare să meargă pînă la capătul pămîntului, se gîndea Grigori Ivanovici, care prinsese privirile sfioase şi pline de duioşie pe care le schimbau între ei ştrengăriţa şi vesela Katenka, cea de a doua fiică a soţilor Şelihov şi georgianul tăcut şi în-

totdeauna trist. I-o dau pe Katerina... Cu ce clădiri va împodobi omul acesta ţara care i-a adus fericirea !"

Tulburat de această trecere în revistă a forţelor poporului, pe care le pornise pentru cucerirea Lumii Noi, corăbierul îşi aminti de Mihail Matveevici Buldakov, fiu de neguţător, un om înţelept şi aşezat care intrase în slujba lui, de foarte puţină vreme. Tînărul, originar din Vologda, promitea să-şi însuşească meşteşugul şi să poată conduce singur orice sector care i-ar fi fost încredinţat. Îşi aminti şi de ofiţerul constructor de vase Sheelds, un englez rusificat, şi de Purtov, şi de Medvedkov şi de mulţi, mulţi alţii ale căror nume şi chipuri îi răsăreau în minte.

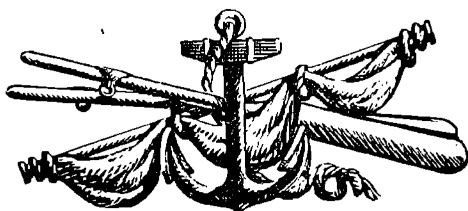
Deşi îl supărase atît de mult la început, Şelihov socotea acum plecarea lui Rezanov la Petersburg ca o mînă a destinului care îi arăta calea spre înfăptuirea celor mai îndrăzneţe proiecte şi gînduri îngropate de conţopiştii de teapa lui Jerebţov în birourile din capitală.

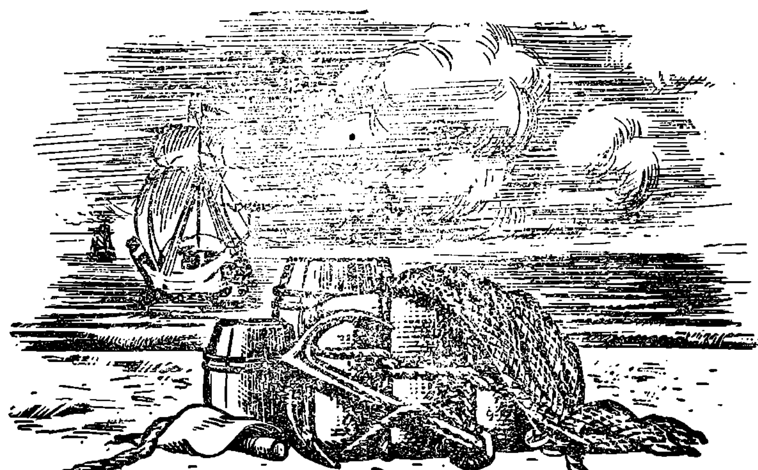
Chiar şi neliniştea care nu-l părăsea, pricinuită de plecarea tîrzie a corăbiilor se potoli, lăsînd loc încrederii în succesul acestei îndrăzneţe călătorii de toamnă. Fără îndoială, riscul era mare, dar prin cîte peripeţii nu trecuseră ruşii — de pildă chiar el — şi totuşi ieşiseră întotdeauna cu faţa curată ! «Kuskov va izbuti să ajungă cu bine cu corabia „Tri Sviatitelia" pînă la Kadiak, se roagă maică-sa pentru el ! căuta să se liniştească Şelihov. Kuskov va aduce rezervele de muniţii, alimentele şi mărfurile fără de care Baranov n-ar putea rezista pînă-n vară. Pe „Sviatiteli" sînt şi seminţe de legume şi cartofi — nu va trece anul şi vor face semănături şi vor sădi grădini de zarzavat. Vor căpăta cîini de tracţiune din Kolîma, îi vor îngrăşa în vară cu peşte şi iarna viitoare, după ce vor isprăvi cu vînătoarea de castori, vor porni în recunoaştere în interiorul ţării — e mult de cînd ar fi trebuit s-o facă — de zece ani nu ne putem depărta de ţărm... E greu să răspunzi singur pentru toate şi pentru toţi dar... corabia trebuia trimisă neapărat, fără zăbavă, în America !»

Lăsîndu-se furat de noianul gîndurilor, Şelihov îşi lăsă capul pe mîini şi adormi pe nesimţite, chiar acolo, la masă.

Intins peste hărţi, învăluit de fumul lumînării arse pînă la capăt în felinar, Şelihov fu găsit în zori de Natalia Alexeevna, care cînd trezindu-se şi nevăzîndu-l alături de ea se repezise neliniştită să-l caute prin odăile pustii şi întunecate ale casei adormite.

In somn, Grigori Şelihov striga porunci, navigînd împreună cu Baranov pe un vas mic, ponosit, prin stropii furioşi ai vîrtejurilor care luau totul, pînă şi gheţarii veşnici de pe Agassiţu, ce lunecau încet către ocean.

PARTEA A TREIA

Capitolul întîi

1

Din timpuri străvechi, măsurate cu vieţile a sute şi sute de generaţii, fluviul de gheaţă Tauansa luneca fără ca ochiul omului să-i poată cuprinde cursul de pe munţii învăluiţi în ceaţă, către apele oceanului. Munţii, care străjuiau ţărmul pustiu şi sălbatic al golfului Nucec, ascundeau cu grijă taina zămislirii lui, acolo sus, unde sub o căciulă fumurie se înălţa vulcanul Agassiţu sau muntele Sfîntul Ilie, cum îl botezaseră cei dintîi ruşi care pătrunseseră în aceste ţinuturi.

— Of, călduroasă căciulă mai are muntele preasfînt : dacă te acoperă nu mai ieşi de sub ea ! — povesteau la Kadiak călătorii care fuseseră pe acolo, cu vreo opt ani în urmă, chiar cu Grigori Ivanovici Şelihov. — Cît era de viteaz stăpînul şi tot s-a speriat de vîrtejurile apelor Nucecului.

Suprafaţa gheţarului era ascunsă sub un strat afînat de aluviuni şi peste aceştia crescuseră copaci înalţi ca o blană ţepoasă. Doar departe, în golf, apărea creasta golaşă a torentului îngheţat. În căderea

lui, torentul părea că se împlîntă în ocean, cu povîrnişuri aproape verticale, albe şi străvezii, de patruzeci-cincizeci de stînjeni înălţime. In fiecare zi, în timpul fluxului, începea să clocotească în preajma acestor pereţi un vîrtej turbat, un haos de curenţi care se întîlneau şi se ciocneau cu o furie sălbatică. Din cînd în cînd, în anumite clipe din viaţa eternă a naturii, aceste blocuri uriaşe din fluviul de gheaţă, tocite de apa sărată a mării şi muiate de căldura soarelui şi de bătaia vîntului, se prăbuşeau pe neaşteptate şi dispăreau în adîncurile golfului cu tot ce purtau pe ele, pentru a lăsa loc altor valuri îngheţate ale Tauansei, care lunecau neîncetat către ocean.

Bineînţeles acest colţişor sălbatic al pămîntului nu era un loc potrivit pentru aşezări omeneşti. Şi totuşi, îndemnat de forţa neobosită şi atotbiruitoare a căutării, a creaţiei şi a muncii, omul a venit şi pe aceste meleaguri. A venit şi s-a aşezat fără sfială, cu gospodăria lui măruntă, în această măreaţă pustietate.

La capătul promontoriului de gheaţă, în mijlocul pietroaielor cenuşii şi mohorîte aduse de gheţar, se zărea o singuratică siluetă omenească.

Un bărbat mic de statură, într-un surtuc negru peste care era aruncată o pelerină indiană de lînă, cu desene colorate, cerceta cu luare aminte zarea de opal a oceanului, cu o lunetă. Departe, în vale, în ovalul adînc al ţărmului lin, printre corturile cu vîrfuri ascuţite, din bîrne rotunde, joase şi căptuşite pe din afară cu prelate şi piei, fumegau focuri şi mişunau oameni. Baidarele negre, căptuşite cu piei de focă, trase la mal mai sus de linia înspumată a fluxului, semănau cu o turmă de foci care se apropiaseră încrezătoare de focurile oamenilor.

— Purtov şi tu, Demid, ia uitaţi-vă şi voi cu luneta ! — spuse cu glas poruncitor, întorcîndu-se spre pietre, omul cu pelerină. Deodată răsăriră ca din pămînt doi oameni în cuhleanche [1]. Se adăpostiseră după nişte pietroaie de vîntul rece care bătea dinspre

[1] *Cuhleanca* — caftan scurt de blană. (N. red. ruse.)

ocean şi pe care omul cu pelerina părea că nu-l lua în seamă.

— Îmi lăcrimează ochii din pricina vîntului şi mi se tot năzăreşte că văd un vas, — lămuri el întinzîndu-le luneta. — Dar staţi, nu amîndoi deodată! — zîmbi şeful văzîndu-i pe bărboşii care se îmbrînceau, încercînd să se uite amîndoi deodată prin lunetă.

— N-am nevoie de sticle, Alexandr Andreevici, văd corabia cu ochiul liber, — zise Demid, un uriaş cu barba neagră. — Are trei catarge! Vine spre golf... numai că nu-i corabia noastră. Nu-i „Simeon"...

— Demid are dreptate, Alexandr Andreevici! Ce ochi! Ca de vultur! Dă-mi-i şi mie cu împrumut, Demide! — spuse cu admiraţie Purtov, un bărbat vînjos cu barba bălaie, privind prin lunetă. — Se îndreaptă cu pînzele întinse spre Nucec; nu încape îndoială că-i o corabie engleză...

— Zici că nu-i a noastră? Aşa-a... Haideţi, copii, la tabăra noastră, să-i primim... — răspunse nehotărît şeful şi porni tăcut de-a lungul malurilor împădurite şi abrupte ale fluviului de gheaţă către tabăra îndepărtată de pe ţărmul golfului.

Demid Kulikalov mergea înainte, strecurîndu-se cu multă siguranţă printre trunchiurile groase şi argintii de ţugă — acei pini roşii americani, atît de căutaţi de constructorii de corăbii. Acum ţuga ascundea cerul şi toate punctele de orientare din munţi şi de pe ţărm. În tăcerea întunecată a desişului de pădure, doar veveriţele mai dădeau semne de viaţă, aruncînd asupra oamenilor, care se strecurau unul cîte unul, conuri grele de pini.

Omul cu pelerina indiană, pusă peste un surtuc european atît de ciudat şi de neobişnuit în desişul acestei păduri virgine din America, păstra o tăcere solemnă. Înainta fără grabă căutînd să păşească pe urmele lăsate de picioarele uriaşului Demid. Cu simţul său de vînător, care nu-l înşela niciodată, Demid ghicea pe sub covorul de muşchi de sub picioare capcanele primejdioase ale pietrelor şi putregaiurilor, ca şi cum însăşi natura acestui ţinut săl-

batic i-ar fi duşmănit pe oaspeţii nepoftiţi. Tăcerea şefului nu-l neliniştea nici pe Demid, nici pe Purtov. Ştiau că Alexandr Andreevici e scump la vorbă şi erau amîndoi încredinţaţi că de cîte ori va fi nevoie, vor auzi glasul liniştit al şefului dînd o poruncă sau o îndrumare.

Alexandr Andreevici Baranov, administratorul Americii ruse, era un om vînjos, care nu se lăsa uşor convins de părerile altora şi nu se arăta îngăduitor decît cu oamenii încercaţi. Originar din Onega, un ţinut aspru, cu păduri şi lacuri, din îndepărtatul district Kargopol aşezat de-a lungul întinsei Onega lîngă lacul Laci, Baranov părea că-şi însuşise toate calităţile zaleşenilor [1]), cei dintîi locuitori ai acelor ţinuturi, vajnici la trup şi la suflet, ieşiţi din plugarii şi din oamenii de rînd ai gloriosului Novgorod.

Grigori Şelihov avusese norocul să-l întîlnească pe Baranov şi să lege cu el o strînsă prietenie. În Baranov, Şelihov găsise un înlocuitor şi un continuator de nădejde al muncii sale. În scrierile lui Baranov, care a înfăptuit aproape toate planurile acestui Columb al Rusiei, s-au păstrat, pentru urmaşi, preţioase amintiri despre viaţa lui Şelihov.

Aidoma întreprinzătorilor locuitori ai Novgorodului, care porniseră cîndva spre soare răsare — deşi puţini aveau cîte un topor — şi se statorniciseră prin nemărginitele întinderi dintre Volhov şi Ural, în mijlocul unor oameni ai pădurilor din tribul ciudi — de neam finic — care se închinau unor bucăţi de lemn, Alexandr Baranov, împreună cu o mînă de vînători ruşi, descoperitori de noi pămînturi, însufleţiţi de aceeaşi rîvnă, se pricepuse să înfăptuiască planurile de cucerire a minunatului pămînt din regiunea de nord-vest a Americii. Aceste planuri fuseseră ţelul vieţii lui Grigori Şelihov.

După zece ani de activitate în America, Baranov făcu să treacă în stăpînirea Rusiei acest Eldorado de nord al Lumii Noi. Aşezările ruseşti din America se întindeau spre sud de hotarul pămîntului eschimoşi-

[1]) *Zaleşeni* — populaţie a Zalesiei din ţinutul Onega. (N. red. ruse.)

lor, Kakligmiuţii — aşezat dincolo de Cercul Polar, care a căpătat apoi denumirea de capul Barrow, pînă la strîmtoarea Caigana, sub latitudinea de 54 de grade nord. Mai tîrziu Baranov mai pătrunse cu cincisprezece grade spre sud, în ţinutul livezilor de portocali ai Californiei de astăzi.

Deşi undeva, în înălţimi, soarele strălucea strecurîndu-se printre nori, o umbră deasă se întindea la picioarele uriaşilor din pădurea virgină. Baranov mergea cu capul descoperit. Chelia mărginită de păr moale blond care-i cădea în şuviţe pe grumaz, părea o pată albă în întunericul pădurii. Baranov îşi ţinea în mînă cascheta de postav negru cu calota înaltă.

În rîndurile vrăjmaşilor săi cu pielea roşie, înfăţişarea lui Baranov care trecuse de cincizeci de ani, stîrnea o uimire şi o spaimă superstiţioasă. Trupul nu prea înalt, zvelt odinioară, se gîrbovise şi se lăţise, cu anii. Capul pleşuv şi colţuros, săpat parcă într-un os de mamut, şlefuit, era aşezat pe umerii uşor plecaţi. Pe faţa albă cu pleoapele grele, ochii verzi cu o scînteiere aurie, aveau o privire pătrunzătoare pe care nu o puteau îndura nici chiar indienii, care ştiau să întîmpine, fără a-şi pleca ochii, vîrful suliţei îndreptat spre pieptul lor. Iată cum arăta marele toion rus, care se strecura acum liniştit, prin potecile pierdute ale gheţarului Tauansa.

După o cotitură deosebit de întortochiată, pe care o făcuse Demid şi care s-ar fi zis că-i ducea într-o direcţie opusă aceleia spre care înaintau, Baranov aruncă o privire iscoditoare către spinarea celui din faţa sa şi, fără a se opri din mers, îl întrebă liniştit:

— Nu cumva ne-am abătut din drum, Demid Sofronîci? Nu cunosc încă împrejurimile Nucecului, dar mi se pare...

— Am ieşit tocmai unde trebuia... Priviţi! — răspunse peste cîtva timp de zăbavă îndreptăţită Kulikalov, după ce mai merseră vreo sută de paşi, arătînd apele golfului albite de spuma vîrtejurilor, care se zăreau printre copacii răriţi. În privirea cu care Baranov măsură trupul vînjos al călăuzei, cînd aceasta

se dădu la o parte spre a-l lăsa pe şef să treacă înainte, era o lucire părintească. Şi această privire îl făcu pe Demid să-şi simtă inima uşoară. Baranov avea încredere în el.

Pădurea care acoperea albia lată a fluviului de gheaţă luă sfîrşit. Morena ţăranului presărată cu pietriş şi bolovani, pe care gheţurile le măcinaseră cîndva, se transforma într-un şes deluros coborînd în povîrniş uşor spre apele golfului. Departe, dincolo de linia sinuoasă a zării care mărginea oceanul, apunea soarele. Păsările „cun" — colibri, cît unghia degetului mic, zburau deasupra florilor din marginea pădurii. Fîlfîiau atît de repede din aripi încît nici nu li se mai desluşeau mişcările, astfel că păreau atîrnate în văzduh alături de bondari. Păsărelele sorbeau cu ciocurile lor lungi şi fine ca nişte linguriţe nectarul florilor din această ţară fermecată. Baranov, văzîndu-le pentru întîia oară în această călătorie de recunoaştere, urmărea cu admiraţie aceste cenuşii „pietricele" zburătoare. El ştia că uneori, în verile călduroase, aceste păsărele înaintau de-a lungul ţărmului Alaskăi de sud pînă la 60^0 latitudine nordică.

— Cîte minuni nu-i dezvăluie unui călător natura ! — suspină Alexandr Andreevici, aşezîndu-se pe un bolovan netezit de gheţari. — Pînă la tabără mai avem de mers un ceas. Să ne odihnim puţin, iar în ceea ce priveşte corabia care vine spre noi, vreau să vă previn, dragi prieteni, căci voi nu sînteţi numai ajutoarele mele ci şi conducători de sine stătători ai oamenilor, pe care compania vi i-a dat în grijă. Vom fi nevoiţi să-i întîmpinăm cum se cuvine pe oaspeţi şi cine ştie care dintre noi va mai rămîne în viaţă după această întîlnire...

Baranov tăcu şi se uită ţintă, prin lunetă, la ceaţa amurgului care, plutind deasupra oceanului, învăluise pavilionul străin, vrăjmaş.

Deşi nu descoperi nimic, guvernatorul luă totuşi hotărîrea de a nu da înapoi în faţa vrăjmaşului.

După ce păstră un timp o tăcere solemnă, Baranov spuse :

— Cînd vom ajunge în tabără, veţi porunci fiecare în sectorul vostru, să se stingă focurile, iar corturile să fie duse în pădure. Veţi lua baidarele de pe ţărm şi le veţi ascunde tot acolo. Izbele din fort, gardul şi porţile să fie ascunse cu arbori şi crengi. Tekonbaev şi Kaşevarov împreună cu ajutoarele lor să nu se mişte de lîngă obuziere şi falconete. Să nu se aprindă nici un foc. Toţi oamenii să fie gata de luptă. Să nu le arătaţi pe cine aşteptăm, dar vouă vă spun...

Baranov scoase din buzunarul hainei un teanc gros de hîrtii, despături pe aceea de care avea nevoie şi citi cu tîlc:

— „Strict confidenţial". — Pentru a sublinia gravitatea momentului, administratorul ridică un deget în sus. — „Regele Suediei are de gînd..." Aceasta înseamnă că sîntem din nou în război cu suedezii, — lămuri Baranov apăsînd pe litera „o" ca toţi cei din regiunea Onega — «...are de gînd să distrugă posesiunile ruseşti din America. În acest scop suedezii vor să folosească vasul „Mercur", căptuşit cu aramă şi înzestrat cu patrusprezece tunuri, care va naviga sub pavilionul armatorului englez Cocks. Va putea fi recunoscut după chipul lui Mercur de la pupa. Echipajul lui Cocks este alcătuit din englezi, aleşi pe sprînceană, şi din canaci sălbatici de pe insulele Sandwich, cîţi a putut aduna... Aceşti canaci se hrănesc de obicei cu carne de om, iar Cocks, după cum spun chinezii din Canton, nu pregetă să verse sîngele omenesc aşa cum ar vărsa apa. Cinstea şi prestigiul statului rus vă impun să respingeţi cum se cuvine atacul acestui neobrăzat...» Îl vom respinge? — îi întrebă Baranov pe Purtov şi Demid, fără a se îndoi de răspuns, oprindu-se din citirea scrisorii lui Şelihov, pe care i-o adusese Kuskov.

Baranov primise scrisoarea la Kadiak, înainte de plecarea echipelor de vînători. Ea îi fusese adusă din Ohotsk cu vasul „Tri Sviatitelia". Fără a arăta atunci oamenilor că ar fi neliniştit, îşi schimbă pe neaşteptate hotărîrea şi reuni echipa lui Purtov, cu cea a lui Kulikalov, care trebuiau să pornească în direcţii

diferite, alcătuind o singură flotilă uriaşă, de trei sute de baidare cu cinci sute de vînători. Declară apoi că vrînd să cunoască şi el locurile de pescuit din golful Ciugaţk, va pleca împreună cu ei şi va merge mai departe pînă la Iacutat.

Îşi făcuse socoteala că acest Cocks trebuia să se ivească dinspre miazăzi, pentru a încerca să nimicească echipele care se aflau la locurile de vînătoare de vară, departe de Kadiak. Probabil că avea de gînd să distrugă şi fortul Voskresenskaia, unde se construiau primele corăbii ale flotei companiei ruso-americane.

Înainte de a pleca, Baranov îl chemase pe locotenentul Certoviţîn, un vechi ostaş siberian care albise în serviciu, punîndu-l pe acest brav slujbaş, care luase parte în anul 1767 la cucerirea Berlinului sub comanda lui Suvorov, să jure în faţa icoanelor că nu-l va lăsa pe Cocks să debarce la Kadiak. Baranov era încredinţat că Cocks nu va putea cuceri fortul Pavlovskaia, care devenise cu un an mai înainte centrul coloniilor ruse din America, în locul portului Tri Sviatitelia, unde pămîntul se surpase în urma deselor inundaţii ale fluxului. Aşezată la o mare înălţime deasupra mării, pe stînci de granit şi cu cele douăzeci de falconete şi obuziere lăsate încă de Şelihov, fortul era o bucăţică prea tare pentru măselele piratului englez şi ale canibalilor săi.

— Domnule locotenent, — îşi încheiase solemn administratorul discuţia cu comandantul garnizoanei din Kadiak. — Nu eu — ce însemnătate am eu ? — ci Rusia îţi cere să aperi Kadiakul !... Aşadar, să nu ne facem de ruşine !

— N-aveţi nici o grijă, Alexandr Andreevici, chiar de ar fi să ne lăsăm oasele pe aici şi tot nu vom îngădui englezilor să coboare pe ţărm ! Ei, dacă ar fi pe mare... Dar ce ne pot face ei pe mare ? Vor sta un timp pe loc, îşi vor sfîrşi proviziile şi vor pleca... Mulţumesc pentru încrederea arătată ! — spusese locotenentul Certoviţîn şi făcuse o plecăciune ceremonioasă, luînd din mîinile lui Baranov cana de spirt tare pe care acesta i-o întinsese la plecare.

Gîndindu-se la întîlnirea de a doua zi şi la lupta de neînlăturat împotriva kapperului suedez, Baranov îşi aduse aminte de bătrînul Certoviţîn şi ceea ce era cel mai important, de centrul Americii ruseşti, aşezarea Pavlovskoe din colţul de nord-est al Kadiakului, lăsată pe seama lui Certoviţîn, apărată de nişte tunuri vechi şi prăpădite. Îşi aminti şi de casa lui de guvernator, frumoasă şi impunătoare — cînd te uitai dinspre mare, îţi sărea numaidecît în ochi — unde nu se mutase decît de un an, după ce petrecuse doi ani în corturi şi sub cerul liber. În casă erau păstrate toate dosarele şi actele companiei, registrele şi lada cu banii... „Certoviţîn nu-l va lăsa pe Cocks să coboare pe mal, dar cum îl va putea oare împiedica să dea foc casei şi întregului sat? De bunăseamă, tunurile lui Cocks bat de trei ori mai departe decît ale noastre... Ar fi trebuit să-l aştept eu pe Cocks la Kadiak. Acum însă... acum trebuie să isprăvesc aici cu Cocks", îşi spuse în gînd Baranov, ascunzîndu-şi neliniştea care-l cuprinsese. Căuta o ieşire, o scăpare din primejdia care-l ameninţa.

Baranov nici nu se gîndea să dea înapoi în faţa greutăţilor şi a primejdiei. Anii pe care îi petrecuse făcînd negoţ nomad în regiunea din capătul de nord al Siberiei şi în Kamciatka, printre războinicii ciukci şi koriaci, şi mai ales ultimii trei ani petrecuţi în America, unde pieile roşii se hotărau cu o uşurinţă uimitoare să-şi verse şi sîngele lor şi pe cel al străinilor, îl învăţaseră cum să cucerească victoria, fie prin forţă, fie prin şiretenie. În război, toate mijloacele sînt bune, trebuie doar să lupţi cu cap.

— Prieteni, vom fi nevoiţi, — începu Baranov, — să ne încercăm norocul şi să punem mîna pe Cocks, iar pentru această treabă tu eşti singurul om potrivit, Demid Sofronîci...

— Întotdeauna, lui Demid i se dă rolul cel mai de seamă şi locul cel mai bun, — bombăni nemulţumit Purtov, crezînd că guvernatorul avea de gînd să captureze vasul piratului prin abordaj. Şi cine ar fi mai îndreptăţit ca mine să se răfuiască cu Melcurul ăsta, care a încercat să-mi pună cătuşe şi să mă je-

fuiască? — urmă nemulţumit Purtov, care nu uitase întîlnirea pe care o avusese cu Cocks, cu vreo trei ani în urmă.

Atunci, mulţumită minţii agere şi curajului lui Purtov — fiu de neguţător — această întîlnire se sfîrşise cu o înfrîngere ruşinoasă a înfumuratului armator.

— Ei vezi, tocmai fiindcă i-ai mai dat lui Cocks o lecţie de box, nu eşti cel mai nimerit pentru ceea ce vreau să pun eu la cale. Te va recunoaşte imediat. Şi e păcat să-ţi tai barba, de hatîrul lui Cocks, — glumi administratorul, încîntat în fundul sufletului său de nemulţumirea lui Purtov. — Tu o să-l întîmpini pe ţărm şi o să-i pui cătuşele... Dar ia seama să nu te pripeşti, să nu faci pe viteazul!

Baranov rămase tăcut cîtva timp, cîntărind parcă încă o dată şansele acţiunii pe care avea de gînd s-o întreprindă. Apoi spuse cu sinceritatea-i obişnuită, fără a căuta să micşoreze importanţa riscurilor şi a primejdiilor.

— Şiretenie indiană! Acum cincizeci de ani, căpitanul comandor Alexei Ilici Cirikov, care naviga împreună cu Vitus Behring, a ajuns la Sithi, cu corabia „Sfîntul Pavel"... Ei şi, indienii de acolo, aşa-zişii coloşi, au trimis soli ca să se înţeleagă cu ei şi să încheie legături de prietenie şi de negoţ. Voiau să-i ademenească pe mal. Cirikov era pe vremea aceea bolnav — se vede că l-a păzit dumnezeu! N-a putut coborî pe ţărm şi l-a trimis pe ofiţerul timonier Dementiev cu şaptesprezece matrozi... Toţi au pierit, nici unul nu s-a mai întors! A fost o lecţie pe care am plătit-o scump. Să încercăm acum s-o întoarcem în folosul nostru. Deîndată ce Cocks va arunca ancora, tu Demid, după ce vei pune totul la cale cu americanii tăi, te vei duce la el. Ai trăit cincisprezece ani în mijlocul indienilor, ştii să ciripeşti în limba indiană, le cunoşti obiceiurile, ai faţa şi ochii potriviţi... Numai că nici un indian nu poartă barbă ca tine, Demid Sofronîci! De nu ne-ar strica ea toată treaba, — spuse guvernatorul uitîndu-se cu îndoială la barba stufoasă şi neagră a lui Kulikalov înspicată uşor de fire argintii.

— Păi curăţă-mi faţa, Alexandr Andreevici, cum am văzut că ţi-o cureţi şi tu pe a ta, în fiecare zi, în faţa oglinzii, — răspunse simplu Demid fără a sta o clipă pe gînduri. — Ba o să-mi şi boiesc faţa cu vopsele...

— Atunci nimeni nu va mai putea bănui nimic! — se linişti Baranov. — M-aş fi dus chiar eu pe corabia lui Cocks, deghizat în toion indian. Dar nu-s bun pentru aşa ceva, nu cunosc limba şi oricît m-ai boi cu vopsele indiene, mă va trăda năravul. Cred că are ochi ageri Cocks! Cînd te duci la el pe corabie, dă-i blăni de castor, cere-i rom, iar pe noi, ruşii, ocărăşte-ne şi bîrfeşte-ne cît mai mult... Roagă-l să te primească în slujba lui, ca să ne căsăpiţi pe toţi. Caută să-l ademeneşti pe ţărm, ca să încheiaţi tîrgul. Spune-i că noi am construit un fort de cealaltă parte a munţilor, făgăduieşte-i să-l pîrjoleşti dacă-ţi dă flinte şi praf de puşcă, cere-i ajutor şi arată-te lacom de pradă... Cocks nu şi-i închipuie decît aşa pe indieni, îi judecă după el, ca dealtfel toţi străinii de teapa lui care vin pe aici. M-ai înţeles, Demid?

Hotărîră ca, fie dimineaţa, fie în timpul zilei, cînd corabia suedeză va arunca ancora, Kulikalov să pornească spre ea, cu cinci-şase baidare cu trei vîsle şi să se dea drept căpetenie a indienilor de prin partea locului. Va lua cu el daruri şi se va strădui să-l ademenească pe Cocks în satul său... Trebuia să înjghebeze un astfel de sat, chipurile indian, cu vreo douăzeci de corturi — o tabără de campanie — într-o trecătoare, la o depărtare de vreo opt verste de ţărm. În drum spre trecătoare va fi pusă o capcană. Dacă la început Cocks nu va cuteza să coboare chiar el pe ţărm, oamenii lui vor fi lăsaţi să vină şi să se întoarcă nestingheriţi înapoi.

În tabără, vor fi întîmpinaţi de indienii pe care Kulikalov îi va alege în număr destul de mare, din echipa lui. Ei îi vor primi prieteneşte, îi vor ospăta, le vor dărui blănuri din cele vînate pentru companie şi-i vor lăsa să plece în pace pentru a cuceri încrederea lui Cocks.

— Stai! — exclamă guvernatorul plesnindu-se cu palma peste frunte. — Să ştii că Cocks se va lăsa

înşelat de o astfel de momeală... Dacă va trebui să mergi la el a doua oară, îţi voi da un săculeţ ca să-l momeşti... Am un săculeţ anume, la mine în tabără! Îi vei arăta lui Cocks pulbere de aur, îi vei spune că ai găsit-o în rîul de lîngă sat şi cum eşti un indian prost şi naiv, i-o vei da pe o sticlă de rom. Cocks nu va rezista ispitei aurului. Şi va veni să-şi găsească moartea. Pentru aur varsă el sînge omenesc şi tot pentru aur şi-l va vărsa şi pe al lui.

Purtov aprobă cu entuziasm planul administratorului. Kulikalov ascultă fără să scoată o vorbă şi fără a-şi da prin nimic în vileag sentimentele. În ochii lui stăruiau tristeţea şi nepăsarea faţă de interesele ce-i frămîntau pe exploratorii ruşi şi această tristeţe Baronov o remarcase la el în repetate rînduri. „Alexandr Andreevici cunoaşte omul dintr-o aruncătură de ochi", spuneau despre Baranov acei care avuseseră prilejul să-l cunoască. Dar pînă şi Baranov, înzestrat cu darul de a pătrunde gîndurile omului, îl socotea pe Demid Kulikalov o fire tainică, de nepătruns.

2

Cu un an mai înainte, în toamnă, Baranov se afla în fortul Voskresensk care se construia pe ţărmul de miazăzi al peninsulei Kenai. Pentru a da o pildă lucrătorilor, se apucase să cioplească singur cu toporul trunchiuri de ţuga pentru case şi pentru schelăria celei dintîi corăbii ruseşti construite în America. Oamenii de pază ai taberei îi aduseră tocmai atunci un om care ieşise din pădure.

Acesta, în haine indiene şi cu faţa, care prin culoarea pielii, nu se deosebea de pielea indienilor tăbăcită de vînt şi de soare, îl măsură cu luare aminte pe guvernator.

Omul spătos era urmat de o fată — o frumoasă adolescentă, care nu semăna deloc cu o indiană — şi de un băieţaş de vreo zece ani, un vlăstar al rasei roşii.

— Dumneata eşti Baranov, toionul casiacilor din

Kadiak? — îl întrebă omul pădurii pe administrator, vorbind într-o rusească curată. — Mă numesc Kulikalov... Demid Kulikalov, iar ei, Anna și Nikolka... fiica și feciorul meu. Soția mi-a murit. Am auzit de dumneata, indienii povestesc multe despre dumneata... Și atunci am venit cu Anna și cu Nikolka. — Spunînd acestea Kulikalov își împinse ușurel înainte fata și băiatul, care încercau să i se împotrivească. — Au crescut, vreau să-i botez cu popă, trebuie să învețe... au sînge rusesc în vine, căci sînt copiii mei... Ne primești? O să vînez animale sălbatice — mă cunosc toți indienii. Dacă trăiți după dreptate, ți-i voi aduce pe toți...

— Fie, dacă ești om bun, vino să stai cu noi. Îi vom lua și pe copiii dumitale și te vom ajuta să-i crești, — îi spuse cu glas liniștit și prietenos Baranov omului din pădure, fără a arăta cît de mult îl bucura ivirea lui neașteptată.

Cînd Baranov plecase în America, unde îl aștepta o sarcină foarte grea, fusese petrecut de Șelihov, în clipa cînd trebuise să coboare de pe vasul „Tri Sviatitelia" care începuse să-și ridice pînzele, îi vorbise despre un fugar rus care se ascundea printre indieni, dincolo de munții înzăpeziți ce străjuiau țărmul.

— Indienii îi zic Kulikalo, și-l cinstesc ca pe un mare conducător și vrăjitor. Din călătoria pe care am făcut-o la Kenaieni, din datele găsite în jurnalul portului, la Ohotsk, precum și din cele povestite de amanații și de călătorii mai vechi, s-ar putea presupune că el e singurul supraviețuitor dintre vînătorii de pe corabia „Ioan Predtecia" a lui Poliutov, — îi spusese Grigori Ivanovici. — Corabia a dispărut fără urmă acum vreo cincisprezece ani, în drum spre America.

„Caută negreșit să-l găsești pe Kulikalo ăsta, Alexandr Andreevici, îi poruncise Șelihov în scrisorile pe care i le trimisese mai tîrziu. Un astfel de om, care a trăit timp de cincisprezece ani printre indieni și și-a cîștigat atîta faimă, poate fi pentru noi o comoară de neprețuit sau o piatră de care ne putem împiedica... Găsește-l..."

Dar cum să-l găsească? Într-o astfel de ţară, să găseşti un om e ca şi cum ai căuta un ac într-un car cu fîn. Şi cînd colo venise singur...

Administratorul îl găzduise pe Kulikalov cu fiica şi feciorul lui, în propria sa barabora, unde nu primise pe nimeni pînă atunci. Mai tîrziu, Kulikalov se simţise stînjenit de marele număr de vizitatori care veneau mereu în casa administratorului şi se mutase într-o căsuţă pe care şi-o clădise singur. Baranov stăruise însă ca Anka şi Nikolka să rămînă în gospodăria sa. Kulikalov, căruia scandalurile şi năravurile deşănţate ale vînătorilor nu-i inspirau nici o încredere, se arătase bucuros şi-l răsplătise pe administrator, muncind fără preget la vînătoare şi făcînd legătura cu indienii. Pe la administraţie venea foarte rar.

Deşi era un om în floarea vîrstei, administratorul ducea o viaţă foarte retrasă. Toată gospodăria lui Baranov era condusă de Anfisa Nilovna Staduhina, o veche locuitoare din Kolîma, pe care Baranov o adusese, după cum spunea el, „din Rusia". Cu o sută cincizeci de ani înainte de evenimentele descrise aici, strămoşii Staduhinei cutreieraseră Kamciatka, Kurilele şi Sahalinul.

Anfisa Nilovna păstra vie amintirea unor nume şi fapte săvîrşite de exploratorii descoperitori de noi pămînturi, astăzi necunoscuţi sau daţi uitării, cei ce împinseseră neobosiţi hotarele pămîntului rusesc înspre soare-răsare, care-i atrăgea veşnic.

Anka şi Nikolka, crescuţi în condiţiile unei vieţi primitive, învăţaseră de mici să prindă peşte, să vîneze cu arcul păsări şi animale sau să aşeze capcane. O ajutau pe Anfisa Nilovna în gospodărie şi ea îi învăţa vechile rugăciuni ruseşti şi slovele psaltirei slavone.

Cu prilejul celor cîteva vizite pe care Kulikalov le făcuse la fortul Voskresensk, iar mai tîrziu în portul Pavlovsk din Kadiak, Baranov aflase extraordinara poveste a vieţii lui, ceea ce îi întărise şi mai mult buna părere pe care şi-o făcuse despre marile calităţi de adaptare ale poporului rus.

Cu vreo cincisprezece ani în urmă, în 1778, tocmai

pe vremea cînd stăruitorul corăbier englez James Cook strînsese pînzele pe faimosul vas „*Resolution*" şi naviga în derivă spre insula Kenai, luptînd în largul oceanului cu furtunile de toamnă, care la această latitudine se ţineau lanţ, prin faţa vasului său se strecură în golf corăbioara rusească „Ioan Predtecea". Era avariată, îşi pierduse pînzele şi un catarg şi de-abia se mai vedea deasupra apei aşa încît în înserarea care se lăsa fu luată drept o balenă.

Corăbioara fusese trimisă din Ohotsk de către Oceredin şi Poliutov, neguţători din Irkutsk, pentru a vîna balene în apele insulelor Aleutine.

Echipîndu-şi în pripă vasul putrezit, mîncat de carii de mare, neguţătorii — oameni cu frica lui dumnezeu — nu voiseră să-şi mai încarce sufletul şi cu alte păcate, cu lacrimile orfanilor şi ale văduvelor. De aceea îşi alcătuiseră echipajul din surghiuniţi fără familie, vagabonzi fără nici un căpătîi, care nu-şi mai aduceau aminte de rudele lor şi din ocnaşi evadaţi. Pulberea de aur şi alcoolul tulburaseră mintea colonelului Kozlov-Ugrenin, comandantul Ohotskului şi îi ajutaseră pe neguţători să încalce legea şi să treacă peste anumite formalităţi.

Ajuns pe ţărmurile ostile ale oceanului de la soare răsare, Kulikalov, cunoscător în minereuri şi topitor de fontă, care fugise de la fabrica lui Evdokim Demidov din Neviansk, nu ştiuse încotro s-o mai apuce. Îi dăduse o ţidulă lui Poliutov că-l va sluji cu cinste şi credinţă timp de cinci ani şi se urcase pe puntea putrezită a vasului „Predtecea". In mintea lui Demid Kulikalov se perindau frînturi din povestirile despre America, ţara liberă şi bogată, auzite de la prizonierii suedezi cu care lucrase în hrubele umede ale Muntelui de Magnet, unde fusese deportat pentru nesupunere.

Ţinutul aspru şi sălbatic în care se trezise Kulikalov, cînd păşise pe nisipurile golfului Kenai, după ce corăbioara se sfărîmase de stîncile din preajma ţărmului, se dovedi bogat în peşte şi în animale sălbatice. Semăna însă prea puţin cu frumoasele poves-

tiri născocite de prizonierii suedezi pe care soarta îi aruncase în minele lui Demidov.

Indienii din tribul Kenai erau oameni paşnici. Îi hrăniră şi îi adăpostiră pe ruşii bolnavi pe care marea îi sleise de puteri.

— De mic copil mi-am dat seama că aşa-i omul făcut: cum prinde puteri, îşi pierde sufletul, — povestea Kulikalov. — După ce au dus, timp de cinci ani, o viaţă îndestulată, oamenii lui Poliutov — erau douăzeci şi trei la număr — s-au sălbăticit fără pîine şi simţindu-se mai puternici în acest ţinut necunoscut, au început să-i supună prin foc şi fier pe americani, făcînd din aceşti oameni liberi slugile lor... Tocmai atunci a sosit din Boston şi baleniera lui Benson. Venise la Kenai după balene. Ei şi, corb la corb nu-şi scoate ochii.

— Dacă şi-l scoate, piere. Dar spune, spune mai departe, te-am oprit numai că aşa veni vorba, — îl grăbi Baranov pe Demid să-şi reia firul povestirii întrerupte.

— S-au înţeles între ei şi oamenii lui Poliutov s-au apucat să le vîndă corbilor veniţi din altă parte, blănurile vînate şi prădate de la indieni, luînd în schimb praf de puşcă, gloanţe şi rom. Eram folosit ca tălmaci la acest tîrg. Învăţasem limba de la prizonierii suedezi care lucrau la Demidov. Dar cînd s-au apucat să-i vîndă lui Benson şi fetele americane, m-am împotrivit şi m-am luat la harţă cu Mihei Kobîlin, care era căpetenia oamenilor lui Poliutov... Ne-am despărţit. M-am dus să trăiesc singur cu cîinii mei de sanie, care s-au înmulţit din cei care au ajuns la ţărm odată cu noi. Cîinii nu ascultau decît de mine. Dar, în afară de cîini, mai aveau nevoie şi de mine.

Kulikalov era scîrbit de viaţa pe care o duceau tovarăşii săi. In el începu să încolţească gîndul de a folosi primul prilej pentru a pleca şi a se despărţi pentru totdeauna de fiarele hrăpăreţe pe care le cunoscuse pînă atunci. Curînd, Demid se încredinţă că dezbinarea între el şi tovarăşii săi ajunsese prea departe.

— Dă-mi înapoi şavata mea! — spusese într-o zi un indian care venise de pe continent la Mihei Kobîlin, căpetenia de temut a oamenilor lui Poliutov. Vînătorii care se adăpostiseră sub acoperişul acestui indian de viscolul iernii, îi furaseră nevasta.

Indianul adusese ca preţ de răscumpărare, o legătură de piei de castor. Cînd fu adus în faţa lui Kobîlin şi perchiziţionat, i se găsi sub blană un cuţit.

— Duceţi blănurile în depozit, iar pe acesta... — Kobîlin făcu un semn cu ochiul ajutoarelor sale, şi-şi turnă o cană cu rom. Evdokim Demidov, pe care Kulikalov îl ura atît de mult, se purta la fel, la Neviansk, bătîndu-şi joc de oamenii lipsiţi de apărare care-i picau în mînă.

— Nu voi îngădui ca indianul acesta să fie ucis! — spuse pe neaşteptate, sculîndu-se în picioare, Demid, de obicei atît de tăcut, şi se aşeză în faţa indianului, apărîndu-l de ceilalţi. — E un om ca tine şi ca mine, a venit să ceară dreptate...

— Dr-reptate? Te fac bucăţele şi te dau la cîini! — scrîşni Kobîlin cel fonfăit şi fără nas, punînd mîna pe cuţit.

Vînătorii se năpustiră să-i despartă, apoi îi împinseră pe uşă afară pe Demid şi pe indian. Deşi nu-l iubeau pe Kulikalov, îl respectau totuşi pentru îndemînarea de a forja metalele, pentru felul cum ştia să tragă la ţintă şi priceperea lui de a dresa cîinii de sanie, Kulikalov ştia că atît Kobîlin cît şi oamenii cei mai apropiaţi de el, de teapa vînătorului Hliupka, îl urau pentru că fusese martorul tăcut al „vitejiilor" săvîrşite de aceştia împotriva kenaienilor şi a ugalahmiutilor, pe care reuşiseră să-i înspăimînte.

Demid intră în izba în care locuia singur de peste un an, înconjurat de haita sa de cîini mari de sanie cu înfăţişare de lupi, din rasa cîinilor cu ochi albi din Kolîma, cum nu mai avea nimeni altul în afară de el. Indianul se opri în prag aruncînd în jur priviri îngrijorate.

— Intră... Cusîîsaghe? Cutî seve? Cum te cheamă? Unde vrei să te duci? Intră de te încălzeşte, — îl

pofti Demid care învăţase cîteva zeci de cuvinte indiene.

Rămaseră toată noaptea de vorbă în izbă. Se descurcară cu greu: nici unul nu cunoştea destule cuvinte din limba celuilalt. Totuşi indianul şi rusul se înţeleseră ca de la om la om. Cînd se crăpă de ziuă, Kulikalov înhămă cîinii la două sănii — cîte şapte de fiecare — prinse de ele sacii cu merinde, cu plumb de gloanţe şi praf de puşcă şi îşi luă o puşcă de rezervă învelită într-o pătură de blană. Controlă săniile, îşi pipăi la piept scăpărătoarea cu cremene, îşi aruncă pe umăr o flintă încărcată, îşi strînse cingătoarea în care era înfiptă o secure şi scoţînd un fluierat uşor îşi porni cîinii de la prima sanie. Indianul care-şi pusese schiurile lui Demid, mergea lîngă cea de a doua sanie.

După ce înaintă pe continent ajungînd la o depărtare de vreo trei sute de verste spre nord-est de aşezarea rusească, înspre lacul Knîtubian, aflat în preajma muntelui Loghen cel cu răsuflarea de foc, unde nu mai călcase picior de alb, Kulikalov îşi luă rămas bun, pentru totdeauna, de la Rusia, de la patria sa, de la oamenii ruşi şi poate, cine ştie, chiar de la viaţă.

Despre indieni vorbeau mulţi şi se spuneau multe. Se vorbea de perfidia lor, de ura lor neîmpăcată împotriva albilor, de cruzimea lor de fiară, de plăcerea lor neînfrînată de a vărsa sînge şi de a ucide. Toate aceste poveşti erau într-o oarecare măsură adevărate în ceea ce-i priveşte pe indienii care intraseră în legătură cu albii veniţi să-i năpădească cu focul şi fierul civilizaţiei europene. Totuşi chiar faimoasa scalpare a prizonierilor nu era o născocire a indienilor.

Acest obicei pătrunsese pînă la indienii din nord-vestul Americii, prin aşezările negustoreşti ale companiilor lui Hudson şi ale neguţătorilor din Boston care, pentru a-i îndemna pe oamenii cu pielea roşie să se ucidă între ei, stabiliseră o răsplată pentru fiecare scalp de indian, primind chiar pe acelea de copii sau de femei. Acestea erau apoi vîndute sno-

bilor şi amatorilor de lucruri exotice din metropolă şi din marile oraşe ale Noii Anglii.

De fiecare dată Alexandr Andreevici asculta cu mare interes povestirile lui Kulikalov despre viaţa sa. Izbuti să culeagă un număr destul de însemnat de informaţii folositoare, de la acest „trapper" [1]) rus. Ele îl ajutară într-o anumită măsură, pe primul împuternicit al Americii ruseşti, să ducă la bun sfîrşit, cu mijloace foarte reduse, acţiunea de proporţii uriaşe începută de Grigori Şelihov — acţiune a cărei importanţă pentru viitorul patriei n-a înţeles-o şi n-a preţuit-o nici unul dintre contemporanii săi.

Kulikalov, care nu avea nevoie de pămînturile unde vînau indienii şi unde-şi aşezaseră locuinţele sărăcăcioase, fusese primit în chip paşnic şi prietenesc în mijlocul lor. Demid le cîştigase încrederea şi dragostea pentru că în loc de a-şi lua ca ţiitoare femei şi fete indiene, se căsătorise cu o indiană potrivit obiceiurilor tribului şi avusese grijă de ea şi de copii, aşa cum se cere unui soţ bun.

— Kuscehan chicaotuit tlincit! Rusul e om bun — spuneau indienii.

Mai tîrziu, Demid le arătă acestor vînători săraci şi sălbatici, priceperea şi deprinderile unui ţăran rus şi ale unui meşteşugar de la fabricile din Urali, clădindu-şi o casă din bîrne, sădind o livadă de zmeură şi o grădină de zarzavat cu ceapă şi usturoi sălbatic, cioplind pumnale şi securi indiene numite tomahawk, căci pe aceste meleaguri minereul ieşea din pămînt chiar la picioare. Văzînd toate acestea, băştinaşii înconjurară numele său cu o cinstire superstiţioasă de care nu se bucurau decît marii ancau — cîrmuitorii şi iarghijii — vrăjitorii.

Cîinii de tracţiune din Kolîma, cu care Demid apăruse în mijlocul indienilor — aceştia îi numeau „cuci" — lupi, pentru a-i deosebi de cîinii mărunţi „cetl", numai pe jumătate domesticiţi, care se învîrteau în jurul locuinţelor lor şi, care, adulmecînd carnea de animal — dădură viaţă, dacă se poate

---

[1]) *Trapper* — vînător de animale cu blană, din America de Nord, care prinde vînatul cu capcane. (N. red. rom.)

spune aşa ceva despre cîini, întinderilor nepopulate ale Alaskăi şi deveniră o mărturie a puterii şi a traiului îndestulat al unei gospodării indiene. Ceilalţi albi, din alte neamuri, care au luat locul ruşilor după ce amintirea acestora s-a pierdut în negura vremurilor, au contribuit prea puţin la propăşirea şi la înmulţirea numărului cocioabelor indiene. Trăind în preajma aurului care-i îmbogăţea pe albi, rasa roşie se stingea necontenit şi continuă şi azi să se stingă...

Numele lui Demid ajunse pînă la cele mai înaintate factorii ale companiei lui Hudson, din răsărit. Compania trimise la ancau Kulikalo o iscoadă, un metis francez, cu propunerea de a trece în slujba lor. Răspunsul lui Kulikalov că „oamenii roşii ruşi" — Demid îi şi socotea pe indieni ca ruşi — „nu vor să facă negoţ cu voi", nu ajunse pînă la compania lui Hudson. Iscoada dispăru, fără urme, la întoarcere. Deşi nu se ştie cine-l ucisese, compania lui Hudson care era gata, ca de obicei, să dea întotdeauna toată vina pe ruşi, puse în sarcina „tîlharilor ruşi" ce se iviseră în Vestul depărtat, moartea trapper-ului lor, amintind de acest fapt într-un raport înaintat parlamentului englez.

În decursul anilor ce trecură din ziua plecării lui Kulikalov în interiorul continentului, fioroasa ceată a lui Poliutov fusese ştearsă de pe faţa pămîntului. La Ohotsk şi la Irkutsk nimeni nu ştia ce se întîmplase cu ei. De-abia în anul 1785, cu prilejul debarcării lui Şelihov în golful Kenai se făcu o oarecare lumină asupra împrejurărilor în care pierise vasul „Predtecea", împreună cu oamenii săi. Încă de pe atunci, Şelihov încercase să-şi explice de ce kenaienii îl primiseră pe el şi pe aleutul Vasili cu o tăcere atît de duşmănoasă, prevenindu-l că un oarecare Kulikalo nu le îngăduia să ucidă ruşi, dar le poruncise să nu-l lase să pătrundă pe pămînturile lor. Iar mai tîrziu, Şelihov aflase de la indieni despre un ancau rus, mare şi drept, puternicul iarghije Kulikalo, care trăia în interiorul ţării şi îşi renegase fraţii de acelaşi neam, pe care-i socotea nişte fiare şi întrucît toţi oa-

menii au acelaşi „şe“ (sînge) venise să locuiască în mijlocul indienilor asupriţi.

Baranov aflase şi el din întrebările pe care le pusese indienilor despre trecutul lui Kulikalov înainte de a se întîlni cu el.

— Kulikalo, — îi povestiseră ei, — l-a ameninţat cu moartea pe hainul Kobîl, dacă va încerca să pătrundă înăuntrul ţării la o depărtare mai mare de două poşte de ţărm. Kobîl a venit totuşi pînă la noi. Cînd s-a lăsat întunericul, i-am înconjurat tabăra unde poposise peste noapte şi i-am ucis toţi cîinii. S-au speriat şi s-au întors la ţărm.

— Dar pe oameni cînd i-aţi căsăpit? — îi iscodise pe americani guvernatorul, care învăţase să le pătrundă gîndurile.

— Kulikalo nu ne-a dat voie să-i căsăpim şi l-am ascultat, — povestiseră indienii. — Ne-a răzbunat însă Moartea Neagră.[1]) Omorîndu-ne pe noi, i-a omorît şi pe casiacii cei răi şi pe femeile noastre care se ţineau cu ei şi pe copiii lor. Cei care au scăpat de Moartea Neagră au pierit de foame şi de scorbut. N-am vrut să le salvăm viaţa ca să înceapă iar să ne ucidă.

Intr-una din vizitele sale, Kulikalov îşi încheie povestea celor cincisprezece ani petrecuţi în mijlocul indienilor, istorisind cum îşi crescuse copiii după moartea soţiei sale, Anka cea cu ochi de foc, al cărei nume îl purta acum fiica sa.

— Am botezat-o pe fiica mea fără popă şi i-am dat numele de Anka, după maică-sa. Cum ar fi la noi Anna... Maică-sa a murit de vărsat cînd Anka nu avea decît vreo zece ani. Pe Nikolka, Anka l-a crescut. E o fată isteaţă, are sînge rusesc... „Kaiş — tată, îmi spune ea mereu, cînd vom merge la ai noştri?“ Şi iată, am venit!

Demid se uită iscoditor la guvernator, aşteptînd parcă din partea acestuia o încuviinţare a hotărîrii neaşteptate pe care o luase, de a părăsi viaţa pe care

---

[1]) *Moartea Neagră* — denumire dată de indienii din nord-vestul Americii, vărsatului negru care a pătruns la ei din sud, adus de vasele spaniole. (N. red. ruse.)

o îndrăgise şi de a renunţa la libertatea ce şi-o cîştigase, numai de dragul viitorului copiilor săi.

— Bine ai făcut, Demid Sofronîci! Nu se cuvine ca un om să trăiască întocmai ca fiarele pădurii... Pămîntul american e roditor, îl vom popula, vom dura fabrici, copiii noştri vor fi stăpîni aici. Soţia ta a murit de vărsat. Eu însă o să-i vaccinez cu mîna mea[1]) pe Anka şi pe Nikolka împotriva vărsatului, să nu le mai fie frică c-or să moară sau c-or să rămînă pociţi... Numai pentru asta şi tot merita să vii! — spuse cu tărie Baranov văzînd neliniştea ce-l cuprinsese pe Demid care nu-şi dădea seama de folosul pe care l-ar putea trage din vaccinul împotriva vărsatului.

Anka cea cu ochii negri şi zvăpăiatul Nikolka cunoşteau limba maternă a tatălui lor şi-l învăţară cu multă rîvnă pe Alexandr Andreevici limba indiană. Baranov îi învăţă gramatica rusă şi aritmetica şi desfăşură în faţa minţii lacome a acestor locuitori ai pădurilor, adevărul cuprins în minunata ştiinţă a geografiei.

Administratorul îşi dădea multă silinţă şi lua mai în serios, mai în glumă aceste lecţii care îi aduseseră în casă o atmosferă de intimitate şi de tinerească voioşie.

Odată cu Anka, în viaţa singuratică şi aspră a lui Baranov, om vîrstnic cu mintea sănătoasă, pătrunse ceva nou, neînţeles, un lucru pe care acest guvernator hotărît şi sever nu voia să şi-l mărturisească. In tinereţea sa, Alexandr Andreevici suferise o catastrofă neştiută de nimeni, o dezamăgire în viaţa sa de familie. Işi părăsise soţia şi cei doi copii la Kargopol, trimiţîndu-le din cînd în cînd bani, fără a-i pomeni niciodată în discuţii. După această întîmplare, Baranov nu mai arătase nici un interes pentru femei.

Pregătindu-se pentru întîlnirea de a doua zi cu crudul mercenar al Suediei, în care ruşii de pe vremea aceea vedeau aproape pe cel mai aprig vrăjmaş

---

[1]) Baranov făcea personal vaccinarea împotriva variolei, cu vaccin trimis din Rusia. (N. red. ruse.)

al năzuinţelor lor de a ieşi pe întinsul mării, Baranov hotărî să-i încredinţeze lui Kulikalov partea cea mai anevoioasă a planului său. Administratorul era încredinţat că rechinul hrăpăreţ Cocks — care judecînd după scrisoarea lui Şelihov era cunoscut şi la Petersburg — nu va rămîne de data aceasta nepedepsit. Răsplata şi cinstea pentru prinderea lui Cocks, îi vor reveni însă lui Kulikalov.

„Se va spăla de toate păcatele, se gîndea Baranov. I se vor ierta toate greşelile. Din iobag fugar, va deveni un om liber şi nu va mai fi nevoit să se ascundă prin pădurile Americii. Copiii săi, Nikolka şi Anka vor fi şi ei oameni liberi şi nimeni nu le va putea face vreun rău. Şi mie îmi va veni mai la îndemînă..." Guvernatorul alungă însă numaidecît gîndul nedesluşit în legătură cu soarta lui şi a Ankăi, ce i se furişa din ce în ce mai des în suflet, apoi se sculă şi încheie hotărît cu glas tare:

— Hai să pornim la drum! Dimineaţa e sfetnic mai înţelept decît seara şi mai avem destule pregătiri de făcut...

3

Cînd administratorul ajunse împreună cu Demid şi cu Purtov, aproape de tabără, se lăsa întunericul. Spre marea mulţumire a lui Baranov, focurile erau stinse. In bezna nopţii, nimeni n-ar fi putut bănui că se aflau oameni pe ţărm.

— Cine o fi fost oare atît de prevăzător? — îi scăpă fără voie lui Baranov.

— I-am sfătuit eu, Alexandr Andreevici, cînd am plecat ieri cu dumneata la fluviul de gheaţă, să nu aprindă focurile în tabăra noastră, ca nu cumva să atragă pe cineva care s-ar afla prin apropiere, — răspunse cu modestie Kulikalov.

Baranov oftă uşurat: îi fusese teamă ca focurile de noapte să nu-l facă mai prudent şi mai bănuitor pe pirat.

Cînd ajunseră în tabără fură înconjurați de vînători dintre care cei mai mulți erau aleuți din Kadiak și din insulele îndepărtate. Oamenii păreau tulburați și neliniștiți de ceva. Totul se lămuri cînd din mulțime ieși toionul locuitorilor din Kadiak, un bărbat rotofei aproape pătrat, cufundat în grăsime, cu niște ochi ascuțiți și șireți.

Foarte priceput și norocos la vînătoarea de balene și de foci, mîncău fără pereche, toionul fusese poreclit de cei din tribul său „Lur-cai-iu" (Burtă Mare) ceea ce era o cinste deosebită. Cu toate acestea, el răspundea bucuros și la numele rus de Lavrenti.

— O baidară străină, o baidară engleză se îndreaptă, cu toate pînzele întinse spre Nucec! — îl înștiință pe administrator toionul, dînd din mîini și lăsîndu-se în jos pînă la pămînt, de emoție. — Eu am văzut-o cel dintîi — pentru asta o să capăt o sticlă...

Baranov se minună încă o dată de agerimea privirii vînătorilor săi de mare, care zăriseră de pe țărmul jos, corabia pe care el o văzuse prin lunetă de pe promontoriul de gheață al fluviului Tauans. Nu se cuvenea însă ca marele toion rus să pară mirat.

— Așteptam demult această baidară, Lavrenti; și Demid a zărit-o pe mare, cînd soarele era deasupra capetelor noastre. Ai văzut-o însă și tu, așa că vei primi o sticlă de votcă pentru că l-ai dibuit pe dușman! — răspunse netulburat administratorul și adăugă: — E englezul Cocks. A fost de trei ori la Unalașka, de trei ori v-a înșelat, v-a luat blănurile și merindele, v-a răpit pe cele mai frumoase fete... Mîine îl vom prinde în cursă și îi vom lua înapoi tot ceea ce a jefuit de la voi. Vă voi ajuta și eu!

— Vom lua înapoi! Foarte bine! Mulțumesc Alexandr Andreevici, — exclamă Lur-kai-iu dînd bucuros din cap, urmat numaidecît de cei din neamul său. — Dar... acesta nu-i Cocks... nu vom uita niciodată baidara lui Cocks, o recunoaștem chiar dacă o întîlnim în vis. Dar e tot un englez ca și Cocks; să plătească el pentru Cocks!

— Vom vedea mîine despre ce-i vorba, — spuse hotărît administratorul, după cîteva clipe de chibzuire. — Pe Cocks îl vom face să răspundă pentru toate, dar dacă nu-i el, să-i daţi pace! Oare te-am pus pe tine, Lavrenti, să plăteşti cînd neamurile tale au ucis, pe insulă, doi ruşi? I-am căutat pe ucigaşi şi cînd i-am găsit, i-am pedepsit. Noi nu pedepsim decît pe aceia care încalcă legile! Iar acum adună căpeteniile şi vino cu ele la mine!

„Burtă mare" nu purta degeaba pe piept medalia strălucitoare de aramă „Aliat al ruşilor", care cîntărea o jumătate de funt. Ştia că porunca lui Baranov trebuia îndeplinită, fără nici o discuţie.

Toată noaptea, o agitaţie tăcută domni în tabără. Baidarele fură duse cu uşurinţă în pădure pe umerii oamenilor. Transportarea luntrii cu pînze cu un catarg a administratorului, ceru însă strădanii mai mari. Izbele din mijlocul taberei fură foarte bine ascunse cu crengi şi cu trunchiuri de copaci. În trecătoarea îngustă, aşezată departe de ţărm, între stîncile care atîrnau deasupra pîrăului răsări peste noapte „satul" lui ancau Kulikalo, în care urma să fie ademenit Cocks. Printre stîncile de după tufişuri fură aşezate două tunuri încărcate cu mitralii şi acolo se pitiră şi oamenii care alcătuiau capcana. Tot acolo se afla şi postul de observaţie al administratorului. Dacă Cocks va fi prins şi tîlharii săi vor refuza să se predea, tunurile şi puştile vor deschide un foc nimicitor. Şeful capcanei era Purtov.

Dimineaţa le aduse şi bucurie şi dezamăgire. La o depărtare de vreo douăzeci de ancablure de ţărm, se afla ancorată o fregată zveltă cu pînzele strînse. Pe bordul ei întors spre ţărm se căscau gurile negre ale tunurilor. Bordul acestei fregate nu avea însă garnitura lucioasă de aramă, care-ţi sărea imediat în ochi, a corăbiei „Mercur" a lui Cocks. Catargul de la pupă era pe jumătate rupt.

— Vezi, nu ţi-am spus că nu-i baidara lui Cocks? — îi şopti Lur-cai-iu administratorului care, ascuns în desişul pădurii de pe ţărm, urmărea prin lunetă

corabia străină. — Unde-i omul gol pe care Cocks l-a atîrnat sub pupă ? Am văzut eu ieri că fratele lui Cocks nu-l are, — urmă Burtă Mare, fălindu-se cu isteţimea şi agerimea ochilor săi.

— Tocmai de aceea te vei duce pe corabie ca să-l întrebi pe fratele lui Cocks de sănătate, — îi spuse administratorul, căutînd să scape de el cum cauţi să scapi de un ţînţar care-ţi bîzîie la ureche.

Lur-cai-iu nu avea cîtuşi de puţin poftă să se ducă primul pe corabia necunoscută, şi de aceea se grăbi să dispară de sub ochii administratorului.

Din ascunzătoarea sa de verdeaţă, Baranov văzu prin lunetă că şi marinarii de pe corabie cercetau ţărmul printr-o lunetă ca a lui. Încredinţîndu-se în cele din urmă, cu oarecare părere de rău, că de data aceasta soarta nu-i hărăzise să-şi măsoare puterile cu corsarul suedez, administratorul hotărî să afle cu cine avea de-a face : cu un prieten sau un duşman ?

— Ne uităm ca viţelul la poarta nouă... Totuşi, Demid Sofronîci, va trebui să faci un drum pînă la corabie, să vezi ce fel de oaspeţi ne-au sosit şi pentru ce. Ia un steguleţ alb şi flutură-l. Ia cu tine şi cîţiva oameni de-ai noştri, ruşi dintre cei mai arătoşi şi pe Jim Larkin cel roşcovan, irlandezul de pe balenieră, care a rămas la noi. Tare nu i-s dragi englezii, dar ştie să vorbească şi pe limba lor şi pe a noastră. Cred că nu ne va vinde, dar să fii cu ochii în patru... Dacă-i corabia unor neguţători cinstiţi, vorbeşte-le şi despre mine. Spune-le : aici se află cîrmuitorul posesiunilor ruseşti din America rusă şi va fi bucuros să întîlnească oameni cumsecade.

— Mă descurc eu, Alexandr Andreevici ! — curmă Kulikalov, instrucţiunile ample ale administratorului.

Baranov se ivi pe ţărm împreună cu oamenii care aduceau din pădure luntrea şi cîteva baidare. Se aşeză pe o piatră şi începu să privească prin lunetă ca să-şi dea seama de interesul pe care-l stîrnise celor de pe corabie, apariţia lor pe ţărm. Îi văzu cum îşi fluturau pălăriile, salutînd baidarele lui Demid care se opriră lîngă scara lăsată jos de pe corabie.

Sus, pe punte, se arătă un bărbat înalt, într-o jachetă neagră, care își flutură și el de cîteva ori pălăria. După o scurtă discuție, pare-se prietenească, toți solii își legară baidarele de capătul scării și se urcară pe puntea corăbiei în mijlocul unei mulțimi de străini. Erau toți: Kulikalov, bărbosul Medvedkin, Larkin irlandezul roșcovan, iar alături de el curajosul creol din Kadiak, Kașevarov, vînător de balene și tălmaci.

Apoi toți se făcură nevăzuți. „Or fi intrat în cabina căpitanului sau or fi coborît în cală ca să fie ospătați", se întreba Alexandr Andreevici cu oarecare neliniște, fără însă a și-o trăda prin vreun semn. Se așeză pe o piatră fără să-și dea seama că o gloată de oameni veniți din pădure făcuseră roată în jurul său. In sfîrșit după un ceas de așteptare chinuitoare, solii lui Baranov apărură din nou pe puntea corăbiei și coborîră pe scară, în baidare. După ce se depărtară puțin, se opriră, așteptînd parcă ceva.

Trecu un minut și de pe bordul fregatei fu lăsată o barcă în care săriră cîțiva matrozi, urmați de omul în jachetă neagră, căpitanul corăbiei pare-se, care coborî pe scară.

Administratorul îi întîmpină pe oaspeți la marginea apei.

— O'Moor, armator și *captain* al „Phoenix"-ului, — se prezentă omul în jachetă neagră, strîngînd cu putere mîna lui Baranov. — O, am auzit multe despre dumneavoastră, mister Baranov și sînt fericit că am prilejul să vă strîng mîna.

— Larkin, tradu tot ce spune domnul armator și nu te depărta de noi. Întreabă-l de sănătate, cum au călătorit, de ce au nevoie vitejii corăbieri și dacă au de gînd să rămînă multă vreme pe la noi, — spuse primitor administratorul, renunțînd la obișnuitul său ton reținut.

O'Moor îi plăcu din prima clipă lui Baranov. Curajul, fața deschisă și privirea fățișă a irlandezului, care coborîse pe țărm pentru că avusese încredere în numele și reputația lui Baranov, îl cuceriră pe admi-

nistrator, care de obicei era aspru şi prudent în legăturile sale cu străinii. Irlandezul mărturisi deschis de ce venise în apele din Alaska: era în slujba Companiei Indiilor Răsăritene care se hotărîse să facă concurenţă trimişilor lui Hudson şi să-şi găsească regiuni proprii pentru vînătoarea de balene şi de animale cu blănuri. O'Moor trecuse cu vasul său, în serviciul companiei şi venise în Alaska în recunoaştere. Nădăjduia că prin aceste meleaguri va fi loc destul pentru toţi...

— Larkin, spune-i domnului armator că pămînturile stăpînite de ruşi se întind pînă la insula Nutka şi că străinii n-au voie să pescuiască în apele acestor teritorii, fără aprobarea guvernului rus! — declară hotărît administratorul, care ţinea să respecte interesele patriei sale.

Baranov nu minţea. Chiar în primăvara anului 1793, cu vreo două săptămîni înainte de plecarea flotei de baidare pentru vînătoarea de vară, potrivit instrucţiunilor primite de la Şelihov, trimisese în recunoaştere un vas, cu sarcina de a ocupa ţărmul Americii spre sud, de-i va fi cu putinţă pînă la insula Nutka sub 48—50° latitudine nordică. Alexandr Andreevici era ferm încredinţat că „Sfîntul Simeon" condus de norocosul şi încercatul ofiţer de navigaţie Izmailov, îşi va îndeplini cu succes sarcina, iar el, dacă i se va întîmpla vreodată să mai dea ochii cu O'Moor, nu va fi nevoit să roşească pentru că se lăudase prea devreme cu fapte care nu fuseseră încă săvîrşite.

— O, nu ne vom certa cu dumneavoastră, domnule Baranov. Companiile noastre vor şti să stea de vorbă şi să se înţeleagă cu privire la foloasele pe care le pot trage în comun, — primi irlandezul liniştit şi împăciuitor, avertismentul guvernatorului. — Eu nu-s un om de teapa lui Cocks. El e englez şi englezii nu au aceeaşi atitudine faţă de drepturile popoarelor, ca noi irlandezii. Dealtfel vă mai pot spune o noutate: Cocks a murit acum o lună la Macao, de friguri galbene, tocmai cînd se pregătea pentru o mare expediţie. Împuternicitul Indiilor Răsăritene, onora-

bilul Mackintosh, a fost surprins de numărul armelor de foc şi al ghiulelelor pe care le cerea Cocks. M-a pus să-i dau cuvîntul...

— A murit? — îl întrerupse administratorul fără să-şi arate pe faţă bucuria ce-l cuprinsese la gîndul că scăpase de primejdie. — L-a ajutat dumnezeu şi pe Cocks să facă o faptă bună. Prin meleagurile astea... Totuşi privighetoarea n-o hrăneşti cu poveşti. Vă poftesc domnule armator să luaţi cu noi o gustare pe pămîntul rusesc, din ce a dat dumnezeu.

Administratorul se aşeză, împreună cu oaspeţii săi şi cu ajutoarele cele mai apropiate la umbra unor copaci uriaşi, care se smulseseră parcă din desişul pădurii ajungînd pînă aproape de ţărmul oceanului. Se întinseră cu toţii pe piei de ren, de urs şi de lutru.

Pe focurile aprinse se frigea carne de ren şi de urs, se prăjea peşte şi se gătea tradiţionala uha [1]) în care fuseseră aruncate întregi cîteva ciavîce [2]) grase.

— Egoruşka! — porunci Baranov şi socotind parcă în gînd ceva, îşi roti privirea asupra oaspeţilor. — Adu trei butoiaşe de rachiu de casă şi o balercuţă mică de rom de Jamaica, pentru oaspeţi... După cum văd, toată lumea vrea să bea în sănătatea lor!

Peste o jumătate de ceas, strecurîndu-se cu greu prin mulţimea de aleuţi şi de indieni, care făcuseră roată în jurul taberei administratorului — O'Moor îi numărase şi găsise că erau vreo cinci sute — apăru Purtov cu patru vînători care purtau pe umerii lor vînjoşi trei butoiaşe cu licoarea dătătoare de viaţă, distilată chiar de Alexandr Andreevici, avînd cîte patru—cinci vedre fiecare şi o balercuţă tot atît de mare cu rom de Jamaica, destinat oaspeţilor.

Feţele aleuţilor şi ale indienilor care, în vederea luptei se boiseră cu vopsea neagră şi albastră, păreau şi mai înspăimîntătoare şi mai fioroase din pricina

---

[1]) *Uha* — o ciorbă din peşte. (N. trad.)
[2]) *Claviciа* — specie de peşte. (N. red. rom.)

schimonoselilor prin care își arătau bucuria în așteptarea ospățului.

O'Moor și oamenii săi îi priveau cu interes și cu o teamă ascunsă.

Butoiașele cu votcă fură așezate pe niște capre de lemn, făcute la iuțeală. Alături fură întinși pe pietre, renii și berbecii de munte, fripți, Kulikalov stătea lîngă fripturi cu un cuțit în mînă. Purtov trecu lîngă un butoiaș, ținînd într-o mînă o cană de tablă de un sfert de oca și în cealaltă o căldare plină cu votcă.

— In sănătatea prietenilor și pentru pieirea dușmanilor noștri! — spuse administratorul, sculîndu-se în picioare și bînd pe nerăsuflate o cană cu rom pe care o umplu din nou și o întinse lui O'Moor. După aceea, cana trecu din mînă-n mînă. — Iar voi, fraților, beți, mîncați iar apoi duceți-vă toți la locurile voastre și apucați-vă de lucru. Pînă diseară, corturile să fie la locurile lor și baidarele la țărm!

Aleuții și indienii care veniseră cu tot neamul, înaintau în lanț, unul în spatele altuia, oprindu-se doar o clipă în fața lui Purtov pentru a da peste cap cana cu licoarea prețioasă și a apuca din mers gustarea — o bucată de carne — din mîna lui Demid care mînuia cuțitul cu o iuțeală nemaivăzută. După ce beau votca și sfîșiau cu dinții carnea tare, ce nu fusese bine friptă, se dădeau la o parte pentru a face loc altora.

— Mai repede! Mai repede! — își zorea compatrioții Burtă Mare, care ședea țanțoș pe o blană, în apropierea administratorului. Impreună cu alți cîțiva șefi indieni și aleuți, Lur-cai-iu se bucura întotdeauna de un loc de cinste. — Duceți baidarele cu băgare de seamă, să nu sfâșiați pielea de crengi! — spuse el uitîndu-se cu coada ochiului la administrator, ca să vadă dacă acesta băgase de seamă grija pe care o arăta pentru baidare.

De douăzeci de ani de cînd tot cutreiera mările globului pămîntesc, O'Moor nu văzuse nimic asemănător: printre cele cîteva sute de sălbatici americani, înarmați cu sulițe și uneori cu puști, el nu numărase decît cel mult treizeci de ruși.

— Am fost de multe ori la izvoarele bogăţiilor Britaniei şi Portugaliei, — se grăbi irlandezul să-şi exprime uimirea faţă de Baranov, — şi anume pe coasta Guineei Africane, pe coasta Piperului, Fildeşului, Aurului şi a Sclavilor... Nu, nu m-am dus acolo după negri! — se grăbi el să adauge văzînd privirea atentă a lui Baranov. — Dar acolo nu i-am văzut pe negri decît în lanţurile robiei. Cunosc pe degete insulele Indiilor Răsăritene ale Ţărilor de Jos. Acolo daiacii goi, legaţi de acelaşi lanţ, lucrează la plantaţiile de trestie de zahăr ale olandezilor. Am vizitat de trei ori gloriosul oraş Boston, capitala republicii americane. Are cinci tipografii unde zi şi noapte se tipăresc cărţi, dar acolo... cine aduce un indian pe teritoriul Connecticutului plăteşte o amendă de o sută de lire sterline, cine adăposteşte un indian plăteşte pentru fiecare ceas cîte patru shillingi, cine vinde unui indian o puşcă plăteşte o amendă de zece lire, iar dacă-i vinde o măsură de rachiu, amenda e de patruzeci de shillingi.

— Bostonienii se închină lui Mammona,[1] — răspunse Baranov, bănuind că irlandezul era un catolic fanatic, revoltat de intoleranţa „quaker"[2]-ilor din republica americană. — Am auzit că-i izgonesc din oraş pe slujitorii bisericii catolice, iar dacă cei alungaţi revin — îi pedepsesc cu moartea.

— Bostonienii sînt şi ei englezi! — încheie cu amărăciune O'Moor, — libertatea şi drepturile nu există decît pentru ei, alţii n-au nevoie de ele... Îmi îngădui să nădăjduiesc, domnule administrator, că mă veţi ajuta să-mi dreg catargul rupt şi să mă aprovizionez cu apă şi cu merinde pentru drumul întoarcerii, măcar pînă la Macao? Am pe vas multe mărfuri. Vreţi să veniţi mîine la mine? Poate că unele dintre ele vă vor putea fi şi dumneavoastră de trebuinţă.

— Bine, domnule armator, vom găsi noi cum să vă venim în ajutor! — răspunse administratorul care

[1]) *Mammona* — în literatura bisericească, diavol întruchipînd lăcomia, zgîrcenia şi cupiditatea. (N. red. rom.)

[2]) *Quaker* — membru al unei secte religioase creştine din Anglia şi Statele Unite. (N. red. rom.)

încerca destule greutăţi pentru a-şi hrăni oamenii. — Deocamdată, pînă una alta, vă voi da peşte proaspăt...

Aprovizionarea cu apă de băut a vaselor cu pînze a fost întotdeauna o mare grijă pentru căpitani. Pentru o corabie care nimerise din întîmplare pe ţărmurile sălbatice din nord-vestul Americii era însă şi mai greu, aproape cu neputinţă, să se aprovizioneze cu alimente, din pricina sentimentelor duşmănoase ale războinicilor şi cruzilor indieni, care locuiau pe coastă. Administratorul socotea ca o datorie de onoare să vină în ajutorul unui corăbier cinstit şi viteaz. Se mai gîndea şi la foloasele pe care le-ar putea trage Rusia din legăturile comerciale cu atotputernica companie a Indiilor Răsăritene.

Inainte de apusul soarelui O'Moor porni spre vasul său, însoţit de cîteva baidare încărcate cu carne şi peşte. Pe vasul care stătea în golf fără o singură lumină şi în tabăra rusească de pe ţărm care amuţise, oamenii urmăriră vreme îndelungată scăpărarea neliniştitoare a fulgerelor depărtate dinspre miazănoapte. Dar noaptea, sălbatica noapte americană, trecu în linişte...

Soarele răsări tîrziu de după munţii înalţi de pe coastă, ridicîndu-se dinspre răsărit. Deîndată ce primele raze se aşternură pe apele oceanului, Baranov începu să se pregătească pentru a întoarce vizita căpitanului pe vasul „Phoenix".

Inainte de a pleca, îl chemă pe Kulikalov şi-i porunci ca împreună cu detaşamentul de puşcaşi care aveau grijă de alimentarea flotilei, să vîneze vreo douăzeci-treizeci de reni şi berbeci de munte, să le săreze carnea şi s-o pregătească pentru a fi trimisă pe corabie. Lur-cai-iu primi ordinul de a prinde şi de a usca vreo sută de puduri de calcan. Purtov rămase conducătorul taberei. El trebuia să găsească un copac pentru catarg, să-l taie şi să-l aducă pe ţărm.

Cînd luntrea administratorului se apropie de „Phoenix", cele douăzeci şi patru de tunuri aşezate de-a lungul bordului fregatei traseră o salvă... „Trădare! A lucrat mai bine decît Cocks!" — îşi spuse în gînd

Baranov, uluit. In aceeaşi clipă însă, văzu pe punte silueta în jachetă neagră cunoscută şi se ruşină atît de mult de acest gînd, încît se fîstîci. O'Moor îşi flutura pălăria prietenos. De la pupă să desfăşură în bătaia vîntului marele pavilion al companiei Indiilor Răsăritene, iar după el se înălţă un fanion argintiu cu blazonul familiei nobilului O'Moor, proprietarul vasului.

— Domnule administrator, sînteţi la dumneavoastră acasă! — îl salută irlandezul pe Baranov, cînd acesta se urcă pe punte. — Peste un an îmi expiră contractul cu compania Indiilor Răsăritene şi, dacă doriţi, vă stau la dispoziţie.

— Frantz Lefort şi Patrick Gordon au fost generali de frunte ai ţarului Piotr Alexandrovici, iar Vitus Behring împarte pe drept cu Alexei Cirikov gloria descoperirii acestor ţinuturi. In Rusia se va găsi mult de lucru pentru dumneavoastră, domnule armator, — răspunse cu convingere Baranov, preţuind într-o clipă foloasele atragerii în slujba companiei comerciale ruse, a unui corăbier atît de viteaz şi de încercat.

Un cîine negru, mare cît un viţel, cu părul scurt şi creţ stătea lîngă O'Moor şi se uita urît, cu ochii săi galbeni şi fioroşi, la toţi aceşti străini. Cînd unul dintre ei se apropia de stăpînul său, cîinele se repezea înainte şi-şi arăta colţii, fără a scoate un sunet.

— Aşi, Sargaci! — îl oprea de fiecare dată O'Moor.

— Fioros dulău, mi-ar trebui şi mie unul la fel, — spuse Baranov şi prinzînd privirea ochilor galbeni care-i pîndeau orice mişcare, se apropie de cîine şi-i puse mîna pe capul lat. Cîinele se dădu înlături, îşi arătă colţii, dar nu muşcă mîna întinsă.

— O-o, — făcu mirat O'Moor. — E pentru întîia oară cînd îl văd pe Sargaci că dă voie unui străin să-l mîngîie. Vi-l dăruiesc bucuros, domnule administrator! Nu poate suferi marea şi nu se împacă cu nimeni de pe vas în afară de mine şi de Ciandra.

— Il primesc bucuros, — răspunse, prin mijlocirea lui Larkin, Baranov. — Cu felul de viaţă pe

care-l duc, un astfel de prieten îmi poate fi de folos.

După ce vizită vasul, care strălucea de curăţenie şi bună rînduială, după ce bău în cabina căpitanului o ceaşcă de cafea neagră cu rom, Baranov se înapoie pe ţărm. Cînd plecase cu indienii săi, Kulikalov îl prevenise pe administrator să fie cu băgare de seamă, întrucît vînătorii care fuseseră în ajun în pădure după carne pentru echipă, văzuseră urmele unui detaşament mare de indieni războinici din tribul coloşilor, care se pare că veniseră dinspre Iacutata. Dar vînătorii nu-i putuseră descoperi. Ciugacii aveau vechi socoteli cu coloşii şi de aceea aveau toate motivele să se teamă de o întîlnire cu duşmanii lor de moarte. Baranov era îngrijorat şi de lipsa lui Izmailov, care fusese trimis spre sud, de-a lungul coastei. După socoteala administratorului, „Simeon" trebuia să fi sosit demult la locul de întîlnire, în golful Nucec.

Cu vreo douăzeci şi cinci de ani în urmă, pe cînd era tînăr, Izmailov, încercatul ofiţer de navigaţie al companiei, luase parte la răscoala lui Beniovski din Kamciatka. Beniovski, un aventurier aprig al secolului al optsprezecelea ajunsese la Madagascar, unde-i părăsise pe cei pe care-i ademenise şi devenise regele unui trib de băştinaşi. După aceea, Izmailov izbutise să ajungă în Franţa, unde prin mijlocirea consulului rus, cneazul Kurakin, obţinuse graţierea şi se întorsese în Rusia.

Odată ajuns în Rusia, fusese iertat dar trimis în Kamciatka, pentru a merita această iertare. In Kamciatka, Izmailov îl întîlnise pe Şelihov care-l luase în serviciul companiei. Baranov îl preţuia mult pe Izmailov, un bătrîn şi încercat lup de mare. Il dojenea însă mereu pentru patima beţiei la care se dedase în pribegirile sale prin ţări străine. De cîte ori îl trimitea în vreo expediţie se temea întotdeauna de vreo nouă „ispravă" a acestui corăbier fără astîmpăr.

Cînd se întoarse în tabără, de unde nu lipseau în ziua aceea decît oamenii care plecaseră la pescuit — căci administratorul nu voia să arate străinilor cît de bogat în blănuri era ţinutul Nucecului, potrivit zi-

calei „nu-i ispiti, dacă nu vrei să fie ispitiţi“ — Baranov întări paza de noapte şi chiar el o verifică de două ori, înainte de răsăritul soarelui. Dar şi noaptea aceea trecu în linişte. Străjile povestiră însă că auziseră de prea multe ori croncănitul răguşit al corbilor şi urletul de piază-rea al lupilor de Alaska. Cu toate acestea, administratorul nu le dădu crezare, nevrînd să încurajeze temerile lugubre ale locuitorilor de pe insule, care nu erau deprinşi cu pădurea şi păreau înfricoşaţi de desişurile ei.

Capitolul al doilea

1

Işi petrecură toată ziua următoare ducînd apă de băut pe fregată. Trebuiau s-o ia dintr-un bazin natural de granit unde se strîngeau apele unui pîrău aflat la o depărtare de o jumătate de verstă de tabără. De aceea apa nu putea fi adusă la mal decît în butoiaşe mici. Pe ţărm, apa era turnată în nişte butoaie grele ale corăbiei, care se fixau de baidare prinse două cîte două cu nişte pari groşi şi se transportau pînă la „Phoenix“ unde erau ridicate cu o macara pe punte şi rostogolite în cală. Aleuţii, care în largul oceanului puteau vîsli cîte două zile şi două nopţi în şir pe baidare, fără să bea şi fără să mănînce, se dovediră cu totul nepotriviţi pentru o astfel de muncă. Fiind nevoiţi s-o facă, lucrau încet şi fără tragere de inimă.

— Spuneţi-i mai repede căpitanului vostru că am venit să-mi beau cafeaua! — strigă vesel Baranov nostromului care supraveghea transportul apei, cînd se urcă pe punte împreună cu Larkin, de care nu se despărţea nici o clipă. — Am adus kalîm [1]) pentru cîine, — spuse el zîmbind lui O'Moor care-i ieşise în

[1]) *Kalîm* — plata pentru răscumpărarea miresei, dată de către mire părinţilor acesteia; obicei străvechi la popoarele mongole şi turcmene, condamnat astăzi de către legile sovietice. (N. red. rom.)

întîmpinare, întinzîndu-i o legătură de piei minunate de lutru. — Cîinele am să-l iau însă cînd veţi ieşi în larg ca să nu tînjască după fostul său stăpîn.

— O, dar nu era nevoie, domnule administrator... Mi-aţi adus un dar împărătesc. Deşi e un cîine bun, nu face cît aceste blănuri, — îi mulţumi O'Moor şi-l conduse pe împuternicit în cabină pentru a-i servi cafeaua.

Cafeaua arabă, o băutură rară în acele vremuri şi cu totul neaşteptată pe coasta sălbatică a Americii, fu adusă de un servitor înalt, smolit la faţă, cu capul înfăşurat într-un turban alb şi care se mişca fără cel mai mic zgomot.

— Domnule administrator, sînteţi un vrăjitor, — spuse O'Moor oferindu-i lui Baranov cafeaua într-o ceaşcă chinezească meşteşugit lucrată în forma unui lotus înflorit şi romul gros şi parfumat într-o carafă malaeză de aramă cu gîtul subţire. — Trăiţi ca la dumneavoastră acasă în mijlocul sălbaticilor înarmaţi, l-aţi cucerit pe Sargaci şi l-aţi vrăjit pe Rig Ciandra... Ciandra mi-a spus chiar că pizmuieşte soarta lui Sargaci. Ciandra e de trei ani în slujba mea şi nu ştiu dacă a fost pedepsit de trei ori. Vorbeşte destul de bine engleza, e un foarte bun vînător, mînuieşte minunat pînzele unei corăbii, dar este un şudra, un paria, şi în patria lui, în Bengalia dogorîtoare: aparţine castei celor de care nu te poţi atinge, cei mai nenorociţi şi mai dispreţuiţi paria... Nădăjduieşte să-şi găsească la dumneavoastră libertatea şi bogăţia, căci aurul îi dă oriunde omului putinţa de a se ridica. Intr-o anumită împrejurare, Ciandra mi-a salvat viaţa. Dacă vrea să rămînă la dumneavoastră, nu-l pot refuza...

— Prea bine. Povestiţi-mi, domnule armator, ceva despre aventurile dumneavoastră şi despre minunăţiile naturii, pe care le-aţi văzut. Nimic nu-mi place mai mult decît să citesc şi să ascult povestirile corăbierilor şi ale exploratorilor încercaţi! — spuse cu însufleţire Baranov şi se aşeză mai bine în fotoliu pregătindu-se să asculte o povestire lungă.

Lecturile preferate ale lui Baranov erau călătoriile şi aventurile. Simţul practic şi spiritul gospodăresc nu ajunseseră niciodată să înăbuşe în sufletul lui Alexandr Andreevici glasul ispititor al păsării legendare „Phoenix“, care-i ademenea în mrejele ei pe cei care auziseră o singură dată acest glas venit din depărtări neştiute. Supunîndu-se acestui glas, Baranov începuse să tînjască în Rusia unde avea treburi importante şi încurcate şi lăsînd totul în voia soartei, primise propunerea lui Şelihov şi plecase în America cea învăluită în negura necunoscutului.

— Neguţătorilor ruşi nu le place să stea acasă! — nu uita niciodată Baranov să amintească străinilor înfumuraţi „Călătoria peste trei mări“ a neguţătorului Afanasi Nikitin din Tver. Pornind de pe Volga cu aproape cincizeci de ani înaintea portughezilor, ruşii au ajuns în India şi au fost primii care i-au dus vestea printre europeni... Şi asta cînd? Cu o sută de ani înainte ca Ermak să fi început cucerirea Siberiei.

În toate „Călătoriile“ vechi şi noi, de felul cărţii „Viaţa şi peripeţiile englezului Robinson Crusoe“ scrisă de Daniel de Foe, pe care o făcuse ferfeniţă tot citind-o şi recitind-o şi, care spre sfîrşitul veacului al optsprezecelea fusese tipărită în Rusia în mai multe ediţii, Baranov nu căuta numai plăcerea, ci voia să culeagă cunoştinţe noi şi informaţii care i-ar putea fi de folos vreodată.

Cînd ajunsese în America, „la capătul lumii“ cum credeau mulţi pe vremea aceea, Alexandr Baranov se simţise ca în vîrful unui munte de unde se vedea tot: cele mai ispititoare erau nenumăratele şi prea puţin cunoscutele insule ale marelui Arhipelag Malaez. Bancurile de nisip bogate în perle, pădurile de sandal şi scorţişoară, desişurile de piper şi plantaţiile de trestie de zahăr ale acestor insule aduseseră timp de veacuri bogăţii Portugaliei, iar mai tîrziu olandezilor care izbutiseră să-i alunge pe portughezi. Olandezii îşi apărau cu grijă izvorul bogăţiilor şi nu lăsau pe nimeni să pătrundă în acea ţară. Piraţii olandezi şi malaezi păzeau toate intrările acestui labirint de insule ale Sondelor mari şi mici. Dincolo de

minunatele Borneo-Celebes şi Moluce se întindea — Baranov ştia acest lucru — necuprinsa Polinezie, unde, pe întinderile oceanului erau risipite, fără număr, aidoma stelelor de pe cer, insule fără nume, frumoase ca raiul şi care nu aparţineau nimănui.

În cabină stăruia aroma cafelei de Arabia, amestecată cu mirosul dulceag şi tare al romului. Soarele, gata să apună, se strecura cu greu prin spiraiurile înguste şi arunca o lumină stranie asupra unor rarităţi din ţările de peste mări — arme, vase, ţesături — adunate de O'Moor.

Făptura înaltă a lui Ciandra rămăsese încremenită în prag, sprijinind cu turbanul său tavanul jos.

— ...„Phoenix" era ancorat la Bombay. Oraşul uriaş vuia ca un stup de albine înfuriate, — îi povestea O'Moor lui Baranov ultima aventură pe care o avusese în serviciul Companiei Indiilor Răsăritene. — În principatul Bidjapur, la Djamhandi, în apropiere de Golconda, ale cărei pămînturi sînt pline de diamante, se află nişte temple ca în basme. Din aceste temple s-a furat obiectul cel mai sacru al anticului Decan — statuia lui Shakia-Muni [1]) cel al cărui ochi scînteiază în întuneric. Pe hoţi nu i-a speriat nici straja brahmanilor, nici hidoşii şerpi boa şi leoparzii domesticiţi care păzeau templele din Djahmandi. Statuia a dispărut... „Esquire O'Moor, mi-a spus sir Warren Hastings, guvernatorul general al Indiei, cînd am fost chemat în palatul său din Bombay, la o lună după această întîmplare care făcuse multă vîlvă. Alegerea mea a căzut asupra dumitale. Vei duce sultanului Misor din Tidor, pe insula Serang, cea mai importantă dintre Insulele Mirodeniilor, cărora noi le spunem Moluce, o scrisoare din partea mea, împreună cu o mie de ulcioare cu apă sfîntă din fluviul Gange şi... — sir Hastings îmi aruncă o privire scurtă — statuia lui Shakia-Muni din templul de la Djamhandi. Îmi închipui că nu mai e nevoie să-ţi vorbesc despre încrederea pe care ţi-o arată compania, împreună cu mine! Acest idol straniu trebuie

[1]) *Shakia-Muni* — (Buda) prinţ indian legendar, socotit întemeietorul budismului. (N. red. rom.)

să-i deschidă Britaniei drumul spre comoara de mirodenii pe care au pus mîna olandezii... Nedreptatea trebuie înlăturată! Toată încărcătura de cuişoare, scorţişoară, piper, tot ce-ţi va dărui sultanul Misor la înapoiere va fi răsplata dumitale pentru munca şi curajul arătat. Fii prevăzător. În mările Indiilor Olandeze mişună rechinii şi piraţii! Darul companiei către sultan — apa şi idolul — le vei primi la Calcutta unde eşti aşteptat"... Toate s-au petrecut ca în basme, dar vă jur pe sufletul meu, domnule administrator, că tot ce vă spun e adevărat, — exclamă O'Moor. — Pe cheiul Calcuttei unde am ajuns peste două săptămîni s-a apropiat de mine un brahman care cred că avea vîrsta bătrînului nostru Matusalem... Şi în aceeaşi noapte, în cala vasului „Phoenix" au fost depuse o ladă uriaşă din lemn de sandal în care se afla idolul şi o mie de ulcioare cu apa Gangelui, umplute lîngă zidurile Benaresului, la o depărtare de o mie de mile de delta fluviului sfînt...

— Toată Anglia şi o nenumărată oştire a Hastingsilor n-ar fi în stare să scoată din Moscova icoana făcătoare de minuni a sfintei Fecioare din Ivir! — rosti cu glas tare Baranov, dus pe gînduri, dar O'Moor care nu pricepu vorbele administratorului povesti mai departe cît de iscusiţi erau englezii în folosirea, în interesul lor, a lucrurilor şi a împrejurărilor celor mai de necrezut.

— Din arsenalul companiei de la Bombay, — îşi aminti O'Moor împrejurările în care se desfăşurase această aventură, — am primit opt tunuri grele care spărgeau de la o distanţă de jumătate de milă bordul oricărei corăbii şi am ajuns pînă la insula Serang... Pe drum n-am căutat să intru în luptă cu nimeni, dar am fost nevoit să trimit la fund vreo cincisprezece jonci[1]) de piraţi malaezi şi două bricuri ai căror căpitani pot jura că erau olandezi, după faţa roşie şi bărbile care le lasă să le crească sub bărbie. Nu mi-am atins ţinta călătoriei — curtea sultanului Misor din Tidor. Sultanul se afla în interiorul insulei,

[1]) *Jonca* — vas mare, cu pînze, folosit de către malaezi. (N. red. rom.)

într-o expediţie împotriva sălbaticilor Alfuri[1]) — vînători de cranii şi răpitori de oameni... Pînă şi tigrul este mai puţin setos de sînge decît aceşti băştinaşi! Ei vînează cranii cu o armă înfricoşătoare „sumpitan“ — un fel de puşcă cu aer care nu face zgomot: din junglele de nepătruns ale tropicelor ţîşneşte o săgeată minusculă — şi gata! Săgeţile sînt înmuiate în sîngele unei şopîrle otrăvitoare şi rănile făcute de ele sînt mortale. Alfurii se ajută la vînătoare şi la răpirile de oameni cu nişte cîini-dog, din Moluce... Aceşti cîini au fost aduşi în Moluce tocmai din Tibet de către neguţătorii chinezi. Sergaci al dumneavoastră e din rasa lor! — spuse curtenitor O'Moor, făcîndu-i o plecăciune lui Baranov. — Mi s-a spus că în Moluce aceşti cîini sînt adeseori hrăniţi cu carne de om, ca să fie mai răi... Pe scurt, în acele locuri, mai înfiorător decît alfurii nu-i decît „omul pădurilor“, care se ascunde în umbra deasă a junglei tropicale şi căruia i se spune urangutan. Nu se deosebeşte de om decît prin părul des şi roşcat cu care-i este acoperit trupul. Între el şi daiaci e o ură de moarte. Daiacii au cu el o veche socoteală: ceea ce-i place urangutanului mai mult ca orice pe lume sînt femeile daiacilor pe care le răpeşte, le duce în pădure şi după ce îşi bate joc de ele, le sfîşie şi le aruncă din vîrfurile copacilor. Urangutanul îl pîndeşte în desişul pădurii pe fratele său fără blană, şi-i rupe şira spinării.

— Fiara rămîne fiară. Nici vorbă că nu-i rău să cunoşti obiceiurile şi năravurile fiarelor. Pe mine însă mă interesează oamenii, domnule armator, povestiţi-mi despre oamenii din acele ţinuturi! — îl întrerupse Baranov.

— Acolo nu există oameni! Acolo n-am întîlnit oameni, numai fiare cu chip de om; cei cu faţa galbenă sînt slabi, albii sînt mai puternici şi mai răi... — răspunse cu dispreţ O'Moor şi dădu numaidecît un exemplu. — Urangutanii fără blană, daiacii, atunci cînd pun mîna pe un om al pădurilor, îl leagă

[1]) *Alfuri* — trib din Arhipelagul Malaez. (N. red. rom.)

bine şi-l aruncă de viu în muşuroaiele de furnici. Scheletele pe care furnicile le curăţă de carne sînt atîrnate de arborii de nucşoară în apropiere de colibele daiacilor, aşezate pe stîlpi. Olandezii sînt şi mai fioroşi decît urangutanii şi daiacii! Măcelăresc sate întregi cînd află că locuitorii lor au vîndut nucşoară şi altcuiva decît Companiei olandeze. După ce fac o slujbă religioasă căsăpesc pe toţi locuitorii şi le aruncă copilaşii în flăcările colibelor care ard. Aşadar, iată cum trăiesc în mijlocul naturii care-i ca o grădină a raiului, robii galbeni ai coroanei olandeze şi ai sultanului Misor al Tidorului...

— Dar cum v-aţi întîlnit cu sultanul Misor, domnule armator şi cu ce v-a răsplătit pentru idolul adus şi pentru cele o mie de ulcioare cu apa Gangelui? — îl întrebă Baranov pe O'Moor care se oprise cufundat în gînduri.

— Potrivit scrisorii lui sir Hastings ar fi trebuit să mă răsplătească cu moartea în groapa cu tigrii a menajeriei sale. Acolo se prăbuşeau, poticnindu-se, toţi cei care ştiau prea multe despre treburile sultanului...

Pleoapele grele ale lui Baranov se ridicară şi O'Moor îi văzu privirea iscoditoare. Armatorul se simţi ispitit de dorinţa de a-i împărtăşi taina, care de atunci aruncase o umbră asupra întregii sale vieţi.

— Da, — urmă provocator O'Moor, încercînd să descrie împrejurările de neînţeles ale vieţii sale, — nimeni nu va îndrăzni să spună că n-am procedat bine. Am deschis scrisoarea lui sir Hastings. Voiam şi nădăjduiam să găsesc în ea dezlegarea tainei apariţiei statuii lui Shakia-Muni pe bordul vasului „Phoenix". Scrisoarea fusese scrisă în limba urdu[1]), şi Ciandra care mi-a citit-o mi-a salvat viaţa. Cînd am aruncat ancora în faţa oraşului Pinaia de pe insula Serang ştiam că în palatul sultanului Tidorului mă aştepta moartea: „Oamenii sînt guralivi", îi scria sir Hastings sultanului Misor fratele slăvit, aliatul

[1]) *Urdu* — una din principalele limbi folosite în India, alcătuită prin încrucişarea dialectelor locale cu limba persană. (N. red. ruse.)

şi prietenul său — „eu nu ţin la viaţa omului care-ţi va aduce statuia lui Shakia-Muni din templele de la Djamhandi, care are darul de a asigura posesorului ei puterea asupra popoarelor de religie budistă... Nu aş dori ca acest om să se întoarcă în ţara care a pierdut ochii luminoşi ai zeului..." Îmi dădeam seama ceea ce-mi pregătea scrisoarea lui sir Hastings! Cu ajutorul sandaracului [1]) şi al sucului de cauciuc, Ciandra a şters cuvintele nelegiuite ale administratorului Indiei şi a scris în locul lor, în limba urdu, cuvinte de laudă la adresa mea în care era vorba de pace şi de răsplată...

Sir Hastings — l-am privit în ochi cînd m-am întors viu şi nevătămat din Moluce şi i-am dat raportul cu privire la îndeplinirea misiunii mele — căuta cu cel mai viu interes pe faţa mea răspunsul la întrebarea care-l preocupa. La despărţire nu mi-a spus decît „la revedere"... Nu vreau însă să-l mai revăd nici pe el, nici pe vreunul dintre urmaşii lui! — exclamă tulburat şi hotărît Moor. — Mă voi întoarce şi voi intra în serviciul dumneavoastră... Ciandra mă roagă să-i dau voie să rămînă cu dumneavoastră şi el va fi zălogul înapoierii mele.

Baranov se ridică în picioare şi fără a scoate o vorbă strînse cu putere mîna armatorului. Adresîndu-se apoi lui Larkin care se uita nedumerit la amîndoi, spuse cu un ton convingător:

— Uită cele ce ai auzit acum şi nu-ţi aminti de ele nici cînd te îmbeţi, dacă ţii la viaţa ta!

— Căpitane, în direcţia sud-vest a apărut pe mare un vas cu două catarge! — îl întrerupse pe Moor nostromul care intrase în cabină. — Aştept ordinele dumneavoastră!

— E „Simeon!" — strigă bucuros Baranov. — Corabia mea, plecată la Nutka, — îl lămuri guvernatorul pe O'Moor. — Vrem să ajungem pînă în California! — Şi uitînd de cafeaua pe care n-o băuse în întregime ieşi în grabă pe punte.

---

[1]) *Sandarac* — substanţă care se extrage din crăpăturile scoarţei unor conifere care cresc în Africa. (N. red. rom.)

Cercetînd zarea prin lunetă, Baranov recunoscu vasul „Simeon" şi hotărî să-i iasă înainte cu o baidară pentru a primi mai repede raportul despre călătorie, pentru a afla noutăţile în legătură cu recunoaşterea făcută şi pentru a-l înştiinţa totodată... pe Izmailov de prezenţa străinului... „Nutka este un pămînt care aparţine Rusiei!"

Peste puţin timp O'Moor simţind un respect din ce în ce mai mare faţă de energia şi curajul acestui om vîrstnic, urmărea baidara lui Baranov care de-abia se mai zărea pe crestele valurilor grele ale oceanului ce se ridicau la orizont.

Înainte de apusul soarelui, O'Moor văzu cum mica şi vechea corabie rusească, roasă de vreme, se strecură fără şovăire printre insulele mici şi stîncile de la intrarea dinspre sud a golfului şi ajunse aproape de ţărm unde se aruncă ancora. O baidară se desprinse de corabie şi se îndreptă ca o săgeată neagră spre ţărm. O'Moor îşi dădu seama că administratorul ajunsese cu bine în tabără. Irlandezul zîmbi cu dispreţ, aducîndu-şi aminte cum încercaseră să-l convingă stăpînii săi englezi la Calcutta şi olandezii la Java, că ruşii n-ar fi buni navigatori şi că ar sta zăvorîţi la Kadiak.

2

Baranov se întoarse prost dispus în tabără. Călătoria lui Izmailov nu adusese nimic nou. Degeaba amînase trimiterea vînatului la Ohotsk, de unde trebuiau aduse alimente, muniţii şi mărfuri de schimb de care aveau atîta nevoie primii colonişti ai Alaskăi. Ce folos că Gherasim Izmailov ajunsese pînă aproape de insula Nutka? Nu însemnase pe hartă ţărmurile şi porturile de care s-ar putea folosi, nu făcuse nici o precizare, nu luase ostateci de la locuitorii de pe acele meleaguri şi nu stabilise cu ei nici o legătură de negoţ şi de prietenie.

„A băut în neştire! îşi spuse Baranov îndată după discuţia scurtă şi glumeaţă avută cu oamenii de pe

vas. A băut şi de aceea nici călătoria n-a folosit la nimic. Şi nu poţi să-l scuturi după cum ar merita, că-l pierzi şi n-ai altul ca el... totuşi va trebui să-l fac de ruşine ca să fie şi pentru ceilalţi o învăţătură de minte!"

Citind însemnările pline de fantezie făcute de Izmailov în jurnalul de bord al corăbiei „Simeon" pe care îl luase ca să-l studieze, Baranov fu năpădit de gînduri triste.

„...pe insula Şig trăiesc oameni cu cap de lup şi de pasăre şi cu dinţii ieşiţi în afară prin obraji", scrisese Izmailov care văzuse de departe, pe ţărm, coloşii-cuhontani de pe insula Sitha cu măştile de luptă ale triburilor Lupului şi Vulturoaicei de mare, cu beţişoare de os înfipte în obraji şi în buze.

«...la gurile rîurilor de pe aici nu se găseşte decît peşte roşu. „Simeon" a nimerit de două ori într-un val de peşte şi s-a împotmolit ca într-un banc de nisip; pe mal umblă o mulţime de urşi şi prind peşte.»

„...în preajma Nutkăi, pe un dîmb înverzit, am văzut o mulţime de castori de mare, dar nu i-am putut prinde. O sumedenie de americani se tot învîrteau, cu baidarele în jurul nostru şi ne ameninţau cu suliţele."

«...la întîi iunie, pe drumul de înapoiere, cînd am ajuns mai sus de insula Şig, în Canalul de Gheaţă, în apropiere de insula Huţn, „Simeon" a dat peste o puternică tulburare a apelor. Din fundul mării se ridicau valuri care nu se mai lăsau în jos, iar oceanul începuse să se depărteze de ţărm. Credeam că ne-a sosit sfîrşitul. Am scos icoanele pe punte şi am început să cîntăm acatiste. Totul s-a isprăvit cu bine. Un val al refluxului a smuls din ancoră vasul „Simeon" şi l-a scos în larg din vîltoare. Asta ne-a fost salvarea.»

Baranov închise, înciudat, jurnalul şi ieşi să controleze străjile. Casa administratorului se afla oarecum în centrul fortului provizoriu al taberei. În colţuri se ridicau patru izbe mai mici din bîrne. Aceste izbe aveau în loc de ferestre, nişte deschizături înguste

prin care se putea trage cu flintele şi una mai lată, la mijloc, pentru obuziere. Între izbe erau instalate bariere, avînd garduri de uluci aşezate pieziş peste ele, pînă la înălţimea unui om.

Din aceste tabere provizorii instalate în sectoarele de vînătoare de pe coastă, răsăriră mai tîrziu aşezări stabile şi bine apărate: fortul Alexandrovskaia de la gurile fluviului Nuceaga, Gheorghievskaia şi Nikolaevskaia de pe ţărmul peninsulei Kenai, Voskresenskaia de la intrarea în golful Ciugaţk, fortul Constantin şi Elena de pe insula Htaghil din golful Nucec, satul din Iakutaia de lîngă istmul Iactaga, satul de la poalele muntelui Dobraia Pagoda, Novo-Arhanghelsk de pe insula Sitha „capitala" Americii Ruse şi în sfîrşit satul şi fortul Roos de pe malul rîului Slavianka din golful San-Francisco. Pe ţărmurile marilor fluvii din interiorul ţării — Kvihpah [1]), Kuskokvin, Tanana şi Atna [2]) — apărură cîţiva ruşi singuratici. Se aşezaseră pe aceste meleaguri şi se îndeletniceau cu negoţul ca reprezentanţi ai companiei. Pe locul acestor colibe singuratice, aflate la mare depărtare de orice aşezare omenească, se înalţă astăzi oraşe (Nulato şi altele) cu lumină electrică şi baruri elegante unde bucăţile tăiate mărunt de inkola — un soi de peşte uscat, hrana de bază a primilor colonişti ruşi ai timpurilor îndepărtate, nu sînt servite decît la bere, ca gustare specifică a băştinaşilor...

În închipuirea administratorului Baranov, viitoarele ţinuturi erau denumite prin două cuvinte cu un tîlc adînc: „America Rusească". Avînd încredere în recunoştinţa generaţiilor viitoare, el îşi închina toate forţele pentru făurirea acestui viitor.

Noaptea era plină de o viaţă misterioasă pe care ochiul omenesc n-o putea cuprinde. În pădurea care străjuia ţărmul şi tabăra se treziră de cîteva ori stoluri de corbi, ca şi cum i-ar fi speriat ceva. Corbul cîntător american „cacatotl" ştia din vremuri străvechi

---

[1]) *Kvihpah* — Jukon. (N. red. ruse.)
[2]) *Atna* — (Copper river) — rîul de aramă (în limba engleză). (N. red. ruse.)

că de cîte ori se întîlnesc în acelaşi loc mai mulţi oameni îi va rămîne ceva de mîncare. Cacatotl îndeplinea funcţia de sanitar nu numai în sate, ci şi pe lîngă echipele de vînători. El îşi petrecea noaptea în copaci şi pe stîncile din apropiere.

„Corbul e o pasăre deşteaptă, se gîndi Baranov auzindu-i croncănitul. S-a deprins să trăiască de pe urma omului, iar atunci cînd acesta moare, ciuguleşte şi ascunde apoi leşul... De ce s-o fi speriat? Trebuie că se furişează vreun rîs..."

De data aceasta, administratorul nu era tulburat de gîndurile primejdiilor care pîndeau omul la fiecare pas, prin aceste meleaguri. Duşmanul cel mai primejdios, zurbagiul Cocks, „îşi dăduse duhul" tocmai la timp, îşi spunea Alexandr Andreevici. Corăbiile de pe mare, satele şi vînătorii de pe coastă erau în afară de orice primejdie; de casa mea din portul Pavlovsk nu se va atinge nimeni, iar Anka...

Dîndu-şi seama că gîndul îi zbura din nou la Anka, administratorul rosti fără voie, în şoaptă:

— Mereu îmi zboară gîndul spre ea. „Cîtu-i moşu de alb la plete, tot îi stă mintea la fete!" Cercetă apoi cu privirea prin întuneric straja aflată la mijlocul barierii şi porni spre barabora sa cea mare.

Găsindu-şi pe pipăite patul — nişte piei aruncate într-un colţ — administratorul îşi aşternu peste ele pelerina şi începu să-şi scoată surtucul. Sub surtucul pe care-l punea întotdeauna peste pieptarul de blană, administratorul, purta o cămaşă uşoară de zale lucrată la Zlatoustie. Cu un an înainte cînd se dusese să aleagă locul pentru fortul Voskresensk, Baranov care era însoţit de un detaşament mic, căzuse într-o capcană a indienilor, în pădure. Indienii care-l pîndeau văzuseră cu ochii lor cum săgeata care-l lovise pe administrator în piept îi căzuse la picioare. După ce îşi revenise din izbitură, Baranov o ridicase, o rupsese de genunchi şi indienii, cuprinşi de o spaimă superstiţioasă, o luaseră la fugă. Efimov tatăl şi fiul, meşteri armurieri din Zlatoustie, îi ajutaseră marelui toion rus să devină invulnerabil.

Alexandr Andreevici voi să-şi scoată cămaşa de

zale peste noapte, dar se răzgîndi şi se culcă în pat. Inainte de a-l fura somnul îşi aduse aminte de ceea ce-i povestise Moor despre îndepărtata Indie, despre elefanţii albi cu valtrapuri de aur, despre străzile Benaresului, despre magii enigmatici, care cu un gest făceau să se ridice în văzduh fete adormite, nespus de frumoase.

Fu trezit din somn de zgomotul unei prăbuşiri vertiginoase ca într-un abis, care i se deschisese deodată sub picioare, vuind şi clocotind...

Visurile fericite ale lui Baranov fură întrerupte de urletele unor fiare necunoscute, care făceau să-ţi înghețe sîngele în vine, de ţipetele sălbatice ale aleuţilor, de înjurături furioase, de împuşcături, de tropăitul a sute de picioare omeneşti care fugeau, de scăpărări de focuri care străbăteau prin ferestrele acoperite cu băşică.

Administratorul sări în picioare şi primul lucru pe care îl făcu fu să se ciupească de mînă cît mai tare. Oare nu cumva mai dormea? Oare nu cumva îşi trăia într-un vis urît sfîrşitul de iad al minunatelor sale vedenii? Oare nu cumva duhurile rele veniseră la parastasul lui Cocks?

Peste o clipă însă Alexandr Andreevici izbuti să-şi alunge somnul şi văzu cum flăcările care cuprinseseră casa de bîrne, cea mai apropiată de pădure, risipiseră întunericul din izbă, făcîndu-l să-şi dea seama de situaţia deznădăjduită a oamenilor din tabără surprinşi de atacul duşmanului.

Năuciţi, oamenii băteau furioşi în uşă cu pumnii şi cu paturile puştilor.

Baranov îşi pipăi zalele, îşi trase pieptarul de blană şi-şi îndesă căciula în cap... „Doar n-o să ies dezbrăcat ca nebunii", îşi spuse administratorul şi trăgînd zăvorul de lemn de la uşă, apăru liniştit şi sigur de sine ca întotdeauna în faţa oamenilor.

— Doar nu-s nici surd, nici orb. Am văzut şi am auzit totul... Ce v-aţi zăpăcit aşa? Nu ştiţi că americanii luptă zbierînd? — spuse el căutînd cu privirea-i ageră pe cei de care avea mai multă nevoie.

Intregul teritoriu al aşezării era înţesat de aleuţii

care năvăliseră din corturile lor şi „care — cum îi povesti mai tîrziu Baranov lui Şelihov într-o scrisoare — se înghesuiau cu toţii în tabăra noastră, împiedicîndu-ne să luptăm."

Din casa care luase foc dădu năvală, în nori de fum, un grup de vînători ruşi, care duceau pe braţe un tun cu ţeava scurtă, aşezat pe un afet, precum şi proiectilele pentru tragerea cu mitralii şi sacii cu pulbere :

— Ostroghin ! Fedea ! Pune tunul la poartă ! — strigă Baranov unuia dintre vînători şi se năpusti într-acolo în faţa mulţimii, îmbărbătate de apariţia sa. Poarta era locul cel mai vulnerabil al taberei şi în faţa ei se strînsese o gloată mare de vrăjmaşi care năvăleau, schimonosindu-se furioşi, îmbrăcaţi în nişte straie nemaivăzute pînă atunci.

Coloşii purtau cîte trei-patru cuiaci, nişte platoşe din nuiele împletite, iar peste ele nişte mantii din piele de elan groase de un deget, vopsite în culori pestriţe.

Capetele războinicilor coloşi erau apărate de coifuri uriaşe cu desene reprezentînd rîturi, guri şi capete de fiare hidoase de pe mare şi de pe uscat. Astfel gătiţi de luptă, cu feţele schimonosite de tatuajul alb şi negru, scoţînd urlete înfiorătoare prin care îşi asurzeau duşmanii, coloşii care atacau îi părură şi lui Baranov ca nişte făpturi ale iadului.

— Sînt mai fioroşi decît toţi dracii iadului, nici gloanţele nu-i ating, — spuse curajosul Ostroghin, întorcîndu-se spre administrator.

— Par aşa din pricina întunericului, Fedea ! Ii luminăm noi îndată aşa încît o să vadă ei stele verzi ! — răspunse Alexandr Andreevici, glumind ca de obicei, în clipele de mare primejdie.

Focurile de puşcă ale ruşilor şi săgeţile indienilor din tabăra rusească pricinuiau prea puţine pierderi coloşilor. Gloanţele flintelor nu străpungeau mantiile din piele de elan şi cele patru cuiace[1]) îmbrăcate unele peste altele. Cei care atacau îşi dădură seama

[1]) *Culac* — zale. (N. red. rom.)

de acest lucru şi legănînd în mîini o bîrnă mare, lovi cu ea în poartă. Cînd poarta începu să trosnească sub loviturile bîrnei, coloşii scoaseră un urlet sălbatic şi se năpustiră la atac.

— Ei, gafuniţo [1]) cu tragere rapidă, ospătează-i pe duşmani cu focul artileriei ruse... Ahmetulin, foc! — comandă administratorul întorcîndu-se spre tunar, un tătar voinic, cu dinţii albi, care şedea pe vine lîngă încărcătorul tunului, ţinînd în mînă o bucată de iască aprinsă.

Focul repetat, tras în plin, îi buimăci pe iacutaţi, dintre care cei mai mulţi aveau pentru întîia oară prilejul să cunoască focul şi bubuitul tunului. Pe coloşi îi mai uimea şi faptul că marele toion rus — cum îi spuneau lui Baranov indienii — rămînea mereu nevătămat. Săgeţile cu vîrfurile de obsidian şi dinţi de rechin se opreau în pieptarul său de blană fără a-i pricinui vreun rău. Acum se mîniase şi arunca asupra lor tunete, foc şi moarte. Indienii dădură înapoi.

Folosind acest scurt răgaz, Alexandr Andreevici introduse el însuşi o ghiulea cu mitralii în ţeava micului tun, care se încărca pe gură.

«Ori că cei de pe „Simeon“ nu aud împuşcăturile, nu văd focurile, nu-şi dau seama de primejdia în care se află echipa de pe ţărm, ori că Izmailov e iarăşi beat mort, iar oamenii săi fără ţapul ăla bătrîn sînt ca oile: se învîrtesc pe loc şi nu ştiu ce au de făcut!» se gîndea cu amărăciune administratorul, înţelegînd că tabăra nu va putea rezista în cazul cînd coloşii şi-ar stăpîni spaima pricinuită de tunul cu mitralii.

Din fericire, de data aceasta Baranov se înşela. Guvernatorul părăsise galiota la lăsarea nopţii. Îndată după plecarea sa, Izmailov hotărîse să „mai îndulcească“ discuţia neplăcută despre călătoria la Nutka, ce nu dăduse nici un rezultat, ba dimpotrivă, le pricinuise şi pagube după cum îşi dădea şi el seama. Cînd coborî în cabina căpitanului cu o sticlă

---

[1]) *Gafuniţa* — tun vechi, perfecţionat de P. I. Şuvalov pe la mijlocul secolului XVIII după o idee a lui Lomonosov. (N. red. ruse.)

de rom care să-i mai limpezească mintea, pentru a alcătui chipurile un „leport" scris, bătrînul timonier îi porunci ajutorului său Karnauhov să-l trezească după miezul nopţii şi să fie cu ochii în patru veghind ca oamenii de strajă să nu adoarmă. Potrivit ordinului lui Baranov, „Simeon" lăsase ancora la mai puţin de o jumătate de verstă de ţărm.

Urletele şi strigătele atacanţilor care spintecară liniştea nopţii, ţipetele aleuţilor ce răsunau pe mal, împuşcăturile şi flăcările casei de bîrne care ardea, îi treziră într-o clipă pe oamenii de pe „Simeon". Izmailov care apăru în mijlocul lor, nu stătu mult pe gînduri.

— Coborîţi bărcile şi baidarele! Coborîţi în bărci falconeta şi caronada[3]). Pe vas nu rămînea decît Karnauhov cu zece oameni... Alege-ţi oamenii, Karnauhov! Ceilalţi vin cu mine! Parola e „Kadiak", răspunsul e „Kenai"... Dacă se apropie cineva de „Simeon" fără să ştie parola şi răspunsul — trageţi în el cu tunul.

Izmailov era încredinţat că cel care ataca era noul prieten al administratorului, de pe fregata ancorată în radă. Răgetele şi urletele indienilor în jurul taberei, Izmailov le punea pe seama „trădării". Nu-şi putea explica pentru ce şi cum începuse toată povestea. Nu avea însă timp să stea pe gînduri, trebuia să alerge în ajutorul alor săi, să lupte cot la cot cu ei.

„Alexandr Andreevici e tare deştept şi şiret, dar vezi, cu englezii a dat greş: bun e dumnezeu, ne-om descurca noi!"

— Hei, rup! — strigă vîslaşilor bătrînul cîrmaci călăuzit de un singur gînd: acela de a nu sosi prea tîrziu.

Lăsînd la bărci şi baidare cîteva străji cu falconetul, Izmailov împreună cu ceilalţi oameni şi cu un mic mortier, purtat pe braţe, se strecură spre tabără, de-a lungul ţărmului. Apropiindu-se pe nesimţite din spate şi din flanc de cei care atacau, Izmailov zări în poarta spartă un tun şi lîngă el pe Baranov cu vreo

[1]) *Caronadă* — tun de calibru mic, uşor, cu ţeava scurtă. (N. red. ruse.)

zece oameni, gata să respingă în luptă corp la corp duşmanul îndîrjit. In fundul taberei nu se putea desluşi nimic. Aleuţii zăceau, cu nasul în pămînt, urlînd jalnic din cînd în cînd. Printre ei alerga furios Purtov, ghiontind pe cei culcaţi, pentru a-i sili să se ridice.

După a doua lovitură de mitralie, trasă de gafuniţa taberei, asupra gloatei de vreo cîteva sute de oameni, care atacau, lovitură pe care chiar guvernatorul o socotea cea din urmă, se auzi deodată în spatele indienilor bubuitul tunului şi răpăiala unei salve de stuţere şi de flinte ghintuite trase de marinarii bine echipaţi de pe „Simeon".

O parte din indieni se întoarseră cu un strigăt de furie, spre mortierul lui Izmailov. Dar în clipa aceea, cu totul pe neaşteptate pentru toţi cei care luaseră parte la lupta din timpul nopţii, izbucni o nouă salvă de puşti din a treia direcţie şi o ploaie de proiectile mici de fontă se abătu cu un şuierat ascuţit asupra mulţimii de băştinaşi porniţi la asalt.

Indienii erau încredinţaţi că în timpul nopţii nimeni dintre cei de pe corăbii nu se va încumeta să coboare pe ţărm.

— *Hurrah! Death to the copper-coloured! Forward!* [1]).

In poiană săriră vreo cincisprezece matrozi de pe „Phoenix" în frunte cu bengalezul Rig-Ciandra, cu nelipsitul său turban alb, izbutind cu greu să ţină cu o frînghie lungă un dulău negru, uriaş, care se zbătea ca turbat; Sargaci se grăbea împreună cu toţi ceilalţi să sară în ajutorul viitorului său stăpîn.

„Ajutorul", ghici Alexandr Andreevici, văzînd cum se cutremurară de spaimă luptătorii coloşi, care aproape că pierduseră orice frică în faţa celor două tunuri ale taberei, şi a celor vreo douăzeci de ruşi şi indieni-ciugaci, rămaşi lîngă ele. Baranov se pregătea să moară ruşinos, ucis de mîna sălbaticilor care se dovediseră mai vicleni decît el, bătrînul şi încercatul explorator. „Mi-e milă numai de oameni;

---

[1]) Ura! Moarte arămiilor! Inainte! (în limba engleză). (N. trad.)

eu îmi merit soarta“, spunea el, strîngînd în mînă un topor. Şi deodată, venise ajutorul.

— Oamenii lui Izmailov de pe „Simeon“ şi englezii de pe „Phoenix“, ne vin în ajutor! — strigă administratorul, nevenindu-i aproape să-şi creadă ochilor şi urechilor. — Nu vă lăsaţi — oameni buni! Ahmetulin, foc! — Şi învîrtindu-şi toporul deasupra capului, se năpsti pe poartă afară. Ocolind gardul de nuiele, coloşii fugeau căutînd adăpost în pădure. Atacul fusese respins. Indienii, credincioşi tacticii lor, dispăreau tot atît de repede, precum apăruseră. În ultima clipă, un iacutat voinic, care tîra o fată aleută leşinată, se hotărî să se mulţumească cu trofeul cel mai neînsemnat. Îi răsturnă fetei capul, îi tăie beregata cu cuţitul, şi-i făcu o crestătură pe frunte, cu gîndul să-i scoată coama de păr negru cu piele cu tot, dar toporul lui Ostroghin zvîrlit de la douăzeci de paşi, îi spintecă ceafa.

— Nu te lega de fete, — mugi Ostroghin, apropiindu-se în fugă, ridicînd toporul şi ştergîndu-l de mantia indianului ucis.

Nefiind încă sigur de înfrîngerea definitivă a coloşilor, Baranov nu îngădui urmărirea fugarilor. Ştia că o moarte sigură îl aştepta pe oricine va îndrăzni să intre noaptea în pădure. Pentru a nu da răgaz vrăjmaşului buimăcit să se dezmeticească şi să-şi dea seama cît de mici erau forţele apărătorilor taberei, cu toate întăririle sosite, şi ca să mai bage frica în ei, administratorul hotărî să nu înceteze focul de artilerie.

— Purtov! — îi strigă el ajutorului său, care cu doi tunari şi vreo zece indieni ciugaci, apărase gardul de nuiele dinspre pădure, — pune, băiete, toate tunurile cu faţa la pădure şi sperie-i pe americanii ascunşi în desiş. Vezi să potriveşti aşa, ca atunci cînd se va trage cu ultimul tun, primul să fie gata încărcat... Gherasim Tihonîci, — se adresă el lui Izmailov, — dă-mi vreo zece băieţi pentru paza „antileriei“.

3

Inspectînd împreună cu oamenii săi locul luptei, administratorul își dădu din ce în ce mai bine seama că pierderile nu erau chiar atît de mari, cum i se păruseră în clipa cînd și el se pregătise de moarte. Aleuții, care zăceau peste tot ca morți, se ridicau pe rînd cînd auzeau glasul lui Baranov. Se scuturau de praf și se scărpinau cu un aer vinovat, pălăvrăgind despre isprăvile lor vitejești săvîrșite în timpul luptei.

— Ia mai ține-ți gura! Ia te uită ce viteaz s-a mai găsit! Șterge-ți dosul! — le-o reteză aspru guvernatorul îndeosebi celor mai guralivi. — Dar unde-i Lavrenti? Cine l-a văzut pe Lavrenti? — întrebă el căutîndu-l cu privirea pe Lur-cai-iu, pe care îl văzuse o clipă, dar care dispăruse la începutul luptei. Aleuții se uitară unul la altul, iar unii arătară nehotărîți cu capul spre barabora guvernatorului. Văzînd privirile lor, Baranov îi făcu un semn lui Ostroghin spre izba sa: — Caută acolo!

Ostroghin își pierdu cîtva timp în fața ușii, închise pe dinăuntru și, în cele din urmă, sparse burduful de la fereastră și sări înăuntru. Peste cîteva minute se auzi din izbă un guițat subțire ca de purcel și în curînd Ostroghin apăru în pridvor, tîrîndu-l de ureche pe Lur-cai-iu care se zbătea.

— S-a ascuns în vatră, de-abia l-am scos! — spuse Ostroghin, aducîndu-l pe Lur-cai-iu, plin de funingine, în fața administratorului.

— Ce căutai acolo? — îl întrebă fioros Alexandr Andreevici, pe toionul kadiak. După legile aspre ale vînătorilor, șeful aleut nu putea scăpa de pedeapsa cu moartea, pentru lașitatea arătată, dar „Burtă Mare“ era de neînlocuit, căci avea o experiență și un deosebit noroc la vînătoare, și un mare prestigiu în fața oamenilor din tribul său.

— Îți feream casa de foc... îți păzeam bunurile... nu lăsam pe nimeni, — gîngăvi sfios Lur-cai-iu, neîndrăznind să-și ridice ochii din pămînt.

In clipa aceea, de sub o grămadă de grinzi, aruncate într-o parte, se tîrî caiurca Marița și se apropie

clătinîndu-se de guvernator, întinzîndu-i ceva care scîncea și mieuna învelit în poala cuhleankăi.

Administratorul, care văzuse multe în viața sa și de nenumărate ori privise neclintit moartea în față, făcu uimit un pas înapoi, văzînd fața mînjită de sînge a Mariței, care pesemne rupsese cu dinții cordonul ombilical al noului născut.

— Lur-cai-iu îi e tată... e fiul lui... botează-l te rog, — șopti femeia cu buzele arse de fierbințeală și de durerile facerii.

Baranov știa că în timpul sezonului de vînătoare, Marița ședea în cortul lui Lur-cai-iu, cosea și avea grijă de veșmintele toionului, îi gătea mîncarea și vedea de gospodăria lui simplă. Lur-cai-iu, care cucerea cu grăsimea de balenă inimile aleutelor, mai avea o soție în tabăra din Kadiak, dar poligamia era îngăduită la aleuți.

Speriată de atacul de noapte, femeia aceasta primitivă se ascunsese îngrozită sub niște grinzi ca într-o vizuină de fiară, prea îngustă chiar pentru o lupoaică și, în bubuitul tunurilor și în urletele sălbatice ale coloșilor, născuse fără nici un ajutor și făcuse tot ce se pricepuse și tot ce-i fusese în putință pentru a salva viața pruncului, fără a-i păsa de propria-i soartă.

Lur-cai-iu, care pînă atunci își scuturase înfrigurat capul simțind parcă în jurul gîtului funia ucigătoare, prinse curaj. Lur-cai-iu era gata să folosească actul de eroism matern al Mariței, pe care nu mult înainte de atac o izgonise din cort, ca să nască unde o ști.

— Eu... e al meu... fiul meu, — murmură lăudărosul șef care se făcuse de rușine, privind lingușitor fețele aspre ale celor din jur și căutînd în chip și fel să ocolească privirea fioroasă a lui Baranov.

Îndrăzneți și dezghețați la vînătoare pe mare, atît de primejdioasă, aleuții se arătaseră lași — în afară de cîțiva — în luptele împotriva coloșilor.

Pentru a se dezvinovăți de propria lor purtare, aleuții voiau să-l osîndească la moarte pe Lur-cai-iu, care se făcuse vinovat de lașitate. Administratorul ve-

dea această hotărîre pe fețele lor. Dar Baranov știu să se folosească de apariția neașteptată a Mariței.

Se hotărî să-i cruțe viața lui Lur-cai-iu, deoarece era un îndrăzneț și încercat vînător de animale marine, dar să-l pedepsească în așa fel, ca să priceapă toți că numai datorită copilului și mamei, scăpase de la moarte, netrebnicul.

— Mariței, care a adus pruncul, — se auzi glasul tăios al administratorului, — să i se dea un funt de zahăr candel, un cazan de fontă și cinci arșini de mărgele... Fata nu s-a temut — a salvat viața copilului! Iar ăstuia... pentru că s-a purtat ca o muiere, să i se radă jumătate din barbă și din părul de pe cap, și să fie pus vîslaș la baidara Mariței... In locul lui Lur-cai-iu, va fi toion Uciaguc! — spuse administratorul punînd mîna pe umărul unui tînăr aleut, care se afla lîngă el și pe care-l văzuse luptînd cu vitejie împotriva sîngeroșilor războinici coloși.

— Să-i dai medalia, Lavrenti, căci nu mai ești vrednic s-o porți!

Bengalezul Ciandra, servitorul lui O'Moor, urmărea cu multă luare aminte tot ce se petrecea în fața ochilor săi. Cînd tălmaciul lui Baranov, Jim Larkin, care stătea lîngă el, ținîndu-și cu mîna pe cap o cîrpă plină de sînge îi traduse hindusului ultimele cuvinte ale administratorului, Ciandra îl luă de mînecă și-l trase spre Baranov. Mîrîitul lui Sargaci, care-l prinse pe Larkin de poala bușlatului [1]) îl făcu pe irlandez să renunțe la orice rezistență.

— Ce au cu dumneata? — întrebă Baranov mirat, uitîndu-se la grupul ciudat din fața sa.

— Și-a ieșit din minți! — arătă Larkin spre Ciandra, făcînd semne cu degetele în jurul frunții.

— Sahib e înțelept, sahib e drept... vreau să trăiesc printre oamenii ruși. In țara mea l-am slujit și pe sahibul rus Lebedev, care a clădit un teatru pentru hinduși la Calcutta [2]) și a tălmăcit în limba

---

[1]) *Bușlat* — bluză de matroz, din postav. (N. red. rom.)

[2]) Primul teatru european din India a fost construit către sfîrșitul secolului al XVIII-lea la Calcutta, de către călătorul rus Gherasim Lebedev, fiul unui negustor din Iaroslavl. (N. red. ruse.)

bengaleză djatra şi raslina [1]) vesele, pentru a îndulci viaţa oamenilor sărmani. Dar afurisiţii bhada [2]) născuţi din maimuţă şi şacal, m-au dat afară şi m-au silit să părăsesc Calcutta, ameninţîndu-mă cu moartea. N-au vrut să se strîmbe şi să facă pe paiaţele pe scenele de pe stradă alături de un paria-şudra. Pentru ruşi nu există paria, ruşii sînt altfel de oameni... Îi cer sahibului să-mi dea voie să-l slujesc. Sahibul va fi totdeauna mulţumit de Ciandra!

Baranov nu pricepu prea mult din cuvîntarea lui Rig Ciandra, care părea foarte tulburat, mai ales că Larkin i-o tălmăci destul de încurcat. Dar pomenirea numelui unui oarecare Lebedev, un rus aciuiat prin Calcutta, capitala Indiei, îi atrase luarea-aminte.

Aducîndu-şi aminte de convorbirea cu O'Moor, Baranov se hotărî să-l roage să-l lase pe Ciandra printre ruşi.

— *Very well* [3]), — îi traduse Larkin lui Ciandra răspunsul administratorului. — Alexandr Andreevici îţi făgăduieşte că-l va ruga pe căpitanul O'Moor să-ţi dea drumul...

Ciandra pricepu în felul lui răspunsul primit prin Larkin şi trecu împreună cu Sargaci în spatele administratorului, fără să scoată o vorbă. Baranov zîmbi uşor.

Împroşcînd mitralii asupra pădurii, din ordinul lui Baranov, cu şase tunuri, strînse într-o singură baterie, Purtov îi făcu pe iacutaţi să se convingă de faptul că ruşii erau gata de a trece la atac şi astfel în zori, coloşii care atacaseră tabăra, se retraseră departe, ducîndu-şi cu ei morţii şi răniţii.

În noaptea aceea, nimeni nu se culcă în tabără. Tot avutul taberei, risipit în zăpăceala din timpul nopţii, fu căutat şi strîns la un loc. Se reparară stricăciunile, aduse redutei de atacul neaşteptat. Administratorul, cu un brici în mînă, îi opera chiar el pe răniţi, scoţîndu-le capetele de săgeţi, cosîndu-le pielea

---

[1]) *Djatra şi raslina* — genuri de teatru popular din India, asemănătoare cu carnavalul italian şi rusescul Petruşka. (N. red. ruse.)
[2]) *Bhada* — măscărici, artişti ambulanţi. (N. red. ruse.)
[3]) *Foarte bine* (în limba engleză). (N. trad.)

şi pansîndu-le rănile dezinfectate cu votcă. Cei care erau mai greu schilodiţi, vreo zece la număr, avînd beregata tăiată, craniul spart sau coloana vertebrală ruptă, mai ales aleuţi care se trîntiseră la pămînt cu faţa în jos în timpul luptei, fură duşi în coliba lui Baranov, unde două femei primiră sarcina de a-i apăra de muşte şi de ţînţari şi de a le da apă de băut. Vrînd nevrînd, pionierii din Alaska erau nevoiţi să lase în voia providenţei, moartea sau vindecarea celor grav răniţi.

La răsăritul soarelui fură înmormîntaţi cei patru vînători ruşi ucişi : Poluiarov din Totemsk, Korabliov din Şenkursk şi cei doi fraţi Zemskov din Ustiug. Ciopliră o cruce pe care o puseră la căpătîiul mormîntului şi pe care prinseră cu pene de lemn o scîndură cu o inscripţie scrisă de mîna lui Alexandr Andreevici.

Primeşte doamne sufletele celor patru robi ai tăi : Damian, Filip, Ioan, Ilie, care pentru Rusia şi poporul ei şi-au dat de timpuriu viaţa.

Cadavrele aleuţilor şi ciugacilor fură încredinţate, cu învoirea lui Baranov, rudelor şi triburilor lor, pentru a fi îngropate potrivit datinilor. Baranov porunci ca pentru pomenirea fiecăruia să se dea cîte o oca de votcă.

Cînd se aflau la vînătoare, departe de taberele lor, neamurile şi triburile din Alaska, îşi îngropau morţii ieşind cu baidarele în largul oceanului şi dăruind pentru totdeauna acestui părinte puternic şi darnic pe slujitorul sfîrşit din viaţă.

Făgăduind să asiste la ospăţul de pomenire [1]), administratorul refuză hotărît să-i predea ciugacilor pe cei trei iacutaţi ameţiţi de buzduganul lui Purtov, care îşi pierduseră cunoştinţa şi fuseseră făcuţi prizonieri.

---

[1]) *Ospăţ de pomenire* — rit însoţit de dansuri, muzică, diferite jocuri, urmat de ospăţ şi daruri oferite oaspeţilor, cu prilejul naşterii unui copil, a unei vînători norocoase sau a unei înmormîntări. (N. red. ruse.)

Cunoştea obiceiul indienilor împotriva căruia lupta demult, de a ucide prizonierii la ospeţele de pomenire, pentru ca aceştia să-i însoţească pe învingătorii morţi, ca sclavi, pe lumea cealaltă.

— Ciugacii au luptat vitejeşte, dar Purtov i-a prins. El este stăpînul lor. Pot să vă dau trei legături de tutun, dar nu pot să iau prada luptătorului.

Cînd ciugacii se duseră să-şi gătească morţii, administratorul începu să-i cerceteze pe prizonieri cu ajutorul tălmaciului taberei, bătrînul ugalahmiut Semeika.

Feţele iacutaţilor, stîlcite de buzduganul lui Purtov, erau îngrozitoare, inspirînd milă. Numai un luptător voinic, care stătea în faţă, ameţit încă de lovitura de buzdugan primită în coiful înalt, nu purta semnele înfricoşătoare ale loviturii lui Purtov.

— De unde aţi venit? Cum îl cheamă pe toionul vostru? — îi întrebă Baranov pe indieni.

Prizonierii aşteptîndu-se la cazne şi la osînda cu moartea nu voiau să răspundă.

— Purtov, ia dă-le ostaşilor cîte un păhărel, ca să li se dezlege limba! — porunci administratorul hotărînd să încerce a dovedi într-un fel atît de neobişnuit bunele intenţii şi mărinimia ruşilor.

Purtov aduse clondirul de votcă, umplu cana şi pentru a arăta că nu conţinea vreo otravă, o dădu pe gît, plescăind de plăcere. Apoi o umplu din nou şi o întinse unui indian cu falca zdrobită.

— Clehciac, iltlil catleţe! Omoară-mă dar nu-ţi bate joc de mine! — îi spuse indianul respingînd băutura ademenitoare.

— Tliaacuski! Prostule! — mormăi cu dispreţ Semeika, nemaiputînd să joace pînă la capăt rolul de tălmaci nepărtinitor.

— Ahciit... Dă... — spuse cu neîncredere iacutatul cu ochiul scos.

Bău cana pe jumătate, apoi o apropie de ochiul nevătămat ca să vadă cît a mai rămas şi, după aceea, bău şi restul pînă la fund, cu înghiţituri rare. Îi întinse lui Purtov luleaua pe care şi-o scosese din sîn

şi se aşeză jos, vrînd să spună: dacă-mi umpli luleaua, voi vorbi.

— De ce aţi venit aici? — întrebă administratorul aşteptînd ca indianul să tragă cîteva fumuri.

— Ca să ucidem, — răspunse paşnic indianul, ştergîndu-şi cu mîna o lacrimă însîngerată.

— Ce trebuie să fac cu tine?

— La fel să mă omori, — răspunse fără şovăială chiorul, — Athut! — Taie! — şi indianul întinse gîtul, aşteptînd lovitura.

— Nu, ruşii sînt şi puternici şi drepţi... voi o să mergeţi acasă... Kusun hunas? Unde vi-s neamurile? — întrebă administratorul. — Le veţi duce din partea noastră toiagul prieteniei, împodobit cu mărgele. Toionului să-i spuneţi că îl aştept ca oaspete. Cînd veţi veni aci, împreună cu el, veţi primi tutun, apă de foc şi cuţite mari, ruseşti.

Indienii se uitau neîncrezători la administrator şi la tălmaciul Semeika. Acesta îşi luă un aer atît de impunător şi de solemn, de parcă el ar fi fost izvorul acestei neaşteptate dărnicii şi mărinimii.

Un zgomot însoţit de ţipete, venind din cel mai îndepărtat capăt al taberei, întrerupse interogatoriul. Demid Kulikalov urmat de vînătorii din detaşamentul său, veni în faţa lui Baranov.

Apropiindu-se de administrator, oamenii lăsară jos tărgile cu carnea sărată a animalelor ucise. Această carne era pusă în saci din scoarţă de haaci — un chiparos mirositor.

Sacii împletiţi din curmeie de copac serveau indienilor pentru păstrarea cărnii şi a grăsimii în timpul verii, înlocuind şi găleţile pentru căratul apei.

— Bine ai venit cu vînatul Demid Sofronovici, — îşi salută administratorul oamenii obosiţi.

— Am vînat vreo sută de puduri, — arătă Demid pe scurt, fără a mai intra în amănunte, rezultatele unei expediţii grele şi primejdioase, în împrejurimile locuite de triburi de piei roşii, duşmănoase şi necunoscute.

Baranov era foarte mulţumit că Demid Kulikalov se întorsese cu bine. Administratoul îşi dădea seama că vînătoarea în fundul unui ţinut, în care nu îndrăznea să pătrundă nici cutezătorul Moor, va dovedi englezilor cît de solidă era situaţia ruşilor şi cît de puternic era prestigiul lor pe ţărmurile unui ţinut îndepărtat şi rupt de restul Rusiei, spre care, călcînd pe urmele ruşilor, rivalii îşi întindeau mîinile spre a-şi lua şi ei partea — dar nu aceea de muncă şi de lipsuri, nu! — ci doar partea de piei de castor şi de lupi de mare.

În ciuda bunelor relaţii pe care le avea cu Moor şi a încrederii pe care i-o inspirase, Baranov nu voia să dezvăluie în faţa străinilor bogăţiile golfului Nucec. Îi părea rău că trecea timpul preţios al vînătorii de vară. Vasul lui Moor fusese reparat şi se aprovizionase cu apă. Rămînea numai ca merindele să fie aduse pe punte şi el putea să plece cu bine.

Baranov se uita bănuitor la marinarii de pe „Phoenix", care se plimbau fără rost prin tabără. Unii aveau în mînă cîteva pielicele de castor şi lupi de mare luate de la aleuţi în schimbul diferitelor mărunţişuri. Vînătorii n-aveau voie să vîndă sau să facă schimb cu blănurile fără ştirea companiei şi, în alte împrejurări, administratorul nu s-ar fi sfiit să ia prada de la cei care călcaseră regulamentul companiei. Dar nu se putea purta astfel cu vitejii marinari de pe „Phoenix", care-i săriseră în ajutor în clipa celei mai grele primejdii.

— Purtov, trebuie să le dai de mîncare oamenilor de pe „Phoenix" şi celor ai lui Izmailov. Şi, vezi, nu-i uita nici pe cei ai lui Demid. Pune carne la fript şi scoate şi un butoiaş cu rom. Larkin, strînge oamenii, să nu mai umble fără rost prin tabără! Aşază-i la mese, dă-le cîte un păhărel şi cîntă-le apoi ceva, doar eşti meşter în de-alde astea! — Prin această manevră, Alexandr Andreevici credea că va curma „coruperea" vînătorilor şi-i va răsplăti în acelaşi timp pe bravii săi tovarăşi de luptă.

Peste un ceas, veselul şi zvăpăiatul Jim Larkin, poreclit de ruşi Iaşa, împărţea băutură oaspeţilor, umplîndu-le mereu cănile cu rom tare, fără a se uita pe sine şi urla împreună cu compatrioţii săi de pe „Phoenix" cîntece de pe vremea studenţiei sale la Trinity-College [1]), aduse din Dublin, oraşul grădinilor pline de verdeaţă pe ţărmurile sălbatice ale Americii. La Trinity-College, Larkin studiase teologia, dar desfiinţarea societăţii secrete a „Băieţilor drepţi" [2]), al cărui membru activ fusese, îl silise pe teolog să-şi caute scăparea pe punţile vaselor care brăzdau oceanele, departe de patrie. Larkin socotea că cel mai bun număr din repertoriul său era un cîntec plin de viaţă, al lui Robert Burns, poetul slăvit al ţăranilor din Anglia. Larkin cînta cu foc, zărindu-şi parcă în depărtări biata patrie, asuprită de lorzii venetici şi încrezuţi. Iar cei care-l ascultau se simţeau şi ei mişcaţi.

Cui ce-i pasă de ai haine zdrenţuroase,
De-ţi frîngi pîinea tot mai neagră, stînd pe cale,
Cînd nătîngul umblă-n straie de mătase,
Iar tîlharul soarbe vinul din pocale?

Aplaudînd cu frenezie, compatrioţii lui Jim, marinarii de pe „Phoenix", atacară cu toţii refrenul de luptă :

Larmuiască-n jurul nostru lumea toată,
Nu ne pasă de necazuri, de urgie,
Căci săracul cel cu haină sfîşiată
Impărat în veşnicie va să fie.

Alexandr Andreevici, mare amator şi cunoscător de cîntece, el însuşi suferind de păcatul de a compune, clătina din cap în ritmul muzicii şi asculta cu plăcere, deşi nu înţelegea cuvintele textului. În toate pribegiile sale nu se despărţise niciodată de „Culegerea

---

[1]) *Trinity-College* — cea mai veche universitate din Irlanda, fondată în anul 1591. (N. red. ruse.)

[2]) *„Băieţii drepţi"* — organizaţie teroristă secretă, compusă din ţărani irlandezi, în a doua jumătate a secolului al XVIII-lea, care pornise lupta împotriva moşierilor englezi şi a autorităţilor. (N. red. ruse.)

de cîntece“ a lui Mihail Ciulkov, pe care i-o dăruise Şelihov. Stîrnit de atenţia generală, Larkin începu al doilea cuplet, cu şi mai multă însufleţire:

Noi credem că e bezna-n destrămare
Iar visul nostru-aievea-l vom vedea.
Va răsuna a lumii deşteptare,
Lumina tot mai sus se va-nălţa.

— Mai cu foc, băieţi, — strigă Jim şi ascultătorii, încălziţi de ultima cană de rom, atacară refrenul:

Veni-va ziua fără de pereche
Cînd oamenii cu toţi vor fi fraţi,
Cum nu s-a pomenit în lumea veche,
In dragoste şi-avînt îmbrăţişaţi.

— Straşnic cîntec şi frumos... l-aţi mai cîntat. Parcă aş fi ascultat unul de-al nostru, rusesc, — zise gînditor Baranov. — Despre ce-i vorba în cîntecul acesta, ia tălmăceşte-mi, Iaşa... Aha, va să zică aşa-i! — urmă el, prinzînd tîlcul din tălmăcirea încîlcită a lui Larkin. — Se potriveşte de minune şi pentru ţara rusească... Iţi mulţumesc pentru cîntec, prietene!

Marinarii de pe „Phoenix“ îl băteau pe Larkin pe umăr, îi strîngeau mîna, strigau care mai de care, îl sfătuiau să rupă învoiala prin care ruşii, după cum credeau ei, îl prinseseră în mrejele lor.

— Larkin! Jimmy! Te-ai născut artist şi cînţi de o sută de ori mai bine decît O'Sullivan, după care înnebunesc toţi oamenii de vază care se duc la Drury-Lane [1]). Iar tu te-ai îngropat în acest pămînt blestemat de dumnezeu şi ai învăţat de la urşii ăştia de ruşi să înfuleci peşte crud. Hai cu noi pe vas! Căpitanul Moor nu va îngădui nimănui să ţină cu sila un compatriot de-al nostru. Şi vom dovedi noi lucrul acesta.

Marinarii armatorului Moor socotiră zîmbetul plin de bunătate şi de simpatie de pe feţele ruşilor, care ascultaseră cu plăcere cîntecul lui Larkin, deşi nu pricepeau o boabă englezeşte, ca un tribut de admiraţie

---

[1]) *Drury-Lane* — cel mai cunoscut teatru din Londra în secolul al XVIII-lea. (N. red. ruse.)

adus de aceşti sălbatici bărboşi eroismului şi civilizaţiei engleze. Această admiraţie o întîlneau în toate colţurile lumii şi ştiau, sau cel puţin aşa li se părea lor, să arate că era un lucru cuvenit.

Marinarii de pe „Phoenix" erau încredinţaţi că numai apariţia lor îi făcuse pe coloşi s-o ia la fugă şi că va fi de ajuns ca unul dintre ei sau căpitanul lor să declare că vrea să-l ia pe Larkin, pentru ca administratorul rus să nu se împotrivească defel. Dar Larkin îl cunoştea prea bine pe Baranov, alături de care trăise timp de doi ani, şi avusese deseori prilejul să constate cu cîtă dîrzenie ştia acesta să apere onoarea şi suveranitatea Moscoviei, pe depărtatul petic de pămînt rupt de patrie, pe care se aflau.

— Iaşa, ce s-au burzuluit aşa compatrioţii tăi? — îl întrebă Baranov neplăcut surprins, simţind ceva suspect în purtarea marinarilor lui Moor.

— Vor să mă ia cu ei, caută să mă convingă... vor să roage pe înălţimea voastră să mă lase să plec acasă... Dacă înălţimea voastră se învoieşte... şi eu... — se bîlbîi tulburat Larkin, binecuvîntînd în fundul sufletului său faptul că Baranov nu cunoştea limba engleză.

— Dar de ce agită pistoalele?

— În semn de salut pentru înălţimea voastră.

— Ascultă, Iaşa, — ridică glasul Baranov, atrăgînd astfel atenţia vînătorilor ruşi, — ia spune-le alor tăi să coboare pe ţărm prin flanc cîte unul, la o distanţă de o sută de paşi. Spune-le că bateria o voi trimite eu armatorului! Şi mai spune-le că le mulţumim pentru ajutorul dat şi pentru cinstea pe care ne-au făcut-o de a lua parte la ospăţul nostru!

Bîlbîiala şi faţa palidă a lui Larkin şi mai ales încordata luare aminte a vînătorilor ruşi, care se ridicaseră de pe locurile lor cu puştile în mîini deîndată ce auziseră cuvintele lui Baranov, îi făcură pe marinarii lui Moor să-şi dea seama că ciudatul ordin al administratorului trebuia executat, fără nici o şovăire, deşi părea jignitor. Era periculos, poate chiar prea periculos, să-şi facă de cap în acest fund al lumii şi să se dedea la acte de desfrîu, aşa cum obiş-

nuiau să se poarte prin toate porturile de pretutindeni.

Ruşii stăteau liniştiţi, dar văzîndu-le feţele încruntate şi bărboase, marinarii de pe „Phoenix“ dădură din umeri şi rînjind strîmb se ridicară unul cîte unul îndreptîndu-se spre ţărm, prin flanc cîte unul, însoţiţi de privirile curioase ale aleuţilor, adunaţi lîngă drum.

Pe ţărm, Baranov le spuse prin Larkin că va pleca el mai întîi pe „Phoenix“ cu bateria cea mică trimisă în ajutor de căpitanul O'Moor şi cu baidarele încărcate cu carne, care le va servi drept hrană pentru lunga lor călătorie.

— Prieteni, vă implor, supuneţi-vă... nu se poate să nu daţi ascultare administratorului, vă implor, — căuta să-i convingă Larkin pe compatrioţii săi, care începuseră să dea semne de nelinişte. — Şi dealtfel e degeaba... vedeţi doar ! — făcu el un semn cu capul spre mulţimea de vînători, ieşiţi să-i petreacă pe oaspeţi, fără a bănui măcar tragicomedia care se jucase sub ochii lor.

— Larkin, şi Ciandra, veniţi cu mine ! — hotărî administratorul, coborînd spre barca lăsată pe apă. — Gherasim Tihonîci, preiei comanda aci ! Pe aceştia, — spuse el arătîndu-i pe marinarii lui Moor, — îi vei lăsa liberi cînd vei zări fanionul de pe „Phoenix“ Ai înţeles ?

Ajuns pe vas, Baranov fu întîmpinat de Moor, care părea foarte alarmat. Faţa irlandezului era galbenă, cu ochii traşi în fundul capului.

— Sînt fericit că vă văd teafăr şi sănătos, domnule administrator. Am petrecut o noapte îngrozitoare! Un acces al unei boli ciudate, contractată la tropice — medicii chinezi afirmă că ar fi răspîndită de ţînţari şi de muşte — m-a trîntit la pat... N-am putut să viu chiar eu în ajutorul dumneavoastră şi am fost nevoit să-i las această onoare secundului meu şi lui Ciandra... Eşti aici, Ciandra, dar unde sînt ceilalţi oameni ? Nu cumva...

Ciandra dădu din cap liniştindu-l. Moor se uită nedumerit la Baranov, apoi la Larkin, care plin de

nelinişte se lăsa mereu cînd pe un picior, cînd pe celălalt.

— I-am lăsat să se trezească, — spuse administratorul cu blîndeţe, ca şi cum nu s-ar fi întîmplat nimic. — Toţi sînt teferi! Faceţi semn cu fanionul... iar pînă ce se va lua în primire carnea, am să vă rog să mă trataţi cu o cafea, domnule armator, şi tot atunci ne vom încheia şi socotelile. Iaşa, — se adresă Baranov lui Larkin, — tot mai ţii să te întorci în patrie?

— Dacă înălţimea voastră... — începu Larkin tulburat.

— Pînă acum îmi ziceai Alexandr Andreevici, şi deîndată ce te-ai văzut printre ai tăi ţi-ai adus aminte de „înălţimea voastră". Nu te-ai răzgîndit? Spune! Vrei să ne părăseşti?

— Daţi-mi drumul să plec, Alexandr Andreici... — răspunse Larkin după cîteva clipe de şovăire.

Sorbind cu plăcere cafeaua neagră în cabină, Baranov îi povesti pe scurt lui O'Moor cele petrecute în noaptea precedentă.

— Cînd tocmai îi respinserăm pe coloşi şi îi gonisem spre pădure, au venit şi oamenii dumneavoastră şi i-au urmărit pe indieni cu focuri de puşcă şi cu cele ale bateriei, silindu-i să se retragă mai repede... Mă simt foarte îndatorat pentru prietenia pe care mi-aţi arătat-o şi pentru ajutorul pe care mi l-aţi dat. Dar, cînd ne-am aşezat dimineaţa ca să sărbătorim victoria, s-au ivit neplăceri între noi... Acest teolog, — spuse Baranov zîmbind şi arătîndu-l pe Larkin, — împreună cu oamenii dumneavoastră au vrut să mă ameninţe cu pistoalele, ca să-i dau drumul acasă. Eu i-am trimis puţin la plimbare, iar bateria v-am adus-o singur.

Lămuririle lui Larkin, care tălmăcea cuvintele lui Baranov, în timp ce Ciandra clătina nemulţumit din cap, îl tulburară adînc pe O'Moor. Căpitanul îşi aminti că atunci cînd sosise, Larkin, folosindu-se de faptul că Baranov nu cunoştea limba engleză, îl rugase să-l scape din mîinile ruşilor, iar el, armatorul, îi făgăduise neastîmpăratului teolog în faţa oamenilor de

pe vas că-l va repatria. Prestigiul căpitanului era, în vremea aceea, pe o muche de cuţit. Echipajul „Phoenix"-ului, după călătoria spre Moluce şi întîlnirile cu piraţii malaezi, fusese completat în porturile Bombay şi Calcutta. Cine ştie la ce te poţi aştepta de la nişte oameni cu năravuri urîte, deprinşi cu viaţa aventuroasă dusă de englezi în India ? Moor nu se putea hotărî să stăruie pentru eliberarea unui compatriot făcut prizonier — el nu ştia că Larkin era un dezertor care-şi găsise adăpost la ruşi. Atît curajul şi spiritul îndrăzneţ al administratorului, cît şi interesul şi simpatia pe care acesta îi inspira, înlăturau cu desăvîrşire ideea unei ciocniri. Vasul rusesc sosit cu o zi înainte, era mai mic decît „Phoenix", dar Moor văzuse singur cu cîtă siguranţă şi dibăcie manevrase în acest golf plin de insuliţe şi stînci submarine. „Noaptea ruşii au izbutit să debarce la timp, pe cînd barca mea, se gîndea Moor, a ajuns cu chiu cu vai la spartul tîrgului".

— Domnule armator, — zise Baranov, ghicind parcă din tăcerea lui Moor încurcătura în care se afla acesta, — ca să întărim prietenia noastră, vreţi să facem un schimb ? — Eu vi-l dau pe acest teolog, iar dumneavoastră mi-l daţi pe Ciandra, dacă Ciandra vrea să intre în slujba noastră.

— Richard ! — se bucură Moor de soluţia găsită. — Marinarii mei îi spun Richard, domnule guvernator... Richard ! Domnul administrator te ia în serviciul său...

— Cu trup şi suflet îl voi sluji pe sahib, pînă la moarte ! — îi spuse Ciandra lui Baranov, închinîndu-se adînc, cu mîinile încrucişate pe piept.

— Rămîi cu bine, Iakov ! Nici n-ai nevoie să mai cobori pe ţărm. Dacă ai ceva boarfe, ţi le voi trimite. Pentru ceea ce datorezi companiei, pentru votcă, ceai şi zahăr, voi semna eu, iar pruncul pe care l-ai făcut cu caiurca Uliana, îl vom creşte noi şi fără tine. Să nu spui verzi şi uscate despre noi, drept mulţumire pentru ospeţia noastră... Cu bine !

Totul se sfîrşi cu bine. Moor era mulţumit că prestigiul numelui său de căpitan şi al cuvîntului său

rămăsese neştirbit, şi într-un fel sau altul izbutise să insufle respect faţă de libertatea şi persoana unui adevărat englez, chiar şi unor sălbatici vînători ruşi.

Pe de altă parte, Baranov era şi el mulţumit cu rezolvarea paşnică a incidentului. Larkin nu avusese niciodată cuvinte de laudă pentru viaţa poporului simplu din Anglia, mai ales pentru viaţa compatrioţilor săi irlandezi, ci căutase să-i ameţească pe exploratori cu tot felul de născociri despre buna-stare a ţăranului şi a muncitorului în statele americane. Administratorul era tot atît de mulţumit ca şi O'Moor, căci scăpa de Larkin.

— Carnea a fost luată în primire sir, — raportă vesel, intrînd în cabină, şeful de echipaj. — Nouăzeci de puduri ; carnea e tare bunicică ! Sînt şi vreo sută de puduri de peşte. Butoaiele au fost umplute cu apă. Catargul a fost reparat. Oamenii s-au întors de pe ţărm fără nici o zgîrietură, după un ospăţ straşnic... — rostind aceste cuvinte se uită şiret la administratorul şi se scărpină la ceafă de plăcere... — Ce ordine aveţi ? — se opri deodată şeful de echipaj, pus în gardă de privirea armatorului.

— În zori, ridicaţi pînzele, direcţia sud-vest. Ne întoarcem la Calcutta, — şi văzînd că Baranov dădea mulţumit din cap, adăugă : — Anul acesta nu vom mai veni în nord... Dar cu ce pot răsplăti ajutorul pe care mi l-aţi dat, domnule administrator ? Dacă providenţa nu ne-ar fi îngăduit să vă întîlnim... Du-te Caddogan şi transmite-i porunca mea lui mister Konnely ! — spuse Moor şefului de echipaj, trimiţîndu-l la secundul care tocmai se întorsese de pe ţărm. — Repet, dacă providenţa nu v-ar fi adus în calea noastră, am fi pierit de foame şi de sete sau poate şi mai rău, cu tot belşugul acestui pămînt sălbatic, de care nu ne-am putut bucura decît prin mărinimia dumneavoastră ca stăpîn.

— Dar altfel, cum ? — răspunse simplu Baranov. — N-am primit nici o veste că englezii ne-ar fi duşmani, şi atunci, cine sîntem noi ca să cutezăm a nesocoti legăturile şi tratatele paşnice ale înaltelor curţi ? — Administratorul vorbea totdeauna ca repre-

zentant oficial al intereselor ruseşti în America, dacă bănuia că acestea ar putea fi cumva ştirbite. — În ceea ce mă priveşte pe mine, aşa cum sînt, Alexandr Baranov, fiul lui Andrei, oricine poate fi sigur că nu voi călca niciodată legile sfinte ale ospitalităţii şi ale umanităţii. Ne-am ajutat unul pe altul, aşa că sîntem chit.

— Socoteala bună întăreşte prietenia, — stărui Moor.

— De ce nu, hai să ne socotim! — se învoi bucuros Baranov. „Guvernămîntul" avea nenumărate nevoi, iar casa de bani era goală. Pe de altă parte, pagubele suferite prin oprirea vînătorii pe tot timpul cît „Phoenix" rămăsese ancorat în golful Nucec, erau destul de însemnate. „Pentru acoperirea acestor pierderi n-ar ajunge nici toată corabia ta, dragul meu prieten", se gîndi Baranov, primind socotelile prezentate de Moor. — Ia să vedem. Intîi carnea. Şeful de echipaj spune că ar fi nouăzeci de puduri. Apoi, peştele. Peştele cîntăreşte o sută de puduri. Pentru carne să zicem, două ruble de argint pudul — face o sută şi optzeci de ruble, iar pentru peşte o rublă de pud, face o sută... Acum, vine aprovizionarea cu apă; pînă în prezent s-au umplut cincizeci de butoaie, a patruzeci de vedre, să zicem două sute de ruble, iar cheresteaua pentru catarg — douăzeci. Cinci sute de rublişoare de argint sau dacă schimbăm în piaştri de canton, îmi datoraţi o mie de piaştri, dacă nu credeţi cumva că ar fi prea scump.

— *If you like it! O, thank you... If you please* [1]... — nu mai contenea armatorul, zăpăcit, buimăcit de aceste socoteli. — Larkin, întreabă-l pe domnul guvernator dacă nu cumva a greşit?

Ţinînd seama de anotimp şi de loc, Moor se aştepta la o sumă mult mai mare.

— În total, o mie de piaştri! — adeveri Baranov, şi bănuind că Moor vroia să mai ceară o reducere a acestor preţuri atît de mici, adăugă rece: — Noi nu ne tocmim! Dacă-i scump, sau dacă n-aveţi bani,

[1]) Dacă vreţi! Vă mulţumesc... Vă rog... (în limba engleză). (N. trad.)

vă scutesc de orice plată, ca pe nişte naufragiaţi!... Şi spune-i că eu nu caut bani, ci rezerve de muniţii. Praf de puşcă, gloanţe...

Moor fu mîhnit de răceala cu care administratorul primise mulţumirile sale. De aceea, cînd Larkin îi tălmăci cele spuse de Baranov, se grăbi să se arate cît mai îndatoritor.

— Pulbere? Plumb? Oh, înţeleg! Pot să vă dau zece puduri de pulbere şi tot atîta plumb. Sau, la nevoie, de trei ori mai mult plumb...

Mulţumit că-şi vedea refăcute rezervele de muniţii, secătuite de atacul nocturn al coloşilor, Baranov se ridică pentru a-şi lua rămas bun, urîndu-i lui Moor vînt prielnic şi o călătorie fericită.

— Înţelegeţi, băieţi, ce a făcut pentru noi domnul administrator? — crezu necesar armatorul să spună echipajului aliniat pe punte, în timp ce-i strîngea mîna lui Alexandr Andreici, gata de plecare. — Aţi fost pe uscat şi v-aţi convins cît poate costa procurarea cărnii şi a apei, din pădurile acestor munţi. Iertîndu-vă pornirea de cocoşi şi purtarea nepotrivită după luptă, domnul administrator, în urma rugăminţilor mele i-a dat drumul lui Jim Larkin... *Harrah* pentru domnul administrator şi pentru vitejii ruşi!

Baranov fu petrecut de „Phoenix" cu o salvă trasă din toate tunurile, lucru de care se îngrijise dinainte Moor, precum şi de un puternic *„Hip! Hip Hurrah!"* Cînd Ciandra îl sili, în cele din urmă, pe Sargaci să sară în luntre deşi acesta se împotrivea, administratorul făcu pentru ultima oară semn cu şapca şi, aşezîndu-se la cîrmă, porni spre ţărmul scăldat de razele purpurii ale soarelui care apunea. Armatorul se uită după luntrea şubredă, urmată de baidarele care se pierdeau în spuma vîrtejurilor învolburate, pînă ce aceasta ajunse la ţărm. Ruşii de pe ţărmul sălbatic al Alaskăi de sud, despre viaţa şi faptele cărora Moor avea acum o imagine destul de limpede, erau pentru el mult mai de neînţeles şi mai enigmatice decît toate minunile pe care le întîlnise în lungile sale pribegii prin lume.

„Dacă nu vor pleca singuri, nimeni nu va fi în

stare să-i gonească de pe acest pămînt!" se gîndi Moor, amintindu-şi de instrucţiunile primite la plecare din partea Companiei Indiilor Răsăritene, potrivit cărora trebuia să treacă la ameninţări şi la forţă, dacă aurul şi puterea de convingere se vor dovedi neputincioase.

5

— O să rămîi cu cîinele pe lîngă mine, şi o să ai grijă de gospodăria mea. Dealtfel e simplu: tigaia şi ceainicul, lingura şi strachina! — îi spuse Baranov lui Ciandra, cînd ajunseră pe ţărm, arătîndu-i prin gesturi viitoarele sale îndatoriri. — Şi ruseşte, ruseşte, speak russian... învaţă! Aşa-aşa, ai înţeles? — spuse administratorul zîmbind mulţumit, iar Ciandra răspunse dînd vesel din cap.

Chiar pe ţărm, Baranov îi porunci lui Purtov, deşi se lăsa întunericul, să trimită pe „Phoenix" calabalîcul lui Larkin.

— Dar Iaşka n-a avut altceva decît nişte obiele rupte, — mormăi supărat Purtov, dînd din umeri.

— Dacă-i aşa, du-i, ca şi cum ar fi ale lui, un buşlet de postav, o pereche de cizme marinăreşti, o livră de ceai şi o legătură de vergi de mesteacăn, alea de după icoană, şi spune-i să le păstreze ca amintire pentru că nu i-a fost dat să le guste, — glumi administratorul fără a zîmbi. — Să pui felinarul pe baidară, ca să nu tragă englezii pe întuneric, crezînd cine ştie ce! — îi aminti el cu grijă lui Purtov. — Iar tu, Demid Sofronîci, — se adresă Baranov lui Kulikalov, — să pui la noapte străji îndoite. Paza bună trece primejdia rea! Şi trimite patrule din ciugacii tăi, spre pădure. Dacă cineva are nevoie de mine, mă găseşte acasă.

O linişte deplină domni în timpul nopţii. Riposta dată de Baranov fusese atît de dîrză, iar pierderile suferite de cei care atacaseră, erau atît de mari, încît iacutaţii şi aliaţii lor din sud renunţară la alte încercări de a-i goni pe vînătorii aleuţi, pe care, după

părerea lor, casiacii cei bărboşi îi apărau pentru că fuseseră plătiţi. Ca întotdeauna, la răsăritul soarelui Baranov se afla în picioare. Împrejurul lui totul era învăluit de o perdea umedă de ceaţă, care luneca spre ţărm şi mare, dinspre gheţarii de pe povîrnişul nord-vestic al muntelui Agassitsu — Muntele cel Mare.

Schimbarea atît de bruscă şi capricioasă a vremii, în toiul verii, pe coastele Alaskăi, nu era ceva nou pentru Baranov, dar de data aceasta îl supără, căci ceaţa îi zădărnicea planurile făurite în timpul nopţii.

— Se răzbună zeul american pe pravoslavnici, pentru că i-au bătut copii, — mormăi administratorul, îndreptîndu-se spre glasurile înăbuşite de ceaţă, ale oamenilor de pe ţărm. — Hei, cei de acolo, se mai vede corabia englezească?

— Cum să se mai vadă... — se auzi o voce nehotărîtă, din beznă.

— A plecat înainte de răsăritul soarelui, cînd s-a dus luna să se scalde în mare, iar Ilie s-a furişat tiptil din munţi spre ea în chip de ceaţă, — îi acoperi pe toţi un glas puternic. — Am văzut cum se pierdea în mare lumina de la pupa fratelui lui Cocks şi am auzit... da, da am auzit semnalul, pentru ridicarea pînzelor.

— Cine vorbeşte? Ia vino încoace să-ţi văd urechile de lup şi ochii de rîs... Ehei, tu eşti Lavrenti? Ţi se cuvin laude pentru sîrguinţa arătată, — spuse grav guvernatorul, cercetînd figura lui Lur-cai-iu, care-i apăruse deodată în faţă, urmat de Mariţa. Pe spinarea Mariţei se zărea ca o cocoaşe un coş în care aleutele îşi duc întotdeauna pruncii. — Şi tu ai văzut şi ai auzit? — o întrebă cu blîndeţe Baranov.

— Şi eu am văzut, domnule, şi am auzit tot ce spune Lur-cai-iu, — adeveri femeia. — Şi el... şi el te-a slujit... a auzit şi a văzut, — adăugă ea, arătînd cu capul spre coşul atîrnat la spate, ceea ce-l făcu pe Baranov să fie pe deplin încredinţat de temeinicia veştilor date de Lur-cai-iu.

Alexandr Andreevici ştia că aleuţii nu mint nicio-

dată cînd aduc mărturia copiilor lor, pentru a întări adevărul celor spuse.

— Să li se dea cîte o legătură de tutun! — porunci administratorul. — Iar Mariței o kuhleankă nouă, — adăugă el după ce-i privi cu luare aminte zdrențele.

Baranov se înveseli. În timpul nopții luase hotărîrea că dacă Moor va ieși în larg, după cum declarase în ajun, să echipeze toate detașamentele de vînători sub paza lui Izmailov pentru a cîștiga timpul pierdut din pricina vasului străin, iar el, pe un barcaz cu pînze și cu opt vîslași, cu Ciandra și Sargaci, să se întoarcă în fortul Voskresensk, unde să primească și să boteze primul născut al flotei Companiei, construit pe pămînt american. Ce se va mai bucura Grigori Ivanovici!

— „Dobrînea", „Ilia Muromeț"... nu, cel mai frumos nume e tot „Phoenix", — se gîndea Baranov alegînd cu dragoste numele noii corăbii. — Pasărea minune, unde vrei, acolo te duce.

Către amiazi, vîntul goni ceața, aducînd din munți o ploaie torențială, însoțită de tunete și trăsnete. Torentele de apă fură cît pe aci să șteargă de pe fața pămîntului tabăra, aruncînd-o în mare. Înspre seară, un soare palid se arătă sfios printre crîmpeiele de nori, luminînd straiele și lucrurile oamenilor, puse pe pari ca să se usuce. Aleuții cu pielea galbenă, bărbați și femei, umblau goi prin tabără, fără nici o sfială, gătind cu grijă mîncarea la focurile aprinse după ploaie.

Lur-cai-iu stătea în același costum paradisiac, împreună cu nevasta sa, lîngă vatră, și oferea mîndru compatrioților săi, adunați în jur, tutunul căpătat.

Rușii bărboși, cu trupul alb, rămîneau în pantaloni și se plimbau cu un aer de superioritate prin tabără, căutînd să-i convingă pe aleuți să iasă a doua zi, în zori, la vînătoare.

— Nu vom avea noroc, — repetau unii cu încăpățînare. — Nu ne-am rugat, n-am postit, n-am adus jertfe duhurilor vînătoarei... Nu vom avea noroc, vă fi o jale.

— Am postit la Kadiak, ne-am rugat la Kadiak, cînd am plecat cu detaşamentul... Duhurile sînt mulţumite! — spuse cu autoritate Lur-cai-iu, cînd fu întrebat ce-i de făcut şi dacă va ieşi la vînătoare. Cuvintele sale făcură înconjurul taberei, punînd capăt bombănelii celor nemulţumiţi. Burtă Mare îi arăta încă o dată lui Baranov că avusese dreptate cînd îi cruţase viaţa. Ostroghin împreună cu tunarii ruşi şi cu vreo cincizeci de indieni-ciugaci şi aleuţi, trebuia să rămînă pentru paza taberei şi a celor răniţi în luptă, pînă ce se va sfîrşi vînătoarea în împrejurimi şi tabăra va fi dusă în alt loc. A doua zi, în zori, tabăra rămase pustie. Vreo trei sute de baidare ieşiră la vînătoarea castorului de mare, împrăştiindu-se pe zece, douăzeci, cincizeci de verste de-a lungul coastelor, cercetînd cu luare aminte prin toate laidele[1]) urmele preţiosului animal.

Stîngaci şi neajutoraţi parcă pe uscat, aleuţii deveneau pe întinderile vaste ale oceanului, viteji neobosiţi şi vînători pricepuţi. Dintre oamenii albi nu-i egalau decît ruşii născuţi pe ţărmurile Kolîmei şi ale Kamciatkăi.

În picioare, la prora barcazului, mînat spre nord-vest de puternica briză a dimineţii, trecînd de insula Ţukli, care închidea golful Ciugac, Baranov, ca un amiral care-şi trece flota în revistă, scruta zarea cu luneta de care nu se despărţea niciodată căutînd printre valurile înalte scîndurile smolite ale baidarelor flotei sale. Privind mai atent, Baranov vedea cum pe alocuri, deasupra acestor coji de nucă, ce parcă jucau pe valurile înspumate se ridica o siluetă întunecoasă, slobozind dintr-un arc prins de o scîndurică, o săgeată, acolo unde ochii pătrunzători ai vînătorului desluşeau, legănîndu-se pe valuri, în desişul algelor marine, blăniţa neagră-roşcată a calanului-castor de mare. Alte cîteva săgeţi îl vor face să-şi piardă sîngele şi atunci, sleit de puteri, preţiosul animal se va ridica la suprafaţă şi va fi luat pe baidară.

[1]) *Laide* — bancuri de nisip împînzite de ierburi marine. (N. red. ruse.)

Spre sfîrşitul acestei lungi zile de iulie, după ce străbătuse cu barcazul său şubred vreo sută douăzeci de verste pe mare, Baranov acostă pe înserate la capul pustiu şi păduros al insulei Ţukli, pentru a înnopta. Voia să pornească mai departe în zori, pentru a face la lumina zilei ultimele şaizeci-şaptezeci de verste ale călătoriei, prin golful Voskresensk, presărat cu nenumărate insuliţe şi stînci submarine.

In fundul acestui golf, în crăpătura unui fiord lunguieţ şi îngust, la picioarele unor stînci înalte, acoperite cu minunate păduri cu lemn bun pentru construcţiile navale, se cuibărea fortul Voskresensk, a cărui piatră fundamentală fusese pusă cu doi ani în urmă.

Locul fortului fusese ales cu şapte sau opt ani mai înainte de Grigori Ivanovici Şelihov, care-i dăduse pomposul nume de Slavorosisk, dar vînătorii îl botezaseră Voskresensk, pentru că piatra fundamentală fusese pusă în ziua învierii domnului.

„E cam prea devreme să poarte numele de Slavorosisk", se gîndea Baranov, cercetînd de pe barcaz colibele şi bordeiele printre care se ridicau şi vreo cincisprezece izbe şi două cazărmi, lipite de stînci ca nişte ciuperci negre. Clădite din bîrne, cojite, clădirile se înnegriseră în primul an, din pricina umezelii şi a vînturilor care bîntuiau în acest ţinut aspru. „Cînd mintea omului rus va organiza vînătoarea şi pescuitul, va înfiinţa instituţii însemnate, atunci îi vom da numele Slavorosisk. Dar aşa, de ce să ne facem patria de rîs, fără nici un rost?" îşi spuse Baranov, încredinţat de temeinicia hotărîrii sale.

6

Coborînd din barcazul acostat la puntea aşezată pe piloţi, în centrul localităţi, Baranov se îndreptă cu paşi grăbiţi de-a lungul ţărmului, spre carcasa corăbiei aflată ceva mai departe, pe schele. Dinspre corabie venea fugind şi dînd din mîini un bărbat de statură potrivită, cu ochi albaştri, purtînd un cojoc impermeabil cu glugă.

— Sănătate, Iakov Egorîci, — îl salută guvernatorul pe James George Sheelds, un englez rusificat, iscusit constructor de vase, aflat în serviciul flotei ruse care se înfiripa pe atunci în Oceanul Pacific, pe cheltuiala neguţătorilor. — Dar treaba merge cam încet! Din toamna trecută, cînd m-am întors la Kadiak, şi pînă acum, tot nu i-ai pus aripi „Phoenix"-ului nostru! Ehei, tărăgăneala în muncă e ca moartea, după cum spunea marele nostru împărat Piotr Alexeevici... De ce piedici te loveşti?

— O-o, — se înecă Sheelds supărat, trăgîndu-se de bărbuţa roşie. — Cu cine m-aţi lăsat? Aştia-s oameni? Nişte puturoşi, beţivi şi răzvrătiţi. Şi cu ce să lucrez? Mi-aţi făgăduit primăvara trecută că îmi veţi trimite de toate, dar unde sînt cîlţii, smoala şi gudronul pentru smolire? Mă voi plînge, voi ajunge...

— Ai şi ajuns, prietene... dar văicărelile nu ajută la nimic, — îl opri Baranov, liniştit, — Kuskov şi oamenii săi au ajuns în primăvara aceasta la Kadiak cu „Sviatiteli" fără catarge şi fără echipament, deşi au plecat din Ohotsk anul trecut, înainte de pocroave... Au fost siliţi să ierneze pe Unalaşka! Cîte n-au îndurat bieţii oameni; unii s-au şi prăpădit! Cu toate acestea, au adus la Kadiak seminţe, cartofi, capre şi cîini. Nici băieţii tăi nu se lasă mai prejos, Iakov Egorîci. Dar, trebuie să ştii cum să-i iei pe oameni! — Administratorul trecu la ofensivă. — Şi au mai adus şi ştirea, Iakov Egorîci, că compatriotul dumitale Cocks, din îndemnul Suediei, vrea să ne distrugă satele şi să-i nimicească pe ruşii din America. Gîndeşte-te acum, ce era să fac? M-am repezit înaintea lui Cocks, ca să nu-l las să ajungă la Voskresensk, iar de nevoile dumitale, mă căiesc, am şi uitat... Să nu-i ducem pe oameni în ispită, ci să trecem în casă şi să ne gîndim ce putem face. Două minţi sînt mai bune decît una singură! — se îmblînzi Baranov, văzînd cît de buimăcit părea Sheelds.

La asfinţit, la şuieratul ascuţit al siflielor şefilor de echipaj se adunară în faţa casei lui Sheelds vreo sută cincizeci de lucrători din Voskresensk. Baranov

ieşi în fața lor, fără şapcă, însoţit de desiatnicii lui Sheelds, chemaţi la faţa locului, precum şi de Ciandra cu Sargaci. În această mulţime pestriţă de vînători, oamenii vorbeau tot felul de limbi. La Voskresensk se aflau de trei ori mai mulţi albi decît în detaşamentul lăsat în golful Nucec. În afară de ruşi, mai erau şi finlandezi, tîmplari din Abo, ajunşi în America din Ohotsk, unde fuseseră colonizaţi cu de-a sila, în urma ultimului război împotriva Suediei. Folosind argumentul ploconului care nu dădea niciodată greş, Şelihov îl înduplecase pe Gottlieb Koch, comandantul Ohotskului, să-i lase pe aceşti oameni să plece în America la docurile companiei. Cu toată situaţia lor privilegiată, finlandezii aveau o atitudine morocănoasă şi duşmănoasă.

Şi mai multe îngrijorări şi supărări îi pricinuiau harnicului Sheelds cei vreo cincisprezece fugari de pe corăbiile engleze, daneze, şi spaniole, care apăreau tot mai des în aceste ape depărtate, în goană după blănuri, grăsime şi mustăţi de balenă. Cîţiva negri voinici şi cîţiva canaci din Hawai, fugiţi de greaua robie de pe vasele pişicherilor de „bostonieni", se uitau cu groază la Sargaci, recunoscînd parcă în el pe unul din fioroşii cîini ai foştilor lor stăpîni, care-i foloseau pentru a ţine în sclavie „vitele negre". Nu cumva administratorul cel drept, în mîinile căruia nu văzuseră niciodată biciul, devenise un *„english boss"* [1]*?*

Baranov îşi plimbă tăcut privirile asupra mulţimii amuţite. Cunoştea numele celor mai învederaţi trîndavi şi ai instigatorilor răzmeriţei, care puseseră la cale faptele banditeşti săvîrşite în lipsa sa.

— Domnilor vînători! — începu el liniştit şi impunător. — Mulţumesc tuturor celor care au muncit şi mi se umple sufletul de bucurie cînd văd, după o absenţă atît de lungă, roadele muncii voastre pentru slava patriei şi cinstea poporului rus; dar această bucurie, pe care aş fi vrut s-o am întreagă, este întunecată şi de ciudă şi de mîhnire... Am fost foarte

[1]) Patron englez (în limba engleză). (N. trad.)

mîhnit cînd am aflat de anumite uneltiri și adunări tainice, de grupările separate, de ocările dintre oameni, de atîtea samavolnicii nerușinate și acte de desfrîu! Sînt adînc mîhnit că printre oamenii care mi-au fost încredințați s-au găsit și unii cu năravuri atît de stricate. Aveți oare dreptul să nu dați ascultare în muncă și în toate celelalte? — Glasul lui Baranov se întări pe neașteptate. — Să cereți hrană din merindele care sau nu mai există sau au rămas în cantități mici și de aceea trebuiesc păstrate pentru cazuri neprevăzute? Unii netrebnici, vrînd să scape de peștele conservat pe care-l primesc, l-au aruncat cîinilor și au cerut mereu, în schimb, plăcinte, clătite și zaturan. — Administratorul aruncă o privire fioroasă asupra grupului fugarilor străini, în mijlocul cărora se afla „evlaviosul" Iașka Plotnikov, care voia să se facă popă, dar care nu o dată fusese prins pe cînd încerca să ademenească naivele aleute către tainele unei iubiri, departe de cea creștinească. — Cer să-mi spuneți deschis dacă ați dus lipsă de hrană și care dintre voi a flămînzit? Avutul fiind obștesc, succesele și bunăstarea depind de buna înțelegere dintre noi toți. Aștept din partea voastră lămuririle cuvenite și o căință sinceră, pentru cele întîmplate. Cei ce se vor căi, pot nădăjdui că mă voi arăta mărinimos și plin de omenie față de ei...

— Căiește-te, iar el o să-ți dea o sută de vergi sau o să te spînzure de un mesteacăn! — ajunse la auzul lui Baranov glasul lui Iașka Plotnikov.

— De ce să murdărim vergile sau mesteacănul? Nu atinge baliga, se usucă ea și singură, — răspunse liniștit Alexandr Andreevici, arătînd prin această glumă că nu era pornit pe supărare. — Dar ce să mai lungim vorba? Cred că v-ați dat seama cu toții de prostiile săvîrșite de unii dintre voi. Luați-l drept pildă pe Țîpanov, fierarul nostru. Scuipă omul sînge, dar nu și-a precupețit munca, v-a dres și făurit peste șase sute de topoare, v-a făcut cuie, nituri, ancore, chei de lanț. Unui astfel de om, patria tre-

buie cu adevărat să-i fie recunoscătoare, pentru ajutorul dat. Mîine, în zori, vă aştept pe toţi la lucru.

Baranov retrase porunca lui Sheelds de a se goli pentru el casa ocupată de vînători şi se duse să petreacă noaptea împreună cu Ciandra şi Sargaci într-o colibă de scînduri, ridicată la repezeală, lîngă biroul lui Sheelds.

„Aici e mîna lui Bartcher", îşi spuse convins administratorul, bănuind de unde venea răzmeriţa pe care o aflase la Voskresensk, după o absenţă de nouă luni. Aceeaşi mînă tenebroasă instigase aproape la un război fratricid artelurile din golful Kenai aflate în slujba lui Lebedev, fostul companion al lui Şelihov şi cele de la vărsarea rîului Mednaia.

Bostonianul Bartcher se ivea cînd sub pavilionul Companiei Hudson, cînd sub acela al Companiei Indiilor Răsăritene, cînd sub un pavilion ciudat, negru, pe care era brodat un şarpe, şi lua indienilor de pe coastă blăni de castor, dîndu-le în schimb puşti, pulbere şi gloanţe. În ultimul timp se apucase de nişte treburi foarte suspecte, îmbătîndu-i mereu cu rom pe oamenii lui Lebedev, care-şi făceau de cap în Kenai. Baranov nu-l întîlnise niciodată pe dibaciul corsar, dar îşi dădea seama că acesta era un duşman periculos, gata la orice împotriva intereselor ruseşti în America. Cînd lua o hotărîre, Alexandr Andreevici nu mai zăbovea, ci o punea în aplicare ţinînd toate iţele în mînă. Lămuririle încurcate date de Sheelds şi de ceilalţi, care îi povestiră de zvonurile despre o apropiată răzvrătire a indienilor, din spusele unui fruntaş din artelul lui Lebedev, ori ale lui Piotr Kolomin, ori Potap Zaikov, veniţi la Voskresensk, îl făcură pe Baranov să mai aştepte pentru a prinde rădăcina tuturor uneltirilor.

La lumina unui felinar, pus pe un butoi care-i servea drept masă de scris, administratorul îşi petrecu aproape toată noaptea scriind o dare de seamă către Şelihov, în care povesti întîlnirea sa cu Moor şi evenimentele petrecute în golful Nucec. Discuţiile cu Moor îi dădură ideea de a intra în legături comerciale cu Compania Indiilor Răsăritene, iar glasul

ademenitor al „Phoenix"-ului îl atrăgea tot mai departe, spre insulele bogat înzestrate cu darurile naturii, din sudul Oceanului Pacific. Pline de îndrăzneală, atingînd uneori chiar fantasticul, dar totdeauna calculate și sprijinite pe cifre, gîndurile lui Baranov zburau în întîmpinarea spiritului cutezător și întreprinzător al lui Șelihov, care rămăsese neschimbat chiar în ultimii ani ai vieții sale, întunecați de intrigile pizmașilor și ale dușmanilor operei pe care o înfiripase.

Capitolul al treilea

1

S-ar fi zis că odată cu plecarea Rezanovilor la Petersburg, pacea și fericirea părăsiseră casa Șelihovilor. Oamenii și împrejurările nimiceau necontenit încrederea corăbierului în puterile sale, în vechiul său noroc, în izbînda și recunoașterea operei de care îi fuseseră legate toate năzuințele din ultimii ani ai vieții.

Înalta încuviințare dată pentru întoarcerea lui Rezanov în capitală, stîrni numeroase discuții la Irkutsk. Toată lumea știa că prezența lui Nikolai Petrovici, într-un oraș periferic, atît de depărtat de capitală, trebuia privită ca un surghiun.

— A întors-o bine Grișka, folosind în propriul său interes munca noastră și zelul nostru față de țară! — cleveteau companionii auzind zvonurile strecurate din casa guvernatorului, după care iertarea lui Rezanov s-ar fi datorat călătoriilor peste ocean și descoperirilor corăbierului. — Varnakul tot varnak rămîne; și-a măritat fata după un mason. Sînt destui de ăștia pe aci, prin închisori și prin mine! A măritat-o și acum prin francmasonii din capitală a dobîndit iertarea ginerelui său și l-a trimis la Petersburg, să-i învîrtească treburile. Ne tot amăgește cu America o să ne ducă la sapă de lemn.

Natalia Alexeevna știa despre cele cinci mii de ruble, strînse cu greu de Grigori Ivanovici și date ginerelui său pentru a răsplăti serviciile lui Altesti, care atrăsese atenția unei persoane sus-puse asupra călătoriilor de peste ocean și asupra descoperirilor socrului lui Rezanov. Știa și de aceea nu sufla nimic soțului său despre trăncănelile care-i ajungeau la urechi. «Să nu facă vreo prostie Grișata, în urma unei astfel de „atenții"... E prea posomorît în ultima vreme !»

Intr-adevăr, corăbierul, după plecarea lui Nikolai Petrovici și a fiicei sale în capitală, se retrăsese și se închisese în sine. Ședea tot timpul acasă, înconjurat de hărți și manuale, pregătind o expediție pentru vara anului 1793, în vederea găsirii unui port ferit de îngheț pe coasta Asiei.

Auzind despre cruzimea soldaților chinezi din regiunile de la graniță, despre caznele rafinate la care erau supuși străinii, căzuți în mîinile lor, Natalia Alexeevna se uita cu groază la nenumăratele variante ale itinerariilor expediției trasate cu cretă roșie. Adeseori, Grigori Ivanovici o chema pe Natalia Alexeevna ca să se uite la hărți și îi cerea chiar încuviințarea pentru planurile sale nebunești.

— Mi-ar fi mai ușor să plec în America, decît să te las să cauți cine știe ce pe pămîntul chinezesc, — răspundea Natalia Alexeevna și schimba vorba, trecînd la alte subiecte mai plăcute, ca, de pildă, cum or fi călătorind sau dacă or fi ajuns copiii lor în capitală și cum s-or fi descurcînd acolo.

— Au ajuns, Nataliușka, au ajuns, și l-au pus pe „domovoi"[1]) după sobă... Cred că Nikolai Petrovici i-a și transmis plecăciunile mele lui Derjavin. De nu m-ar întîrzia cu aprobarea ! — răspunse bucuros Grigori Ivanovici într-o bună zi, auzind cele spuse de soția sa, dar fiind mereu cu gîndul la cererea trimisă țarinei, de a i se îngădui să pornească, pe socoteala sa, o expediție pentru găsirea unui port ferit de îngheț și de a intra în tratative cu autoritățile chi-

[1]) *Domovoi* — duhul casei ; ființă supranaturală, care potrivit unor superstiții ar sălășlui în fiecare casă. (N. red. rom.)

neze, dacă locul pentru acest port ar fi descoperit mai la sud de vărsarea Amurului.

Guvernatorul Pil, om drept și plin de rîvnă, frămîntat de nevoile Siberiei răsăritene, acest „imperiu al gheţurilor", cum îl numea el, sprijini şi de data aceasta cu multă bunăvoință folositoarea inițiativă rusă, netemîndu-se că un asemenea amestec nepotrivit în politica înaltă va fi rău privit la Petersburg, unde dregătorii erau absorbiți de problemele Apusului.

— Ar fi bine ca Nikolai Petrovici să-ţi arunce cererea în sobă, iar lui Gavrila Romanîci să-i dea „domovoi". Zău că nu mi-ar părea rău! — glumi Natalia Alexeevna, amintindu-şi de greierul de casă, pe care i-l dăduse fiicei sale, potrivit unei datini străvechi, pentru a-i aduce fericirea în noul cămin. Acest greiere fusese prins cu mare greutate în bucătărie şi pus într-o cutiuță foarte mică, împreună cu o frunză putrezită şi nişte firimituri de pîine. Natalia Alexeevna îi spusese Aniutei să-ţi ţină sub blană, tot timpul drumului, cutiuţa cu „domovoi" ca nu cumva să îngheţe. „Iar dacă moare sau îngheaţă, să-l arunci după sobă deîndată ce intri în casă, că aşa o să-ţi vină și belşugul. După sobă, poate că o să-şi revină...

— Ce tot vorbeşti, Natalița ! Vrei să pui o gînganie mai presus de umila mea cerere către augusta împărătească ! — spuse Grigori Ivanovici gesticulînd supărat.

Natalia Alexeevna oftă, fără a mai spune nimic. Mai mult ca oricînd noile planuri ale soţului ei nu-i erau pe plac.

Corăbierul era foarte mîhnit la gîndul că s-ar putea să rămînă zadarnice sforţările sale de a găsi o ieşire ferită de îngheţ din Siberia la Oceanul Pacific.

Ivan Larionovici Golikov, cel mai mare acţionar al companiilor lui Şelihov şi Ivan Andreevici Lebedev-Lastocikin, fostul companion al lui Şelihov în prima călătorie făcută cu zece ani mai înainte peste ocean, aflau tot ceea ce se petrecea în birourile administrației guvernatorului.

— Am băgat bani în această afacere, am echipat

trei corăbii, iar el? Un calic, un coate-goale și o zănatică de nevastă, care s-a ținut după el! Și acum, fostul meu simbriaș vrea să împartă cu mine cîștigul pe jumătate, — așa explica Lebedev ruptura între el și corăbier, după întoarcerea lui Șelihov și a soției acestuia din călătoria de peste ocean, plină de atîtea primejdii și lipsuri.

In timp ce aștepta acasă răspunsul din capitală, cu privire la planul său, Șelihov își amintea de vremea și de isprăvile care au pus temelia Slavorosiei. Ruptura cu Lebedev nu se datora numai unei neînțelegeri cu privire la împărțirea cîștigului, ci avea o pricină mult mai adîncă. Gîlceava pornea din deosebirea de vederi asupra felului cum trebuiau conduse coloniile și a scopului care trebuia urmărit în legătură cu populația băștinașă din America. Simplitatea și lipsa de apărare a băștinașilor de pe noul pămînt descoperit, precum și noblețea și devotamentul lui Cuci, mișcaseră inima corăbierului. Intîlnirile și discuțiile cu Radișcev — ale cărui idei și păreri periculoase Șelihov își dădea seama că nu și le putea însuși — îl făcuseră totuși să privească altfel ținta și rostul activității sale în America.

— Pe sălbatici trebuie să-i stăpînești cu tărie, dar și cu pricepere. Indienii pot fi atrași prin învățătură și prin foloasele pe care le trag de pe urma noastră, — își spuse Șelihov și începu să aplice, așa cum se pricepea, această hotărîre.

Altfel vedea lucrurile Lebedev.

— Trebuie să-i supui prin teamă și forță, — spunea el, — altfel nu vei dobîndi nimic de la ei.

Puterea și drepturile capitalului erau de partea lui Lebedev. De partea lui Șelihov erau însă oamenii — atît cei care-l însoțiseră în călătorie, cît și cei pe care-i lăsase în primele așezări rusești statornicite pe insulele Aleutine și pe continentul american.

Al treilea companion, Ivan Larionovici Golikov era, sufletește, sub înrîurirea capitalului, dar vrînd să rămînă singurul stăpîn al lînei de aur descoperite dincolo de ocean, trecuse de partea lui Șelihov cu gîndul de a-l „lichida cu timpul pe descoperitor".

Şelihov, după ce timp de trei ani umblase pe la tot felul de judecăţi şi autorităţi şi se dovedise foarte dibaci, iscusit şi priceput în alegerea unor ocrotitori şi a unor oameni care să-i împărtăşească vederile, întemeiase, spre surprinderea lui Golikov, trei societăţi, în care luase locul de conducere rîvnit de Ivan Larionovici.

Despărţindu-se de corăbier, Lebedev alcătuise o companie a sa şi înfiinţase două-trei factorii pe ţărmurile golfurilor Kenai şi Ciugatsk. În slujba sa intrară cîţiva dintre cei care călătoriseră pe vremuri cu Şelihov în America, dar fuseseră trimişi înapoi la Ohotsk de acesta, pentru că nu se arătaseră în stare să trăiască în chip paşnic cu băştinaşii. „O să piară nenorociţii, dar în ce încurcături o să ne bage!“ se gîndea Grigori Ivanovici, citind pe îndelete rapoartele lui Delarov şi Baranov despre fărădelegile săvîrşite de oamenii lui Lebedev, faţă de indigenii din Kenai şi Ciugatsk. Îi vedea aievea pe oamenii care călătoriseră cu el şi trecuseră acum în slujba lui Lebedev, şi-i părea rău de ei; toţi oameni aprigi: Potap Zaikov, Kolomnin, Zabaluşin, Konovalov... „Ăsta-i o adevărată fiară, dacă-l laşi de capul lui e în stare să-şi pună oamenii în lanţuri“, evoca Şelihov figura întunecoasă a companionului Konovalov, pe care-l arestase după neuitata luptă cu indigenii din Kadiak, şi-l adusese la Ohotsk, spre a fi judecat pentru omorurile nelegiuite săvîrşite împotriva paşnicilor insulari. Konovalov căutase să arunce crimele sale asupra lui Şelihov. Subchirurgul Miron Britiukov, un om de nimic, un ticălos, cumpărat de Lebedev, cînd începuse gîlceava dintre el şi navigator, înaintase în anul 1787, o hîrtie căpitanului Billings. Judecata încă nu se încheiase, ajunsese la Petersburg, unde se înmormîntase, deşi la ancheta făcută de judecătorul de pace, Britiukov mărturisise că la îndemnul lui Lebedev, care-l îmbătase cu votcă, semnase hîrtia care-i fusese strecurată de nesăţiosul funcţionăraş Kozleatnikov. Printre procesele pornite din intrigi, de neînlăturat pe vremea aceea, pentru a stăvili propăşirea unui om simplu ieşit din rîndurile poporului,

denunţul subchirurgului Britiukov îi apărea totdeauna lui Şelihov ca o amintire dintre cele mai neplăcute. Cu atît mai mult, cu cît în faţa propriei sale conştiinţe, navigatorul îşi recunoştea o vină, cu sau fără voie, cine ştie? Iar învinuirea adusă de acesta era o pată care nu se ştersese nici pînă în clipa aceea de pe numele lui Şelihov.

Cînd, în barabora de pe insula Kadiak, pe care şi-o ridicase după debarcare, dăduseră buzna cîţiva vînători, strigînd şi protestînd că acest Konovalov ucidea oamenii de pomană, Natalia Alexeevna îi spusese: „Grişata, de ce i-ai încredinţat lui Konovalov judecarea trădătorilor americani din Kadiak?" Aceste cuvinte ale Nataliei Alexeevna, privirea ei plină de dojană şi sunetul glasului ei rămăseseră pentru totdeauna întipărite în mintea navigatorului. Pînă ce să ajungă Şelihov, însoţit de vreo zece oameni credincioşi, în defileul unde fuseseră strînşi sălbaticii care se predaseră după lupta din timpul nopţii, Konovalov, care băuse mult pentru a face o judecată mai bună, înfierbîntat de moartea tovarăşilor săi, avusese timp să taie şi să împuşte vreo-cîţiva luptători vopsiţi cu negru. Mulţi alţii fuseseră înjunghiaţi de aleuţii care păzeau convoiul şi care aveau vechi răfuieli sîngeroase cu koniagii din Kadiak. Şelihov, deşi fusese în tinereţe un pugilist renumit, izbutise cu greu să-l lege pe Konovalov care-şi pierduse minţile de beat ce era. Îl pusese apoi pe criminal în lanţuri şi îl luase sub pază la Ohotsk. Ajuns acasă, însă, Şelihov avusese un moment de slăbiciune, netrimiţîndu-l în judecată pe acest criminal sîngeros. Lebedev şi Golikov îi luaseră apărarea lui Konovalov şi acesta dispăruse sub ocrotirea lui Billings, strecurîndu-se pentru cîtva timp spre locurile lui de baştină, undeva, în Kolîma.

„Am ascuns greşeala mea şi a altuia, căci mă temeam să nu mi se ducă vestea că aş fi la fel de crud şi de nesăţios ca spaniolii şi englezii. Dar am plătit-o scump", se mustra Şelihov. Iar Lebedev, pierzînd pricina nedreaptă pornită împotriva lui Şelihov, nu s-ar fi dat înlături de la nimic, pentru a-i murdări numele

şi-l găsise pe Britiukov! Britiukov aruncase asupra lui Şelihov sălbăticiile săvîrşite de Konovalov, aducîndu-l ca martor chiar pe acesta.

Nu-i dat omului să cunoască gîndurile duşmanilor săi, nici ale celor făţişi, nici ale celor ascunşi. Corăbierul nu ştia că Lebedev şi Golikov, care intrase pe ascuns în compania lui Lebedev, socoteau întoarcerea lui Rezanov la Petersburg ca o primejduire a planurilor lor de a pune mîna pe întreprinderea lui Şelihov şi de a se face stăpîni pe pămîntul american. După Rezanovi şi Bem, plecase spre capitală şi fostul membru al judecătoriei de pace, Kozleatnikov. Gonit din slujbă, acest edec de tribunal, aflat de mulţi ani sub anchetă judiciară, trecuse în slujba neguţătorilor dibaci şi punea la cale, ca mijlocitor neştiut de nimeni, tot felul de uneltiri.

Cei doi companioni, care săvîrşiseră destule păcate şi greşeli în legăturile lor de negoţ cu ciukcii din Anadîr şi itelmenii din Kamciatka, se temeau de Bem, care plecase spre capitală. Kozleatnikov primi sarcina de a răscoli dosarul cu procesul lui Şelihov, cu privire la distrugerea localităţilor americane şi la asasinarea în masă a noilor supuşi aduşi patriei prin rîvna neguţătorilor Golikov şi Lebedev.

Aceştia voiau astfel să scape de neplăceri şi să apară ca nişte oameni care luptă pentru a se face lumină şi dreptate. Kozleatnikov nu avea nevoie de sfaturi. Golikov îi dăduse o singură indicaţie: cum să-l găsească pe consilierul Colegiului de comerţ, Ivan Akimovici Jerebţov, cu care casa de comerţ Golikov întreţinea de multă vreme legături trainice, în privinţa brevetelor de băuturi. Din crîmpeiele de povestiri auzite chiar de la Şelihov şi de la alţii — căci corăbierul nu ştia să tacă — Ivan Larionovici nădăjduia că va găsi un sprijin la Jerebţov.

2

Pe la mijlocul lunii mai, Angara se curăţi de gheţuri. Sloiurile din Baikal se scurseseră prin Enisei

spre adîncurile Oceanului Ingheţat. Cum se spunea pe atunci, acesta era tributul pe care Baikalul îl trimitea Oceanului Nordic. De la fereastra odăii Şelihovilor, care dădea spre curte, grădină şi rîu, se vedeau în zarea albăstrie de primăvară, dincolo de Angara, vîrfurile dealurilor din ţara tunguşilor.

Aşteptînd aprobarea pentru expediţia plănuită, Şelihov număra cu nerăbdare zilele, pînă la mijlocul verii. Atunci, după socoteala lui, trebuiau să se întoarcă, bineînţeles pe roate, săniile trimise cu fiica şi ginerele său, aducînd praf de puşcă şi ghiulele de la arsenalul din Kronstadt. Deşi pulbere se găsea şi la Irkutsk, ca şi la Iakutsk, Ghijiga şi la Ohotsk, unde se echipau vasele companiei, totuşi, după lege, vasele de cursă lungă nu se puteau aproviziona cu pulbere decît de la Kronstadt, cale de douăsprezece mii de verste dus şi întors. E adevărat că pulberea din Siberia, păstrată prea mult în depozitele statului, de multe ori nu mai era bună de nimic.

— Legile-s sfinte, dar cei care au sarcina de a le păzi sînt vrăjmaşi crînceni! — tuna Grigori Ivanovici, rugîndu-l pe ginerele său să-i facă rost de cele trei sute de puduri de pulbere, precum şi de celelalte muniţii făgăduite companiei, şi totodată să supravegheze încărcarea acestora la Rambov[1]), scoţînd convoiul din capitală.

— Opriţi-vă acolo unde vă apucă dezgheţul pe drum şi aşteptaţi, — îi poruncise Şelihov vechilului pe care-l trimisese împreună cu Rezanovii, — puneţi încărcătura pe roate şi la vară vă aştept să veniţi înapoi.

La începutul verii, căldura uscă pămîntul. Enormul termometru de spirt Fahrenheit, atîrnat de un cedru în fundul grădinii Şelihovilor, arăta 115 grade[2]). O asemenea căldură părea neobişnuită la Irkutsk, unde arşiţa era de scurtă durată.

— Grişata, — spuse Natalia Alexeevna, găsindu-şi cu greu soţul ocupat cu legatul tufişurilor de zmeură,

---

[1]) *Rambov* — numele popular al oraşului Oranienbaum, construit la începutul secolului al XVIII-lea de Menşikov. (N. red ruse.)

[2]) 115° Fahrenheit = 38 grade Celsius. (N. red. ruse.)

lîngă stupi, — a venit călare un căzăcel şi spune că eşti chemat la generalul Pil. Zice că să te grăbeşti...
„O fi sosit aprobarea pentru China?“ se gîndi ea, cu o strîngere de inimă, fără a-şi arăta însă emoţia.
— Aprobarea? — întrebă înecîndu-se Grigori Ivanovici.
Trecuseră demult toate termenele fixate pentru plecarea oamenilor care aşteptau, la curte, plecarea expediţiei.
— Nu ştiu ce să-ţi spun... dar ce-i cu tine? — îşi opri ea soţul. — În halul ăsta vrei să te prezinţi în faţa generalului? Trebuie să te îmbraci, să chemăm bărbierul... Uite-te în ce hal arăţi!
— Să-mi pun jacheta? Să-mi iau şi săbiuţa? Şi peruca? — întrebă navigatorul şi izbucni în rîs, uitîndu-se la pantalonii săi de pînză mînjiţi şi la pălăria de paie de hrişcă, pe care n-o scosese de pe cap.
— Fie cum vrei tu!
Peste un ceas, în troica sa favorită, cu veşnicul Nikişka pe capră, Şelihov sosi la casa guvernatorului — palatul, cum i se zicea la Irkutsk. Neguţătorii de vază din Siberia aveau obiceiul de a nu merge pe jos prin oraş.
Aruncînd în braţele subofiţerului de serviciu pelerina de marinar şi rămînînd în jacheta de atlas de culoarea cafelei, Grigori Ivanovici se uită într-o oglindă tulbure — ca să-şi verifice ţinuta — şi ţinînd în mînă sabia dăruită de ţarină, păşi spre biroul guvernatorului.
— Pare un nobil, sau chiar ceva mai mare, un oaspete de vază străin ajuns din întîmplare în ţinuturile siberiene şi cînd colo nu-i decît un simplu negustoraş, — şuşoteau, privindu-l cu pizmă, funcţionarii cunoscuţi pe care-i întîlnea în cale. Ajungînd în faţa biroului, Şelihov se opri în prag, presimţind parcă o primejdie cînd îi văzu la guvernator pe membrii tribunalului împreună cu un necunoscut arătos, într-o uniformă din stofă de bună calitate, croită după moda din capitală. „Am venit după aprobare, se gîndi Grigori Ivanovici, şi cînd colo s-ar zice că vor să mă lege“. Şi tulburat, se înclină adînc ca un adevărat

negustător, uitînd şi de jachetă şi de spadă, care-l deosebeau pe corăbier de negustător.

Pil, un om iute din fire, îl primea de obicei pe Şelihov cu o glumă sau cu o cascadă zgomotoasă de întrebări cu privire la treburi. De data aceasta, însă, îl primi rece şi oficial. Se vedea că excelenţa sa era foarte nemulţumit şi îngrijorat.

— Iată-l şi pe Şelihov, — spuse Pil, făcînd semn corăbierului să se apropie de masă.

Deasupra mesei, în spatele guvernatorului, atîrna portretul lui Petru I, o copie făcută de pe tabloul lui Kneller, celebrul pictor al curţii engleze. Pe masă, în dreapta, se înălţa „zerţala"[1]. Pe muchia din faţă a zerţalei, Grigori Ivanovici avu răgaz să citească cuvintele: „Judecata lui dumnezeu este..." şi... „Se cuvine ca toţi să cunoască în întregime legile ţării şi însemnătatea lor".

— Cum te cheamă? De unde eşti? Profesia sau meseria? — întrebă guvernatorul, ca şi cum ar fi avut în faţa sa un învinuit sau un cetăţean pus sub anchetă.

— Precum vedeţi este cel de care avem nevoie, — îi spuse Pil necunoscutului cu veston cenuşiu. — Cu ce doriţi să începem, domnule... — Pil se prefăcu că uitase numele funcţionarului sosit din capitală.

— Kaidanov, excelenţă! — răspunse acesta, fără să clipească. — Dacă n-aveţi nimic împotrivă, să citim mai întîi ordinul şi să luăm iscălitura şi apoi... — Funcţionarul se sculă în picioare şi după ce tuşi uşor, citi cu o voce monotonă şi egală, o hîrtie scoasă din teancul pe care îl avea în faţă. Pentru a aduce la cunoştinţă cuprinsul acestei hîrtii străbătuse şase mii de verste, pînă la Irkutsk.

— „Excelenţei sale guvernatorului Siberiei de Răsărit şi al Regiunii Kolîvan, generalului-locotenent şi cavaler Ivan Alferievici Pil.

„Printre nenumăratele bunuri, cu care Ecaterina a II-a a fericit Rusia, unul dintre cele mai importante

---

[1] *Zerţala* — prismă triunghiulară pe care erau lipite copii tipărite de pe ucazurile lui Petru I asupra drepturilor civile, regulamentelor etc. După legile vechi, în toate instituţiile trebuia să se găsească o „zerţală". (N. red. rom.)

trebuie socotit prieteneasca legătură cu curtea imperială a Chinei şi pacea la hotarele patriei noastre în extremul orient.

„Întrucît iniţiativa zadarnică şi vătămătoare a neguţătorului de starea întîia Şelihov din Irkutsk, deşi este susţinută de excelenţa voastră, ameninţă pe faţă tratatele încheiate de înaltele părţi precum şi folosul rezultat din ele pentru amîndouă, îl însărcinăm pe consilierul inferior al Colegiului afacerilor străine Kaidanov, pus la dispoziţia dumneavoastră, să-i facă cunoscut sub luare de semnătură, în prezenţa dumneavoastră, numitului Şelihov, cele cuprinse în dispoziţia noastră.

„Preşedintele colegiului afacerilor străine, generalul-feldzeihmeister şi guvernator al Tauridei, Zubov".

— Aţi înţeles? Iscăliţi! — Funcţionarul din Petersburg îi întinse lui Şelihov documentul citit. După felul cum vorbise se vedea limpede că nu mai încăpea nici o îndoială asupra „binefacerilor" împărătesei, de care gemea Rusia şi mai mult decît atît că şi el era încredinţat de caracterul „vătămător" al planurilor neguţătorului Şelihov. Uluit, cu faţa împurpurată de ruşine, Şelihov nu scoase nici o vorbă. Se aplecă şi după o clipă de chibzuire, scrise cu litere vizibile şi mari: „Neguţător din Irkutsk de starea întîia, cetăţean de vază al oraşului Rîlsk, Grigori Şelihov".

— Enumerarea titlurilor la iscălirea unor ordine ale guvernului este de prisos, — se strîmbă Kaidanov, dar întîlnind privirea turbată a lui Şelihov, făcu un pas înapoi şi îi spuse lui Pil: — Îmi daţi voie să încep interogatoriul, excelenţă?

Pil dădu afirmativ din cap, fără a rosti nici un cuvînt şi neţinînd seama de nepărtinirea ce trebuia păstrată în faţa reprezentantului autorităţii supreme le spuse membrilor tribunalului de pace:

— E un vechi denunţ! Domnii juraţi au depus multe sforţări pînă acum pentru a da în vileag relele intenţii ale denunţătorului. Am crezut că Colegiul amiralităţii s-a convins atît din jurnalul de bord prezentat, cît şi din depoziţiile martorilor, care nu ascundeau defel atentatele americanilor împotriva companiei lui

Şelihov şi acţiunile acestuia împotriva lor, că nu putea fi vorba decît de un caz de legitimă apărare. Dar acum văd că în proces intervine şi Colegiul afacerilor externe, potrivit unor temeiuri, pe care, domnul... — Pil uita cu încăpăţînare numele funcţionarului din Petersburg şi auzind şoptindu-i-se sfios „Kaidanov“, rosti desluşit: — domnul Kapkanov care a venit la noi cu acest prilej, nu mi le-a putut lămuri. Nu ne rămîne deci decît să executăm ordinul autorităţii supreme şi să cercetăm din nou denunţul subchirurgului Britiukov, adresat căpitanului Billings, la două noiembrie, anul una mie şapte sute optzeci şi şapte... Să intre Britiukov!

În cabinetul guvernatorului intră însoţit de un paznic al închisorii un omuleţ mărunt, cu o barbă mică, roşcată şi neîngrijită. Se opri în prag, clipind fricos din pleoapele purulente ale ochilor săi miopi. Aruncîndu-i o privire plină de scîrbă, dar şi de interes, funcţionarul din Petersburg, care îşi luase precum se vedea, rolul de procuror, se adresă lui Şelihov:

— Tu... dumneata îl cunoşti pe acest om?

— Foarte bine chiar, înălţimea voastră! — răspunse cu tărie corăbierul. Îşi recăpătase stăpînirea de sine şi era hotărît să primească supus ruşinea şi pedeapsa pentru vechiul „păcat“. — Omul acesta a fost aproape singurul care mi-a făcut greutăţi în călătoriile mele pe mare.

— De ce? Sînt curios să ştiu de ce ţi-a făcut greutăţi tocmai acest om care a adus la cunoştinţa autorităţilor fărădele... acţiunile dumitale suspecte?

— Întrebaţi-l pe el! Ştie despre ce-i vorba şi dealtfel găsiţi şi în dosar!

— Eu pe dumneata te întreb, Şelihov!

— Nu-i un subchirurg, ci un stîlp de cîrciumă. Nu s-a obosit să vindece oamenii, ci le-a înrăutăţit şi bolile trupeşti şi cele sufleteşti. A băut cu prietenii săi, pînă la fund, tot spirtul din farmacia corăbiei destinat îngrijirilor medicale. A aruncat femeile şi fetele americane în braţele desfrîului, ameţindu-le cu alcool, iar pe Konovalov, după ce l-a îmbătat cu spirt, ca răzbunare pentru că i-a cerut socoteală de

mîrşăviile sale, l-a îndemnat să săvîrşească o faptă urîtă, iar după aceea...

— Aşa, ajunge! Să lămurim acum şi această faptă urîtă pe care o tăgăduieşti. — Funcţionarul din Petersburg scotoci prin hîrtii. — Iat-o! — Şi cu aceeaşi voce egală, aruncînd membrilor tribunalului o privire plină de înţeles citi:

„Înălţimii sale căpitanului de flotă Billings, denunţul privitor la serviciu, făcut cu inima curată, de subchirurgul Miron Ivanov Britiukov!“ Denunţ făcut cu inima curată! — repetă Kaidanov, uitîndu-se la juraţi.

„...şi a ucis dintre aceşti oameni fără apărare, vreo cinci sute, iar dintre prizonierii bărbaţi şi femei, în număr destul de mare, domnul Şelihov a poruncit să-i scoată pe bărbaţi, să-i ducă în tundră şi să-i omoare pe toţi cu suliţele“.

— N-am dat niciodată o asemenea poruncă! — strigă corăbierul nemaiputînd îndura aceste calomnii. — Britiukov vrea să mă ponegrească.

— Nu întrerupe! — îl opri pe Şelihov cu asprime funcţionarul din Petersburg. — Vei vorbi, cînd te voi întreba. — Şi citi mai departe oarecum încurcat şi mirat de contrazicerile fără şir ale învinuirilor din denunţ. „...iar pe femeile şi copiii, dintre cei rămaşi, în număr de vreo şase sute, i-a luat cu el în port şi i-a ţinut trei săptămîni, după care au început să se întoarcă bărbaţii fugiţi şi ascunşi, şi le-a înapoiat fiecăruia soţia, iar dintre copii, a oprit cîte unul ca ostatec, dîndu-le apoi tuturor drumul. Despre aceste fapte îngrozitoare, auzind de la dumnealui, domnul Şelihov, că are puterea de a tăia şi spînzura nu numai pe indigeni, ci şi pe ruşi, n-am îndrăznit să fac un denunţ de cînd am sosit...[1])

— Cum „n-ai îndrăznit“, dobitocule, cînd am denunţul tău în mînă? — se repezi emisarul din

---

[1]) Act dat în original. Cu tot caracterul absurd al acestui document, duşmanii şi concurenţii ruşi şi străini ai lui Şelihov nu conteneau să-l învinuiască de o comportare plină de cruzime faţă de indigeni. Acest punct de vedere neconfirmat nici de documente, nici de mărturiile contemporanilor a dăinuit pînă în vremurile noastre. (N. red. ruse.)

capitală la Britiukov, care stătea cu capul plecat. — Poate că ai fost amenințat, cumpărat?

— Chiar așa, cumpărat... Kozleatnikov mi-a făgăduit o răsplată din partea domnului Lebedev și m-a cinstit cu votcă. Eu... am pus iscălitura pe hîrtie... — izbuti să îndruge Britiukov.

Kaidanov își dădea seama că se afla într-o situație neplăcută. Știa prea bine că acest denunț plin de calomnii pe care-l dezgropase Ivan Akimovici Jerebțov pentru a-l speria pe Șelihov, nu făcea nici cît o ceapă degerată, dar nădăjduia, după spusele lui Kozleatnikov, că Britiukov, închis pentru denunț fals, și-l va menține și va pune martori, care să adeverească grozăviile petrecute pe pămîntul american. Pe de altă parte, Kozleatnikov, de-abia întors la Irkustk, se culcase pe sobă, făcînd pe muribundul. „Ce canalie! își spunea funcționarul din capitală, fierbînd de mînie. Și ăsta, se gîndea el uitîndu-se la Britiukov, nu numai că nu pune nici un martor și nu menține nimic din denunț, dar de la prima întrebare se căiește de falsul săvîrșit!"

Membrii tribunalului, speriați de neîncrederea pe care cei din capitală o arătaseră față de vechea lor hotărîre, schimbau priviri triumfătoare: se dovedea că avuseseră dreptate. Guvernatorul Pil crezu că sosise momentul potrivit pentru a se răfui cu autoritățile din capitală, care-l ponegriseră pe el, guvernatorul, pentru că sprijinise inițiativa lui Șelihov, de a găsi un port ferit de îngheț de care Siberia avea atîta nevoie și care puseseră la îndoială hotărîrea sa dreaptă, în procesul murdar, plin de calomnii cu privire la asasinarea băștinașilor americani. Pil cercetase în amănunțime denunțul asupra pretinselor nelegiuiri săvîrșite de Șelihov în America și aflase de mîrșavele samavolnicii ale lui Konovalov și de felul cum Șelihov îl trimisese pe acesta la Ohotsk. Apoi, ca guvernator, cunoștea prea bine și neînțelegerile comerciale dintre corăbier și Lebedev, din care se născuse acest proces.

În concepția lui Pil, un „soldat bătrîn" care-și petrecuse toată viața în războaie împotriva suedezilor,

a prusacilor şi a turcilor, moartea a cîtorva zeci şi chiar sute de oameni, nu însemna mare lucru: orice cucerire cere sînge, fie al oamenilor tăi, fie al vrăjmaşilor...

— Cred că acum sînteţi pe deplin lămurit în privinţa calomniilor lui Britiukov, — spuse Pil. — Britiukov îşi ispăşeşte pedeapsa prevăzută de lege. Spune-i, Britiukov, domnului Kapkanov...

— Kaidanov, excelenţă, — îl îndreptă supărat de data aceasta trimisul Petersburgului pe guvernator. — Kai-da-nov...

— Ia te uită cum mă lasă memoria la bătrîneţe! Iertaţi-mă, domnule Kaidanov... Spune-i Britiukov, domnului Kaidanov, de ce te-ai hotărît abia după doi ani, să predai această hîrtie căpitanului Billings?

— Căpitanul mi-a cerut-o, ca s-o înainteze unde trebuie, sau s-o oprească drept justificare, în cazul cînd aş fi hotărît să tac.

— Mai bine tăceai, Britiukov, n-ai fi avut nevoie să cauţi o scăpare în minciună... Iar le Petersburg, —se întoarse Pil la primul său gînd, pentru a-i înţepa cît mai usturător pe marii dregători din capitală, — la Petersburg degeaba se crede că noi cei din Siberia gîndim ca urşii în ceea ce priveşte interesele şi onoarea patriei! Grigori Ivanîci, să cauţi neapărat să-i arăţi înălţimii sale şcoala dumitale, iar pe dumneavoastră, domnule Kaidanov, vă sfătuiesc să-i întrebaţi în această privinţă pe copiii aduşi ca ostateci la Irkutsk. Copiii băştinaşilor ucişi, după spusele lui Britiukov, sînt ţinuţi în belşug pe socoteala lui Şelihov, şi învaţă diferite ştiinţe, vorbesc şi înţeleg ruseşte, la fel ca noi...

— Nu voi pregeta, excelenţă! — răspunse împăciuitor şi chiar slugarnic, oaspetele din capitală, simţind deplina prăbuşire a misiunii pe care i-o încredinţase Jerebţov.

Pil, cu sufletul său simplu, nu bănui niciodată că trecerea sa, din înalt ordin, în retragere, cu mulţumiri pentru serviciile aduse şi rîvna arătată în postul pe care îl deţinuse atîta timp, se datora în bună parte omului în uniforma cenuşie, pe care din întîmplare,

dar bine, îl botezase „Kapkanov". „Ca să ajungi la Şelihov, trebuie să-l înlături pe Pil", aceasta fu vicleana capcană pe care consilierul Kaidanov, la înapoierea sa din Irkutsk, o spuse Olgăi Alexandrovna Jerebţova.

3

„Nu se va mai porni în căutarea portului", hotărî Natalia Alexeevna, cînd îl văzu pe Grigori Ivanovici înapoindu-se de la palatul guvernatorului mai negru ca un nor de furtună. Suferise un naufragiu. Planul expediţiei se prăbuşise. Deşi cu mintea împărtăşea în totul amărăciunea pe care această înfrîngere o pricinuia soţului ei, în inima-i de femeie şi de soţie ea binecuvînta acea forţă vrăjmaşă care-i înlănţuise voinţa şi dorul de a săvîrşi un act de eroism cu totul zadarnic şi primejdios după părerea ei.

— Sluga Petersburgului ne-a bătut la spate pe Ivan Alferievici şi... pe mine! — mormăi printre dinţi navigatorul, scoţîndu-şi din mers şi aruncînd jos spada. — Dă-mi haina de casă şi... oricine ar veni, afară cu el!

In „cabină" — aşa-şi numea Şelihov uneori în glumă biroul — se apropie cu amărăciune de masa pe care se aflau planurile expediţiei pentru căutarea unui port ferit de îngheţ. Urmări încă o dată cu ochii împăienjeniţi linia frîntă, trasă cu creta roşie, peste munţii şi apele Dauriei şi ale Hinganului Mic. Undeva, mai sus de paralela 40, creta roşie ieşea la ocean, spre portul ferit de îngheţ, pe care îl şi găsise în închipuire. Aceleaşi drumuri roşii, misterioase, se întindeau spre coastele Americii, ocolind pe la nord Maţmaiul japonez, iar pe la Sud insulele Kurile. Aci, cu steluţe roşii, erau însemnate aşezările ruseşti, care, după fantezia corăbierului, acoperiseră pînă şi însorita Californie.

Intr-o clipă de furie oarbă, Şelihov apucă o bucată de cărbune şi trase peste hartă o cruce neagră, groasă.

— Dacă voi nu aveţi nevoie de ea, cu atît mai puţin am eu! O să-mi deschid o prăvălie şi o să mă fac neguţător în piaţă, — şopti el cu buzele tremurînde. Îi veneau în minte cuvintele spuse de guvernator la despărţire: „Du-te, du-te, Grigori Ivanîci, nu mai spune nimic. Ne-au ameninţat cu degetul din Petersburg şi ne-au bătut cu vergi la spate, ca să le ştim de frică şi să ne cunoaştem lungul nasului... Ha, ha!..."

Trăgînd de pe masă un pachet de hărţi, Şelihov le rupse dintr-o singură mişcare, de sus pînă jos. Se uită apoi la jumătăţile ce-i rămăseseră în mînă, cu America despărţită de Rusia, şi înfuriindu-se şi mai tare, începu să le rupă în bucăţele.

Cînd Natalia Alexeevna intră cu haina de casă în mînă bucăţelele de hîrtie acopereau duşumeaua.

— Grişata, ce te omori aşa? Uite-te, ce palid eşti! — spuse ea lăsîndu-se în genunchi lîngă fotoliul în care şedea soţul ei. Cu ochii lipsiţi de viaţă, Şelihov privea undeva, departe, dincolo de Angara şi tăcea. — Te-ai chinuit atîta cu portul ăsta, ai despicat firul în patru, iar căţeii din capitală şi dracii noştri bărboşi din Irkutsk, în furia lor, pizmuindu-ţi gloria te-au silit să-ţi pleci capul! Ţi-ai irosit tot ce mă bucura atîta — puterea şi vitejia şi aripile tale de vultur... — Şi adăugă încet: — Şi nu demult, trăiam atît de fericiţi!

Discul purpuriu al soarelui coborî fără putere, stingîndu-se în cupola de plumb a norilor strînşi la asfinţit. Mai spre dreapta, şi miazănoapte, săgetau din cînd în cînd fulgere sau reflexele aurorei boreale care, după cum credea corăbierul, se înălţau totdeauna deasupra gheţurilor ce acopereau marginile de nord ale ţării ruseşti.

Ascultînd cuvintele blînde ale soţiei sale, Grigori Ivanovici simţi cîtă dreptate avea ea, unicul său prieten. E singur, singur, sub loviturile soartei. De la acea blestemată călătorie la Petersburg, de la moartea lui Cuci, totul începuse să se prăbuşească, tot ce-şi pusese în gînd îi ieşise pe dos; pierduse respectul oamenilor, cucerit în jocul cutezător cu moartea, cînd arunca zarurile cu ochii închişi. Puterea şi

sănătatea îi fuseseră măcinate de viscolele siberiene, de furtunile din Kamciatka şi de uraganele de pe ocean. „Într-o clipă poate să te sugrume, blestemata!“ se gîndi Grigori Ivanovici la boala de care suferea: anghina pectorală. În închipuirea lui Grigori Ivanovici, această boală plicticoasă se întruchipa într-o broască rîioasă, hîdă, cu ghiare, care lua înfăţişarea văduvei maiorului secund Glebov.

— Aci e mîna lui Lebedev şi uneltirea lui Ivan Larionovici! — declară cu tărie Natalia Alexeevna, ascultînd în amănunţime povestirea soţului ei despre cele petrecute în timpul zilei. — Dar, orice ai spune, sîngele nevinovat strigă la cer... În loc să-l execuţi pe Konovalov pentru bestialitatea lui, l-ai acoperit...

— Eu l-am acoperit? L-am aruncat în cală şi l-am trimis să fie fie judecat la Ohotsk.

— Să fie judecat! Şi la ce fel de judecată a fost supus, mă rog? Acum iar e acolo, iar îşi bate joc de cei fără apărare şi suge sîngele oamenilor, cîinele ăsta care-ţi zădărniceşte munca ta şi a lui Baranov. Alexandr Andreevici ar fi ştiut să scape de el, dar tu îngădui aşa ceva, vrei să-l asculţi pe Golikov şi parcă ţi-ar fi teamă să nu-l superi pe Lebedev.

— Nu degeaba se spune, poale lungi şi minte scurtă, — încercă Şelihov să înlăture cu o glumă cam grosolană, mustrările Nataliei Alexeevna. Multe lucruri neplăcute îi rămăseseră ei în minte din prima călătorie, iar rapoartele lui Baranov despre desfrîul oamenilor lui Lebedev, sub conducerea lui Konovalov, apărut din nou în America, o alarmau. — Oamenii sînt liberi să bîrfească, dar tu n-ai dreptul să mă dojeneşti. Doar ştii prea bine ce scandal a făcut Lebedev, la întoarcerea noastră. Golikov vrea şi azi să distrugă întreprinderea, deşi e companion...

— Cine-şi va aduce aminte de cele trecute, să-i sară ochii, iar eu... Grigori Ivanîci, nu-ţi pot fi judecător. Ştiu în ce împrejurări lucrezi, — se îmbună ca întotdeauna împăciuitoare Natalia Alexeevna. — Tu le vezi mai bine! Mă rog numai lui dumnezeu

să nu cadă pe capul copiilor noştri sîngele celor nevinovaţi şi fără nume, pieriţi din pricina delăsării noastre.

Natalia Alexeevna ştia mai bine decît oricine cîte păcate îşi luase pe suflet Grişata al ei, în goana după mărire şi bogăţie. Cîte rugăciuni, acatiste şi pomeni nu făcuse ea pentru izbînda lui cînd, străduindu-se să se ridice din rîndurile mulţimii, spre a deveni un om de vază, se arunca pe orice drum, oricît de periculos ar fi fost şi zîmbind juca pe o singură carte viaţa sa şi a altora. Cea mai preţioasă comoară a Nataliei Şelihova, femeie rusă, dreaptă şi cu tărie de suflet, era încrederea nestrămutată că soţul ei era mai mult un explorator şi navigator decît un neguţător şi vînător însetat de aur. Energia lui nesecată, frămîntatele planuri îndrăzneţe nu erau pornite din pasiunea josnică pentru aur, ci din nobila năzuinţă de a săvîrşi fapte eroice, din dragoste faţă de poporul rus, din rîvna pentru gloria şi cinstirea patriei...

— Ia vezi să nu cobeşti, să nu aduci vreo năpastă, Nataşenka, — se apără stîngaci Şelihov, care de multe ori se temuse de presimţirile şi de viziunea limpede a soţiei sale. — Mîine voi da drumul oamenilor tocmiţi pentru expediţia în China şi apoi vom pleca împreună în Slavorosia să punem rînduială acolo... Numai să-mi vină veşti de la Nikolai Petrovici, despre mersul treburilor şi să mă înţeleg cu companionii. Dar pînă atunci, echipez corăbiile.

Discuţia fu întreruptă de apariţia bătrînului Sivers. Şelihov fu pe deplin mulţumit de ştirile neaşteptate aduse de doctor. Inspectorul trimis din Petersburg, văzînd că i se spulbera orice nădejde de a-şi duce la bun sfîrşit misiunea primită de la feţele simandicoase din Petersburg de a-l distruge pe Şelihov şi de a-l pune într-o lumină proastă pe Pil, plecase de la guvernator şi se dusese de-a dreptul la Kozleatnikov, de la care pornise toată această poveste. Îl găsise pe acel om mîrşav cu o litră de votcă şi o farfurie de somoni de Baikal dinainte şi-l

bătuse atît de crunt cu bastonul încît Kozleatnikov fusese scos de sub masă fără grai.

— Kozleatnik, care se vîrîse sub masă, — povestea Sivers, — după ospățul trimis din capitală, *ganz möglich*[1]) că se va culca acum pe masă... Mort subit! Și totuși șoarecele de arhivă a mai avut puterea să mă roage să întocmesc *„für Ordnung"*[2]) un proces verbal medical, că a fost ucis în bătăi... Sivers mai povesti că Lebedev și Golikov, auzind că reprezentantul atotputernicei justiții din capitală îl bătuse pe Kozleatnikov și făgăduise să dea aceeași lecție și celorlalți vinovați de încurcătura în care fusese pus, fugiseră înspăimîntați la Pil și-i ceruseră să-i apere.

— *Excellenz*[3]) a fost foarte bucuros, foarte rîs, foarte înjurat, striga că „așa le trebuie hoților!" Despre *conclusium*[4]) medical, mi-a făcut cu ochiul să-l trimit la Petersburg, iar șefului de poliție i-a zis că domnul Kapkanov trebuie să se care din Irkutsk în 24 de ore...

Șelihov rîdea ținîndu-se de burtă și îl puse pe Sivers să-i repete de două ori povestea, desfătîndu-se de spaima și zăpăceala dușmanilor săi, în fața unei asemenea jigniri neașteptate.

De data aceasta, jignirea adusă demnității și tagmei negustorești de o uniformă din capitală, nu dădu loc la obișnuitele plîngeri împotriva situației umilitoare în care se afla negustorimea, alături de celelalte pături din Rusia.

Negutătorul explorator Șelihov avea concepțiile sale, neîmpărtășite de nimeni pe vremea aceea, despre forțele conducătoare ale istoriei. El punea în primul loc nu pe nobilii trîndavi, sau tagma funcționarilor care dușmăneau poporul, ci pe negutătorii vînători și întreprinzători, de soiul lui. In concepția sa, rușii erau din vremuri străvechi negutători și călători. Ei lărgeau hotarele țării rusești și-i întă-

---

[1]) Foarte posibil (în limba germană) (N. trad.)
[2]) Pentru ordine (în limba germană). (N. trad.)
[3]) Excelență (în limba germană). (N. trad.)
[4]) Concluzie (în limba latină). (N. trad.)

reau puterea prin însuşirile lor de neguţători şi, unde nu se putea altfel, prin forţa armelor. Mercantilismul stăruitor al lui Petru I, care descoperise nebănuitele forţe ascunse în popor, i se părea navigatorului secolul de aur al Rusiei. „Unii au ajuns conţi şi baroni!" îşi amintea Şelihov de Stroganov şi Demidov, norocoşii rechini. Vremurile cele mai bune pentru patrie erau întruchipate în mintea lui Şelihov de cupa aurită, cu pajură, păstrată în casa părintească, un dar al marelui împărat făcut străbunicului Grigori Lukici Şelihov, strelit de graniţă şi meşter în pînze pentru corăbii. Această cupă fusese dăruită de Petru pentru pînza de bună calitate furnizată pentru echiparea flotilei din Azov.

După cîteva zile de la ancheta neoficială care avusese loc, Şelihov încheie socotelile cu cei aleşi pentru expediţia în vederea găsirii unui port ferit de îngheţ. Pe mulţi dintre ei, băieţi de ispravă, Grigori Ivanovici îi convinse să iscălească declaraţia de plecare, spre a porni în anul viitor, adică 1794, în America. Deşi prins de aceste treburi, corăbierul află cu ciudă că inspectorul din Petersburg nu plecase decît de cîteva zile din Irkutsk. In casa lui Lebedev-Lastocikin, unde trăsese înălţimea sa, avusese loc timp de trei zile un chef monstru. Insuşi, şeful poliţiei din Irkutsk jucase acolo căzăceasca. Şi toţi agenţii companiilor lui Şelihov nu ieşiseră timp de trei zile din casa lui Lebedev. Ospăţul se sfîrşise prin plecarea funcţionarului din Petersburg, însoţit de o trăsură de rezervă plină cu daruri din Irkutsk, împreună cu tot felul de denunţuri împotriva lui Grigori Şelihov. Şi cine putea şti ce era în aceste denunţuri?

Vara se sfîrşise. Dimineţile erau răcoroase şi ceţoase. Merii, mestecenii şi mălinii semănau frunze galbene prin poienile grădinii Şelihovilor. La începutul lui septembrie, de naşterea maicii domnului, căzu prima brumă şi pe înserate porţile casei Şelihovilor se deschiseră, lăsînd să intre convoiul mult aştep-

tat cu rezervele de muniţii şi alte lucruri cumpărate în capitală.

Oamenii lui Şelihov se întoarseră acasă slăbiţi, rupţi, arşi de soare şi de vînturi, după ce străbătuseră de două ori în opt luni calea dintre meridianele 30 şi 100 longitudine răsăriteană, reprezentînd aproape o treime din circumferinţa globului pămîntesc.

— Din cei şaisprezece căluţi cu care am pornit spre Rusia nu ne-am întors decît cu doisprezece; pe ceilalţi i-am înlocuit fie prin schimb, fie prin cumpărare. Am schimbat nenumărate roţi, hulube, opinci şi obiele... am trecut tot aci, — spuse grav Malţev, omul de încredere, prezentîndu-se la corăbier după ce se îmbăiase împreună cu toţi surugiii, îndată după sosire. — Iar dintre oameni l-am scăpat din ochi şi l-am pierdut şi pe Vaska Mahalov, căruia i s-a făcut să se însoare prin Urali şi ne-a părăsit... Zmeevka, nepoata lui Polozov [1]), l-a ademenit se pare cu aurul ei...

— Bine, s-a dus, ducă-se! Ia spune-mi mai bine, Maxim Maximîci, dacă nu cumva a luat şi ceva din încărcătură? Cît praf de puşcă ai primit şi cît ai adus?

— Trei sute de puduri am primit, trei sute am adus... Dar ce-ţi veni, Grigori Ivanîci, parcă aş fi pornit pentru întîia oară la drum! Şi pe nemernicul acela l-aş fi adus chiar şi de la Poloz, — tună supărat Malţev. — De la cîntar l-am luat, tot cu cîntar îl voi preda...

— Las' pe mîine... Spune băieţilor că mîine le voi da „ponitokuri" [2]) noi în locul straielor rupte iar acum duceţi-vă să mîncaţi şi să vă culcaţi... La noapte, Maxim Maximîci, să pui pază lîngă încărcătură. S-a pripăşit multă lume străină pe aici în vederea caravanei chinezeşti. Să nu se lase careva ispitit.

Punînd la o parte socotelile, chitanţele şi celelalte

---

[1]) *Zmeevka* şi *Polozov* — figuri legendare ale folclorului din Urali despre care se spune că păzeau aurul şi pietrele preţioase (N. red. ruse.)

[2]) *Ponitok* — haină din postav de casă, ţesut pe urzeală de in. (N. red. ruse.)

hîrtii predate de Malţev, Şelihov luă o scrisoare nu prea mare trimisă de Nikolai Petrovici. „Scrisoarea-i mică şi nu prea poate să ne aducă multe veşti bune“, se gîndi el, fără a desface plicul, aşteptînd să se întoarcă Natalia Alexeevna, care rămăsese la căsuţa din curte pentru a-i găzdui pe cei abia sosiţi, dintre care foarte puţini locuiau în oraş.

— Ia spune, ce ne scriu copilaşii noştri? — întrebă ea de la uşă, văzînd în mîna lui Şelihov scrisoarea nedesfăcută.

— Am aşteptat să vii tu, că ai mîna uşoară! — spuse Şelihov, desfăcînd plicul cel mic. — Să sorbim împreună noutăţile din capitală... — şi începu să citească încet şi rar scrisoarea ginerelui său:

— «Prea cinstite tată Grigori Ivanovici şi prea cinstită mamă Natalia Alexeevna! Firul care leagă vieţile noastre a devenit nespus de subţire şi lung, iar în poştă nu ne putem încrede. Am ajuns bine sănătoşi la Petersburg după o sută de zile de drum. Nu vă mai povestim tot ce am văzut în această călătorie. Din pricina dezgheţului timpuriu am fost siliţi să înlocuim tălpile de sanie cu roţi, ceea ce ne-a silit să ne oprim două săptămîni la Moscova.

«Am găsit în bună rînduială cuibul pe care ni l-aţi pregătit în capitală. Aristarh, majordomul lui Gavrila Romanovici Derjavin, un bătrînel tare curios, a vegheat zi şi noapte asupra casei. Şi minunea minunilor — greierele pe care ni l-aţi dat a sosit cu bine în capitală şi, deîndată ce i-am dat drumul după sobă, s-a alăturat corului din bucătăria Glebovei. Annette pretinde că glasul lui se deosebeşte şi astăzi de celelalte prin sălbăticia-i siberiană. Greierii sînt acum la modă la Petersburg. Bucătăreasa excelenţei sale prinţul Viazemski procurorul, este cunoscută prin greierii săi, care cad şi în mîncare...»

— Nikolai Petrovici tot de glume se ţine, după vechiul lui obicei, în loc să ne vorbească despre treburi serioase, — spuse Şelihov nemulţumit. — Îi arde de greieri...

— Citeşte, Grigori Ivanîci, citeşte pentru numele lui dumnezeu... Mare lucru — treburile! Toată viaţa numai de treburi te-ai ţinut şi acum tot cu gîndul la ele...

— ...Cînd am sosit în capitală, n-am putut ieşi în lume din pricina jachetelor negre şi a rochiilor cernite, care se poartă din înaltă poruncă în semn de doliu pentru moartea nefericitului Ludovic al şaisprezecelea care a fost executat la 10 ianuarie. Abia după o săptămînă s-a potolit tristeţea şi s-a hotărît încetarea doliului.

«Îmi îndeplinesc cu grijă slujba, fără a uita însărcinările pe care mi le-aţi dat. I-am vizitat pe contele Cernîşev, pe Alexandr Romanîci Voronţov, pe amiralii Greig şi Ciciagov, am avut nenumărate întrevederi cu domnul Altesti şi am stat de multe ori prieteneşte de vorbă cu Gavrila Romanîci, dar cu toate acestea nu-ţi pot da nici o ştire îmbucurătoare. Îţi pierzi şi auzul şi mintea, ascultînd greierii capitalei!

«Numeroase înalte feţe bisericeşti şi personalităţi civile sus puse au ascultat cu admiraţie povestea mea despre părinţii-iezuiţi din Paraguai, care au întemeiat „statul indian". Pentru trimiterea pe pămînturile noastre americane a unor călugări de la mînăstirea Soloveţk se şi aleg cei care în viaţa lor lumească au purtat haina ostăşească. Sînt gata de drum zece cai negri de luptă. Cum se va aşterne primul drum de zăpadă veţi primi oaspeţi.

«Dar despre duhobori nici vorbă nu poate fi. E de ajuns numai să pomeneşti de ei ca să se înfurie şi preoţii şi înalţii erarhi. Bărbaţii şi femeile care fac parte din această sectă, sînt socotiţi „fiii diavolului". Se vede de aici că oamenii sînt aşa fel alcătuiţi că fiecare trebuie să fie sau tiran sau victimă. Adevărat că ignoranţa popilor stîrneşte adeseori suferinţa întregii naţiuni. Dar între aceste două extreme, e mai bine să ai de-a face cu popi inculţi decît cu tirani.

«In capitală, viaţa e veselă, ceea ce le pricinuieşte unora multe plictiseli. Pentru a obţine toată pulberea de la arsenalul din Kronstadt a trebuit să înju-

mătăţesc rezervele de blănuri. Trebuie să mărturisesc că fără ajutorul lui Altesti n-aş fi reuşit nici în această chestiune atît de neînsemnată. America dumitale numai prin Altesti se ţine...

«Tot prin mijlocirea lui Altesti am avut cinstea să fiu primit de contele Platon Alexandrovici Zubov, care prezidează Colegiul afacerilor externe. I-am vorbit despre planul dumitale de a căuta un port ferit de îngheţ şi i-am cerut aprobarea de a intra în tratative prieteneşti cu China asupra acestei chestiuni. Marele om de stat, fără să-mi mai dea ascultare, a lăsat buza în jos ca semn de mare nemulţumire şi a răcnit: „Mă miră foarte mult cum dumneavoastră, un nobil înrudit cu Voronţovii, vă amestecaţi în intrigi negustoreşti de tejghea! Am aflat totul... Chemaţi-l pe Kaidanov! Iar dumneavoastră... puteţi pleca!“

«Precum vezi, din această audienţă şi Pithia din Delhi ar fi fost mai uşor de înţeles. Altesti mi-a dezvăluit mai tîrziu pe ocolite cine-i acest Kaidanov. Cred că între timp l-ai cunoscut şi dumneata. Altesti spune că l-ai putea atrage pe Kaidanov de partea dumitale cu vreo douăzeci de pielicele de biber american şi cu un număr de bancnote ruseşti, potrivit cu demnitatea lui.

«Singura consolare e că urmaşii vor şti să deosebească adevărul de minciună. Ei vor cerceta şi-i vor alege pe oamenii cu adevărat mari pe care îi vor slăvi. Iar mărimilor, cărora li s-a scris istoria în timpul vieţii, trebuie să le intre bine în cap că vor fi judecaţi nu după descrierile; pe care le-au citit şi ei, ci după acelea care vor apărea după moartea lor.

«Cînd năzuiam să plec în capitală, nu-mi închipuiam că ne va fi dor de viaţa din Irkutsk. La slujbă n-am nici o treabă. Domnul secretar face totul iar eu, ca să rimeze, sînt *măgar*. Dar cui îi convine să nu fie decît un măgar care să slujească drept rimă unui alt măgar?

«Nădăjduiesc că amîndoi sînteţi bine sănătoşi şi că, în scrisorile următoare, vă voi putea trimite ştiri

mai bune despre anumite schimbări prielnice. *N. Rezanov*».

Pe dosul hîrtiei erau scrise stîngaci de mîna Anuşkăi cu litere care fugeau în sus şi în jos, următoarele rînduri:

„Mămica mea dragă, tăticul meu bun. Eu — mi-e ruşine şi mi-e frică s-o spun — sînt însărcinată, dar de cînd nici nu-mi pot aminti. Mă cert cu Mikolenka mereu cum să-l numim pe băiat: eu zic Petenka, în cinstea cumnatului Piotr Iakovlevici, iar el vrea neapărat Grişata, Grişenka. Am hotărît să-l botezăm cum va hotărî şi ne va scrie mămica. Mi-e frică, şi sînt şi bucuroasă. Cum are să fie oare?“

— Cu asta trebuia să înceapă Nikolai Petrovici, nu să ne tot îndruge despre greieri, — spuse mulţumit Şelihov, îndreptîndu-şi sprîncenele încruntate şi îi dădu Nataliei Alexeevna scrisoarea. — Ia-o, poate mai găseşti ceva... Iar pentru greierul Grişatka, îi voi mulţumi fetei!...

— Vezi! Acum ai înţeles şi tu folosul greierilor, — zîmbi Natalia Alexeevna, nădăjduind că Grişata al ei, ajungînd bunic, îşi va astîmpăra sufletul frămîntat şi-şi va ancora corabia zdruncinată de furtuni în portul liniştit care-l aştepta demult.

4

Scrisoarea ginerelui îl îndemna pe Şelihov să aştepte schimbarea unor oameni şi a unor împrejurări potrivnice întreprinderilor şi planurilor sale în Lumea Nouă şi pe ţărmul asiatic al Pacificului.

— Ce să-i faci, o să rabd cît o să pot, — ofta Şelihov şi ca totdeauna, căutînd să-şi întregească cunoştinţele pe care nu şi le însuşise la vreme, îşi petrecea mai tot timpul liber citind romane de aventuri, descrieri de călătorii, cărţi de istorie şi de alte ştiinţe.

— Nici în asta n-ai măsură, Grişata, cum de nu ţi se face capul calendar! — încerca Natalia Alexe-

evna să mai frîneze această „beţie a cărţii“, uitîndu-se, ca din întîmplare, fie ziua, fie noaptea, prin uşa odăii lui Şelihov.

— Nu-ţi place America mea! — spunea Grigori Ivanovici luînd-o de mîini şi aşezînd-o în jilţul din faţa lui. — Ascultă cum trăiesc oamenii pe acolo!... În lada de cărţi, trimisă de ginerele său prin caravana care adusese pulberea, găsise şi o cărticică curioasă aparţinînd unui autor necunoscut tradusă şi tipărită în anul 1765 la Petersburg cu un titlu atrăgător: „Descrierea naturală a pămînturilor Americii de Nord şi a locuitorilor ei băştinaşi“ [1]). În această carte, pe lîngă povestirile despre viaţa austeră şi serioasă a strîngătorilor şi activilor bostonieni, care îi imitau pe neguţătorii îmbuibaţi de bani şi pe reprezentanţii protipendadei din metropola lor, Anglia, erau descrise pe larg şi obiceiurile şi felul de trai al locuitorilor liberi din păduri şi al vînătorilor din Canada. „Urît mai orăcăie bostonienii!“ hotărî Grigori Ivanovici, citind despre predominarea quakerilor în viaţa capitalei americane de pe vremea aceea.

Îi plăceau mai mult descrierile despre viaţa grea, dar liberă de prejudecăţile făţărniciei sociale, pe care o duceau urmaşii hughenoţilor francezi, veniţi pe pămînturile libere ale Americii de Nord-Est, pentru a scăpa de războaiele religioase şi de cele dintre nobili, care sfîşiau Franţa pe timpul dinastiei Valois.

— Ia ascultă, Nataşenka, ce bine trăiesc oamenii acolo! — citea el unele pasaje care-l impresionau mai mult şi se bucura pentru oamenii aceia de parcă ar fi fost de acelaşi neam cu el: — „Pe acele pămînturi fiecare munceşte, ca să trăiască şi oamenii sînt mulţumiţi. Fiecare trăieşte liniştit în căsuţa sa, mănîncă ce şi-a pregătit şi se încălzeşte cînd îi e frig...“

„Oamenii nu se căsătoresc nicăieri atît de uşor

---

[1]) *„Descrierea pămînturilor Americii de Nord şi a locuitorilor ei băştinaşi“* —traducere din limba germană în limba rusă de A. R. Tipărită la Sankt-Petersburg în anul 1765. (N. red. ruse.)

ca aci fără a ţine seama de rang sau de avere, — citea el cu glas tare nevestei sale". — Nobilul ia o fată de ţăran, o fată nobilă se mărită cu un flăcău de rînd, dacă nu vrea să se călugărească..."

— S-a apucat unul să scrie tot felul de minciuni şi tu îi dai crezare. Niciodată n-o să cred că poate să existe aşa ceva! — spuse dînd din cap cu neîncredere Natalia Alexeevna.

— De ce să mintă, e adevărul curat! — se dezvinovăţea Şelihov de parcă el ar fi scris toate acele lucruri. — În America rusească vom introduce o rînduială şi mai bună decît cea canadiană. Acolo... ehei... — Grigori Ivanovici se înecă şi totuşi nu se putu opri: — Aşteaptă, ne vom muta şi noi acolo şi-o vom da pe Katerina... de nevastă lui Irakli!

Natalia Alexeevna se uită la bărbatul său — nu, nu aruncase aceste cuvinte în vînt! Lacrimi de bucurie îi luciră în ochi. Intr-un avînt nestăpînit se aruncă la pieptul lui, apoi retrăgîndu-se cu un pas se înclină pînă la pămînt în faţa lui.

— Cinste ţie, Grigori Ivanîci! Nu m-am înşelat cînd am avut încredere în tine! Dar îmi era atît de teamă să nu te fi stricat onorurile şi bogăţiile, ca pe toţi oamenii...

De multă vreme bărbatul ei o lăsase să conducă singură treburile familiei, dar în ultimul timp acest lucru îi era o povară. Se chinuia şi nu ştia ce să facă, de cînd aflase de dragostea dintre Katenka şi arhitectul georgian pe care bărbatul ei îl scosese din ocnă unde fusese închis sub cumplita acuzaţie de „lèse maiestate". Cînd se gîndea la ceilalţi tineri care rîvneau la mîna şi la inima fiicei sale, îşi dădea seama că, neîndoielnic, Irakli era mai bun decît toţi... dar, se ridicau atîtea stavile în calea dragostei lor.

— S-a mai pomenit ca cineva să-şi dea fata după un om care a adus o jignire ţarinii?! Grişata, mi-e teamă să nu suferi mai tîrziu pentru bunătatea pe care i-o arăţi! — spuse Natalia Alexeevna lipindu-se de pieptul bărbatului ei, mîndră şi căindu-se totodată de slăbiciunea-i maternă şi duioasă faţă

de o dragoste tînără, căci şi ea cunoscuse pe vremuri şi înţelegea atît de bine această mare fericire a vieţii. — Să mă sfătuiesc cu tine? Nu găseam prilejul! Am lăsat-o pe Katenka puţin mai liberă şi eram mereu cu frica în sîn, să nu cumva să ghiceşti, să te înfurii şi să te laşi prins de trufia negustorească... deşi nu e în firea ta... dar ţi s-a mai întîmplat acest lucru. Iată, mă gîndeam că vrînd să nu-ţi pătezi cinstea, o să alegi un altul pentru Katiuşka oricine ar fi el şi o să i-o dai de nevastă. Că o să-l alungi astfel pe Irakli din casă, o să-l jigneşti de moarte pe nefericitul acesta, părăsit de toţi! Maică precistă, mîntuieşte-ne de o asemenea năpastă!

— Tu crezi că n-am văzut, că n-am ştiut ce-i în sufletul lui Irakli şi al Katerinei? Ştiu prea bine ce fel de om e Irakli, iar de soarta lui mă îngrijesc eu, dar nu cu o minte de femeie... Nu te necăji, le vom scoate noi într-un fel la capăt, — răspunse Grigori Ivanovici, înţelegînd că prin nunta în depărtata şi străina Americă nu potolea pe deplin îngrijorarea soţiei sale. — Ştii doar că miros de la o sută de verste stîncile şi bancurile de sub apă, de parcă le văd. Şi pe Katia şi pe Irakli îi cunosc demult ca în palmă, dar problema aceasta este deosebit de periculoasă pentru noi. Duşmanii mei, şi cei de aci şi cei din Petersburg, nu vor cruţa nimic ca să-l trimită iar pe Irakli la Ghijiga şi s-o închidă pe Katiuşka în vreo mînăstire ca să ne scoată nouă sufletul... Să le şi spui asta — tu îi vei lămuri mai bine, decît mine. Înainte de nuntă nici să nu se gîndească... să nu lase să se vadă ceva, iar la nuntă... în Slavorosia, vom trage o salvă în cinstea lor...

Această încheiere care părea fericită o lăsa pe Natalia Alexeevna nemulţumită pentru că amîndoi căutau şi fiecare găsea în felul lui o ieşire din situaţia încurcată în care se aflau.

Bubuitul tunurilor la nunta Katenkăi pe pămîntul american răsună în inima Nataliei Alexeevna ca un salut funerar pentru nădejdea de a găsi cu ajutorul

bărbatului ei o rezolvare firească şi demnă a acestei situaţii. „De cînd tot e cu nasul în cărţi, Grişata nici pămîntul de sub picioare nu-l mai vede", se gîndi ea abătută.

Şelihov însă nu-şi schimbase atitudinea. În hotărîrea de a se stabili peste ocean împreună cu toată familia, căuta nu numai salvarea fericirii fiicei lui, ci şi înfăptuirea ţelului cel mai de seamă al vieţii sale, care în ultima vreme întîmpinase atîtea piedici şi înfrîngeri în patrie. In Slavorosia, Şelihov voia să-i dea un loc de cinste lui Irakli. Vestitul arhitect va contribui la gloria tinerei ţări, construind drumuri şi porturi, clădirile amiralităţii şi ale senatului. Nikolai Petrovici Rezanov îi deschisese ochii cetăţeanului din Rîlsk asupra multor lucruri. Şelihov învăţase să-i preţuiască pe oameni aşa cum nici peste o sută de ani nu vor şti să-i preţuiască neguţătorii ruşi.

Şi astfel spre apusul vieţii lor, deşi trăiau în belşug, cinstiţi de toţi, neguţătorul corăbier şi soţia sa îşi pierdură acea unitate de nepreţuit a gîndurilor, şi a sentimentelor. Numai în această unitate Natalia Şelihova îşi aflase puterea de a împărţi cu soţul ei toate peripeţiile minunatei călătorii a corăbioarelor ruseşti, mici cît nişte barcazuri pornite spre Soare-Răsare, în urma cărora a rămas în istorie ca cea dintîi femeie rusă, care a păşit de bunăvoie pe pămîntul Lumii Noi.

— Ce o fi asta anghinare şi sparanghel? — încercă stîngaci să schimbe vorba Grigori Ivanovici, citind mai departe.

— N-am auzit de ele. Nişte jivine sau nişte peşti ? — răspunse rece cu o întrebare Natalia Alexeevna. — Oare te bate gîndul să le serveşti la ospăţul de nuntă? — adăugă ea cu un zîmbet trist şi plecă, spunînd că o chemau treburile gospodăriei.

Natalia Alexeevna nu mai încercă să aducă vorba despre soarta Katiuşkăi şi a lui Irakli.

Gîndindu-se în timpul liber la posibilităţile şi mijloacele de mutare peste ocean, Grigori Ivanovici nu putea să nu recunoască în sinea sa, că îi vor-

bise pripit şi nechibzuit soţiei sale despre nunta în America... Mai presus de onoruri şi glorie, ţinea la părerea pe care soţia sa, martora şi judecătoarea necruţătoare a faptelor şi gîndurilor sale, o avea despre el, şi se temea să nu scadă în ochii ei, renunţînd la o hotărîre nobilă şi curajoasă. Şi totuşi nu putea merge mai departe: ajunsese la limita concesiilor făcute în faţa stăruinţelor şi rugăminţilor ei de femeie.

Nemaiauzind cîtva timp rîsul răsunător al fetei, care înviora întreaga casă şi văzînd că Irakli nu mai apărea nici la masa de prînz — rău îi mai speriase măicuţa! — Grigori Ivanovici se hotărî să-i îmbărbăteze pe tinerii abătuţi.

Într-o bună zi se duse, chipurile întîmplător, în odaia fetelor, unde Katenka îşi petrecea acum zile întregi, lucrînd cu stăruinţă împreună cu fetele, printre care se găseau şi cîteva aleutine. Ivirea stăpînului, care aproape niciodată nu venea în împărăţia femeilor, sperià pe toate fetele.

— De ce ai plîns, Katerina? — o întrebă tatăl ei cu prefăcută asprime, apropiindu-se de gherghef, vrînd parcă să vadă desenul broderiei, şi luînd-o cu degetele de bărbie. — Nu cumva pisica noastră a făcut iar vreo poznă, şi-a lepădat puii? Şi eu... hm... care mă gîndeam s-o iau cu tot neamul ei în America, atunci cînd ne vom muta şi noi... Acolo e mare nevoie de pisici. Baranov scrie că nu se mai poate trăi din pricina şobolanilor şi a şoarecilor! — spuse el crezînd că face o aluzie fină la nuntă şi la salvele de tun, pentru a-şi îmbărbăta fata. — L-am căutat pe Irakli prin toată casa... Nu ştii unde se ascunde? Ei, ei, ce-i cu tine? — o trase spre el pe fiica sa, văzîndu-i lacrimile care-i înrourau ochii. — Dumnezeu v-a făcut prea plîngăreţe, fetelor... Răspunde, cînd te întreb!

— Tăticule... nu te supăra pe el, tăticule! — murmură Katenka speriată. — Şi-a... pierdut minţile, desenează ziua şi noaptea nişte foi puse pe podea... „Voi isprăvi ce am de făcut... zice, le voi da stăpînului — adică ţie, tăticule — şi voi pleca la mînă-

stire, căci viaţa nu-i de mine..." Şi eu... mă voi duce la mînăstire şi... mămica zice că îmi va da binecuvîntarea ei...

Plîngînd în hohote, Katenka se prăbuşi la picioarele tatălui ei. Fetele, mişcate de durerea şi suferinţele fiicei stăpînului, care era bună şi prietenoasă cu ele, începură să plîngă una după alta cu glasuri subţirele.

— Ei, drăcia dracului! — bombăni Şelihov, privind pierdut în jurul său. — Şi astea s-au pornit pe plîns... Luaţi pildă de la Porumba, de la ea, — spuse arătînd cu capul spre o kenaiană adusă din America pentru a învăţa gospodăria. Porumba, cu liniştea netulburată, caracteristică pieilor roşii se uita la fetele care plîngeau. — Fata îşi păstrează lacrimile pentru vremea cînd va avea cu adevărat nevoie de ele... Du-te fetiţo, la magazii, ia un funt de candel şi dă-le miorlăitelor ăstora, să-şi vadă de treabă, — spuse Grigori Ivanovici căutînd o ieşire din încurcătură.

„Cum poate fi tăinuită dragostea dintre Katiuşka şi Irakli, cînd douăzeci de fete o plîng cu lacrimi amare, oftă greu Şelihov şi dădu deznădăjduit din cap, părăsind odaia fetelor. Companionii mei din Siberia şi prietenii din capitală nu vor scăpa asemenea prilej pentru a mă lovi cît mai tare, iar pentru a fugi peste ocean de înţepăturile acestor gnuşi, — muşte veninoase — trebuie să mai aştept în cel mai bun caz o jumătate de an".

— Ai izbutit să-mi faci pe plac, n-am ce zice! — strigă corăbierul, aprins de gîndurile care-l năpădiseră şi deschise cu o lovitură de picior uşa odăii lui Irakli. — Ai desenat, ai tot desenat şi a ieşit ceva în care şi scaraoţchi îşi va frînge gîtul... Ei, ce ne facem cu tine? — Grigori Ivanovici se uită deznădăjduit la Irakli, care stătea în genunchi între desenele întinse pe podea.

Irakli se ridică fără grabă, se îndreptă şi cu un gest larg dădu jos firicelele de praf, care i se prinseseră de beşmetul [1]) negru.

---

[1]) *Beşmet* — port bărbătesc naţional al georgienilor. (N. red. rom.)

— N-am nici o vină faţă de dumneata, stăpîne binefăcător, — răspunse încet şi reţinut tînărul georgian, aprins la faţă. — N-am călcat cu nimic cinstea casei dumitale, nici încrederea şi prietenia pe care mi le-ai dăruit, dar că m-am îndrăgostit de fiica dumitale şi că o iubesc — asta mi-e soarta amară... Natalia Alexeevna ne-a vorbit, îţi ştiu grija părintească, eu însă... eu nu mă pot căsători cu Katerina Grigorievna. Trebuie să-ţi părăsesc casa... Dumneata, domnule Şelihov, care eşti un corăbier vestit şi un neguţător stimat ştii prea bine cum am intrat în belea şi pentru ce am fost surghiunit acolo, unde şi-a înţărcat dracul copiii. Mi-au fost răpite şi patria şi soarele şi marea, dar cinstea şi mintea nimeni nu le poate răpi unui Boridze. Voi pleca!

— Şi unde o să te duci, biet pribeag? — răcni aproape Grigori Ivanovici, mişcat de nobleţea sufletească şi de curajul tînărului georgian.

— Rusia e mare şi-s multe drumurile care duc în Caucaz. Voi întîlni pe aceste drumuri destui oameni buni, doar îi cunosc pe ruşi; ei mă vor ajuta să ajung în patria mea.

— Nu se ştie ca pămîntul dacă nu te vei rătăci şi dacă vei fi ajutat. Pe meleagurile acelea, prin care trece drumul tău, se duce un război necontenit cu turcii şi cu perşii. — Şelihov îşi aminti de chipul lacom şi visător al lui Zubov, care îi arătase pe faţă că preferă un război nesigur şi fără nici un folos împotriva Persiei, în loc de a alipi Rusiei, aproape fără nici o vărsare de sînge o ţară bogată din Lumea Nouă, care îi pica singură în mînă. — Cu perşii e pe cale să înceapă vrăjmăşia... Dacă o apuci pe drumul acela rişti să-ţi pierzi capul!

Şelihov oftă adînc. Da, nu izbutise să obţină la Petersburg decretul de alipire la sceptrul statului rus a insulelor şi a ţărmului nord-vestic al Americii pe care le descoperise. Şi acum iată, tocmai el trebuia să-l prezinte pe Zubov ca un protector binevoitor al intereselor ruseşti în Lumea Nouă, pentru a-şi încuraja companionii şi a-i opri să-şi retragă din întreprindere capitalul şi cîştigurile realizate.

— Aşadar, nu vrei să te căsătoreşti cu fiica mea?... I-ai sucit fetei capul şi acum te dai înlături! Nu-i bine ce faci. Şi eu care-ţi duceam grija, şi voiam să-mi schimb cu totul viaţa pentru...

Şelihov voi să se arate jignit, dar nu avu puterea să se prefacă. Refuzul unui surghiunit, lipsit de orice drepturi, de a se căsători cu fiica sa, îl jigni deabinelea, şi-l puse într-o încurcătură neplăcută. În sinea lui, era gata cu oarecari mustrări de conştiinţă să se împace cu gîndul că nu va avea parte de Irakli ca mire. Înţelepciunea vieţii îl învăţase să-şi spună cu prefăcătorie „Cinstea i-am făcut-o, iar de pagubă ne fereşte dumnezeu". Dar nu putea şi nici nu voia să se împace cu gîndul de a pierde un asemenea arhitect pentru Slavorosia.

— Ce să mai vorbim acum dacă vei fi sau nu ginerele meu? Dealtfel se va mai scurge multă apă pînă atunci, — spuse împăciuitor Grigori Ivanovici după o scurtă chibzuială. — Dar... trebuie să punem capăt acestei poveşti. Nu putem ascunde lumii cele întîmplate. Tu o să ajungi un cialdon, iar mie... o să înceapă să-mi ungă poarta cu catran. Am destui duşmani şi pizmuitori, care ca să lovească în cal, vor nimeri în hulubă. Aşa că din pricina prietenilor mei vei pieri şi tu! Te sfătuiesc să pleci la anul, adică în 1794, peste ocean, şi să lucrezi sub conducerea lui Alexandr Andreevici Baranov, înainte ca ei să se dumirească şi să-şi aducă aminte de tine pentru a-mi pricinui alte supărări. Baranov nu te va trăda şi pînă una alta — acolo eu sînt stăpîn.

— Să renunţ pentru totdeauna? — îl întrerupse tulburat Irakli.

— Dar de ce să renunţi? — urmă Grigori Ivanovici mulţumit că găsise pe neaşteptate această ieşire dintr-o situaţie grea, socotind-o ca cea mai bună cu putinţă. — Tu ai renunţat la fiica mea, eu însă nu renunţ la tine şi îţi dau tot... Vei pleca în America şi te vor uita. Nu vei mai ajunge la Ghijiga. Vei clădi portul şi oraşul Slavorosisk, vei zidi case pentru noi şi pentru tine şi într-o bună zi te vei pomeni şi cu logodnica peste ocean. Îţi voi ob-

ţine iertarea aşa cum am făcut-o şi pentru Nikolai Petrovici... Şi să vedem atunci dacă tot n-o să vrei să te căsătoreşti! — Şelihov surîse şi-şi desfăcu mîinile, dînd parcă drumul cuiva. — N-o să te silesc, marfa n-o să-mi rămînă în raft! O să te trimit acasă în Caucaz şi o să dau drumul corăbiilor noastre să facă înconjurul lumii! Şi o să-ţi dau şi bani... zece mii o să-ţi dau, te poţi bizui pe cuvîntul meu! Tocmai de aceea... pentru salvarea ta, eşti dator să lucrezi cinci ani în Lumea Nouă, să ridici acolo oraşe şi să le împodobeşti, şi pentru asta îţi cer numai un jurămînt... Ei, batem palma, ce zici fiule?

Ca întotdeauna cînd pomenea de America, Grigori Ivanovici se îmbărbăta, vorbea cu o impunătoare sinceritate şi o neclintită încredere în puterile sale. El, neguţător şi gospodar de mare vază, mîndru de succesul care nu-l părăsise niciodată, conducea uriaşa gospodărie a celor trei companii comerciale pe care le înfiinţase fără a uita de interesele sale. Aceste companii erau împrăştiate prin numeroase localităţi, factorii, aşezări negustoreşti şi depozite la Ohotsk, Kiahta, Kamciatka, pe insulele Aleutine şi Kurile şi pe continentul Americii.

Tulburarea tînărului georgian nu scăpă privirilor agere ale lui Şelihov. Grigori Ivanovici văzu cum sufletul înflăcărat al arhitectului răspunse cu vioiciune la perspectiva care se deschidea muncii sale inspirate într-o ţară necunoscută. „Bravo ţie, Grişa!" se lăudă în gînd Şelihov pentru porunca prevăzătoare trimisă lui Baranov prin Kuskov de a pregăti în cursul iernii cît mai mulţi buşteni de construcţie, „ca să putem ridica un oraş întreg".

— Din pricina climei umede, nu e bine să construieşti acolo din chirpici, iar bradul, căruia băştinaşii îi spun ţuga, face cît cedrul nostru... Nu uita să faci cît mai înalte turnul şi catargul amiralităţii, — spuse Grigori Ivanovici preocupat de parcă Irakli s-ar fi şi învoit să fie arhitectul Slavorosiskului, — şi să nu economiseşti aurul pentru turlele bisericilor, e tare frumos! Să pui cît mai mult... nu te

zgîrci... Să-ţi treacă un fior prin inimă cînd le priveşti de pe mare.

Acest „fior" i se transmise şi lui Irakli. Luase de la Şelihov puterea de a crede într-un vis, în posibilitatea de a-şi umple viaţa cu creaţie, muncă şi frumuseţe, deşi din povestirile Nataliei Alexeevna ştia prea bine ce era în realitate Slavorosia. Ochii vioi şi calzi ai Katinkăi îl rugau: „Dacă renunţi la mine şi pleci, mă voi înmormînta într-o mînăstire". Irakli n-avea decît douăzeci şi şapte de ani, vîrsta nestăvilitelor puteri, a nădejdilor, a îndrăznelilor. Tînărul georgian vedea în Katinka toate însuşirile unei desăvîrşite tovarăşe de viaţă. Sub îndrumarea lui, Katinka îi colora proiectele, picta flori: învăţase să înţeleagă frumosul. În Natalia Alexeevna şi chiar în Grigori Ivanovici, care îl primiseră cu atîta căldură, cu bunătatea şi ospitalitatea rusească, pe el un surghiunit necunoscut, îşi regăsise mama şi tatăl, pierduţi încă din frageda copilărie în timpul unei sîngeroase incursiuni a sălbaticilor hoarde turceşti în Georgia. Oare avea dreptul să-i răsplătească pe Şelihov, fugind de sub acoperămîntul lor?

Ochii lui Irakli scăpărau. Numai graiul matern şi vorbele cele mai înălţătoare puteau exprima sentimentele care-l năpădeau:

Mepetà şi gàn siuhve, vit edems alvà rgulià,
Uhvsa mòrcilobs kovèli, ighiţà, vin òrgulia.
Sma-ciamà-didad şesàrgo, beba rà savàrgulia.
Rasaţa gasţèm şenia, raţ, arà-dikàrgulia [1])

Sunetele tari şi guturale ale graiului georgian îl impresionară puternic pe Şelihov. Neînţelegînd şi neinteresîndu-se de sensul celor auzite, el tună încîntat de parcă ar fi zărit de pe catargul corăbiei un pămînt necunoscut şi înfloritor:

---

[1]) A 19-a strofă din cîntecul I al poemului „Viteazul în piele de tigru" de Şota Rustaveli:

Dărnicia cea regească e ca-n ceruri o grădină;
Pînă chiar şi ticălosul vede-n ea blîndă lumină.
Fructului nu-i dat să zacă putrezind în lada plină.
Tot ce dai e-al tău, dar piere ce păstrezi dosind cu vină.
(N. red. ruse).

— Irakli, vestitule arhitect! De ce te-ai ascuns pînă acum? De ce nu mi-ai spus că ştii să vorbeşti limba americanilor... Eşti un om de nepreţuit peste ocean! O să-ţi găseşti elevi pe acolo şi o să faci arhitecţi printre pieile roşii... Îţi voi da cîte cinci sute... ba nu! Cîte o mie de ruble pentru fiecare băştinaş pe care îl vei ajuta să ajungă un constructor independent, iar pentru fiecare şef de echipă cîte o sută... Măi, măi, şi voiai să pleci iar în pribegie, făcătorule de minuni!

Cînd pricepu ce-i trecuse prin minte corăbierului, ascultîndu-i admirabilele versuri, Irakli începu să rîdă, fără a se putea stăpîni, cu toată solemnitatea momentului.

— Te-ai înşelat, Grigori Ivanîci, deşi ai văzut şi ai auzit multe în călătoriile tale prin lume, de data aceasta te-ai îeşelat, — spuse Irakli trist şi fără a zîmbi. — De unde aş putea cunoaşte limba băştinaşilor din America? Vorbele dumitale prietenoase şi sufletul dumitale larg m-au cucerit — plec în America! Recunoştinţa pe care ţi-o datorez a trezit în mintea mea nu vorbele americanilor, ci valoroasa şairi [1]) din „Vephis Tkaosani" — „Viteazul în piele de tigru" — a marelui mesh [2]) Şota din Rustai clopotul de aur al Georgiei. Urmîndu-i tîlcul îţi încredinţez micul dar cu care am fost înzestrat şi toate nădejdile mele de fericire şi mă lepăd de amintirea amară a trecutului... Să piară!

Seriozitatea adîncă şi încrederea, cu care tînărul georgian îşi încredinţa fără nici o condiţie soarta în mîna lui, îl făcură pe Şelihov să se gîndească mai bine. Se jură că peste ocean îi va pune lui Irakli totul la dispoziţie pentru a putea aduce cît mai multe foloase, iar dacă nu va dori să rămînă acolo, îl va lăsa să plece cu prima corabie străină de nădejde...

„Şi ce bine ar fi să mă mut şi eu peste ocean cu

---

[1]) *Şairi* — măsură specifică a poeziei georgiene; o strofă de 16 picioare. (N. red. ruse.)

[2]) *Mesh* — unul dintre cele mai de seamă triburi georgiene. (N. red. ruse.)

toată familia şi să i-o dau de soţie pe Katiuşa; nu va întîlni alt tînăr mai bun ca el, se gîndi Grigori Ivanovici amintindu-şi de hotărîrea de la început. Băştinaşii de acolo sînt prolifici... o fată nobilă se mărită cu un flăcău simplu, dacă nu vrea să fie călugăriţă... Cu atît mai mult o fată de negustor poate să se mărite cu un arhitect! Se gîndi la nepoţeii pe care îi va face oameni puternici şi cu carte... Nu vor fi nevoiţi să-şi scoată căciula în faţa nimănui... Bine, ce să mai stau pe gînduri, voi porni în nouăzeci şi cinci!"

— Eh, ai semnat învoiala — să mergem la masă... Văd că posteşti cam demult, sau poate că te hrănesc corbii cu aguride ca pe profetul Ilie... Hai? — După obiceiul său, Şelihov îşi încheie cu o glumă gîndurile înviorate.

— Nu, nu postesc. Natalia Alexeevna îmi trimite aici mîncare caldă, ştiind cît de prins sînt cu treburile, şi Katerina Grigorievna de asemenea... mă miluieşte...

— Şi eşti sătul cu mila? Haide, să mîncăm ciorba de varză şi în cinstea învoielii să-i tragem şi o duşcă! — Şelihov îl întoarse cu uşurinţă pe voinicul Irakli şi-l împinse spre uşă.

— Daţi-i de milă arhitectului american o farfurie... cu carne de porc! — zise cu aer victorios Grigori Ivanovici, aşezîndu-se la masă şi privind-o pe nevasta şi pe fiica sa.

— Ce s-a întîmplat? — întrebă Katenka îmbujorîndu-se de sfială şi trecîndu-şi mirată privirea de la Irakli la tatăl ei.

5

Pe nesimţite trecu şi ziua anului nou oficial. Rusia de pe vremea Ecaterinei stabilea anotimpurile prin jaloanele bisericeşti, iar corăbierul socotea anii vieţii şi ai muncii după deschiderea navigaţiei pe marea Ohotskului, cînd aceasta se curăţa de gheţurile plutitoare prin luna iunie-iulie.

Pe la sfîrşitul postului cel mare, în faţa intrării principale a casei arătoase din curtea Şelihovilor, se opriră vreo cincisprezece sănii cu călugări. Un grup de femei şi copii, care îi călăuziseră de bunăvoie, se uita cu mare interes la noii veniţi.

— Doar pentru înmormîntare să fi sosit cioclii ăştia în straie negre, nu pentru altceva! — mormăi sinistru baba Secleteia, care venise să iscodească, trimisă de Ivan Larionovici Golikov, cum îi va întîmpina varnacul de Grişka pe trimişii ţarinei în Lumea Nouă, veniţi aici potrivit cererii sale drept credincioase. Ivan Larionovici se simţea adînc jignit că trimişii cu potcapuri negre nu trăseseră la el, ci se duseseră la Şelihov. „Asta, masonul de Rezanov, ginerele său, a pus-o la cale", se gîndi cu amărăciune „gura de aur" a Irkutskului.

Călugării înalţi, cu potcapurile care le ieşeau din gulerele cojoacelor de blană de lup, coborîseră din sănii şi tropăiau pe zăpadă, privind cu nemulţumire ferestrele împodobite de ger cu izvoade. Unii, ridicîndu-şi bărbile, se uitau curioşi la firma Companiilor Nord-Americane ale lui Şelihov, zugrăvite frumos de Irakli, deasupra intrării principale. Pe firmă era desenat în mărime naturală un războinic din America, pe jumătate gol, cu faţa fioroasă, arămie, cu suliţa în mînă, înconjurat de blănuri, de fructe, flori şi capete de fiare nemaivăzute.

— Un adevărat fiu al diavolului, ieşit din fundul iadului! — Călugării se priviră şi se traseră înapoi făcîndu-şi semnul crucii.

Erau flămînzi şi îngheţaţi astfel încît puteau bea cîte un pahar de votcă bună fără a păcătui. Pornind la capătul lumii spre a propovădui cuvîntul lui dumnezeu, cei care posteau erau îndreptăţiţi să se aştepte, cel puţin la atît, din partea stăpînilor casei, căci familia Şelihovilor trăia în frica lui dumnezeu şi arăta osîrdie pentru cele bisericeşti. Astfel îi vorbise Nikolai Petrovici Rezanov arhimandritului Ioasaf, conducătorul misiunii care pleca în America, despre familia corăbierului.

După sfatul cavalerului Rezanov, fiecare din cei zece membri ai misiunii îşi mai pusese în săniile încărcate cu cele necesare viitoarelor biserici pravoslavnice din Lumea Nouă, şi cîte un balot sau un coş cu mărfuşoara lui, alcătuită din tot felul de fleacuri şi deşertăciuni. Această mărfuşoară le va fi de folos pentru a înrădăcina şi mai bine credinţa în sufletele păgîne. Călugării nu erau prea lămuriţi asupra acestor suflete. Şi-i închipuiau ca nişte făpturi, într-un înveliş de piele roşie, dornici de frumuseţi deşarte.

Zarva, gălăgia şi alergăturile care se auzeau în dosul porţilor intrării principale încetară. Demult nu mai fusese folosită această intrare şi de aceea porţile umflate şi înţepenite de ger nu se deschideau cu toate sforţările stăpînilor casei.

— Nu prea-i sprinten neguţătorul! — spuse nemulţumit, cu glas gros, părintele Iuvenali, cînd îşi dădu seama că aceste porţi nu vor putea fi deschise. De pe potcap îi cădea pe spate un văl negru, semn al cinului său de ieromonah. Ieromonahul avea picioarele îngheţate. Era atît de înalt încît şuba din blană de lup abia îi ajungea pînă la genunchi. — E lipsit de cuviinţă bădăranul siberian. Lasă feţele bisericeşti să aştepte în zăpadă şi în băligar!

Simeon Vasilievici Viazmitinov, fost ofiţer de mine, după ce-şi ucisese ibovnica, ţiganca Steşa, într-o clipă de beţie, la o cîrciumă, se hotărîse să pună capăt vieţii sale lumeşti. Se călugărise primind numele de ieromonahul Iuvenali, intrînd în rîndul decăzuţilor din toate păturile sociale, care îşi găseau pe acea vreme un adăpost în dosul zidurilor unei mînăstiri.

Călugării nici nu băgară de seamă cum, pe neaşteptate, porţile curţii, cu o icoană veche care abia se zărea sub streaşina acoperită de muşchi, scîrţîiră şi se deschiseră larg, iar în piaţă năvăli o haită de cîini de sanie, pe care Şelihov îi ţinea întotdeauna în număr mare, pe lîngă curte.

Văzînd sub ferestrele sale alaiul de călugări înconjurat de mulţimea care-i însoţise din curiozitate, Grigori Ivanovici fu pătruns, fără să vrea, de un senti-

ment de mîndrie, căci aceşti cinstiţi oaspeţi veniseră la el, nu la Golikov sau la Lastocikin. Se vedea că numele său însemna ceva la Petersburg.

— Ehei, nu ne-am pregătit să-i primim pe oaspeţi aşa cum se cuvine unui neguţător de seamă şi unui corăbier vestit în toate colţurile lumii ! — se nelinişti Şelihov. — Nataşenka, să nu mai pui pe masă carnea de reni, de care ţi-am vorbit... Sîntem doar în post ! Adu peşte, somon, nelma, icre, ciuperci de tot felul, scoate şi nişte mere murate. Fereşte-te să-i spurci pe sfinţii părinţi ! — o povăţui el pe nevasta sa zîmbind. — Nu te zgîrci la votcă, vişinată, mied, căci potrivit celor bisericeşti postul cere băutură.

Înţelegîndu-se repede cu Natalia Alexeevna în privinţa primirii şi găzduirii oaspeţilor, corăbierul se arătă în poartă purtînd o jachetă sub şuba aruncată pe umeri, cu tot gerul aspru.

— Fiţi bine veniţi cinstiţi părinţi ! Să nu-mi luaţi în nume de rău că n-am ieşit în întîmpinarea sfinţiilor voastre prin intrarea principală dar m-au împiedicat porţile astea afurisite ! — spuse el poftindu-şi cu un gest larg, oaspeţii în curtea largă, şi împreunîndu-şi mîinile cum se cuvenea, se îndreptă spre părintele Iuvenali cerîndu-i binecuvîntarea, căci după statură şi înălţime îl luase drept căpetenia călugărilor.

— Nu la mine... nu eu, — îl împinse ieromonahul cel voinic, către arhimandritul Ioasaf, mic de statură, nearătos şi sprijinit de braţ de doi monahi îndatoritori, cu rase negre.

— Bucuros sînt să păşesc în casa ta, fiule iubit întru Cristos, mă bucur cu adevărat căci ruşii se mîndresc cu vitejiile tale şi cu rîvna ta pentru dreapta credinţă. Prin voia atotmilostivei ţarine, ni s-a îngăduit să muncim împreună întru sporirea bogăţiilor statului rus şi luminarea credincioşilor supuşi, de curînd dobîndiţi... Pînă la plecarea noastră peste ocean, trag nădejdea să ne învoim prieteneşte asupra mijloacelor de a lucra împreună.

„Isteţ !“ se gîndi Şelihov, lăsîndu-i pe oaspeţi să treacă înaintea lui.

— Nu cumva aduceţi un urs, că prea s-au înfuriat cîinii mei? — îl întrebă el pe Iuvenali care se oprise în prag, cînd văzu că în jurul celor trei sănii rămase afară, cîinii din Kolîma, asemănători lupilor, alergau cu urlete fioroase.

— Nu-s de-ai noştri... O paiaţă de bîlci! — răspunse nepăsător ieromonahul, arătîndu-se mai curtenitor faţă de corăbier căci îl uimiseră jacheta şi sabia. — Vine de la Krasnoiarsk şi vrea să joace comedii cu cîinii lui la Irkutsk. Se pregăteşte să plece cu noi în America, este o iscoadă a iezuiţilor... Na, cotul! — arătă dispreţuitor părintele Iuvenali, cu pumnul strîns, spre săniile rămase în urmă.

Cele spuse de Iuvenali îi treziră curiozitatea lui Şelihov care se îndreptă spre săniile din afara porţii. „Paiaţa" legată la cap, se refugiase în sanie de teama cîinilor pe care-i luase drept lupi şi se uita neputincios în toate părţile.

— Hei, cine eşti? — întrebă Şelihov, gonindu-şi cu cîteva lovituri de picior cîinii înfuriaţi.

— Niccolo Micoletti, signore, *artista della piazza* [1]) Eu pe frînghie... fiicele mele mici cîntă şi dansează ca nişte îngeri iar căţeii joacă şi ei, bat toba, trag din puşcă şi joacă şi în comedia „Muschetarul şi marchitana"... Nădăjduiesc să mă cinstiţi cu înaltul dumneavoastră sprijin căci toţi oamenii de vază mi l-au dat, — se bîlbîi vorbind repede, un omuleţ oacheş, care sări în întîmpinarea lui Şelihov purtînd în braţe un cîine mic şi cîrlionţat. — Primadonna trupei mele, Marichita joacă rolul marchitanei... Hop, Marichita! Hop, hop, dansează! Arată singnorului că sîntem cu adevărat artişti... Hop, hop! E slăbită sărăcuţa, nici noi de două zile n-am mîncat nimic, abia ne vor ajunge banii să plătim surugiii, — adăugă el, uitîndu-se cu teamă la surugiii posomorîţi care stăteau mai la o parte. — Ne pregăteam să ne arătăm arta în Lumea Nouă... Să ajung eu numai la domnul Şelihov, la Irbit, despre el mi-a...

Naivitatea şi îndrăzneala saltimbancului oacheş îi

---

[1]) Un artist ambulant (în limba italiană). (N. trad.)

plăcură lui Şelihov. Într-adevăr, n-ar fi rău să trimită un caraghios ca ăsta în Lumea Nouă, pentru a-i face pe vînători să petreacă şi pentru a le arăta americanilor desfătările civilizaţiei ruseşti.

Cunoştinţele lui Şelihov despre teatru şi artişti se mărgineau la reprezentaţiile de bîlci, pe care le văzuse prin iarmaroacele din Irbit, Makariev şi din Moscova, la Lublianka şi Razguleai. Nicicînd, de la întemeierea sa, Irkutskul nu mai văzuse ceva asemănător, astfel încît trupa de cîini a saltimbancului îşi avea asigurat succesul, iar în ţinuturile sălbatice... Corăbierul strînse din ochi şi-şi închipui feţele aleuţilor şi ale indienilor cînd vor vedea că la ruşi pînă şi cîinii ştiu să danseze, să bată toba şi să tragă cu puşca. În America, saltimbancul cu trupa sa de cîini, va fi mai de folos decît un regiment întreg de soldaţi!

— Eşti prea naiv faţă de vîrsta pe care o ai... Mimoletti! — spuse Grigori Ivanovici cu un surîs posomorît şi compătimitor, ca să nu arate cît de mulţumit era de această achiziţie neaşteptată. — Pînă dai de Şelihov, o să pieri pe la noi ca un iepure pribeag... Cine să te primească în casă cu atîţia cîini? Ce să facem? Intră deocamdată la mine să-ţi ospătezi fetele şi cîinii şi să te mai încălzeşti, iar după aceea o să vedem ce-i de făcut. Poate că pînă la urmă o să-ţi dau voie să pleci peste ocean.

Micoletti îşi dădu seama că se afla chiar în faţa lui Şelihov, dar dacă un om atît de renumit nu voia să fie recunoscut, îşi zise că ar fi mai bine să facă pe prostul. Bîlbîind cuvinte de recunoştinţă, saltimbancul intră cu sania în curte.

De paşti, casa Şelihovilor se prefăcu într-un adevărat iarmaroc. În două dintre cele mai bune odăi se deschise o expoziţie a mărfurilor companiilor lui Şelihov: mătăsuri, pacheţele cu ceai de China, colţi de morsă, blăni de focă, sculpturi iscusite în oase din Ciukotka şi din Kamciatka, mustăţi de balenă, blănuri scumpe de castor şi alte animale de prin insulele şi continentul Americii. Iar în magazia mare din care se scosese marfa, fu construită o estradă cu o frîn-

ghie întinsă pe deasupra pentru reprezentaţiile lui Micoletti.

În faţă, se aflau ici, colo jilţuri pentru oaspeţii de vază, iar în spatele lor fură aşezate băncile pentru domnii slujbaşi, ofiţeri şi neguţători. În fund erau locuri în picioare pentru oamenii de rînd, despărţite printr-o scîndură anume pusă ca o barieră, la înălţimea pieptului.

Băieţii din Irkutsk se strecurau pe sub barieră şi ajungînd pînă la estradă, se desfătau privind uimiţi iscusinţa saltimbancului care mergea pe frînghie, dansurile fetiţelor lui care păreau nişte îngeraşi cu fustele lor mici de voal şi dansurile nemaivăzute ale cîinilor, cu fesuri şi chivăre, cu tobe şi puşti.

Cînd, după sfîrşitul reprezentaţiei, Micoletti cu pălăria în mînă şi fetele lui cu şorţuleţele ridicate, treceau prin faţa publicului pentru a strînge darurile oferite, băieţii aruncau din belşug în pălărie şi în şorţuleţe ouă roşii de paşti, peste monezile şi bancnotele adunate.

— Dacă pleci la americani, o să te umpli cu blănuri de castori şi urşi, o să fii nevoit să-ţi iei cîţiva hamali ca să-ţi strîngă darurile! — glumea Şelihov bătîndu-l pe Micoletti pe umăr.

Călugării care locuiau în casa lui Şelihov, nu veneau la reprezentaţiile din magazie şi priveau cu o vădită vrăjmăşie comèdiile italianului vagabond.

Într-o seară, după ce făcuse ca de obicei, înainte de culcare, ocolul curţii, Şelihov îmbătat de aerul tare al primăverii, se hotărî să intre în odaia în care era găzduit părintele Iuvenali. Ieromonahul uriaş şi posomorît îi trezise interesul lui Şelihov. Arhimandritul Ioasaf îl recomandase pe Iuvenali ca un vestit cunoscător de minereuri şi povestise toate dedesubturile aventurilor acestuia din Ural şi Moscova, din pricina cărora, nobilul ofiţer de mine, ajunsese la potcapul de călugăr. Şelihov nădăjduia să poată pune la cale, cu ajutorul lui, explorarea minereurilor peste ocean şi chiar întreprinderi metalurgice.

— Piei... pleacă... fugi! — auzi Şelihov glasul răsunător de bas al lui Iuvenali ca răspuns la bătaia

în ușă. — Ce vrei? De ce vii să mă chinuiești... lasă-mă, piei! — striga călugărul.

— Ferește-ne doamne! — șopti corăbierul uimit, dar nu voi să dea înapoi și împinse ușa. Aha... a! — făcu el înțelegător, cînd văzu ochii holbați și înnebuniți de spaimă ai ieromonahului care stătea în picioare în fața clondirului de votcă, gol, de pe masă.

— Dumneata e... ești! Gîndeam... — bîigui Iuvenali oftînd zgomotos.

— Nu-i bine să gîndești singur noaptea, părinte, — răspunse vesel Șelihov, neluînd parcă în seamă purtarea ciudată a călugărului. — Dacă-ți place, — spuse el arătînd clondirul — și știu că acest lucru place și călugărilor, mai scoate unul, să bem și să stăm de vorbă. Cum am face să găsim și să turnăm fier în America? Nu putem răzbi fără a avea fierul nostru.

Uriașul își dădu pe spate coama de păr negru cu fire argintii, vrînd să spună ceva, oftă și se duse tăcut spre cufărul din colțul odăii, din care scoase și puse pe masă un clondir neînceput.

— Bun! Nu-i din spirtul de pe la noi... Dar vreo gustare ai?

Călugărul arătă bucata de pîine neagră și sarea împrăștiată pe masă.

— Ehei, dar ăsta-i spiritus, prima, băutură marinărească! — exclamă corăbierul înroșindu-se după ce trase o dușcă din cană. — Nu-i nimic, nu-ți leagă limba și te face mai deștept. Iată, părinte, ce vreau să te rog: să primești sarcina de a căuta zăcăminte de fier și de cupru în America și să-i înveți pe oamenii de acolo să toarne fierul și cuprul, spre slava și folosul țării noastre. Pentru asta o să-mi ceri cît o să poftești...

— Bucuros aș face-o, dar nu îndrăznesc. Căci mă oprește ea! — mugi tainic glasul lui Iuvenali, în vreme ce ochii lui rătăciți priveau prin fereastră bezna de afară.

— Nu credeam, părinte, că te iei după șoaptele muierilor, — spuse mohorît Șelihov.

— Nu șoptește, ci cîntă și joacă... țiganca... Steșa... se învîrtește în jurul meu, iar gîtul... — își acoperi gîtul cu mîna, — și sîngele... am tăiat-o cu un paloș... sîngele îmi țîșnește printre degete șiroaie... sub... țiri... O-o-ah!

Suspinul care ieși din trupul uriaș al lui Iuvenali, păru atît de înfricoșător, încît Șelihov fu cît pe aci să creadă și el că țiganca ucisă, care-și însușise o forță misterioasă și o putere atît de mare asupra ursitei ucigașului, se afla de față, alături de ei.

— Nu te simți bine... prietene, — spuse Șelihov. Și el se ridică și se îndreptă spre ușă, renunțînd fără să vrea de a mai rosti cuvîntul respectuos de „părinte". — Nu te simți bine singur aici, mă duc să chem pe cineva să-ți țină de urît...

Plecînd de la Iuvenali, Șelihov se duse la arhimandritul Ioasaf, spre a-i vorbi despre ieromonah, dar cînd ajunse la ușa acestuia se răzgîndi și se întoarse deodată îndreptîndu-se spre odaia sa. Ce i-ar fi putut spune? „Îl încearcă necuratul mai rău decît plăcerea sau trufia, îi va spune nepăsător arhimandritul, duhovnicul lui Iuvenali. Să nu-l lași să-ți pătrundă în suflet". Și va aduce iar vorba de vînătoare și de veniturile companiei, de dorința de a prelua sarcina controlului și a conducerii întregii activități din mîna lui Baranov, „căci acesta este tocmit și se trage din mojici proști". Pentru a nu știu cîta oară va repeta „cine nu muncește, nu mănîncă", se va închina și va cere o poruncă scrisă pentru scutirea fețelor duhovnicești de orice muncă lumească, pentru păstrarea cinului și pentru asigurarea izbînzii în propovăduirea cuvîntului lui dumnezeu.

Intrînd în iatacul lui, Grigori Ivanovici văzu, la lumina vie a felinarului lui Kulibin pe care-l adusese acolo, chipul senin al soției sale, care citea liniștită o carte. Nu voi să întunece chipul iubit cu povestirea chinurilor sufletești ale călugărului-ucigaș.

— Nataliușka, vremea călătoriilor pe ape bate la ușă! Fă-mi pregătirile de drum — peste o săptămînă plec la Ohotsk. Trebuie să verific corăbiile în vederea plecării călugărilor și a celorlalți oameni. Nu-i

glumă să-i treci cu bine peste ocean, pe trimişii ţarinei. Avem şi multă încărcătură! — rosti el îndreptîndu-se spre soţia sa cu o prefăcută nepăsare. — În lipsa mea, vei fi iar nevoită să vezi de treburi. Cum şi ce fel, nu-i cazul să te învăţ. Ştiu că vei duce totul cu bine la capăt. O singură însărcinare îţi las: la o lună după plecarea mea să-i expediezi pe aceşti călugări sub conducerea lui Irakli, împreună cu Micoletti cu cîinii, cu nevasta şi fetele lui şi cu ceilalţi oameni trecuţi în registru şi să-mi trimiţi vitele şi încărcătura...

Natalia Alexeevna aflase în amănunţime înţelegerea dintre bărbatul ei şi cel pe care şi-l dorea ca ginere şi căruia Şelihov începuse să-i spună în glumă „arhitectul general al întregii Slavorosii".

— Culcă-te, odihneşte-te dragul meu! — îi răspunse ea liniştită, fără să mai pună vreo întrebare. — Fiecare zi cu grijile ei...

Capitolul al patrulea

1

La sfîrşitul lunii mai, îndată după revărsarea Lenei, Şelihov porni spre Ohotsk pe un pauzok[1]) uşor, cu opt vîsle, căptuşit cu muşchi, avînd şi un catarg cu pînză pentru cazul că va întîlni vînt prielnic. Îl aştepta treabă, nu glumă. La Ohotsk trebuia să echipeze corăbiile şi pînă la sfîrşitul verii să le pregătească de plecare pentru călătoria în Lumea Nouă. Se îmbarcau pe aceste corăbii un mare număr de colonişti, meşteşugari, vînători, călugări-misionari veniţi din Petersburg şi trupa ambulantă de cîini a lui Micoletti, saltimbancul care mergea pe frînghie. La stăruinţa lui Şelihov, Micoletti, care

---

[1]) *Pauzok* — vas fluvial pe care se transporta încărcătura de pe un alt vas care nu putea trece prin cataracte, în timpul scăderii apelor. (N. red. rom.)

între timp dormise și mîncase bine, se învoi numaidecît să plece.

— Să nu cumva să mă păcălești, Mimoletti și să nu vii ! Te vei întoarce om bogat de peste ocean, fetele tale vor purta numai blănuri de biber. Dă-mi pașaportul, ca să fiu mai sigur. Ți-l dau înapoi cînd ajungi la Ohotsk, — și văzînd privirea dojenitoare a Nataliei Alexeevna, îi dădu ei pașaportul, spunînd, mai mult pentru ea decît pentru Micoletti : — Fleacuri ! Aci n-are nevoie de el, dar dacă i-l cere cineva îi răspunde : l-am dat stăpînului meu.

După ce luă parte la slujba religioasă, făcută potrivit datinei, pentru bunul mers al călătoriei, după ce îngenunchie, în fața icoanelor, Grigori Ivanovici se ridică hotărît, și aplecîndu-se pînă la pămînt în fața soției sale, îi spuse încet :

— Binecuvîntează, Natașenka...

Natalia Alexeevna își lipi obrazul, ca o mască de ceară, de umărul bărbatului ei. Uitînd că arhimandritul Ioasaf, care oficiase liturghia și ceilalți călugări pravoslavnici zeloși, erau de față, începu să facă, mărunt și des, cu două degete, semnul crucii de Kerjeneț, deasupra capului iubit al lui Grișata, încărunțit și slăbit după cum i se părea, pe care-l vedea plecat înaintea ei.

— Ajunge, ajunge ! — zîmbi stingherit Grigori Ivanovici. — Întreci măsura cu sfințenia, sfînt n-ajung la Ohotsk și nici nu răzbesc în treburile alea... Irakli, arhitectule general ! — rosti Șelihov întorcîndu-se către georgian. — Fii cu ochii în patru și adu cu bine caravana, oamenii și încărcătura. Mă bizui pe tine, iar Malțev Maxim Maximîci îți va da ajutor. Este un mujic încercat, trecut prin multe, așa că merită să-i dai ascultare. E o treabă grea și însemnată !

Irakli dădu tăcut din cap, vrînd să arate că a înțeles, și-și îndreptă spatele și umerii lați și uscățivi.

— O să răzbești ! — urmă corăbierul și se gîndi : „O să-mi fie ginere, nu strică să se învețe din timp cu treaba“. — Ei, rămîneți sănătoși și să ne vedem cu bine !

Şelihov ieşi în pridvor şi se îndreptă spre ceata lui, alcătuită din oameni aleşi pe sprînceană, care-l aşteptau în cincisprezece căruţe înalte cu două roate, numite „beda“ atît în Siberia cît şi în regiunile de stepă ale Rusiei.

Porniră spre Kaciug, primul port de pe cursul superior al Lenei, pe drumul greu, care şerpuieşte capricios prin munţii sălbatici din Pribaikalie. Aci, la o depărtare de o sută cincizeci de verste de Irkutsk, în munţi, e obîrşia Lenei.

E greu de chibzuit cît curaj, cîtă putere, pricepere şi iniţiativă, cereau, în fiecare primăvară, aceste călătorii ale lui Şelihov, care pornea împreună cu oamenii săi din Irkutsk spre Ohotsk, pentru a primi încărcătura de pe corăbii şi a pregăti plecarea acestor vase care legau Rusia cu pămînturile ei atît de puţin cunoscute, de peste ocean.

Ruşii apăruseră la Ulahan-iurah [1]) — rîul cel mare — cu vreo sută cincizeci de ani înaintea lui Şelihov şi puseseră stăpînire pe cursul Lenei pe o lungime de cinci mii de kilometri, folosind mijloacele cele mai primitive, adică puterea braţelor şi toporul cel lat din Ural. Cu preţul unor nenumărate jertfe şi sforţări, ruşii cuceriseră unul dintre cele mai mari rîuri ale lumii, ivit pe locul străvechii mări Angara. În fiecare an, de la curgerea gheţurilor pînă la deplina îngheţare a rîului, coborau cu luntrile uşoare pe Lena şi porneau la drum. Navigaţia pe Lena întîmpina multe primejdii. După fiecare revărsare, rîul îşi schimba capricios cursul. Sloiurile de gheaţă şi trunchiurile uriaşilor cedri şi pini din taiga, smulşi şi aruncaţi în apele rîului de furtunile siberiene, se îngrămădeau primăvara şi toamna în năvala lor spre Oceanul Îngheţat. Cascadele se întindeau pe sute de verste, în dreptul Jigalovului şi al Ust-Kutului. Stîncile falezelor abrupte de pe amîndouă malurile se îngustau pînă într-atît în dreptul Kipenskului încît trecerea era foarte grea, iar la mijloc se mai afla piatra cea rea „Pianîi bîk“ şi „Stîlpii

---

[1]) *Ulahan-iurah* — denumirea iakută a Lenei. (N. red. ruse.)

Lenei“ din Sînîiahtat! E oare de mirare că aceşti ruşi, care au străbătut un astfel de drum călindu-se în lupta împotriva greutăţilor şi a primejdiilor, au izbutit să treacă oceanul cu luntri şubrede, fără nici un cui, şi să înfrunte vîrtejurile de neînfrînt, lanţurile de netrecut ale munţilor, gheţarii, vulcanii şi desişurile pădurilor de pe coastele neprimitoare ale Lumii Noi?

Navigaţia pe Lena şi povestirile călătorilor ruşi despre drumurile lor prin Kamciatka şi Ciukotka treziseră în sufletul lui Şelihov, încă de pe vremea cînd nu era decît un tînăr om de încredere necunoscut în slujba bogătanului Lebedev Lastocikin, dorul îndrăzneţ de a săvîrşi mărețe fapte de vitejie şi-l făcuseră să-şi arate minunatele însuşiri caracteristice omului rus.

Chiar cînd ajunsese în culmea gloriei sale, Şelihov îşi păstrase preferinţa pentru călătoriile pe Lena, dar de fiecare dată se arăta neliniştit şi îngrijorat de reuşita lor.

„Dacă trecem cu bine Lena, putem înfrunta toate oceanele şi orice primejdii“, îşi spuse el coborînd de pe vas pe cheiul Iakutskului. Era pentru a douăsprezecea oară că făcea acest drum spre Ohotsk şi adăugă, glumind ştrengăreşte:

— Lena... — corăbierul îşi luă un aer serios, — e o muiere frumoasă, dar aprigă... Cine izbuteşte să se împace cu ea, se va împăca şi cu muierea dracului. Nu vă temeţi, mujicilor, nu rămîneţi neînsuraţi!

Ceata primi gluma stăpînului cu un hohot de rîs. — Oamenii văzuseră cît de priceput se arătase la cîrmă, la cascade, printre stînci şi pe lîngă „stîlpi“, şi-i lăudau iscusinţa.

Luînd cîţiva iakuţi de nădejde, pentru a-l călăuzi, Şelihov porni din Iakutsk spre Ohotsk pe nişte cai băştinaşi, mici, lăţoşi, dar foarte rezistenţi, pe drumul care trecea prin taiga şi străbătea crestele munţilor, nevrînd să-şi piardă timpul pe cursul Aldanului, Maiei şi a altor rîuri mari şi mici care leagă Iakutskul de ţărmul Ohotskului.

De obicei, neguţătorii siberieni şi domnii slujbaşi, cînd erau nevoiţi să meargă la Ohotsk, călătoreau pe cîte un pauzok plutind în sus pe afluenţii Lenei: Aldan, Maia, Iudoma care coborau de pe crestele munţilor Iablonovîi. Pauzok-ul era tras de pe mal, împotriva curenţilor puternici, de o ceată de hrapi anume tocmiţi sau de oameni strînşi cu sila printre hoinarii din taiga, sau dintre păgînii iakuţi şi tungusi care munceau din răsputeri, gîfîind şi înăbuşindu-se din pricina curelelor grele prinse de piept şi de grumaz. Treceau cumpăna abruptă a apelor dintre rîurile Iudoma şi Ohota, tîrînd vasul pe uscat, coborau pauzok-ul pe povîrnişul dinspre Ohotsk şi apoi zăboveau multă vreme legîndu-şi cu cîrpe picioarele rănite de cioturi. În schimb neguţătorul, apărat de oamenii săi de încredere şi de slugile înarmate cu puşti, sau înaltul funcţionar înconjurat de ostaşi se simţea foarte bine, lăfăindu-se tolănit pe puntea pauzok-ului, trăgînd din cînd în cînd peste capetele edecarilor, în vreun urs din desişul de pe mal. Slujbaşii porniţi la drum după treburile cîrmuirii, călătoreau pe socoteala statului, iar neguţătorii plăteau o nimica toată. Într-un cuvînt şi unii şi alţii nu precupeţeau nici sîngele, nici sudoarea oamenilor.

Şelihov dispreţuia acest fel de a călători şi economisea întotdeauna timpul. Şi de data aceasta tocmi în drum căruţe şi cai pentru oamenii săi, iar el încălecă pe un armăsar şarg, lăţos, cu o şa iakută, cusută cu mărgele şi împodobită cu potcoave mici bătute în argint. Pentru a se apăra împotriva celui mai înfricoşător duşman din taiga — gnusul siberian — îşi pregăti un amestec de grăsime de urs şi catran, cu care se unse poruncind oamenilor săi să facă la fel.

— Nu vă scumpiţi la catran, ungeţi-vă bine ca să vă feriţi şi sufletul şi sîngele, iar la Ohotsk o să facem o baie straşnică şi o să ne spălăm! — glumi Şelihov. În şuba de blană de lup, mînjit peste tot cu smoală, semăna cu un adevărat păunaş al codrilor. Călăuzele iakute, deprinse cu insectele taigii, se

uitau cu teamă la călători, căutînd să regăsească sub masca de catran trăsăturile cunoscute ale veselului neguţător şi ale tovarăşilor săi.

Trecură cu bine şi ultima parte a drumului, cea mai grea şi cea mai lungă, străbătînd mii de verste. La mijlocul lunii iunie Grigori Ivanovici coborî cu însoţitorii săi din munţi spre Ohotsk. Orăşelul sărăcăcios se întindea în vale, între gurile rîurilor Ohota şi Kuhtui. Semăna mai degrabă cu o grămadă de scoici mari şi negre aruncate nu se ştie de cine pe malurile turtite şi mlăştinoase ale Ohotei, decît cu o aşezare omenească alcătuită din căsuţe de lemn.

În discuţiile avute cu personalităţile mai de vază din capitală, în nenumăratele rapoarte depuse la colegiile de stat, în scrisorile sale către Baranov, Şelihov nu pierduse niciodată prilejul de a se plînge de „mizeria“ acestei unice ieşiri impracticabile a Rusiei în Oceanul Pacific. De cîte ori venea aci cu treburi îl cuprindea deznădejdea şi îşi pierdea obişnuita linişte sufletească şi îngăduinţă faţă de oameni.

Portul Ohotsk, cazărmile, magaziile şi cele cîteva căsuţe oficiale, construite cu vreo cincizeci de ani în urmă de Vitus Behring, erau în fiecare an inundate de apele Ohotei şi ale rîului Kuhtui, care curgea în vecinătate. Dinspre mare ducea pînă la port un canal îngust pentru vase, avînd numai două sute de picioare lăţime şi două picioare şi jumătate adîncime. Corăbiile, fără o nevoie imperioasă nu se încumetau să intre în acest port. Rămîneau la o depărtare de 4—5 verste în rada deschisă, unde se descărcau şi se încărcau, deşi sloiurile de gheaţă ajungeau şi pînă acolo, spre sfîrşitul lui iunie, iar uneori chiar şi mai tîrziu. Gheţurile veneau de la 65^0 latitudine nord din golfurile Penjinsk şi Ghijiga.

Orăşelul propriu-zis, vreo sută de colibe din bîrne negre, acoperite de muşchi şi mucegai, tocite de ploi şi vînturi, se afla aşezat cuminte, mai sus de port, la vreo trei, patru verste. Dar şi aci totul era inundat cînd ploua şi se revărsa Ohota. Ohotskul, ca

Triton în mijlocul apelor, n-avea apă potabilă. Iarna, pe gerurile şi vînturile cele mai cumplite, apa trebuia adusă cu sacalele de la un izvor aflat la vreo cinci verste departe de oraş. Sacalele erau trase de cai, iar uneori chiar de oameni care se înhămau la ele. Dealtfel, locuitorii Ohotskului se obişnuiseră să-şi potolească setea mai mult cu votcă decît cu apă.

Străinii cunoşteau bine mizeria care domnea în Ohotsk şi îl ocoleau. Iar Şelihov, din pricina unui capriciu al împărătesei, căreia nu-i intrase în voie, şi a uneltirilor acelora care se îmbulzeau în jurul tronului, se vedea silit să renunţe la planul său de a porni în căutarea unui port ferit de îngheţ pe coasta asiatică şi să înfrunte greutăţi de neînchipuit, pentru a menţine, din colţul acesta amărît legătura cu posesiunile Rusiei de peste ocean.

2

Desigur, Şelihov nu-i putuse lua cu el la Ohotsk pe toţi aceia care urmau să plece în America. Ar fi fost şi o faptă nechibzuită, n-ar fi avut unde să-i găzduiască pînă la încărcarea şi plecarea corăbiei. De data aceasta, printre cei care plecau se aflau şi mulţi capi de familie cu neveste, cu copii şi cu gospodăria lor. Dar Micoletti cu cîinii şi fetiţele lui, unde ar fi putut fi adăpostiţi ? Clădirile de locuit ale companiei lui Şelihov nu erau prea încăpătoare. E adevărat, magaziile lui Şelihov erau destul de mari, dar marfa nu putea fi scoasă şi aruncată în stradă. Cele vreo sută de căsuţe ale băştinaşilor din Ohotsk erau pline de hoinari ai Siberiei, care se adunau la Ohotsk în căutarea unui cîştig, a unui venit cît de mic. Şi apoi cine va plăti găzduirea, cînd cei din Ohotsk, profitînd de ocazie cereau cincizeci de copeici de căciulă pe noapte.

Din experienţele amare făcute în vechile călătorii, Şelihov se încredinţase de înrîurirea proastă pe care o avea asupra oamenilor şederea la Ohotsk, oricît

de scurtă ar fi fost. Din pricina lipsei de locuințe, a murdăriei, a emanațiilor din mlaștini și a gunoaielor, oamenii se îmbolnăveau de friguri. Holteii puteau căpăta boli lumești de la femeile atît de destrăbălate din Ohotsk, ducînd acest prăpăd și în Lumea Nouă. Unii, în așteptarea plecării, se vor deda beției, se vor lenevi, privind marea mohorîtă și cugetînd asupra soartei lor...

Grigori Ivanovici, însă, n-avea timp de chibzuit la Ohotsk. Trezit de razele soarelui de miazănoapte care nu apunea niciodată pe aceste meleaguri, Șelihov îi scula pe oamenii istoviți de muncă și răspundea în glumă la bombănelile celor nemulțumiți: „Nu chemi boul să bea bere, îl chemi să care apă".

Șelihov era cu totul prins de grijile pentru echiparea celor două corăbii care urmau să plece. Galiota „Trei Ierarhi" cu două punți și vasul „Sfînta Ecaterina" cu o singură punte, de curînd construite, fuseseră lansate de pe șantier abia cu vreo cîteva zile înainte de sosirea lui și nu străbătuseră încă niciodată oceanul.

Pe aceste două corăbii urmau să fie îmbarcați în afară de echipaj și de rezervele de apă dulce, vreo sută optzeci de călători pe lîngă cele douăzeci de mii de puduri de încărcătură, în care intrau animale domestice, păsări, zece atelaje de cîini de tracțiune, grape, pluguri, diferite mărfuri și merinde.

Din pricina lipsei de meșteri iscusiți și de materiale, trebuia să-ți bați mult capul cu încărcătura. Șelihov își petrecea zilele și nopțile în radă, fără să coboare de pe corăbiile ancorate. Lucra singur, ca fierar, scoabe, buloane, colțare, lucra și ca dulgher, făcea parapete, șoproane pentru oameni, construia țarcuri și staule pentru vite, cotețe suspendate pentru păsări de casă și cîini.

Grigori Ivanovici nu se zgîrcea la bani și în fiecare sîmbătă făcea toate plățile. Totuși numărul lucrătorilor pentru echiparea vaselor se micșora după fiecare plată. La trei săptămîni după începutul lucrului, cinci bărci nu se mai întoarseră din Ohotsk. Pe corăbii nu se prezentară nici jumătate din oameni.

„Voi fi nevoit să mă ploconesc în fața lui Koch și să-i adun cu sila pe cîinii ăștia. Se vede că trag cu toții la măsea la Rostopîriha", se gîndi Șelihov. Tocmai începuse ploaia și Șelihov porni spre mal într-o baidară.

În seara aceleași zile se prezentă comandantului Ohotskului Gotlieb Ivanovici Koch aducîndu-i o oca de rachiu, din poame acre, pregătit de Natalia Alexeevna — și un pachet cu pastramă de gîscă.

Asesorul Koch avea un suflet gingaș și o slăbiciune pentru tot ce-i sublim. Cînd Grigori Ivanovici deschise ușa, Koch cu ochii pe jumătate închiși, topindu-se de înduioșare, scotea din flautul său răgușit o melodie nemțească tărăgănată. Koch credea că sentimentele înălțătoare și faptul că știa să cînte la flaut îi dădeau mai multă importanță și greutate ca asesor.

Șelihov, pricepîndu-se la oameni, se strădui să-i lase lui Koch o părere cît mai bună despre „legăturile și cunoștințele sale", povestindu-i întîlnirile avute la Petersburg și fălindu-se cu medalia cu portretul țarinei, bătut în diamante. Fiind un om practic și încercat, corăbierul plătea larg și la timp serviciile administrative pe care i le aducea comandantul.

— Ah ce bine-mi pare, ce bine-mi pare că te văd! Cu ce te pot servi, prea cinstite Grigori Ivanovici? — rosti „zeul" Ohotskului și punînd flautul la o parte se sculă de la masă.

— Am nevoie de o razie ca să-mi strîng cialdonii... și cu acest prilej să bem pentru succesul dumitale, domnule comandant! — răspunse fără înconjur Șelihov și turnînd în cănile de cositor rachiul tare, aminti: — În ceruri este dumnezeu, iar la Ohotsk...

— ...Koch! — suflă, mulțumit de sine Gotlieb Ivanovici.

Șelihov rîse:

— Vorba aceasta a ajuns pînă la Petersburg, am auzit și acolo cum se spune: „Koch!" Dar razia trebuie făcută cu dibăcie, ziua și pe timp de ploaie cînd se vîră toți la adăpost, iar cazacii să nu intre grămadă în cîrciumă, ci numai cîte doi, cîte trei.

Ceilalţi să stea înşiraţi pe uliţă ca să-i prindă pe cei care vor încerca să fugă, şi să-i ducă la comenduire. Acolo o să ne descurcăm noi...

Corăbierul socotea că asesorul Koch era cea mai mare pacoste a vieţii din Ohotsk, dar în situaţia în care se afla, numai cu ajutorul lui Koch îşi putea echipa corăbiile. Băştinaşii din Ohotsk şi fugarii fără căpătîi, ocnaşii din minele ţariste din Akatui şi Nercinsk, sau cei veniţi din fundul Rusiei centrale mutilaţi din pricina abuzurilor bestiale, a cruzimii şi samavolniciilor autorităţilor, copleşiţi de necazuri şi de sărăcie — toţi oamenii aceştia nu puteau vedea în corăbier nimic altceva decît un neguţător şi un vînător norocos pe care nu-i păcat să-l ciupeşti şi e chiar un merit să-l tragi pe sfoară. Pe de altă parte, Şelihov, iute şi impulsiv, fără a se gîndi la pricinile care destramă sufletele oamenilor, mergea adesea pe linia minimei rezistenţe şi încerca, fie prin puterea banilor, fie prin constrîngere, să-i silească pe aceşti oameni disperaţi, care nu mai credeau în nimic, să muncească pentru interesele Slavorosiei lui, ţara unde nimic nu va semăna cu viaţa din Ohotsk, din Siberia, din Rusia.

3

Poporul îi dăduse cîrciumăresei din Ohotsk porecla de Rastopîriha. Nimeni nu-i ştia numele adevărat. Această Rastopîriha era o femeie uriaşă; cîntărea cît o juncană iakută. Era vestită pentru că se lua cu oricine la harţă şi scotea sufletul din ocnaşii cei mai disperaţi, care erau prea cu chef sau nu-i plăteau băutura.

Pieptul, spatele, şoldurile de necuprins ale Rastopîrihei, după cum şopteau cei care-i cunoşteau goliciunea, purtau nenumărate urme de cuţit, de ţepi de măciucă şi de cioburi de sticlă.

Cîrciuma Rastopîrihei era supranumită „prinde-muşte".

— Oamenii vin la mine ca muştele la miere şi, dumnezeu să-i ocrotească, n-au decît să vină dacă

mă găsesc dulce! — glumea posomorîtă, fără să zîmbească, Rastopîriha cu glasul ei gros.

Oamenii înjunghiaţi la „prinde-muşte“ erau găsiţi totdeauna departe de cîrciuma Rastopîrihei, pe lîngă vreun zid sau chiar în tinda vreunei case. Anchetele care urmau alcătuiau un capitol însemnat din veniturile asesorului Koch. Rastopîriha împărţea cu el şi cîştigurile din vînzarea băuturilor, cumpărînd romul de contrabandă şi secărica rusească de la un depozit al statului. Împărţea şi plata pentru găzduirea „nenorociţilor“, care aveau la activul lor cele mai grave isprăvi.

— Dacă eşti prins pe stradă, nu răspund, dar la mine poţi să stai ca la un schit, unde te păzesc sfinţii! — spunea Rastopîriha primind praful şi bucăţile de aur de la chiriaşii care se fereau să dea ochii cu oamenii stăpînirii. Şi printre sutele de case ale Ohotskului, „prinde-muşte“ era socotit ca cel mai liniştit şi mai plăcut adăpost. Puteai, fără nici o teamă, să joci cărţi, şi pietre, şi zaruri...

De două zile ploaia nu mai contenea. Toate vieţuitoarele se vîrîseră la adăpost. În fumul tutunului din Cerkasî şi a mahorcii siberiene care taie respiraţia, în faţa cîtorva mese din sala cea mare a izbei Rastopîrihei, stăteau frecînd cu picioarele podeaua alunecoasă, plină de noroi, vreo treizeci de varnaci în zdrenţele cele mai fantastice, cu sumane sau caftane rupte, cu cojoace scurte puse pe pielea goală, cu rochii femeieşti, sau chiar cu fuste în loc de pantaloni.

Jucau zaruri. Oasele de vită, tăiate cu fierăstrăul în chip de zar, cu puncte scobite, înnegrite, săreau pe masă.

— Patru, — număra dezamăgit cel care aruncase.

— Al meu bate — cocoşei[1]! — răspunse adversarul şi-şi aţinti privirea asupra celui de al treilea jucător.

— Lebede[2]. Am cîştigat! — rosti nepăsător al treilea jucător, dînd la o parte zarurile şi trăgînd

---

[1]) *Cocoşei* — cinci. (N. trad.)
[2]) *Lebede* — nouă. (N. trad.)

spre el miza — trei grămezi mici de praf de aur, măsurate cu degetarul. — Adu, maică, cinstitei adunari cîte o duşcă, Ieronim Zalesniţki face cinste! — spuse Ieronim, punînd în buzunarul Rastopîrihei, care se afla tocmai lîngă el, praful de aur cîştigat. — Nu, panilor, — urmă el cu ifose, — jocul cu 4 zaruri nu-i de soi, nu-ţi cere să te gîndeşti... Hai să ne încercăm norocul la foiţe[1]... Iată-le! Îs lucrate la Akatui! Uitaţi-vă ce puncte au: cele roşii sînt desenate cu sînge din măduva spinării, cele negre cu funingine pe sînge... Hei, cine vrea să joace cu mine care am opt de pică şi popă de pică sau treflă. Dar numai cu banii pe masă!

Se găsi numaidecît un jucător. Se aşeză şi începură să prindă cu încordare riga de culoare neagră ocărîndu-se cu tot felul de înjurături rafinate în care polonezul ţîfnos nu se lăsa întrecut de vioiul iaroslavlean.

— Pfui! — scuipă un mujic tînăr, înalt, lat în spate, cu barba neagră şi plecă de lîngă jucătorii care se înjurau.

— Tu, Steniuşka, nu mai face pe grozavul, — îi spuse rîzînd unul dintre hrapi. — Nu mai face pe grozavul şi nu scuipa! Dacă vrei, cîntă-ne mai bine sau povesteşte-ne vreun basm... Te ascultăm cu plăcere...

Tînărul cu barba neagră aruncă o privire asupra celor de faţă apoi şi-o opri asupra grupului strîns în jurul jucătorilor de cărţi. Îşi scutură cîrlionţii negri, se aşeză ascultător şi, după o clipă de gîndire, zise:

— Despre Maxim, despre Zalizniak o să vă cînt un cîntec pe care chiar el l-a întocmit:

„Bună seara, codrule, codrule rotatule!
Pe cazacul cel hoinar, mi-l primeşti tu sub umbrar?"
„Eu nu voi a te primi: Zvon grozav se răspîndi,
Zvonul că te-ai răsculat, capul tău că-i zvăpăiat"
„Bună seara, codrule, codrule adîncule,
Dorul meu de libertate, pentr-o noapte ascunde-l frate!"

---

[1] *Foiţe* — cărţi de joc. (N. trad.)

În glasul adînc şi dulce al cîntăreţului răsuna o obidă amară şi o înfruntare a soartei. Tînărul cu barba neagră cînta neobişnuit de bine, fără sforţare, cînta în limba populară ucraineană-rusă, pe înţelesul şi al ruşilor şi al ucrainenilor.

Nimic nu atinge mai de-a dreptul sufletul unui rus decît un cîntec frumos, mai ales cînd porneşte din inimă. Varnacii tăcură; chiar şi jucătorii uitară cîtva timp de cărţi şi se întoarseră spre cîntăreţ, cînd acesta, în liniştea neobişnuită pentru cîrciuma „prinde-muşte", îşi sfîrşi cîntecul printr-o jelanie amară şi nelămurită, dar atît de bine înţeleasă de ascultători.

Nu te las c-o să te plîng, şi de jale-am să mă frîng:
Cîntă iarăşi a pustiu cuculeţul cenuşiu

Acest cîntec despre Zalizniak, alcătuit, după cum spunea legenda, chiar de Zalizniak, găsea un răsunet viu printre varnacii siberieni. Om ieşit din rîndurile poporului, Zalizniak îi pedepsise fără cruţare pe boierii ucraineni şi polonezi. După lichidarea *kolivşcinii* fusese trimis, cu vreo treizeci de ani în urmă, la minele siberiene de lîngă Nercinsk, de unde scăpase şi se înapoiase în patria sa, depărtata Ucraină. Fiecare varnak îşi recunoştea în cîntecul acesta visul de libertate şi neatîrnare.

— Cîntă mai departe, pînă la sfîrşit! Ce-i cu tine, nu cumva l-ai uitat? — făcură gălăgie ascultătorii cînd cîntăreţul tăcu pe neaşteptate. — Cîntă-ne, flăcăule, despre cei ce ne asupresc şi ne prigonesc, dar-ar boala în ei să dea! Tare frumos mai cînţi!...

„Alelei, voinicul meu, potera-i pe capul tău!
Zi şi noapte te tot caţă, în pădurea-ntunecată!"
Şi-mi răspunde cel cazac: „Să-i fac poterei pe plac:
Năvăliţi, vrăjmaşi, încoace, prin dumbrăvile cazace".

Cîntăreţul nu văzu semnul de alarmă făcut din ochi de Rastopîriha, pe lîngă care se ivi ca din pămînt, strecurîndu-se în izbă, asesorul Gotlieb Koch

însoţit de vreo cîţiva cazaci buriaţi, luîndu-i pe neaşteptate pe toţi vagabonzii cufundaţi în cîntec.

— Nu ştiu şi nici n-o să te întreb, fiu de căţea, pe cine chemi, dar dacă l-ai chemat pe asesorul Koch n-o să-l uiţi în vecii vecilor şi o să mai faci un cîntec şi despre mine... Luaţi-l! — îl opri jignit Koch pe cîntăreţ cu o voce behăită. — Ceilalţi, care sînteţi fără acte, ieşiţi în curte! — porunci cumplitul comandant. — Şi să nu încercaţi să fugiţi. Ştiţi prea bine ce vă aşteaptă...

Vagabonzii, care la ivirea lui Koch se retrăseseră spre ferestre gata să sară afară, zăriră prin burduful de focă siluetele posomorîte ale cazacilor-buriaţi cu puştile în mînă şi se opriră rămînînd pe gînduri.

— Ei, măi sfrijitule, aşa te ţii de vorbă?... Mi-ai *luat* banii şi mă faci de rîs, mă laşi să mă sfîşie oamenii... O să-ţi scot... — urlă Rastopîriha şi ca o ursoaică care se ridică din bîrlogul ei, porni spre Koch, neluînd în seamă semnele grăitoare pe care i le făcea comandantul cu genele sale roşcate, — o să scot şi maţele din tine...

Dar se prăbuşi la picioarele lui, doborîtă de o lovitură cu patul puştii dată în ceafă de un „buriat" care stătea în spatele ei. Oamenii se uitară unul la altul şi apoi, pe rînd, porniră tăcuţi spre ieşire.

— Unul, doi, trei... nouă, zece... douăzeci... treizeci, treizeci şi cinci... Mulţi v-aţi m-ai adunat! — îi numără Koch, legănînd precaut pistolul cu cocoşul ridicat. — De acesta să aveţi o grijă deosebită, — arătă el spre cîntăreţul cu barba neagră, care încheia şirul celor prinşi de razie.

Trupul Rastopîrihei rămase trîntit jos în izbă. În jurul capului ei se întindea o băltoacă neagră de sînge, amestecată cu noroi. Un cîine bălţat, ieşit din dosul vetrei, se apropie de stăpîna sa, mirosi cu fereală băltoaca de sînge şi, sărind înspăimîntat la o parte, se aşeză pe labele dinapoi scheunînd din cînd în cînd cu glas subţire. Căţeluşul îşi dădea parcă seama că mîna asesorului Koch încheiase pentru totdeauna socotelile cu stăpîna lui şi nimeni nu va mai cerceta ce s-a făcut cu sîngeroasa datorie,

mai ales că „în cer stăpîn era dumnezeu, iar la Ohotsk, Koch..."

Şi, într-adevăr, în darea de seamă lunară asupra activităţii sale, pe care o trimetea guvernatorului general la Irkutsk, Koch, vorbind despre curăţirea Ohotskului de fugari şi de vagabonzi suspecţi, crezu de cuviinţă să se mărginească la o lămurire modestă: „la această acţiune, unii au arătat o rezistenţă disperată... iar femeia Rastopîriha, o destrăbălată arţăgoasă, a decedat din pricina unei lovituri întîmplătoare... iar pe vrednicul cazac Semeika Brovkin de pe Selenga l-am răsplătit, pentru bărbăţie şi credinţă, cu cinci ruble din banii statului şi această răsplată vă rog să binevoiţi a aproba să fie trecută la cheltuieli."

Primind de la asesorul Koch douăzeci de copeici în loc de cinci ruble Semeika Brovkin nu se dumiri niciodată de pricina acestei dărnicii neaşteptate a şefului său, atît de zgîrcit la astfel de răsplăţi.

4

Din pricina neîncetatelor ploi şi a ceţurilor obişnuite la Ohotsk în mijlocul verii, oraşul se prefăcea într-o băltoacă mocirloasă, prin care oamenii se încumetau să treacă numai călare şi la mare nevoie.

În izba ridicată lîngă magazie, Şelihov stătea la ferăstruică şi asculta absent sunetele triste ale clopotului care vestea începutul fluxului şi care abia se auzea din port...

Pe neaşteptate se iviră pe „uliţa", prefăcută de ploi într-un torent larg de noroi, nişte oameni care mergeau pînă la genunchi în apă, scoţîndu-şi cu greu picioarele din noroiul cleios, împiedicîndu-se şi căzînd. Mulţi erau fără căciuli, unii aveau nişte rogojini pe cap, iar sub ele li se zărea trupul gol.

Vreo douăzeci de cazaci-buriaţi călări, sub supravegherea lui Koch care venea în urma lor cu garda sa personală, ţineau dinadins oamenii în mijlocul

rîului de noroi, călcîndu-i cu caii şi biciuind cu cravaşa pe unde nimereau pe cei care rămîneau în urmă.

— Vin de la razie ! — ghici Şelihov şi se crispă de ciudă amintindu-şi că numai cu vreo cîteva zile înainte îi ceruse lui Koch să organizeze razia în toiul ploii. — Sînt tîmpiţi nemţii dar şi răi, cînd e vorba să-i obidească pe ruşi îi scaldă în noroi, dinadins îşi bate joc de ei afurisitul ăsta de flautist !...

Simţind o mustrare de cuget pentru cele puse la cale cu Koch, Şelihov se retrase de la fereastră, dar deodată luarea-aminte îi fu atrasă de un mujic înalt, spătos, care se mişca sigur de sine prin mulţime, fără a se împiedica. Avea ochii albaştri strălucitori, iar faţa îi era acoperită de o barbă neagră, creaţă. Înaintînd umil, cu ochii albaştri, sprijinea pe un tovarăş istovit de o boală grea, îmbrăcat într-un suman rupt, ud leoarcă.

— Nu cumva o fi... lacheul Jerebţovei ? — Grigori Ivanovici se sili să-şi aducă aminte de mustaţa neagră care împodobea obrazul rumen şi tînăr şi de ochii albaştri şi trişti ai voinicului care îl dusese aproape în braţe şi-l pusese în sanie, după criza pe care o suferise la Zubov. — Şi cum îl cheamă ? Am uitat, doamne iartă-mă... Dar ce nevoie am de numele lui, poate şi l-o fi schimbat... Trebuie să-l scap pe flăcăul acesta. Dacă rămîne în mîinile lui Koch, nimereşte iar în ghiarele Jerebţovilor şi asta înseamnă moartea pentru el.

După ce-l stîrnise pe Koch împotriva lucrătorilor care fugiseră de la lucru, se simţi şi mai mult dator să facă ceva pentru a-l scăpa pe flăcăul acesta. Cu trei ani înainte fusese fără să vrea, pricina nenorocirii lui.

— Să trăieşti, domnule comandant ! — rosti Şelihov ieşind în pridvor, fără a şti încă ce va spune. — Te felicit pentru pradă, — zise el cercetîndu-l în acelaşi timp cu privirea pe tînărul cu ochii albaştri.

— Dar tu cum ai nimerit în gaşca asta ? Dă-i numaidecît drumul, domnule comandant, este cel mai bun om pe care-l am la cordaje şi nu mă pot lipsi de el !...

Stenka îl recunoscuse pe Șelihov deîndată ce acesta ieșise în pridvor. Înfruntînd greutăți de necrezut, se strecurase pînă la Ohotsk cu gîndul ascuns că aci, la marginea pămîntului, pe țărmul ultimei mări, să-i dezvăluie totul corăbierului și să-i ceară să-l trimită în țara de peste ocean unde, după cum auzise printre slugile Zubovilor, oamenii aflau și fericirea și bogăția.

Stenka nu-l socotea pe corăbier vinovat de năpasta care căzuse asupra lui și de soarta-i amară. Învățase multe în cei trei ani petrecuți în bejenie, de-a lungul cărora ajunsese pe jos de la Petersburg, din marginea de apus a țării, străbătînd întreaga Rusie, pînă la hotarul dinspre răsărit, la marea cea rece a Ohotskului.

Gîndindu-se la această întîlnire, Stenka fără a-și da seama de ce, fusese întotdeauna încredințat că se va sfîrși cu bine pentru el și își făcuse visuri frumoase despre viața care-l aștepta peste ocean, în America lui Șelihov. Acolo nu-l vor mai ajunge mîinile mici, dar cumplite, ale Olgăi Alexandrovna Jerebțova.

— Iartă-mă, stăpîne, în numele domnului, văd și eu... dar niciodată, Mișka Glazov n-o să mai meargă împotriva voinței dumitale! Iartă-mă, — răspunse cu multă prezență de spirit Stenka pricepînd intenția vădită a lui Șelihov de a-l scăpa din mîinile lui Koch.

— Dă-i drumul flăcăului, Gotlieb Ivanîci, și o să-i scot eu gărgăunii din cap pe corabie, o să-l biciui cu frînghii ude. O să-ți primești toată porția, Mișka! — spuse amenințător Șelihov, rîzînd, în sinea lui, de prostia lui Koch și mulțumit de prezența de spirit a lui Stenka, din răspunsul căruia îi aflase și numele de fugar.

Lucrătorii fugiți de pe corăbii, prinși de Koch, și cei cîțiva vagabonzi cu care Stenka ajunsese pînă la Ohotsk, se mirară auzind această discuție, dar bănuind ceva, nu dădură nimic pe față.

„A dat flăcăul de noroc. Comandantul rămîne cu buza umflată, iar negustorul... tot mai are parcă

puţină omenie, dacă îl scapă din bucluc pe unul de-ai noştri", se gîndiră ei călcînd răbdători, cu picioarele îngheţate, prin apă.

— Cei rămaşi să pornească înainte! — urlă Koch supărat, împingîndu-l spre corăbier pe Mişka Glazov şi privindu-l bănuitor pe „omul de la cordaje".

— Să nu uiţi asta la socoteală, Grigori Ivanîci, mai ales dacă-i un om de care ai nevoie, — spuse Koch făcînd din cap un semn plin de tîlc spre Stenka.

Cînd grupul de oameni se pierdu în dosul colinei pe care se ridica o moară de vînt pe jumătate dărîmată, Şelihov intră în izbă, făcîndu-i semn cu mîna lui Stenka să-l urmeze.

— Ia povesteşte-mi, flăcăule, pe unde ai umblat vreme de trei ani. Dar să-mi spui tot adevărul! — întrebă corăbierul, cu aerul unui stăpîn care ascultă raportul unui lucrător, şi se aşeză pe banca de lîngă masă. — Dar mai întîi, spune-mi cum te cheamă. Precum vezi, nu ţi-am uitat chipul şi rîvna, dar nu-mi mai amintesc cum te cheamă...

— Stenka mă cheamă, Stepan...

— Bine! — zise Grigori Ivanovici dînd din cap. — Povesteşte-mi Stepanuşka, iar ce nu vrei să spui, treci mai bine sub tăcere. Numai fără minciuni...

Odaia era curată şi bine rînduită. Pe pereţi atîrnau hărţi şi portretul lui Petru I, întemeietorul imperiului şi al comerţului rus, copiat după portretul care împodobea sala de recepţii din palatul guvernatorului. Şelihov îl comandase unui pictor iscusit, un polonez dintre cei deportaţi la Irkutsk. În fundul odăii, lîngă vatră, se vedeau laviţele acoperite cu pînză curată, semănînd cu paturile de care se minuna Stenka în capitală, în casa Jerebţovilor...

Stenka tăcu, adunîndu-şi parcă gîndurile, răsuflă adînc şi începu:

— N-am fost în stare să vă aduc la dumneaei, domnule. În sanie...

— Lasă-mă cu „domnule". Oamenii îmi zic Grigori Ivanîci, — îl opri Şelihov, cucerindu-l de la început pe Stenka prin felul său simplu de a se purta.

— V-am dus atunci în sanie, — urmă Stenka, — şi din pricina asta m-au trimis la oaste, iar Taşka... Taşka s-a înecat, Grigori Ivanîci, fiindcă Olga Alexandrovna i-a tăiat cozile, a trimis-o la ţară şi a măritat-o cu sila cu un netot bătrîn şi putred... S-a înecat Taşka, nu m-am aşteptat! — rosti liniştit Stenka şi se vedea că flăcăul băuse pînă la fund paharul suferinţei pentru Taşka. — Am văzut-o pentru ultima oară cînd Dosifei mă ducea la poliţai, ca să mă dea la oaste, iar pe Taşka o puneau în căruţă cu mîinile legate, ca s-o trimită la ţară, în satul din Simbirsk... La oaste mi-am dat seama ce aveam de făcut... Acolo sau îţi pierzi minţile deabinelea sau te limpezeşti la cap... Am fugit, cînd au început să ne scoată în Sennaia, să cerem hrană de la neguţători. Am fugit ca un cal de la Petersburg la Sviaga-Recika, lîngă Simbirsk, unde trebuia să caut moşia Zubovka... Zic ca un cal, căci fugeam cîte o sută de verste şi mai bine, şi totuşi am ajuns prea tîrziu. În pădurile din Mordva m-am rătăcit; am ieşit de acolo ca prin minune. Am ajuns la Zulbovka, dar oamenii mi-au zis: de cum au adus-o pe Taşka, logofătul a poruncit să se facă chiar a doua zi nunta... Au dus-o pe Taşka la biserică, deşi ea ţipa cît putea de tare: „O să mă înec", şi popa a cununat-o. Ce era să facă popa, dacă i s-a citit porunca boierilor şi i s-a dat o jumătate de rublă? Seara, lumea chefuia în izbă la nuntă, iar Taşka a ieşit pe furiş... Cînd şi-a adus aminte să-i ducă pe tinerii căsătoriţi în odaie, adică pe ea şi pe Nikişka — ia-o pe Taşka de unde nu-i. Au rîs de mirele prostit şi s-au dus să se culce iar cînd s-au trezit, s-au apucat s-o caute şi au găsit-o pe Taşka în iaz. S-a înecat Taşka. Biata fată nu s-a lăsat batjocorită de Olga Alexandrovna!

Stenka tăcu, aţintindu-şi privirea spre fereastră. Iar Grigori Ivanovici stătea cu capul plecat, fără a lua în seamă tăcerea care domnea, gîndindu-se la atîtea lucruri. Cîţi oameni schilodiţi se ascundeau prin Rusia, plini de ură împotriva boierimii neruşinate.

Ce să născoceşti ca să poţi strînge cît mai mulţi şi să-i duci peste ocean, în Alaska? De la nişte oameni atît de îndîrjiţi, nimeni n-ar mai putea lua înapoi Slavorosia.

— Şi ce ai făcut mai departe? — întrebă Şelihov prefăcîndu-şi glasul liniştit, pentru a nu arăta gîndurile care-l năpădiseră şi pentru care nu ştia şi nu putea găsi nici dezlegare, nici ieşire.

— Eu, — întrebă Stenka, — ce să fac? Am vrut să dau foc Zubovkăi, dar mi-a fost milă de bătrîni şi de copilaşi. La nuntă nu venise multă lume din sat, mai mult oameni de la curtea boierească, după porunca logofătului. Ce să iei de la ăştia? Am hotărît să-l ucid pe Nikişka. L-am pîndit în pădurice cînd păzea vacile; dormea netotul, iar muştele zumzăiau la gura lui ca pe un hoit. L-am scuipat în obraz şi am plecat... Am trecut Volga la Irghiz şi m-am dus la schiturile din Kerjatsk unde credeam că o să pot trăi, dar nu mi-au plăcut oamenii aceia înapoiaţi şi sălbăticiţi... Am pornit mai departe la Iaik, de unde Pugaci se răsculase împotriva ţar... — Stenka se uită la Şelihov şi la portretul lui Petru I care atîrna deasupra capului corăbierului şi scurtînd vorba sfîrşi: — Împotriva neamului boieresc al Jerebţovilor... E frumos prin meleagurile acelea! Mi-a fost dat să aud multe, numai că-i primejdios să trăieşti pe acolo. Peste tot mişună poterele, ispravnicii şi ofiţerii se plimbă prin fiecare staniţă, întreabă cine eşti... Am lucrat la un cazac şi el m-a sfătuit să plec. Mi-a dat trei ruble şi hîrtii de drum, îi sînt recunoscător, şi astfel am ajuns Mihailo Glazov, cazac slobod de pe Iaik...

Stenka tăcu şi-l privi cercetător pe corăbier.

— Pentru ceilalţi vei fi Glazov, iar pentru tine vei rămîne Stenka, dar o să-ţi dau şi eu acelaşi sfat ca şi cazacul tău: pleacă de aci, departe de păcate...

Faţa lui Stenka se întunecă. Voi să spună ceva, dar se muie deodată cînd auzi un glas hotărît:

— ...pleacă în Alaska, în America!

— Şi eu rîvnesc la asta, — răspunse bucuros Stenka, trecînd, de tulburat ce era, la limba lui de

baştină, la ucraineana pe jumătate uitată. — Asta şi vreau, o să vă slujesc cu credinţă! — lămuri el, văzînd că Şelihov nu prea-l pricepuse.

— Foarte bine! Despre tine, Glazov, să nu prea vorbeşti. Îmi caut, zi, norocul şi bogăţia, şi de aceea am ajuns la Şelihov. Asta să-ţi fie singurul răspuns la orice întrebare. Cînd încetează ploile, trecem pe corabie, şi după ce vin oamenii şi încărcătura din Irkutsk, pleci împreună cu ei peste ocean, unde ai să te faci om. Am să-ţi dau o hîrtie către Baranov, administratorul meu, ca să te folosească la treburile care cer îndrăzneală şi isteţime. N-ai să mă dezamăgeşti?

— O să vă slujesc cu credinţă! Să vă bizuiţi pe mine, Grigori Ivanîci, — răspunse bucuros Stenka.

Cum se întîmpla de obicei la Ohotsk, lungile ploi de vară pricinuiră inundaţii şi se sfîrşiră ducînd în mare de pe străzi gunoaiele din faţa izbelor. Natura oarbă arăta parcă, o adîncă înţelepciune, salvînd Ohotskul de la pieire din pricina murdăriei.

Varnacii, după ce rămaseră cîteva zile la „răcoare" lîngă administraţia portului şi suferiră cercetarea aspră a lui Koch, fură bucuroşi să scape ieşind la aer. Rîzînd unii de alţii şi frecîndu-şi fără să vrea spinările, începură să lucreze cu rîvnă la echiparea vaselor „Sviatiteli" şi „Ekaterina".

Deşi-l bănuiau pe corăbier de a fi pus la cale razia, nu-i păstraseră totuşi pică şi-i iertară multe pentru ciorba bună de varză pe care o primeau la prînz, împreună cu paharul de votcă ce li se dădea după obiceiul marinăresc pentru a-i feri de scorbut. Stenka fu pus să supravegheze lucrările şi deşi se trezi pentru prima dată pe corabie, se deprinse repede cu orînduirile marinăreşti. Nemulţumit de rolul său de supraveghetor, se repezea acolo unde lucrătorii de pe corabie nu puteau dovedi, unde trebuia să ţii sau să muţi din loc cu un umăr de voinic vreo greutate. Şelihov nu-i arăta făţiş lui Stenka o simpatie deosebită, dar îl urmărea pe ascuns, cu luare aminte, şi se încredinţa din ce în ce mai mult:

„Va ieşi ceva din flăcăul acesta, va ajunge un partovşcik de ispravă".

Pe la mijlocul lunii iulie, cînd marea, după o serie de ceţuri şi ploi căzute deasupra regiunii, se curăţă de gheţurile plutitoare, corăbiile aflate în radă fură gata să primească încărcătura şi călătorii şi, întinzîndu-şi pînzele, să pornească peste ocean, spre America, folosind vîntul de sud-vest, obişnuit pe acea vreme.

„Păcat că scăpăm vremea asta frumoasă!" se gîndea supărat Şelihov stînd, de dimineaţă pînă seara, pe duneta punţii de sus a corăbiei „Sviatiteli" şi căutînd îndîrjit cu luneta, pe dealurile care coborau spre Ohotsk, caravana din Irkutsk, care nu se ştia de ce se împotmolise pe drum.

Ofiţerul de navigaţie Bociarov, care trebuia să ducă „Sviatiteli" în America, umbla în vîrful picioarelor în jurul corăbierului, temîndu-se de mînia stăpînului, posomorît şi mîhnit la gîndul celor mai năstruşnice accidente ce s-ar fi putut întîmpla caravanei în drumul prin taiga şi peste rîuri.

— Corabie pe mare! Străină! — strigă marinarul de veghe, care stătea în gabia de pe arborele mare. — Şi după ea încă... încă o corabie! — se auzi din vîrful catargului.

— Pe cine au mai adus diavolii mării în locul acesta prăpădit? — bolborosi corăbierul, întorcîndu-se şi îndreptîndu-şi luneta spre răsărit, pe căile oceanului, care se întindeau sub straturi de nori joşi.

Neliniştit în aşteptarea misiunii şi a caravanei din Irkutsk condusă de Irakli Boridze, Şelihov uitase cu totul că era vremea să-i sosească corăbiile din America, de la Baranov, sau că se prea putea să mai vină şi corăbii străine din alte ţări sub cîte şi mai cîte pavilioane...

— Bricul e frumos şi căpitanul priceput, se ţine foarte bine la cîrmă, — îi împărtăşi corăbierul lui Bocearov cele văzute. — Dar pe tovarăşul său de drum nu-l văd, vine la mare depărtare... marinarul de veghe are ochi straşnici. Hei, ăla de sus, cum te

cheamă ? — strigă corăbierul, ridicîndu-şi capul spre gabie.

— Mihaila Gla-azov ! — se auzi de sus.

— Bravo, Stenka ! Oriunde-l pui face treabă bună ! — îl lăudă corăbierul şi-şi înghiţi vorba, temîndu-se ca nu cumva Bocearov să bage de seamă că pomenise de Stenka în loc de Mihailo. — S-ar cuveni să-i întîmpinăm cu cinste pe oaspeţi, ce crezi Dimitri Ivanovici ? O să curăţăm cu acest prilej şi tunurile de pe „Sviatiteli" şi „Katerina"... Dă ordin să se tragă în întîmpinarea lor, ca să se ştie că ruşii au totdeauna praful de puşcă pregătit !

Peste vreo trei ceasuri, ajungînd în baidară, la „străinul" care lăsase ancora, corăbierul privea cu nesaţ, cu ochii înflăcăraţi de emoţie, sub un cap de şarpe, numele de „Phoenix" scris pe prora cu litere slavone, cioplite cu toporul şi vopsite cu cinabru.

— Alexandr Andreevici... Baranuşka... dragul meu ! Ai construit-o pînă la urmă... ai scos primul născut înaripat din Slavorosia !... Ah, cu ce te pot răsplăti, prietene vechi şi nepreţuit ?! — rostea Şelihov vorbe fără şir, privind încîntat corabia din toate părţile, făcîndu-i înconjurul.

Grigori Ivanîci nu se urcă pe puntea corăbiei, ci zbură pe scara lăsată în jos, cu îndemînarea unui tînăr marinar semeţ, lepădîndu-şi parcă de pe umeri greutatea anilor, a neliniştilor şi a necazurilor care-i frînaseră vigoarea de altădată.

Măgulit de salva trasă, micul locotenent Sheelds îl întîmpină pe Grigori Ivanovici cu un surîs radios. Era căpitanul primei corăbii din flota americană a companiei, construită de el, împreună cu Baranov, şi venise cu ea în prima cursă.

— Bună corabie, nici la Glasgow nu se construiesc mai bune, — raportă Sheelds, cînd corăbierul îi dădu drumul din braţe. — Am înfruntat trei furtuni pe mare şi „Phoenix" n-a făcut apă pe nicăieri... Smoala albă şi gudronul nu ne-au sosit şi am fost nevoiţi s-o îmbibăm cu o soluţie născocită de Baranov... Dracu' ştie ce i-a venit în minte lui Alexandr Andreevici, s-a încuiat în fierărie şi a pus la fiert dohot cu smoală,

ocru cu grăsime de balenă... Nu credeți? Dar eu am văzut rezultatele, cinstite domnule președinte, și de aceea cred că născocirea lui Baranov...

Fără a încerca să înțeleagă și să adîncească cele povestite de Sheelds despre minunata născocire a lui Baranov, Șelihov se repezi în cală să inspecteze corabia, să vază cambuza [1]) și chiar latrina.

— N-ați ascultat, Grigori Ivanovici, lucrul cel mai important, — spuse Sheelds, jignit, adresîndu-se corăbierului cînd acesta se întoarse în cele din urmă pe punte. — Am adus de un milion și jumătate de ruble blănuri de castor și altele, care au fost vîndute în anul nouăzeci și trei și chiar în nouăzeci și doi.

— Ce spui? E grozav! E chiar minunat! — răspunse vioi negutătorul Șelihov și gîndindu-se, pe loc, ca un corăbier: „O să avem vreme să numărăm castorii", întrebă: — A doua este tot așa ca „Phoenix" sau mai mică?

— Care a doua? — îl privi nedumerit Sheelds. Englez de origină, respectabil și serios în treburile sale, Sheelds nu știa cum să răspundă la vorbele fără înțeles ale președintelui companiei în slujba căreia intrase în America.

— Nu te mai juca de-a v-ați-ascunselea cu mine, Iakov Egorîci, — îi spuse supărat Șelihov, — te întreb doar de corabia care vine în urma dumitale... Ce lungime are și de cîte tone este?

— A-a... vorbiți despre aceea care vine spre Ohotsk în urma mea? — pricepu Sheelds. — Nu știu, nu știu. Cred că-i străină. Abia acum cinci zile, după ce am trecut a treia strîmtoare din insulele Kurile după Paramușir, am văzut-o că vine după noi. Am strîns pînzele, și ea, se vede, a făcut la fel, nevrînd să se apropie... Mîine va fi aici, mîine o să aflați.

— Atunci, ce să-ți spun, iartă-mă Iakov Egorîci... Eu și pe „Phoenix" l-am luat drept străin, dar cînd te-am văzut, m-am gîndit că ai mai construit încă o corabie și-o aduci după dumneata... Ia registrele

---

[1]) *Cambuză* — magazie pe vas, unde se țin alimentele echipajului. (N. red. rom.)

cu dumneata, mergem pe uscat, cred că ți-e dor de o baie bună ! — spuse Șelihov, pierzîndu-și orice interes pentru cealaltă corabie din larg.

A doua zi începu descărcarea „Phoenix"-ului care adusese foarte mult vînat — mii de pachete cu blănuri de mare preț. Descărcarea corăbiei în radă cerea multă experiență și prevedere, căci se făcea pe lotci, pe barcazuri cu un catarg și pe baidare neîncăpătoare. Darurile Americii puteau fi foarte ușor înghițite de vîrtejuri pe lîngă pietrele digului care închideau intrarea în port. Mai trebuia ferită încărcătura și de toate șiretlicurile „kobîlcilor" din Ohotsk, adică ale băștinașilor și ale celor pripășiți pe acolo, lacomi de bunurile altuia.

Ca ajutor al lui Prohor Pianîh, șeful de echipaj al „Phoenix"-ului, Șelihov îl dădu pe Stenka. Cu acest prilej află că Stenka știa bine să citească și să socotească.

Prin vîrtejurile viclene ale portului apărat de digul de piatră, într-o baidară ușoară, veghea în permanență Sheelds, iar pe mal, încărcătura de pe corabie o primea după un catastiv însuși Șelihov, împreună cu un comis și cu supraveghetorul depozitelor companiei. Pe fiecare barcă și pe fiecare vas cu un singur catarg se afla cîte un soldat din plutonul garnizoanei, trimis de Koch în schimbul unei sume frumușele.

Era atît de multă treabă și munca cerea atîta încordare, încît Stenka, cu toate că se afla tot timpul pe corabie, nu găsi prilejul nimerit de a-i întreba pe marinarii veniți de peste ocean despre America, deși ardea de dorința de a afla vești despre țara unde se pregătea să plece cît mai curînd.

— Ia povestește-mi, tătucule, ce fel de țară-i America ? Ce fel de viață e pe acolo pentru noi, oamenii de rînd ? — prinse el un prilej și-l întrebă pe Pianîh, șeful echipajului, care rămăsese pe corabie în locul căpitanului.

— Pentru unii sînt și „tătucule", dar pentru alții sînt domnul șef de echipaj și niciodată mai puțin de Prohor Zaharîci, — i-o tăie scurt Pianîh. — Nu mă plictisi cu întrebările. O să ajungi acolo și o să-ți afli fericirea...

— şi adaugă îmblînzit, cînd văzu o umbră de amărăciune pe faţa deschisă şi frumoasă a lui Stenka: — Pentru oamenii de rînd, lumea e prea mică spre a-şi putea găsi fericirea. Nici în America nu curge lapte şi miere, ci foametea şi scorbutul, munca şi Baranov... N-am ce zice. Baranov nu-i om rău, dar are mîna grea. S-a văzut că nu caută să se îmbogăţească, dar nici pe noi nu ne lasă să ne înfruptăm. Zice că ne trudim pentru Rusia, şi nu vede că prin sudoarea şi munca noastră umple numai punga neguţătorilor. Se aseamănă amîndoi: stăpînul nostru Şelihov şi Baranov sînt de acelaşi soi, dar sfînt nu va ajunge nici unul... Is de neam prost!

Bătrînul marinar de pe întinderile oceanelor, căruia îi plăcea din cînd în cînd să filozofeze şi care văzuse multe în viaţa sa, curmă brusc vorba cînd văzu cu cît nesaţ îi sorbea cuvintele Stenka. Cine-i ştie pe oamenii ăştia necunoscuţi de prin depozitele companiei?... Ce-mi pasă mie? Să păstrez mai bine pentru mine ce ştiu.

Stenka îşi reveni şi se puse cu şi mai multă rîvnă pe treabă. Nu pricepuse prea bine cele spuse de Pianîh despre Şelihov, despre Grigori Ivanovici în care-şi aflase singurul ocrotitor din viaţa sa, în afară de diaconul Paisie cel chior, din ţinutul îndepărtat al Kievului. Acesta îl învăţase carte pe Stenka, orfan de tată şi de mamă, îl învăţase să socotească şi-l pusese să cînte pe ceasloavele bisericeşti. Acolo flăcăul înalt şi chipeş atrăsese într-o bună zi privirile lui Platon Alexandrovici Zubov, venit pe neaşteptate la Gluhovka şi astfel Stenka ajunsese slugă la Olga Alexandrovna, „maimuţa“ de la curte.

— Hei-rup! La mun-că! — urlă Stenka, repezindu-se în mulţimea oamenilor care forfoteau pe punte cu baloturi mari de blănuri scumpe în spinare.

— Mai cu rîvnă, băieţi! — striga Grigori Ivanovici pe malul Ohotei, unde se îngrămădeau baloturile.

Striga, pe drept cuvînt, numai ca să gonească tristeţea şi povara pe care şi-o simţea pe inimă. Pricina acestei tristeţi era o scrisorică scurtă din partea Nata-

liei Alexeevna, primită cu un curier iakut, anume trimis din Irkutsk.

Natalia Alexeevna preţuia mult cărţile şi citea destul de uşor, dar scria greu şi, fiindu-i ruşine, se străduia să-şi ascundă această lipsă.

„Te salută, luminate Grigori Ivanîci, soţia ta Natalia Şelihova, şi cu dragoste îţi trimite adîncă plecăciune. Am trimis la Ohotsk caravana cu cinstiţii părinţi şi cele trebuitoare ţie, sub conducerea lui Maxim Maximîci Malţev şi a lui Oleşka-ţiganul. Iar pe Irakli l-am oprit acasă, căci e tare bolnav şi se pregăteşte de cel din urmă drum, ceea ce vreau să-ţi dau de veste prin acest răvaş trimis cu Sîsoika..."

Aci, Şelihov abia izbuti să descifreze cuvintele care se întinseseră din pricina unei picături mari căzute pe ele, pesemne o lacrimă a Nataliei Alexeevna.

Grigori Ivanovici citi cu greu ultimele rînduri ale răvaşului.

„Nu te mîhni, prieten nepreţuit, ţine minte că fără voia domnului, nu cade nici un fir de păr de pe cap. Soţia şi roaba ta credincioasă, Natalia Şelihova".

Sîsoika făcuse singur, călare, drumul de la Iakutsk la Ohotsk. La toate întrebările corăbierului zîmbea numai prosteşte, bolborosea ceva de neînţeles şi dădea din cap fără a se putea înţelege dacă-i tăgadă sau încuviinţare.

Abătut de presimţirea unei nenorociri, preocupat de un singur gînd, acela de a-şi sfîrşi cît mai degrabă treburile, anume de a primi caravana, de a îmbarca oamenii şi încărcătura şi de a trimite corăbiile peste ocean ca să se poată înapoia acasă, la Irkutsk, cît mai repede, Şelihov se arăta neobişnuit de distrat şi îl primi chiar morocănos pe proprietarul goeletei din Boston, sosită în rada Ohotskului în urma „Phoenix"-ului.

In convorbirea care avu loc, Iakov Egorovici Sheelds se dovedi un tălmaci deosebit de iscusit şi de fidel, deşi răsufla greu şi-şi încreţea nemulţumit nasul mic, şi-l ridica mîndru, în semn de protest împotriva părerilor necunoscutului despre Anglia, patria lui Sheelds.

— Peter Doyble, armator ! — se recomandase sărind

pe mal din barcă un om mic, dar bine legat, în manta de ploaie impermeabilă. Ochii veseli şi deştepţi ai irlandezului îl sfredeleau pe cel cu care vorbea.

— Ştiu tot ce trebuie despre dumneavoastră, mister Şelihof. Şi vă rog să mă credeţi, numai după ce veţi verifica singur ceea ce voi spune. Am venit la dumneavoastră din Dublin, vizitînd în drum Bostonul şi ocolind capul Horn, deci străbătînd în totul vreo 15 mii de mile ! Timpul înseamnă bani. Ascultaţi-mă. Propun să fac din ţara dumneavoastră, care îmi este simpatică, dar, din păcate, necunoscută — Russian-Rusia, stăpîna Marelui Ocean, iar pe dumneavoastră principalul ei comprador... cumpărător, mijlocitor ! — explică Doyble, dîndu-şi seama că Şelihov nu-l înţelegea. — Interesul meu în această afacere este să fiu ajutorul şi companionul dumneavoastră în unele întreprinderi... Nădăjduiesc că înţelegeţi prea bine că nu sînt un filantrop şi nici un quaker, care trudeşte pentru salvarea sufletelor omeneşti. Sînt de părere că pentru început compania dumneavoastră ar trebui să-şi deschidă cîte un birou şi un depozit la Manilla pe insula Luzon [1]) şi în portul Amoi, în dreptul insulei Taivan, în China de Sud. Sînt încredinţat că Spania şi China se vor învoi să pună o stavilă pretenţiilor Marei Britanii şi năravurilor nepotrivite ale marinarilor englezi, dacă dumneavoastră, mister Şelihof, veţi fi în stare să faceţi guvernul dumneavoastră să se înţeleagă în această privinţă, pe cale paşnică, cu Spania şi China.

— Da... — îngăimă ca răspuns Şelihov. — Da, desigur ! — Îşi aminti de primele sale încercări făcute la Petersburg şi se crispă : — Numai că nu prea văd ce foloase pot trage din aceste demersuri...

— Îmi daţi voie să nu cred în cuvintele dumneavoastră, — înlătură brusc Doyble încercarea lui Şelihov de a pune capăt convorbirii. — Gîndiţi-vă : avînd monopolul ceaiului, Compania Indiilor Răsăritene plăteşte trei milioane de funţi sterlingi impozit numai pentru ceaiul care vine din Canton. Consumul ceaiului în Anglia, care are optsprezece milioane de locuitori, trece

---

[1]) *Luzon* — cea mai mare dintre insulele Filipine. (N. red. ruse.)

de 27 milioane funturi anual... Iar în Rusia cu populaţia ei de 50 de milioane de oameni, dacă punem cîte trei sferturi de funt de ceai pe an de bărbat, fără a socoti femeile, cu toate că şi lor le place foarte mult să bea ceai — cum? Cît costă acest ceai? Dar fractul? Pînă una alta, el rămîne în mîinile străinilor...

Ca răspuns la socotelile lui Doyble, Şelihov dădu deznădăjduit din mînă de parcă s-ar fi întrebat cum se poate bea ceai şi trage în acelaşi timp şi venituri de pe urma ceaiului! Văzînd acest gest şi interpretîndu-l greşit, armatorul Doyble urmă şi mai stăruitor:

— Siberia şi mai ales Kamciatka, socotită ca *Finis Mundi* [1]) pot numai ele singure să acopere toate nevoile insulelor din Oceanul cel Mare, sau dacă vă place mai bine, ale Oceanului Pacific, Kamciatka va deveni, prin Siberia, furnizoarea Rusiei şi a întregii Europe cu produsele acestor insule paradiziace. Climatul Kamciatkăi este cu zece, cincisprezece grade mai moderat decît cel din Petersburg. Golful Avacinsk din Kamciatka are de jur împrejur cel puţin 40 de verste, precum şi trei locuri de acostare sigure şi lesnicioase. Golful este opera unuia dintre cele mai minunate eforturi ale naturii şi poate primi flotele reunite ale întregii Europe. Un asemenea port ar trebui să aibă o importanţă capitală pentru mările Răsăritului...

Şelihov zîmbi.

— Da, da să le domine! — se aprinse Doyble. — Dar dacă compania dumneavoastră nu va arăta mai mult curaj şi mai mult spirit de întreprindere şi dacă coloniile ei nu vor fi apărate cu rîvnă de flota militară imperială, veţi fi în curînd jefuiţi şi alungaţi. Dar nici forţele maritime nu-s de ajuns. Trebuie să-i aprovizionaţi pe băştinaşi şi pe colonişti mai ieftin şi mai bine. Interesele Rusiei şi ale Spaniei cer — *please attend to your affairs* [2]) vorbesc ca un irlandez — să nu admiteţi aşezări engleze şi bostoniene prin ţinuturile dumneavoastră. Englezii şi bostonienii mişună mereu prin ţinuturile spaniole de vînătoare de castori şi prin apele

---

[1]) Capătul lumii (în limba latină). (N. trad.)
[2]) Vă cer atenţie (în limba engleză). (N. trad.)

rusești de pescuit. Coloniștii spanioli din Manilla și California vor să încheie legături serioase cu Rusia. In portul Manilla vor să înființeze un depozit și un centru pentru comerțul cu Kamciatka, Japonia și coastele nord-vestice ale Americii. Dacă se va întări pe acele meleaguri, Rusia poate deveni o verigă în comerțul cu malaezii. Inainte vreme, acest comerț era dus în mică măsură de olandezi prin Batavia, dar azi a încetat...

Corăbierul nu mai putu îndura chinul de a-și auzi în vorbele irlandezului propriile sale gînduri respinse și înmormîntate în cancelariile din Petersburg și de aceea curmă grosolan discuția :

— Spune-i, Iakov Egorîci, domnului armator, că-i mulțumesc pentru bunele sale sfaturi și întrucît acum am alte treburi, îl poftesc peste vreo doi-trei anișori la Slavorosisk, în America, unde vom sfîrși această convorbire. Mai spune-i că atunci vom ajunge negreșit la o învoială.

Doyble ascultă nedumerit și jignit răspunsul corăbierului și plecă pe corabia sa. In aceeași zi, porni mai departe pe mare.

După douăzeci de ani de la moartea lui Șelihov, stăruitorul irlandez, Peter Doyble, ajuns la anii bătrîneții, apăru la Petersburg și prezentă contelui Nikolai Semeonovici Mordvinov, pe atunci președintele Companiei Ruso-Americane, un raport amănunțit, care se potrivea întocmai cu planurile tainice, rămase neînfăptuite ale lui Șelihov.

Mordvinov scoase o copie de pe această dare de seamă și o trimise țarului Alexandru I, care i-o dădu lui Arakceev, atotputernicul om al zilei, ocupat pe vremea aceea cu organizarea coloniilor militare. Darea de seamă fu aruncată într-un sertar secret al cancelariei contelui cu o însemnare făcută cu scrisul larg al lui Arakceev : „N-am vreme să mă țin de fleacuri". După moartea slujitorului „credincios și nelingușitor", sertarul fu sigilat din porunca lui Nicolae I, iar cele aflate înăuntru rămaseră pentru totdeauna ascunse pentru simplii muritori.

5

La cîteva zile după plecarea lui Peter Doyble apăru pe meleagurile Ohotskului caravana mult aşteptată. Fruntea caravanei intră în Ohotsk, iar coada ei, alcătuită din căruţe încărcate şi caii de samar, conduşi de oameni înarmaţi, se pierdea încă prin serpentinele drumului deasupra oraşului.

Maxim Maximovici Malţev, om aşezat şi chipeş, descălecă de pe căluţul său lăţos în faţa stăpînului şi, privind pieziş oamenii care-l înconjurau, începu să răspundă, încurcat şi fără tragere de inimă la ploaia de întrebări care cădea asupra lui. De ce el şi nu Irakli conducea caravana; ce se întîmplase cu Irakli. Numai în cele din urmă stăpînul se îndură să întrebe dacă oamenii ajunseseră cu bine şi dacă încărcătura era întreagă.

— Oamenii sînt toţi sănătoşi şi zdraveni iar încărcătura am adus-o întreagă, Grigori Ivanîci. Ce s-a întîmplat la Irkutsk nu ştiu, habar n-am; Natalia Alexeevna...

— Ţi-a tăiat limba Natalia Alexeevna? Te-a scutit Natalia Alexeevna de socoteala pe care trebuie s-o dai stăpînului tău? — spuse Şelihov, luîndu-l de umăr pe Malţev, dar deodată îi dădu drumul şi se repezi după călugării care trecuseră în fruntea caravanei.

— Binecuvîntarea noastră ctitorului şi epitropului bisericii americane... — începu arhimandritul Ioasaf, întîmpinîndu-l pe Şelihov, care-i găsi pe călugări în birourile companiei. — Vreţi, stimate Grigori Ivanîci anumite lămuriri, după cîte înţeleg? La dumneavoastră, pe cei de-acasă i-am lăsat bine sănătoşi... Mînia domnului l-a pedepsit numai pe acela care nu s-a supus ţarului, pe dezmăţatul caucazian. N-a lăsat domnul ca bisericile sale de pe pămîntul Americii să fie ridicate de trufaşul care a nesocotit voia puterii puse peste noi. L-a ucis un cazac nebun, cînd l-a văzut sărind pe fereastră... Smereşte-te, fiule iubit, căci nici un fir de păr... — se grăbi să-i aducă o mîngîiere guralivul arhimandrit, cînd îl văzu pe Şelihov cum, sleit

de puteri, se lăsa pe bancă, doborît de vestea pieirii lui Irakli.

După moartea lui Cuci în Petersburgul depărtat, nimic nu răscoli mai puternic sufletul corăbierului decît această moarte neînțeleasă și absurdă a tînărului georgian. Fără să-și dea seama, Șelihov se obișnuise cu gîndul de a vedea în Irakli pe propriul său ginere și, cine știe, poate pe urmașul înfăptuirilor sale. Unicul fiu al lui Grigori Ivanovici, Vanea, înalt și puhav, nu dădea părintelui său nici o nădejde că va putea prelua soarta Slavorosiei în mîinile sale, obișnuite doar să gonească porumbeii cu prăjina. Ginerele cel mare, Nikolai Petrovici Rezanov, care avea o minte ageră, o cultură deosebită și însușiri strălucitoare de om de lume, nu se va învoi niciodată să-și schimbe viața din capitală pe care o ducea într-o societate plăcută, cu truda grea, plină de lipsuri și primejdii a întemeietorului unei țări aspre și necunoscute. Șelihov se încredințase demult de acest lucru.

Cu ce-i putea alina durerea, cu ce-i putea ușura noua lovitură a soartei omul acesta în rasă neagră, care-i repeta slugarnic aceleași vorbe pe care le știa demult, că nu exista nimic mai presus de voința lui dumnezeu? Ii rămînea o singură mîngîiere amară: să blesteme pietrele de sub apă și să strîngă sfărîmăturile naufragiului.

Șelihov se ridică și simțind nevoia de a rămîne singur și de a-și aduna gîndurile, nu ascultă — la ce bun! — vorbele mieroase ale arhimandritului și ieși în stradă.

Marea mohorîtă a Ohotskului vuia surd. Din depărtare venea zgomotul fluxului care începuse și se auzeau strigătele oamenilor. Deslușind cu ochianul, de care nu se despărțea niciodată, silueta lui Sheelds pe chei, corăbierul înțelese că descărcarea „Phoenix"-ului era pe sfîrșite și că deci oamenii și bărcile rămase libere puteau începe încărcarea corăbiilor care plecau în America.

«O să încarc lucrurile și vitele, o să-i îmbarc pe oameni și cu dumnezeu înainte! se gîndi corăbierul. Blănurile, care merg la Kiahta, le voi trimite sub pază

cu Malţev la Irkutsk, iar eu voi coborî fără povară spre Şantara pînă la golful Ud. Voi mai vedea cu acest prilej, încă o dată coasta. De acolo, cu lamuţi sau cu tunguşi de nădejde, voi porni spre portul Zeisk, apoi spre Kara, Cita, Ud şi pe rîurile Ud şi Selenga spre Kudara peste Baikal la Angara lîngă Listvenicinîi şi pe rîul Angara pînă acasă... Drumul nu-i uşor, totuşi, cu ajutorul lui dumnezeu, voi cîştiga vreo cinci zile faţă de drumul pe la Iakutsk şi în sus pe Lena, unde m-ar trage edecarii şi aş zăbovi. Voi încerca şi „Phoenix"-ul, îl voi pune pe Sheelds să mă ducă pînă la Şantara!...»

Malţev, un om chibzuit, încercă să-l facă pe Grigori Ivanovici să renunţe la acest drum neumblat, aproape necunoscut şi foarte primejdios, dar Şelihov stîrnit de năpasta care-i lovise pe cei de acasă, nu voi să asculte nimic.

Corăbiile „Sviatiteli" şi „Ecaterina" fură încărcate la iuţeală. Şelihov nu coborî de pe corăbii, supraveghind singur instalarea oamenilor şi aşezarea încărcăturii.

Nu era loc destul. Zi şi noapte cîinii de tracţiune, închişi în cuşti, urlau şi lătrau. Găinile cotcodăceau, vacile neliniştite mugeau şi femeile chinuite plîngeau încetişor, ştergîndu-şi lacrimile de deznădejde. Erau nevestele plugarilor cu copiii lor, aşezate din lipsă de loc chiar lîngă vacile de care trebuiau să aibă grijă.

Arhimandritul Ioasaf, cu vreo cîţiva călugări, ocupară cabina căpitanului, iar ceilalţi cabina marinarilor, lăsîndu-i pe marinarii goniţi de pe locurile lor să se descurce cum vor şti.

După liturghia pentru reuşita călătoriei, slujită foarte solemn de Ioasaf, înconjurat de corul călugărilor, Şelihov se pregătea tocmai să coboare în şalupă, de pe corabia care-şi ridica pînzele, cînd îl zări deodată pe Stenka.

In învălmăşeala ultimelor zile dinaintea plecării, Grigori Ivanovici uitase cu totul de el.

— Hei ! Stenka... Glazov ! — îl chemă corăbierul. — Bine că pleci, n-o să te mai prindă, n-au braţul atît

de lung! Dar ca tine a pierit unul... a pierit de florile mărului, sub acoperişul meu... De ce ţi-o spun? Ah, da-a... — lungi vorba Grigori Ivanovici, — mi-am adus aminte! Ţi-am făgăduit o scrisoare către Baranov, dar aici n-ai nici unde sta jos ca să scrii.

Şelihov se uită în jur şi negăsind nici un loc, scoase din buzunarul hainei o bucată de hîrtie mototolită şi o rămăşiţă de cărbune.

— Intoarce-te cu spatele, — spuse el hotărît, — o să mă descurc eu într-un fel...

Stenka, descurcăreţ, îi aduse o bucată de scîndură de pe punte şi proptindu-se cu mîinile în genunchi, se cocoşă.

— Bravo! — îl lăudă corăbierul. — Indreaptă-ţi privirile spre cer, dar nu uita nici ce zace pe pămînt. Cînd vei coborî pe ţărmurile Alaskăi — ah, cît e de frumoasă! — fereşte-te de rău şi fă binele la care te îndeamnă mintea şi inima... Impătureşte-o cu grijă, — spuse Grigori Ivanovici dîndu-i lui Stenka hîrtia, scrisă, — să i-o dai lui Alexandr Andreevici Baranov cînd o să-l vezi... Nu ieşi din vorba lui, ascultă-l în toate!

„Pe ciracul meu Mihailo, care pînă acum a slujit cu vrednicie compania şi pe care l-am ţinut pe socoteala mea, să-l ocroteşti cu mai multă grijă decît pe ceilalţi şi să-i dai crezare în tot ce va voi el să-ţi destăinuiască. Nu-l lăsa fără povaţa ta. In curînd, nu mai tîrziu de vara viitoare, voi veni şi eu ca oaspete la voi. Mi-e sufletul plin de dor.

„Orînduitorul de căpetenie al companiei americane de călătorii corăbierul *Grigori Şelihov*".

— Mergi sănătos... Du-te! — spuse corăbierul împingîndu-l şi, salutînd în toate părţile, strigă îndreptîndu-se către cei care plecau: — Drum bun, prieteni-tovarăşi şi oameni buni! Să nu ne uitaţi şi s-o slujiţi cinstit şi credincios pe maica noastră Rusia... ca să ne pomenească nepoţii şi strănepoţii! Cu bi-ne... Drum bun!...

Cînd Şelihov, care rămăsese tot timpul în şalupă cu faţa spre corăbii, coborî pe mal, „Tri Sviatitelia" şi „Sfînta Ecaterina" desfăcîndu-şi pînzele în bătaia vîntului, părăseau mîndre rada.

Capitolul al cincilea

1

După plecarea corăbiilor, timp de trei zile şi trei nopţi, Şelihov rîndui blănurile trimise de Baranov din America. Lucrătorii care-l ajutau şi funcţionarii companiei erau atît de istoviţi încît adormeau în picioare, ascunzîndu-se prin colţuri în dosul baloturilor. Luminile făcliilor ardeau nopţi dearîndul în magaziile şi depozitele din Ohotsk ale companiei.

Apele de pescuit ale Rusiei şi primele aşezări din America, despre care englezii aveau o idee foarte neclară, iar neguţătorii din Boston ştiau şi mai puţin, se întindeau pe cîteva mii de verste de-a lungul coastei de nord-vest a Lumii Noi. Incepeau de la un grup mic de insule de natură vulcanică — poreclite „cămara blănurilor" — pe care le descoperise în 1786 îndrăzneţul navigator rus Pribîlov, pe la 190° longitudine estică şi ajungeau pînă la sălbaticul Cap al Oceanului dincolo de muntele Sfîntul Ilie pe la 220° longitudine.

Rusia ţaristă a făcut tot ce i-a stat în putinţă ca să fie date uitării nu numai faptele, ci şi numele lui Şelihov şi ale tovarăşilor săi care au luptat pentru a asigura patriei un loc pe pămîntul încă liber, neocupat de nimeni, al Lumii Noi.

Pe la mijlocul veacului al nouăsprezecelea, după ce *businessmenii* americani, ademeniţi de minele de aur ale Californiei, şi-au dat seama de importanţa construirii unui canal la Panama, care să lege cele două oceane, şi au intrat într-o luptă pentru întîietate cu Anglia, care le luase înainte pe acest drum, atenţia lor se îndreptă, fireşte, către pămînturile situate mai sus

de paralela 50. Dar aci, pe coastă, de la golful Juan de Fouck şi insula Nutka (astăzi Vancouver) pînă la şirul de insule aflate între paralele 54 şi 58, numite acum Arhipelagul lui Alexandru, Canada îşi avea ieşirea spre Oceanul Pacific. Mai sus, între ocean şi crestele de netrecut ale munţilor Cascadei se întindeau aşezări cu o viaţă statornică şi o cultură rusească. După paralela 60, începînd de la creasta şi de la muntele Sfîntul Ilie, care e cam tot atît de înalt ca şi Elbrusul din Caucaz, linia posesiunilor ruseşti se lărgea şi se unea cu teritoriul nesfîrşit al Alaskăi, uscat şi rece, care reprezenta o cincime din suprafaţa de astăzi a Statelor Unite ale Americii. Cîştigînd lupta împotriva Angliei pentru istmul Panama, Statele Unite se pregătiră să îngrădească şi cealaltă ieşire la Oceanul Pacific, adică Columbia Britanică. Rezolvarea acestei probleme atît de complicate se dovedi destul de simplă. Statele Unite fără mare trudă, reuşiră să convingă guvernul lui Nicolae I şi al lui Alexandru II Romanov-Holstein să „cedeze“ de bunăvoie imensa regiune a posesiunilor ruseşti din Lumea Nouă, care fusese alipită Rusiei prin înţelepciunea şi prin rîvna celor mai îndrăzneţi dintre fiii ei.

A fost o încheiere logică a politicii de nepăsare şi chiar de duşmănie dusă de Ecaterina faţă de America lui Şelihov, pe cînd aceasta se afla în plină epocă de aur a copilăriei şi Şelihov lupta din răsputeri pentru ea, pentru aceste noi posesiuni ale Rusiei.

Înstelatul steag bostonian, ivit în preriile din Missouri, nu se zărea de pe ţărmurile Oceanului Pacific pe vremea lui Şelihov. Singurul reprezentant al bostonienilor, un vecin foarte modest al ruşilor, era pe atunci un oarecare mister Astor. Ruşii alungau deseori din apele lor de pescuit pe braconierii care lucrau pentru Astor, dar nu le făceau nici un rău, deşi ştiau că danezul Benson, omul de încredere al aşezării negustoreşti fortificate „Astoria“, de pe rîul Columbia, lua de la indieni blănuri dîndu-le în schimb praf de puşcă, gloanţe şi arme de foc. Şi nu ruşii, ci englezii au fost aceia care, după nouăsprezece ani de la moartea lui Şelihov, au ars „Astoria“ şi l-au silit pe mister Holt,

urmaşul lui Benson, să-şi caute adăpost şi salvare la ruşi, la Novo-Arhanghelsk pe Sitha.

Şelihov se temea îndeosebi de primejdia pe care o reprezenta Anglia : de pe continentul american compania din golful Hudson, iar de pe mare Compania Indiilor Răsăritene. Corăbiile Companiei Indiilor Răsăritene se arătau tot mai des în apele Americii, apele peninsulei Kamciatka şi chiar la Ohotsk. Şelihov îşi dădea bine seama de comorile nesecate şi de puterea aflată pe întinderile Siberiei şi pe marginile ei răsăritene. Străinii, gîndea el cu amărăciune, înţeleg mai bine acest lucru decît păpuşile îmbrăcate în aur care se află la cîrma statului în Petersburg. Propunerea armatorului Doyble nu reprezenta altceva decît gîndurile şi planurile lui Şelihov. Timp de zece ani Şelihov căutase zadarnic să atragă luarea-aminte asupra lor şi să găsească un sprijin. Şi acum ce se va întîmpla ? Nu cumva va fi nevoit să renunţe ? Nu, trebuia să treacă la fapte. Dar cum, ce să întreprindă dacă-i legat de mîini şi de picioare, dacă în propria lui casă — Şelihov nu cunoştea încă amănuntele — putea năvăli un cazac, un buriat sălbatic, pentru a-l împuşca nepedepsit pe un arhitect atît de înzestrat...

Amintindu-şi că la întoarcerea acasă nu-l va mai găsi pe Irakli în viaţă, Şelihov încleştă pumnii şi scrîşni de furie. În clipa aceea în izbă intră asesorul Koch. Văzîndu-l pe corăbier, Koch se opri speriat. Dar cel care-l însoţea pe Koch nu se sperie. Era bine ras şi avea o înfăţişare vădită de străin, deşi purta zdrenţe de vagabond. Omul se uită mult, cu curiozitate, la corăbier.

— Vezi să nu te doară dinţii, Grigori Ivanîci, — spuse Koch recăpătîndu-şi cumpătul şi arătă apoi spre însoţitorul lui, — ţi-am adus un om care-ţi va fi de mare folos. A venit chiar acum cu cele mai bune recomandaţii, punîndu-se la dispoziţia mea. Căpitanul-locotenent Montague, conte de Sandwich ! M-ai rugat atît de mult să-ţi găsesc navigatori încercaţi...

— De unde ? — întrebă Şelihov.

— Din Petersburg, — răspunse liniştit, cu un puter-

nic accent străin, căpitanul-locotenent conte de Sandwich.

— Unde aţi făcut serviciul?

— E-e... hm... în flota din Marea Neagră.

— Trebuie să-ţi dau cîteva amănunte, — interveni repede Koch. — Domnul conte a avut o mică neplăcere, cu totul neînsemnată. Cei care-l pizmuiau l-au învinovăţit... hm-hm... de prea multă curiozitate. Amiralul Mordvinov a făcut din ţînţar armăsar: l-a învinovăţit pe domnul Montague de spionaj, mă tem s-o şi spun... în folosul Turciei, în timp ce era în slujba flotei din Marea Neagră. Desigur, contele a fost judecat şi osîndit la moarte, dar maica împărăteasă după ce a stat de vorbă cu ambasadorul englez, a socotit că se cuvine să se milostivească degradîndu-l şi deportîndu-l la Ohotsk... Şi astfel, contele Sandwich a sosit de curînd cu cele mai bune recomandaţii... Toate astea-s fleacuri. Ţi-l cedez, Grigori Ivanîci, domnul conte poate conduce oricare dintre corăbiile dumitale.

Prima pornire a lui Şelihov fu de a-i da afară pe cei doi neobrăzaţi, dar se stăpîni.

— N-am posturi libere şi nici corăbii! Cînd vor fi, vom sta de vorbă, şi dacă are brevet, îl primesc, de ce nu, — răspunse cu o prefăcută naivitate Şelihov.

— Am crezut că, dacă-l recomand... Vezi, domnule Şelihov, să nu-ţi pară rău, — spuse cu tîlc Koch, vorbind pe nas, şi fără măcar să salute, ieşi în urma contelui compromis.

După ce încărcă în căruţe blănurile vînate şi puse caravana sub conducerea lui Malţev—care trebuia s-o ducă prin Iakutsk, şi pe Lena în sus pînă la Irkutsk — Şelihov îşi pierdu două zile pentru a-l convinge pe Sheelds să-l ia cu el şi să coboare cu „Phoenix"-ul pînă la Şantara, în golful Ud. Sheelds era nerăbdător să ajungă mai repede la Petersburg la familia sa, ca să mai prindă la întoarcere drumul de iarnă măcar pînă la Irkutsk, iar în anul 1795, odată cu începerea navigaţiei, să plece în America, tot pe „Phoenix". Potrivit contractului, mai avea doi ani de slujit în America.

— Gîndeşte-te! — îl ameninţă Şelihov. — După cum am socotit ai de primit de la companie douăspre-

zece mii de ruble. Cine o să ţi-i plătească la Irkutsk în lipsa mea şi cu ce o să ajungi la familia ta? Dar dacă nu mă duci pînă la Şantara, sînt în primejdie să iernez pe undeva... Gîndeşte-te!

Şelihov stăruia ca Sheelds să ia parte la călătoria pînă la Şantara, pentru a face un plan geografic al coastei mării Ohotskului spre sud. Socotea că nici el, nici şeful de echipaj Tolokonnikov nu se pricepeau îndeajuns la o asemenea treabă. În schimb însă Sheelds, era foarte tare în ştiinţa navigaţiei.

În cele din urmă Sheelds se învoi. Călătoria pînă la Şantara, în golful Ud, pe o lungime de 600 verste dură vreo două săptămîni din pricina vînturilor neprielnice. Şelihov se instală împreună cu Sheelds în cabina de comandă şi nu se depărtă o clipă de căpitan, observînd metodele de ridicări şi măsurători geografice:

— Mă grăbesc şi eu s-ajung acasă, dar nici treaba nu pot s-o las... Noi vom muri, truda noastră însă va rămîne! — îl linişti împăciuitor Şelihov pe Sheelds, care era furios din pricina întîrzierii.

Pe ţărmul pustiu al golfului Ud, Şelihov şi Sheelds abia găsiră cu ajutorul călăuzei tunguse un sat de pescari-orocioni, într-o pădure de mesteceni sfrijiţi.

Orocionii n-aveau nici un alt mijloc de transport decît nişte lotci uşoare de pescari. Dar nici cu ele nu se învoiră să ducă grupul de zece oameni al lui Şelihov în orăşelul Ud, aflat pe rîul Ud, la vreo sută cincizeci de verste depărtare de ţărmul mării.

— Poate să ne întoarcem la Ohotsk pînă nu pleacă „Phoenix"-ul — glumi cu răutate Sheelds.

— N-am nimic împotrivă! — răspunse Şelihov. — Numai că, Iakov Egorîci, n-o să scoţi nici un ban de la Golikov pînă la întoarcerea mea. Pentru mine e totuna, o să mă aştepţi acolo. — Şi văzînd cu plăcere tulburarea de pe faţa lui Sheelds, spuse aspru: — Pentru liniştea noastră şi a oamenilor, porunceşte-i lui Tolokonnikov să se întoarcă, iar noi doi o să pornim pe uscat... „Sheelds îmi va fi de folos şi pe uscat, chibzuia Şelihov, pentru o bună rezolvare a problemelor

de topografie". De aceea stărui să ia parte şi la cercetările sale pe uscat.

Peste vreo două ceasuri „Phoenix"-ul după ce trase o salvă drept salut de despărţire porni spre nord. Pînzele albe umflate de musonul favorabil se topiră în ceaţa zilei de septembrie...

După plecarea „Phoenix"-ului, orocionii se arătară mai de înţeles. Tribul sărac care sălăşluia în vreo zece colibe întocmite din nuiele lipite cu lut, se sperie că grupul de ruşi bărboşi rămaşi pe mal le va mînca provizia destul de mică de peşte pentru iarnă. Cîteva sticle de votcă şi plăpumile, dăruite bătrînilor, îi făcură pe orocioni să se arate foarte binevoitori faţă de corăbier.

A doua zi de dimineaţă oamenii lui Şelihov porneau în trei dintre luntrile cele mai mari. Un orocion cu prăjina la mijlocul luntrii şi altul cu o vîslă la pupă, duceau repede şi îndemînatic luntrile pescăreşti de-a lungul malurilor rîului Ud care-şi scurgea leneş şi domol apele prin şesul de tundră.

Orocionii erau neobosiţi. După ce înnoptară într-un brădet de pe mal, oamenii lui Şelihov porniră din nou la drum. A doua zi, spre seară, debarcară lîngă orăşelul Ud aşezat pe malul înalt al rîului care-şi iuţea cursul. Două topoare, cîteva legături de tutun şi o sticlă de votcă îi înveseliră pe orocionii din Ud, lăsîndu-le pentru multă vreme o frumoasă amintire despre neobişnuitul „neguţător" rus, atît de bun şi de darnic.

Tunguşii-nanaieni, călare pe reni, purtînd bagajele pe reni de samar, îl duseră pe Şelihov împreună cu oamenii săi în portul Zeitsk, unde-i încredinţară unor neamuri pentru a-i călăuzi mai departe prin lanţul munţilor Niunja spre Albazin. De la Albazin, cărările exploratorilor ruşi, deşi foarte grele şi periculoase, duceau la Şilka şi mai departe la Cita. Toate particularităţile drumului şi punctele mai importante fură însemnate prin calcule astronomice şi prin observaţiile lui Sheelds. Văzîndu-l cît de meticulos muncea, Şelihov se simţi foarte mulţumit că fusese atît de prevăzător.

De la Cita pornea prin Kar drumul care ducea spre Verhneudinsk. Era un drum primejdios din pricina

moravurilor oamenilor care-i păzeau pe ocnaşi. Caii buriaţi cu picioarele vînjoase care luaseră locul renilor nanaienilor, puteau merge în trap pe acest drum. De la portul Verhneudinsk, apele adînci ale Selengăi purtară grupul lui Şelihov pînă la Kudarî, un sat mare de pe malul răsăritean al Baikalului.

Pe Baikal bîntuia o furtună de toamnă. După ce aşteptă o zi şi o noapte, Şelihov îşi pierdu răbdarea şi porni din Kudarî pe o luntre solidă cu pînze spre Listvenicinoe, un port aflat lîngă locul de unde ia naştere fluviul Angara din lacul Baikal. Sheelds, pe care vîrtejurile de pe lîngă ţărmurile Americii îl făcuseră să se deprindă cu primejdiile pe apă, nu se împotrivi. Trecerea Baikalului pe furtună se sfîrşi cu bine. Totuşi Sheelds, coborînd de pe mal la Listvenicinoe, spuse:

— Prefer de zece ori să-mi duc corabia prin vîrtejurile de lîngă Nucec, decît să mai trec o dată, toamna, peste lacul dumneavoastră siberian...

— Ce-i uşor pentru un rus, e foarte greu pentru un englez... Amin! — răspunse Şelihov.

Era voios. Simţea cum îi cresc iar aripile înfăptuind cea dintîi ridicare geografică precisă a drumului de la marea Ohotsk pînă la insulele Şantara în căutarea unui port ferit de îngheţ şi văzînd succesul expediţiei sale în care aflase calea cea mai scurtă de la Ohotsk la Irkutsk, deşi nu era deloc potrivită pentru poveri. Uită chiar, pentru o bucată de vreme, ce se întîmplase acasă. Era curios să afle cu cît întrecuse caravana care pornise sub conducerea lui Malţev, cu şapte zile înaintea sa.

2

Ieşind din Listvenicinoe cu un pauzok lung şi îngust cu douăsprezece vîsle, care zbura ca o pasăre de-a lungul digului de piatră cu dinţii ascuţiţi din delta Angarei, Şelihov străbătu în trei ceasuri distanţa de 60 de verste de la Baikal la Irkutsk. Nu degeaba

iuțeala apelor Angarei trecea de doi stînjeni pe secundă.

Grigori Ivanovici nu voia ca cei din Irkutsk să afle de înapoierea sa. Cam cu vreo două verste înainte de a ajunge în portul Irkutskului trase la mal, lîngă o rîpă înaltă. De acolo, pe o cărare șerpuitoare, primejdioasă, croită peste granit și șisturi, te puteai strecura ușor în grădina Șelihovilor și în casă.

„Ia să vedem, cine vine în lipsa mea în casă și bea din miedul meu?“ se întrebă Șelihov în timp ce urca spre casă pe cărarea de deasupra rîpei. Și această comparație absurdă, care-i trecu prin minte, cu un soț ce se întoarce pe neașteptate și-și controlează soția, adică pe Natalia Alexeevna, îl făcu să zîmbească.

Trecînd prin grădină, însoțit de grupul său, Grigori Ivanovici, deși mîhnit, privea totuși cu un ochi de stăpîn muncile făcute în lipsa lui pentru a pregăti de iernat merii dragi. În grădina de zarzavat se încredință cu plăcere, că recolta de cartofi era demult și la vreme culeasă, iar pămîntul săpat cu grijă și chiar îngrășat cu băligar vechi și dospit, precum poruncise.

Natalia Alexeevna stătea în odăița lui Irakli unde se mutase Katenka după moartea acestuia. Katenka atîrnase pe pereți planurile tînărului arhitect, păstrate cu dragoste în bună rînduială, și pusese printre ele și desenele sale cu flori pe care le lucrase sub îndrumarea lui Irakli. Natalia Alexeevna nu putuse refuza Katenkăi cererea stăruitoare de a se muta în acea odăiță. Dar fiindu-i teamă ca nu cumva să-și ia viața, într-o pornire de deznădejde, petrecea cu fata ei zile și nopți dearîndul dormind pe un pat îngust anume adus.

— Natalia Alexeevna, iar umblă buriații prin grădină... O ceată întreagă! — spuse intrînd în fugă în odaie o fată, slujnică a Șelihovilor.

— Lasă-i să umble — vor umbla și vor pleca... Trimite pe unul dintre mujici să-i întrebe ce vor! — răspunse liniștită Natalia Alexeevna, stăpînindu-și tulburarea cînd văzu fața palidă și ochii plini de spaimă ai Katenkăi.

— A sosit stăpînul, Grigori Ivanîci!... Şi ai noştri! Vin spre casă! — strigă plină de bucurie a doua slujnică năvălind după cea dintîi. În spatele ei stătea tăcută, cu o strălucire în ochi, indiana Porumba. Întreaga-i înfăţişare adeverea parcă vestea cea bună.

Natalia Alexeevna simţi, din pricina acestei bucurii neaşteptate, cum tot sîngele i se scurge din inimă şi cum ochii i se împăienjenesc. Voi să se repeadă să-i iasă în întîmpinare, dar nu fu în stare. O greutate, ca de plumb, îi căzu în picioare... „A sosit, s-a întors! S-a grăbit se vede să găsească bucuria în casă, a luat-o înainte, şi-a lăsat caravana în drum, — se gîndi Natalia Alexeevna, — şi nu ştie, vulturul meu, ce durere îl aşteaptă acasă."

„Oameni buni, spusese Natalia Alexeevna făcînd o plecăciune adîncă în faţa celor care plecau cu misiunea şi cu caravana la Ohotsk, vă rog un singur lucru, cu lacrimi în ochi; să nu scăpaţi nici o vorbă lui Grigori Ivanîci de nenorocirea care s-a întîmplat în casa noastră. O să-l ucidă boala blestemată... Cînd va veni, îi voi spune totul eu însămi..."

E de la sine înţeles cît o costase pe mîndra soţie a corăbierului această rugăminte prin care ceruse sprijinul oamenilor, luîndu-şi asupra ei o parte din vină pentru cele întîmplate. Cu arhimandritul Ioasaf vorbise şi între patru ochi şi în schimbul tăcerii făgăduite, îi dăduse cinci sute de ruble pentru nevoile misiunii.

Oamenii simpli înţeleseseră şi respectaseră neliniştea şi temerile Nataliei Alexeevna. Nici unul dintre cei pe care Grigori Ivanovici îi întrebase, încercînd să afle amănunte asupra nenorocirii petrecute în casa lui, nu dăduse în vileag nimic, spunînd că nu ştiu, iar mulţi, într-adevăr, nu ştiau nimic. Numai Ioasaf, care se aşteptase la o răsplată însemnată din partea corăbierului pentru vestea şi mîngîierea sufletească pe care i le aducea, îi povestise în felul său cele întîmplate.

— Cum de nu l-ai păzit şi nu l-ai apărat pe Irakli? — o întrebă posomorît Şelihov pe soţia sa cînd o văzu în pragul casei. — Unde mai pui că eşti încuscrită cu şeful cel mare! Mă bizuiam pe tine...

Şi pe loc se ocărî singur în gînd pentru mustrarea

care-i scăpase fără voie, cînd văzu cum fața nevestei sale păli deodată și cum îi căzură brațele ce se întindeau spre el. Grigori Ivanovici era tare supărat de încercarea Nataliei Alexeevna de a-i ascunde pentru cîtva timp năpasta. „Mă crede slab, socoate că n-aș fi în stare să îndur o nouă samavolnicie sîngeroasă". Cugetînd pe drum asupra acestei întîmplări, luase totul drept încă o dovadă a dragostei ei și a grijei pe care i-o purta și se hotărîse să nu-i facă nici o mustrare cînd va da ochii cu ea — și iată... „Nu degeaba se spune, își aminti Grigori Ivanovici cele scrise de un înțelept, că iadul ar părea un rai dacă i-am acoperi smoala cu gîndurile noastre bune".

— Nu te pripi, Grigori Ivanîci, o să-ți povestesc și o să-ți pară rău, — răspunse Natalia Alexeevna cu glas străin, stins, și Șelihov își dădu seama cît de greu își va putea dobîndi iertarea.

— Bine, poruncește să ne facă foc la baie, iar pînă atunci hai... fă bunătatea și povestește-mi, te rog, cum mi-au omorît arhitectul! — îi spuse el nevestei sale cînd aceasta îl însoți în odaia ei de rugăciuni.

Chipurile întunecate ale sfinților de pe vechile icoane, abia luminate de cîteva candele aprinse în fața lor, priveau aspru și răuvoitor. Corăbierul căuta să intre cît mai rar în această odaie și acum se zgribuli parcă în sufletul său din pricina răcelii răspîndite de iconostasul din Kerjațk, care-i amintea de un cavou unde va fi pus într-o zi și sicriul său. Simțea că odaia de rugăciuni era vrăjmașă vieții depline, vijelioase și variate care clocotea mereu afară, care-l ademenea și care numai ea îi era dragă.

Grigori Șelihov era mai curînd „pravoslavnic" decît credincios. Ținea, fără să se abată, toate canoanele bisericești, dar de „pravoslavnicia" sa era legat numai în măsura în care o înțelegea nu din punct de vedere religios, ci ca o manifestare a spiritului rus în lumina vremii sale. De aceea nu vedea nici o deosebire între credința sa „pravoslavnică" și cea din Kerjeneț a soției sale. Neastîmpăratul protopop Avvacum, care se bucurase de mare cinste printre neguțătorii siberieni de rit vechi, apărea în ochii lui Șelihov aproape ca un erou

numai pentru că avusese atît de mult de suferit de la voievozii şi boierii ţarului. Şelihov dăruia mult pentru biserică şi în acelaşi timp îi plăcea să asculte povestirile îndoielnice ale părintelui său duhovnicesc, protopopul Pavel Afanasiev, despre tot felul de întîmplări cu iakuţii, ciukcii, şi kamciadalii convertiţi la creştinism, şi despre viaţa modestă de toate zilele a păstorilor lor duhovniceşti.

— Mă aşez sub icoane, — spuse Natalia Alexeevna despărţindu-se parcă de el cu un văl nevăzut, — ca să nu mă lase sfinţii domnului să tăinuiesc ceva în faţa ta...

— Ce dumnezeu, Nataşenka, nu cumva bănuieşti că voi da mai multă crezare icoanelor decît ţie...

— Nu vorbi cu păcat, Grigori Ivanîci, domnul te va pedepsi ! Iată cum s-a întîmplat... Prînzeam în sala de mîncare. Katenka ne servea plăcintele pe care le gătise ea însăşi, şi noi glumeam ; plăcintele erau cu peşte, de cîte un funt fiecare, iar Irakli, care mîncase cinci, le tot lăuda şi mai voia să ia una. Deodată auzim nişte paşi şi îndată a intrat poliţaiul nostru Zavialov însoţit de nişte buriaţi cu feţe galbene... erau mulţi, vreo zece, poate şi douăzeci ; în urma lor se vedea mutra spurcată a lui Kozleatnikov, zîmbind...

— Kozleatnikov ?! — strigă corăbierul, uitînd că se afla în faţa iconostasului din odaia de rugăciuni. — Va să zică de la el se trage...

— Ascultă mai departe, ce s-a întîmplat, — îl opri cu asprime Natalia Alexeevna. — „Tu eşti Boridze Irakli fiul lui Gheorghi ?“ întrebă Zavialov arătînd cu degetul spre Irakli. Iar Irakli mai palid ca moartea se sculă şi se apropie de fereastra dinspre grădină care era deschisă. Era cald, în grădină bătea soarele... „Cum de ai îndrăznit — aud — să fugi din Ghijigha şi să intri în această casă? La Petersburg s-a aflat că ai dispărut, iar noi aici nu ştiam ce pramatie se găsea printre noi...“

Am încremenit, mi s-a tulburat mintea ; am vrut să spun : „Nu eşti oare chiar dumneata acela, domnule, care ni l-ai adus şi pentru oboseală ai primit zece ruble de la Grigori Ivanîci ?“ Dar cuvintele nu-mi ieşeau din

gură. Amuţisem... „Eşti un tîlhar, puneţi mîna pe el!" strigă Zavialov, iar Irakli, ieşindu-şi din fire i-a răspuns: „Tîlhar n-am fost niciodată şi n-o să puneţi mîna pe mine... Blestemaţi să fiţi, ticăloşilor!" şi rostind aceste cuvinte a sărit pe fereastră. Zavialov s-a repezit la fereastră, strigînd „Prinde-l", apoi a răcnit: „O să scape... trageţi în el!"

Un păcătos de cazac-buriat s-a repezit la fereastră, a ridicat arma, a ochit... Cum l-a văzut, Katenka a strigat şi a aruncat în el tava de lemn cu plăcinte, dar cazacul a tras şi...

— L-a ucis? — întrebă surd Şelihov.

— Irakli mai răsufla, cînd am ajuns la el, la tufa de măcieş, unde zăcea, sub trandafirii tăi... N-am lăsat să-l scoată din curte, am trimis după Sivers, mă gîndeam — o să-l vindecăm. Dar Zavialov a urlat: „Porunca-i să-l aducem viu sau mort". Dar cine a poruncit, n-a spus. Buriaţii m-au ţinut de mîini, le făcuse el cu ochiul, mi-am pierdut basmaua, mi-au furat-o; pe Katenka au călcat-o pe picioare, iar pe Irakli... l-au luat!

— Ce s-a întîmplat mai departe? — întrebă răguşit Şelihov. — De ce nu v-aţi gîndit să-l chemaţi pe arhimandritul Ioasaf şi pe călugări în ajutor?

— Nu erau acasă. Cum ai plecat, au început să colinde zi şi noapte pe la neguţători oamenii tăi de încredere... Şi ce ar fi putut face el, călugărul stăpînirii! — rosti dînd din mînă Natalia Alexeevna. — A treia zi — Katenka zăcea fără cunoştinţă, le-am lăsat pe Marfutka şi Porumba să vadă de ea — m-am dus la van Alferievici să-i cer apărare pentru Irakli... Nădăjduiam că mai era în viaţă şi că zăcea la ei...

— Şi cu ce te-a ajutat el pentru ospitalitatea noastră de odinioară, pentru darurile noastre?

— Nu păcătui, Grigori Ivanîci, Ivan Alferievici ne este cu adevărat prieten — cînd va pleca, îl vei plînge. „Iartă-mă, mi-a zis, Natalia Alexeevna, ştiu tot. Vrei — omoară-mă, vrei — iartă-mă, dar nici cu gîndul nu-s vinovat. Totul a fost o samavolnicie a lui Zavialov. L-am dat afară din slujbă şi îl voi trimite în judecată". A poruncit ca trupul celui ucis să fie îngropat

la cimitir cu toate onorurile; protopopul Afanasiev a făcut slujba, el o să-ţi arate şi locul... „Imi aduc bine aminte de protejatul dumneavoastră, mi-a spus Pil, era chipeş, desena lucruri folositoare şi dansa atît de frumos. Sînt mîhnit din tot sufletul şi aş vrea, dar n-am puterea să-i redau viaţa acestui nefericit..." Şi cu asta am plecat! Ai milă de Katiuşa. Să încerci s-o mîngîi, s-o mîngîi, ea a rămas în viaţă dar durerea ei e nesfîrşită. Abia de o lună şi-a mai venit în fire şi s-a întremat datorită lui Sivers, binefăcătorul nostru, — îşi sfîrşi povestirea Natalia Alexeevna şi se lăsă în genunchi în faţa chipurilor afumate ale sfinţilor, singurii apărători şi mîngîietori ai durerii omeneşti, după credinţa ei nestrămutată.

Şelihov îşi privi soţia. Ştia cît suferea biata de ea. Oftă, şi fără a o tulbura din rugăciune, ieşi în vîrful picioarelor.

„Mă duc la Kozleatnikov, acolo o să aflu totul", hotărî el uitînd de baia pregătită.

Se duse în odaia sa şi dădu la o parte capacul lăzii care se deschidea cu un cîntec de muzicuţă. După obiceiul negustoresc, acolo îşi păstra banii. Scoase, fără să numere, un pumn de monezi de argint de cincizeci de copeici şi părăsi curtea cu Nikişka.

Kozleatnikov locuia departe, la marginea oraşului, în slobozia Sliudeanaia peste Uşakovka, rîuşorul clocotitor, care se varsă în Angara. Se mutase în acest cartier mărginaş pentru că se afla de mulţi ani sub anchetă şi socotea că era mai nimerit să nu bată la ochi prin traiul său îndestulat.

Corăbierul căzu mai rău decît un nor de furtună peste Kozleatnikov care tocmai alcătuia o jalbă pentru unul din clienţii săi neguţători. In goana lor după cîştig, aceştia se judecau mereu între ei. Sforarul îşi căuta inspiraţia într-un clondir de votcă aflat în faţa lui.

— Să-mi povesteşti toată mîrşăvia, fără să-mi ascunzi nimic, — spuse încet şi ameninţător Şelihov arătîndu-i bîta noduroasă pe care şi-o adusese. — Altfel... te snopesc în bătăi! — urlă el deodată atît de fioros încît Kozleatnikov, dîndu-şi imediat seama de ce

venise corăbierul la el, se hotărî să-şi încredinţeze viaţa în mîinile lui.

— Nu vă voi răpi prea mult timp — v-vorba m-mea va fi s-scurtă, — spuse Kozleatnikov clănţănind din dinţi şi sclipind din ochişorii săi răi ca de dihor. — Asta s-a întîmplat înainte de plecarea mea în capitală. M-a chemat Ivan Larionîci Golikov, şi cînd am venit la el, l-am găsit şi pe Lebedev-Lastocikin... „Du-te, mi-au spus ei, la Ivan Akimovici Jerebţov şi spune-i că vestitul cetăţean din Rîlsk, neguţătorul de starea întîia din Irkutsk şi companionul nostru Griş... — Kozleatnikov se înecă şi îl privi cu teamă pe corăbier, pentru a vedea dacă nu cumva îi băgase de seamă scăparea, — şi vestitul corăbier, Grigori Ivanîci Şelihov, adună şi-i ţine la el, ispitindu-i, pe masonii şi pe ocnaşii surghiuniţi pentru vini grele împotriva măriei sale. Roagă-l să ia măsuri ca ocnaşii să fie trimişi la locurile în care au fost trimişi..."

Kozleatnikov se opri ca să răsufle şi se uită la Şelihov, care rămăsese adînc cufundat în gînduri. Apoi urmă cu mai multă îndrăzneală, mulţumit că trecuse prima furtună :

— Şi cînd domnul Kaidanov a venit la Irkutsk, îl cunoaşteţi şi dumneavoastră, a locuit la Lebedev — dumneavoastră nu v-aţi priceput să-l poftiţi acasă la dumneavoastră. Ivan Andreici însă i-a amintit de jalba sa şi i-a povestit cu de-amănuntul cum v-aţi măritat fiica cea mare cu un mason, mă iertaţi, cu Nikolai Petrovici Rezanov, şi cum pe a doua, cea mică, vă pregătiţi s-o măritaţi cu un georgian din Caucaz, vinovat de jignire adusă ţarinei, pe care l-aţi cerut din Ghijigha aci la dumneavoastră. Atunci a venit din Petersburg un ordin şi eu, mă aude dumnezeu, nu-s cu nimic vinovat că Zavialov, trăgînd la măsea pentru a prinde curaj, a săvîrşit isprava. Faţă de familia dumneavoastră eu întotdeauna, cu tot respectul...

Kozleatnikov tăcu. Gesturile ciudate ale lui Şelihov îi stîrniră din nou teama. Acesta clătină deodată din cap parcă ar fi spus : „M-am săturat !", scoase din buzunar un pumn de arginţi, zîmbi dispreţuitor şi începu să aşeze monezile în trei fişicuri.

— Primeşte, lepădătură, plata lui Iuda — treizeci de arginţi şi împarte-i cu cei care au ucis un om nevinovat... Ai merita să-ţi rup şira spinării, — corăbierul îşi privi bîta, — dar e păcat să-mi murdăresc mîinile. Bagă însă de seamă, — spuse tărăgănat Grigori Ivanovici, — dacă îmi mai ieşi vreodată în cale nu mai scapi teafăr!

Îl scuipă în faţă cu dezgust şi plecă trîntind atît de tare uşa, încît toată căsuţa veche se cutremură.

Kozleatnikov ascultă pînă ce se încredinţă că Şelihov plecase şi apoi îşi turnă, cu o mînă tremurătoare, un pahar de votcă. Sughiţă şi îl goli pînă la fund. După aceea strînse cele treizeci de monezi lăsate pe masă, le cumpăni în palma lată ca o lopată, dădu jignit din umeri, mîngîindu-se cu gîndul că un scuipat nu scoate ochii, oftă zicîndu-şi că „trebuia să pătimească pentru păcatele altora" şi vîrî banii în buzunar.

3

Intorcîndu-se de la Kozleatnikov, Grigori Ivanovici cugetă asupra oamenilor şi a împrejurărilor care aduseseră pieirea lui Irakli.

Orice ar fi făcut, asasinarea georgianului surghiunit, chiar în casa sa, sub ochii nevestii şi ai fiicei sale, va rămîne nepedepsită.

Kozleatnikov, care între patru ochi dezvăluise mîrşava uneltire tremurînd de frică în faţa lui Şelihov, se va lepăda de vorbele sale chiar dacă va trebui să sărute crucea. Mai mult, îi va declara că arginţii lui Iuda, aruncaţi în obraz, erau o mită pe care o dăduse acestui ticălos pentru a denunţa nişte oameni de vază de teapa lui Golikov şi a persoanelor suspuse din Petersburg. Şi atunci el, Şelihov, nu va mai şti pe unde să-şi scoată cămaşa!

Guvernatorul? Nici el, desigur, nu va da crezare unor învinuiri lipsite de dovezi. Şi aşa se arătase mai aspru decît ar fi cerut situaţia celui ucis, destituind pe pristavul care executase porunca de sus... „Ce poate

să mai facă generalul pentru a mă consola? Pentru răscumpărarea sîngelui lui Irakli să-l biciuiască pe cazacul-buriat? Să-i scriu lui Gavrila Romanîci Derjavin şi să-i cer ocrotire în faţa ţarinei?..."

Işi aminti cum Derjavin, după ce vorbise atît de urît despre Glebova, sărutase sub ochii lui mînuţele văduvei maiorului, care dăduse buzna peste el în casă împreună cu Altesti. Işi aminti şi se crispă sub durerea ascuţită care-i strivi inima...

Din fericire, ajunse acasă. Corăbierul coborî cu greu din sanie şi, clătinîndu-se, intră în tindă. Băuse pînă la fund paharul răutăţii omeneşti şi al propriei sale neputinţi.

Natalia Alexeevna nu ştia unde şi pentru ce plecase şi-l aştepta foarte neliniştită.

Abia tîrîndu-şi picioarele îngreunate parcă de o mare povară, Şelihov năvăli în sufragerie aşa cum era, cu şuba, căciula şi mănuşile de blană, şi se lăsă pe laviţa de lîngă uşă.

— Nu mă mai duc la baie... iar m-a apucat inima... Dezbracă-mă! — bolborosi el nedesluşit şi strigă deodată cu un glas întărit: — Dacă vine Golikov, nu-l lăsa să intre!... Aş fi în stare să-l ucid!

Uitînd de jignirea pe care i-o adusese la sosire, Natalia Alexeevna îl dezbrăcă cu mişcări îndemînatice şi hotărîte, şi îl duse cu greu pînă în iatac culcîndu-l în pat, pe aşternutul curat.

După cîteva zile de odihnă Grigori Ivanovici îşi reveni, dar nu primi pe nimeni în afară de Polevoi. Golikov era neliniştit şi de aceea nu stărui să-l vadă pe corăbier. Kozleatnikov îi povestise totul, tăinuind desigur numai faptul că-i dezvăluise lui Şelihov şi partea pe care Ivan Larionovici o luase la uneltirea care se sfîrşise cu moartea lui Irakli.

Izolarea voluntară a lui Grigori Ivanovici, care pregătea ediţia a doua a cărţii sale despre descoperirile făcute în nord-vestul continentului american, cădea tocmai bine spre folosul lui Ivan Larionovici Golikov.

Acţionarii de tot soiul ai companiilor lui Şelihov, mai ales neguţătorii mărunţi şi mijlocii, nu degeaba se temeau mai mult de mintea şireată şi de dibăcia

lui Golikov, încercată în treburile necurate în legătură cu brevetul de vînzare a băuturilor, decît de samavolnicia și apucăturile de stăpîn ale varnakului de mare, cum îl porecliseră ei pe Șelihov. Șelihov cunoștea bine frica aceasta ca aceea a vulpii albastre față de lup și se folosea cu iscusință de sprijinul acționarilor mărunți, respingînd toate încercările lui Golikov de a ocupa locul de director general al companiilor.

Golikov își găsise demult o aplicare a apucăturilor sale de afacerist. Folosindu-se de depărtarea coloniilor, care îngreuna verificarea acțiunilor șefilor de grupe și a celor din așezările de vînători, începuse cu mult înaintea lui Cicikov, celebrul personaj al lui Gogol, să cumpere „suflete moarte". O făcea prin mijlocirea unui mărunt negustor din Eniseisk, anume Tolstopeatov care era în slujba sa. Golikov cumpăra cu un preț potrivit de la rudele vînătorilor ruși, morți prin colonii, drepturile lor la acțiunile și jumătățile de acțiuni ale companiilor. Îl ajuta în treaba aceasta și un aventurier versat, grecul Delarov, fostul administrator general al coloniilor americane.

Tolstopeatov, negustorul din Eniseisk, pe care Șelihov nici nu-l cunoștea și care nu fusese niciodată în America, dar se îndeletnicea, din auzite, cu cumpărarea aurului furat, îl chemă în judecată. Șelihov văzu aci o lovitură grea și bine socotită a dușmanilor săi ascunși. Tolstopeatov prezentă la judecătoria de pace din Irkutsk o reclamație pentru o sumă imensă, vreo două sute cincizeci de mii de ruble, pe temeiul acțiunilor vînătorilor dispăruți sau morți în America, aflate în mîinile sale. În dosul lui Tolstopeatov, Grigori Ivanovici deslușea limpede barba de țap a lui Golikov, sprîncenele roșcate și stufoase ale lui Lebedev-Lastocikin și botul de știucă al lui Kozleatnikov, care trăgea sforile pe la judecătorie. Rîdeau cu toții pe înfundate : ehei, să te vedem, Columb al Rusiei, cum o să ieși și de data aceasta cu fața curată din capcană.

Judecătoria îl cită pe ziua de 1 decembrie. Grigori Ivanovici luă pe loc hotărîrea de a cere mai întîi

să se amîne procesul pînă ce va primi de la Baranov informațiile necesare în privința reclamației lui Tolstopeatov. Pentru aceasta trebuia să-i trimită lui Baranov o copie după reclamație, cu numele și pronumele oamenilor și un om priceput care să descurce treaba peste ocean. Nu — va trebui să plece chiar el în Lumea Nouă în anul care vine, 1795, odată cu deschiderea navigației și să verifice personal totul acolo, pe loc... O să descopere mari potlogării!

Cui să se adreseze el cu această cerere? Numai guvernatorului Pil! Grigori Ivanovici avu prilejul încă o dată să se încredințeze de superioritatea „politicii fine" a Nataliei Alexeevna care îl sfătuise de mai multe ori să se prezinte generalului, după întoarcerea sa din Ohotsk. Dar el se izolase, se arătase supărat de parcă guvernatorul ar fi fost vinovat de moartea lui Irakli și astfel îl jignise pe bătrînul ostaș, singurul dintre oamenii cu vază de pe lume care sprijinise cu multă înțelegere și căldură inițiativa rusească în Lumea Nouă. „Ai scuipat, Grigori Ivanîci, și acum te întorci și lingi?" își spuse Șelihov zîmbind acru.

Se îmbrăcă frumos, ca totdeauna la prilejuri mai de seamă, și se înfățișă grav și trist la guvernator.

— Scutește-mă, Grigori Ivanîci, scu-teș-te-mă! strigă Pil, fără a-i asculta rugămintea pînă la sfîrșit. — Sînt sătul de toți Golikovii, Lebedevii și ceilalți bogătași siberieni... și de Șelihov împreună cu ei! Sînt sătul pînă în gît să vă tot descurc procesele și reclamațiile! — generalul se bătu peste grumazul său gros. — De ce nu te împaci cu ei? Doar sînteți oameni de același soi și din aceeași tagmă! — exclamă Pil, ridicînd din umeri mirat și posomorît și legănîndu-și epoleții pompoși de general. — Unde mai pui că ai și o sfetnică atît de bună... Să-i spui să-ți dea un ceai de zmeură și o curățenie, să-ți ia sînge. Să te mai domolești, să te împaci și să nu mai umbli mereu pe la judecăți...

— Vă cer iertare, excelență, că am îndrăznit să vă supăr cu mica mea... — și fără a mai sfîrși, simțind

cum i se taie răsuflarea, Şelihov se dădu înapoi spre uşă, neputînd să îndure batjocura pe care i se părea că o desluşeşte în vorbele guvernatorului.

— Stai, stai, — se stăpîni guvernatorul, dîndu-şi seama că mersese prea departe. — N-ai ascultat pînă la capăt ce am hotărît şi baţi în retragere. Prea arţăgos te-ai făcut Grigori Ivanîci nu se mai poate glumi cu dumneata! Spui că am uneltit ca să te dea la o parte, să te sărăcească şi să pună mîna pe gubernia dumitale din America? Nu, în interesul statului rus nu voi îngădui aşa ceva, nu-i voi lăsa. Voi porunci ca procesul să fie amînat, iar dumneata să pleci în primăvară, şi să faci bine să te şi întorci pînă la sfîrşitul verii, aducînd dovezi temeinice ca să-i răpui pe potlogari... Pe Golikov să-l dai afară din companie, căci e un ticălos şi un jefuitor al averii statului. O să-i viu de hac şi cu brevetul de băuturi! Ce, te-ai înviorat? Aşa te vreau!... Spune-i Nataliei Alexeevna să nu-ţi mai ia sînge. Să transmiţi sfetnicei dumitale deosebitul meu respect şi să-i mai spui că mă bucur din tot sufletul să-ţi dau o mînă de ajutor în treburile dumitale, în măsura în care şi treburile dumitale şi dumneata sînteţi de folos patriei. Cu bine, Grigori Ivanovici, cu bine dragul meu!

Şelihov se întoarse foarte voios de la guvernator şi-i povesti întocmai „sfetnicei" sale toată discuţia.

— O să vedem noi, neguţători de vază şi dregători cu urechi lungi din capitală, cine-i mai tare! — spuse corăbierul. — Iar eu voi izbuti în cele din urmă şi voi lega puternic Rusia de posesiunile ei din America, iar pentru strădaniile mele, ruşii îmi vor ierta păcatele mici şi mari!

— Ce să-ţi spun, Grişata? Nu mă mai ajută mintea. Au fost oameni şi mai mari ca tine care au fost răpuşi de răutatea şi de prostia omenească, — rosti trist Natalia Alexeevna, parcă presimţind că trăia cu Grişata al ei ultimele zile numărate de soartă.

Şelihov făcu o ultimă încercare de a atrage atenţia guvernului asupra acţiunilor sale. Trimise ginerelui

său Nikolai Petrovici Rezanov o dare de seamă asupra celor dintîi așezări insulare ruse pe continentul american pentru a fi prezentată cui trebuia „la un prilej prielnic". La această dare de seamă alătură harta desenată de Irakli Boridze, răzvrătitul căruia i se închisese gura pentru totdeauna.

Avea cu ce să se mîndrească ! Gubernia din America, cum numise Pil pămîntul descoperit de Șelihov, era alcătuită din opt așezări — „județe" — situate pe insulele din ocean și pe Pămîntul cel Mare — Al-ak-șak — adică Alaska.

Prima așezare — zece ruși cu cîțiva kamciadali — se găsea pe cea mai mare dintre insulele Bobrovîe (Comadore). Aci își găsise moartea odinioară, vestitul navigator Vitus Behring.

A doua — pe insula Ahta (din arhipelagul Andreianovski) în golful Korovinsk: cincizeci de ruși și 600 de aleuți pe lîngă cei 270 de aleuți de pe micile insule vecine în jurul cărora, ca vitele la pășune, „pășteau" prin roiurile de peștișori, uriașele balene.

A treia — pe Unalașka — cea mai mare dintre insulele Lisi, în golful Kapitansk — satul „Buna înțelegere". Acolo, printre o mie de aleuți, locuiau vreo zece ruși.

A patra și a cincea așezare — pe insulele Pribîlovîe — Sfîntul Pavel și Sfîntul Gheorghe, care închideau marea Bobrov (Behring), marea vechilor vînători ruși.

În sfîrșit *a șasea, a șaptea și a opta* așezare se aflau pe coasta dinspre Oceanul Pacific a continentului american și pe insulele din apropiere. Centrul lor era insula Kadiak, unde porturile Tri Sveatitelia și Pavlovskaia erau apărate de forturi din lemn cu redute de pămînt și cu tunuri. Șantierul naval de la Kadiak înființat de Șelihov devenise pe vremea aceea leagănul flotei ruse în Lumea Nouă.

Printre mai multe mii de aleuți, locuiau la Kadiak 119 ruși. În golfurile Kenai și Ciugațk, tăiate în continent, și pînă la capul Iacutat, la poalele muntelui

Sfîntul Ilie, erau împrăştiate aşezările negustoreşti fortificate: Pavlovskaia, Gheorghievskaia, Alexandrovskaia, Voskresenskaia [1]), Constantin şi Elena [2]).

Parcă prevestind că peste cîţiva ani aşezările ruseşti vor apare şi pe Iukon, sub Cercul Polar de nord şi în California spre sud, Şelihov îşi sfîrşi descrierea isprăvilor sale cu o încheiere într-un stil înflorat, aşa cum se cuvenea, după părerea lui, cînd se adresa persoanelor sus-puse. „Dînd cezarului ce-i al cezarului", Şelihov apăra interesele concetăţenilor săi şi „interesele" sale, ca pe nişte drepturi cîştigate cu riscul propriu şi prin îndemînarea, iscusinţa şi vitejia ruşilor.

Citi cu glas tare aceste rînduri şi se minună el însuşi cît de bine şi de convingător sunau:

„Truda-mi va rămîne zadarnică şi neputincioasă fără sprijinul maiestăţii sale, căci am început-o numai pentru a face anumite cercetări pe pămînturile şi pe insulele sus-arătatei mări şi a culege însemnări despre bogăţiile lor, iar în locurile potrivite pentru a aşeza îndeletnicirile cele mai de nădejde, spre folosul nostru şi al concetăţenilor noştri şi spre pizma celorlalte state. Nutresc nădejdea, nu fără temei, că voi aduce statului venituri neprevăzute şi totodată cu folos pentru mine..."

După ce citi, stinse lumînarea din felinarul lui Kulîbin şi pentru a n-o trezi pe soţia sa, care se necăjea din pricina privegherilor lui din timpul nopţii, se culcă pe banca de lîngă masă, punîndu-şi haina sub cap. Adormind, visă cum se va minuna ţarina citindu-i darea de seamă şi cum îl va chema pe sfetnicul ei cel mai credincios — doar s-o găsi vreunul în preajma ei! — şi-i va spune: „Sfătuieşte-mă cum să-i ajut, cum să-i răsplătesc pe oamenii aceştia atît de devotaţi patriei..." Şi astfel... Slavorosia... va începe să înflorească...

---

[1]) *Voskresenskaia* — numele vechi al Portului Stuart. (N. red. ruse.)
[2]) *Constantin şi Elena* — portul Eces. (N. red. ruse.)

Cînd află la judecătorie că, în urma poruncii guvernatorului, procesul fusese amînat pînă ce Şelihov va aduce dovezi din America, Tolstopeatov se sperie şi se gîndi că această pricină, pusă de fapt la cale de Golikov, nu părea tocmai curată.

Tolstopeatov îşi învestise banii în acţiuni. Golikov, deşi se învoise să împartă cîştigul pe din două, se ferise cu dibăcie să facă orice cheltueli şi demersuri. Faţă de această întorsătură a lucrurilor, înţelese că nu mai putea da înapoi la judecătorie, deşi sfetnicul lor Kozleatnikov era meşter în toate tertipurile şi-i făgăduise să descurce totul cum se cuvine. Dar lucrurile nu prea ieşeau cum trebuie şi Tolstopeatov, urmînd legea fundamentală a neguţătorilor — punga ţi-e mai aproape — se hotărî să scape de ruşine şi de eventualele pagube.

— Am venit la dumneata, Grigori Ivanîci, să sfîrşim cearta şi să ne împăcăm. Nu-s deprins să merg la judecăţi şi să-i îngraş pe hîrţogari! — declară Tolstopeatov corăbierului, cînd veni la el după ce-i ceruse o întrevedere prin Polevoi.

— Cît? — întrebă Şelihov fără a clipi.

— Pentru un om cumsecade pot să mai scad douăzeci la sută. Las la două sute de mii...

— Nu merge, e prea mult, dar zece la sută din cît ai cerut, treacă de la mine, recunosc. Şi cu toate că hîrtiile dumitale nu fac nici cît o ceapă degerată, îţi dau douăzeci şi cinci de mii ca să renunţi la proces... iartă-mă, nu-ţi ştiu numele după tată.

— Mihaila, fiul lui Doremidont...

— Pentru două zeci şi cinci de mii mă învoiesc, căci nici mie nu-mi place să-i îndop pe hîrţogari. Ai auzit cumva, Mihaila Doremidontîci, o zicătoare: negustorul e stăpîn pe preţ, dar pe greutate nici el nu-i?... Hîrtiile dumitale atîrnă prea puţin şi sînt şi îndoielnice. Va fi destul să sufle Baranov, şi zboară ca duse de vînt. Iar eu, între altele, pornesc în vara asta spre America...

Zăpăcit de sîngele rece şi de siguranţa lui Şelihov, Tolstopeatov se mai tocmi puţin, lăsă la o parte „in-

teresul“ lui Golikov şi dădu acţiunile strînse pentru douăzeci şi cinci de mii de ruble.

— Ehei, Tolstopeatîi [1]) ! — se înfurie Golikov pe el cînd află de înţelegerea împotriva căreia nu se putea ridica făţiş. — Într-adevăr eşti un prost. Ai pierdut cincizeci de mii de ruble — bani siguri, ai pierdut zece mii de blăni de urşi de mare... M-ai înşelat. Iuda, trădătorule, — îl mustră mînios „gura de aur“ pe companionul său. — Ieşi din companie şi apucă-te de vînzarea băuturilor.

— Nu te pripi, — îi răspunse Tolstopeatov. — Am săvîrşit împreună păcatele, se cuvine să împărţim şi răspunderea pe din două.

Şelihov era mulţumit că totul se isprăvise cu bine, în mod paşnic. Într-un proces, nu puteai şti niciodată cine va fi mai tare, iar douăzeci şi cinci de mii de ruble nu erau două sute cincizeci de mii. Şi apoi, dacă trebuia să alergi pe la judecăţi, nu mai aveai timp să-ţi vezi de treburile din America.

Micul succes, dobîndit de Şelihov în această pricină împotriva lui Tolstopeatov, care făcuse atîta vîlvă, fu însă cea din urmă victorie a corăbierului.

În luna februarie, cînd zgomotosul carnaval siberian se apropia de sfîrşit, sosi la Iakutsk consilierul de stat Hristian Hristoforovici Nagel, noul guvernator general al Siberiei, aducînd şi înaltul ordin de punere în retragere a generalului locotenent Pil.

Se zvonea că Nagel ar fi ciracul şi mîna dreaptă a crîncenului procuror general imperial prinţul Alexandr Andreevici Viazemski, cunoscut prin necruţătoarele hotărîri rostite împotriva lui Pugaciov şi a lui Radişcev. În ultimele zile de domnie a ţarinei, Viazemski făcea parte din consiliul secret şi era persoana iniţiată în treburile cele mai tainice.

Cei din Iakutsk, deprinşi cu fastul sosirii unui nou reprezentant al puterii supreme, rămaseră miraţi de apariţia modestă şi tăcută a lui Nagel. Fură şi mai surprinşi văzînd suita foarte redusă a noului guvernator, alcătuită numai din oameni încă relativ tineri,

---

[1]) *Tolstopeatîi* — joc de cuvinte : *tolstîi* = gros ; *peatka* = călcîi (în limba rusă). (N. trad.)

în haine civile și purtînd toți ochelari fumurii după pilda șefului lor.

— Ochelarii ăștia își au rostul lor și nu vestesc nimic bun, — își spuseră cei din Irkutsk, veniți să ia parte la adunarea în care urma să fie prezentate noile oficialități.

După cum se dovedi curînd, noului guvernator nu-i scăpa nimic. Avea darul de a citi gîndurile tuturora. Un grup de negutători și de industriași de vază din Irkutsk, printre care se afla și Grigori Șelihov, veni să se prezinte noului guvernator.

— Cum să nu vă cunosc! Am auzit de dumneavoastră la Petersburg, numele vă e adesea pomenit, — îi spuse foarte politicos Nagel, adresîndu-i-se chiar cu „dumneavoastră". — Nădăjduiesc că ne vom cunoaște mai îndeaproape.

Cei din Irkutsk socotiră acest salut adresat lui Șelihov în două feluri. Cei mai mulți credeau că pe Șelihov îl așteptau noi favoruri și distincții. Alții, mai puțin numeroși, care aveau darul de a prevedea răul, spuneau:

— I-a venit sfîrșitul lui Grișka.

— Faptul că mi-a pomenit de Petersburg nu-mi miroase a bine, tu ce crezi? — îi spuse Grigori Ivanovici soției sale, cînd se întoarse acasă, în timp ce-și scotea haina de paradă și-i împărtășea impresia lăsată de noii reprezentanți ai autorităților.

Aceste temeri cu privire la o schimbare în rău, se întăriră peste cîteva zile, cînd fostul guvernator Pil veni la Șelihov să-și ia rămas bun, înainte de a pleca spre capitală.

— Să nu cumva să faci un pas greșit acum că ai rămas fără mine, Grigori Ivanîci. Eu am sprijinit întotdeauna, cele ce erau în folosul patriei, pe cînd cel nou... cine știe? — spuse dînd din cap cu îndoială, Pil. — Arată un deosebit interes pentru America, m-a întrebat în mod amănunțit despre tine, ce vorbești, dacă mergi des la biserică, de ce nu trăiești în bune legături cu cei din tagma ta — vezi și pe asta o știe! — ce capital ai... A cerut să i se dea toată corespondența cancelariei, cu privire la Ame-

rica: foarte interesant — zice... Păzește-ți soțiorul, cumătră, e tare iute și nu poate sta locului, iar pe mine să nu mă pomeniți de rău. De vei avea cumva nevoie de ceva, să-mi scrii în capitală, Grigori Ivanovici, voi face tot ce-mi va sta în putință.

Îi îmbrățișă pe toți și-i strecură în mînă Katenkăi o cutiuță cu un pandantiv cu diamante, zicînd: „Ia-o, fetițo, ca amintire din partea mea — să știi că nu am nici o vină față de tine". Apoi plecă, lăsîndu-i pe toți foarte înduioșați.

Nu-i fu sortit lui Pil, fostul guvernator al Siberiei, să-l mai întîlnească vreodată pe corăbierul Grigori Șelihov.

După plecarea lui Pil, corăbierul se cufundă cu totul în treburile gospodărești și în afacerile comerciale ale companiei. După ce socoti tot vînatul ce i-l trimisese Baranov din America și calculă capitalul necesar pentru construirea vaselor, pentru întreținerea școlilor de indigeni în America și la Irkutsk, pentru răscumpărarea sclavilor și a celor căzuți în mîinile indigenilor războinici din colonii, și după ce achită datoriile companiei față de creditori și furnizori, Șelihov ajunse cu părere de rău la concluzia că în calitatea sa de prim director trebuia să anunțe plata dividendelor, care reprezentau aproape o rublă pentru fiecare rublă: patru sute douăzeci și șapte de ruble pentru o acțiune de cinci sute de ruble.

— Și pentru ce vor primi trîntorii acești bani? — se gîndi el la cîțiva dintre companionii săi. — Ca să le închid gura și să mă pot ocupa în voie de treburile mele.

În cele din urmă, anunță suma dividendelor așteptate dar adăugă că plata lor se va face după vînzarea mărfurilor trimise în convoaie la tîrgul din Kiahta, la iarmarocul din Irbit și cîtorva firme mijlocitoare din Moscova. Fața lui Grigori Ivanovici se lumină de un zîmbet ușor: își dădea seama de impresia făcută asupra companionilor știrea despre suma excepțională a dividendelor. Chiar și cei mai înrăiți

intriganţi se înmuiară, iar Golikov nu se mai încumetă să-şi ţeasă răutăcioasele calomnii, ci rămase buimăcit de neaşteptata întorsătură cînd Şelihov declară că din cîştigul său va da zece mii de ruble pentru ridicarea unor biserici ortodoxe în America, precum şi pentru turnarea unor clopote de bună calitate.

În acel an, primăvara fu nestatornică şi rece. Nici în ultimele zile ale lunii mai, gheaţa de pe Baikal nu se spărsese. „E în durerile facerii măicuţa", spuneau femeile din partea locului, uitîndu-se de pe mal la Angara umflată, care n-avea însă destulă putere să arunce gheaţa ce o încleşta şi, potrivit unei vechi superstiţii, ca să-i vină în ajutor, unii aruncau de pe mal pîini întregi cu cornul de secară [1]) copt în ea. Gheaţa era tare şi pe Lena, după cum povesteau călătorii veniţi din Iakutsk.

De mai multe ori pe zi, Şelihov ieşea să privească rîul. Era atît de neliniştit, încît totul îi cădea din mîini. Să plece pe uscat şi să fie surprins de un dezgheţ general, ar fi fost curată nebunie. Şi apoi nici nu exista vreun drum sigur şi accesibil spre coastele Mării Ohotsk. Îl reţineau şi afacerile comerciale, care se încurcaseră parcă înadins. De succesul lor, depindea plata dividendelor făgăduite şi liniştea acţionarilor pînă la întoarcerea sa din America. Afacerea Tolstopeatov scosese totuşi la iveală multe lipsuri în conducerea coloniilor depărtate. Poate că Baranov nu-şi dăduse încă seama de greşelile conducerii lui Delarov. Va trebui să se convingă el însuşi de toate, la faţa locului. Şi corăbierul număra cu nerăbdare zilele rămase pînă la deschiderea navigaţiei şi pînă la plecarea peste ocean. Zvonul despre călătoria lui Şelihov în America se răspîndi în oraş cu toate strădaniile corăbierului de a ţine ascunse pregătirile.

Într-una din primele zile ale lui iunie veni la Şe-

---

[1]) *Corn de secară* — datorită unei boli a culturilor de secară provocată de o ciupercă parazită, în locul boabelor, în spic se dezvoltă nişte mici cornuri negre. (N. red. rom.)

lihov unul dintre funcţionarii guvernatorului, cu ochelari fumurii.

— Excelenţa sa a poruncit să vă prezentaţi la el dacă aveţi de gînd să plecaţi anul acesta la Ohotsk... Pentru ce? Nu pot şti! — Funcţionarul făcu o plecăciune şi dispăru.

Chiar a doua zi, veni o boare rece dinspre Baikal şi se porni o ploaie care ţinu cîteva zile. Angara se curăţă de gheţurile care pluteau cu o iuţeală uimitoare, căutînd parcă să cîştige timpul pierdut. Apoi soarele scînteietor de vară sfîşie norii. Frunzuliţele de iasomie şi măr, din grădina Şelihovilor, care înlemniseră din pricina frigului, se desfăceau acum văzînd cu ochii.

În ziua de 12 iunie, Irkutskul se trezi sub nişte nori joşi de plumb. Oamenii închiseră ferestrele, aprinseră candelele şi focul în sobe. Şi deodată începu să ningă, şi încă cum! Zăpada cădea cu fulgi mari, acoperind cu un strat gros pămîntul, dealurile şi pădurile din jurul oraşului. Un vînt vijelios ca de toamnă învîrtea fulgii în văzduh. În tot oraşul urlau cîinii, iar găinile care în ajun cotcodăceau sub soarele de vară, acum se ascundeau ude şi zgribulite, sub straşinele caselor şi sub şoproane. Băieţii sprinteni, în cămăşi de vară, îşi scoseseră săniuţele pe dealul Catedralei, vrînd să facă un derdeluş. Dar zăpada era udă şi grea, săniuţele nu alunecau, era frig, şi băieţii se risipiră pe la casele lor.

Şelihov stătea la fereastră privind mirat perdeaua albă de zăpadă, care ascundea casele. Nu se mai văzuse zăpadă la Irkutsk în mijlocul verii.

— Asta-i semn, Grişata: nu trebuie să pleci în Aleaksa... Renunţă! — spuse Natalia Alexeevna apropiindu-se de el. — Crede-mă, e un semn...

— Am mai crezut odată în visurile şi semnele tale şi-mi pare rău pînă în ziua de azi! Lasă-mă în pace, nu mai cobi, Natalia Alexeevna. — Şi văzînd-o că mai voia să spună ceva, adăugă repede: — Va fi ultima mea călătorie.

Natalia Alexeevna îl privi lung şi se depărtă în tăcere.

Peste vreo două-trei ceasuri, tot pe neaşteptate, ninsoarea încetă aşa cum începuse! Soarele străluci din nou, topind mînios zăpada căzută. Pămîntul aburea, iar prin ceaţa care se ridica, jucau curcubee de toate culorile. Pe străzile în pantă ale Irkutskului, se prăvăleau vuind şuvoaiele zgomotoase de apă. Seara şi noaptea se învăluiau într-o ceaţă umedă şi caldă.

Trezindu-se dimineaţa, locuitorii Irkutskului căutară uluiţi urmele zăpezii din ajun găsind-o cu greu numai în văile adînci ale munţilor, trandafirii în razele soarelui. Crestele şi vulcanii de la apus erau ascunşi de aburii care ieşeau din pămîntul ce aştepta lacom căldura soarelui.

Şelihov se hotărî să plece spre Ohotsk peste vreo zece zile, cînd apele Lenei vor fi mai adînci şi mai repezi pentru a putea ajunge într-o săptămînă-două la Iakutsk.

Dar deodată se abătu asupra lui o altă pacoste. Natalia Alexeevna căzu bolnavă. Furtuna din iunie îi răvăşise şi îi furase parcă vlaga din trup şi din suflet. Răcise ieşind în sarafan, cu capul descoperit, să-l caute pe Vaniatka al ei, care fugise să se dea cu săniuţa pe dealurile Angarei. Boala mergea greu. Bolnava era neliniştită de soarta lui Grigori Ivanovici, care se hotărîse să plece pe mare, şi această nelinişte îi agrava boala.

— De data aceasta nu se va sfîrşi cu bine, Grişata... Nu pleca... ai fost doar prevenit... — şoptea ea, aiurînd.

Grigori Ivanovici se mută în iatacul soţiei sale pe tot timpul boalei şi ca răspuns la gemetele ei scoase în delir, o ruga :

— Vino-ţi în fire, trezeşte-te lebăda mea... rămîn, rămîn cu tine, nu plec nicăieri... numai să nu mă laşi singur, să nu mă părăseşti...

Bătrînul Sivers, care se mutase iar în casa Şelihovilor, privea cu milă la faţa răvăşită a corăbierului şi stînd la căpătîiul Nataliei Alexeevna, dădea trist din cap, numărînd diviziunile termometrului, a că-

rui coloană nu mai cobora, de două săptămîni, sub patruzeci de grade.

Pînă şi leacul bun pentru orice boală, — fiertura de rădăcină în forma trupului omenesc — jen-sen — leacul miraculos al farmacopeei chinezeşti nu-i ajută cu nimic.

Dar pesemne că făgăduiala lui Grişata al ei, singura doctorie de care avea nevoie, ajunse în subconştientul Nataliei Alexeevna: privirea limpede pe care într-o dimineaţă de iulie, după un somn greu şi îndelungat, o îndreptă către soţul ei şi către Sivers care n-o părăseau nici o clipă, îi încredinţă pe amîndoi că primejdia cea mare trecuse.

Natalia Alexeevna se întremă repede, în aerul călduţ al verii, sub umbra uşoară a teilor din grădină, unde o duceau sprijinind-o de subţiori, pe o bancă acoperită cu blănuri. Cînd se încredinţă că Natalia Alexeevna se vindecase şi cînd o văzu reluîndu-şi treburile şi grijile zilnice ale casei, Şelihov se întoarse la gîndurile şi la planurile sale. Făgăduiala de a renunţa la călătoria în America, o socotea ca o vorbă care nu obligă la nimic, spusă unei bolnave, pentru a o linişti. Nimeni nu şi-o mai amintea după ce boala trecuse. De aceea, sau poate din prudenţă, Grigori Ivanovici nu mai pomeni nimic despre planurile sale.

5

Între timp, cercetînd toate împrejurările care-i împiedicaseră plecarea şi zicîndu-şi că „pregătiri îndelungate înseamnă lacrimi de prisos la despărţire“ se hotărî să pornească la drum în ziua de 25 iulie, o zi norocoasă de joi, dîndu-i de veste Nataliei Alexeevna numai cu o zi înainte.

Îşi făcu pe ascuns toate treburile pe care le mai avea de pus la punct înaintea plecării, căutînd să nu dea nimic de bănuit şi se arătă atît de iscusit în această privinţă, încît Natalia Alexeevna, care petrecea zile întregi în grădină, departe de casă, prinsă

de grijile gospodăriei părăsite în timpul bolii, nici nu băgă de seamă că Grigori Ivanovici, amintindu-şi de porunca noului guvernator de a i se înfăţişa înainte de plecare, îşi puse ţinuta albă de paradă şi plecă spre amiază la palatul guvernatorului.

— Ce doriţi ? — îl întrebă la uşă funcţionarul de serviciu, cînd Şelihov voi să intre în cabinetul guvernatorului, tot aşa de simplu cum intra şi la Pil.

— Aş... dori să stau de vorbă cu excelenţa sa...

— Aşteptaţi să iasă persoana care e înăuntru şi să vă anunţ ; trebuie să vă previn însă că astăzi excelenţa sa nu are zi de audienţă pentru particulari.

Şelihov rămase uluit, deşi funcţionarul îl pofti foarte cuviincios să ia loc. După plecarea lui Pil, în sala de aşteptare apăruseră nişte fotolii. Peste puţin timp uşile se deschiseră larg şi în ele apăru Ivan Larionovici Golikov, cu un aer respectuos şi o înfăţişare îngrijită. Aproape lovindu-se de corăbierul înlemnit de mirare, Golikov trecu înainte prefăcîndu-se că nu-l vede, deşi statura acestuia era impunătoare.

— Trebuie să mai aşteptaţi ! — îi spuse cu ifos funcţionarul, care se strecurase în cabinetul guvernatorului, după ieşirea lui Golikov.

„Să nu faci vreun pas greşit, Grigori Ivanîci", îşi aminti corăbierul de cuvintele rostite de Pil la despărţire şi îşi înfrînă dorinţa de a pleca. După o aşteptare de vreun ceas, răsună în cabinet un clopoţel şi funcţionarul se repezi înăuntru ieşind apoi şi spunîndu-i lui Şelihov :

— Puteţi intra !

Şelihov se hotărî să folosească aceeaşi metodă pe care o întrebuinţase cîndva la Petersburg, în faţa favoritului Zubov, şi prin care îi atrăgea atenţia. Depărtîndu-şi spada de trup şi bătînd milităreşte călcîiul drept, corăbierul se înclină în faţa guvernatorului. Nagel se ridică puţin, apoi se aşeză din nou. Corăbierul nu-i putea vedea expresia ochilor, din pricina ochelarilor fumurii, dar tonul acestuia îl făcu să se pună în gardă şi să se pregătească pentru o ştire proastă.

— A-a, Şelihov, — spuse nepăsător în cele din urmă Nagel. — E lăudabil că mi-ai dat ascultare şi ai luat cîte ceva din felul de a se purta al nobililor. Ai venit pesemne să ceri voie să pleci la Ohotsk şi de acolo mai departe în America! Îmi pare foarte rău că n-ai înţeles ce am vrut să-ţi spun. Ca să-ţi cruţ reputaţia şi... creditul comercial, nu ţi-am făcut cunoscut printr-un curier înaltul ordin care te priveşte şi ţi-am poruncit să vii singur să ţi-l aduc la cunoştinţă, între patru ochi. Călătoria în America, îţi este interzisă pînă la... pînă la... într-un cuvînt, pînă ce îţi vom da de ştire.

— E-excelenţă, pentru ce această jignire? — îngăimă cu greu corăbierul gata să înfrunte orice furtună, dar nu să primească o astfel de batjocură pentru opera căreia îi închinase întreaga sa viaţă. — Voia dumneavoastră, dar anul acesta eu trebuie neapărat să plec şi...

— Îţi interzic! — i-o tăie rece Nagel. — Iar de vei încerca s-o faci pe ascuns, vei fi arestat şi... gîndeşte-te la familia dumitale Şelihov şi supune-te... Asta-i tot! Trimete în locul dumitale un om de încredere... Eu nu ştiu de glumă!

Şelihov roşi, voi să spună ceva, dar dădu din mînă şi o luă spre ieşire trecînd ca o furtună pe lîngă funcţionarul înlemnit.

— Acasă! Aca-asă! — răcni el, ca turbat, lui Nikişka.

Fugarul Stenka Golovan avea o situaţie mai bună decît Şelihov pentru că îi cunoştea pe cei vinovaţi de soarta-i vitregă, pe cînd corăbierul era lipsit pînă şi de această mîngîiere.

Ca mai toţi oamenii de pe vremea aceea, nu cunoştea decît prea puţin evenimentele care se petreceau pe atunci în viaţa Europei, care îngropa rămăşiţele evului mediu. Cu atît mai puţin putea el înţelege înalta politică a împărătesei, care împletea interesele coroanei cu interesele nobilimii şi ale moşierimii. Desigur, Şelihov nici nu-şi putea închipui cît de iscusită şi de măiastră se arăta măicuţa-împărăteasă Ecaterina II în această artă, făcînd tot

ce-i stătea în putinţă pentru a-şi păstra pînă la sfîrşit, „sărbătoarea vieţii", pe un preţ atît de scump dobîndit.

Îşi trăia ultimii ani, în groaza pe care i-o provoca revoluţia franceză. Soarta regelui Ludovic al XVI-lea, ghilotinat în 1792, îi apărea adeseori în faţa ochilor şi făcea să i se strîngă inima, întocmai ca pe vremea cînd răscoala ţărănească de sub conducerea lui Pugaciov trecuse ca tăvălugul peste Rusia.

În acelaşi an, 1792, după lupta de la Valmy[1]), Prusia ieşise din prima coaliţie. Partenerii împărătesei în marele joc european, George al III-lea regele Angliei şi ministrul său Pitt-junior, suferiseră în 1793 o înfrîngere la Toulon, unde se ridicaseră partizanii regelui francez ghilotinat, sprijiniţi de trupele şi de flota engleză. De teamă împărăteasa nu izbutise să vadă în generalul Bonaparte, eroul victoriei sans-culoţilor din Toulon, pe atunci un simplu ofiţer necunoscut, pe purtătorul aceleiaşi tainice idei de dominaţie mondială, care o însufleţea şi pe ea, Ecaterina a II-a.

În anul 1794, Austria, unde domnea casa Habsburgilor, înrudită cu Ecaterina, născută principesă de Anhalt-Zerbst, pierdu definitiv Flandra. În locul acesteia, cu ajutorul baionetelor revoluţionare franceze, se înfiinţară Statele Unite ale Belgiei. Ca o compensaţie pentru această pierdere şi ca un îndemn pentru a duce mai departe lupta împotriva „sans-culoţilor", Austria şi Prusia primiră cîteva frînturi din Polonia, care fu din nou împărţită.

În sfîrşit, chiar în depărtata Americă, aflată dincolo de cele două oceane — Atlantic şi Pacific — neguţătorii, industriaşii, agricultorii şi păstorii, puseseră mîna pe putere. Aceşti bostonieni se şi lepădaseră de propriul lor rege legal, „fratele nostru" George al III-lea, iar acum un aventurier rus pe jumătate corăbier, pe jumătate neguţător, încearcă să

---

[1]) *Valmy* — sat în Franţa de Nord. La Valmy a avut loc în 1792 o bătălie între armata revoluţionară franceză şi intervenţioniştii austriaci şi prusaci care au încercat să înăbuşe revoluţia burgheză franceză. Trupele revoluţionare au dobîndit la Valmy o mare victorie armată. (N. red. rom.)

atragă Rusia fie într-o alianţă cu aceşti răzvrătiţi fie într-un război.

Intr-un asemenea vălmăşag de griji şi de evenimente, planurile lui Şelihov cădeau destul de prost. De America şi de neguţătorul care a descoperit-o, ne vom ocupa, la timpul cuvenit, — spusese nemulţumită Ecaterina, într-una din convorbirile sale cu favoritul Zubov, preşedintele Colegiului pentru afaceri străine, cînd acesta îi vorbise foarte vag şi nelămurit, de nevoia de a-l struni pe neguţătorul Şelihov din Irkutsk în nesfîrşitele încercări ale acestuia de a mări coloniile ruse din America.

— Pe Şelihov, maiestate, îl susţin autorităţile din Siberia, şi mai ales acel Pil, un bătrîn curios care şi-a pierdut minţile. Ar trebui să-l scoatem pe Pil de acolo şi să trimitem în locul lui un om care să-l mai potolească pe acest navigator-condotier. Neguţătorul trebuie să-şi vadă de negoţul lui, nu să se ocupe de descoperiri, care nu ne aduc decît griji! — îşi încheiase raportul Zubov, neluîndu-şi nici o clipă privirea de la ocrotitoarea sa. Ecaterina se gîndise, dăduse binevoitor din cap, şi astfel Pil fusese înlocuit prin Nagel.

— Mi-ai atîrnat vulpea [1]), nemţoi blestemat... L-ai îndepărtat pe Şelihov, de Slavorosia... Numai că te înşeli! Nu ţi-ai găsit omul... tot voi pleca în călătorie... voi scăpa pe veci de voi, dregători cu fireturi şi galoane! Nataşenka, ştii ce mi-a spus? — o întrebă corăbierul pe soţia sa.

De data aceasta, Natalia Alexeevna, cu inima credincioasă, mîndră de a fi soţia lui Şelihov, înţelese ce se petrecea în sufletul soţului ei şi se îngrozi. Asasinarea rămasă nepedepsită a lui Irakli chiar în casa lor o făcuse să-şi schimbe părerile despre buna funcţionare şi legalitate a ordinei în cuprinsul împărăţiei. Işi iubea patria şi tot ce era rusesc. Dar ce oameni haini se aflau în fruntea stăpînirii, în scumpa ţară rusească! Să fugi, trebuie să fugi de ei, dacă

---

[1]) *Vulpea* — greutate sferică făcută din fier, cîntărind cca. 30 kg., pe care o purtau ocnaşii deosebit de periculoşi. Această sferă era prinsă de brăţara de fier de pe mîna stîngă. (N. red. ruse.)

ai unde! Soţul ei, Grigori Ivanovici, avea dreptate: cît mai departe de aceşti oameni nelegiuiţi — acolo peste ocean, în Lumea Nouă, acolo e libertate şi tihnă; şi acolo e tot patria, o fărîmă din Rusia, însă fără cămătari şi... Nageli. Îşi privea soţul cu ochii împăienjeniţi de lacrimi...

Opreliştea de a pleca în America fu pentru Şelihov o lovitură peste măsură de grea. Se şi mira că anghina pectorală de care suferea nu-i oprise inima în loc, chiar în biroul ticălosului guvernator. Nu, de aci înainte nu se va mai supune, va duce mai departe lupta, va pleca în călătorie.

— Dă-mi, Fedor Ivanîci, o doctorie bună, ca să mă întărească, să am putere, — zise Şelihov salutîndu-l pe Sivers. Pentru prima oară în viaţa sa, o rugase pe Natalia Alexeevna să-l cheme pe bătrînul medic.

— Nu te nelinişti Grigori Ivanîci, — glumi cu blîndeţe Sivers, pregătindu-şi ierburile şi rădăcinile pentru doctoria întăritoare. — O să trăim o sută de ani... Nu-i aşa de negru dracul, cum sînt copiii lui, spuse ca de obicei greşit proverbul Sivers, dîndu-i din întîmplare un tîlc nou.

La 25 iulie 1795, în ziua hotărîtă pentru plecarea în America, neguţătorul-corăbier Grigori Şelihov porni în cea din urmă călătorie.

Ivan Larionovici Golikov află de discuţia pe care Şelihov o avusese cu guvernatorul Nagel. În cîteva zile, Golikov dădu de ştire tuturor agenţilor comerciali ai companiilor lui Şelihov, că stăpînul lor căzuse în disgraţie.

— O să ajungă la ocnă Grigori Şelihov pentru tăinuirea fugarilor şi a masonilor, o să-şi pitească averea şi atunci să vezi dacă o să mai scoţi ceva de la el, — spunea Golikov stîrnind lăcomia companionilor şi adăuga pentru a aţîţa rîvna lor de neguţători pravoslavnici: — Şi apoi, la ce te poţi aştepta de la un asemenea om: la biserică, nu se duce; s-a închis cu schismatica lui şi cu alţi indivizi îndoielnici în odaia de rugăciuni... O să fie afurisiţi! Chiar

aşa, împărăteasa a împărţit Polonia între trei împărăţii şi i-a trimis pe polonezi în Siberia pe cînd el s-a găsit să-i ia în slujba companiei, şi-i tocmeşte că să picteze portretele împărătesei... Pe cei mai periculoşi i-a făcut scăpaţi în America. Oare e mult de cînd contele lor Beisnoska [1]), a fugit din Kamciatka, după ce a tăiat atîţia ruşi ?— Golikov zăpăcea minţile oamenilor şi-i speria amestecînd faptele adevărate cu minciuna. — Iar cei din Petersburg şi guvernatorul de aci ştiu prea bine ce prieteni are fiecare şi cu cine se întîlneşte...

Cei mai pizmuitori şi mai înverşunaţi dintre vrăjmaşii lui Şelihov, ca Mîlnikov, Fereferov, Jiganov, neguţătorul grec Calofati şi veninosul procuror în retragere Budişcev, îşi puseseră demult în gînd să înjghebeze o nouă companie. De data aceasta se înţeleseră să vină cu toţii la corăbier şi să-i ceară să predea conducerea companiei cu puteri depline unui colegiu în frunte cu Golikov, iar în caz de refuz, să se retragă din companie, luîndu-şi toate capitalurile. Nu putem vorbi toţi deodată, hotărîră ei, va vorbi în numele nostru procurorul Budişcev, căci uniforma şi decoraţiile îl vor pune la adăpost.

— Acţionarii tăi au venit cu toată banda... să le fac vînt ? — îl întrebă Natalia Alexeevna pe soţul ei.

— Cheamă-i... în odaia cea mare, — spuse Şelihov după ce stătu puţin pe gînduri. Credea că veniseră pentru a grăbi plata dividendelor.

— De ce aţi venit, domnilor companioni ? — întrebă corăbierul, intrînd în odaie şi rotindu-şi privirea asupra musafirilor aşezaţi pe scaune. Toţi îşi ţineau ochii şi bărbile în jos.

— Voi vorbi eu în numele acţionarilor de faţă şi a celor lipsă, — se ridică, umflîndu-şi pieptul, împodobit cu cîteva decoraţii, procurorul în retragere Budişcev, deprins să ţină aprige cuvîntări. — În apărarea intereselor naţionale şi ale companiei, am hotărît să înlăturăm actuala conducere unică şi sa-

---

[1]) Sub acest nume a ajuns popular contele Moritz Beniowski, un aventurier deportat, a cărui fugă din Kamciatka a făcut multă vîlvă pe la 1770. (N. red. ruse.)

mavolniciile ei păgubitoare în ceea ce priveşte folosirea muncii şi capitalurilor noastre... Nu mai vrem să răbdăm!

— Şi să fim păgubiţi! — nu se putu stăpîni Fereferov.

— Vă rog să nu mă întrerupeţi, — se întoarse procurorul spre el după care se îndreptă din nou către Şelihov: — Datoria faţă de patrie e mai presus de orice. De aceea noi cerem să se încredinţeze conducerea treburilor unui colegiu, care va fi desemnat de acţionari, în frunte cu prea cinstitul Ivan Larionovici Golikov... iar dacă n-o să ni se restituie capitalurile, pe care găsim...

— Ivan... Golikov? — tună Şelihov, dar se stăpîni şi liniştindu-se, întrebă: — Cîte acţiuni ai, domnule procuror?

— Trei...

— Şi dumneata, Ivan Maximîci? — se adresă navigatorul lui Fereferov.

— Douăşpe întregi! — mîrîi acesta şi adăugă: — Iar drept cîştig... numai lacrimi! Şi cîţi oameni pier pentru aceste firimituri, şi ce de cheltuieli...

— Am auzit de la englezii care cutreieră pe mări, — răspunse vioi Şelihov, la plîngerea lui Fereferov, — că prin ţările calde trăieşte o fiară, numită crocodil... Întotdeauna cînd înghite o vietate, fiara aceasta plînge, ronţăind oasele. Eu mă bucur de rezultatele frumoase ale întreprinderii şi cred că oamenii care-şi încovoaie spinarea pentru noi, în America, trebuiesc îndestulaţi, şi cît se poate mai bine, nu cum sîntem noi deprinşi aici în Siberia. Storcînd munca lor, dumneavoastră le plîngeţi de milă, şi pe mine vreţi să mă trimiteţi la plimbare ca să puteţi trimite peste ocean făină încinsă şi haine putrezite.

— De aceea răzvrătiţii americani nu recunosc pe nimeni în afară de dumneata, iar dumneata furi din cîştigul nostru, din acţiunile noastre şi le dai hoţilor! — strigă Golikov.

— Oamenii noştri nu-s hoţi şi cu atît mai puţin aş putea fi eu învinuit de hoţie, — răspunse mînios Şelihov. — Dumneata eşti acela care te arăţi necins-

tit Ivan Larionovici şi călcînd în picioare şi onoarea şi legile tovărăşiei, ai ajuns să-ţi furi singur căciula. Cine l-a îndemnat pe Tolstopeatov să cumpere toate acţiunile, vrînd să sustragă din averea companiei două sute cincizeci de mii de ruble? Aşa-i? Ai început să te închini la icoane! Şi cu ce te-ai ales — păpuşoi de cînepă? Cine l-a dus la pieire pe arhitectul Irakli, de care compania avea atîta nevoie? Ruşine să-ţi fie, scîrnăvie!... Iudo, ţi-ai vîndut sufletul pe arginţi, şi acum vrei să mă înghiţi şi pe mine! Numai că te înşeli, o să-ţi rămîn în gît, apostol pleşuv ce eşti!

Furia întunecă mintea corăbierului. Aflase prin Polevoi de încercările lui Golikov de a provoca destrămarea companiei. Golikov se îmbolnăvea la gîndul că Şelihov se afla în fruntea treburilor. Ce-i păsa lui că Şelihov ducea pe umerii săi, de bine de rău, toate greutăţile unei opere uriaşe şi atît de complicate ca luarea în stăpînire a acelor întinderi aproape nelocuite din nord-vestul Lumii Noi, necucerite încă de nimeni, nespus de bogate, dar aspre, inaccesibile?

Nemaidîndu-şi seama de nimic, corăbierul îl apucă de umeri pe Golikov, care stătea în faţa lui, îl scutură ca pe un sac gol şi-l aruncă apoi, pe banca de lîngă perete. Golikov scoase un ţipăt jalnic, ca de iepure, se clătină pe picioare şi căzu jos de pe bancă, pe o coastă.

— A-a... ai început să ne şi loveşti, stai că-ţi arăt eu ţie! — zise Fereferov, suflecîndu-şi mînecile.

Dar Şelihov, pierzîndu-şi stăpînirea de sine, aprins ca în tinereţe de avîntul pugilistului, îl umplu de sînge cu o lovitură năprasnică dată în faţă şi îl izbi şi cu piciorul. Trupul uriaş al lui Fereferov dispăru deodată dinaintea ochilor lui Şelihov prăbuşindu-se la pămînt. Furios, Şelihov se năpusti asupra celorlalţi acţionari care se îmbulzeau spre uşă.

În odaia golită nu rămase decît procurorul Budişcev, care se silea să-şi scoată din teacă, cu mîinile tremurînd de spaimă, săbiuţa atîrnată de uniformă.

— O să te ajut să-ţi găseşti drumul, caiafă scîrboasă, — scrîşni corăbierul şi luîndu-l de gulerul uniformei, îl zvîrli spre uşă cu atîta putere, încît acesta se prăvăli în prag, la picioarele Nataliei Alexeevna, care tocmai intra.

— Am dizolvat adunarea, — zîmbi strîmb şi istovit Grigori Ivanovici, zărindu-şi nevasta şi trezindu-se parcă dintr-un vis urît. — O să mă trimită Nagel la răcoare şi o să mă osîndească pentru că am atins demnitatea neguţătorilor de vază. Viperele astea m-au făcut să-mi pierd cumpătul!

Se apropie de bufet, scoase o carafă de votcă, îşi turnă un pahar, dar nu-l luă în mînă.

— Oh! Nu mă simt bine... mi s-a încleştat inima, — şi nedîndu-şi seama ce face, împinse paharul, care căzu şi se sparse.

— Nu bea, Grişata! — îngăimă, jumătate şoptind, jumătate în gînd Natalia Alexeevna, şi-l văzu pe Grigori Ivanovici cum lunecă încet-încet de pe scaun, căutînd să se ţină de colţul mesei, cu gura căscată, ca să tragă o înghiţitură de aer.

— Iartă-mă... Nataş... m-am lăudat întotdeauna, dar n-am putut rezista... Pînă ce nu află... de... s-sfîrşitul meu... trimete-i veste... lui Baranov... Alexan... Andr... reici... Să se ţină... spun... tare pen... Slav... rosia... Mie... trei arşini... trei buc... iar... Rusiei... — bîigui corăbierul, ridicîndu-şi mîna de parcă ar fi vrut să arate locul unde îl vedea cu ochii minţii pe înlocuitorul său de nădejde de peste ocean, rămas singur.

— Iartă-mă... tot ce am îţi... las ţie şi copiilor... Slavoros... patriei... — Şi vorba lui se curmă.

Natalia Alexeevna luă în braţe capul soţului ei şi, privind cu deznădejde în ochii care-şi pierdeau lucirea vie, nu văzu dîra subţire de sînge care se scurgea din colţurile gurii lui strînse, i se prelingea pe mîini şi pe duşumea.

Corăbierul Şelihov pornise în cea din urmă călătorie... Vestea morţii neguţătorului corăbier făcu în cîteva ceasuri înconjurul Irkutskului, aducînd în casa Şelihovilor, o mulţime de oameni care veneau să-şi

ia rămas bun de la trupul neînsufleţit. Slugile din casa Şelihovilor se învîrteau de colo-colo, fără nici un rost, triste şi tăcute. Femeile aveau ochii umflaţi de plîns. Bărbaţii suspinau sub povara unei dureri neobişnuite. Aleuţii şi indienii, elevii „seminarului" american, se strînseră tăcuţi în jurul răposatului, uitîndu-se posomorîţi la oamenii care umblau de colo pînă colo, căutînd parcă printre ei pe cel vinovat de moartea prietenului şi ocrotitorului lor.

Plîngînd în felul său moartea stăpînului, Nikişka se îmbătă tăvălindu-se după gardul grajdului. Lăudînd faptele şi isprăvile eroice ale batîrului [1]) Şelihov, începu un cîntec nesfîrşit ca în stepa buriată.

Trupul corăbierului, îmbăiat şi îmbrăcat în haine frumoase, fu pus într-un sicriu mare, din lemn de cedru, aşezat în mijlocul odăii de primire şi acoperit cu crengi de brad. De înmormîntare se îngriji Mihail Matveevici Buldakov. [2]) Tînărul acesta din Vologda, fiul unui neguţător, era de mai bine de un an procuristul companiei. El fusese atras de vestea care se răspîndise despre pămînturile aducătoare de cîştig, pe care le descoperise corăbierul-neguţător siberian Şelihov. Buldakov se împrietenise cu Irakli trecînd de multe ori pe la el ca să-i admire planurile, iar după moartea acestuia începuse să vină mai des în casă, fiind preţuit de Grigori Ivanovici ca un om vrednic.

În nenorocirea care o lovise, Natalia Alexeevna nu vărsă nici o lacrimă care i-ar fi putut alina durerea. Stătea la picioarele lui Grişata fără a-şi lua ochii de la el, aşteptînd parcă să-l vadă ridicîndu-şi genele lungi şi mătăsoase, aruncîndu-i o privire clară şi luminoasă şi vorbindu-i... Dar nu! Vulturul ei nu-i va mai spune, niciodată, nici o vorbă.

Rugăciunile pentru odihna răposatului se făceau sub supravegherea lui Buldakov, după vechile datini înrădăcinate în popor.

---

[1]) *Batîr* — viteaz (în limbile turcmene.) (N. trad.)

[2]) M. M. Buldakov s-a căsătorit cu Ekaterina Şelihova, devenind apoi director general al Companiei Ruso-Americane. După 25 ani, a fost înlăturat din serviciu, pentru sprijinul dat administratorului afacerilor companiei, decembristului C. F. Rîleev. (N. red. ruse.)

Vestita bocitoare din Irkutsk, Fetisia Mudrova, stînd la căpătîiul răposatului, se jeluia cu glas pătrunzător :

Vai de soarta mea amară,
Tinerică soţioară !
Ce blestem m-a urmărit ?
Ce năpastă m-a lovit ?
Casa-i fără temelie,
Viaţa jalnică, pustie.
Nu sînt fată nenuntită
Ci vădană-mbrobodită.
Mi-s copiii orfănei !
Cine-i sărăci pe ei ?
Moartea cînd a retezat
Capul mîndru de bărbat,
Moartea neagră ce-a răpit
Pe tăicuţul lor iubit !

Golikov şi Fereferov, aflînd de moartea neaşteptată a celui pentru care nu găseau destule ocări, se hotărîră să treacă sub tăcere cele întîmplate şi veniră plini de smerenie creştinească, să se încredinţeze de pieirea duşmanului lor

— Ia te uită la nevasta de matroz... stă ca o statuie nesimţitoare, — îi şopti Fereferov lui Golikov la ureche. — Nu-i ca la alţii, ca la oamenii cumsecade. După datina negustorească, femeia trebuie să se tînguie, să ţipe, să-şi plîngă bărbatul... a tocmit-o în locul ei pe Fetisia ! Şi cînd te gîndeşti că a crăpat fără spovedanie şi împărtăşanie, cîinele turbat !

Locul Fetisiei îl luară preoţii în frunte cu protopopul Pavel Afanasiev şi corul catedralei, pentru prima prohodire.

Natalia Alexeevna stătea mereu la picioarele soţului ei. Nu vedea nimic, nu auzea nimic, nu înţelegea nimic din tot ce se petrecea în jurul ei.

Preoţii îşi scoaseră odăjdiile şi se duseră în sufragerie, să-l „pomenească" pe răposat.

— L-am împărtăşit în taină, iertînd robului lui dumnezeu Grigorie, toate păcatele, cele cu voie sau fără voie, — minţi fără să clipească protopopul Afanasie, la vicleana întrebare a unuia dintre ctitorii catedralei Golikov, cum putea fi înmormîntat un om

care murise fără să se pocăiască. — Nu te amesteca, unde nu te priveşte, fiule, eu sînt între el şi domnul şi eu o să răspund.

Iar Fetisia plîngea, se jeluia lîngă sicriu:

Aduceţi-mi un scaun,
Un scăunel de lemn...

Cineva îi aduse un scaun Nataliei Alexeevna şi ea se aşeză supusă.

Să stau aici sărmană,
Cernită sub năframă,
Să tot întreb cu jale:
„Spre care altă cale
Mi te-ai gătit să pleci,
Pe ce cărări să treci?"

„Nu-ţi tulbura sufletul, Grişata, se gîndea Natalia Alexeevna privind chipul neînsufleţit al soţului ei şi vorbindu-i de parcă ar fi fost viu, nu-ţi voi părăsi opera, nu-ţi voi uita visul..."

Lăsaţi pe văduvioară
In lacrimi nesfîrşite
Pe faţa ei de ceară
Nu-s albe mărgărite.
Ci rîu de plîns amar.

bocea, vărsînd lacrimi Fetisia.

„In drum spre fapte mărețe, în plină floare a vieţii, moartea nemiloasă..." se lăsa pradă gîndurilor negre visătorul Polevoi, ascuns într-un colţ fără a-şi da seama că-i curgeau lacrimile şiroaie. Simţea că moartea curmase viaţa unui om mare, unui patriot înfocat despre care istoria îşi va mai rosti cuvîntul. Desiguri Polevoi nu putea să prevadă că, peste un veac, povestea lui Şelihov va fi scrisă de unul din urmaşii „bostonienilor", de istoricul american Bancroft. „Cu el — scrie Bancroft despre Şelihov, în voluminoasa sa „Istorie a Alaskăi" — începe o nouă epocă în istoria Alaskăi. Pînă la el, totul se rezuma la descoperiri, la căutarea şi vînatul

sălbătăciunilor cu blană, fără nici o viziune lămurită asupra unei organizări statornice. Dar iată că apare Grigori Ivanovici Şelihov..." Şi înşirîndu-i faptele şi iniţiativele, istoricul îl numeşte „părintele şi fondatorul coloniilor ruseşti din America".

Înmormîntarea lui Şelihov se transformă într-o adevărată manifestaţie obştească. Vreo cîteva mii de oameni însoţiră sicriul cu trupul neînsufleţit al corăbierului, la mînăstirea de călugăriţe Znamensk, între zidurile căreia corabia lui Grigori Ivanovici îşi aflase portul ferit de îngheţ.

— Daţi-vă la o parte, sicriul va fi dus de ai noştri ! — îi respinse hotărît Buldakov pe Golikov, Fereferov şi pe alţi vreo cîţiva companioni de vază, care voiau să ia pe umeri greaua povară.

Cînd sicriul, drapat în văl negru, plutind parcă deasupra miilor de însoţitori, străbătu străzile Irkutskului, pe umerii oamenilor din slujba Şelihovilor, Natalia Alexeevna îşi aminti de visul ei profetic, pe care-l avusese cu doi ani înainte, de ziua numelui ei, şi simţi că se prăbuşeşte la pămînt...

Trecu încă multă vreme, pînă ce dădu de ştire la Petersburg fiicei şi ginerelui ei, de moartea lui Grigori Ivanovici. Cu mari sforţări şi foarte încet izbuti să se întoarcă la viaţa cea de toate zilele, pustie acum pentru ea.

Evenimentele din acea vreme făcură ca moartea corăbierului să treacă pentru mulţi aproape neobservată.

A treia şi ultima împărţire a Poloniei dădu loc la fricţiuni între aliaţi. Austria cerea înapoierea ţinuturilor ucrainene de pe malul drept al Niprului cu Kievul, Prusia cerea Kurlanda — fiecare socotindu-se moştenitoarea fostelor posesiuni ale coroanei poloneze. Armata rusă sub comanda fratelui lui Platon Zubov, Valerian, fu înfrîntă şi Rusia pierdu în chip ruşinos războiul împotriva Persiei pe jumătate sălbatică.

Ierburile de pe Atos ale lui Lambro Caccioni nu-i ajutară măicuţei-împărătese, şi în măsura în care

starea sănătăţii ei se înrăutăţea, creştea agresivitatea curţii din Gatcina, a lui Pavel, moştenitorul tronului. „Copilul genial“, Platon Zubov, se ţinea scai de împărăteasă, să semneze un decret, prin care-l desemna ca moştenitor în locul lui Pavel, pe Alexandru, nepotul favorit al împărătesei.

Gavrila Romanovici Derjavin era foarte îngrijorat, gîndindu-se ce-l aşteaptă după moartea singurei sale ocrotitoare şi apărătoare care-i rămăsese îndatorată pentru „Visul mîrzakului“ [1]).

Moartea „măicuţei“, în noiembrie 1796, într-un loc „unde şi împăraţii merg pe jos“, lichidă într-un fel sau în altul această încordare, lăsîndu-i pe toţi să se întoarcă la întîmplările zilnice, care scăpaseră vreme îndelungată atenţiei lor. După urcarea pe tron a lui Pavel I, Zubovii şi clica lor nu se mai gîndiră la altceva decît să-şi salveze viaţa. Moartea lui Şelihov nu fu luată în seamă de nici unul dintre ei. Numai Olga Alexandrovna, aflînd întîmplător de la soţul ei despre funerariile solemne ale acestui „Făt-frumos“ siberian, care-o pasionase pe vremuri şi care n-o luase în seamă într-un chip atît de jignitor, rămase pe gînduri, vărsă cîteva lacrimi şi spărgînd, în timp ce-şi căuta batista, flaconul de cristal cu ambre, porunci ca Sofka, camerista cea nouă adusă în locul Taşkăi, să fie bătută cu vergi.

Gavrila Romanovici Derjavin, îndepărtat din viaţa politică, se retrase la moşia Zvanka, care-i era atît de dragă şi începu să-şi deschidă scrisorile primite în ultima jumătate de an. Printre ele găsi şi una cu pecetea cunoscută „R.A.K.“ [2]) O deschise şi citi vestea scurtă scrisă de mîna lui Buldakov, despre moartea prea timpurie a lui Grigori Ivanovici Şelihov, cetăţeanul de vază din Rîlsk, descoperitorul pămînturilor americane şi neguţătorul de starea întîia din Irkutsk, care s-a săvîrşit din viaţă în iulie, ziua 25, anul 1795. O citi şi rămase cufundat în gînduri...

---

[1]) *Visul mîrzacului* — fragment din oda „Feliţa“ de G. R. Derjavin. (N. red. rom.)

[2]) *R.A.K.* — Rusko-Amerikanskaia Kompania — Compania Ruso-Americană. (N. trad.)

Tocmai atunci muza lui Gavril Romanovici se afla într-o dispoziţie melancolică.

Aicea zace-al Rusiei Columb,
Ce-a străbătut întinderi neumblate!
Cînd a văzut că trecătoare-s toate,
Cu pînza s-a-ndreptat spre cerul sfînt
Să caute eternele comori...

— Eh, Grigori, Grigori, — şopti poetul-curtean, aflat în pragul bătrîneţii, — n-ai ştiut să păstrezi firul de aur pe care ţi l-am dat în mînă, l-ai scăpat...

A doua zi, la masa de prînz, Derjavin împărtăşi întîrziata veste oaspetelui şi emulul său întru ale poeziei, consilierul de stat Ivan Ivanovici Dmitriev.

— Cum să nu îmi amintesc, Gavrila Romanovici... Protejatul tău era frumos, chipeş, o adevărată figură de rus! — răspunse Dmitriev, gustînd din cega aurie de Şcesna.

La prînz, mînuind cu uşurinţă pana şi nevrînd să rămînă mai prejos de emulul său, Ivan Ivanovici îi dădu lui Derjavin, „modestul său obol la cununa gloriosului navigator rus“, pentru a fi trimis văduvei celui răposat.

Cînd Caterinei se-nchinau coroane,
Şelihov rusul, nu cu arma-n mînă,
Intra-n America pe galioane,
Ca-n lumea nouă steagu-i să rămînă.
Urmaşule, tu să nu uiţi: vestit
Strămoşul rus a fost în Răsărit!

Derjavin citi versurile lui Dmitriev, molfăi şi zise:

— Le trimet, le trimet văduvei pe amîndouă, să le graveze pe piatra de pe mormînt, astfel că numele lui Dmitriev şi al lui Derjavin să-i păstreze gloria pentru urmaşi.

Seara, Gavrila Romanovici, căutînd să-şi păstreze întîietatea, se căzni mult — proza era pentru el mai grea ca versurile — să compună un epitaf fără rime şi o scrisoare potrivită unor asemenea împrejurări, pentru Natalia Alexeevna. Le expedie apoi pe toate

printr-un curier la Petersburg, lui Nikolae Petrovici Rezanov, cu rugămintea de a le trimite la Irkutsk.

În anul 1800, prin grija soţiei şi a copiilor săi, pe mormîntul lui Şelihov din Irkutsk, lîngă biserica mînăstirii Znamensk, fu ridicat un obelisc piramidal de granit [1]), înalt de şapte arşini, cu un basorelief de bronz înfăţişîndu-l pe navigator, încins cu spadă, cu luneta marină în mînă, stînd în picioare pe nişte ancore şi colaci de odgoane. Pe două laturi ale obeliscului sînt gravate versurile lui Derjavin şi ale lui Dmitriev precum şi epitaful lui Derjavin:

„Aci, în aşteptarea venirii lui Cristos, este înmormîntat trupul lui Şelihov, vestit ca om de bine, bun cetăţean în îndeletnicirile sale, vrednic bărbat de vază, cu mintea largă şi limpede. Prin îndrăzneţele sale călătorii spre Răsărit, el a găsit, a cucerit şi a alipit patriei, cele mai rodnice pămînturi ale Americii. Pornind mai departe spre miazănoapte şi Soare Răsare, a pus la cale, pe aceste pămînturi clădiri de case, lucrarea pămîntului şi construirea corăbiilor".

În anul 1797, contele Alexandr Romanovici Voronţov, care-şi pierduse postul de preşedinte al Colegiului de comerţ, primi din Ilimsk din partea lui Radişcev o scrisoare trimisă cu puţin timp înainte de plecarea acestuia din surghiunul ridicat printr-un capriciu al lui Pavel I. „Trebuie să spun că moartea lui Şelihov m-a întristat..." scria Radişcev.

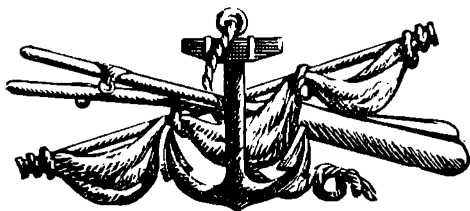
— Odihnească-se în pace sufletul lui frămîntat! — rosti închinîndu-se Alexandr Romanovici, la amintirea planurilor corăbierului şi a nemulţumirii arătate la adresa acestuia de fratele său Simeon Romanovici, ambasadorul rus la Londra. — O limonadă rece! — porunci Voronţov feciorului care intrase şi puse la o parte scrisoarea lui Radişcev, în grămada de hîrtii cu rezoluţia „pentru arhivă".

După cum se mai întîmplase de multe ori între ei, Radişcev şi înaltul său prieten, nu erau de aceeaşi

[1]) Monumentul funerar al lui Şelihov s-a păstrat pînă azi. Monumentul de bronz, din Piaţa Roşie a oraşului Rîlsk — regiunea Kursk — oraşul natal al lui G. I. Şelihov, a fost distrus de fasciştii germani în timpul Marelui Război pentru Apărarea Patriei. (N. red. ruse.)

părere în ceea ce privea aprecierea evenimentelor şi a oamenilor care luaseră parte la ele.

— Cinci ani mi-au fost răpiţi prin bunul plac al împărătesei, care m-a închis în acest mormînt... Ce pierdere de neînlocuit ! — gîndea cu glas tare şi cu amărăciune, aşa cum se obişnuise în exil, Alexandr Nikolaevici, părăsind Ilimskul şi totodată mormîntul soţiei-prietene şi al copilului, născut şi mort în semiîntunericul polar ! — Dar, voie bună, răbdare şi voie bună ! — îşi spunea exilatul care se înapoia din surghiun. — Am fost fericit, i-am cunoscut şi i-am înţeles pînă în adîncul sufletului pe prietenii mei din Siberia, pe compatrioţii mei, cu prezentul lor amar şi cu viitorul luminos ce le este hărăzit... Straşnici oameni ! — şi prin faţa ochilor minţii lui Radişcev se perindă un şir de feţe bărbăteşti, întîlnite de el, în anii cît stătuse în Siberia. — De pildă, chiar acest Grigori Şelihov. Nu voi sta să judec însuşirile lui morale, dar cu pînzele corăbiilor sale şubrede, închegate fără un cui de fier, oamenii ruşi au înscris ultima pagină în istoria de trei sute de ani a descoperirii Americii în care genovezul Cristofor Columb, a făcut primul pas... Genovezul a pus temelia unei întregi dinastii de descoperitori-exploratori. Rusul, cu demnitate, fără a încălca drepturile nimănui, a încheiat această măreaţă operă ! — rosti, privindu-şi sărăcăcioasa căsuţă de exilat, profundul gînditor care a prevăzut atît de limpede furtuna revoluţionară a viitorului.

CUPRINS

T. 170

Redactor de carte : Weigl I.
Tehnoredactor : Porubin L.
Corector : Danciu E.

Dat la cules 19.XII.1955. Bun de tipar 10.III.1956. Tiraj 6.050 broşate + 2.050 leg. Hîrtie tipar de 52 gr. m. p. Ft. 84×108 coli ed. 34,51 coli tip 41,5. Comanda 153. Pentru bibliotecile mici indicele de clasificare 8S—31. Pentru bibliotecile mari indicele de clasificare 8S—31=R.

Tiparul executat la Combinatul Poligrafic Casa Scînteii „I. V. Stalin", Bucureşti — R.P.R.